

Loški razgledi

MUZEJSKO DRUŠTVO ŠKOFJA LOKA

LOŠKI RAZGLEDI 61

Škofja Loka 2015

LOŠKI RAZGLEDI
61 – 2014

Uredila:

Marija Lebar

Uredniški odbor:

Helena Janežič

mag. Tone Košir

Ivica Krek

Marija Lebar (glavna urednica)

Judita Šega

dr. France Štukl

Za vsebino člankov odgovarjajo avtorji. Redakcija zaključena marca 2015.

Jezikovni pregled:

mag. Alenka Klemenc

Prevodi:

Martin Cregeen (angleščina)

Alenka Vojsk (nemščina)

Oblikovanje in priprava za tisk:

Barbara Demšar, Nives Lunder

Studio Grad Škofja Loka

Tisk:

Littera picta, Ljubljana

Izdalo in založilo:

Muzejsko društvo Škofja Loka

zanj mag. Aleksander Igličar, predsednik

www.mdloka.si

Naklada:

650 izvodov

Izdajo Loških razgledov je finančno podprla Občina Škofja Loka.

ISSN 0459-8210

Spoštovane bralke, dragi bralci Loških razgledov!

Pa je pred nami nova številka Loških razgledov, s katero so zakorakali v sedmo desetletje. Kje je še na Slovenskem zbornik s takšno tradicijo! Ločani smo res lahko ponosni na to našo enciklopedijo, ki nam že od leta 1954 vsako leto prinaša zanimive prispevke z različnih področij, iz preteklosti pa tudi tiste aktualne, ki zaznamujejo sedanji čas, svojo vrednost pa bodo imeli tudi v prihodnje. Zato zahvala vsem, ki so se trudili, pisali in urejali to imenitno publikacijo. Ko sem sprejela naloge urednice Loških razgledov, me je bilo tega malce strah. Kako dostojno nadaljevati delo mojih predhodnikov: dr. Branka Berčiča, prof. Franceta Planine, dr. Franceta Lebna pa zgodovinarja Franceta Podnarja in prof. zgodovine Judite Šega? Hkrati pa so mi te naloge predstavljale tudi svojevrsten izziv, saj je bilo moje predhodno delo sicer res tesno povezano s knjigo, vendar so te zadolžitve čisto nekaj novega. Učim se in brez pomoči predhodnice Judite bi bili prvi koraki veliko težji.

Letošnji Loški razgledi ohranjajo enak koncept, enako razporeditev, kot je bila v prejšnjih številkah; torej naslednje sklope: Razgledi, Leposlovje, Občina in občinski nagrajenci, Gradiva in spomini, Delovanje Muzejskega društva Škofja Loka in Predstavitve knjig s kroniko dogodkov na Škofjeloškem. Uvajajo pa to številko trije prispevki treh zgodovinarj in arhivistk, posvečenih 100. obletnici začetka 1. svetovne vojne, s katerimi osvetljujejo spremembe v vsakdanjem življenju, preskrbo in dobrotelost v tem času, spregovorijo o beguncih na Škofjeloškem v prvem letu velike vojne in o žrtvah med vojaki, ki jih je terjal ta čas v Škofji loki in v Poljanski dolini. Tudi v nadaljevanju so prispevki, vredni branja. Kako se časi ne spreminjajo in kako je procedura pogosto bistveno pomembnejša od dokazov in resnice, kako za vplivne osebe z zvezami veljajo drugačna pravila kot za marginalne osumljence, boste razbrali iz prispevka dr. Dušana Kosa, v zapisu o katastrofalnem požaru leta 1660, ko so zublji uničili 35 najbogatejših hiš na loškem Placu. Ne spreglejte tudi zapisa o Rohotnikovih padarskih bukvah pa o Verskem pouku in vzgoji v dekliških šolah v Škofji Loki, o dr. Antonu Dolinarju, duhovniku, skladatelju, uredniku in še kaj. Svoje mesto je našel tudi prispevek iz gospodarstva, pozornost pa velja nameniti tudi člankoma iz naravoslovja. Leposlovje tokrat prinaša zanimiv, iskričast pogovor ddr. Marije Stanonik s pisateljem Vladimirjem Kavčičem, Prešernovim nagrajencem in rojakom iz Poljanske doline, v katerem je razkril svojo pisateljsko pot pa tudi svoj odnos do dogajanja v vojnem času in po njem, kar je v marsičem zaznamovalo njegovo ustvarjanje. Vsem ljubiteljem gledališča bo ljub pregled gledališke ustvarjalnosti mladih na Gimnaziji Škofja Loka, svoje otroštvo pa boste mogoče našli v prispevku o skorajda že pozabljenih otroških igrah. Kako pisan je mozaik avtorjev in prispevkov v Loških razgledih, pa boste razbrali iz bibliografije zadnjih desetih števil, ki jo sicer objavljamo z enoletno zamudo.

Naj torej postane tudi ta številka Loških razgledov vaša prijateljica!

Marija Lebar, urednica

Vsebina

Contents

<i>Marija Lebar</i>	Uvodne misli <i>Foreword</i>	5
Ob stoletnici I. svetovne vojne <i>On the centenary of the First World War</i>		11
<i>Elizabeta Eržen Podlipnik</i>	Spremembe v življenju v času 1. svetovne vojne na Loškem <i>Changes in everyday life in the first year of the First World War in Škofja Loka</i>	13
<i>Judita Šega</i>	»Preskrba teh ubožcev je dolžnost prebivalstva.« Begunci na Škofjeloškem v prvem letu vélike vojne <i>»The population has a duty to provide for these poor souls.« Refugees in Škofja Loka in the first year of the Great War</i>	25
<i>Nataša Budna Kodrič</i>	Žrtve med vojaki v 1. svetovni vojni iz Škofje Loke in Poljanske doline <i>Fatalities among soldiers from Škofja Loka and the Poljane Valley during the First World War</i>	39
Razgledi Views		57
<i>Dušan Kos</i>	Ko je strast še žgala Loko ... O mestnem požaru leta 1660, sojenju požigalcema ter njunem (ne)kaznovanju <i>When passion ignited Škofja Loka ... About the town fire in 1660, the trial of the incendiarists and their (non)punishment</i>	59
<i>Stanislav Južnič</i>	Izpit Ločana Prennerja (ob 200-letnici obnove Družbe Jezusove) <i>The examination of Prenner from Škofja Loka</i>	77

<i>Marta Triler</i>	Verski pouk in vzgoja v dekliških šolah v Škofji Loki (1. del) <i>Religious education and upbringing in girls' schools in Škofja Loka, part 1</i>	93
<i>Marta Triler</i>	Verski pouk in vzgoja v dekliških šolah v Škofji Loki (2. del) <i>Religious education and upbringing in girls' schools in Škofja Loka, part 2</i>	109
<i>Tone Košir</i>	Rohotnikove padarske bukve <i>The Rohotnik barber surgeon's books</i>	125
<i>Petra Leben Seljak, Alojz Demšar</i>	Žirovski in poljanski Suhi Dol <i>Suhi Dol of Žiri and Poljane</i>	143
<i>Irena Gajić</i>	Elektrifikacija Škofje Loke in okolice med obema vojnama <i>Electrification of Škofja Loka and surroundings between the two wars</i>	155
<i>Franc Križnar</i>	Anton Dolinar (1894–1953) 120-letnica rojstva in 60-letnica smrti <i>Anton Dolinar (1894–1953) The 120th anniversary of his birth and 60th anniversary of his death</i>	171
<i>Matija Križnar</i>	O rudarjenju in rudnih pojavih med Soro in Gostečami <i>Mining and mining phenomena between Sora and Gosteče</i>	195
<i>Bojan Kofler</i>	Blesteče minice (Cetoniini) porečij Selške in Poljanske Sore <i>Cetoniini of the river basins of the Selška and Poljanska Sora rivers</i>	205

Leposlovje
Literature

217

Marija Stanonik

- Od vsega začetka sem svet razumel kot izredno kompleksen in protisloven 219
Zapis pogovora ddr. Marije Stanonik s pisateljem
Vladimirjem Kavčičem
*From the very start I understood the world to be
extremely complex and contradictory*
*Record of a talk between Ddr. Marija Stanonik
and the writer Vladimir Kavčič*

Občina in občinski nagrajenci

237

The municipality and municipal award winners

Miha Ješe

- Novoletna poslanica župana Občine Škofja Loka 239
*New Year letter from the mayor of the
Municipality of Škofja Loka*

Sabina Gabrijel

- Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2014 243
Awards of the Municipality of Škofja Loka for 2014

*Sabina Gabrijel,
Marko Črtalič*

- Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2005 251
Awards of the Municipality of Škofja Loka for 2005

Milena Alič

- Občina Gorenja vas - Poljane v letu 2014 265
The Municipality of Gorenja vas - Poljane in 2014

Gradivo in spomini

273

Material and memoirs

Andreja Hafner

- Otroške igre iz Škofje Loke in njene okolice 275
*Childrens' games from Škofja Loka and
its surroundings*

Jože Bogataj

- »Kaj bomo pa letos igrali?« 286
ali kratek pregled gledališke ustvarjalnosti
mladih na Gimnaziji Škofja Loka
»What play will we do this year?«

*or a brief review of the theatre creativity
of the young at Škofja Loka gymnasium*

<i>Biljana Ristić, Mojca Šifrer Bulovec</i>	Življenje in delo Marije Jamar Legat (1914–2003) <i>The life and work of Marija Jamar Legat (1914–2003)</i>	300
<i>Jana Mlakar</i>	Dela polno leto 2014 <i>Work of the full year 2014</i>	315
<i>Peter Grzetič, Alojzij Pavel Florjančič</i>	Osemdeset let koncerta pevskih zborov dekanije Loka Ob 120-letnici rojstva Antona Jobsta, skladatelja in zborovodja <i>Eighty years of concerts of Loka Deanery On the 120th anniversary of the birth of Anton Jobst, composer and choirmaster</i>	317
<i>Peter Pokorn</i>	Prvo slovensko društvo ljubiteljskih fotografov je bilo med prvimi v Evropi <i>The first Slovene amateur photography society was among the first in Europe</i>	323
<i>Damir Globočnik</i>	Klub amaterjev - fotografov v Ljubljani <i>Amateur photography club in Ljubljana</i>	326
<i>Marko Primožič</i>	Bogomila Krvina (1938–2014) <i>Bogomila Krvina (1938–2014)</i>	334
<i>Ludvik Kaluža</i>	Fani (1928–2008) in Stane Božič (1919–2013) <i>Fani (1928-2008) and Stane Božič (1919–2013)</i>	336
<i>Ludvik Kaluža</i>	Jure Humer (1928–2014) <i>Jure Humer (1928–2014)</i>	340
<i>Alojzij Pavel Florjančič, Matjaž Budkovič</i>	Tomaž Budkovič (1949–2014) <i>Tomaž Budkovič (1949–2014)</i>	342
<i>Tone Košir</i>	V spomin dr. Bojanu Gregorčiču <i>In memory of Dr. Bojan Gregorčič</i>	346

Delovanje Muzejskega društva Škofja Loka <i>Activities of the Škofja Loka Museum Society</i>	349
--	-----

<i>Uredništvo</i>	Zbor članov Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2014	351
-------------------	--	-----

<i>Editorial Board</i>	<i>Assembly of the members of the Škofja Loka Museum Society for 2014</i>	
------------------------	---	--

<i>Aleksander Igličar</i>	Blaznikovi večeri in drugi pomembni dogodki v letu 2014	361
	<i>Blaznik evenings and other important events in 2014</i>	

<i>Helena Janežič</i>	Knjižne novosti Muzejskega društva Škofja Loka	367
	<i>Literary novelties of the Škofja Loka Museum Society</i>	

<i>Jože Štukl</i>	Društveni izlet na avstrijsko Koroško	369
	<i>Society excursion to Austrian Carinthia</i>	

Predstavitve knjig, kronika in bibliografija <i>Presentation of books, the chronicle and bibliography</i>	377
---	-----

<i>Ana Marija Miklavčič</i>	Izšlo je v letu 2014	379
	<i>Published in 2014</i>	

<i>Franc Podnar</i>	Kronika občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas - Poljane	385
	<i>Chronicle of the municipalities of Škofja Loka, Železniki, Žiri and Gorenja vas - Poljane</i>	

<i>Helena Janežič</i>	Bibliografija Loških razgledov 51–60	397
	<i>Bibliography of Loški razgledi 51–60</i>	

<i>Uredništvo</i>	Avtorji prispevkov	425
<i>Editorial Board</i>	<i>Authors of contributions</i>	

<i>Uredništvo</i>	Navodila avtorjem člankov	427
<i>Editorial Board</i>	<i>Instructions to authors of contributions</i>	

<i>Uredništvo</i>	Nakup knjig in Loških razgledov	429
<i>Editorial Board</i>	<i>Purchase of books and Loški razgledi</i>	

Zvezno vodstvo avstrijske družbe Rdečega Kriza.

Spremembe v življenju v času 1. svetovne vojne na Loškem

Izvleček

Prispevek osvetljuje spremembe in številne dobrodelne akcije, ki jih je sprožila 1. svetovna vojna. Sprejeti so bili številni novi zakoni, ki so prinesli omejitve na vseh področjih. Zaradi vsesplošnega pomanjkanja, tako na fronti kot doma, so bile organizirane številne dobrodelne akcije, ki so se jih udeleževali vsi, zlasti šolski otroci in mladina. Članice predvojnih dobrodelnih in ženskih društev so bile med prvimi, ki so skušale omiliti neznosne razmere vojakom in beguncem ter drugim pomoči potrebnim. Skrb za številne ranjence je med 1. svetovno vojno prevzela mednarodna organizacija Rdeči križ.

Abstract

Changes in everyday life, supply and charity in the first year of the First World War in Škofja Loka

The contribution sheds light on changes and the many charitable activities brought about by the First World War. Numerous new laws were adopted that brought restrictions in all fields. Because of the ever more general shortages, both at the front and at home, many charitable campaigns were organised in which everybody participated, especially school children and young people. Members of the pre-war charitable and women's societies were among the first that tried to alleviate the intolerable conditions of soldiers and refugees and others needing help. Care for the many wounded was undertaken during the First World War by the International Red Cross.

Spremembe in omejitve med 1. svetovno vojno

Poleti 1914 sta izbruh vojne in splošna mobilizacija globoko zarezala v že tako težka življenja ljudi. Več kot štiri leta trajajoča vojna se je dotaknila vseh, tako vojakov na bojnem polju kot tistih, ki so ostali doma. Številni so izgubili življenje ali postali trajni invalidi. Prve spremembe so se začele že z odhodom mož na

fronto, saj je to pomenilo pomanjkanje sposobne delovne sile. Za delo so morali poprijeti vsi, ki so ostali doma – starejši, za vojsko nesposobni moški, ženske in celo otroci. Vloga žensk v družbi se je s tem povečala. Poleg vzgoje otrok so prevzele skrb za vodenje domačega gospodarstva ali delale v tovarni; naenkrat so postale glava družine.

Otroci in mladina so bili nepogrešljivi pri kmečkih opravilih, ki so jih do takrat opravljali njihovi očetje, bratje in strici. Da bi lahko pomagali pri delu na polju, so se nekateri šolski odbori, zlasti podeželski, odločili, da se šolsko leto 1914/15 začne šele 3. novembra. Tudi na vseh loških šolah se je pouk pričel šele v začetku novembra, saj je Cesarsko - kraljevi okrajni šolski svet v Kranju na željo škofjeloškega krajevnega šolskega sveta odredil, »*naj se pouk prične šele po končanem večjem delu na polju.*«¹

Uvedeno je bilo vojno gospodarstvo. Po zakonu o služenju vojaške dolžnosti sta bila celotno prebivalstvo in gospodarstvo na razpolago vojski. Za preskrbo prebivalstva so bila ustanovljena aprovizacijska skladišča, uvedena je bila racionalna preskrba.²

Tudi na področju obrti in trgovine je prišlo do sprememb. Uvedeno je bilo podaljšanje delovnega časa, odpravljena je bila prepoved nedeljskega in prazničnega dela. Številne spremembe in omejitve so bile uvedene pri točenju alkoholnih pijač ter opravljanju gostilniške dejavnosti. Uveljavljeni so bili novi predpisi o peki kruha in peciva; sprva so peki in slaščičarji ter drugi prodajalci peciva lahko še dvakrat tedensko izdelovali kolače, krofe, potice, masleno testo, prepečenec in podobno.³ Že v začetku februarja 1915 so na Kranjskem prepovedali izdelovati pecivo⁴ in omejili porabo krušne moke, spomladi pa so uvedli še krušne nakaznice.⁵ Določene so bile najvišje dovoljene cene žita, moke in kruha.

Z začetkom vojne je vlada na Dunaju uvedla izredne gospodarske, politične in cenzurne ukrepe. Država je postala kupec in razdeljevalec surovin. V vsej monarhiji so razširili pristojnosti vojaških sodišč.

Pretres je doživelo tudi družbeno življenje. Izhajanje nekaterih časnikov in neperiodičnih publikacij je bilo prepovedano. Delovanje društev je bilo omejeno, sokolska društva so bila celo prepovedana, nova društva pa se brez posebnega oblastvenega dovoljenja niso smela ustanavljati. Razpuščena je bila osrednja slovenska kulturna ustanova – Slovenska matica. Vsakršna javna zborovanja so bila prepovedana. Za procesije, svečane pogrebe in romanja so morali pridobiti dovoljenje politične oblasti.⁶

1 AUŠL, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, str. 243.

2 Svoljšak, Gospodarstvo, str. 69.

3 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 62.

4 Budna, Prva svetovna vojna iz župnijskih kronik. Leto 1915, str. 81.

5 Svoljšak, Gospodarstvo, str. 69.

6 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 62.

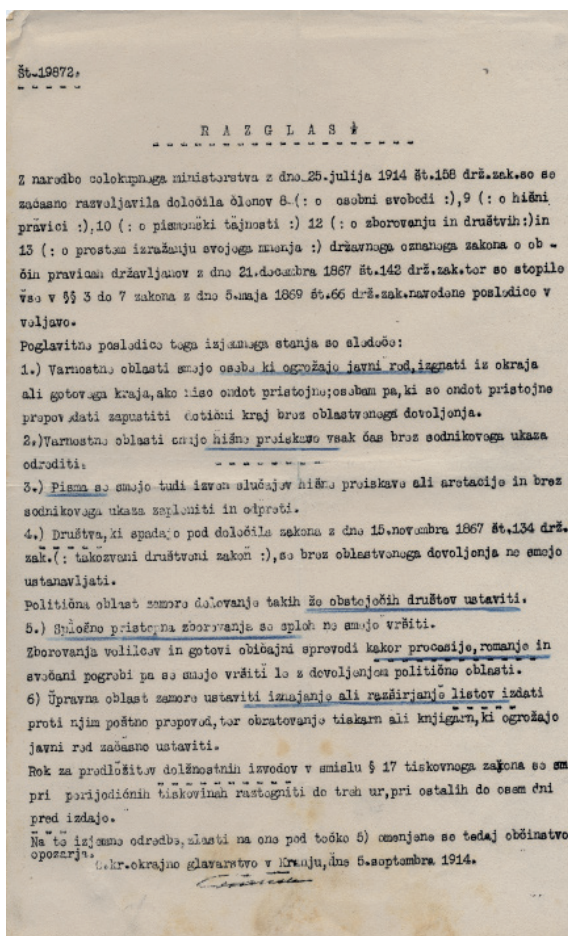
Izbruh vojne je pospešil sprejetje mnogih zakonov. Marsikateri od teh je bil že dolgo v pripravi, vendar zaradi različnih okoliščin ni bil sprejet. Tako je bilo tudi z zakonom, ki je prinesel številne novosti na področju dedovanja, skrbništva. Novi zakon je povečal vlogo žensk, saj so po novem lahko nastopale kot priče pri oporokah in notarskih listinah. Lahko so postale samostojne skrbnice otrok.⁷ Zaradi vojne so bili hitro uveljavljeni tudi zakon proti ode-ruštvu in številni drugi zakoni. Potovanja, in na sploh gibanje ljudi, so bila podvržena strogim omejitvam. Številne ceste in poti so bile zaprte. Za potovanja v druge kraje je bila potrebna posebna dovolilnica. Železniški potniški promet je bil zmanjšan na minimum. Vse poti, železnice in drugi pomembni objekti po državi so bili zastraženi. V bližini mostov in predorov je veljal poseben režim, straže so lahko ustrelile vsakogar, ki se na klic ni ustavil.

Predvsem v večjih mestih, v Škofji Loki sprva še ne, so vse večje zgradbe preuredili v vojašnice ali bolnišnice. V Ljubljani so bile razmere zaradi številnih vojakov, ranjencev in beguncev še posebno slabe, čeprav je bila za zadnje Ljubljana le vmesna postaja. Z vstopom Italije v vojno in odprtjem soške fronte so tudi v Škofji Loki nastanili vojake in ranjence. Prostore uršulinske šole na gradu so poleti 1915 v le dveh dneh preuredili v vojaško rezervno bolnišnico.⁸ V bolnišnico so bili preurejeni tudi Krennerjeva tovarna sukna na Spodnjem trgu, prostori deške šole v današnji Klobovsovi ulici in druge stavbe.⁹

7 Domoljub: slovenskemu ljudstvu v poduk in zabavo, 1914, letnik 27, številka 43, 22. 10. 1914.

8 AUŠL, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, str. 257.

9 ZAL-ŠKL, ŠKL 168, t. e. 10, šolska kronika.

Prva stran razglaša o spremembah zakonov na področju
osebne svobode, javne varnosti, delovanja društev.

(hrani: ZAL, Enota v Škofji Loki)

Preskrba in dobrodelnost med 1. svetovno vojno

Da bi razmere omilili in ker so vojaki na fronti in prebivalstvo doma potrebovali pomoč, so bili takoj po izbruhu vojne na državni ravni ustanovljeni preskrbovalni uradi in skladi, ki so zbirali in razdeljevali dobrine ter denarne prispevke. Že avgusta 1914 je bil pri c.-kr. vojnem ministrstvu ustanovljen vojni oskrbninski urad oziroma vojno-oskrbovalni urad, ki je skrbel za pomoč družinam vpoklicanih vojakov in zbiranje vseh oblik prostovoljne pomoči, razen za ranjence in bolnike, za katere je poskrbel Rdeči križ.¹⁰ Država, občine in cerkev so organizirale številne dobrodelne nabirke denarja, prehranskih nadomestkov, obleke, obutve in kovin.

Po župnijah so že poleti organizirali nabirke za Rdeči križ in podporo družinam vpoklicanih rezervistov. V žabniški župniji so prvo zbirko darov, v skupnem znesku 145 kron, poslali podružnici Rdečega križa v Kranju, 52 kron 10 vinarjev pomožnemu odboru za starološko občino za podporo družinam in 4 krone 20 vinarjev v Občino Stražišče.¹¹ Ko so poleti 1914 v naše kraje v velikem številu prišli gališki begunci, so po župnijah organizirali nabirke tudi zanje. Za begunce so zbirali predvsem denarne prispevke, ki so jih pošiljali Pomožnemu odboru za begunce iz Galicije in Bukovine v Ljubljani, ta pa jih je razdelil med begunce. Poleg denarnih prispevkov so zanje zbirali še obleko, posteljnino in živila; zbrano so že v občinah razdelili tam živečim beguncem. V župniji Stara Loka so med 30, tam nastanjenim beguncem, razdelili več vozov obleke, posteljnine in živil.¹² Ponekod so beguncem pomagali tudi z brezplačno nastanitvijo, denar, ki bi jim sicer pripadal, pa so porabili za nakup obleke in obutve. V župniji Sora pri Medvodah so pozno jeseni 1914 razen posteljnine in drugega nabrali še 600 kron v denarju.¹³

O svojem karitativnem delovanju so morali župniki poročati škofovskemu ordinariatu.¹⁴ Nudili so duhovno in psihološko podporo ženam vpoklicanih vojakom, pomagali izpolnjevati obrazce in pisati prošnje za podporo ter poizvedovali o pogrešanih pri poizvedovalnem uradu Rdečega križa.

Zaradi pretrgane pomorske povezave je bila dobava pravega čaja nezadostna, zato je bil septembra 1914 objavljen razglas o zbiranju robidovega listja, ki bi ga uporabili kot nadomestilo za čaj za vojake na bojnem polju. Prebivalstvo, predvsem šolsko mladino, so pozivali, naj pod nadzorom učiteljev nabere čim več robidovja. C.-kr. deželni šolski svet za Kranjsko je 23. septembra 1914 izdal poziv vsem šolskim vodstvom, naj organizirajo nabiranje robidovega listja. Po občinah so nato skupaj z učiteljstvom izdelali podroben načrt nabiranja in določili zbirna mesta. Zbrano sveže listje so sušili na soncu ali prepihu in ga shranili do oddaje.

10 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 62.

11 Kronika župnije Žabnica, str. 25.

12 Florjančič (ur.), *Več kot tisoč let*, str. 207.

13 Budna, Prva svetovna vojna iz župnijskih kronik, str. 113–130.

14 Kronika župnije Žabnica, str. 31.

Dekleta in žene so vsa vojna leta pletla volnene obleke in druge izdelke za vojake. Na fotografiji so gojenke uršulinske šole v Škofji Loki, ki pletejo za vojake. Fotografija je nastala leta 1915.

(hrani: Arhiv uršulink Škofja Loka)

Po šolah so se različno zavzeto lotili nabiranja. Soriški otroci so pod vodstvom učitelja Josipa Primožiča odšli v davško in soriško srenjo in nabrali 16 vreč suhega robidovega listja, ki je tehtalo 95 kilogramov.¹⁵ Otroci iz šole v Selcih so ga nabrali precej manj, samo 33 kilogramov.¹⁶ Tudi iz Bukovščice so poslali županstvu v Selca le 30 kilogramov posušenega robidovega listja.¹⁷ Učenke uršulinskih šol v Škofji Loki pa kopriv, robidovega in jagodovega listja ter gozdnih sadežev niso nabirale »... ker jih učiteljice niso mogle nadzorovati.«¹⁸ Notranje ministrstvo je 2. novembra 1914 odločilo, da ni več primeren čas za nabiranje robidovega listja in naj akcije prekinejo.¹⁹ Tovrstne nabiralne akcije so se potem v velikem obsegu nadaljevale spomladi 1915.

Šolske otroke in mladino so vključevali še v razne druge dobrodelne akcije, organizirane v podporo vpoklicanim vojakom, vdovam in sirotam. Organizacijo in izvedbo akcij je šolska oblast nalagala učiteljem, od katerih je bila v veliki meri odvisna njihova uspešnost.

15 ZAL-ŠKL, ŠKL 207, t. e. 1.

16 ZAL-ŠKL, ŠKL 225, t. e. 1.

17 ZAL-ŠKL, ŠKL 203, t. e. 1.

18 Nune so takrat še imele papeško klavzuro, ki razen v izrednih primerih ni dopuščala izhoda. Za dovoljenje za izhod (v izrednih primerih) je bilo treba prek krajevnega škofa prositi Kongregacijo za škofo in redovnike pri Svetem sedežu. Vir: AUŠL, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, str. 276.

19 ZAL-LJU, LJU 489, t. e. 2211 (fasc. 2063), fol. 275.

Prve akcije podpore so se začele med poletnimi počitnicami leta 1914 in se nadaljevale jeseni. Gojenke uršulinske šole v Škofji Loki so v tem času izdelovale zimska volnena oblačila za vojake. Potrebno volno so priskrbeli njihovi starši in predstojništvo samostana. Nabiralnici c.-kr. vlade za Kranjsko v Ljubljani so poslale 154 oblačil. Učenke so pletle tudi za svoje, zanje so napletle več kot 50 oblačil.²⁰ 47 deklic od Sv. Lenarta je čez zimo za vojake napletlo 24 snežnih oglavnic in 7 parov kolenic.²¹

Vsi dečki in deklice so šivali papirnate podplate kot podlogo za v čevlje, ki so jih poslali vojno-oskrbovalnemu uradu v Ljubljano. Pri Sv. Lenartu so izdelali 325 parov,²² v Bukovščici 1000 parov²³, gojenke pri uršulinkah v Škofji Loki pa okoli 9000. Nekateri učenci so od hiše do hiše zbirali različne kovine, npr. svinec, baker, kositer in medenino. Otroci iz Bukovščice so 36 kg nabranih kovinskih predmetov oddali županstvu, kjer so jih sortirali in nato poslali vojaškim oblaistem v Gradec.²⁴

Članice predvojnih dobrodelnih in ženskih društev so bile med prvimi, ki so skušale vojakom, beguncem in drugim pomoči potrebnim omiliti neznosne razmere; taka sta bila npr. Damski odbor in dekleta iz Marijine družbe. Damski oziroma gospejini odbori so bili ustanovljeni po vseh večjih krajih na Kranjskem, in sicer z namenom zbiranja darov v naravi in denarju v korist vojno-oskrbovalnega urada c.-kr. vojnega ministrstva na Dunaju.²⁵ V Kranju, Tržiču, Škofji Loki in Železnikih so take odbore ustanovili decembra 1914. Najrazličnejše blago v naravi, kot npr. jajca, raznovrstno zelenjavo in sadje, kokoši in zajce, med, maslo, klobase, cigarete idr., so pošiljali neposredno bolnišnicam za ranjence ali naprej vojno-oskrbovalnemu uradu v Ljubljano, ki je blago razdelil potrebnim. Iz dela zbranega denarja so nabavljali volno in pletivo. Iz volne so otroci po šolah pod vodstvom učiteljic pletli topla volnena oblačila in druge volnene izdelke. Nekaj so jih razdelili kar družinam vpoklicanih vojakov v domačih krajih. Natančna poročila o uspehih zbiralnih akcij in razdeljenih darovih so bila redno objavljena v časopisih.²⁶

Med 1. svetovno vojno je bila zelo dejavna mednarodna dobrodelna organizacija Rdeči križ. Pomagala je iskati pogrešane, organizirala zdravstveno oskrbo itd. Prevzela je tudi vso skrb za obolele in ranjene vojake. Med 1. svetovno vojno je bil Rdeči križ na Kranjskem organiziran kot »*Deželno in žensko pomočno društvo Rdečega križa za Kranjsko*«, s sedežem v Ljubljani in številnimi podružnicami po vsej Kranjski.²⁷

20 AUŠL, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, str. 245.

21 ZAL-ŠKL, ŠKL 199, t. e. 1, a. e. 1.

22 ZAL-ŠKL, ŠKL 199, t. e. 1, a. e. 1.

23 ZAL-ŠKL, ŠKL 203, t. e. 1.

24 ZAL-ŠKL, ŠKL 203, t. e. 1.

25 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 62.

26 *Gorenjec*, št. 51, 18. 12. 1914.

27 Kobe – Arzenšek, Pregled zgodovine Rdečega križa na Kranjskem, str. 53–61.

L. 551/1914.

Vsem županostrom.

v rednost mi objavo večkrat zaporedoma po krajni navadi.
 O dredi se ob enem ustanovitvi damskih odborov v Kranju,
 Škofji Loki, Trzinu in Železnikih, ki boje tudi po dreti nabirali
 prispevke v denarju in naturalijah.
 Županstvo naj dotičnim damam gre kolikor mogoče na
 roko in si tudi samo prizadeva, da se po obliki kolikor mogoče
 prispevkov nabere.
 Vse dajatve v naturalijah naj se na primerenem kraju hrani,
 po dovršeni zbirki pa o kakovosti in množini semkaj
 poročā, nakar bo okrajno glavarstvo zaradi odpravljanja
 potrebnih ukrenilo.
 Denarni prispevki pa naj se sproti semkaj pošiljajo in se
 v tem pogledu sporarja na tuk. odlok z dne 14. avgusta
 1914 št. 219/ces.
 O. b. okrajno glavarstvo v Kranju, dne 29. septembra 1914.

Obvestilo Okrajnega glavarstva v Kranju o ustanovitvi damskih odborov za zbiranje prispevkov
 v Kranju, Škofji Loki, Trzinu in Železnikih. (hrani: ZAL, Enota v Škofji Loki)

Rdeči križ je zbiral prostovoljne prispevke prebivalcev in jih oddajal na pristojna mesta. Z dobrodelnimi akcijami je številne bolnišnice in druge podobne zavode opremil s posteljami, zalagal s perilom, sanitetnim materialom in inventarjem. Nekaterim zavodom je v celoti kril stroške. V njih so, razen zdravnikov in poklicnih strežnic, pomagale številne pomožne prostovoljne strežnice, ki jih je za to nalogo (pod vodstvom zdravnikov) izobrazilo samo društvo. S številnimi oglasi je vabil dekleta, naj se javijo za razna dela v bolnišnicah. Primerna in zanesljiva dekleta so pomagale iskati tudi občinske oblasti, ki so okrajnim glavarstvom pošiljale sezname deklet, ki bi bila pripravljena vsaj mesec dni zastopati delati kot perice v ljubljanskih bolnišnicah. Plačano so imele hrano, prenočišče in stroške prevoza.²⁸ Z različnimi akcijami so vabili prebivalstvo, naj se v čim večjem številu vključi v Rdeči križ in pomaga po domovih zbirati prispevke.

Med vojno so imele veliko vlogo tudi transportne kolone Rdečega križa, ki so z vlaki ranjence in bolnike prevažale v ustrezne zavode. Na Kranjskem je bilo konec leta 1914 šest transportnih kolon, s 45 možmi. Bolnike in ranjence so v

28 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 62.

Avstrijska družba Rdečega Križa.

Pomagajte našim vojakom!

Kotla je padla!
Kastelj je bila potrpetljivost Avstro-Ogrske,
ki jo je obdnevila von Evropa. Kastelj je bilo
spanje, krišto pripraviti do spoznanja.

CESAR je poklical naše sinove k zastavam.
Bojvali se bodo navdušeno in bodo — če bo hoteli
moči — krištovali življenje in zdravje za avstrijske
narede, za nas!

Zato je v teh dneh najsvetejša dolžnost, spominjati se
naše slavne armade, ki je odšla z
bojjo pomočjo **K ZMAGI!**

Vsak prebivalec te dežele, naj pripada ka-
taremukoli naredu, veri ali stranki, naj stori
po svojih močeh, da olajša trpljenje onih junakov,
ki so bili ranjeni za danovine ali se oboleli.

Avstrijski matje in žene so izpolnili vsak čas
s plemenito vdanošijo in srčno dolžnost.
Tako se glasi torej vsem ljudem, ki so dobrega
srca, klic:

Pomagajte našim vojakom!

Posiljajte denar, obvezila, živila in okrepčila!

Da pa bo ta delo uspešno, ki se na bo potrdila vsa javnost, dosega svoj smoter, naše maršne ustvariti

enotno, velikopotezno akcijo.

ker vsako razcepljenje moči slabi — tako v vojni kakor pri pomočnem delu.

Da se taka enotnost in skupnost pomožne akcije v vojni organizira in zagotovi, se je svoječasnoma podlagi genfske konvencije in pod protektoratom našega cesarja ustanovila

Avstrijska družba Rdečega Križa.

Prišli je čas, ko naj Avstrijski Rdeči Križ pokaže, kaj do zamere. V izpolnjevanju svoje tačhe naloge se Avstrijski Križ ne vse zadruge, korporacije, društva, družbe in posameznike, ki bodo izrazili svojo pripravljenost čaranja.

V provincah se pošiljajo: **Denarni darovi** za ranjene in obolele vojake deželne in gosposke pomožne društom Rdečega Križa in njene podružnice; v Ljubljani: Strossmayerjeva ulica št. 3.

Obvezila, perilo, živila, okrepčila, tobak itd. sprejema v Ljubljani pizarna Rdečega Križa v Franc Jožefovem zavetstvu, Stara pot št. 3.

Samo na tak način bo dosežen plemeniti namen darovalcev.

Sodržavljani! Naloga Avstrijskega Rdečega Križa je težka! Izvika se bo ta, če vsak pomaga po svojih močeh in hitro pomaga, in vojne seve naj vso hvalaso do blagoslov! Hči hočemo duši v znamenju tega našega svetilnega smot: **SE VARNOSTI IN ŽIVOSTI!**

Doma, dan 1. avgusta 1914. **Terzno vodstvo avstrijske družbe Rdečega Križa.**

Poziv Rdečega križa k zbiranju pomoči za vojake, ki so ga v slovenski in nemški različici objavili na velikih plakatih, velikosti 92 cm x 120 cm. (hrani: Zgodovinski arhiv Ljubljana)

bolnišnice prevažali z vozovi, posebnimi sanitetnimi vozili, avtomobili, breki in odprtimi vozovi. Pomagali so jim prostovoljni gasilci. Društvo je skrbelo tudi za okrepčila ranjencev, ki so jih vozili drugam, in je zanje na številnih postajah postavilo okrepčevalnice.

Razglednica, ki prikazuje zbirno mesto za zbiranje pomoči. Razglednica je bila izdana v podporo Rdečemu križu, Vojno-oskrbovalnemu uradu in Pisarni vojne pomoči.

(hrani: ZAL, Enota v Škofji Loki)

Ena od pomembnih nalog Rdečega križa je bilo posredovanje zvez med svojci in vojaki, skrbel je tudi za poizvedovanje in iskanje pogrešanih vojakov ter pošiljanje daril na bojišča.²⁹

V podporo Rdečemu križu so bile izdane številne razglednice, značke in razni kuponi.

Zaključek

Dlje kot je vojna trajala, večje je bilo pomanjkanje in potrebe po kakršni koli pomoči so večale. S tem se je povečevalo tudi število dobrodelnih akcij. Časopisi in oglasna mesta so bili polni pozivov in razglasov k zbiranju in izdelavi najrazličnejših stvari. Ljudje so zbirali praktično vse, kar se je dalo kakorkoli uporabiti. Nabirali so na primer: kosti, divji kostanj, listje in praprot, gozdne sadeže, kopri-ve, robidovo in jagodovo listje, najrazličnejše kovine, star papir, žepne robce in drugo perilo za vojake ter obleko za begunce. Dekleta in žene so pletle in šivale najrazličnejše izdelke za vojake na bojiščih, izdelovale kite iz slame, iz papirja pa odeje in podplate. Gojenke pri uršulinkah v Škofji Loki so med poletnimi počitni-

²⁹ Kobe – Arzenšek, Pregled zgodovine Rdečega križa na Kranjskem, str. 53–61.

camii leta 1915 po hišah zbirale žlice, vilice in nože za vojaško bolnišnico v Kranju (nabrale so 215 žlic, 192 vilic in 90 nožev). Hkrati so zbirale tudi podpise »onih, ki bi mesingaste možnarje zamenjali z železnimi, dobile so 11 podpisov«.30 Vsako leto so pripravljali božična darila za vojake in jih pošiljali vojno-oskrbovalnemu uradu pri c.–kr. vladi v Ljubljani. Zbirali so šivalni pribor, žepne robce, razglednice, nepogrešljive so bile cigarete in vžigalice ter svetinjice. Organizirali so tedne Rdečega križa, ob raznih priložnostih so izdajali značke in jih prodajali v dobrodelne namene. Med vojno se je razmahnila izdaja razglednic, ki so imele razen dobrodelne note tudi pomembno propagandno vlogo.

Prehranska kriza se je začela zaostrovati in spomladi 1915 so bile uvedene živilske nakaznice za vse kmečko prebivalstvo, v začetku leta 1916 so omejili še porabo sladkorja, od jeseni istega leta je bilo meso možno dobiti le na nakaznice, te so uvedli tudi za krompir.³¹ Z odredbami, opomini, razglasi in v časopisu so se vrstili različni nasveti, kako preudarno gospodinjiti, kaj saditi, kaj in kako kuhati. Tako so namesto mesnih priporočali mlečne in močnate obroke, uporabo mešane moke, sušenje sadja in kuhanja žganja, ponovno uporabo kavnih zavretkov in čajnih listov ter uporabo organskih odpadkov za gnojila.³²

Omejitve, ki so bile uvedene ob začetku vojne, so se še zaostrovale. Z različnimi ukrepi je država skušala čim več privarčevati. Da bi »omogočili racionalno izkoriščenje dnevne luči«, so maja 1916 uro premaknili za eno uro naprej. Uveden je bil t. i. poletni čas, kar poznamo tudi danes. Časopisi so pisali, da bodo avstrijske dežele s tem ukrepom privarčevale nad 100 milijonov kron.³³ Do konca vojne so vsako leto premaknili urine kazalce za eno uro naprej, le da so to storili že aprila.³⁴ Nad takšnim varčevanjem niso bili vsi navdušeni.

Zaradi pomanjkanja premoga so bile zimske in velikonočne šolske počitnice podaljšane. Za potrebe vojske so pobirali konje, delovne vole, seno in slamo,³⁵ ob koncu vojne so bile le redke cerkve, ki so še imele zvonove v zvoniku.³⁶

30 AUŠL, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, str. 246.

31 Svoljšak, Gospodarstvo, str. 69.

32 Habjan, Gospodarstvo in aprovizacija v prvem letu prve svetovne vojne, str. 67.

33 Kronika župnije Sv. Lenart, str. 110.

34 ZAL-ŠKL, ŠKL 168, t. e. 10, a. e. 526; AUŠL, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, str. 274.

35 Budna, Prva svetovna vojna iz župnijskih kronik. Leto 1915, str. 83.

36 Budna, Prva svetovna vojna iz župnijskih kronik. Leto 1917, str. 94.

VIRI:

Arhiv uršulinskega samostana v Škofji Loki (AUŠL)

Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki.

Zgodovinski arhiv Ljubljana (ZAL)

LJU 489, Mesto Ljubljana, splošna mestna registratura, t. e. 2211 (fasc. 2063).

Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki (ZAL-ŠKL)

SI_ZAL_ŠKL/63, Občina Škofja Loka, t. e. 62.

SI_ZAL_ŠKL/168, Osnovna šola Škofja Loka – Mesto, t. e. 10, a. e. 526.

SI_ZAL_ŠKL/199, Osnovna šola Sveti Lenart, t. e. 1, a. e. 1.

SI_ZAL_ŠKL/203, Osnovna šola Bukovščica, t. e. 1.

SI_ZAL_ŠKL/207, Osnovna šola Sorica, t. e. 1.

SI_ZAL_ŠKL/225, Osnovna šola Selca, t. e. 1.

SI_ZAL_ŠKL/279, Zbirka fotografij in razglednic, t. e. 5, a. e. 153.

Drugi viri

Kronika župnije Sv. Lenart, str. 110.

Domoljub, 1914.

Gorenjec, 1914.

LITERATURA:

Budna, Nataša: Prva svetovna vojna iz župnijskih kronik. V: *Loški razgledi*, 41, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1994, str. 113–130.

Budna, Nataša: Prva svetovna vojna iz župnijskih kronik. V: *Loški razgledi*, 42, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1995, str. 79–99.

Budna, Nataša: Prva svetovna vojna iz župnijskih kronik. V: *Loški razgledi*, 44 Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1997, str. 91–107.

Eržen Podlipnik, Elizabeta: Dobrodelnost in pomoč vojakom ter prebivalstvu na Kranjskem v prvem letu prve svetovne vojne. V: *Kuge, lakote in vojske – reši nas o gospod! : Kranjska v prvem letu velike vojne*, Ljubljana : Zgodovinski arhiv, 2014, str. 61–66.

Florjančič, Alojzij Pavel (ur.): *Več kot tisoč let : kronika župnije Sv. Jurija Stara Loka*. Stara Loka : Župnijski zavod sv. Jurija Stara Loka, 2005.

Habjan, Hana: Gospodarstvo in aprovizacija v prvem letu prve svetovne vojne. V: *Kuge, lakote in vojske – reši nas o gospod! : Kranjska v prvem letu velike vojne*, Ljubljana : Zgodovinski arhiv, 2014, str. 67–71.

Kobe - Arzenšek, Katarina: Pregled zgodovine Rdečega križa na Kranjskem. V: *Kronika* 14, Ljubljana : Zgodovinsko društvo za Slovenijo, 1966, št. 1, str. 53–61.

Svoljšak, Petra: Gospodarstvo. V: *Slovenci + prva svetovna vojna*. Ljubljana : Muzej novejšje zgodovine, 2010, str. 69–81.

Summary

Changes in everyday life, supply and charity in the first year of the First World War in Škofja Loka

The outbreak of war and general mobilisation in the summer of 1914 profoundly affected the already fairly difficult lives of people and brought numerous changes. The more than four year duration of the war impacted on everything, both soldiers on the battlefield and those that remained at home. The departure of the men to the front meant a shortage of qualified labour. Everyone that remained at home had to set to work. The role of women in society was thus increased. In addition to bringing up children, they took care of the management of the local economy or set to work in factories. Children and young people became essential in farm work. In addition to work in the fields, schoolchildren were involved in various charitable collections and campaigns, organised in support of army conscripts, widows and orphans.

A war economy was introduced. The state became the buyer and distributor of raw materials. Numerous new laws and restrictions were adopted. Military courts spread throughout the monarchy. Social life also underwent shock. Publication of some newspapers and non-periodic publications was forbidden. The functioning of societies was restricted, some were even banned. Travel, and in general the movement of people, were subject to strict restrictions. Many roads and trails were closed, railways and all the more important facilities were guarded. In larger towns, ever more major buildings were adapted into barracks or hospitals.

In order to alleviate conditions and because soldiers at the front and the population at home needed help, supply offices and funds were founded on a state level immediately after the outbreak of war. They collected and distributed goods and monetary contributions. The state, municipalities and churches organised numerous charitable collections of money, food substitutes, clothing, shoes and metal. The International Red Cross took over care of the wounded and helped in seeking the missing.

»Preskrba teh ubožcev je dolžnost prebivalstva.«¹

Begunci na Škofjeloškem v prvem letu vélike vojne

Izvilleček

Vojaški spopadi v Galiciji so jeseni 1914 sprožili velik val beguncev v notanost avstro-ogrske monarhije. Skrb zanje je prevzela država, ki je organizirala brezplačni prevoz, nastanitev, prehrano, versko in zdravstveno oskrbo. Na Kranjskem so begunce razdelili po občinah, med njimi so bile tudi Škofja Loka, Stara Loka, Žiri, Železniki, Selca, Sora idr. V vsaki je bilo med 30 in 50 begunci poljske in ukrajinske (rusinske) narodnosti, po veri rimokatolikov in uniatov. Domačinom so se begunci smilili, zanje so zbirali obleko, obutev, posteljnino in kurjavo, nudili so jim brezplačno hrano in stanovanja, nekateri tudi delo, da so se lahko sami preživljali. Na Škofjeloškem so begunci ostali do poletja 1915, ko so se nekateri lahko vrnili domov, drugi pa preselili v begunska taborišča v Avstriji in na Češkem.

Abstract

**»The population has a duty to provide for these poor souls.«
Refugees in Škofja Loka in the first year of the Great War**

The fighting in Galicia triggered a great wave of refugees into the interior of the Austro-Hungarian Monarchy in the autumn of 1914. The state undertook care for them, organising free transport, accommodation, provisions, and religious and health care. In Carniola, the refugees were allocated to municipalities, including Škofja Loka, Stara Loka, Žiri, Železniki, Selca, Sora etc. In each there were between 30 and 50 refugees of Polish and Ukrainian (Russian) nationality, by religion Roman Catholic and Eastern Orthodox. Locals took pity on the refugees; they collected clothing, shoes, bed linen and fuel, and also provided them with free food and accommodation, some were also found work so that they could take care of themselves. The refugees remained in Škofja Loka until the summer of 1915, when some could return home, and others moved to refugee camps in Austria and Bohemia.

1 Gorenjec, št. 41, 9. 10. 1914, str. 3, Razglas okrajnega glavarstva v Kranju.

Begunski val iz Galicije

»September. V Galiciji se naša vojska umika. To spričujejo trume galiških beguncev, ki so začele prihajati v deželo. Dne 16. septembra sta došla dva rusinska duhovnika: dr. Gregorij Lakota in dr. Basilij Penelli. Prvi je dobil zatočišče v starološkem, drugi v škofjeloškem župnišču. Morala sta bežati iz Przemysla,² ko je bila trdnjava evakuirana. Bila sta neoženjena in sta kot gojenca Augustineja doktorirala na Dunajskem vseučilišču. Lakota je bil profesor pedagogike in katehetike, Penello spiritual v bogosl. semenišču. Koncem meseca je prišlo nad 30 galiških beguncev, katere je županstvo naselilo pri Svetem Duhu, Virmašah, Stari Loki in Trnju. Večinoma so bili revnih delavskih stanov, vsega jim je manjkalo.«³

Zapis je iz starološke župniške kronike, zelo podobne zasledimo tudi v drugih krajih na Škofjeloškem. Nobenih sledi evforije, pozdravov, petja in šopkov poljskega cvetja, ki so bili tako značilni za poletne mesece, ko so trume nabornikov odhajale v boj, misleč, da bodo že v nekaj bitkah opravili z nasprotnikom in se najkasneje do božiča vrnili za domača ognjišča. Vojna je postala resničnost in del vsakdana za vse, tudi tiste, ki so ostali doma, daleč stran od frontnih položajev v Galiciji in na Balkanu. In v ta vsakdan so od jeseni 1914 spadali tudi begunci, ki so pribežali iz Galicije, Bukovine in črnogorskega primorja.

Galicija je bila ob izbruhu vélike vojne najbolj vzhodna avstrijska kronska dežela⁴ in prva, ki je občutila vso krutost in razsežnosti vojaških spopadov. Tu se je že avgusta 1914 začela fronta, ki je potekala na 300 kilometrov širokem območju med Vislo na zahodu in Dnjestrom na vzhodu. Rusi so konec avgusta in v začetku septembra prebili avstro-ogrske frontne položaje in zasedli velik del vzhodne Galicije, med drugim tudi prestolnico Lvov. S tem so sprožili ogromen

2 Mesto v Galiciji, danes na jugovzhodu Poljske, kjer je Avstro-Ogrska v 2. polovici 19. stoletja iz obrambnih razlogov zgradila strateško pomembno vojaško trdnjavo, ki je bila leta 1915 prizorišče ene največjih bitk 1. svetovne vojne.

3 *Več kot tisoč let*, str. 207.

4 Galicija je pred 1. svetovno vojno obsegala 78.497 km² in bila razdeljena na 74 okrajnih glavarstev ter dve magistratni mesti (Krakov in Lvov). Glavno mesto je bil Lvov, nemško imenovan Lemberg. Ob popisu prebivalstva (1900) je v njej živelo 7,315.939 oseb, od tega 54,75 % Poljakov, 42,20 % Ukrajincev (Rutenov), preostalih 3,05 % prebivalstva so bili predstavniki drugih narodov (Nemci, Židje, Čehi, Slovaki, Moravci). Povprečna naseljenost je znašala 93 ljudi na km². Do leta 1914 se je njihovo število (kljub velikemu izseljevanju) povečalo še za slab milijon, tako da je pred začetkom 1. svetovne vojne po ocenah demografov v Galiciji živelo 8,2 milijona ljudi, od tega 4,8 milijona v vzhodni polovici. Kar tri četrtine se jih je preživljalo s poljedelstvom, le četrtina se je ukvarjala z obrtjo, trgovino in industrijo ali so bili v državnih službah. Danes v Galiciji, ki je razdeljena med Poljsko in Ukrajino, živi okoli 11 milijonov prebivalcev. Povzeto po: <http://de.wikipedia.org/wiki/Galizien>; <http://slo.wikipedia.org/wiki/Galicija>; pridobljeno 22. 4. 2014.

Gališki begunci na poti v neznano, jeseni 1914. (hrani: Mitja Juren, Rupa pri Gorici, Italija)

val beguncev⁵ z zasedenega ozemlja, na katerem je do takrat živelo okoli 4,8 milijona ljudi. Med begunci so po narodnosti prevladovali Poljaki in Rusini (Ukrajinci), poleg njih pa še nekaj deset tisoč Židov in Nemcev. Po veroizpovedi so bili rimokatoliki in uniati.⁶ Tisti, ki so živeli bliže frontnim linijam, so odšli prvi, še prostovoljno, da si rešijo vsaj življenja, preostali so morali domove zapustiti na ukaz državnih oblasti. Po navadi so ti ukazi prišli iznenada in beguncem niso dopuščali, da bi v naglici vzeli s seboj kaj več kot le najnujnejše. Država jim je omogočila brezplačen prevoz z vlaki in jim iskala nadomestna bivališča v notranjosti monarhije. Bolje situirani in izobraženi so se znašli po svoje in si sami poiskali streho nad glavo tam, kjer so želeli, največkrat pri sorodnikih ali prijateljih, za ostale je bila to pot v neznano, ki jih je v večini primerov pripeljala v begunska taborišča na Češkem, v današnji Avstriji ter le v manjšem številu k družinam v notranjosti monarhije.

Begunci iz Dalmacije

Nič bolje se ni godilo beguncem iz Južne Dalmacije, ki jih je z domov pregnala sovražnost na skrajni jugovzhodni meji avstro-ogrske monarhije. Podatki o njih so redki in skopi. Slovenec jih omenja kot »pravoslavne Hrvate južno od Kotora«,⁷ dejansko pa so bili to pravoslavni Srbi iz primorskega dela današnje Črne gore, ki

5 Statistika govori, da je bilo vseh beguncev iz Galicije in Bukovine med 360 000 in 450 000.

6 Uniati priznavajo katoliški nauk in vrhovno oblast papeža ter so v polnem občestvu z Rimokatoliško cerkvijo, vendar uporabljajo vzhodno liturgijo.

7 *Slovenec*, št. 216, 23. 9. 1914, str. 4.

je takrat kot del Dalmacije spadal pod Avstro-Ogrsko. Tu je imela monarhija svojo najpomembnejšo strateško lukso Boko Kotorsko, ki jo je hotela ohraniti za vsako ceno. Tamkajšnje prebivalstvo je zato pred grozečo nevarnostjo evakuirala v notranjost države, nekaj tudi v Žiri. Iz okolice Kotorja so prišli kmalu po začetku vojne in so ostali do spomladi 1916. V spominu ljudi so ostali kot dobri, hvaležni in prijetni ljudje, vendar preveč gostobesedni in slabi za delo.⁸ Na Kranjskem so živeli še v občinah Cerklje, Šenčur, Velesovo, Predvdor, Predoslje, Naklo, Stražišče, Sv. Jošt, Hrastje, Mavčiče in ponekod na Notranjskem.

Po prihodu na Kranjsko

Razglednica, izdana z namenom pomagati beguncem.
(hrani: ZAL, Enota v Škofji Loki)

Kranjska je prve begunce sprejela v začetku septembra 1914, po padcu Lvova. O njih je 10. septembra prvi poročal dnevnik Slovenec.⁹ Do začetka oktobra je prišlo že okoli 2 600 in do januarja 1915 več kot 5 000 oseb. Največ jih je prišlo od septembra do novembra, med njimi tudi nekateri, ki so sprva bivali na Češkem. O njih je tednik Gorenjec 20. novembra 1914 zapisal: *»Celo poletje so delali kot kmečki delavci na Češkem in sedaj na zimo so jih Čehi privoščili Slovencem.«* Pripotovali so z vlaki, posamično ali v transportih, ki so šteli po več sto oseb. Ljubljana je bila le vmesna postaja na njihovi poti, tu je ostalo le nekaj izobražencev, ostale je mestni magistrat že po nekaj dneh napotil v druge občine na Kranjskem, med njimi tudi v občine Škofja Loka, Stara Loka, Selca, Železniki, Žiri in Sora.

⁸ Kronika župnije Žiri (1911–1940).

⁹ Slovenec, št. 205, 10. 9. 1914, str. 1–2.

Evidence galiških beguncev, ki jih je z vso skrbnostjo vodila škofjeloška občina, izkazujejo, da je v Škofji Loki od jeseni 1914 do poleti 1915 stalno prebivalo okoli 50 beguncev, različnih poklicev in starosti. Prevladovale so samske tovarniške delavke in družine železničarjev, ki so jih tu nastanili zaradi bližine železniške postaje na Trati. Najštevilčnejša je bila 11-članska družina kretničarja Stanislawa Zajaczkowskega iz Sokala v osrednji Galiciji. Njegov najmlajši sin ob prihodu v Škofjo Loko ni štel še niti eno leto. Begunci so novi dom dobili pri loških meščanih, ki so skrbeli tudi za njihovo prehrano. Bili so rimokatoliške veroizpovedi, po narodnosti Poljaki iz občin Przemysl, Sokal, Tarnopol, Sambor, Jaroslaw, Tlumacz, Stryj, Lemberg (Lvov) in drugih.¹⁰ 24 imen navaja spisek beguncev, ki so bivali v Občini Selca. Tudi ti so bili poljske narodnosti, doma iz občin Lemberg, Bobrka, Zloczow, Buczacz in Przemysl.¹¹ Najstarejša med njimi sta bila zakonca Peter in Katarina Skraba, dninarja, stara 54 oziroma 47 let, najmlajša dva še dojenčka, mlajša od enega leta. O 32 beguncih govori kronika župnije Žabnica,¹² 42 jih omenja kronika župnije Sora. Takratni sorški župnik Fran Saleški Finžgar, ki je bil istočasno tudi občinski tajnik, je o njih zapisal: »1. oktobra smo dobili v občino Sora 42 beguncev. G. Kaplan Poje se je zelo trudil zanje. Porazdelili smo jih po hišah. Bili so bedni: razcapani, bos, ušivi. ... Preprosil sem ljudi, da smo jih redili brezplačno in za državno podporo kupovali obleko in obutev. Dali smo zanje čez 600 kron; posteljnino in drugo pa še povrhu. Nekateri so bili dobri, tudi delali so radi. Večina pa lenuhi, ki so zabavljali čez našo hrano, isto, ki so jo uživali gospodarji in se je večkrat čulo o njih: To je za svinje!«¹³ Starološka občina je begunce naselila pri Svetem Duhu, v Virmašah, Stari Loki in na Trnju; bilo jih je 30. Jeseni so begunce dobili tudi v Železnike, kamor so državne oblasti poslale 32 Ukrajincev (Rusinov) iz okolice Kalusza in Żydaczowa. Stanovali so v kaplaniji in po privatnih hišah, ostali so do pomladi 1915, ko so odšli v Gmünd v Spodnji Avstriji.¹⁴ Nekaj beguncev iz Lvova je bivalo tudi v Žireh. *Bili so poštni in železniški uradniki. Dobri ljudje, a brez pravega življenjskega poguma. Bili so premehki. V cerkev so radi hodili. Tudi je bilo poskrbljeno pri njih prejemanje sv. zakramentov.*¹⁵

Večina beguncev, ki je prišla na Kranjsko, je bila kmečkega in delavskega stanu, izobražencev je bilo le okoli 10 odstotkov, med njimi tudi precej poljskih in rusinskih duhovnikov, ki so v času begunstva med rojaki še naprej opravljali božjo službo in skrbeli za njihovo duhovno tolažbo. Dva od njih sta prej omenjena

10 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 62, Begunci 1914/15. Przemysl in Jaroslaw sta danes mesti na Poljskem, ostali naštetih kraji so na zahodu Ukrajine.

11 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 62, Begunci 1914/15. Bobrka je danes mesto na Poljskem, Zloczow in Buczacz pa mesti na zahodu Ukrajine.

12 Kronika župnije Žabnica.

13 Kronika župnije Sora; povzeto po: Budna, Prva svetovna vojna iz župnijskih kronik, str. 127.

14 Kronika župnije Železniki; povzeto po: Budna, Prva svetovna vojna iz župnijskih kronik, str. 128.

15 Kronika župnije Žiri (1911–1941).

rusinska duhovnika dr. Lakota in dr. Penelli, ki sta ju sprejela starološki in škofje-loški župnik. 7. oktobra 1914 je dr. Lakota v starološki cerkvi svojim vernikom unijatske veroizpovedi prvič delil sveto obhajilo pod obema podobama, tj. s kruhom in vinom. Ko so begunci jeseni prišli tudi v Železnike, se je večkrat oglasil tudi pri njih. »Imeli smo na ukrajinski Božič ob 4 h zjutraj peto sveto mašo v slovanskem obredu in ravno tako na sv. Treh kraljev dan za naš kraj.¹⁶ To je naredila vojska,«¹⁷ je v kroniko zapisal župnik v Železnikih. V Žiri je iz Spodnje Idrije rad prihajal poljski duhovnik iz Lvovske okolice in delil zakramente tamkajšnjim beguncem, ki so na žirovskega župnika (ta je imel večkrat težave s svojimi verniki) naredili še posebno globok vtis; v kroniki beremo: »Kako so ti ljudje spoštovali svoje duhovnike in se obnašali v cerkvi; so bili lahko vzgled domačinom.«¹⁸ Manj sreče je imel Fran Saleški Finžgar, ko je je rusinskega duhovnika Mijehkiga prosil, da bi maševal in pridigal beguncem v Sori, a so ga ti bojkotirali, ker je bil Rusin, oni pa Poljaki.¹⁹ Dva rusinska duhovnika sta se z družinama zatekla v Kranj, kjer ju je pod svojo streho sprejel dekan Koblar, njuni ženi, otroke in služkinjo pa nastanil v sosednji hiši. Čeprav sta bila oblečena civilno, se ju Kranjčani nikakor niso mogli privaditi, ko sta z ženama in otroki hodila po mestu. Dekan jima je priskrbel rusinske misale, da sta lahko maševala.²⁰

Begunske podpore

Umik beguncev z zasedenih ozemelj je organiziralo ministrstvo za notranje zadeve, ki je prevzelo stroške brezplačnega prevoza, nastanitve, hrane in obleke, zdravstvenih, kulturnih in verskih potreb. Z odlokom, ki ga je izdalo 11. avgusta 1914, je določilo, da beguncem pripada posebna oskrbnina, ki je za odrasle osebe sprva znašala 70 vinarjev na dan, za otroke, starejše od 8 let, 50 vinarjev in za mlajše od 8 let 30 vinarjev.²¹ Na negodovanja občin, da so ti zneski premajhni, jim je kranjsko deželno predsedstvo oktobra odgovorilo, da pod nobenim pogojem ne smejo izplačevati višjih oskrbnin, ker »da se da s takšno vsoto shajati celo na Dunaju«. Pri otrocih so znesek še celo znižali in spremenili starostno mejo, po novem so bili do 40 vinarjev oskrbnine upravičeni otroci od 5. do 10. leta starosti, mlajši od 5 let pa le do 30 vinarjev na dan.²² Junija 1915 so oskrbnine zaradi vse večje draginje zvišali na 90 vinarjev za osebe starejše od 10 let in na 50 vinarjev za otroke mlajše od 10 let. Do begunske podpore niso bili upravičeni tisti begunci,

16 Oba cerkvena praznika sta sovpadla na isti dan – 6. januar 1915.

17 Kronika župnije Železniki; povzeto po: Budna, Prva svetovna vojna iz župnijskih kronik, str. 128.

18 Kronika župnije Žiri (1911–1940).

19 Kronika župnije Sora; povzeto po: Budna, Prva svetovna vojna iz župnijskih kronik, str. 127–128.

20 Podberšič, Begunci z vzhoda in Godoviška kronika, str. 386.

21 Brodnik, Preskrba beguncev in vojnih ujetnikov v Ljubljani, str. 226.

22 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 62, Begunci 1914/15, dopis št. 612/Mob, 12. 10. 1914.

ki so ostali v državni službi, kot npr. železničarji, ker so še naprej dobivali plačo. Begunci so celotno oskrbnino dobili izplačano le v primerih, če so sami poskrbeli za plačilo stroškov hrane, stanovanja in ostalega. Tak primer je znan iz Škofje Loke, kjer so tamkajšnje poljske begunke prosile za izplačilo oskrbnine v gotovini, da bi si lahko kupile tudi milo in sukanec, ki so ju nujno potrebovale. Okrajno glavarstvo v Kranju temu ni nasprotovalo, je pa pripomnilo, da si morajo v tem primeru same pokriti vse stroške.²³ Sicer pa so občine denar izplačevale meščanom, pri katerih so begunci bivali in se prehranjevali. Tretja možnost, ki so jo imeli begunci na voljo, so bile begunske nakaznice, s katerimi so dobivali živež v prodajalnah, če so si kuhali sami.²⁴ Oskrbnine so izplačevale občine, okrajna glavarstva pa so jim nato, na podlagi natančno vodenih evidenc, enkrat na mesec povrnila izplačana sredstva. Da bi občinskim uradnikom nekoliko olajšali delo, so dala okrajna glavarstva v ta namen tiskati posebne formularje.

Prva stran spiska beguncev iz Galicije, ki so jih državne oblasti naselile v Škofji Loki. december 1914.

23 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 63, Begunci 1915, dopisa št. 1358 in 2249.

Preskrba beguncev

Večina beguncev je ob odhodu vzela s seboj le najnujnejše. Ko so pozno poleti in v zgodnji jeseni zapuščali domove, je bilo zunaj še toplo, potem pa se je shladilo in mnoge je zeblo. Kranjski zdravnik Edvard Globočnik je na problem preskrbe beguncev oktobra 1914 opozoril v časopisu Sava: *»Ker so poljske družine morale bežati iz oboroženih krajev, deloma tudi k nam, in so ponekod na deželi brez vseh sredstev, tako da trpe lakoto in mraz (podpisani se je o tem sam prepričal), se podpisani obrača do slavnega občinstva z nujno prošnjo, da tem nesrečnežem pomaga. Prosi se za obleko, obuvala, posteljna pokrivala, kakor tudi za jedila za moške, ženske in otroke. Poljaki si sami ne morejo pomagati, ker v našem jeziku ne znajo prositi.«*²⁵ Morda je prav ta zapis spodbudil kranjsko okrajno glavarstvo, da je 28. novembra 1914 poslalo županstvu dopis, v katerem jim je naročilo, naj nemudoma sporočijo, kako je pri njih poskrbljeno za prehrano beguncev, če se morda kaj pritožujejo, da je slaba in porcije premajhne, ter če morda trpijo pomanjkanje zimske obleke, obutve in odev. Čim prej naj ob pomoči duhovščine in učiteljev sestavijo seznam beguncev, ki bi nujno potrebovali nova oblačila in priložijo oceno stroškov. Kdo jih je potem res dobil, je odločilo glavarstvo. Če pa so županstva medtem begunce že sama oskrbela s čevlji in obleko, jim zaradi omejenih denarnih virov teh stroškov niso mogli povrniti.²⁶

Domačemu prebivalstvu so se begunci smilili in so jim skušali tudi sami pomagati po najboljših močeh. Zanje so, poleg obleke in obutve, zbirali tudi denarne prispevke, številni so jim več mesecev brezplačno dajali hrano in stanovanje. Meščani so se med seboj sami dogovorili, kdo jim bo dajal stanovanje in kdo hrano, nekateri celo oboje hkrati. V hiši Franca Dolenca (na Štemarjih) je tako več mesecev živela 6-članska družina Nikolajevič, za njihovo prehrano pa so skrbeli Jožef Guzelj, Marjana Flis, Janez Hafner in Mihael Blaznik. V sosednji hiši Ignaca Guzolja (pri Balantu) sta bivala priletna zakonca Katarina in Franc Maroschan, ki ju je s hrano oskrboval trgovec Anton Kašman. Ker po petih mesecih oskrbe še ni prav nič kazalo, da se bosta begunca v kratkem odpravila nazaj domov, je 1. maja 1915 na mestno občino poslal naslednji dopis: *»Podpisani vljudno sporočam, da 6. t. m. bode minilo ravno 5 mesecev, kar imam v prehranitvi 2 osebi došle vsled vojnih razmer iz Galicije in [sem] v preteklem letu prehranjeval in prenočeval ravno tako 2 osebi 1 mesec in 20 dni, torej skupno 6 $\frac{3}{4}$ meseca in akoravno v tem, da nimam domačega ognjišča, me ni vezala dolžnost do tega, sem to storil iz rodoljubja kot meščan, katerih pa vem, da jih je malo na številu tukaj, da bi se toliko odzvali tolikočasni prehranitvi, in vsled današnjih draginskih razmer, ko moram plačevati prehranek dnevno za obe osebi v gostilni Kron 4.– na dan in [so] mi vsled pomanjkanja živil sploh odpovedali nadaljno prehranitev istih.*

25 Sava, št. 41, 10. 10. 1914, str. 3.

26 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 62, Begunci 1914/15, dopis št. 814/Mob, 28. 11. 1914.

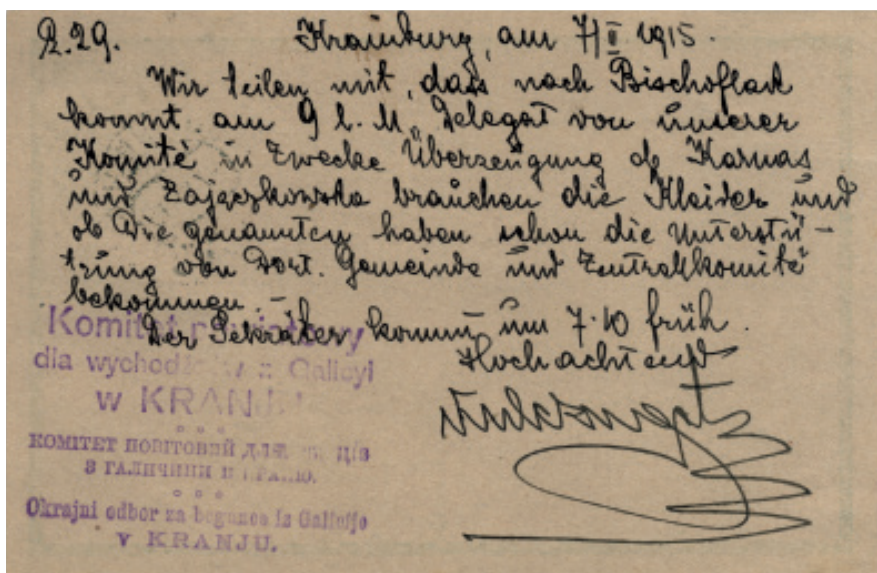
Gališki begunci v Ljubljani, oktober 1914. (iz: *Tedenske slike*, št. 9, 7. 10. 1914, str. 7)

*Zato naznanjam slavnemu županstvu, da bodem z hrano služil dotičnima samo še do 5. maja 1915. vštetega tega dne in prosim, od tega dne nadalje za oskrbitev skozi katero drugo stranko za prehrano teh dveh oseb, ker upam, da sem s tem dopolnil mojo dolžnost teh časov in razmer. Franc Kašman.*²⁷

Begunci so pomenili veliko breme tudi za državo, ki je skušala njihove stroške čimbolj zmanjšati; v ta namen je pozivala občine, naj vsem beguncem, sposobnim za delo, preskrbijo ustrezno delo pri obrtnikih, javnih delih (kot cestni delavci, čuvaji) ali na kmetijah, da bi se lahko sami preživljali. Toda takih beguncev je bilo malo, ker so večinoma pribežale matere z otroki in starejši ljudje, ki niso bili več sposobni za težja fizična dela.²⁸ Župani so morali voditi natančno evidenco otrok, za delo sposobnih in nesposobnih beguncev ter okrajnim glavarstvom poročati, za koliko od njih zahtevajo državno podporo in kolikim so že našli delo. »Ni trpeti, da bi posamezni begunci brezdelno okoli postopali, če zanj ni pripravnega stalnega dela, porabiti se jih bo moglo ... za razne druge posle,

27 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 62, Begunci 1914/15, dopis Franca Kašmana, 1. 5. 1915.

28 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 62, Begunci 1914/15, dopis št. 570/Mob, 1. 10. 1914; t. e. 63, Begunci 1915, dopis št. 264/Mob, 10. 3. 1915.

Dopisnica s sporočilom tajnika Okrajnega odbora za begunce, da se bo 9. 2. 1915 oglasil v Škofji Loki in se prepričal, če dve begunski res potrebuje oblačila, za katero sta proslili.

(hrani: ZAL, Enota v Škofji Loki)

katerih v vsaki občini gotovo ne manjka.»²⁹ Če v domači občini zanje ni bilo ustreznega dela, so jih morali župani ponuditi sosednji, če se je tam zanje našlo delo.

Preskrbo beguncev na Kranjskem je koordiniral Pomožni odbor za begunce iz Galicije in Bukovine, ki je imel sedež v Ljubljani in je bil podružnica dunajske centrale. Ustanovljen je bil 16. novembra 1914, predsedoval mu je Kazimir Elias, ravnatelj gimnazije v Zolkiewu,³⁰ ob pomoči Leona Tokaryka, profesorja iz Černovic³¹ (podpredsednik), in Kazimirja Lagosza, zastopnika bratovskega meščanskega odbora. Odbor je imel pisarno v prostorih Katoliške tiskarne v Ljubljani. Sodeloval je z lokalnimi oblastmi in duhovščino, ki jo je ob ustanovitvi pozval, naj o obstoju odbora obvesti poljske begunce, odboru pa poroča o položaju beguncev in sporoči morebitne potrebe po topli obleki, poljskih knjigah in časopisih.³² Pri okrajnih glavarstvih so za begunce skrbeli okrajni odbori za begunce iz Galicije, eden takih je bil ustanovljen tudi v Kranju. Njegov tajnik se je 9. februarja 1915 oglasil v Škofji Loki, da bi se prepričal, ali občina beguncem nudi potrebno oskrbo in ali begunki iz Galicije res potrebujeta obleko, za katero sta zaprosili.³³

V župnijah je bil dobršen del skrbi za begunce v rokah duhovnikov. Žabniški župnik je o svojem delu poročal: »*Obiskal je [župnik; op. a.] parkrat osebno vse begunce v župniji, katerih je bilo sprva 32 (sedaj jih je 22), se prepričal o njihovem položaju in njihovih potrebah, poročal tozadevno g. c. k. okr. glavarju v Kranju ter jim šel na roko, kolikor se je dalo. Trem begunskim otrokom, ki so bili brez starišev, je poiskal in našel njihovo mater, ki je potem došla iz bolnišnice v Celju in so se tu srečno sešli, dočim je oče pri vojaki. Nakupil je beguncem iz osebno darovanega in nabranega denarja mnogo nove spodnje in zgornje obleke in rjuh za odrastle in otroke, kar je stalo z delom vred 59.00 Kron. Preskrbel in razdelil jim je veliko stare, a še dobre vsakovrstne obleke in oblačil, kakor: velikih in malih rut, jopic, kril, nogavic, srajc, rjuh, žepnih robcev, brisač, blazin, odej, čevljev, moške obleke itd., kar vse je deloma sam daroval, deloma izprosil od dobrosrčnih, usmiljenih ljudi. Ednako je izprosil za begunce mnogo živil.*»³⁴

Zdravstvene in higienske razmere beguncev so pregledovali krajevni zdravniki in mestna policijska straža. Če je bilo potrebno, so jim ponudili brezplačno zdravstveno pomoč in zdravila, v smrtnih primerih pa poskrbeli za primeren pogreb.³⁵ Ob pregledovanju bivališč so skrbno popisali pomanjkljivosti in beguncem iz varnostnih razlogov prepovedali vsakršno uporabo odprte luči. Kjer so

29 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 62, Begunci 1914/15, dopis št. 570/Mob, 1. 10. 1914.

30 Poljsko ime za kraj Žovkva ob zahodni ukrajinski meji, 30 km severozahodno od Lvova.

31 Černovice (Črnovice) – v času Avstro-Ogrske glavno mesto Bukovine, danes mesto v Ukrajini.

32 *Slovenec*, št. 264, 18. 11. 1914, str. 3.

33 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 63, Begunci 1915.

34 Kronika župnije Žabnica.

35 Brodnik, Preskrba beguncev in ujetnikov v Ljubljani, str. 227.

Račun

za 3 K tu krom, kateri mesek sem jaz pod.
 hišano Marijo Perko za zvezo papir in še.
 najne slavnostih vseh škofjeloških begunce
 za slavnega muškarca in vseh dohodu.
 zpla.

Škofjo Loka dne 8. maja 1915

xx Marijo Perko
 podpisal
 Anton Kramar

prejel 3 krome
 za Marijo Perko
 Jos. Perko

Maja 1915 je škofjeloška občina med gališke begunce razdelila 26 slamnjač,
 ki jih je izdelala Marija Perko in za to od občine dobila 3 krome plačila.
 (hrani: ZAL, Enota v Škofji Loki)

opazili, da so begunci še vedno ležali na slami, so občinam naročili, naj poskrbijo za izdelavo preprostih slamnjač. Zanimala jih je tudi kakovost hrane za begunce in ogrevanje prostorov. Zelo pogosto so namreč naleteli na primere, da so bivali v prostorih brez peči, včasih tudi brez zadostne posteljnine.³⁶

Težavam z oskrbo so se s časom pridružile še druge. Mladoletna Nikolajevićeve fanta so dvakrat zalotili pri kraji; prvič sta v Stari Loki ukradla dežnik, drugič sta Francu Ziherlu izmaknila cigarete. Zaradi omajanega zaupanja je županstvo Okrajnemu glavarstvu v Kranju predlagalo, da družino preseli. Več prahu kot ti dve kraji je dvignila dogodivščina dveh mladih begunck, ki sta se pritihovali v sobo za tujce v hiši Pavle Deisinger, si polepšali večer s tam stanujočima mladeničema in z »neprimernim obnašanjem« ogrozili moralno držo lastnice. Ta »takšnega vlačuganja« ni mogla trpeti in je takoj poklicala mestnega stražnika, ki je »sumljivi ženski« aretiral in predal škofjeloškemu sodišču.³⁷ Po tem dogodku jima nihče v mestu ni več hotel nuditi stanovanja. Tudi potikanje naokoli beguncem ni

36 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 62, Begunci 1914/1915.

37 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 122, Prijave 1912-1919.

bilo tuje, kot je razvidno iz obvestila kranjskega okrajnega glavarstva, ki »opaža da se begunci potikajo brez vsake potrebe in brez vsakega posla po raznih krajih, večidel zaradi beračenja,« in županom naroča, da begunce nemudoma obvestijo, »da jim ni dovoljeno brez izrecnega privoljenja županstva zapustiti občino, v kateri so nastanjeni in da bo orožništvo vsakega, ki bi se brez takega pismenega dovoljenja županstva ali pa okrajnega glavarstva zasačil izven svoje občine, siloma nazaj privedlo.«³⁸

Begunci odhajajo

Gališko begunsko vprašanje na Kranjskem je dobilo epilog sredi leta 1915, potem ko je avstro-ogrsko vojska v uspešno izvedeni spomladanski ofenzivi Rusom iztrgala večji del Galicije, vključno z Lvovom, in omogočila beguncem, da so se začeli postopoma vračati na porušene in izropane domove. Najprej so odšli tisti, ki so imeli stalno bivališče na območju skupine A, kamor so spadali politični okraji v zahodni polovici Galicije in so veljali za povsem varne. Vračanje na območje skupine B je bilo omejeno in dovoljeno samo v nekatere politične okraje, medtem ko vračanje v okraje znotraj skupine C, ki so bili še vedno zasedeni z ruskimi vojaki, ni bilo možno in se je zavleklo v leto 1918.³⁹ Vračanje je organiziralo ministrstvo za notranje zadeve, ki je vse begunce, prejemnike državne podpore, pozvalo, naj se v treh tednih vrnejo domov, sicer bodo izgubili podporo. Za potovanje so si morali priskrbeti potrebne dokumente, ki so jih okrajna glavarstva izdala šele ob predložitvi dokazila, da so se v zadnjih dvanajstih mesecih cepili proti kozam. Do brezplačne vožnje po železnici so bili upravičeni le, če so vsi družinski člani, ki so bili sposobni za potovanje, odpotovali skupaj.⁴⁰ Številne begunce, ki leta 1915 še niso mogli nazaj v Galicijo, so državne oblasti premestile v begunska taborišča na ozemlju današnje Avstrije in Češke, saj so na Kranjsko že začeli prihajati prvi primorski begunci, ki jih je z domov pregnal izbruh soške fronte.

VIRI:

Arhivski viri:

SI_ZAL_LJU/0489, Mesto Ljubljana, splošna mestna registratura, f. 2062, fol. 494–495.

SI_ZAL_ŠKL/0063, Občina Škofja Loka, t. e. 62, Begunci 1914/1915; t. e. 63, Begunci 1915; t. e.

122, Policijske prijave 1912–1919.

Kronika župnije Žabnica.

Kronika župnije Žiri (1911–1940).

38 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 62, Begunci 1914/1915, dopis št. 775.

39 ZAL-LJU, LJU 489, f. 2062, fol. 494–495, 504, 532–536, 558–560.

40 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 62, Begunci 1914/1915, oklic ministrstva za notranje zadeve, 3. 8. 1915; ZAL-LJU, LJU 489, f. 2062, fol. 494–495.

Časopisni viri:

Slovenec, 1914, 1915.

Gorenjec, 1914, 1915.

Sava, 1914.

Spletne strani:

<http://de.wikipedia.org/wiki/Galizien>; pridobljeno 22. 4. 2014.

<http://slo.wikipedia.org/wiki/Galicija>; pridobljeno 22. 4. 2014.

LITERATURA:

Brodnik, Vilma: Preskrba beguncev in vojnih ujetnikov v Ljubljani med prvo svetovno vojno.

V: *Kronika* 37, Ljubljana : Zgodovinsko društvo za Slovenijo, 1989, št. 3, str. 226–230.

Budna, Nataša: Prva svetovna vojna iz župnijskih kronik. V: *Loški razgledi* 42, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1995, str. 113–130.

Florjančič, Alojzij Pavel (ur.): *Več kot tisoč let : kronika župnije sv. Jurija Stara Loka*. Stara Loka : Župnija sv. Jurija, 2005.

Podberšič, Renato: Begunci z vzhoda in Godoviška kronika. V: *Kronika* 52, Ljubljana : Zgodovinsko društvo za Slovenijo, 2004, št. 3, str. 379–389.

Summary

»The population has a duty to provide for these poor souls.« Refugees in Škofja Loka in the first year of the Great War

The Russian occupation of a large part of Galicia and Bukovina in August and September 1914 triggered a great wave of refugees, who, on the orders of the state authorities, had to abandon their homes quickly and withdraw to places in the interior of the monarchy. Care of refugees was taken over by the Ministry of the Interior, who provided free transport, accommodation, food, and religious and health care. The wealthier refugees could choose the place of settlement themselves, while the state allocated the materially weaker to municipalities in the interior.

The first refugees began to arrive in Carniola in September 1914; by the beginning of October, 2600 had arrived and by January 1915 already around 5000. They were Polish and Ukrainian (Russian) by nationality and Roman Catholic and Eastern Orthodox by religion. The provincial capital, Ljubljana, was only an intermediate station on their way; the district boards settled the majority through other municipalities. Care of refugees was coordinated by the Auxiliary Committee for Refugees from Galicia and Bukovina, which had an office in Ljubljana and was a branch of the Vienna Central Office. District committees for refugees from Galicia were established at district boards; there was one such in Kranj.

Žrtve med vojaki v I. svetovni vojni iz Škofje Loke in Poljanske doline

Izvleček

V 1. svetovni vojni se je z območja Škofje Loke z okolico in Poljanske doline (brez Žirov) borilo vsaj 3000 vojakov, od katerih jih je padlo ali umrlo okrog 700. Imenska baza podatkov, ki vsebujejo poleg imena in priimka še datum rojstva, rojstno župnijo, občino bivanja, datum ali leto smrti, kraj smrti ter vojaško enoto, šteje doslej zbranih 633 imen. Največ vojakov je služilo v 17. pehotnem polku, 27. domobranskem polku (poznejšem 2. gorskem strelskem polku) in 7. lovskem bataljonu. Umirali so večinoma na bojiščih, nato v zalednih bolnišnicah, na tretjem mestu pa so smrti v ujetništvu. Za okrog 14 % vojakov nimamo podatkov o vzroku oziroma kraju smrti.

Abstract

Fatalities among soldiers from Škofja Loka and the Poljana Valley during the First World War

At least 3,000 soldiers from the region of Škofja Loka and the Poljana Valley (without Žire) fought in the First World War; of which around 700 fell in battle or died. The databases of names, which contain in addition to the name and surname also the date of birth, parish of birth, municipality of residence, date or year of death, place of death and military unit, to date consists of 633 names. Most of the soldiers served in the 17th Infantry Regiment, the 27th Home Defence Regiment (later the 2nd Mountain Rifle Regiment) and the 7th Ranger Battalion. Most died on the battlefield, then in hospitals in the hinterland and in third place are deaths in captivity. Data on the cause or place of death are missing for around 14% of soldiers.

Leta 1999 je v Loških razgledih izšel prispevek o vojaki s Škofjeloškega v 1. svetovni vojni.¹ Takrat so bili predstavljeni tudi delno zbrani podatki o številu padlih in umrlih vojakov med leti 1914 in 1918 s področja Škofje Loke z okolico ter Poljansko in Selško dolino. Z iskanjem podatkov o mrtvih smo nadaljevali, a kljub trudu nam vseh verjetno nikoli ne bo uspelo zbrati. Tiste, ki so doslej znani, predstavljamo v nadaljevanju.

Tokratna predstavitev se omejuje na območje današnjih občin Škofja Loka in Gorenja vas - Poljane ter del Mestne občine Kranj – vasi Šutna, Žabnica in Spodnje Bitnje. Ob začetku 1. svetovne vojne so to področje pokrivala župnije Javorje, Leskovaica, Stara Oselica, Nova Oselica, Poljane, Lučine, Trata – Gorenja vas, Sv. Lenart, Bukovščica, Stara Loka, Žabnica, Sora, Reteče in Škofja Loka. Na tem območju je po popisu prebivalstva iz leta 1910 živelo okrog 17 000 oseb.

Nabori in vpoklici

*Fant je moj na vojski, Ruse strelja,
vzela ga je tista žalostna nedelja,
ko so ob vogleh na liste rmene
gledale s solzami plahe žene,
jokala prestrašena dekleta,
zgrinjala se deca krog očeta,
fantje pa se delali vesele,
v tiho noč so pesmi jim donele,
da večer je lep, da bo zavber dan,
da marširali bodo v tujo stran.*

(Pošte ni, Gorenjka; Domoljub, 16. 10. 1914, št. 42)

Po junijskem atentatu v Sarajevu in mesec dni zatem napovedani vojni je avstrijski cesar Franc Jožef v nedeljo, 26. julija 1914, razglasil delno mobilizacijo, 31. julija pa splošno. Odšli so vsi aktivni vojaki, vsi v letu 1914 potrjeni naborniki, črnovojniki ter nadomestni rezervisti.² Med črnovojnike so prištevali vse, ki niso bili sposobni za redno vojsko oziroma so bili zanjo že prestari (odsluženi), obveznost je zajela moške med dopolnjenim 19. in 42. letom starosti, vpoklic pa je bil mogoč le v primeru vojne oziroma vojne nevarnosti.³ Nadomestni rezervisti pa so bili tisti, ki z žrebom niso bili določeni za redno služenje vojske (ta je imela zakonsko določeno število (kontingent), ki se ni spreminjalo, kljub temu da je število prebivalcev raslo) in so nadomeščali izgube v redni vojski.⁴ Že po nekaj

1 Budna Kodrič, Vojaki s Škofjeloškega v prvi svetovni vojni, str. 367–382.

2 Občna mobilizacija, *Domoljub*, 30. 7. 1914.

3 Stergar, *Slovenci in vojska, 1867–1914*, str. 171.

4 Stergar, *Slovenci in vojska, 1867–1914*, str. 20.

Skupina Škofjelčanov v gostilni Pri Pustežu pred vojno. Prvi na desni je Franc Štrekelj (1873), domači gostilničar, ki je leta 1916 umrl v ruskem ujetništvu. Poleg so še (v smeri proti levi) kovač Blaž Pokorn, sodavičar Franc Ravnihar (p. d. Fušar), lesni trgovec in lastnik žage Franc Hribernik iz Puštala, Štibernikov Matevž, lesni manipulant pri lesnem trgovcu Dolencu, ter Fojkarjev Jože (Perko ?) iz Zminca. Nekateri od navedenih so bili tudi vojaki v 1. svetovni vojni. (*zasebna last*)

mesecih vojne je bila črnovojniška obveznost razširjena na dopolnjeno 18. leto in je trajala do dopolnjenega 50. leta.⁵

Uradna in časopisna poročila so omenjala vojno navdušenje med prebivalci. V Domoljubu je 30. julija 1914 pisalo: »Od vseh strani nam prihajajo poročila, kako je slovensko ljudstvo sprejelo vest o mobilizaciji in morebitni vojski. Med ljudstvom je pravo vojno razpoloženje.«⁶ V resnici pa ni bilo (povsod) tako. Kronika župnije Stara Oselica omenja, da so bile »žene objokane, možje in fantje mrzlično nemirni – groza povsod.«⁷ Časopisi so na eni strani slavili vojno razpoloženje, na drugi pa poročali o samomorih med vojaki in njihovimi sorodniki. Jožefa Turka v Rovtah pri Podnartu je zadela kap, ko so dva sinova vpoklicali v vojsko in je bil prvi že kmalu težko ranjen, drugi pa ubit. Eden od loških vpoklicancev, Franc Hafner iz Stare Loke, se je po poročanju časopisa v Ljubljani tako opijanal, da je umrl.⁸ Hlapec Filip Mrak iz Idrije je, potem ko je bil vpoklican v

5 Gl. npr. *Slovenski gospodar*, 22. 4. 1915.

6 *Domoljub*, 30. 7. 1914, št. 31.

7 Župnijska kronika Stara Oselica.

8 O tem je poročal *Domoljub*, 6. 8. 1914, št. 32, str. 524. Sicer je med žrtvami 1. svetovne vojne Franc Hafner iz Godešiča (Občina Stara Loka), ki je umrl 16. 8. 1914, v Galiciji. Ker imamo prav

vojsko, skočil v Idrijco. Imel je srečo in so ga rešili ter poslali v ljubljansko umobolnico.⁹ Novopečeni vojak Franc Kalan iz Selc je v Ljubljani skočil pod vlak, neki črnovojnik Lovše se je na Savi pri Litiji ustrelil ...¹⁰ Takšnih zgodb je bilo v časopisu zelo veliko in so pričale o strahu in grozi pred vojno.

V prvih dneh po vpoklicu so se v Ljubljano stekale *horde* novih vojakov, vpoklicanih v »slovenske polke«, ki so bili tu nastanjeni: prvi in tretji bataljon 27. domobranskega polka,¹¹ prvi bataljon 17. pehotnega polka ter 7. lovski bataljon. Na dan vojne napovedi, 28. julija 1914, je bila »*vsa Ljubljana odeta v cesarske in slovenske zastave, po mestu se je pričel pomikati okoli osme ure zvečer vojaški mirozov godbe 27. pešpolka in domobranske godbe. Sprevod se je pomikal po sijajno razsvetljenih ulicah, polnih množice prekipavajočih čustev ... Množica, broječa gotovo 40.000 ljudi, je prepevala cesarsko pesem, narodne pesmi, in po vseh ulicah so orili veličastni glasovi Živela Avstrija! Živel cesar! Živela naša junaška armada!* ...«¹² Podatek o tako veliki množici ljudi, od katerih so bili seveda večina vojaki, je imel predvsem propagandni namen.

V soboto, 1. avgusta 1914, sta imela 17. pešpolk (do tedaj so iz Celovca pripekljali še ostale tri bataljone) in 7. lovski bataljon v Ljubljani vsak svojo mašo; prvi na dvorišču *mestne* (Šentpetrske) vojašnice, drugi pa na Kongresnem trgu. Slednje so se udeležili tudi nekateri visoki civilni dostojanstveniki, po maši sta bila prisega v slovenskem jeziku in blagoslov orožja. Sledilo je dvotedensko urjenje na dvoriščih vseh treh ljubljanskih vojašnic, Domobranske na Poljanah, Belgijske v bližini železniške postaje in Šentpetrske ob Ljubljani.

Sredi avgusta so vojaki zapustili Ljubljano in odšli proti severu in jugu; 12. avgusta je odšel 17. pehotni polk, tri dni za njim še 27. domobranski polk. Oba so z vlaki odpeljali proti ruskemu bojišču, prvega proti Lvovu, drugega v bližino Premysla,¹³ oba pa sta svoj ognjeni krst doživela 26. avgusta 1914.

O tem, koliko je bilo med prvimi vpoklicanimi vojakov z obravnavanega območja, lahko le ugibamo. Na podlagi poročil nekaterih kronistov in ugotovljenega razmerja med vpoklicanimi v prvem letu vojne ter vsemi vpoklicanimi¹⁴ je bilo julija 1914 vpoklicanih vsaj 750 mož in fantov s področja Škofje Loke z okolico in Poljanske doline.¹⁵

Julijska mobilizacija je bila (po časopisnih poročilih) izvedena brez večjih nevšečnosti, vendar so bili kmalu napovedani že novi nabori in vpoklici. Konec

za reteško župnijo verodostojen vir, verjetno ne gre za isto osebo.

9 *Domoljub*, 20. 8. 1914, št. 34, str. 55.

10 *Domoljub*, 13. 8. 1914, št. 33, str. 537.

11 Pipan, Slovenci v avstro-ogrskih vojaških gorskih enotah pred in med prvo svetovno vojno.

12 *Domoljub*, 6. 8. 1914, št. 32.

13 Švajncer, »Kranjski Janez« – tudi naša zgodovina, str. 185; Pipan, Slovenci v avstro-ogrskih vojaških gorskih enotah pred in med prvo svetovno vojno.

14 Gl. Budna Kodrič, Vojaki s Škofjeloškega v prvi svetovni vojni, str. 370.

15 Ob prvih naborih je bila vpoklicana četrtnina do tretjina vseh vpoklicanih.

avgusta 1914 so vpoklicali vse *letošnje* rekrute, nadomestne rezerviste in črnovojnike, ki so še ostali doma. Zaradi hudih izgub v avgustovskih in septembrskih bojih v Galiciji so bili v prvi polovici oktobra na nabor pozvani črnovojniki, rojeni v letih 1892, 1893 in 1894. Na bojišča so odrinili 26. oktobra 1914.¹⁶ To so bili tisti vojni obvezniki, ki so bili pri naboru v letu 1914 *odloženi*, se pravi začasno zadržani.¹⁷ Prek časopisov so bili pozvani, da s seboj vzamejo osebno opremo, od obutve (*zložni čevlji ali škornji*), spodnjega perila (*volнено spodnjo obleko*) do toplih vrhnjih oblačil (volneni jopič, sviter, kožuhovino, plašči ipd.), predvsem pa tople nogavice, rokavice, kape in *jedilno orodje*. Za opremo, ki bo uporabna tudi za vojaške name-ne, je bilo predvideno izplačilo odškodnine.¹⁸ Priporočili so jim še knjigo »Nemščina brez učitelja«, v kateri so našli najuporabnejše besede in fraze, »da jim v prvih težkih dneh vojaškega službovanja ne bo vse preveč tuje in težko«.¹⁹

A še preden so ti odšli, je bil na obzorju že novi poziv na pregled črnovojnikov, tokrat rojstnih letnikov 1878–1890. Nadvse zanimiva je bila obrazložitev: »Med črnovojniki, ki niso bili poklicani v vojaško službo, ker so bili pri novačenju kot nesposobni spoznani ali pa superarbitrirani, je veliko krepih mož, ki bi bili sedaj popolnoma sposobni za vojaško službo. Mnogi izmed njih, ki so bili takrat slabotni, so se okrepili; njih telesne hibe so tekom let izginile. Mnogo drugih je bilo spoznano za nesposobne, ker so bili morda prestrogi predpisi to povzročili. Ker postajajo zahteve naše obrambe vedno večje in je treba velik rezervar izurjenih vojnih obvezancev ustvariti in brambno breme na celo prebivalstvo pravično razdeliti, se bo pregledal prvi poziv črnovojnikov, da se vidi, v koliko so ti črnovojniki sposobni za vojaško službo v črni vojni. /.../«²⁰

Da so nabori potekali mirno, so s svojimi ukrepi poskrbele oblasti. Za naborno nedeljo 6. decembra 1914 so npr. v občinah Škofja Loka, Stara Loka in Zminec gostilničarjem in krčmarjem prepovedovali nabornikom točiti opojne pijače. Od dveh popoldne so morale biti gostilne in krčme v teh občinah celo zaprte. Za kršitve so bile zagrožene stroge kazni, celo tri mesece zapor in odvzem obrtne pravice.²¹ Pozneje so oblasti v nabornem razglasu poudarjale, da morajo črnovojniki k prebiranju priti *po celem telesu umiti*, kdor pa bo pijan, bo strogo kaznovan. Prepovedano je bilo vpitje, razgrajčem je grozila kazen.²²

Nabor je bil logističen proces, ki so ga v imenu vojske izvajale nižje državne in lokalne oblasti. Cesarjev ukaz o naboru so formalno razglasila okrajna glavarstva, izvedli pa sodni okraji (ki so se ozemeljsko ujemali z nabornimi okraji) in

16 Razglas okrajnega glavarstva v Kranju, *Gorenjec*, 23. 10. 1914, št. 43.

17 Vpoklicanje rekrutov, *Domoljub*, 17. 9. 1914, št. 38.

18 Razglas, *Gorenjec*, 23. 10. 1914.

19 Vojaškim novincem, *Domoljub* 8. 10. 1914, št. 41.

20 Pregledovanje črnovojnikov prvega poziva, *Domoljub*, 22. 10. 1914.

21 Razglas, *Gorenjec*, 4. 12. 1914.

22 To opozorilo so od februarja 1915 dalje vsebovali vsi razglasi o naborih v okrajnem glavarstvu Kranj.

Skupinska slika vojakov iz Poljan, najverjetneje letniki 1896, ob mobilizaciji spomladi 1915. Drugi z desne stoji Jože Kržišnik z Volče, ki je padel jeseni 1917 na Tirolskem. Skrajno desno stoji Pavel Demšar, o katerem žal ni podatkov. (zasebna last)

občine. Slednje so pripravljale sezname nabornikov, te so morale tudi fizično pripekljati na naborno mesto. To je bila naloga županov.²³ Naborne komisije so bile ustanovljene za območja posameznih okrajnih glavarstev, sestavljali so jih predstavniki redne in črne vojske ter okrajnega glavarstva oziroma statutarnih mest.²⁴

V Škofji Loki so potekali nabori za škofovski sodni okraj, ki je obsegal enajst občin.²⁵ Naborniki so se verjetno zbirali na prostoru pred sodiščem (današnja stavbo upravne enote), medtem ko je bil prostor za nabore do leta 1908 na Štemarjih.²⁶ Med naborem in odhodom potrjenih vojakov na fronto je minil mesec, največ dva. Po ponovnem *prebiranju* na prejšnjih naborih nepotrjenih ali zadržanih kandidatov so le-ti odhajali v 48-ih urah po ugotovljeni sposobnosti.²⁷

Kot je bilo že napisano, je spomladi 1915 sprememba vojnega zakona raztegnila služenje črne vojske za 9 letnikov (s 24 na 33 letnikov), med 18. in 50. letom. Ukinili so tudi dotedanjo prakso, da so za službo na fronti namenjeni le stari med 19. in 37.

23 Razglas – Prebiranje črnovojnikov, *Gorenjec*, 5. 2. 1915.

24 Schmidt, Das Heeresrecht der österreichisch-ungarischen Monarchie, str. 49, http://archive.org/stream/dasheeresrecht00schmgoog/dasheeresrecht00schmgoog_djvu.txt (5. 12. 2014)

25 Škofja Loka, Stara Loka, Zminec, Sora, Selca, Železniki, Sorica, Poljane, Trata (Gorenja vas), Javorje in Oselica.

26 Ustni vir: dr. France Štukl. Leta 1908 je posestvo Štemarje kupil Franc Dolenc, trgovec iz Stare Loke.

27 Nabori so si sledili: 15. 11. 1914: rojeni med 1878 in 1890 (potrjeni letniki 1887–1890 so odšli 16. 1. 1915, letniki 1884–1886 1. 2. 1915, rojeni 1878–1883 pa 15. 2.); 15. 2. in 16. 2. 1915: rojeni leta 1891 in 1895 (odšli 15. 3. 1915); 20. 3. 1915: rojeni leta 1896 (odšli 15. 4. 1915); 23. 4. 1915: rojeni med 1871 in 1877; 31. 5. in 1. 6. 1915: rojeni med 1878 in 1890 ter med 1892 in 1894; 2. 6. 1915: rojeni 1865–1872 in 1897; 12. 6. 1915: avgust 1915; 16. 11. 1915: rojeni med 1873–1877 in 1891, 1895–1896; 6. 12. 1915: letnikov 1872–1874 in 1896; 27. 12. 1915: naknadno prebiranje za letnike 1865–1897; 30. 12. 1915: rojeni leta 1897; 9. 2. 1916: 45.–50. leta, celo do 55. leta; 21. 2. 1916; novembra 1916 na naboru in 10. 1. 1917 odrinejo na fronto letniki 1872–1879; 12. 2. 1917: rojeni 1899; maj–junij 1917: ponovno letniki 1867–1893. O poznejših naborih na Škofjeloškem v virih ni več podatkov, kar pa ne pomeni, da jih ni bilo.

letom, in določili, da bodo tam vsi, ki so stari med 18. in 42. letom, v izrednih razmerah tudi starejši.²⁸ Novela vojnega zakona (imenovana tudi *črnovojna novela*) je stopila v veljavo tik pred vstopom Italije v vojno, 1. maja 1915. Kot je videti iz seznama naborov, so v Škofji Loki že dan po uveljavitvi zakonske novele *prebitali* nove letnike črnovojnikov. 2. junija sta bila k vojakom potrjena tudi dva kapucinska brata (eden že 31. maja), poleg njiju še dva hlapca.²⁹ Vzeli so tudi veliko učiteljev, predvsem iz Selške doline. Iz Škofje Loke je odšel Vinko Zahrastnik.³⁰

Januarja 1916 je bilo v avstrijskem delu monarhije slišati, da »*vojskovanje zahteva, da so vpoklicani črnovojniki do 55. leta*«. Službovali naj bi v zaledju, najdlje šest tednov nepretrgoma.³¹ Mobilizirali so tudi župane in občinske svetnike, duhovnike ter druge poklice, ki so bili pred tem prosti vojaščine.

O odhodih mož in fantov v vojsko so na Škofjeloškem največ pisali v župnijskih kronikah. Nekateri župniki so vodili natančne sezname vseh vpoklicanih, drugi le ranjenih in umrlih, tretji nobenih in so ranjence, ujete in umrle vojake sporadično omenjali v kronikah ali oznanilnih knjigah. Župnik v Retečah je vestno beležil odhode fantov in mož, tako da lahko predstavimo statistiko vpoklicev za to župnijo:

1914: 27. julij: 40 / avgust: 5 / 25. oktober: 5

1915: 5. januar: 3 / 16. februar: 2 / 15. marec: 5 / 15. april: 6 / 15. maj: 5 / 29. maj: 2 / 2. junij: 12 / 3. junij: 9 / 12. junij: 7 (delovna služba)
16. november: 4

1916: 11. maj: 2 / 3. november: 2

1917: 12. februar: 8 (roj. 1898–1899) / 11. april: 1 (roj. 1898)
neznano kdaj: 1 (roj. 1868).

Vseh vpoklicanih je bilo 119.

V žabniški župniji so imeli v začetku leta 1915 v vojski 55 mož.³² Vsaj dva od njih sta do tedaj že padla, česar pa doma še niso vedeli.

Iz Nove Oselice so julija 1916 poročali, da je iz njihove občine odšlo v vojno 70 mož in fantov, od teh jih je 8 padlo.³³ Malo pozneje so iz Stare Oselice poslali v isti časopis le splošno sporočilo, da se je »*tekom dveletne vojske /.../ tudi iz našega kraja s težkim srcem poslovilo večje število mož in fantov /.../*«, marsikdo od njih pa je tudi že padel.³⁴ Iz Stare Loke jih je ob prvi mobilizaciji odšlo 84, do pomladi 1915 že 125.³⁵ V štirih letih so pri Sv. Lenartu mobilizirali 107 faranov.

28 Črna vojska od 18.–50. leta, *Gorenjec*, 23. 4. 1915.

29 Kapucinska kronika, str. 71.

30 Učitelji – vojaki, *Učiteljski tovariš*, 7. 5. 1915.

31 Vpoklicanje črnovojnikov do 55. leta, *Gorenjec*, 29. 1. 1916.

32 Iz Žabnice pri Škofji Loki, *Domoljub*, 11. 2. 1915.

33 Iz Nove Oselice, *Domoljub*, 22. 7. 1916.

34 Stara Oselica, *Domoljub*, 14. 9. 1916.

35 Po vaseh so bile številke naslednje: Binkelj 3, Crngrob 3, Grenc 1, Križna Gora 9, Moškrin 1, Papirnica 3, Pevno 9, Planica 5, Sv. Duh 10, Stara Loka 24, Stari Dvor 10, Trnje 7, Vešter 12, Virlog

Franc Čadež (1881) iz Hotovlje je umrl v italijanskem ujetništvu, domnevno maja 1919. Služil je pri topništvu. (zasebna last)

Iz Stare Loke pa so februarja 1917 poročali, da so na naborih ponovno »vzeli zopet več delavnih fantov«. ³⁶ Iz časopisnih virov lahko ugotovimo tudi naslednje nabore: maja in junija 1917 so bili naknadni nabori za vse črnovojne letnikov 1867–1871 oziroma tiste črnovojne letnikov 1867–1893, ki na prejšnjih naborih iz kakršnega koli razloga niso bili potrjeni ali so bili oproščeni vojaške službe. ³⁷ V jeseni 1917 so prišli na vrsto vsi oproščeni do 37. leta starosti, ponovno so jih preverile vojaške komisije. Starejše letnike so zaposlili v državnih službah oziroma vojaškem in zasebnem gospodarstvu. ³⁸ Sredi januarja 1918 so na nabor poklicali letnik 1900, na bojišče so odšli 6. februarja 1918. ³⁹ Okvirno je bilo z obravnavanega območja v štirih vojnih letih vpoklicanih okrog 3150 moških in fantov. ⁴⁰

Bolj malo pa je napisanega o izmikanju naborom. Poleti 1915 je bilo v starološko kroniko zapisano,

da so na »Ljubniku dobili v neki jami skrivališče vojaških beguncev. Govorilo se je, da je bil tudi Tomaž Hafner iz Stare Loke med trogloditi.« ⁴¹ V drugih zapisih sodobnikov ne najdemo podobnih poročil.

10, Virmaše 18.

36 Stara Loka (okolica), *Domoljub*, 8. 2. 1917.

37 Nova prebiranja, *Domoljub*, 26. 4. 1917.

38 *Domoljub*, 6. 9. 1917.

39 *Domoljub*, 3. 1. in 24. 1. 1918.

40 18 % celotnega prebivalstva.

41 Kronika župnije Stara Loka.

Vojaške enote in bitke, v katerih so bili udeleženi vojaki z obravnavanega območja

*Pozdravljam Vas iz tega kraja,
kjer strel nas noč in dan obdaja.
Žvižganje krogel, grom topov
vsak dan za nas pozdrav je nov.*

*Pozdravljam ljube vse vaščane
in znance vse tja čez Poljane.
Pozdravljeni bodite vsi,
če tu za dom prelijem kri.*

(Pozdrav z bojišča, Franc Demšar z Malenskega vrha. Domoljub, 19. 8. 1915)

Tako kot večina slovenskih vojakov s Kranjskega so tudi Škofjeločani, Staroeločani, Poljanci, Gorenjevaščani in drugi z obravnavanega območja služili večinoma v 17. pehotnem polku⁴² oziroma 27. domobranskem pehotnem polku.⁴³ V obeh enotah so služili tako redni vojaki kot rezervisti in tudi črnovojniki. 27. domobranski pešpolk se je marca 1917 preimenoval v 2. gorski strelski polk.⁴⁴ Po številčni zastopanosti vojakov s Škofjeloškega sledita 7. lovski bataljon,⁴⁵ ki je bil skoraj v celoti slovenski, in koroški 4. domobranski pešpolk. Nekaj posameznikov je bilo še v 27. črnovojniškem pehotnem polku,⁴⁶ v mariborskem 47. pehotnem polku, nekaj jih je bilo tudi v celjskem 87. pehotnem polku, v trdnjavskih topniških polkih in nekaterih drugih. Maks Šubic iz Poljan pa celo v podmornici U 6, ki je potonila 13. maja 1916. V seznamu izgub št. 462 (9. 9. 1916) je bil omenjen kot vojni ujetnik, med žrtvami ga ne najdemo.

Večinsko slovenski polki (7. lovski bataljon, 17. pehotni polk in 27. domobranski polk)⁴⁷ so odšli na vzhodno fronto, 27. črnovojniški pa na južno bojišče. Starejši črnovojniki so bili stražniki na mostovih in železnicah. Tudi pozneje je bilo veliko starejših letnikov dodeljenih delovnim službam, kjer pa niso bili nič bolj zaščiteni pred tegobami vojaškega življenja oziroma pred ranami in smrtjo kot njihovi soborci na fronti.

⁴² *Infanterie-Regiment Nr. 17* (skrajšano IR 17).

⁴³ *Landwehr Infanterie-Regiment Nr. 27* (LIR 27).

⁴⁴ *Gebirgsschützenregiment Nr. 2* (GSchR 2).

⁴⁵ *Feldjägerbataillon Nr. 7* (FJB 7).

⁴⁶ *Landsturm Infanterie-Regiment Nr. 27* (LstIR 27).

⁴⁷ Tu so naštet le tisti, v katerih so se večinsko borili vojaki s Škofjeloškega, sicer pa so bili takšni še 87. pehotni polk, 26. domobranski polk, 20. lovski bataljon in 7. topniški polk. (Mušič, Ognjeni krst slovenskih fantov 1914, str. 85.)

Janez Krek (stoji) z Volče, roj. 1895, in njegov brat Anton. Janez je bil leta 1915 ranjen, najverjetneje na Doberdobu, pozneje pogrešan. Anton je bil prav tako na soškem bojišču, kjer je bil ranjen, a je vojno preživel. (zasebna last)

V Galiciji so doživeli svoj ognjeni krst 26. avgusta 1914.⁴⁸ Starološki župnik je pozneje opisal bojevanje IR 17: *»... je bila velika bitka okoli Levova. Sovražna premoč je vrgla naše nazaj. Domači 17. pešpolk je imel silno veliko mrtvih in ranjenih. Ti so pripovedovali, da jih je železnični vlak pripeljal kar v sredo ognja. Na to so bili potisnjeni v neko močvirje, kjer jih je veliko našlo smrt.«*⁴⁹

Tretji korpus avstro-ogrske vojske v katerega so spadale omenjene enote, je bil v Galiciji v prvem mesecu dobesedno razbit. Avstro-ogrske enote so bile poražene in so se morale umakniti vse do prelazov v Karpatih, kjer se je začela pozicijska vojna. Do konca leta 1914 so imeli vsi trije »slovenski« polki ogromne izgube, 27. domobranski polk je imel decembra le še 500 mož (od skoraj 4800 mož ob mobilizaciji⁵⁰), 17. pešpolk pa v začetku leta 1915 samo še 320.⁵¹ Velike izgube je imel tudi 7. lovski bataljon, aprila 1915 so njegovo 10. pohodno stotnijo izpopolnjevali na Vrhnikih.⁵²

Vojske z obravnavanega območja lahko zasledimo v večini pomembnejših bitk, tako na vzhodnem kot na južnem (italijanskem) bojišču. V poznem poletju in jeseni 1914 so se bojevali v Galiciji in Karpatih, spomladi 1915 ob Dnestru. Glavnina 17. in 27. pehotnega polka je do septembra oziroma oktobra 1915 ostala v Galiciji, oba pa sta na soško fronto že maja poslala vsak po en pohodni bataljon. 17. pehotni polk se je do odhoda na tirolsko fronto, sredi marca 1916, kjer je ostal do junija 1918, boril na področju južnega Posočja (Doberdob, Sv. Mihael). 27. domobranski pešpolk je ves čas menjal položaje med srednjim Posočjem, koroško fronto, nekaj časa je bil tudi na

48 O tem več v Mušič, Ognjeni krst slovenskih fantov 1914.

49 Župnijska kronika Stara Loka.

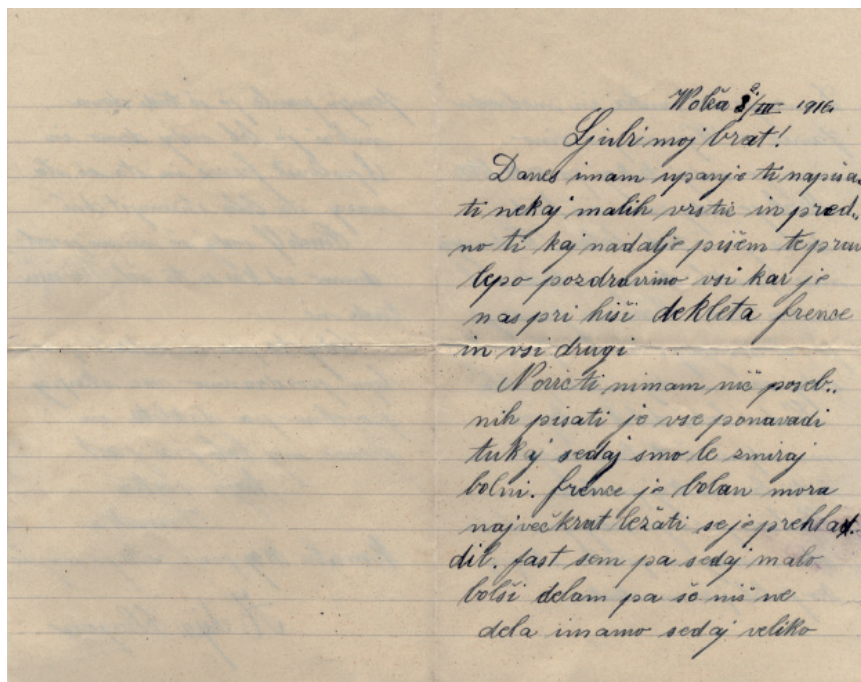
50 Gl. Pipan, Slovenci v avstro-ogrskih vojaških gorskih enotah pred in med prvo svetovno vojno.

51 Švajncer, »Kranjski Janez« – tudi naša zgodovina, str. 185.

52 Rant, Kranjski 7. lovski bataljon v bojih na soški in koroško-tirolski fronti, str. 76.

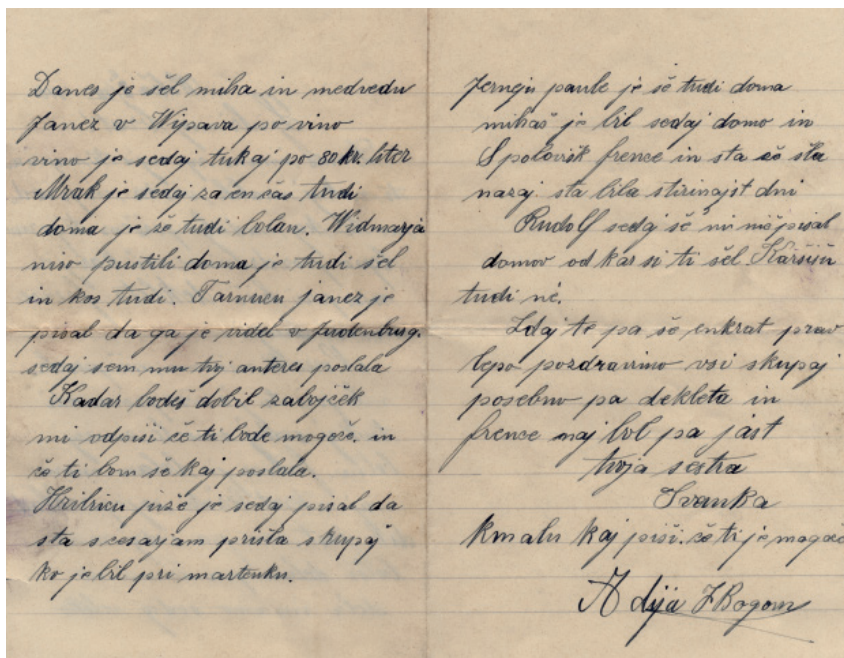
Tirolskem (Mt. Cengio, Mt. Pau). Vmes se je julija in avgusta 1916 znova boril v Galiciji, po vrnitvi ob Sočo pa je do konca vojne obvladoval položaje na Trnovski planoti in zahodnem robu komenskega Krasa. Po preboju fronte v oktobru 1917 je sledil Italijanom do Piave, kjer je dočakal konec vojne. 7. lovski bataljon (v njem je bilo kar 85 % Slovencev) je bil do pomladi 1915 v Galiciji, nato pa postopoma prestavljen na soško bojišče. Prva je prišla 10. pohodna stotnija, ki se je v prvi soški bitki bojevala na koti Gradišček (območje Doberdoba), kjer so padli najmanj štirje vojaki s Škofjeloškega. Pozneje se je 10. pohodna stotnija na bovškem območju združila z glavnino bataljona. Z Ravelnika se je premaknil na Rombon, kjer je na vrhu gore vztrajal do novembra 1915, nato pa v začetku decembra odšel na koroško fronto. Tam se je boril skupaj z 8. in 9. lovskim bataljonom (kombinirani lovski bataljon) in ostal vse do preboja italijanskih položajev. V bojih ob Piavi (Mt. di val Bello) je bil 7. lovski bataljon sredi junija 1918 spet močno zdesetkan.⁵³

Avstro-ogrske vojaške enote so se bojevale na vseh bojiščih, tudi na zahodnem in turškem. Tja so bile poslani topniške baterije, v njih so služili tudi slovenski topničarji.⁵⁴ V Galipoliju se je boril Peter Novak, rojen v Papirnici, ki je pred vojno živel v Šmartnem pod Šmarno goro. Bil je ujet in pozneje pogrešan.

53 Rant, Kranjski 7. lovski bataljon v bojih na soški in koroško-tirolski fronti, str. 76, 88–89.

54 Švajncer, *Vojna in vojaška zgodovina Slovencev*, str. 113.

Pismo Ivanke Kržišnik bratu Jožetu na fronto. Jože Kržišnik z Volče, roj. 1896, je padel 14. novembra 1917 na tirolski fronti. Bil je v 17. pehotnem polku. (zasebna last)

O tem, koliko je bilo škofjeločanov v vojaških enotah avstro-ogrskih nasprotnikov, lahko le ugibamo. Med žrtvami vojne jih najdemo malo, npr. Viktorja Deisingerja in Ivana Gosarja, ki sta bila v srbski vojski.⁵⁵ Maks Jelovčan iz Murav (Javorje) je padel na Francoskem, po ne povsem verodostojnih virih v »francosko-ameriški vojski«. Brez dvoma so se številni ujetniki v Rusiji pridružili prostovoljskim enotam, ki so se organizirale v Odesi. Kako je bilo z našimi izseljenci v Ameriki, med katerimi jih je bilo zelo veliko tudi z obravnavanega območja? Je imel Ljudevit Pivko v svoji enoti, ki je bila ustanovljena potem, ko je septembra 1917 s tirolskega bojišča prebegnil na italijansko stran, tudi kakega vojaka z obravnavanega območja?

Obvestila o smrti

O uradni smrti so svojce obvestili iz vojaške enote, v kateri je vojak padel, oziroma bolnišnice, kjer je umrl. Ta naloga je navadno pripadla vojaškemu kurtu. Garnizijske in rezervne bolnišnice so imele posebno duhovno službo (*Militärseelsorge*), ki je prav tako opravljala to nalogo.

⁵⁵ Več gl. Budna Kodrič, Vojaki s Škofjeloškega v prvi svetovni vojni, str. 374.

Od 12. avgusta 1914 so poročila o umrlih, ranjenih, bolnih in ujetih vojakih posredovali uradni *Seznami izgub (Verlustliste)*, ki jih je izdajalo vojno ministrstvo na Dunaju, tiskala pa dvorna in državna tiskarna. Dobivale so jih vse občine v monarhiji, prebivalcem so jih javno razobešale na vpogled.⁵⁶ Seznami pa so bili tudi vir informacij lokalnim časopisom. Ti so nato (vsaj na začetku vojne) obširneje poročali in predstavili umrle in pogrešane v povezavi z njihovo družino ter vlogo v domačem okolju. Pozneje, ko je bilo žrtev vedno več, so poročila postajala bolj skopa.

Z zbiranjem podatkov o ranjenih, padlih, umrlih in ujetih se je ukvarjala posebna delovna skupina (*Verlustlistengruppe*), in sicer s pomočjo avstrijskega in ogrskega Rdečega križa ter pa tudi RK sovražnih držav, ki so sporočale imena ujetnikov. Za dopolnjevanje informacij o vojakih so natisnili posebne dopisnice, s katerimi so prek *poizvedovalnega urada* RK povpraševali o bivališču, vrsti ranjenosti oziroma bolezni vojakov.

Na začetku je bilo v seznamih kar precej napak. Ujete in ranjene so pogosto razglasili za mrtve (dogajalo se je tudi obratno), kar dodatno kaže na kaotične razmere, ki so sledile začetnim velikim porazom avstro-ogrske armade na gališki in srbski fronti. Pozneje so seznamu prinašali nove informacije ter dopolnitve in popravke prejšnjih seznamov. Poleg seznamov izgub so obstajali še seznamu ranjenih in bolnih ter seznamu ujetih vojakov.

V prvih mesecih vojne je sorodnike zelo skrbelo, ker še niso dobili nobene pošte od vojakov. Pozneje se je izkazalo, da so ti sicer pisali, a zaradi zmešnjave na bojišču in v zaledju pošta do naslovnikov ni prihajala. Dogajalo se je tudi, da so pogrešane takrat pogosto razglasili za mrtve. Doma so jim že priredili zadušnice, kasneje so se ti vojaki začeli oglašati iz ujetništva ali zalednih bolnišnic. Tako ob koncu 1914 in na začetku 1915 lahko v časopisih beremo številne notice *o mrtvih, ki se oglašajo, o vstalih od mrtvih* ipd. Za sorodnike je bilo to pravi balzam na začetno nervozo in strah, češ da se nihče od vpoklicanih več ne vrne živ iz vojne.⁵⁷

Na Škofjeloškem so prva obvestila o padlih in umrlih dobili šele proti koncu jeseni 1914. V župniji Žabnica se je do pomladi iz ruskega ujetništva oglasilo 5 vojakov.⁵⁸ Tudi v druge župnije obravnavanega območja so se oglašali, tako npr. Janez Šubic iz Volake pri Trati (Gorenja vas), Matej Ziherl s Trate pri Škofji Loki ter Rudolf Ziherl iz Škofje Loke.⁵⁹

V reteški fari do začetka marca 1915 ni bilo še nobenega sporočila o padlih. Jeseni 1914 se je z gališke in srbske fronte vrnilo nekaj ranjencev, a je večina po okrevanju šla nazaj. Rane so bile različne, od strelnih do ozeblin in kužnih obolenj. Težje je bil ranjen Anton Bernard iz Zgornje Senice, ki so mu odrezali nogo. Oglasili so se tudi trije ujetniki, Franc Jenko in Anton Babnik iz Reteč ter Anton Štucin iz Gorenje vasi.⁶⁰

56 "Verlustlisten" aus dem Ersten Weltkrieg helfen Forschern.

57 *Domoljub*, 6. 8. 1914.

58 *Domoljub*, 1. 4. 1915.

59 *Domoljub*, 15. 4. 1915.

60 Župnijska kronika Reteče.

O ujetnikih, ki so bili doma pri Sv. Duhu, lahko v Domoljubu iz oktobra 1916 beremo: »Iz ruskega ujetništva se je oglasil Ivan Draskobler, brat tukajšnje gostilničarke Francke Pintar. Piše, da se ž njim nahajajo še sledeči: Elčev Tone iz Pevna, Ortmanov Tone iz Virmaš, Mertanov s Trate, Teletar Francelj, Frankovec iz Gabrova, Žargar s Suhe, Bajželj iz Bitnja in več domačih. Bili so ujeti 13. avgusta 1916. Dopisnica je romala 42 dni. Za enkrat se nahajajo vsi v: Gharhanska gubernija, Kramatanska štacija, Rusija. – Zdravi so vsi. /.../«⁶¹ Pisal je tudi Janez Kalan s Križne Gore, ki so ga domači že imeli za mrtvega.⁶² Poleti 1917 se je po dolgih 34 mesecih oglasil Jurij Porenta, Mežnarjev iz Pevna, ki je bil v ujetništvu od prvih bitk v Galiciji.⁶³

Junija 1915 so časopisi poročali, da bo skupni osrednji poizvedovalni urad Rdečega križa na Dunaju slike in opise umrlih neznanih vojakov na ogled pošiljal na okrajna glavarstva in statutarna mesta. Prebivalce so prosili, da zanesljive ugotovitve s podatki pošiljajo neposredno centralnemu poizvedovalnemu uradu Rdečega križa na Dunaj.⁶⁴ Od septembra 1915 je poizvedovalni urad o vojnih ujetnikih z območja Kranjske deloval v Ljubljani, v stavbi II. državne gimnazije na Poljanah.⁶⁵

Padli, umrli, pogrešani

*Imeli smo fante kot hraste,
oj, tisoče fantov mladih;
začeli so šele živeti –
življenje kipelo je v njih!
V Galiciji širni, prostrani
zdaj našli svoj grob so prerani;
ob Drini, Adiži in Soči
počivajo mladci cvetoči,
po divjih karpatskih šumavah
in lepih galiških pristavah.*

(Imeli smo ..., avtor: Vide, Domoljub, 2. 8. 1917)

Na obravnavanem območju je bilo doslej poimensko ugotovljenih 633 v 1. svetovni vojni padlih in umrlih vojakov, kar pomeni skoraj 90 % vseh predvidenih padlih.⁶⁶ Podatki temeljijo na rojstnih matičnih knjigah, uradnih in neuradnih

61 Sv. Duh pri Stari Loki, *Domoljub*, 26. 10. 1916.

62 *Domoljub*, 9. 11. 1916.

63 *Domoljub*, 12. 7. 1917.

64 *Gorenjec*, 18. 6. 1915.

65 *Domoljub*, 23. 9. 1915.

66 Na podlagi dosedanjega vzorca padlih in umrlih je bilo ugotovljeno, da je v 1. svetovni vojni na

seznamih izgub, časopisnih virih, župnijskih kronikah, oznanilnih knjigah, spomenikih ipd. V bazo smo uvrstili vse, ki so se na tem območju rodili ali prebivali v času vojne (čeprav so bili mogoče pristojni v drugo občino).

Prve bitke na severni fronti (v Galiciji) so prinesle hude izgube 17. pehotnemu polku in 27. domobranskemu polku. Prvi padli v teh bitkah s Škofjeloškega so bili Jožef Pajer iz Škofje Loke, že omenjeni Franc Hafner z Godešiča, Andrej Krek s Šutne, Franc Porenta iz Žabnice in Andrej Kalan iz Vincarjev. Med številnimi ranjenimi so bili tudi Valentin Hafner iz Papirnice, dva Jožefa Ravniharja s Križne Gore, eden p. d. Kalanov, drugi Mlinarjev, Jakob Veber iz Crngroba, Janez Porenta in Franc Bernik iz Virmaš, Franc Jamnik iz Stare Loke, Matej Hribernik s Planice in Franc Štibelj iz Veštra.⁶⁷

V vseh bojih do konca leta 1914 je padlo oziroma umrlo najmanj 69 mož in fantov z obravnavanega območja. Za 46 Škofjeločanov imamo natančne podatke o času in kraju smrti ter enoti, v kateri so služili. Za drugo vojno leto je bilo evidentiranih 145 smrti, za leto 1916 – 104, 1917 – 107, 1918 – 71, po vojni umrlih oziroma razglašenih za mrtve pa 57. Za 80 doslej evidentiranih vojakov čas smrti ni znan.

Slovenskem v povprečju umrlo 20 % vpoklicanih oziroma 4 % celotnega prebivalstva, kar predstavlja med 700 in 800 oseb. Vpoklicanih je bilo 18 % prebivalcev.

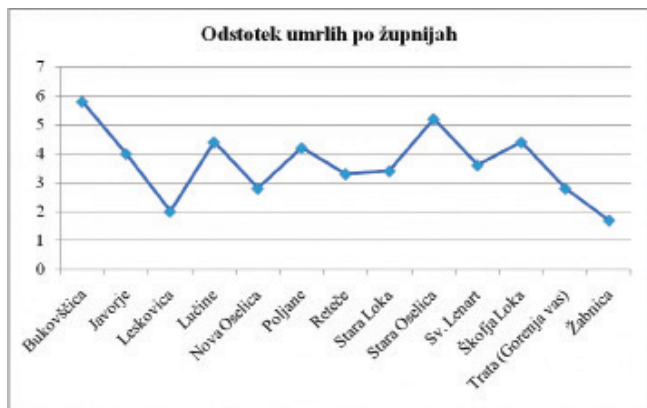
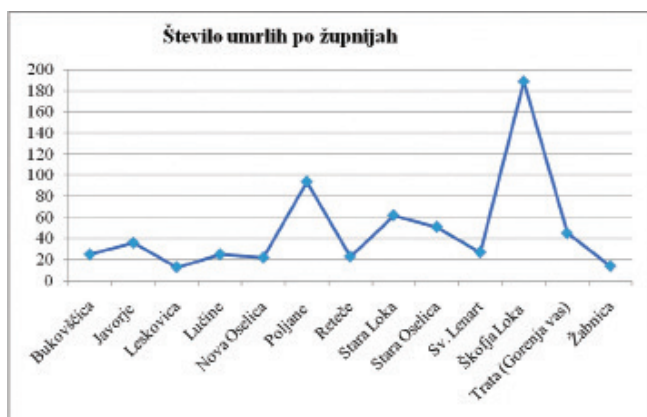
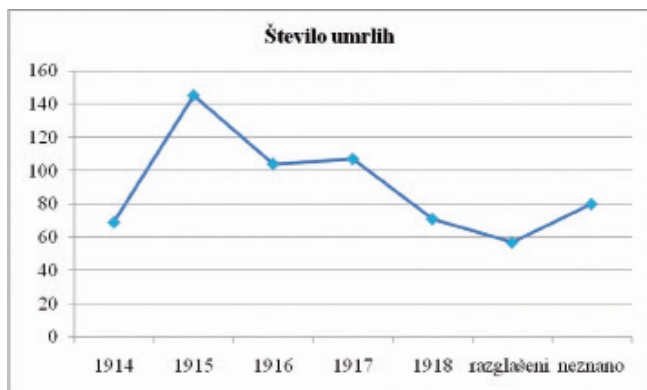
67 Župnijska kronika Stara Loka.

K. u. k. Militärkommando Graz
(Nachlassreferat) 20. April 1918
Reg.-Nr. 235/17
fisch. Bellagen
Rubriken.

Todesfallanzeige.

Name *Oblak (Mayer) Mathias*
Charge *1. Inf.*
Truppenkörper *H. v. R. Inf. Reg. 17*
ist am *20. Nov. 1917* in (bei) *Grenzbereich*
gefallen, im Feld (Reserve-)Spitale Nr. *10* gestorben.
Zuständigkeitsgemeinde *Freder, Hainburg, Hain.*
Alter *1895*
Letzter Wohnort (Garnisonsort), bezu. letzter Wohnort vor der Einrückung zum aktiven Dienst *Grolomice S.*
Sonstige, für die Verlassenschaftsbehörde wichtige Daten, soweit sie bekannt sind oder ohne weitläufige Erhebungen festgestellt werden können (ob ledig, verheiratet oder verwitwet, Adresse der nächsten Verwandten, Testament und sonstige Dokumente, Geld und sonstige Effekten etc. etc.)
Verlassenschaft: Franz Oblak, Grolomice S. Garn. Letzte. Vermacht. eingetragene Geburts- und Sterbepunkte. In H. 3. 28 wurden zur obigen Adresse gemeldet.
Beilagen.
Graz, am *19. 10. 1918* per Leiter des Nachlassreferates
An das *H. v. R. Bezirksgericht*
in *Bischofslack*
Hain.

Obvestilo o smrti vojaka Matevža Oblaka (1895) iz Gorenje vasi, ki je umrl novembra 1917 v Innsbrucku zaradi zastrupitve krvi. Bil je vojak 17. pehotnega polka.
(hrani: ZAL, Enota v Škofji Loki)

Največ vojakov je padlo na bojiščih (321), od teh večina na italijanskem oziroma soškem – 169, 145 pa na severnem bojišču. Na jugovzhodnem bojišču (Srbija, Romunija) je padlo 11 vojakov s Škofjeloškega. V bolnišnicah v zaledju je umrlo 149 ranjencev in bolnikov, v času dopustov ali za posledicami ran in bolezni je doma umrlo 5 vojakov, eden je bil kot vodja upora v Judenburgu kaznovan z ustrelitvijo,⁶⁸ v ruskem in italijanskem ujetništvu je umrlo 39 vojakov, ob koncu vojne je bilo 29 pogrešanih. Za 89 ni podatkov o kraju oziroma vzroku smrti.

Med uporniki je bil mogoče tudi Jakob Oblak iz Zadobja, ki je umrl 28. oktobra 1918, v bolnišnici v Codroipu. Nekaj dni pred tem se je tam uprl 2. gorski strelski polk, šest vojakov je bilo ubitih, okrog 25 pa ranjenih in prav mogoče je, da je bil med njimi tudi Oblak.⁶⁹

Po župnijah rojstva oziroma bivanja so bile izgube naslednje: Bukovščica 25, Javorje 36, Leskovica 13, Lučine 25, Nova Oselica 22, Poljane 94, Reteče 23, Stara

⁶⁸ Anton Hafner, p. d. Vincencov z Godešiča.

⁶⁹ Gl. Švajncer, *Vojna in vojaška zgodovina*, str. 121.

Loka 62, Stara Oselica 51, Sv. Lenart 27, Škofja Loka 189, Trata (Gorenja vas) 45. Žabnica 14; in v krajih, ki gravitirajo k Škofji Loki, v župniji Sora: Draga 2, Gosteče 2, Pungert 3.

VIRI:

Arhivski viri:

Župnijska kronika Stara Oselica

Župnijska kronika Stara Loka

Župnijska kronika Reteče

Župnijska kronika Sv. Lenart

Župnijska kronika Žabnica

Kapucinska kronika

Časopisni viri:

Domoljub 1914–1918

Gorenjec 1914–1915

Učiteljski tovariš 1915

Slovenski gospodar 1915

LITERATURA:

Budna Kodrič, Nataša: Vojaki s Škofjeloškega v prvi svetovni vojni. V: *Loški razgledi* 46, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1999, str. 367–382.

Mušič, Jurij: Ognjeni krst slovenskih fantov 1914 : (Ob petdesetletnici). V: *Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino* 13, Ljubljana : Zgodovinsko društvo za Slovenijo 1965, št. 2, str. 84–93.

Pipan, David Erik: Slovenci v avstro-ogrskih vojaških gorskih enotah pred in med prvo svetovno vojno, <http://www.zvgs.si/libs/download.php?file=/f12d33fbc1734ba3dcdbafcd74a7665>).

Rant, Andrej: Kranjski 7. lovski bataljon v bojih na soški in koroško-tirolski fronti. V: *Loški razgledi* 44, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1997, str. 75–90.

Schmidt, Ferdinand: Das Heeresrecht der österreichisch-ungarischen Monarchie, Wien -Leipzig, 1908, http://archive.org/stream/dasheeresrechtd00schmgoog/dasheeresrechtd00schmgoog_djvu.txt%20.

Stergar, Rok: *Slovenci in vojska, 1867–1914 : slovenski odnos do vojaških vprašanj od uvedbe dualizma do začetka 1. svetovne vojne*. Ljubljana : Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, 2004.

Švajncer, Janez J.: »Kranjski Janezi« – tudi naša zgodovina. V: Capuder, Karol: *Zgodovina c. in kr. pešpolka št. 17*. Ljubljana : Karantanija 2005, str. 180–187.

Švajncer, Janez J.: *Vojna in vojaška zgodovina Slovencev*. Ljubljana : Prešernova družba, 1992.

»Verlustlisten« aus dem Ersten Weltkrieg helfen Forschern. V: *Salzburger Nachrichten*, 20. 8. 2014 (<http://www.salzburg.com/nachrichten/spezial/1914/sn/artikel/verlustlisten-aus-demersten-weltkrieg-helfen-forschern-117910/>).

Summary

Fatalities among soldiers from Škofja Loka and the Poljana Valley during the First World War

The contribution is a continuation of an article on soldiers from Škofja Loka area which was published in Loški Razgledi in 1999. In contrast with then, this time we deal only with the area of Škofja Loka and immediate vicinity and the Poljana Valley up to Žire. According to the 1910 census, this region had around 17,000 inhabitants, divided among 14 parishes or 11 municipalities. In terms of the findings to date, it can be estimated that around 3,000 soldiers from this area were mobilised during the First World War, of which around 700 fell or died in war or because of its consequences.

The sample that we have succeeded in collecting to date (with the aid of data from monuments, from registers of births, chronicles, archive and newspaper sources, military records (Verlustlisten), oral sources etc.), extends to 633 names. The database includes name and surname, birth data (place and date), death (similarly place and date) and military unit in which they were serving at the time of death. Immediately at the start of the war, approximately a quarter of all soldiers who took part in the war from the Škofjs Loka area were mobilised. Call-ups were most frequent in 1915 and 1916. In 1917 and 1918, they selected from among conscripts had been rejected or excused during previous years. In the last year of the war, they even mobilised those born in 1900.

Soldiers from the area in question for the most part fought in the 17th Infantry Regiment, the 27th Home Defence Regiment (in March 1917 reorganised into the 2nd Mountain Rifle Regiment) or the 7th Ranger Battalion. They also served in other units and branches of the army. Individuals fought on the Western Front and even in Gallipoli. Most died on the battlefield, followed by those who died in hospitals in the hinterland and in third place those who died in captivity; we do not have data about the place or cause of death of around 14%. The best known soldier from the Škofja Loka area is certainly Anton Hafner, one of the leaders of the mutiny of the 17th Infantry Regiment in Judenburg, who was condemned to death by military court martial after suppression of the mutiny, on 16th May 1918, and immediately shot.

Razgledi

Ko je strast še žgala Loko ...

O mestnem požaru leta 1660,
sojenju požigalcema ter njunem (ne)kaznovanju

Izvilleček

O velikem loškem požaru leta 1660 zapisi razkrivajo zanimivo vprašanje o podobi delovanja oblastnih struktur pri iskanju vzrokov in kaznovanju krivcev ter zagotavljanju javnega reda. Požar je izbruhnil v prostorih mestne kruharne, iz malomarnosti pa sta ga med prešuštvovanjem povzročila Sebastijan Perko in njegova dekla Maruša. Njo je deželno sodišče le za prešustvo kaznovalo z izgonom iz sodnega pomerija, Perko pa je še pred sodbo dosegel premestitev na deželnoglavarstvo sodišče v Ljubljani. Sodišče je namreč uspel prepričati, da je že bil obsojen na prvi stopnji. Po nekaj mesecih se je rešil obtožb, mestu Škofja Loka pa je bilo naloženo, da se z njim poravna glede odškodnine za žalitve in duševno trpljenje. Ker je bil Perkov zahtevek previsok, so mestni svetniki prosili notranjeavstrijsko vlado za pravico do pritožbe. V prošnji so skušali zmanjšati svojo vlogo pri Perkovi aretaciji in se izogniti plačilu odškodnine. Razpleta ne poznamo, najbrž pa je na koncu prišlo do kompromisa.

Abstract

When passion ignited Škofja Loka

About the town fire in 1660, the trial of the incendiarys and their (non)punishment

Records relating to the great Škofja Loka fire of 1660 reveal an interesting aspect of the functioning of authority structures in seeking the causes, punishing the guilty and ensuring public order. The fire broke out in the premises of the town bakery, caused by the negligence of Sebastijan Perko while adulterating with his maid Maruša. The district court merely punished them for adultery by expulsion from the town precincts but, even before the judgement, Perko had succeeded in having the case transferred to the provincial governor's court in Ljubljana by persuading the court that he had already been convicted at first instance. After several months, the charges were revoked, and the town of Škofja Loka was required to settle compensation with him for insult and mental suffering. Because Perko's demand was too high, the

town councillors asked the Inner Austria Government for the right to appeal. In the request, they tried to minimise their role in Perko's arrest and to avoid paying damages. We do not know how the dispute ended, probably in a compromise.

Vsako mesto je vsaj enkrat v zgodovini temeljito opustošila ognjena stihija. Škofjo Loko v njenem prvem tisočletju celo večkrat in temeljito. Urbanistična zasnova mesta z ozkimi uličicami, hiše s škodlastimi strehami, lahko gorljivi gradbeni materiali, neustrezna kurišča in dimniške naprave in pomanjkanje protipožarnih sredstev so kar klicali ogenj v mesto. Več zanesljivih vesti o ognjenih ujmah v Škofji Loki v zapisih najdemo šele od 15. stoletja naprej, o manjših požarih pa kronisti niso izgubljali besed. Valvasor je omenil le dva večja požara: o tistem, ki je leta 1458 baje uničil celo mesto in nunski samostan, je zapisal le, da ga je po zavzetju mesta zanetila vojska Jana Vitovca. Tudi edinemu požaru iz njegovega časa ni namenil veliko besed: požar je izbruhnil na praznik sv. Janeza (24. junija), leta 1660, njegove posledice pa je na drugem mestu omenil ob posvetitvi nove nunske cerkve (namesto požgane) leta 1669.¹

Uradnih zapisov o požarih in protipožarni obrambi v Škofji Loki iz tistih desetletij je razmeroma precej. Nekaj jih je leta 1894 objavil Franc Kos, denimo poročilo loškega oskrbnika Franca Matije pl. Lampfritzheima freisinškemu škofu Albrehtu Sigmundu o požaru, ki je 17. aprila 1661 upepelil pet hiš pri starološki župnijski cerkvi, s predlogom o pripravi gasilskega orodja, ter škofov odgovor in navodilo o pripravi seznama in predračuna za orodje.² Pavle Blaznik je omenil še starejša poročila o slabi pripravljenosti mesta na boj s požari, načrte za oskrbo cisterne na loškem Placu z vodo s pobočij nad gradom (od leta 1549), zapise o požarih leta 1656³ in 1658 ter o neuresničevanju ukazov loškega oskrbnika za požarno varnost. V takih razmerah je bilo lahko brez velike jasnovidnosti vsak dan pričakovati katastrofo. Ta se je res (spet) zgodila 7. oktobra 1660 zvečer, ko je ogenj uničil precejšen del zgornjega trga: skupaj kar 35 meščanskih hiš, kapelo sv. Trojice v nekdanji Schwarzovi hiši in samostan klaris s cerkvijo. Škode mesto še več desetletij ni popravilo.⁴ Blaznik se v okoliščine izbruha tega požara in tudi drugih ni spuščal – malo zaradi zasnove svojega dela kot zaradi nenavadnosti okoliščin, ki niso sodile v okvir njegove raziskovalne paradigme. Tako pa zgleda, kot da je ogenj nastal sam od sebe. Prav o vzroku pa vir, iz katerega je Blaznik črpal podatke, zelo veliko pove. Vse zapise si velja zato še enkrat ogledati in ovrednotiti, pa nam bo slika o loških meščanih, njihovem življenju in pravnih običajih, tudi glede prikritih plati njihovega življenja v daljni preteklosti, še bolj jasna.

1 Valvasor, *Die Ehre*, XI, str. 36.

2 Kos, *Doneski*, št. 466 in 467.

3 Ta požar je 24. aprila uničil več hiš in pristav, tudi tisto, ki jo je imel nekdanji loški oskrbnik Korbinijan Fürnpfeil (Blaznik, Iz življenja loškega plemstva v 17. stoletju, *Loški razgledi* 23/1976, str. 36–37).

4 Blaznik, *Škofja Loka*, str. 313–314.

Votivna slika Škofje Loke v požaru 1698. (hrani: Loški muzej Škofja Loka)

O požaru govorijo zapisi dveh provenienc. Del prve je prošnja za pravico do pritožbe (to je omenil Blaznik), ki jo je spomladi 1661 mestni svet poslal notranje-avstrijski vladi v Gradec. Šestnajst strani dolga kopija prošnje v freisinškem arhivu, ki jo je mesto v vednost poslalo tudi svojemu gospodu, ni datirana.⁵ Poleg prošnje, še dveh izvirnih dopisov mesta škofu Albrehtu Sigmundu in dopisa kranjskega deželnega glavarja Wolfa Engelberta grofa Auersperga mestnemu svetu iz februarja oziroma marca 1661 je v Freising prišla tudi nedatirana kopija specifikacije stroškov in odškodnine, ki jih je od mesta terjal povzročitelj požara zaradi neupravičene aretacije.⁶ Vsebinsko dopolnilo tem zapisom so zapisi o zaslišanju povzročiteljev požara v protokolu deželskosodnih in malefičnih pravnih v Škofji Loki iz let 1649–1661.⁷

Ti zapisi sicer ne dajejo odgovorov na vsa vprašanja o požaru, denimo o resničnem obsegu oziroma »popolnem opustošenju zgornjega trga«, kot so se skoraj vedno glasili ohlapni in pogosto pretirani opisi mestnih požarov. Glede na dejstvo, da so v kratkem orisu škode mestnega sveta v požaru leta 1660 konkretno omenjeni le kapela sv. Trojice (v hiši Mestni trg 38) in nunski samostan, nelokalizirano pa še »35 najlepših hiš«, je jasno, da je požar pustošil predvsem po poslopih na obeh straneh zgornjega trga (Plac) in še med hišami v Klobovsovi ulici.

5 BayHStA, HL-4, fasc. 34, mapa 157E, nepaginirano.

6 BayHStA, HL-4, fasc. 34, mapa 157D, nepaginirano.

7 ARS, AS 783, knjiga 65, zapisi zaslišanij z dne 29. oktobra ter 3., 5. in 9. novembra ter izrek sodbe z dne 22. novembra 1660.

Največ škode sta utrpela nunski samostan in samostanska cerkev, ki so jo dale nune pozidati na istem mestu (najprej so nameravale graditi drugje) v letih 1661–1663; dela so bila končana šele leta 1669.⁸ Očitno pa v celoti ni pogorel niti rotovž, kjer je požar izbruhnil. Pomisleke o katastrofi potrjujejo tudi druga dejstva: še danes cela vrsta hiš na Placu kaže poznogotske gradbene ostaline, ki jih v primeru popolnega uničenja in izgradnje povsem novih hiš te ne bi več imele. Drugo vprašanje, ki je za strukturalno zgodovino sicer postranskega pomena, zadeva podobo delovanja oblastnih struktur pri iskanju in kaznovanju krivcev za požar, preprečevanju podobnih dogodkov ter zagotavljanju javnega reda in miru. V takih primerih se nam znova razkriva slika (ne)spособnosti kaznovanja pretkanih, z odvetniki podprtih kriminalcev, ki so, kljub dokazom, zaradi moralno dvo-mljivih, a legalnih pravnih mahinacij od mesta celo terjali odškodnino. Z drugimi besedami: tista osuplost, ki preveva moderno slovensko družbo ob spremljanju z minimalnim razumom sprtih sodnih zgodb, ni novost – je le posledica večnega nesporazuma – naivnega zaupanja v pravičnost in pravno ureditev. V Škofji Loki so take travme doživeli mestni svetniki in sodnik ravno med razčiščevanjem krivde za požar v letih 1660–1661, vsi meščani pa kot davkoplačevalci in prisilni plačniki sodnih stroškov.

V četrtek, 7. oktobra 1660,⁹ je med 22. in 23. uro (svetniki so nočni čas dramatizirali s patetičnim »v najglobljem spanju«) izbruhnil požar v »zadnji sobici ali šupi na rotovžu« (*hinter stibell oder heüpoden am rathhaus*) oziroma v prostorih mestne kruharne. To je bil prostor mestnega »kruhovskega komornika« (*brot-kammerer*), ki ga je tedaj (po požaru seveda ne več) opravljal neki Sebastijan Perko. V 19. stoletju je v mestu živel več hišnih gospodarjev s tem priimkom. Zdi se, da je bil konec 18. stoletja njegov daljni potomec neki Valentin, ki je imel hiši v Karlovcu, na Kopališki ulici 27 in Spodnjem trgu 16. Hišno ime »Perkus« je imela tudi kasneje porušena hiša na Spodnjem trgu ob obzidju.¹⁰ Perkova mestna služba ni bila nepomembna, čeprav ni sodila v vrh fresinško-loških uradov,¹¹ zato je razumljivo, da so bili komornikovi uradni prostori in kruharna od njene ustanovitve (v začetku 17. stoletja) kar v zadnjem delu rotovža (Mestni trg 35), nasproti hiš v Klobovsovi ulici.¹² Funkcija se je uveljavila šele po letu 1652, ko so se loški mestni peki organizirali v samostojen ceh, da bi se ubranili pred nelojalno

8 Blaznik, *Škofja Loka*, str. 339; Golob, Stavbni razvoj in zgodovina nunskega samostana v Škofji Loki, str. 155, 157–158.

9 V datumu se je Valvasor zmotil.

10 Štukl, *Knjiga hiš I*, str. 29; Štukl, *Knjiga hiš II*, str. 98.

11 Toda še sredi 18. stoletja so pristojbine kruharne letno v mestni proračun prinesle 78 gld., kar je bilo več od stražarine, mesnic, stojnin, ribolova, glob ali taks za pridobitev mestnih pravic; skupaj je kruharna prispevala 4,6 % (brez upoštevanja mitnine). Z letnim prispevkom je mesto npr. lahko plačalo mestnega sodnika ali pisarja in vse druge nižje mestne uradnike (Blaznik, *Škofja Loka*, str. 321–322).

12 Štukl, *Knjiga hiš II*, str. 69.

konkurenco. Od takrat so peki kruh morali oddajati v kruharno, kjer je komornik nadzoroval kakovost in težo izdelkov ter jih nato dajal v prodajo.¹³ Kruharna načelno ni bila požarno kritična točka, saj se tam ni nič peklo, niti ni v njej nihče stanoval. Kritičen pa je bil njen tedanji predstojnik Perko.

Perko je bil leta 1660 poročen možak srednjih let. Imel je že odrasla otroka, poročeno hčer in sina Janža (Luko), ki je bil tedaj odvetniški pomočnik v Ljubljani.¹⁴ Družina, še živa žena, ugled in funkcija ga niso ovirali, da ne bi iskal druge ženske družbe zunaj domače hiše. To je bila večna razvada tudi na Loškem, kar so skozi stoletja izpričevali zapisi o sojenjih loškim podložnikom in meščanom za razne spolne delikte. O Perkovi naklonjenosti mladim deklam se je po mestu v resnici že dolgo šušljalo. 1. junija 1660 pa sta se mu pogled in roka ustavila še na domači dekli Maruši, samski hčerki predmestnega slamokrovca. Maruša je (oktobra in novembra 1660) na zaslišanjih na deželskem sodišču potrdila, da je z njim zaradi obljubljenega denarja spolno nečistovala v kruharni (običajno zvečer) trikrat, preden se jima je četrtrič usodno zalomilo. 7. oktobra jo je Perko z obljubo, da jo bo peljal na cerkveno proščenje na Reko (gotovo je mislil na izlet k romarski cerkvi na Trsatu), spet pregovoril v greh na znanem mestu, ob znanem času in na znan način, kot se danes temu strokovno reče. Tako sta se že v temi, med sedmo in osmo uro zvečer, odpravila v kruharno. Perko je nosil »luč« (svečo ali leščerbo), ki jo je postavil na tram. Maruša s seboj ni imela ničesar. Kot v slabem filmu sta ljubimca med ljubezenskim tresenjem zadela tram in luč je padla na tla, ki so bila nastlana s slamo ter senom. Perko je svetilo sicer takoj pobral, a se je ogenj v senu že preveč razplamtel, da bi ga bilo mogoče povsem pogasiti. Tu se moramo posvetiti časovni in vsebinski nedoslednosti v Marušini izjavi: začetek zabave je postavila pred osmo uro, požar pa je uradno izbruhnil vsaj dve uri pozneje. Bolj ali manj brez trdnih dejstev, a s toliko večjim veseljem, lahko špekuliramo o dveh razlagah: o dolgem trajanju spolnega odnosa preden je luč med deseto in enajsto uro zanela požar, ali pa o tem, da je Perko res uspel začasno zatreti plamene, saj sta baje nadaljevala z zabavo (*damit fortgangen*), kot je kasneje dejala Maruša. Kruharno, gorečo ali nedotaknjeno, sta zapustila, ne da bi ju kdo videl.

Marušo je slaba vest izdala že jutro po storjenem grehu in še med vitjem dima s pogorišča. Ljudem je namignila, da pozna krivca in mestni uradniki so jo takoj zaslišali. Perko je razumel, da mu bo Marušin zlom prinesel hude težave, zato jo je že isti dan in še po prijetju nagovarjal, naj kot ljubimca omeni koga drugega, samo njega ne. Maruša je za nekaj dni podlegla pritisku in preiskovalcem pripovedovala, da je bila tistega večera z nekim raznašalcem prest. Ko se je ta želel z njo pozabavati, je zbežala, luč je padla na tla in požar je bil tu. Preiskovalci so zato poklicali na zagovor šefa kruharne Perka, ki je zanikal, da bi bil omenjeni raznašalec res tam. Maruša je zato spremenila izjavo in navedla nekega kovaškega

13 Blaznik, *Škofja Loka*, str. 216 in 277.

14 Kasneje je postal doktor obojnega prava in živel v Ljubljani (omemba iz leta 1697 v: Koblar, *Ljubljancani*, str. 216).

hlapca. Ta je imel trden alibi – tistega večera je bil doma, zunaj mesta. Mestno sodišče je minilo potrpljenje in Maruša je končno obljubila, da bo povedala resnico. Po priznanju in navedbi Perka so oba takoj zaprli v eno od ječ deželskega sodišča na loškem gradu, saj je bilo prešuštvovanje vsaj lažje kaznivo dejanje (po strožjih interpretacijah celo malefični delikt), (nameren) požig pa malefično dejanje, ki ju mestno sodišče načelno ni smelo procesirati, marveč je to lahko storilo le deželsko sodišče. Kasneje so se mestni svetniki sicer izgovarjali, da so Perka predali deželskemu sodišču le zaradi narave dejanja in da bi ga deželsko sodišče lahko bolje zaslišalo, ne pa zato, ker bi ga že vnaprej imeli za malefično osebo.

Procedura in razmerja med mestom in gospostvom Škofja Loka glede sodnih pristojnosti in narave nekaterih deliktov so bili že stoletja nekoliko zapleteni in nikoli idilični. Upravitelj loškega gospostva (»oskrbnik«, do srede 17. stoletja nepravilno imenovan »glavar«) je vsaj od let 1257 oziroma 1274 izvajal deželsko sodstvo.¹⁵ Loško deželsko sodišče je bilo nepriviligirano, brez svojega krvnega sodnika in je praviloma izrekalo kazni le v manjših kazenskih in vseh civilnih zadevah, najtežje delinkvente pa je, vsaj od konca 15. stoletja, oskrbnik v prisotnosti kaščarja, gradiščana, mestnega sodnika in članov mestnega sveta kot prisednikov lahko le zasliševal. Vsaj od leta 1491 in do okoli leta 1535, ko je kranjski red za deželska sodišča ustoličil deželnega krvnega sodnika, je deželni glavar v Škofjo Loko pošiljal deželnega krvnega sodnika, ki pa je to delo prepuščal kar mestnemu sodniku. Le za delikte, storjene znotraj mestnega pomerija, je imel v civilnih in manjših kazenskih zadevah meščanov sodno pristojnost mestni sodnik. Končno sodbo (tudi smrtno obsodbo) je izrekel deželni krvni sodnik, torturo in usmrnitev obsojenca pa izvedel ljubljanski rabelj.¹⁶ Sodeč po protokolih deželskega sodišča je v 17. stoletju do tega prihajalo razmeroma pogosto in v tisti čas postavljeno literarizirano trpljenje Agate Schwarzkobler v Tavčarjevi *Visoški kroniki* v zgodovinskem kontekstu ni privlečeno za lase.¹⁷ Od leta 1589, ko je oskrbnik dobil pravico klicanja meščanov na grad (sedež deželskega sodišča),

15 »/.../ iudicium provinciale in temporalibus in locis Lok et Gv^otenwerde ac aliis omnibus prediis et possessionibus Frisingensis ecclesie sitis in partibus Marchie (et) Carniole /.../« je leta 1257 patriarh Gregor de Montelongo do preklica podelil freisinškemu škofu Konradu (Schumi, *Urkunden- und Regestenbuch des Herzogthums Krain II*, št. 246). Deželni gospod Ulrik III. Spanheimski je sicer leta 1265 potrdil škofiji le pravico do nižjega sodstva na Dolenjskem (Schumi, *Urkunden- und Regestenbuch des Herzogthums Krain II*, št. 346), kralj Přemysl Otokar II. pa je deželskosodno oblast nad celotnim gospostvom leta 1274 spremenil v trajno pravico (Zahn, *Codex diplomaticus Austriaco-Frisigensis*. Fontes rerum Austriacarum, II. Abt., 31, št. 306). Leta 1279 si je loško sodstvo prisvojil grof Majnhard Tirolsko-Goriški, kralj Rudolf I. pa ga je pozneje vrnil škofiji (Blaznik, *Škofja Loka*, str. 17–18; Blaznik, *Urbarji*, str. 61).

16 Prim. Kos, Zgodovinski pobirki, str. 3–13; Blaznik, *Urbarji*, str. 61–62; Blaznik, *Škofja Loka*, str. 26–32, 125, 170–171, 250–258.

17 Blaznik, Etnografski pobirki, str. 56–57; Blaznik, Loški deželskosodni protokoli iz 1625–1637, str. 26–32.

so se spori zaostri, ker so meščani trdili, da znotraj mestnega pomerija gospošinski oskrbnik nima sodnih pristojnosti nad meščani. S cesarjevim posredovanjem je do poravnave med zemljiškim gospodom in mestom prišlo šele leta 1637: prva instanca nad meščani v mestnem pomeriju je pripadala mestnemu sodniku, kar je oskrbniku odvzemalo možnost svojevoljnega aretiranja meščanov. Če je bil zločin ali prestopok storjen znotraj mestnega pomerija, je storilca trikrat zaslišal mestni sodnik v prisotnosti nekaj meščanov, nato pa ga je predal oskrbniku in deželskemu sodišču.¹⁸

Tudi po sporazumu iz leta 1637 se spori glede sodstva niso končali. Ker je bila mestnemu sodišču odvzeta pravica izrekanja sodbe v malefičnih zadevah, podtikanje požara in prešuštvo, česar sta bila osumljena Maruša in Perko, mesto v takih primerih ni prejelo glob.¹⁹ Še več hude krvi so v praksi povzročale deljene pristojnosti, saj ni bilo vedno jasno, ali gre še za prekršek ali že za malefično dejanje. Sploh pa so bile po mnenju tedanjega gosposčinskega oskrbnika Janeza Jakoba pl. Wangneregga na mestnem sodišču izrečene kazni preveč blage.²⁰ Leta 1654 je freisinški škof Wangnereggu spet naročil, naj skrbneje nadzoruje mestno sodišče, predvsem pa naj pazi, da to ne bi posegalo v zadeve, ki niso v njegovi pristojnosti. Oskrbniku je ob tem dal napotke za obravnavo nekega prešuštnika, prijetega zaradi detomora, ter mu naročil, naj na deželskem sodišču, po starih običajih in deželni praksi, z globami ali izgonom sam kaznuje nekaj loških prešuštnic. Nikakor naj tega ne dovoli mestnemu sodišču. Mestnega sodnika in svet mora v prihodnje bolje nadzorovati, ker sta samovoljna in nevestna; mestni svet pa bo škof o vsem tem še posebej posvaril.²¹ Navodilo kaže, da je škof podsodnost težjih spolnih deliktov pravilno prisojal deželskemu sodišču ter da je bilo mestno sodišče v takih zadevah preveč milostno. Oskrbnik je nato škofu razložil, da lahko kranjska mesta, ki nimajo pravice do krvnega sodišča (*pahn und acht*), sodijo le prekrške (*delicta*) domačinov v mestu in pomeriju, nikakor pa malefičnih zadev (*criminalische sachen*). Ker pa sta dvojno in serijsko prešuštvo po oskrbnikovem mnenju huda zločina, kaznovanja nekega obtoženca ni mogel prepustiti mestnemu sodniku, marveč ga je predal deželskemu sodišču. Razlaga je bila pravilna. Mestnega sodnika Jurija Früebergerja,²² je

18 Blaznik, Od reverza (1589) do transakcije (1637), str. 51–59.

19 Mimogrede – leta 1639 so letni prihodki deželskega sodišča znašali spodobnih 453 gld. (Kos, *Doneski*, št. 157).

20 Wangnereg je svetoval freisinškemu škofu, naj predlaga sodišču, da v zameno za del glob izreka krepkejšo kazni. (Kos, *Doneski*, št. 135).

21 ARS, AS 783, fasc. 22, pismi z dne 6. maja in 9. oktobra 1654 (regest zadnjega je v: Kos, *Doneski*, št. 400).

22 Nad tem sodnikom, bogatim loškim zlatarjem, ki je bil v tistem času tudi plemeniten, se je zaradi domnevne samovoljnosti pri uradnih zadevah Wangnereg pogosto pritoževal in ga leta 1657 in 1658 kljub zahtevi mestnega sveta ni želel še petič zapored potrditi za sodnika. Früeberger je poleg tega še podpiral podložnike, ki so bili v sporu z gospostvom. Meščani so

poročal Wangneregg, je seznanil s priznanjem obtoženega prešuštvovalca, sodnik pa je nato zaslišal inkriminirane ženske, ki so priznale krivdo. Ko pa je oskrbnik mestnemu sodniku ukazal, naj tudi te ženske izroči deželskemu sodišču, mestni sodnik tega ni hotel storiti in oskrbnik ni videl druge rešitve, kot da ga aretira. Ker pa je oskrbnik med postopkom naredil nekaj procesnih napak in ker je deželsko sodišče obsodilo prešuštvovalca na smrt in ga tudi usmrtilo, meščanke pa s silo spravilo pred svoje obličje, se je mestni sodnik pritožil pri deželnem glavarstvu v Ljubljani, ki je odločilo v prid mestnih oblasti. Škof je zaplet obžaloval, vendar oskrbniku ni mogel pomagati.²³

Pritožba meščanov deželnim oblastem priča o razširjenosti vprašljive prakse, da so moralne (prešuštniške) primere pogosto sodila kar mestna oziroma patri-monialna sodišča. Loški mestni sodnik je bil ob oskrbnikovem vpletanju še pose-bej besen, ker je meščan prišel na natezalnico, čeprav je (tudi po oskrbnikovih besedah) pred tem že priznal krivdo in tortura sploh ni bila potrebna. Revolt pa je povzročila tudi preostra kaznovalna politika oskrbnika Wangneregga, ki si ni pomišljal usmrtiti prešuštnikov, kar se na drugih (podobnih) kranjskih sodiščih tedaj ni več pogosto dogajalo. Na drugi strani je razumljivo tudi Wangnereggovo prepričanje, da mestni sodnik ni vedel, do kod sega njegova oblast ter škofovo pritrjevanje taki razlagi, saj bi vsaka mestna oblast morala vedeti, da prešuštva (zlasti dvojna in serijska) spadajo na deželsko sodišče.²⁴

Leta 1660 je bil Wangneregg, nepopustljivi nasprotnik loških meščanov, že eno leto pod rušo in sodna obravnava je gladko stekla v skladu s sporazumom iz leta 1637. S proceduro so se mestne oblasti povsem uklonile oskrbniku ter dežel-skemu sodišču in same osumljencev niso niti enkrat uradno zaslišale, čeprav sta bila oba meščana, njuna delikta pa sta se zgodila v mestu in to bi ju lahko trikrat zaslišalo, preden bi ju izročilo deželskemu sodišču. Očitno so zaradi malefičnosti dejanj vsa opravila raje prepustili loškemu oskrbniku, ki je sojenje vodil (pravza-prav je bil tam le na prvem, četrtem in petem zasedanju, ostala zaslišanja pa je vodil mestni sodnik), mestni sodnik Janez Križaj, dva mestna svetnika, včasih še mestni pisar in gosposčinski kaščar pa so bili prisedniki. Zasliševanje se je osre-dotočilo na Marušo, šibkejši člen v prešuštnem dvojcu, kot so v tistih časih na splošno menili o ženskah. Medtem ko je ona na vseh treh »mehkih zaslišanjih« (*güttlicher examinirt*, tj. zaslišanje brez torture) 29. oktobra, 3. in 5. novembra

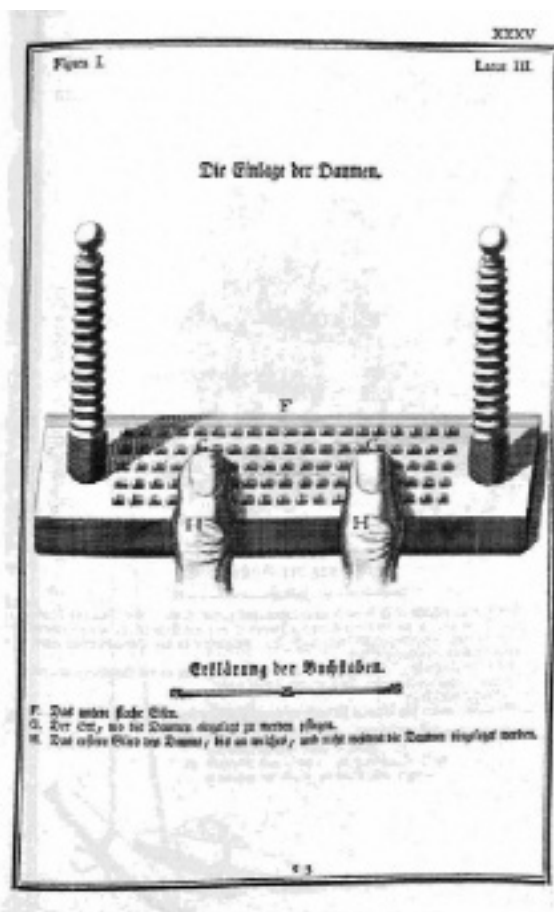
ga seveda imeli za »previdnega« in sposobnega sodnika (ARS, AS 783, fasc. 23; regeste so v: Kos, *Doneski*, št. 430, 446, 447, 450, 454, 455; prim. tudi Blaznik, *Škofja Loka*, str. 307).

23 ARS, AS 783, fasc. 16, spisi z dne 9. oktobra in 21. decembra 1654 ter 5. in 16. maja ter 6. junija 1655 (regeste v: Kos, *Doneski*, št. 400, 409, 415–417).

24 V podobnih dilemah pa so bila tedaj mnoga freisinška mesta in trgi. V Oberwelzu na Štajerskem je do poravnave med mestom, ki ni imelo višjega sodstva, in lastnikom deželskega sodišča Rottenfels prišlo leta 1715; odtlej je magistrat dobival le tretjino glob od težjih deliktov, mdr. tudi od obsojenih mestnih prešuštnikov, sodil pa jih je deželski sodnik (Bischoff – Schönbach, *Steirische und kärnthische Taidinge*, str. 248–256).

brez pomislekov ponovila svojo izjavo, je Perko vztrajno in v popolnosti zanimal sokrivdo ter ni priznal niti prejšnjih prešuštev. Zato se je sodišče 9. novembra odločilo še za malefično pravdo oziroma »mučno zaslišanje« (*peinliche befragung*, tj. zaslišanje s torturo) obeh obtožencev. Tudi na tem zaslišanju (22. novembra) Maruša ni odstopila od prejšnjih izjav, čeprav ji je rabelj palca na rokah trikrat stisnil v primežu (*daumen stoch*).²⁵

Glavne točke obtožnice glede povzročitve požara pa se je Maruši le uspelo otresti in morda ji je prav to rešilo življenje. Za namenjen požig je namreč kazenski red cesarja Karla V. (iz leta 1532, *Constitutio criminalis Carolina*), ki se je do 18. stoletja uporabljal v Škofji Loki in tudi v tem primeru, kot bomo videli v nadaljevanju, predvideval smrt na grmadi.²⁶ V Škofji Loki so npr. leta 1676 nekega požigalca bližnje vasi Gabrč »pomilostili« le toliko, da so ga obsodili na smrt z obglavljenjem.²⁷

Primer naprave za stiskanje palcev pri inkvizicijskem kazenskem postopku s torturo, kakršnega je predpisoval novi kazenski red iz leta 1768. (*vir: Theresiana*)

- 25 Stiskanje palcev je bil eden najpogostejših načinov mučenja na zasliševanjih na deželskih sodiščih. Bolečina je bila huda, vendar ni pokončala mučenega (z izjemo nevarnosti sepse). Tudi terezijanski kazenski red (*Constitutio criminalis Theresiana*) iz leta 1768 ga je podrobno opisal in predvidel tehnične izvedbe (CCTh, poglavje Instruktion, št. 5 k členu 38, § 9, str. 7 ter ilustracije v poglavju Beylagen, Numerus III in IV, ad Articuli XXXVIII). Za vrste in tehnologijo torture gl. Studen, *Rabljev zamah*, str. 26–32.
- 26 Carolina: Kohler, Scheel, *Die Peinliche Gerichtsordnung Kaiser Karls V. Constitutio criminalis Carolina* Carolina, čl. 125. Tudi ljubljanski malefični red iz leta 1514 (Otošec, Kambič, Transkripcija, *Malefične svoboščine Ljubljancanov. Ljubljanski kazenski sodni red 3^v*) ter terezijanski kazenski red sta predvidevala enako kazen za namenjen požig (CCTh, II, čl. 99, § 5, str. 270). V Ljubljani so v 17. stoletju resnično sežgali štiri obsojene požigalce (Golec, Ljubljanski malefični red iz leta 1514 v sodni praksi, str. 118–119).
- 27 Blaznik, *Etnografski pobirki*, str. 57.

Sodniki pa so ugotovili, da v Škofji Loki ni šlo za nameren požig, marveč je požar izbruhnil predvsem zaradi Perkove malomarnosti, Maruša pa pri tem ni imela posebne vloge. V takem primeru je bilo kaznovanje prepuščeno sodniškemu premisleku z upoštevanjem predpisanih olajševalnih okoliščin – priporočena kazen za požig v pijanskosti, po nesreči ipd. (sem je smiselno mogoče umestiti tudi prešuštvovanje) je bila denarna globa in odškodnina za povzročeno škodo; če je požigalec ni bil sposoben plačati, bi ga morali izgnati. Revne dekline pa sodniki niso mogli kaznovati niti z denarno kaznijo, kaj šele, da bi ji naložili poravnavo škode.²⁸ Ker pa je požar izviral iz drugega kazenskega dejanja, prešuštvovanja, pri katerem je Maruša vendarle imela dejavno vlogo, so se sodniki ustavili še pri tem. Deželsko sodišče je sklenilo, da bo za storjeno prešuštvo Maruši sodbo izrekel deželni krvni sodnik (ta je morda vodil četrto zaslišanje, možno pa je, da jo je deželsko sodišče zaslišalo kar samo), samo pa ji je izreklo le stransko kazen izgona iz sodnega pomerija.²⁹ Marušina poznejša usoda ni znana, saj v sodnem protokolu ni posebne sodbe krvnega sodnika.³⁰ Tudi če ji ta kazni ni izrekel, kar je povsem mogoče, in ji s tem prihranil vsaj telesno kazen, je zagotovo morala za zmeraj zapustiti loško ozemlje.

Vsekakor je imela Maruša srečo tudi s prešuštvovanjem. Tudi ta delikt je bil kazenska, v skrajnem primeru celo malefična zadeva. Zanj je bila sodiščem na voljo široka paleta sankcij, tudi najtežjih (smrtna kazen), čeprav tega ni izrecno predpisovala niti *Carolina*.³¹ Kaznovanje lažjih primerov je bilo prepuščeno običajem,³² kar je pomenilo odvisnost od subjektivnih pogledov sodnikov na moralo. V 16. stoletju se je večina prešuštnih mož in žena v deželskem sodišču Škofja Loka hujših kazni najbrž rešila z duhovno pokoro³³ ali pa so jih doletele le pogojne kazni in celo pomilostitve. V drugi tretjini 17. stoletja pa se je odnos do prešuštnikov na Loškem zaostрил, kar je bila posledica spleta okoliščin. Že omenjeni dolgoletni oskrbnik Wangneregg je strožje preganjal in sankcioniral spolne

28 Tako je bilo predvideno v gornjeavstrijskem kazenskem zakoniku *Ferdinandea* iz leta 1657, ki so ga zaradi večje natančnosti kot jo je sodnikom nudila *Carolina*, uporabljali tudi na Kranjskem (*Ferdinandea*, čl. 83 § 8). Tudi terezijanski kazenski red je za nenameren požig izrecno prepovedoval smrtno kazen in previdel le plačilo globe in povrnitev škode. Če storilec ni bil finančno sposoben, bi ga morali kaznovati z izgonom in telesno kaznijo (CCTh, II, čl. 99, § 7, str. 270).

29 ARS, AS 783, knjiga 65, zapisi obravnav z dne 29. oktobra ter 3., 5., 9., 11. in 22. novembra 1660.

30 Loški deželski protokoli ne vsebujejo popolnih opisov malefičnih zaslišanj pod torturo.

31 *Carolina*: Kohler, Scheel, *Die Peinliche Gerichtsordnung Kaiser Karls V. Constitutio criminalis Carolina* Carolina, čl. 120, 121.

32 Studen, *Rabljev zamah*, str. 48–50.

33 Npr. leta 1561 Jernej Osenik s Trebije, ki je zbežal z bratovo ženo. Na deželskem sodišču v Škofji Loki ga je na prošnjo žene in z ozirom na pet majhnih otrok krvni sodnik Jurij Mandl pomilostil in prepustil cerkveni gosposki, da mu izreče pokoro. Obljubil pa je, da se s pobeglo svakinjo ne bo nikoli več srečal (ARS, AS 783, fasc. 16, izjava z dne 4. 9. 1561; regest v Kos, *Doneski*, št. 25).

delikte, neusmiljeno pa incestoidne zveze, detomorilke in dvojne prešuštnike. Wangneregg in njegova žena Marija sta bila namreč zelo pobožna in moralna, o čemer priča tudi njuna naklonjenost jezuitom in bratovščinam.³⁴

Novi freisinški škof Albrecht Sigmund (1652–1685) pa je bil nezadovoljen z delom mestnega sodišča in je od Wangneregga zahteval, naj sam prevzame pregon in sojenje prešuštnikov ter postopa po starih običajih in deželni praksi; o zelo strogem kaznovanju v navodilu sicer ni bilo govora. Toda oskrbnik je boljši nadzor razumel v zaostrenem sankcioniranju delinkventov, kot nalašč pa že sicer ni bil naklonjen loškim meščanom, s katerimi se je prepiral o pristojnosti mestnega sodišča, ki je preventivno in blažje kaznovalo mestne grešnike, da le ne bi prišli v roke oskrbnika. Wangneregg je že leta 1634 pisal prejšnjemu škofu Vidu Adamu, naj mestnemu sodišču predlaga, da v zameno za del glob vendarle izreka strožje kazni.³⁵ Prav med Wangneregovim dolгим oskrbništvom je deželsko sodišče spolnim delinkventom razmeroma pogosto dodelilo smrtno kazen, vendar iz znanih primerov le ni mogoče razbrati trdnega vzorca. Tako so deželski sodniki leta 1631 Margareto Klobovs, ki je zanosila zunaj svojega zakona, pomilo-stili na manjšo sramotilno kazen (izpostavljenost v župnijski cerkvi), pet let prej pa so Andreja Okorna, ki je prešuštoval s svojo pastorko in ji naredil otroka, obsodili na smrt z obglavljenjem; dekle so dali »le pretepsti«, izpostaviti na sramotilni steber in jo za vedno izgnati iz gospodstva.³⁶ Škof Albrecht Sigmund se je zavedal, da takšna kaznovalna politika vznemirja meščane. Wangneregg je zato večkrat predlagal nekaj popustljivosti, a ga načelni oskrbnik vse do svoje smrti (1659) ni poslušal in se vse do takrat zapletal v spore z mestnim sodiščem in deželnimi oblastmi.³⁷

Kmalu po Wangneregovi smrti so se tudi v Škofji Loki, z nekaj zamude v primerjavi s primerljivimi sodišči v deželi, sodbe »običajnim« prešuštnikom in nemoralnežem (ne pa detomorilkam, ubijalcem, roparjem ipd.) spet začele izogibati smrtni kazni. Natančneje: podatkov o smrtni kazni za prešuštnike je manj ravno toliko, kot je v loškem arhivu ohranjenih malo deželskosodnih protokolov iz tistega časa. Najpogostejši (povezani) kazni za prešuštnike sta postali javno sramotenje in dosmrtni izgon z ozemlja sodišča, gospodstva ali celo dežele. V resnici je bil izgon prvotno mišljen le kot stranska kazen za tiste, ki so ušli smrtni kazni. Obsojanje na daljše zaporne kazni pa do sredine 18. stoletja še ni bilo

34 Marija je bila ena prvih dobrotnic in članic ljubljanske bratovščine Marijinega brezmadežnega spočetja (ust. 1624), Janez Jakob pa je bil celo rektor in »prvi pospeševalec« loške bratovščine Rešnjega telesa, ki jo je pomagal ustanoviti na prigovarjanje v Škofji Loki dejavnih (v ljudskih misijonih) jezuitov. Njegov bližnji sorodnik Gotfrid je bil v letih 1662–1666 namestnik rektorja ljubljanskih jezuitov (Kiauta, Baraga, *Letopis*, str. 144, 219, 235, 240).

35 Kos, *Doneski*, št. 135, 157.

36 Blaznik, *Etnografski pobirki*, str. 57; Blaznik, Loški deželskosodni protokoli iz 1625–1637, 26–27.

37 Kos, *Doneski*, št. 400, 441, 442.

v rabi. V celotnem spektru kazenskega prava sta tortura in smrtna kazen Ločane v 18. stoletju le še izjemoma prizadeli. To je v pismu škofu leta 1722 posredno potrdil oskrbnik, češ da so se mestne vislice podrle že pred mnogimi leti.³⁸ Maruša je imela leta 1660 torej srečo, da se Perko z njo ni pozabaval že dve let prej.

Pri prešustvu je večji del krivde sicer nosil poročeni storilec, ker je omadeževal zakrament zakonske zveze in zraven tudi javni red ter družbene norme. To pa ni bilo upoštevano, če je bil poročeni v ljubezenskem dvojcu moški in če je bil za nameček še ugleden član skupnosti, kot je bil tudi Perko; v takem primeru je večja kazen zadela (celo samsko) žensko.

Pozornost loškega deželskega in mestnega sodišča bi se po Marušini delni obsodbi morala obrniti še k lažnivemu in očitno najbolj krivemu Perku, ki ga na dotedanjih zaslišanjih niso posebej zasliševali, po vsakem Marušinem zaslišanju je dal le izjavo o njenih priznanjih. Soočen z Marušinim priznanjem in v strahu pred zaslišanjem s torturo, kot so v pismu notranjeavstrijski vladi zapisali mestni svetniki, je s pomočjo sina Janža dosegel premestitev na deželnoglavarstvo sodišče v Ljubljani. V ječi na ljubljanskem gradu je ostal do 23. februarja 1661. Kljub zaporničkim grozotam (v loškem zaporu je bil le zvezan, v Ljubljani pa je bil celo v železnih okovih in podvržen manjši torturi) je bila to modra odločitev, saj se je v Škofji Loki tik pred zdajci izognil zaslišanju s torturo in najbrž težji kazni, kot je doletela Marušo. Ker je bila dekla oproščena krivde za požar, bi se tako vse zgrnilo nanj, saj so vsi dokazi govorili proti njemu, o njegovi moralni neprimernosti pa je že prej podalo izjavo več nekdanjih dekel in celo njegov zet. S spretnim prenosom sojenja je sin Janž Luka odprl pot odvetniškemu preigravanju, ki še danes prevečkrat pripelje do oprostitve kriminalca. In kako se je formalno še nezaključen primer sploh lahko znašel v Ljubljani?

Deželnoglavarstvo sodišče je bilo v nekaterih civilnih zadevah prvostopenjsko sodišče za privilegirane sloje in zemljiška gospostva, za svobodnike, tujce, deželnoknežje uradnike ter apelacijska instanca za sodbe nižjih, tj. patrimonialnih in ljudskih sodišč.³⁹ Perko po statusu ni bil upravičen do prvostopenjskega sojenja na tem sodišču, kot loški meščan pa le do pritožbenega procesa. Le do konca srednjega veka je bilo mogoče proti sodbam loškega mestnega sodnika apelirati na loškega oskrbnika in nato na freisinškega škofa, od leta 1549 pa sta se deželsko in mestno sodišče šteli za eno instanco, apelacija pa je bila že od leta 1541 mogoča le na kranjskem deželnoglavarstvem sodišču, ne pa tudi v Freisingu.⁴⁰ Očitno je Perkovemu učenemu sinu deželno glavarstvo uspelo prepričati, da je bil oče že obsojen na prvi stopnji (mestno oziroma deželsko sodišče), čeprav Perko tam niti na vrsto še ni prišel za malefično zaslišanje, ki mu je bilo naloženo 9. novembra, kaj šele, da bi mu bila izrečena sodba, kot je že bila Maruši. Očitno je že prej vložil pritožbo pri deželnoglavarstvem sodišču, kot da bi bil že obsojen,

38 Blaznik, *Škofja Loka*, str. 258.

39 Polec, *Razpored*, str. 4, 19–22.

40 Blaznik, *Urbarji*, str. 62–63; Polec, *Razpored*, str. 13.

in bil že 21. novembra (dan pred Marušinim malefičnim zaslišanjem) v ljubljanski ječi. Zaradi pomanjkanja zapisov podrobnosti tega sojenja ne poznamo.⁴¹ Glede na procesualne predpise v deželnih sodnih redih in prakso deželnoglavarskega sodišča ter navedbe v stroškovniku domnevamo, da je teklo nekoliko drugače, predvsem pa je bilo precej daljše in je zajelo različna dokazovalna sredstva. Sojenje je najbrž vodil deželni upravnik s prisedniki ter s pomočjo deželnega krvnega sodnika. Perko je bil večkrat zaslišan, zanj je pričala tudi žena, malo so ga tudi mučili. Branil ga je odvetnik (Maruša ga ni potrebovala, saj je takoj priznala svojo krivdo), ki je vlagal pisne procesne zahteve, ki so zavirali in ovirali proces. Marušinega priznanja in obsodbe sodišče sploh ni upoštevalo. Danes bi rekli, da so izločili dokaze.

Tako se je zgodba končala v skladu z običaji in tradicijo slepe pravice. Z očiščevalno (15. december 1660) in še dopolnilno prisego (22. februar 1661) se je Perko prelahko, kot so kasneje razočarani pravilno ugotavljali mestni svetniki (zgolj prisega ne operejo obtožb pri malefičnih deliktih proti javnemu miru in skupnosti!), tudi s pomočjo ženinega pričanja (to ni bilo po pravu, saj ona za moža ne more pričati, lahko le poda izjavo, so menili), rešil obtožb in 23. februarja 1661 je bil izpuščen kot nedolžen človek. Mestu Škofja Loka je bilo obenem naloženo, da se z njim poravna glede sodnih stroškov, škode, žalitve in duševnega trpljenja. Spet svobodni Perko je namreč takoj sestavil stroškovnik, s katerim je želel za »neupravičeno žalitev za očitano prešuštvo in povzročitev požara« najkasneje v dveh tednih dobiti finančno zadoščenje. Seznam je zelo natančen (obsega kar 7 strani),⁴² gotovo pa ga je sestavil pravnik, saj vsebuje natančne navedbe in cenik sodnih taks za vsa pravna dejanja, zapise sodišča in odvetnika (skupaj 71 goldinarjev), plačila rablju, zaporniškim čuvajem, prehrano v zaporu, potne stroške za sina in odvetnika na relaciji Škofja Loka - Ljubljana idr. Perko je posebej navedel 126 goldinarjev, ki si jih je naračunal za trpljenje v neupravičenem preiskovalnem priporu v Ljubljani, in sicer med 21. novembrom 1660 in 23. februarjem 1661 (za vsak dan po en goldinar). Zanimivo pa je, da si tega stroška ni upal povišati tudi za ždenje v loškem zaporu. Ker si je v ljubljanskem zaporu baje sam plačeval prehrano (navsezadnje je bil premožen), je zahteval dobrih devet goldinarjev, grajski straži pa je sam plačal (sic!) kar 37 goldinarjev. Za materialno škodo (najbrž je mislil na izpad dohodkov) je naračunal kar 355 goldinarjev. Največji zahtevek pa je predstavljalo nadomestilo za »grozote in žalitve (danes bi rekli fizično in duševno trpljenje), ker mu deželne oblasti niso pomagale, čeprav je bil kot povsem nedolžen človek, obrtnik in časten mož predan v torturo« – 500 zlatih dukatov (ali 1.778 goldinarjev); celoten znesek je tako znašal kar 2.377 goldinarjev. Brez dvoma je šlo za močno pretirano visoko vsoto, ki bi danes ustrezala znesku več kot 70.000 evrov. Dejanski sodni stroški mesta so bili bistveno manjši,

41 V neurejenem fondu »Deželnoglavarsko sodišče za Kranjsko« v ARS (AS 313) je v protokolih luknja ravno za čas med letoma 1628 in 1684.

42 BayHStA, HL-4, fasc. 34, mapa 157D, nepaginirano.

čeprav je moralo poravnati stroške mestnemu pisarju za vodenje zapisnika, za usluge pa še krvnemu sodniku, rablju, čuvajem na gradu ...; najbrž ni šlo za manj kot 100 gldinarjev.

Mestni svetniki se niso predali, saj je bila vsota nevzdržna za mestne finance, bila pa je tudi nevaren precedens. Ko pa je v mesto 8. marca 1661 prispelo še pisno opozorilo deželnega glavarja grofa Auersperga, naj se v naslednjih štirinajstih dneh poravnajo s Perkom, so 20. aprila 1661 za pravno in politično podporo zaprosili freisinškega škofa Albrechta, svojega gospoda.⁴³ Ker pa je bil škof tujec, in zato v kroničnem konfliktu z deželnimi oblastmi, si niso mogli obetati uspeha. Ni jim preostalo drugega, kot da notranjeavstrijsko vlado v Gradcu zaprosijo za pravico do pritožbe. Vlada je bila namreč zadnja nadzorstvena in revizijska instanca za sodbe mestnih in deželskih sodišč v malefičnih zadevah ter apelacijska instanca za vse sodbe deželnega glavarstva.⁴⁴ V podrobni prošnji, ki so jo sestavili učeni pravniki,⁴⁵ so skušali marginalizirati svojo vlogo pri Perkovi aretaciji. Najbrž jih je bolelo prav to, da je Perka imelo poldrugi mesec v ječi pravzaprav deželsko sodišče, pa ni nosilo nobene finančne odgovornosti. Še bolj jih je peklo zavedanje, da so med procesom v Ljubljani nespametno molčali in niso protestirali ob prenosu procesa v Ljubljano.

Kako so torej lahko oni, ki so oktobra 1660 ravnali tako previdno in se, z izjemo aretacije in prisedništva, na zaslišanjih niso neposredno vmešavali, zdaj obsojeni na plačilo? Vlado so najprej opozorili na absurd, da je toženec tožil tožitelja, tj. mestni svet, čeprav je bil ta po službeni dolžnosti prisiljen v pravdanje, saj Perka formalno ni obtožilo mesto, marveč ga je prijavila njegova dekla. Glavno težavo so videli v tem, da v zadevi niso nastopili kot tožniki, marveč kot sodniki in zato Perkova obtožba zaradi žalitve in vračila stroškov njih ne more zadevati. Sploh pa imajo sodno oblast le v mestnem pomeriju, lastnik deželskega sodišča pa je freisinški škof. Mestni svet Perka zato sploh ni dal v torturo, niti ga ni kaznoval, marveč le predal deželskemu sodišču, »da ne bi storili napake«, čeprav so po *Carolini* (citirali so 31. člen) zaradi soglasnih izjav in indicev imeli možnost zaslišanja s torturo ter kaznovanja (*Carolina*, 61. člen). Prav vse je namreč potrjevalo Perkovo krivdo za prešuštvo in požar, ne glede na pravno neustrezno ter lažnivo pričanje Perkove žene v moževo korist in napačno uporabljeno prisego v Ljubljani, saj bi se Perko moral »očistiti« ne pa le dati očiščevalno prisego. Čudili so se tudi, zakaj Perko žalitve ni omenil že na deželskem sodišču. Na koncu so protestirali, ker jih je deželno glavarstvo kljub argumentom obsodilo za žalitev in naložilo povračilo stroškov in škode ter odreklo pravico do apelacije.

43 BayHStA, HL-4, fasc. 34, mapa 157C, kopije dopisov z dne 22. februarja, 8. marca in 20. aprila 1661.

44 Polec, Razpored, str. 6, 13, 22.

45 V dopisu je množica izvirnih citatov iz *Caroline* in številnih nemških del o procesnem pravu izpod peres juristov Josepha Mascanda, Johanna Schneiderja, Airerja, Jobsta Baumharderja, Emericha Rosbacha, Joachima Mynsigerja.

Podrobnosti o tem, kako se je zadeva razpletla, niso znane. Perko gotovo ni nikoli več opravljal kakšne javne funkcije v Škofji Loki, če se je tja sploh še vrnil. Meščani mu požiga in izsiljene nedolžnosti niso odpustili. Tudi če je bila mestu pritožba zavržena, vse zahtevane odškodnine najbrž ni dobil, saj je bila za mestni proračun odločno previsoka. Šlo je za približno petkratni letni dohodek deželskega sodišča ali šestino letnih dohodkov celega zemljiškega gospostva!⁴⁶ Zaradi dolgotrajnega pravdanja in zavlačevanja je bil kompromis najboljša rešitev. Mestni svetniki so se lahko le tolažili, da so bogatejši za novo, čeprav krivično izkušnjo: procedura je v birokratsko upravljani skupnosti bistveno pomembnejša od dokazov in resnice; za vplivne osebe z zvezami pa veljajo drugačna pravila kot za marginalne osumljence. Edina žrtev je bila tako obsojena ter izgnana skromna dekla Maruša, in sicer samo zato, ker je 7. oktobra 1660 z gospodarjem odšla v mestno kruharno, tako kot so pred njo brez posledic šle že mnoge druge dekline. Nam pa je primer lepo pokazal, kako na videz malenkostna naključja lahko usodno prekrojijo zgodovino in kako en sam krut in neizprosen seks skoraj uniči še tako vzorno mesto.

VIRI:

Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana (ARS)

Graščinski arhivi, Škofja Loka (AS 783), knjiga 65, fasc. 16, 22, 23.

Bayerisches Hauptstaatsarchiv, München (BayHStA)

Freising Hochstifts-Literalien (HL-4), fasc. 34, mape 157C, 157D, 157 E. Mikrofilm tega gradiva je v Zgodovinskem arhivu Ljubljana, Enota v Škofji Loki (ZAL ŠKL 286), Dopolnilni mikrofilmi, št. 106.

Bischoff, Ferdinand; Schönbach, Anton Emanuel: *Steirische und kärnthische Taidinge*.

Österreichische Weisthümer 6. Wien : Kaiserliche Akademie der Wissenschaften, 1881, 735 str.

Blaznik, Pavle: *Urbarji freisinške škofije*. Viri za zgodovino Slovencev 4, Srednjeveški urbarji za Slovenijo, zv. 4. Ljubljana : SAZU, 1963, 472 str.

Carolina: J. Kohler, W. Scheel, *Die Peinliche Gerichtsordnung Kaiser Karls V. Constitutio criminalis Carolina*. Halle a. S. : Verlag der Buchhandlung des Waisenhauses, 1900, 144 str.

CCTh: *Peinliche Gerichtsordnung. Constitutio criminalis Theresiana*. Wien : 1769, 282 str.

Ferdinanda: *Der Ro^emischen Kayserlichen auch zu Hungarn und Bo^eheimb etc. ko^eniglichen Majesta^et Ferdinandi Deß Dritten ... Neue peinliche Landgerichts-Ordnung in Oesterreich unter der Ennß, Erster und Andreter Theil*. Wien : 1678, 169 str.

Kiauta, Marija; Baraga, France: *Letopis Ljubljanskega kolegija Družbe Jezusove (1596–1691)*. Ljubljana : Družina, Provincialat Družbe Jezusove, 2003, 407 str.

Otorepec, Božo; Kambič, Marko: Transkripcija, Prevod. V: *Malefične svoboščine Ljubljančanov. Ljubljanski kazenski sodni red*. Gradivo in razprave ZAL 25. Ljubljana, Gradec : Zgodovinski arhiv Ljubljana, Institut für österreichische Geschichte und europäische

46 Leta 1639 so dohodki znašali natanko 14.135 gld. (Kos, *Doneski*, št. 157).

- Rechtsentwicklung der Karl-FranzensUniversität, 2004, str. 9–53.
- Schumi, Franz: *Urkunden- und Regestenbuch des Herzogthums Krain II.: 1200–1269*. Laibach : 1884 u. 1887, 470 str.
- Zahn, Joseph: *Codex diplomaticus Austriaco-Frisigensis*. Fontes rerum Austriacarum, II. Abt., 31. Wien : K. K. Hof- und Staats- Druckerei, 1870, 469 str.

LITERATURA:

- Blaznik, Pavle: Etnografski pobirki iz loških deželskosodnih protokolov 17. stoletja. V: *Traditiones* 5–6, Ljubljana : Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1979, str. 55–58.
- Blaznik, Pavle: Iz življenja loškega plemstva v 17. stoletju. V: *Loški razgledi* 17, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1970, str. 33–39.
- Blaznik, Pavle: Loški deželskosodni protokoli iz 1625–1637. V: *Loški razgledi* 23, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1976, str. 25–33.
- Blaznik, Pavle: Od reverza (1589) do transakcije (1637) (Borba loških meščanov z zemljiškim gospodom za utrditev avtonomije). V: *Loški razgledi* 14, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1967, str. 51–60.
- Blaznik, Pavle: *Škofja Loka in loško gospostvo (973–1803)*. Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1973, 560 str.
- Golec, Boris: Ljubljanski malefični red iz leta 1514 v sodni praksi. V: *Malefične svoboščine Ljubljancev. Ljubljanski kazenski sodni red*. Gradivo in razprave ZAL 25. Ljubljana, Gradec : Zgodovinski arhiv Ljubljana, Institut für österreichische Geschichte und europäische Rechtsentwicklung der Karl-FranzensUniversität, 2004, str. 108–123.
- Golob, France: Stavbni razvoj in zgodovina nunskega samostana v Škofji Loki. V: *Loški razgledi* 28, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1981, str. 152–171.
- Koblar, Anton: Ljubljanci 17. stoletja. V: *Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko* 10, Ljubljana : Muzejsko društvo za Kranjsko, 1900, str. 179–239.
- Kos, Franc: Zgodovinski pobirki iz loškega okraja. V: *Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko* 2, Ljubljana : Muzejsko društvo za Kranjsko, 1892, str. 1–29.
- Kos, Franc: *Doneski k zgodovini Škofje Loke in njenega okraja*. Ljubljana : Matica Slovenska, 1894, 368 str.
- Polec, Janko: Razpored sodnih instanc v slovenskih deželah od 16. do 18. stoletja. V: *Zbornik znanstvenih razprav* 6, Ljubljana : Samozaložba profesorskega zbora Juridčne fakultete v Ljubljani, 1928, str. 1–27.
- Studen, Andrej: *Rabljev zamah. K zgodovini kriminala in kaznovanja na Slovenskem od 16. do začetka 21. stoletja*. Ljubljana : Slovenska matica, 2004, 238 str.
- Štukl, France: *Knjiga hiš v Škofji Loki*. I, Predmestja Karlovec, Trata, Studenec, Kapucinsko predmestje. Druga polovica 18. stoletja do 1880. Gradivo in razprave ZAL 4. Škofja Loka : Zgodovinski arhiv Ljubljana, 1981, 249 str.
- Štukl, France: *Knjiga hiš v Škofji Loki*. II, Klobovsova ulica, Mestni trg, Spodnji trg, Cankarjev trg, Blaževa ulica. Druga polovica 18. stoletja do 1884. Gradivo in razprave ZAL 7, Škofja Loka : Zgodovinski arhiv Ljubljana, 1984, 221 str.
- Valvasor, Johann Weichard: *Die Ehre deß Hertzogthums Crain*. Laybach , 1689.

Summary

When passion ignited Škofja Loka

About the town fire in 1660, the trial of the incendiarists and their (non)punishment

Among the many records of fires in Škofja Loka, that of the catastrophe of 1660 stands out, when flames destroyed the 35 richest houses in the Upper Square and the Convent of St. Clare. Sources also reveal an interesting aspect of the functioning of structures of authority in seeking the causes and punishing the guilty, and ensuring public order. The fire broke out in the premises of the municipal bakery at the town hall, on 7 October 1660.

Its manager was Sebastijan Perko, who that evening was there secretly adultering with his maid Maruša. During their love-making, a candlestick fell and ignited the fire. The following day, Maruša hinted that she knew who was guilty. After her confession, the municipal court because of the malfeasance of the acts, handed the lovers over to the district court, which was the only one that could try the crimes of adultery and arson, although the suspects were citizens and the crimes took place in the town. Interrogation focused on Maruša, who confirmed her statement in three interrogations, but Perko denied it all. The court therefore interrogated Maruša under torture but the accused did not deviate from her previous statements. Maruša succeeded in shaking off the charges of causing the fire, which saved her life.

For deliberate arson, the Imperial Penal Code of 1532, on which the judges also relied in this case, even threatened death by burning at the stake. The judges found that it was not deliberate arson but Perko's negligence. Because this derived from the adultery, the specification of the punishment referred to this. Even the offence of adultery was punishable, sometimes even as a malfeasance but the penal code did not precisely specify the punishment. In the 16th century, the majority of men accused of adultery avoided more serious punishment at the district court in Škofja Loka by spiritual penitence, or they received only a conditional punishment.

In the second third of the 17th century, the treatment of immorality became less tolerant. The strict Škofja Loka warden, Janez Jakob Wangneregg (1628–1659), often even handed down the death penalty for more serious sexual offences. The Freising Bishop Albrecht Sigmund (1652–1685), though, was not in favour of strict punishments since he was aware that a strict penal policy encouraged rebellion among the citizens.

So immediately after Wangneregg's death, adulterers were no longer condemned to death in Škofja Loka. The commonest punishments were public shaming and exile for life. The court also behaved in such a way in Maruša's case when it relinquished judgement for adultery to the provincial judge and only handed down a secondary punishment of expulsion from the court precincts. Her later fate is unknown.

Perko, though, even before the judgement, succeeded in having his case transferred to the provincial governor's court in Ljubljana, although in view of his status as a Škofja Loka citizen he was not entitled to a first instance trial before it but only to an appeal. He clearly managed to persuade the provincial officials that he had already been judged at first instance in Škofja Loka, although his turn to be interrogated for malfeasance had not even come. Because the court did not take into account Maruša's confession and sentence, he succeeded in resolving both charges merely with an oath. On 23 February 1661, the court pardoned him and ordered the town of Škofja Loka to settle with him in relation to costs and pecuniary damages for mental suffering, since Perko claimed 2377 goldinars costs and damages. The claim was intolerable for Škofja Loka finances, so the town councillors requested the final instance of review, the Inner Austria Government in Graz, for the right to appeal. In the request they tried to minimise their role in Perko's arrest, on the grounds that they were ex officio forced into litigation and they did not appear in the case itself as plaintiffs but only as judges. We do not know the final outcome of the appeal but certainly Perko never again performed any official function in Škofja Loka and probably also did not get all the claimed damages.

Izpit Ločana Prennerja

(ob 200-letnici obnove Družbe Jezusove)

Izvilleček

Opisujemo zaključni izpit Martina Prennerja iz Škofje Loke na ljubljanskih jezuitskih visokih šolah leta 1769. Izpostavljamo njegovo naklonjenost naukom dubrovniškega jezuita Ruderja Josipa Boškovića. Pojasnujemo, da takšen način mišljenja ni bil nepričakovan neposredno po najmanj treh Boškovićevih obiskih v Ljubljani in takoj po prihodu obeh poglavitnih Prennerjevih ljubljanskih profesorjev, inženirja Gabrijela Gruberja in fizika Gregorja Schöttla; oba učenjaka sta se namreč izšolala pri Boškovićevih habsburških prijateljih na Dunaju in v Gradcu. Prennerjeva loška družina ni bila siromašna, kljub temu pa bi sama težko zmogla stroške Martinovega ljubljanskega študija, saj je bilo treba vzdrževati še druga dva Martinova brata, prav tako študenta. Izpostavljamo vlogo Martinovega mecena, upravitelja idrijskega rudnika grofa Franca Janeza Nepomuka Inzaghija barona Kindberga (rojen 27. 4. 1734; umrl 13. 1. 1818). Inzaghi je bil mrzli bratranec matere slovitega raziskovalca plinov in elektrike Alessandra Volte (1747–1827), ki je bil prav tako navdušen nad Boškovićevimi domislicami. Zato je bil Inzaghi zelo zainteresiran za čim bolj odmevno objavo Martinovih izpitnih vprašanj v Boškovićevem duhu. Inzaghi ni zgolj gmotno podprl natis Martinovih izpitnih vprašanj, temveč mu je priskrbel tudi prvo kaplansko namestitev v Spodnji Idriji.

Ključne besede: Martin Prenner, Franc Janez Nepomuk Inzaghi baron Kindberg, Gregor Schöttl, Ruder Josip Bošković, Škofja Loka.

Abstract

The examination of Prenner from Škofja Loka

The final examination of Martin Prenner of Škofja Loka at the Ljubljana Jesuit College (1769) is described. He endorsed the teachings of the Dubrovnik Jesuit Ruder Josip Bošković. Martin's way of thinking was not surprising following at least three visits by Bošković to Ljubljana and soon after the arrival of Prenner's two main Ljubljana professors, the engineer Gabriel Gruber and the physicist Gregory Schöttli. Both scholars had in fact been trained by Bošković's Habsburg friends in Vienna and Graz.

Martin Prenner's family in Škofja Loka was not poor. However, his parents could hardly cover the costs of Martin's studies in Ljubljana because Martin's two brothers were also students. The role of Martin's patron, the manager of the Idrija mine Count Franz John Nepomuk Inzaghi Baron Kindberg (27.4.1734 – 13.1.1818) is highlighted. Inzaghi was a second cousin of the mother of the famous investigator of gas and electricity, Alessandro Volta (1747–1827), who was also impressed by Bošković's ideas. Inzaghi was very interested in the highest profile publication of Martin's thesis in Bošković's spirit. Inzaghi not only financially supported the printing of Martin's thesis but also provided Martin's first post as curate in Lower Idrija.

Keywords: Martin Prenner, Franc Janez Nepomuk Inzaghi Baron Kindberg, Gregor Schöttl, Ruder Josip Bošković, Škofja Loka.

Uvod

Loški študentje so od nekdaj igrali vidno vlogo na ljubljanskih visokih šolah. Tako sta loška študenta prva javno zagovarjala Kopernikov nauk v Ljubljani leta 1760,¹ takoj ko je bilo to v katoliških deželah uradno dovoljeno. Devet let pozneje se je Ločan Martin Prenner znova izkazal z odmevnim ljubljanskim končnim izpitom iz fizike in sorodnih ved. Seveda njegovo kopernikanstvo tedaj ni bilo več posebna novost, bolj pa bode v oči Martinova podpora Boškovičevemu nauku, ki je obdržal veljavo celo danes.

Ločan Prenner

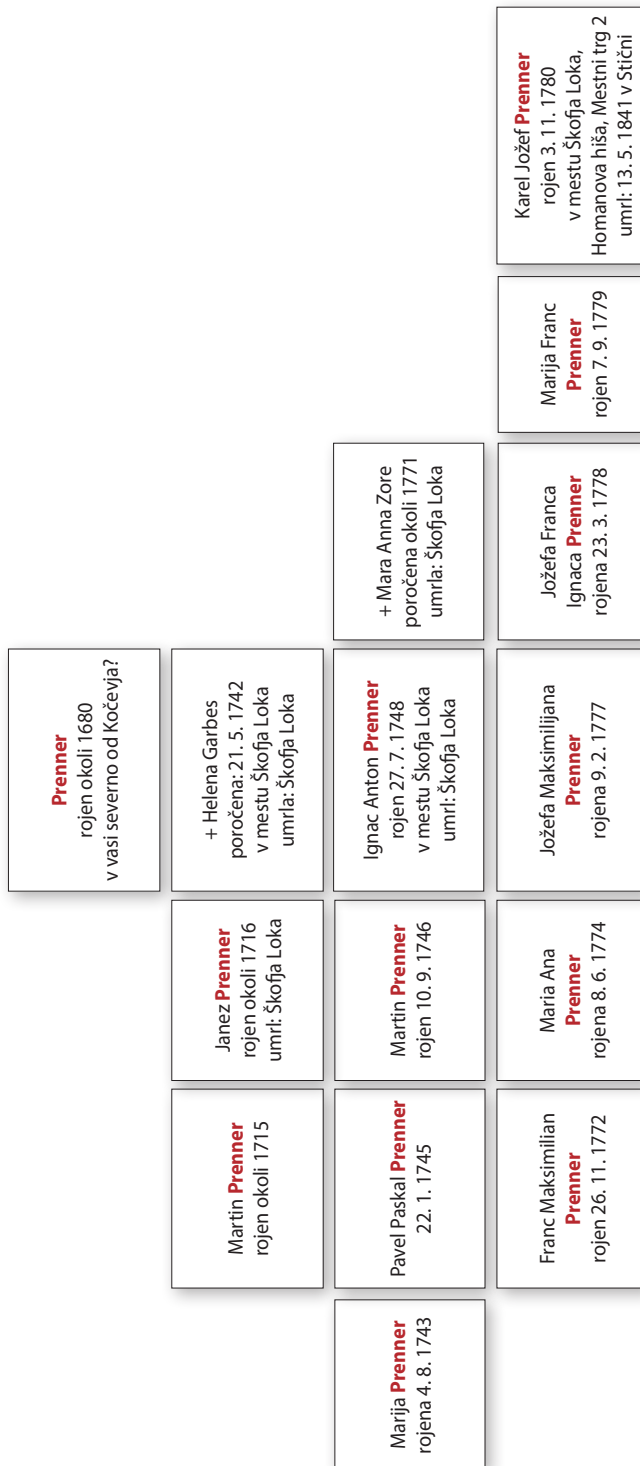
Možno je, da so bili Prennerji potomci germanskih naseljencev na ozemlju današnje Slovenije. Prennerji (Brenner) so bili leta 1574 naseljeni na desetih polovičnih kmetijah v severnih kočevskih predmestnih vaseh Zgornje Ložine in Koflarji, predvsem pa v Slovenski vasi, kamor so se preselili iz Riglja v Kočevskem Rogu in se obdržali do 20. stoletja. Leta 1574 je v Rogu ostala le še družina Prenner v vasi Komolec. Dne 2. 6. 1702 in znova od 22. 12. 1850 do 1852 Prennerje najdemo tudi v sosednjem južnejšem Kostelu, in sicer pri Fari, kjer so živeli kot gosposki naseljenci, in v Pirčah, ob carinski izpostavi ob meji s Hrvaško, kjer so si vsakdanji kruh služili kot čevljarji. Nedvomno se je priimek razširil tudi drugam: Ljuba Prenner (1906, Slovenj Gradec–1977, Fara pri Prevaljah), znana odvetnica in pisateljica, je bila Korošica.

Prennerji so kmalu posegli celo po plemiških naslovih, tako da je bil Franc Kaspar baron Prenner že kranjski deželni pooblaščenec, v letih 1640–1651 skupaj z Eberhardom Leopoldom Blagajem - Ursinijem (umrl 1680), lastnikom Boštanja pri Žalni.² Čeprav so bili Blagaji - Ursiniji še v začetku 17. stoletja

1 Južnič, Loška študenta, str. 47–69.

2 Valvasor, *Die Ehre*, str. 1825.

Rod Prennerjev v Škofji Loki

kočevski graščaki, Prennerji pa njihovi podložniki, so se časi medtem spremenili. Tako je Maria Elizabeta grofica Blagaj (rojena 1676, umrla 10. 4. 1728)³ postala baronica Prenner po poroki s stotnikom Filipom Jakobom plemenitim Prennerjem (umrl 21. 10. 1735).⁴

Loški Prennerji so se medtem hitro vzpenjali med ugledne meščane. Martinov oče Janez se je 21. 5. 1742 poročil s Heleno Garbes; njen priimek je morda soroden sodobnemu loškenu priimku Gerbec. Med njunimi otroci je bil Martin tretji. Naraščaj si je sledil takole: Marija (4. 8. 1743), avguštinec Paskal (22. 1. 1745), krščen na ime Pavel, Martin (10. 9. 1746)⁵ in Ignac Anton (27. 7. 1748). Oba srednja brata sta študirala in sta se nato posvetila duhovniškemu poklicu. Loško vejo družine je nadaljeval prav tako učeni Ignac, ki je imel z Marijano (Marijo Ano) Zore številne otroke, ki so se rojevali takole: Franc Maksimiljan (26. 11. 1772), Marija Ana (8. 6. 1774), Jožefa Maksimiljana (9. 2. 1777), Jožefa Franca Ignaca (23. 3. 1778), Marija Franc (7. 9. 1779) in Karel Jožef Prenner (rojen 3. 11. 1780 v Škofji Loki, umrl 13. 5. 1841 v Stični). Že dvojna imena, donedavnega izključni privilegij plemstva, odsevajo vzpon očeta Ignaca Pennerja med tedanjim loškim meščanstvom. Karel Jožef Prenner je bil med letoma 1818–1834 aktuar državnega Gospostva Škofja Loka, v Carnioli pa je objavil sedemnajst razprav genealoške zgodovinske vsebine.⁶ Verjetno je bil rojen v Homanovi hiši, na Mestnem trgu št. 2, kot sin protipisarja in mestnega sodnika Ignaca Antona in Marije Anne. Marija Anna, rojena Zore, je ljubljanskemu muzeju darovala barvne risbe Alojza Schaffenratha (1794–1836) o loškem kapucinskem samostanu in Predjami. Alojz je bil sin pozlatarja Tobije in je zaslovel s prerisovanjem podpisov v Postojnski jami ter še v drugih okoliških jamah; uresničeval je ideje Josipa Jeršinoviča pl. Löwengreifa po njegovem odstopu s položaja tehniškega vodje postojnske jamske komisije, zaradi očitkov o okoriščanju. Schaffenrath je leta 1823 postal okrožni inženir pri okrožnem glavarstvu v Postojni. Veliko je naredil za prvo turistično ureditev Postojnske jame; risbe in prepis postojnskih podpisov je ustvaril med letoma 1817 in 1829.⁷

Mecen Inzaghi ali kako natisniti svoj visokošolski izpit

Stric Karla Jožefa Prennerja Martinus Prenner (rojen 10. 9. 1746, umrl po letu 1801)⁸ je po osnovnem loškem šolanju končal nižje študije, filozofijo in moralko v Ljubljani; s pomočjo štipendije fundacije Thalberg (Dolničar) v Karlovem kolegiju

3 Schiviz, *Der Adel*, str. 186.

4 Schiviz, *Der Adel*, str. 189.

5 Pokorn, Znamenitejše družine.

6 Golob, Karl Jožef Prenner – loški muzealec, str. 58.

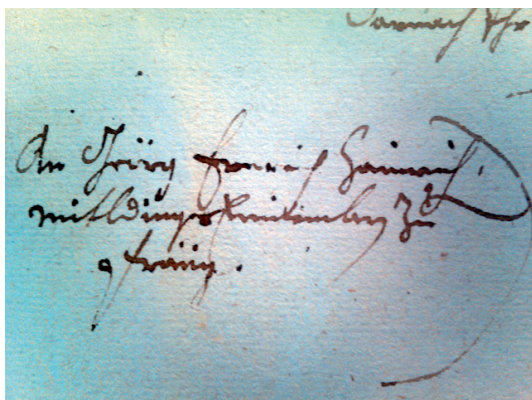
7 Južnič, 2013.

8 Pokorn, *Šematizem duhovikov*, str. 85.

je obiskoval ljubljanske nižje jezuitske študije in jih končal leta 1767.⁹ Ostale teološke študije je opravil v Linzu, čeprav je njegov soimenjak Martin Prenner iz Gundersdorfa pri Deutschlandsbergu študiral na Dunaju.¹⁰ Loški Martin Prenner je bil v mašnika posvečen leta 1771, nato je bil eno leto kaplan pri svojem mecenu Inzaghiju v Spodnji Idriji. Zakaj se je po enem letu kaplanovanja njuno sodelovanje razdrlo, je težko presoditi. Naslednjih šest let je bil Martin doma v Škofji Loki brez službe; bil je to čas prepovedi jezuitskega reda, po katerem so jezuiti vstopali v vrste svetnih duhovnikov in morda Martin zaradi tekmecev ni mogel do prave službe blizu domačega kraja. Kakor koli že, dolgo čakanje se mu je izplačalo, tako da je bil med letoma 1779–1788 in še pozneje župnik v Žireh. Leta 1793 je postal kurat v Dovjem, leta 1796 pa lokalist v Stranjah, kjer je služboval več kot pet let. Odlikoval se je kot zgovoren, zabaven in zgleden duhovnik; morda je bil včasih premalo resnoben, vsekakor pa je znal postati zelo priljubljen pri ljudeh.

Kot triindvajsetletni študent fizike je Martin Prenner Baccarijevo knjigo o fosforjih in luminiscenci privezal k svojemu končnemu izpitu pri Gregorju Schöttlu leta 1769 v Ljubljani. Dodal je hvaležno posvetilo grofu Francu Janezu Nepomuku Inzaghiju baronu Kindbergu (27. 4. 1734–13. 1. 1818), direktorju idrijskega rudnika. Kako se mu je posrečilo dobiti tako znamenitega mecena, ki je seveda pošteno odvezal mošnjiček, da je plačal stroške tiska in gotovo priskrbel še kakšen priboljšek veselemu Martinu?

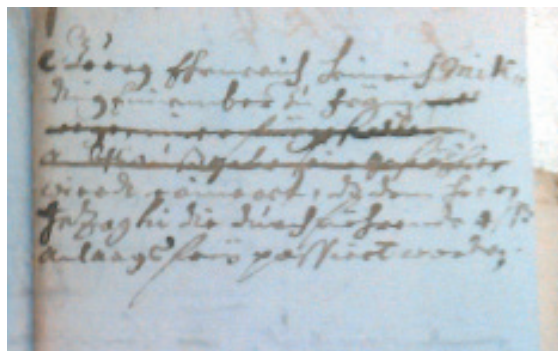
Inzaghi je bil soprog Marie Valpurgie Dietrichstein, po njeni smrti pa si je izbral grofico Rosalijo Attems (umrla 14. 2. 1841). Marija mu je rodila Karla Borromäusa Rudolfa grofa Inzaghija (5.12.1777, Idrija–1856, Gradec), bodočega kranjskega guvernerja (1818–1819), beneškega guvernerja (1820–1826) in poznejšega višjega dvornega kanclerja, prav tako pa stotnika in cesarskega komornika Philippa (15.8.1781, Idrija–1857, Ober-Rindberg na Štajerskem). Franc Janez Nepomuk je bil brat Franca Filipa Inzaghia, tržaškega (25. 4. 1775), goriškega (1788) in goriško-gradiškega (1791) škofa, ki je v obdobju od 14. 11. 1772 do leta 1774 deloval kot ljubljanski kanonik. Njun sorodnik Franc Ignac Inzaghi je bil župnik na Ptuj, vsaj od leta 1758 pa do svoje smrti leta 1769.

Podpis pod dovolilnico, izdano Abondiju Inzaghiju
25. 11. 1662. (*vir*: ARS, AS 2, š. 517, folij 1713).

9 Črnivec, *Ljubljanski klasiki*, str. 262, 382.

10 Mühlbedrger, *Die Matriken Universität Wien*, str. 433.

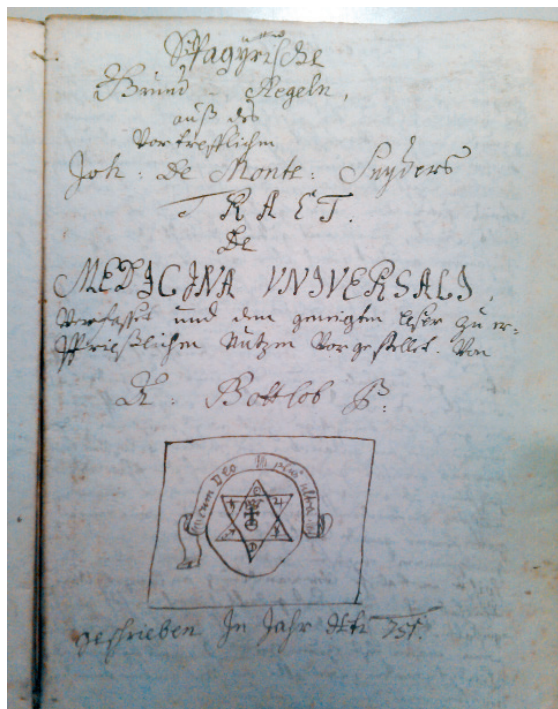
Ovojnica dovolilnice za promet s premičninami, izdane Abondiju Inzaghiju 25. 11. 1662, tudi za prevoz živega srebra skozi Škofjo Loko. (vir: ARS, AS 2, š. 517, folij 1714)

Franc Janez Nepomuk Inzaghi je bil upravitelj idrijskega rudnika med letoma 1764–1791, tam je takoj začel z izkopavanjem jaška, ki ga po njem imenujemo še danes. Inzaghiji so se na Štajersko preselili iz lombardijskega Coma. Na Kranjsko jih je zanesel prav duh po idrijskem živem srebru, ki ni zasvojil zgolj Franca Janeza Nepomuka Inzaghija, temveč tudi njegovega pradedu Abundusa Maria Inzaghija (Abondio, rojen 1615, umrl po 1659).

Abundus (Abondio) Maria je bil soprog Marie Magdalene Morelli von Schoenberg, oče Johanna Philippa, ded Carla Franza in praded Johanna Nepomuka. Za cesarja Ferdinanda III. in Leopolda I. je delal kot svetnik dvorne komore in višji rudarski nadzornik/inšpektor v Idriji. Podobno kot na Ptujju bratje Caccia se je s preprodajo sukna in denarnimi posli

sprva ukvarjal tudi Abundus Inzaghi; pozneje se je preselil v Gradec, kjer je postal vodja novčnega urada. Reorganiziral je proizvodnjo živega srebra v Idriji in nato obvladoval trgovino z živim srebrom pa tudi bakrom in drugim blagom.¹¹ Z nakupi gospostev Kindberg, Hart in Ober-Lorenzen se je 19. 8. 1658 priključil štajerskim stanovom. Abundus Inzaghi, praded Franca Janeza, je vodil idrijski rudnik, predlagal državno upravljanje in prodajo (1659) in oživil prodajo živega srebra in prodajo preko Amsterdama po družini Deutz. Obdolžen je bil, da ima več dobička od same državne blagajne,

Freyerjeva prva stran prepisa knjige Johana Monte Snyder *Medicinae Universalis*. (hrani: AS 863 š. 2)

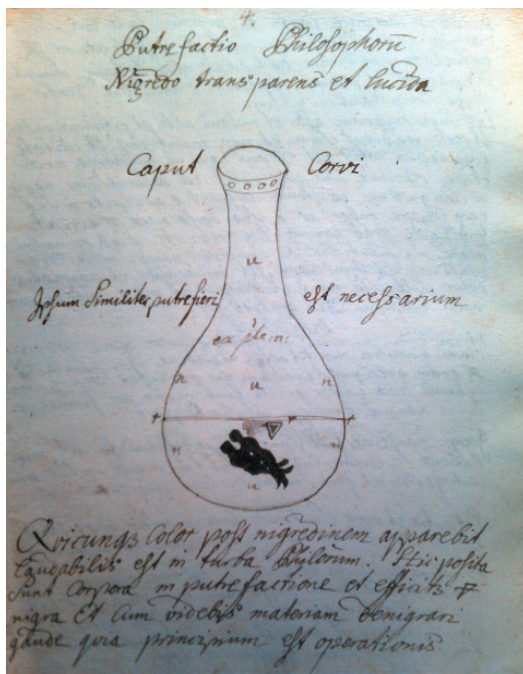

11 Gestrin, Italijani v slovenskih deželah, str. 234.

zato je bil odstavljen.¹² Cesar Leopold je Abundusa Marijo povišal v barona in nato še v grofa. Abundusova dva sinova sta utemeljila veji v domačem lombardijskem Comu in Gradcu. Prva je leta 1745 dala znamenitega Alessandra Volta,¹³ druga pa potomce Johanna Philippa Inzaghija (rojen okoli 1630; umrl po 1684) na Štajerskem. Voltova mati Marija Maddalena in idrijski upravitelj Johann Philipp Inzaghi sta bila otroka bratrancev in kljub razdaljam v tesnem stiku. Inzaghi je vodil proizvodnjo idrijskega živega srebra v času, ko ga je Volta v barometrih uporabljal za svoje poskuse s plini.

Inzaghiji so bili izjemno izobraženi, njihovo tehniško nadarjenost pa je Alessandro Volta (rojen 1745) podeloval po materi Mariji Maddaleni Inzaghi, mrzli sestrični idrijskega upravnika Franca Janeza Nepomuka Inzaghija.

V Gradcu so Inzaghiji zbrali bogato knjižnico, v svoje knjige pa so radi vpisovali številne opombe, marginalije.¹⁴ Med drugim so imeli prvi izdaji Valvasorjeve *Slave in Topografije*, Andreas Albertus *Aritmeticae* (1671), Evklid (1509) privezan v Peuerbachove *Tabulare eclypsiuum* (1514), Guerickovo *Experimenta nova* (1672) s privezано Steeb, J. Chr. 1679. *Coelum Sefhiroticum Hebraeorum*, A. Kircherjeve *China* (1771 z Inzagijevimi marginalijami in exlibrisom), *Mundus Subterraneus* (1678, Inzaghijev izvod) in *Magnes sive de Arte Magnetica* (1654 Inzaghijev izvod z exlibrisom), Montuclovo *Zgodovino matematike* 1779–1802, Newtonovo angleško *Optics* iz leta 1704.¹⁵ Franc Janez Nepomuk Inzaghi je upravljal idrijski rudnik v času Scopolija, Ernesta Freyerja in Hacqueta, tako da mu je prvi lahko priporočil Prennerja oziroma Schöttla v varstvo, čeravno je bil Inzaghi nasproten Scopolijevemu in pozneje Hacquetovemu znanstvenemu delu, ki naj bi šlo na rovaš zdravljenja rudarjev.¹⁶ Inzaghi se je sprva branil zaposliti Hacqueta

Malce zagatna Freyerjeva slika iz njegove rokopisne knjige *Compositio Alchimia*. (hrani: AS 863 š. 1, stran 4).

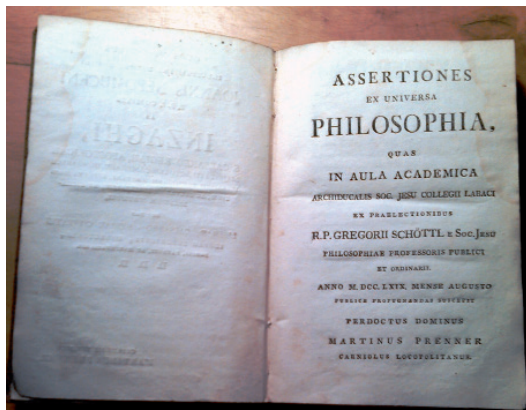
12 Heritage of Mercury Almadén Idrija, str. 193, 229, 236–237.

13 <http://www.andreacavallari.it/Comaschi/ComaschiInzaghi.htm>.

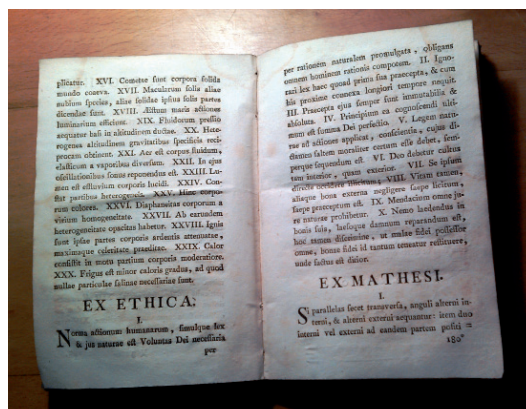
14 Rare and valuable books, str. 2.

15 Rare and valuable books, zadnje 3 nepaginirane strani.

16 Speta, Entomologen, str. 596–599.

Naslovna stran Prennerjevih izpitnih tez pri Schöttlu. (vir: FSLJ-8 d 70).

Druga stran Prennerjevih izpitnih tez pri Schöttlu z astronomijo (teze 16–17), zrakom in zvokom (21–22), svetlobo in toploto (28–30), desetimi etičnimi tezami in začetkom matematičnih tez o vzporednicah. (vir: FSLJ-8 d 70).

šol ter član Kranjske družbe za kmetijstvo in koristne spretnosti (1780–1782). Hermann je na začetku pisma iz Idrije opisal G. Gruberjevo delo na prekopu;²¹ moža sta se pozneje srečevala v Rusiji, kjer je Hermann potoval po Sibiriji (1783, 1785–1787, 1790), leta 1796 je postal profesor mineralogije v peterburški Akademiji znanosti, leta 1799 inšpektor carskih rudarskih šol, leta 1801 pa državni

(1766), vendar ga je mogočni cesaričin zdravnik G. van Swieten zavrnil.¹⁷

Inzaghi je dve leti starejšega štajerskega rojaka Gregorja Schöttla poznal še iz časa Schöttlovega graškega študija, kar ga je najbrž prepričalo v mecenstvo. Tudi Ločani Prennerji mu niso bili neznani, saj so idrijsko živo srebro tradicionalno preko Žirov tovorili v Poljansko dolino in Škofjo Loko, dokler ni rudniški predstojnik Anton Sartori (1754–1764) leta 1760 začel s popravilom ceste čez Kovačev rovt, Dole in Veharše na Vrhniko, in sicer zaradi napovedanega cesarskega obiska, ki pa je po cesarjevi smrti izostal. Cesto je leta 1765 končal Inzaghi,¹⁸ ki je leta 1765 organiziral začetek kopanja rova Marijinega spočetja; ker so glavno živorosrebarno žilo zgrešili, so rov leta 1772 opustili.¹⁹ Rov Inzaghi so začeli kopati leta 1764, končali pa so šele leta 1890.

Inzaghi in njegova soproga sta skupaj z zakoncema Edling lepo sprejela štajerskega rojaka Benedikta Franza Hermanna (14. 3. 1755, Mariahof pri Sankt Lambrechtu–31. 1. 1815, Petersburg) ob njegovem obisku v Idriji (3. 7. 1780).²⁰ Za razliko od Inzaghija je bil Edling prostozidar in nadzornik

¹⁷ http://fd-idrija.icra.si/Filatelist/F10_1996.pdf, str. 13–15.

¹⁸ Petkovšek, Škofja Loka in naravoslovci, str. 160.

¹⁹ Pirnat, Zgodovinski napisi v Idriji, str. 76.

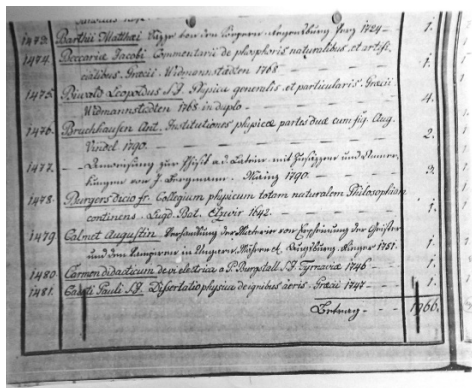
²⁰ Hermann, Iz knjige potopisnih pisem, str. 112, 117–118.

²¹ Hermann, Iz knjige potopisnih pisem, str. 110.

svetnik in višji rudarski stotnik. Janez Nepomuk Jakob grof Edling baron Saullenberg (1751, Gorica–1793, Dunaj) iz ajdovske veje je bil svetnik deželnega glavarstva,²² sin Alberta (1717–1796) in grofice Karoline Saurau, referent ljubljanske šolske komisije od leta 1777. Sodeloval je s Kumerdejem ter člani Akademije Operosorum Kuraltom, Japljem, Devom, Pohlinom in svojim varovancem Linhartom. Mati Inzaghijeve tašče Maria Klara Renata von Saurau (13. 11. 1667–28. 3. 1738, Gradec) je bila sorodnica Edlingove matere. Kot administrator škofjeloških posestev freisinškega škofa, upravitelj (*Lehenprobst*) v Škofji Loki, nastavljen od 21. 1. 1772 oziroma 28. 7. 1774 do leta 1782,²³ je Edling dobro poznal Ločane Prennerje in je gotovo Martina priporočil v varstvo Inzaghiju. Edling se je tudi sicer zanimal za loške šolarje; tako je leta 1776 predložil poseben nasvet o ustanovitvi normalke v Škofji Loki.

Izaghijev varovanec Ločan Martin Prenner je avgusta 1769 uspešno zagovarjal trideset tez iz filozofije s fiziko, deset iz etike in deset iz matematike. Izpitne teze s posvetilom je dal vezati v Beccarijevo knjigo o fosforjih, ki jo je leto dni prej v latinščini objavil Biwald v Gradcu. Nekdanji ljubljanski profesor Gottlob Leopold Biwald (26. 2. 1731, Dunaj–8. 9. 1805, Gradec), ki je 17. 10. 1747 vstopil v Jezuitsko družbo, je bil Izaghiju seveda dobro znan. Biwald je v Gradcu študente učil, da naj bi vse sile v naravi temeljile na enem samem, enostavnem naravnem zakonu, ponazorjenem z Boškovićevo krivuljo. Ta naj bi dobro razložila nepredirnost in razteznost teles, deljivost, kohezijo, prožnost in gibljivost. V izpitnih tezah in učbenikih je zagovarjal Boškovićevo notranjo zgradbo telesa iz osnovnih delcev.

Prennerjev izpit se je ohranil v ljubljanski frančiškanski knjižnici, vezan v rjav karton, s tremi nalepkami iz raznih obdobij frančiškanske ljubljanske knjižnice na hrbtu. Nima marginalij, razen običajnih prečrtavanj signatur in CC na prednaslovnici. Pod naslovnico je ljubljanski kapucinski lastniški zaznamek *Capucinatorum Laubaci* in packa s črnilom na zgornjem delu naslovnice. Slik ni, razen lepotnega ilustriranega zaključka, brez povezave z vsebino. Ljubljanske kapucine je ukinil Marmont leta 1809, tako da je knjiga nato prišla k frančiškonom. Martinov izpit je bil privezan v *Commentarii duo de phosphoris naturalibus et artificialibus*, kar je bil Biwaldov ponatis iz leta 1768 *Viri Clarissimi Iacobi*

Graška izdaja Beccarije iz leta 1768 v Wildejevem popisu licejske knjižnice leta 1800, pod knjižnično številko 1474.

22 *Neuer Instanzkalender auf das Jahre 1782*, str. 48, 90.

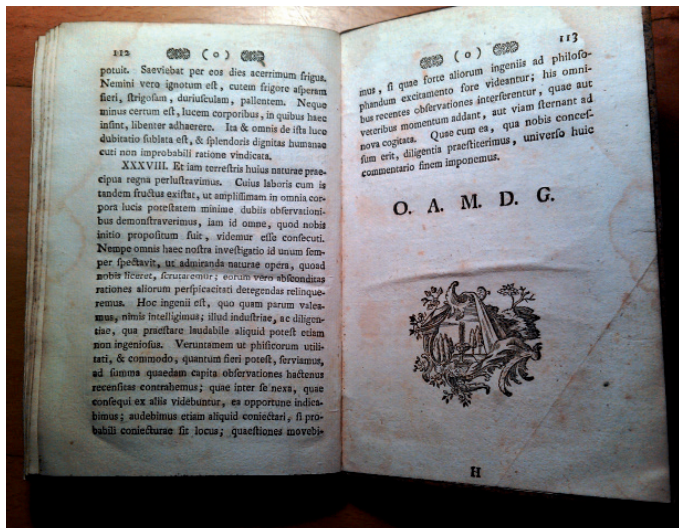
23 *Hochfürstlich Freysingischer Hof- und Stiftskalender*, str. 24, 34, 42. <http://www.primorci.si/osebe/edling-janez-nepomuk-jakob/865/>.

Hrbet Beccarijevih fosforjev, v katero je Prenner privezal svoje teze. (vir: FSLJ-8 d 70).

Graška naslovnica Beccarijevih fosforjev, v katero je Prenner privezal svoje teze. (vir: FSLJ-8 d 70)

Beccariae Commentarii duo, de Phosphoris Naturalibus et Artificialibus, ex Actis Bononiensibus Excerpti, ki ga danes hranijo v NUK, pod signaturo 8227. Prenner in njegov profesor Schöttl sta si knjigo gotovo izbrala zaradi Biwaldovega natisa, obenem pa sta v izpitnih tezah tudi razpravljala o fosforjih in luminiscenci.

Zadnja, šesta stran Beccarijeve knjige o fosforescenci in luminiscenci (vir: FSLJ-8 d 70), v katero je Ločan Prenner privezal svoje teze za končni izpit.

Ločan Prenner na izpitu

Ločan Prenner je leta 1769 svoje izpitne teze prilagodil učnemu načrtu profesorja Gregorja Schöttla. Presenetljivo ni posebno podrobno opisoval mehan-
skih strojev, prav tako pa ne elektrike in meteorologije. Takšna odločitev je bila
lahko tudi profesorjeva, saj je nameraval manjkajoča področja pozneje objaviti z
drugimi študenti. Prenner je izbral Beccarijevo knjigo o luminiscenci zato, ker je
bil ta pojav posebno priljubljen in nenavaden, tako da ga je obravnaval tudi med
izpitnim zagovorom. Vsekakor pa uvodne Prennerjeve teze preveva navdušenje
nad Boškovićevo filozofijo

PREGLEDNICA 1: Prennerjeve izpitne teze pri Schöttlu leta 1769

Naziv poglavja:	Vrstne številke tez:	Stran:
FILOZOFIJA IN FIZIKA		
Metafizika	I–VI	1
O elementih sestave teles	VII–XI	1
O trdninah in gravitaciji	XIV	1
O vodi in hidrodinamiki	XII, XVIII, XIX	1–2
O zraku in zvoku	XXI–XXII	2
O ognju in mrazu	XXVIII–XXX	2
O svetlobi, toploti in vidu	XVIII–XX	2
Astronomija	XV–XVII	2
ETIKA	I–X	2–3
GEOMETRIJA	I–X	3–4

PREGLEDNICA 2: Schöttlove metafizične in etične teze (iz avgusta 1769) za študenta Prennerja.

Latinski original	Slovenski prevod
I. Extat apud homini scientia	Najdeno v človeškem znanju.
II. Criterium veri est evidentia.	Kriterij resnice je dokaz.
III. Mundu est in suo genere perfectus.	Svet je svojevrstno popoln.
IV. Anima humana est substanita spritualis.	Človeška duša je duhovna snov.
V. Immortalis.	Nesmrtnost.
VI. Existencia Dei e Creatuis demonstratur.	Pokazati obstoj Boga in Tvorca.
I. Norma actionum humanarum, simulque lex & jus naturae est Voluntas Dei necessaria per rationem naturalem promulgata, obligans omnem hominam rationis compotem.	Etika: merilo človeških dejanj, skupni zakon in naravno pravo je Božja volja, objavljena z naravnim razumom, zavezujoča vse ljudi, obdarjene z razumom.
II. Ignorari lex haec quoad prima sua praecepta, & cum his proxime connexa longiori tempore nequit.	Ignorirati ta zakon v svoji percepciji se kmalu na dolgi rok maščuje.
III. Praecepta ejus semper sunt immutabilia & absoluta	Njegove zapovedi so vedno nespremenljive in absolutne.
IV. Principium ea cognoscendi ultimum est summa Dei perfectio.	Načelo spoznanja je vsota popolnosti Boga.
V: Legam naturae ad actiones applicat, conscientia, cujus dictamen saltem moraliter certum esse debet, semperqu sequendum est.	Zakoni narave so uporabni za dejavnosti, saj jih narekuje zavest, s katero je treba doseči moralno gotovost.
VI. Deo debetur cultus tam interior, quam exterior	Notranja vera pripada Bogu, prav tako zunanja.
VII. Se ipsum directe occidere illicitum	Nezakonitost ubija neposredno.
VIII: Vitam tamen, aliaque bona externa negligere saepe licitum, saepe praeceptum est.	Življenje in zunanje stvari pogosto zanemarjajo zakone dobre, ki pa so ukazi.
IX. Mendacium omne jure naturae prohibetur.	Laži po vseh zakonih narave niso dovoljene.
X. Nemo laedendus in bonis suis, laesoque damnum reparandum est, hoc tamen discrimine, ut malae fidei possessor omne, bonae fidei id tantum teneatur restituere, unde factus est ditio	Naj nihče ne bo oškodovan v svojih dobrinah, oškodovanja je treba popraviti ob predpogoju, da se vsak posestnik s slabo vero le v dobri veri lahko izboljša.

Zaključek

Martin Prenner seveda ni bil edini loški študent v desetletju predavanj fizika Gregorja Schöttla, saj se je ohranilo tudi nekaj izpitnih tez drugih Schöttlovih loških študentov. Med njimi je bil morda Anton Prevodnig, leta 1773, zagotovo pa sošolec Jurija Vege, semenišnik Ločan Matevž Kalan, leta 1775.

Ločan Martin Prenner je bil duhovnik nove dobe. Izgahijeva darežljivost mu je omogočila, da je v Ljubljani lahko moderno znanost študiral na ravni, primerljivi z drugimi evropskimi središči. Čeprav je bil Martinov ljubljanski zaključni izpit usmerjen predvsem v uporabne vede fizike in matematike, ki jim je bilo posvečenih 34 od skupno petdesetih izpitnih tez, so na Martinovo poznejšo duhovniško življenjsko pot vplivale predvsem uvodne metafizične in osrednje etične izpitne teze.

The image shows two pages of a handwritten student register from the Gymnasium in Laibach (Ljubljana), dated 1774. The pages are titled 'Catalogus et Informatio de Infantibus Cl. d. m. Gymnasii Laibacensis Anno 1774'. The left page lists students alphabetically by last name, and the right page lists them by first name. Each entry includes the student's name, their age, and their grades in various subjects, including Latin, Greek, Hebrew, and Mathematics. The handwriting is in a cursive script typical of the 18th century.

Abecedna redovalnica študentov nižjih ljubljanskih študijev leta 1774. Med Ločani so bili: devetnajstletni plebejec Marija Košir z najboljšimi ocenami in nekoliko manj uspešni sinovi loških meščanov: enaindevetletni Francišek Peetz, dvajsetletni Francišek Popiou ter šestnajstletni Anton Radovič. (vir: Arhiv Republike Slovenije AS 7, Publico-Politica, š. 70, Lit S, No 19, Vol 2)

VIRI:

Arhiv Republike Slovenije

SI_AS_7, Deželno glavarstvo za Kranjsko, Publico-Politica, š. 70, Lit S, No 19, Vol 2, Schul- und Studien Sachen, Anno 1774.

Nadškofijski arhiv Ljubljana

NŠAL 572, Zapuščina Franca Pokorna. Kartoteka pomembnejših loških družin in posameznikov. Spletne strani

<http://www.andreacavallari.it/Comaschi/ComaschiInzaghi.htm>.http://fd-idrija.icra.si/Filatelist/F10_1996.pdf str. 13–15.

<http://www.primorci.si/osebe/edling-janez-nepomuk-jakob/865/>.

LITERATURA:

Črnivec, Živka (ur.): *Ljubljanski klasiki : 1563–1965*. Ljubljana : Maturanti Klasične gimnazije, 1999.
Gestrin, Ferdo: Italijani v slovenskih deželah od 13. do 17. stoletja. V: *Zgodovinski časopis* 35/3, Ljubljana : Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 1981, str. 223–241.

- Golob, France: Karl Jožef Prenner – loški muzealec ter njegove zgodovinske, topografske in umetnostnozgodovinske razprave. V: *Loški razgledi* 50, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2003, str. 55–96.
- Leskovec, Ivana: *Heritage of Mercury Almadén Idrija*. Ljubljana : Ministry of Culture of the Republic of Slovenia, 2013. (<http://whc.unesco.org/uploads/nominations/1313rev.pdf>).
- Hermann, Benedikt Franz: Reisen durch Oesterreich, Steyermark, Kärnten, Krain, Italien, Tyrol, Salzburg und Baiern, im Jahre 1780 ... Wien 1784. Prevod: Iz knjige potopisnih pisem Benedikta Franca Hermanna. V: *Idrijski razgledi* XVIII, št. 2. Idrija : Mestni muzej, 1973, str. 112–118.
- Benedikt Franz Hermann's
- Hochfürstlich Freysingischer Hof- und Stiftskalender, auf das Jahr manach der gnadenreichen Geburt Jesu Christi 1780. Freising : Sebastian Mößmer, str. 24, 34, 42.
- Južnič, Stanislav: Loška študenta sta prva javno zagovarjala Kopernikov nauk v Ljubljani. V: *Loški razgledi* 52, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2005, str. 47–69.
- Južnič, Stanislav: Schaffenrath o obiskovalcih jam (800-letnica najstarejšega zapisa v Postojnski jami). V: *Arhivi* 36, št. 1–2, Ljubljana : Arhivsko društvo Slovenije, 2013, str. 9–23.
- Mühlbedrger, Kurt: Die Matriken Universität Wien 1747/48–1777/78. Böhlau, Wien 2014. (www.oapen.org/download?type=document&docid=454362).
- Neuer Instanzkalender auf das Jahre 1782, str. 48, 90.
- Petkovšek, Vitor: Škofja Loka in naravoslovci iz dobe razsvetljenstva. V: *Loški razgledi* 25, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1978, str. 149–166.
- Pirnat, Makso: Zgodovinski napisi v Idriji. V: *Izvestja muzejskega društva za Kranjsko* 17, št. 3–4, Ljubljana : Muzejsko društvo za Kranjsko, 1907, str. 71–86.
- Pokorn, Franc, *Šematizem duhovnikov in duhovnij v ljubljanski nadškofiji l. 1788*. Ljubljana : Knezo-škofijski ordinariat ljubljanski, 1908.
- Rare and valuable books, incunabula, woodcutbooks, important library-works. Books on the fine arts comprising duplicates of the Imperial (National) Library, Vienna, the library of the counts Inzaghi, and other purchases recently added to our stock, katalog. Dunaj : Gilhofer & Ranschburg, 1923. (<https://archive.org/stream/rarevaluablebook00gilhrich#page/n11/mode/2up>).
- Schiviz von Schivizhoffen, Ludwig: *Der Adel in der Herzogthum Krain*. Graz, 1905.
- Schöttl, Gregor: *Assertionum Ex Universa Philosophia quas in aula Academica Archiducalis Soc. Jesu Labaci ex praelectionibus R.P. Gregorii Schöttl e Soc. Jesu philosophiae professoris publici et ordinarii. Anno M.DCC.LXIX. mense Augusto publice propugnandas suscipit perdoctus dominus Martinus Prenner Carniolus Locopolitanus*, 1769 (FSLJ-8 d 70).
- Speta, Franz, Entomologen der ersten Stunde: Nikolaus Poda (1723–1798) und Joannes Antonio Scopoli (1723–1788). V: *Entomologie und Parasitologie. Festschrift zum 65. Geburtstag von Horst Aspöck*. Linz 2004. (http://www.landesmuseum.at/pdf_frei_remove/DENISIA_0013_0567-0618.pdf).
- Valvasor, Janez Vajkard: *Die Ehre des Herzogtums Krain*, 1689. (<http://www.dezela-kranjska.si/knjige/pdf/SVK3-9-a.pdf>).

Summary

The examination of Prenner from Škofja Loka

Martin Prenner from Škofja Loka completed his studies of philosophy at the Ljubljana Jesuit College in 1769. His thesis clearly expressed support for the fairly new ideas for those times of the Dubrovnik Jesuit Ruder Josip Bošković, who a few years prior to the exam had been a welcome guest in Ljubljana at least three times. At the time of Prenner's examination he was professor of mathematics at the University of Pavia, which was formerly similarly a part of the Habsburg monarchy. So Prenner's enthusiasm for the innovations of the Dubrovnik teacher is not surprising, since almost all Prenner's teachers adhered to him, including the professor of physics, Gregor Schöttle, and the professor of engineering, Gabrijel Gruber. Prenner's thesis certainly has a special charm, since we can imagine that Prenner spread his familiarity with Bošković and the then modern science also among local Škofja Loka people and later as parish priest in the Idrija and Loka locality.

Martin Prenner's parents were relatively wealthy but they would nevertheless have been hard pressed if they had had to cover not only Martin's Ljubljana expenditures but also the costs of his other two brothers, who were similarly students. A patron was therefore needed for the printing of Martin's final thesis, who would cover the not small costs of printing. The manager of the Idrija mine, Count Franc Janez Nepomuk Inzaghi Baron Kindberg (27.4.1734 – 13.1.1818) became the felicitously chosen patron. Inzaghi knew Prenner and other Škofja Loka citizens well, of course, since the Idrijan mercury had been traditionally transported through Žiri to the Poljane Valley and Škofja Loka for many decades, until the mine director, Anton Sartori, in 1760 started to repair the road to Vrhnika because of a planned visit by the Emperor, but which was prevented by the Emperor's death. The road was thus completed under Inzaghi's leadership in 1765, a little before Prenner's examination. Inzaghi was not just a skilfully chosen supporter of the Škofja Loka student but was also himself a great student and expert, who was able to advise the young Prenner about many things. In addition, Inzaghi was the second cousin of the mother of the famous investigator of gas and electricity, Alessandro Volta (1747–1827), who himself began to lecture at Pavia University soon after Bošković's departure from there. Volta was of course also himself an adherent of Bošković and the same also applies for Inzaghi himself, who corresponded with Volta long after Prenner's examination. Here can be found the basic reason for Inzaghi's sponsorship, which undoubtedly cost a fair sum. Prenner of course honoured the generous man with a magnificent dedication. The cooperation between the two men paid good interest, when Inzaghi supported Prenner's first post, appointing him to the position of curate in Lower Idrija.

Verski pouk in vzgoja v dekliških šolah v Škofji Loki

1. del

Izvleček

V prispevku je predstavljen odnos do krščanske vere v dekliški notranji šoli in penzionatu v Škofji Loki. Prvi del predstavlja verski pouk, ki je bil sestavni del šolskega kurikula in kot tak primerljiv z ostalimi šolami. Osrednji del predstavlja versko-vzgojni model, ki je bil sestavni del življenja v penzionatu. Model je predstavljen prek molitvenika, ki so ga v 19. stoletju uporabljale gojenke, ter verskih združenj, ki sta delovali v vzgojnem zavodu: Marijine kongregacije in Združenja angela varuha. V sklepnem delu je predstavljena notranjost kapele sv. Ane na loškem gradu, kot je opisana v Letnem šolskem poročilu zavoda 1914/16.

Abstract

Religious education and upbringing in girls' schools in Škofja Loka, part 1

The contribution discusses the attitude to Christian belief in the girls' boarding school in Škofja Loka. The first part presents religious education, which was an integral part of the school curriculum and as such comparable with other schools. The central part presents the model of religious upbringing, which was an integral part of life in the boarding school. The model is presented through the prayer book that was used by pupils in the 19th century and the religious associations that operated in the educational institution: the Congregation of Mary and the Association of the Guardian Angel. In the concluding part is presented the interior of the Chapel of St. Anne in Škofja Loka Castle, as described in the Annual School Report of the institution 1914/16.

Uvod

100-letnica obnove penzionatske kapele sv. Ane na loškem gradu je priložnost, da se ozremo v preteklost in se spomnimo njenega pomena v času pred letom 1941, ko je v grajskem poslopju delovalo kar nekaj dekliških šol: osnovna in meščanska šola, kmetijsko-gospodinjška šola in učiteljsiše. V penzionatu bivajoče gojenke so prejemale celostno vzgojo in oskrbo.

Verski pouk v notranjih dekliških šolah

Celotna vzgoja v šolah in penzionatu je temeljila na katoliškem svetovnem nazoru. Njen cilj je bila skrb za enakomerno razvijanje vseh dušnih in telesnih moči, držeč se gesla: Zdrava duša v zdravem telesu. Pozornost je bila usmerjena v to, da so se gojenke usposobile za življenje v veselih in mračnih dneh. Zato je bil poudarek na krepitvi volje in navajanju na krščansko pobožnost. K vzgojnim ciljem je spadala tudi skrb za zdrav način življenja, z veliko gibanja in vzgoja za ljubezen do naroda in domovine.¹

Versko življenje je bilo sestavni del življenja v penzionatu in prepleteno z dnevnim, tedenskim in letnim ritmom. Govorimo lahko o dveh temeljnih vidikih: verskem pouku v šoli in verski vzgoji v vsakdanu.

Sestavni del šolskega načrta je bil verski pouk. Poučeval ga je vsakokratni spiritual, ki je bil istočasno tudi spovednik gojenk. K verskemu pouku je spadala tudi priprava na prejem zakramentov: spovedi, prvega obhajila in birme. Pouk ni potekal le verbalno, saj *Letno poročilo zavoda iz leta 1905/06*² našteva več didaktičnih pripomočkov: šolsko stensko karto Palestine iz časa apostolov, stensko karto bibličnih dežel, slike iz biblične zgodovine za nazorni pouk (30 kosov) in liturgične stenske slike (25 kosov). Leta 1909/10³ je spiritual Ignacij Nadrah podaril stereoskopske slike iz Jezusovega življenja in trpljenja (24 kosov), slike iz Svete dežele (12 kosov) in umetniško prepleten palmov list za cvetno nedeljo. Naslednje leto so bile dar neznanega dobrotnika stereoskopske slike o Palestini (80 kosov). V 30. letih 20. stoletja so na meščanski šoli pri poučevanju uporabljali *Katoliški katekizem*, Mlakarjev *Katoliški verouk*, Levičnikove *Zgodbe sv. pisma*, 1. in 2. del ter Strojovo *Liturgiko*. Slednjo je kasneje zamenjala *Liturgika za srednje, meščanske in tem podobne šole*, ki sta jo napisala Franc Jaklič in Ivan Vrečar. V istem obdobju so na učiteljsišču v prvih treh letnikih uporabljali učbenike dr. Gregorija Pečjaka *Katoliški nauk za višje razrede srednjih šol*, v 4. letniku pa *Zgodovino katoliške cerkve za višje razrede srednjih šol*, ki jo je sestavil dr. Anton Medved.⁴

1 AUŠL, Prospekt dekliškega zavoda uršulinskega samostana v Škofji Loki, t. e. 11.

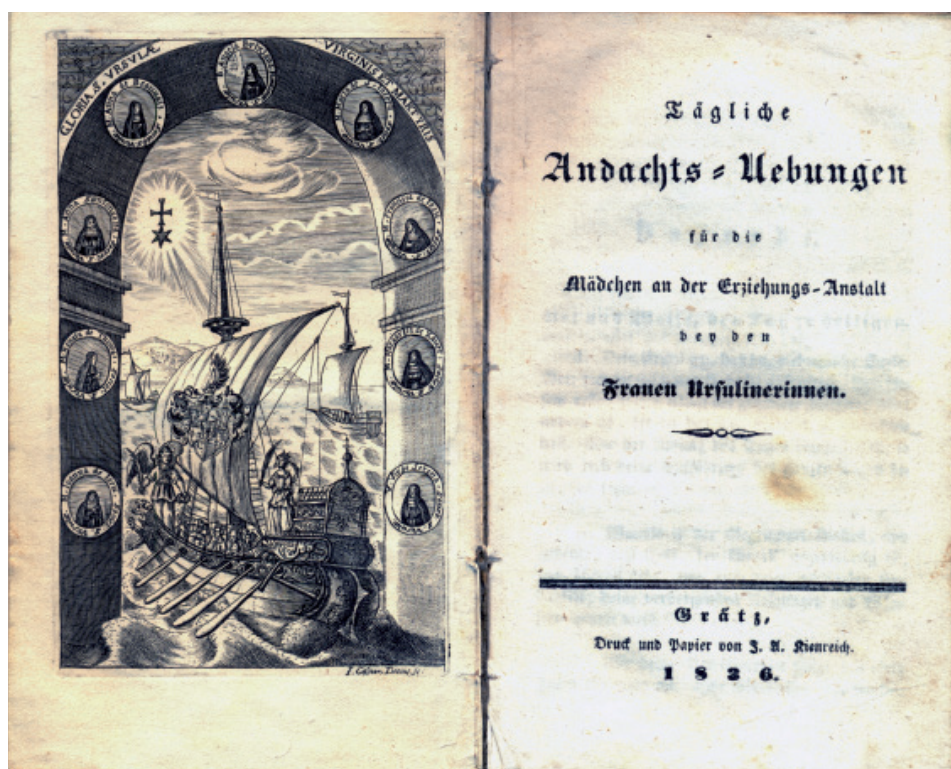
2 AUŠL, Jahresbericht des Ursulinen-Mädchen-Pensionates in Bischoflack über das Schuljahr 1905/06, str. 39.

3 AUŠL, Jahresbericht des Ursulinen-Mädchen-Pensionates in Bischoflack über das Schuljahr 1909/10, str. 36.

4 AUŠL, Letno poročilo meščanske šole, 1936-1940, t. e. 3, Letno poročilo učiteljsišča, 1930-1933, t. e. 3.

Uvajanje v praktično versko življenje

Za podporo praktičnemu verskemu življenju so gojenke v 19. stoletju uporabljale molitvenik *Tägliche Andachts-Uebungen für die Mädchen an der Erziehungs-Anstalt bey den Frauen Ursulinerinnen*,⁵ ki so ga leta 1836 za gojenke v uršulinskih penzionatih pripravile uršulinke v Gradcu. V predgovoru knjižice je predstavljen njen namen: posvetiti dan in življenje Bogu. Poudarek je na zavedanju, da je Bog navzoč v življenju človeka, vse življenje in delovanje je v njegovo čast. Zato je pri življenju, delu in molitvi pomembno, kakšen je namen človekovega delovanja. V tem »zrcalu« se pri večernem spraševanju vesti tudi pregleduje in preverja dan. V podporo osebni dnevni molitvi so bile jutranje in

Molitvenik, ki so ga v 19. stoletju uporabljale gojenke v penzionatu.

(hrani: AUŠL)

- 5 Na ohranjenem izvodu v arhivu uršulinskega samostana v Škofji Loki je poleg imena uporabnice m. Bernardine /Wagner/ pripis: Penzionatska knjižnica. Ta knjiga je bila dolgo v uporabi kot splošni molitvenik gojenk v penzionatu. Okrog leta 1865 so uršulinke v Brunecku/Brunico na južnem Tirolskem pripravile nov molitvenik, namenjen gojenkam uršulinskih penzionatov, posebej članicam (Nad)bratovščine sv. Angele. V 30-letih je doživel 5 izdaj. Kdaj so novi molitvenik začeli uporabljati v penziontu v Škofji Loki, ni znano.

večerne molitve, molitev ob bitju ure,⁶ ob zvonjenju, pred poukom ter ob obedih. Molitvenik je bil uporaben pripomoček pri dnevni sveti maši in pripravi na mesečno spoved. Različne molitve⁷ in pobožnosti (rožni venec, litanije, dnevni-ce⁸ in blagoslovi) so bogatile življenje gojenk v času njihovega šolanja in tudi kasneje, saj so molitvenike po končanem šolanju odnesle s seboj.

Letni ritem so določali liturgični prazniki. Praznovanja Brezmadežne, božiča, svečnice, praznika sv. Jožefa, velike noči, binkošti in praznika sv. Rešnjega telesa so prekinjala šolski vsakdan. Marijanski pobožnosti je bil posvečen mesec maj, pobožnosti do Srca Jezusovega pa mesec junij. V tem mesecu so praznovale tudi god sv. Alojzija (21. 6.), pred katerim so imele gojenke pripravo šest nedelj. Na sam god dopoldne je bil za gojenke običajno praznik prvega obhajila, popoldne pa slovesen sprejem pripravnic v Marijino kongregacijo. Posebno mesto sta imela tudi uršulinska redovna praznika ustanoviteljice svete Angele Merici (31. 5.)⁹ in zavetnice sv. Uršule (21. 10.), ko so imele gojenke pouka prost dan. Po slovesni maši so se odpravile na izlet v okolico ali na kostanjev piknik v bližnji gozd.¹⁰ Posebej slovesno so praznovali god sv. Angele ob 100-letnici kanonizacije leta 1907, ko so gojenke izvedle kantato Heinricha Engela, z naslovom *Sv. Angela*, spiritual Ignacij Nadržah pa je blagoslovil novo sliko sv. Angele, delo loške uršulinke m. Benedikte Hočevnar.

Ob koncu šolskega leta, pred praznikom Srca Jezusovega, so se gojenke udeležile tridnevni duhovni vaj. Na pobudo škofa Antona Bonaventure Jegliča so se leta 1899 posvetile Srcu Jezusovemu in to posvetitev nato vsako leto obnovile.¹¹

Poleg splošne verske vzgoje, ki je bila namenjena gojenkam, so se v penzionatu oblikovala verska združenja. Za starejše gojenke je bila leta 1773 ustanovljena *Marijina kongregacija*, za mlajše pa leta 1887 *Združenje angela varuha*.

6 *Bog, nakloni nam srečno uro, da bomo krščansko živeli in srečno umrli, po Jezusu Kristusu, našem Gospodu. Amen.*

7 Kot zanimivost naj omenim molitev Zdrava Marija v čast sveti Ani: *Zdrava, milosti polna, Gospod je s teboj: tvoja milost bodi z menoj: blagoslovljena si med ženami, in blagoslovljena bodi tvoja sveta mati Ana, iz katere si brez madeža in greha izšla ti, devica Marija, iz tebe pa je bil rojen Jezus Kristus, Sin živega Boga. Amen./str. 222.*

8 Litanije in dnevnice Božje previdnosti, Jezusovega srca, v čast brezmadežnemu spočetju preblazene Device Marije, litanije sv. Uršule in njenih tovarišic, sv. Alojzija, čaščenje 5 Jezusovih ran za rešitev duš iz vic, spokorni psalmi in litanije.

9 Danes je njen praznik 27. januarja.

10 AUŠL, Jahresbericht des Ursulinen-Mädchen-Pensionates in Bischoflack über das Schuljahr 1908/09, str. 13 in 30; Jahresbericht des Ursulinen-Mädchen-Pensionates in Bischoflack über das Schuljahr 1910/11, str. 19 in 30.

11 AUŠL, Cirkular der Marianischen Congregation in Bischoflack 1898/99, str. 32.

Delovanje Marijine kongregacije v notranjih šolah

Kmalu po ustanovitvi Marijine družbe na zunanji šoli (1859) je ta začela delovati tudi na notranji. Po posredovanju monsinjorja Luka Jerana je bila leta 1873 kanonično vzpostavljena in pridružena rimski kongregaciji *Prima Primaria*. S tem so članice postale deležne odpustkov in duhovnih milosti, lastnih Marijini kongregaciji.¹² Vzpostavljena je bila pod imenom Brezmadežnega spočetja Marije, drugi zavetnik je bil sv. Alojzij.

Voditelj je postal g. Matija Jeriha, takratni spiritual v uršulinskem samostanu v Škofji Loki,¹³ prva voditeljica pa hišna predstojnica m. Benedikta de Renaldy; sledile so ji m. Katarina Majhnič, m. Ignacija Šinkovec in m. Bernardina Wagner. Prednica Marijine kongregacije je bila na začetku najstarejša samostanska kandidatinja, kasneje pa so jo volili izmed kongreganistinj, prav tako tudi vsakokratni asistentki.

Do leta 1892 so se članice notranje Marijine kongregacije zbirale v veliki šolski učilnici samostanske stavbe, kjer je bila kot kongregacijski oltar postavljena slika Brezmadežne. Shodi so bili vsako nedeljo, slovesni pa na praznik Brezmadežne (8. 12.), praznik Marijinega darovanja – svečnico (2. 2.), sv. Alojzija (21. 6.) in občasno 25. marca. Vsako nedeljo in tudi na Marijine praznike so kongreganistnje molile Dnevnice v čast brezmadežnemu spočetju preblazene Device Marije, nekajkrat letno pa jih je nagovoril voditelj Matija Jeriha.

Z nakupom grajske stavbe je samostan pridobil kapelo, v kateri je dobila kongregacija lasten oltar z novim kipom Brezmadežne, ki ga je na lastne stroške preskrbela nekdanja gojenka in kongreganistinja Johanna Leskovic iz Idrije. Slovesen blagoslov kipa je bil v skoraj obnovljeni kapeli 21. junija 1893.¹⁴ Leto kasneje je bila na praznik Jezusovega vnebohoda, 3. maja 1894, blagoslovljena kongregacijska zastava. Kronistka je o dogodku zapisala: *»Po litanijah so se zbrale kongreganistnje v belih ogrinjalih in z modrimi trakovi v kapeli ob Marijinem oltarju. Otroci angela varuha so stali v belih ogrinjalih in z roza trakovi v lepem redu ob oltarju Srca Jezusovega, za njimi pa ostale gojenke.*

12 Marijine družbe v šolah in vzgojnih zavodih so se imenovalle kongregacije.

13 Matija Jeriha (1828, Ljubljana–1906, Novo mesto) je med leti 1864–1894 deloval kot spiritual v škofjeloškem uršulinskem samostanu. V tem času je podpiral razvoj notranjih šol in sam poučeval učiteljsčnice. Zavodu je poklonil veliko knjig, ki so bile zametek učiteljske knjižnice in knjižnice za gojenke.

14 Ko so uršulinke leta 1890 kupile loški grad, je bila grajska kapela v slabem stanju. Njeno obnovo je leta 1893 izpeljal loški slikar in podobar Janez Šubic. V Imeniku notranje Marijine kongregacije je stanje kapele pred blagoslovom kipa opisano takole: *»Dva dni pred praznikom je bila kapela še v »strašnem« stanju: stari oltarji zaprašeni, pod razrit in poln groblje. Na dan pred praznikom pa so se redovnice in gojenke lotile dela, da bi jo vzorno uredile, kar jim je na splošno začudenje izvrstno uspelo. Na z deskami provizorično pokrit pod je bila položena preproga, na oltarje so bili postavljeni novi kipi in bogato okrašeni s cvetjem.«*

Poletno srečanje nekdanjih gojenk - kongreganistinj, okrog 1900.

(hrani: AUŠL)

*Med glavnim in kongregacijskim oltarjem je stala zastava. Med petjem Marijine pesmi je vstopil voditelj Marijine kongregacije g. monsinjor Matija Jeriha. Nato je molil k Svetemu Duhu in v nagovoru navdušeno spodbujal Marijine otroke, naj ostanejo zvesti zastavi presvetega Srca Jezusovega in brezmadežne nebeške Matere.*¹⁵ Sledil je blagoslov zastave in pozdrav zastave s pesnitvijo, ki jo je napisala takratna voditeljica penzionata m. Bernardina Wagner.¹⁶ Po zapeti pesmi so se gojenke razvrstile v procesijo in preko dvorišča in vrta z zastavo odšle v cerkev k majski pobožnosti. Leta 1896 je bila zaradi spremembe kongregacijskega oltarja in podobe kongregacija v penzionatu ponovno potrjena. Za kongregacijski oltar je bil določen oltar v kapeli sv. Ane s kipom Brezmadežne, za voditelja pa vsakokratni spovednik gojenk. Isto leto so se shodov Marijine kongregacije na notranji šoli začele udeleževati tudi članice, ki so bile sprejete na zunanji šoli pa so nadaljevale šolanje na notranji šoli.

15 AUŠL, Uršulinske šole, Marianische Congregation im Ursuliner-Convente zu Bischoflack, 1873–1936, t. e. 9.

16 M. Bernardina (Filipina) Wagner (1855, Idrija–1932, Škofja Loka) je bila učiteljica, ravnateljica meščanske šole in od 1896 vrhovna prefekta zavoda. Od 1912 do 1916 je na učiteljskišću poučevala nemščino. Že od otroštva je govorila nemško in slovensko, kasneje tudi francosko, italijansko in angleško. Pisala je deklamacije in pesmi v nemškem jeziku, le redke so ohranjene. Uredila je šolski arhiv in samostanske listine ter spisala 5 knjig kronike vzgojnega zavoda.

Vedno bolj se je postavljalo tudi vprašanje povezovanja tistih, ki so končale šolanje, vendar so ostale povezane z Marijino kongregacijo v penzionatu. Prvo, prav njim namenjeno srečanje je bilo 21. 6. 1897, zbralo se jih je 23. Leta 1898 je izšel seznam vseh kongreganistinj, ki so že zapustile zavod, naslednje leto pa so začele izhajati okrožnice z opisom življenja v penzionatu. Poleg tega je bilo od leta 1899 dalje vsako leto med počitnicami organizirano srečanje, Ločanke pa so se srečevale štirikrat letno. Na srečanju leta 1901 je bila na pobudo nekdanjih gojenk na penzionatskem vrtu ob koncu lipovega drevoreda postavljena votlina s kipom Lurške Matere Božje.

Vsakokratno počitniško srečanje je poleg druženja in obujanja spominov prinašalo primeren nagovor spirituala, skupno molitev, prejem obhajila ter procesijo skozi lipov drevored do lurške votline. Znak pripadnosti kongregaciji je pomenilo tudi podpisano posvečenje,¹⁷ ki so ga kongreganistinke poslale za praznik Brezmadežne.

Marijina kongregacija na meščanski šoli

Leta 1919 je na meščanski šoli nastala nova Marijina kongregacija, namenjena zunanjim učenkam meščanske šole in trgovskega tečaja.¹⁸ Svoj sedež je imela v uršulinski cerkvi v Škofji Loki pri glavnem oltarju Marijinega brezmadežnega spočetja. Glavni praznik je bil 8. decembra, druga zavetnica je bila sv. Angela Merici. Shodi so bili na 14 dni v dvorani, dva slovesna ob praznikih zavetnic pa v cerkvi. Slovesnega shoda v cerkvi so se ob prazniku Brezmadežne skupaj udeleževale gojenke, članice meščanske Marijine kongregacije in družbenice iz mesta. Skupne shode so imele tudi ob drugih večjih praznikih: vnebohodu, Marijinem oznanjenju ...

Po končanem šolanju so kongreganistinke še naprej ostale povezane s to kongregacijo, lahko so prestopile v notranjo uršulinsko Marijino kongregacijo v zavodu v Škofji Loki ali Marijino družbo v domači župniji oziroma kraju stalnega bivališča.

17 Besedilo posvečenja: *Presveta Devica in Mati božja Marija, nisem sicer vredna, da bi bila v številu tvojih služabnic, ali v zaupanju v tvojo čudovito dobroto in ljubezen, želim tebi služiti, in zato te vpričo svojega angela varuha in vseh božjih svetnikov izvolim danes za svojo gospo, zavetnico in mater. Trdno sklenem, da ti bom vedno zvesto služila in skrbela bom po svojih močeh, da ti bodo tudi drugi služili in te ljubili. Zato te prosim, o predobra Mati, pri sveti krvi, ki jo je tvoj Sin zame prelil: sprejmi me za vedno v svojo družbo, in stori, da ti bom vedno dober otrok. Pri vseh mojih delih mi stoj na strani in izprosi mi milost, da v mojih mislih, besedah in dejanjih ne bo ničesar, kar bi tebe žalilo. Spominjaj se me in ne zapusti me v smrtni uri. Amen.*

18 NŠAL, ŠAL 5, Marijina družba, t. e. 111, Pravila Marijine kongregacije za meščansko šolo pri uršulinkah v Škofji Loki, 25. 1. 1919; AUŠL; Uršulinske šole, Potrdilna listna Marijine kongregacije za meščansko šoli pri uršulinkah v Škofji Loki, 15. 2. 1919, t. e. 9.

Gojenke pred votlino Lurške Marije v lipovem drevoredu. (hrani: AUŠL)

Leto 1924/25 je prineslo precejšnjo spremembo. Spirituala Karla Čerina je zamenjal Josip Šimenc.¹⁹ V tem letu se je Marijina kongregacija na meščanski šoli združila z notranjo. To je pomenilo tudi preoblikovanje vodstva, saj so v odbor iz vsakega razreda volili eno zastopnico zunanjih in eno zastopnico notranjih gojenk. Isto leto je delovanje poživila ustanovitev odsekov: evharističnega, adoracijskega in misijonskega; vsaka članica je bila vpisana vsaj v en odsek.

Namen evharističnega odseka je bil spodbujati pogosto vredno pristopanje k obhajilu. Članice adoracijskega odseka so tedensko četrt ure namenile adoraciji/molitvi pred tabernakljem. Kasneje sta se ta dva odseka združila. Članice misijonskega odseka so spremljale delovanje uršulink, misijonark m. Rafaele Vurnik in m. Ksaverije Pirc na Tajskem ter spoznavale življenje Friderika Baraga. Sodelovale so z *Dejanjem sv. Detinstva*²⁰ in *Apostolstvom sv. Cirila in Metoda pod zaветjem Device Marije*.²¹ Konkretno delovanje je bilo povezano z nakupom

19 Josip Šimenc (1888, Podgora pri Dolskem–1965, Ljubljana) je od 1924 do 1936 deloval kot spiritual v škofjeloškem uršulinskem samostanu. Poučeval je verouk na meščanski šoli in učiteljišču ter na mlekarski šoli v Škofji Loki.

20 *Dejanje sv. Detinstva* je bila bratovščina, namenjena za pomoč pri reševanju življenja in krščanski vzgoji zapuščenih poganskih otrok, predvsem v Aziji. Svoje središče je imela v Parizu. Člani so bili lahko otroci in odrasli, ki so za zapuščene poganske otroke vsak dan molili »Češčena Marija«, s pristavkom »Sv. Devica Marija, prosi za nas in za uboge poganske otroke«, ter mesečno darovali dva solda za vzdrževanje misijonskih ustanov za oskrbo, vzgojo in izobraževanje teh otrok. (*Zgodnja Danica* 1880, št. 7).

21 Bratovščina *Apostolstvo sv. Cirila in Metoda pod zaветjem Device Marije* je bila ustanovljena leta 1891, v Velehradu na Moravskem. Njen cilj je bil širjenje katoliške vere med Slovani in

blaga in šivanjem oblek, ki so jih poslale m. Rafaeli, ter zbiranjem znamk in »štanjol« papirja, kar so skupaj s prispevkom v denarju konec leta poslale vodstvu *Dejanja sv. Detinstva*. Ob praznikih so kongreganistinke pripravile akademije s petjem, glasbenimi točkami in recitacijami, misijonski odsek pa dramske igre z misijonsko tematiko ali bazar.²² Leta 1927/28 se je dosedanjim odsekom pridružil še odsek za poglobljanje notranjega življenja, kjer so se uvajale v premišljevalno molitev in branje Svetega pisma.

V naslednjih letih se je težišče delovanja s shodov preneslo na delo v odsekih, kljub temu pa so se kongreganistinke letno srečale na 9 ali 10 shodih. Običajno jih je vodil voditelj g. Josip Šimenc, slovesnejše shode, ki so bili povezani s sprejemom novih članic, pa različni duhovniki od drugih.

V kongregaciji so svoje delovanje vpisovali v več dokumentov:²³ *Imenik, Kroniko, Zapisnik kongregacijskih shodov, Zapisnik sej vodstva, Kroniko oziroma zapisnike posameznih odsekov, Blagajniško knjigo, Kontrolno knjigo ...*

Kongreganistinkam so bili na voljo časopisi *Bogoljub, Katoliški misijoni, Glasnik presvetega Srca Jezusovega, Prerok, Stadt Gottes, Unter der Fahne Mariens, Kraljestvo božje, Naša zvezda, Weltmission*. Prav tako so uporabljale penzionatsko knjižnico, namenjeno vsem gojenkam.

Skupaj z drugimi gojenkami v penzionatu so opravljale letne duhovne vaje, maja sodelovale pri šmarnicah in se junija posvetile Jezusovemu Srcu.

Združenje angela varuha

Leta 1887 je bilo za mlajše gojenke v penzionatu ustanovljeno *Združenje angela varuha*.²⁴ Njegov namen je bil posvetiti se čaščenju in službi angelov varuhov in na ta način pripraviti deklice na prvo obhajilo.

Pogoj za sprejem je bilo veselje do molitve in poslušnost do predpostavljenih po vzoru svetih angelov, ki so pozorni na voljo Boga in jo z veseljem izpolnjujejo. Ljubezen, ki je lastna angelom varuhom, so deklice s prijazno besedo in ljubečo pomočjo prinašale med sošolke ter domače. Naslednji poudarek je bil na resnicoljubnosti ter odprtem in jasnem govorjenju brez prikrivanja ali laži.

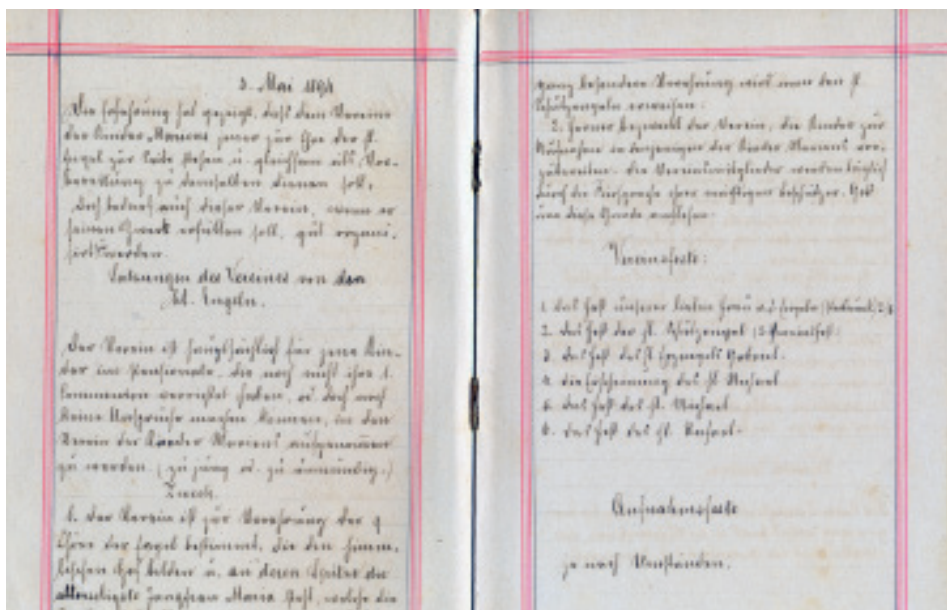
Članice so se redno srečevale enkrat mesečno. Posebej so praznovale praznike angelov kot zavetnikov združenja. Glavni praznik je bil praznik angelov varuhov (2. 10.), poleg tega pa še god nadangela Gabriela (24. 3.), prikazanje nadangela Mihaela (8. 5.), Marija angelska (Porcijunkula, 2. 8.), angelska nedelja (1. nedelja v septembru), god nadangela Mihaela (29. 9.) in nadangela Rafaela (24. 10.).

zedinjenje vzhodne cerkve. Apostolstvo je izdajalo glasilo »Kraljestvo božje«.

22 Tako so leta 1926/27 za misijonski dan na svečnico pripravile akademijo z naslednjim programom: 1. Uvodni pozdrav, 2. Klavir, 3. Govor, 4. »Zamorčki«, 5. Pesem, 6. Igra Ljudmila. Vnanje članice so imele misijonsko slavlje 6. marca v Društvu v Škofji Loki; uprizorile so igro »Afindra«.

23 Večji del dokumentov je zgubljen, kar otežuje celovit pogled na delovanje združenj.

24 »Schutzengelverein«.

Statut Zdrúženja svetih angelov, 1894. (hrani: AUŠL)

Sprejem novih članic je bil na božični dan, veliko noč, praznik sv. Rešnjega telesa ter na praznik angelov varuhov. Ob sprejemu so nove članice prejele svetinjico in sliko angela varuha. V letih 1887–1893 je bilo sprejetih 68 deklic.

V teh letih se je pokazala velika povezanost med *Marijino kongregacijo* in *Zdrúženjem angela varuha* in s tem potreba po preoblikovanju in boljši organizaciji slednjega. Tako se je na vnebohod, 3. maja 1894, to preoblikovalo v *Zdrúženje svetih angelov* z lastnim statutom.

Njegov namen je bil čaščenje devet korov angelov in Marije kraljice angelov. Vanj so se vključevale deklice, ki še niso prejele prvega obhajila in niso imele možnosti biti sprejete v kongregacijo, ker so bile premlade ali premalo zrele. Članice so se dnevno po priprošnji angelov priporočale Bogu za milost sprejema v Marijino kongregacijo. Glavna praznika sta bila praznik Marije angelske in praznik angelov varuhov.

Članice so bile dveh stopenj: aspirantke in prave članice. Pogoj za sprejem med aspirantke je bil, da je deklica najmanj dva meseca bivala v uršulinskem penzionatu v Škofji Loki in s svojim vedenjem pokazala, da je vredna te milosti. Če je bila vsaj dva meseca aspirantka in se je v tem času zgledno vedla, je lahko postala prava članica. Če aspirantka po dveh letih ni postala članica, je bila izbrisana s seznama. Kot zunanje znamenje pripadnosti so aspirantke nosile svetinjico angela varuha na vijoličnem, članice pa na roza traku. V šolskem letu 1895/96 so bili sprejemi 21. 11. 1895 (sprejetih 9 deklic), 2. 2. 1896 (sprejetih 8 deklic) in 11. 6. (sprejetih 18 deklic, 1 deklica je bila sprejeta med aspirantke).

Potek sprejema in Zdrúženje svetih angelov je opisan v statutu:

1. Pesem v čast angelu varuhu.
2. Pridi, Sveti Duh.
3. Zdrava Marija z vzkliki.²⁵
3. Nagovor voditelja.
5. Blagoslov svetinjc.
6. Molitev izročitve na dan sprejema v Združenje.
7. Izročitev svetinje s strani voditelja.
8. Če je sprejem aspirantk, se moli molitev izročitve.
9. Voditeljica in prednica pripneta pentlje. Med tem se poje pesem.
10. Litanije sv. angela varuha.
11. Molitev v slavo devetim korom angelov in njihovi kraljici.
12. Molitev izročitve angelu varuhu.
13. Pod tvoje varstvo pribežimo in vzkliki.
14. Pesem.

Tedenska srečanja molitveno-vzgojne narave so bila vsako nedeljo. Vodil jih je duhovni voditelj, voditeljica ali prednica združenja. Na začetku so molili molitev *Pridi, Sveti Duh* in *Zdrava Marija* z dodanimi vzkliki. Sledilo je branje iz knjige o angelu varuhu ali podobno in življenjske spodbude članicam. Nato so skupaj molili *Litanije svetih angelov varuhov* in 9-krat *Slava Očetu*. Nato je voditeljica glasno molila molitev v čast devetim korom angelov in njihovi vzvišeni kraljici Mariji, vsi pa so obnovili svojo izročitev svetemu angelu varuhu. Srečanje se je sklenilo z molitvijo *Pod tvoje varstvo pribežimo* in vzkliki.

Dolžnost članic je bila jutranja in večerna molitev k angelu varuhu: *Angel božji, varuh moj, po božji dobroti sem varovanec tvoj; razsvetluj in varuj me, vladaj in vodi me. Amen.* Dnevno so molile tudi 9-krat *Slava Očetu* v čast devetim korom angelov in od časa do časa v duhu pozdravile angela varuha svojih tovarišic.

Vodstvo Združenja svetih angelov so sestavljali voditelj, voditeljica, prednica in dve asistentki. Voditelj in voditeljica sta bila ista kot pri Marijini kongregaciji. Prednica je bila izbrana izmed kongreganistk, asistentki pa izmed članic Združenja svetih angelov.

V ohranjenem zvezku razvoju sledimo le do leta 1896. Kasneje se združenje posredno omenja leta 1907, ko je bila na god sv. Alojzija izjemoma ena izmed gojenk – prvoobhajank istega dne popoldne sprejeta v kongregacijo in je, poleg svetinje z roza trakom otrok angela varuha, pred Marijinim oltarjem prejela še svetlomoder trak Brezmadežne.²⁶

Kljub temu da je združenje zamiralo, ga najdemo na freskah v penzionatski kapeli.

25 'Kraljica angelov, prosi za nas!' in 'Vsi sveti angeli in nadangeli, prosite za nas!'

26 AUŠL, Jahresbericht des Ursulinen-Mädchen-Pensionates in Bischoflack über das Schuljahr 1906/07, str. 37.

Penzionatska kapela sv. Ane

Odsev versko-duhovne vzgoje v uršulinskem penzionatu v Škofji Loki ponazarja leta 1915 izdelana poslikava penzionatske kapele sv. Ane na loškem gradu. Obnova je sovpadala s časom, ko je na gradu začela delovati vojaška bolnica. Kljub temu so se uršulinke odločile, da z začetim obnavljanjem kapele nadaljujejo. Pri tem sta bila ohranjena oba stranska oltarja: oltar s kipom Srca Jezusovega in manjšima kipoma sv. Avgušтина in sv. Frančiška Saleškega na levi strani in kongregacijski oltar s kipom Brezmadežne in ob njem kipa zavetnika mladine sv. Stanislava Kostka in sv. Alojzija na desni strani. Na glavnem oltarju je bila od prejšnje opreme ohranjena slika Francesca Fontebassa *Sv. Ana uči Marijo brati*.²⁷ Kipa sv. Angele in sv. Uršule ob strani glavnega oltarja sta bila umaknjena, kip sv. Jožefa na vrhu pa je bil zamenjan s sliko z istim motivom.²⁸ Leta 1915 je slikar Anton Jebačin kapelo poslikal s simboli kreposti in prizori angelov. Na stropu je upodobil nadangela Mihaela,²⁹ s tehtnico in križem v roki, nad levim stranskim oltarjem nadangela Rafaela in prizor ozdravljenja slepega Tobita,³⁰ nad desnim pa nadangela Gabriela in Marijo.³¹ Nad vhodom je upodobljena freska angela varuha in dveh gojenk, v ozadju pa Škofja Loka.

V *Letnem poročilu penzionata 1914/16* je ena izmed učiteljšnic predstavila simboliko po opisu spirituala Karla Čerina: »... *Strop kapele krase osem medaljonov s simboli treh božanskih in štirih glavnih kreposti. Na medaljonu nad vhodom pa je kronogram: NIHIL NOCEBUNT DEO NOBISCVM HOSTILIA BELLA*.³²

Vera! Ženska postava drži križ. Verujemo v križanega Odrešenika, čeprav se njegovo božanstvo na križu skriva. Vendar nam šele ob pogledu na križanega postane jasna neskončna vrednost njegovega učenja, naše vere. Dragocena kri Sina človekovega nam odpre nebesa. Verujemo in upamo.

Upanje! Tudi tu je mnogokrat uporabljena predstavitev: ženska s sidrom. Kakor divje in silno divja neurje, ne omagujemo. Naše sidro je upanje.

In ljubezen? Mlada mati s svojim otrokom v naročju. Daje mu granatno jabolko, da se z njim igra. Granatno jabolko ima mnogo pečk, prav tako mnogostranska je materina ljubezen. Vendar se tudi ta plemeniti z ljubeznijo do Boga. Zato drži mati v desni roki srce in ga drži proti Bogu.

Pomenljiva je tudi simbolika glavnih kreposti. Medaljonu vere sledi tisti s prvo glavno krepostjo. 'Bodite torej preudarni kakor kače,'³³ opominja Sv. pismo.

27 Klemenčič, Pozabljeni Fontebasso iz Škofje Loke.

28 Slika je leta 1915 naslikala m. Benedikta Hočevnar.

29 Prim. Raz 12, 7.

30 Prim. Tob 11, 7–13.

31 Prim. Lk 1, 26–38.

32 Če je Bog z nami, nam nič ne bodo škodovala sovražne vojne.

33 Prim. Mt 10, 16.

Ranjeni vojaki pri bogoslužju v penzionatski kapeli, 1915. (hrani: AUŠL)

Vendar se preudarnega delovanja ne učimo v glasnem svetovnem kolesju, ne v divjem boju okrog sebe. V ubogi človeški duši upada in narašča, lesketajoče se slike vlečejo mimo, večje vzplamtijo in mamijo: 'Zgrabi, zgrabi, še je čas, ja, še danes, morda potem nikoli več!' Vendar, človeški otrok, le ena luč pripoveduje večno resnico. Pri siju mrtvaške sveče zbledi bleščeči lažni sijaj in pisana igra sveta. Kamnita, strma in ostro zarisana pa se zdi steza lepe ljubezni, popolnega spremenjenja.

Modrost, resna mladenka z mrtvaško glavo in Svetim pismom v naročju in z zeleno vejo v roki. – S kačo govoriš glasne, preudarne besede. Zdrznemo se! Pa vendar ne govoriš vedno tako resno. Kakšen krat se izgubi tvoj pogled v neskončno in nato pripoveduješ o tihi, brezmejni sreči. Pač mora biti čudovito odmreti samemu sebi, vziti v Bogu, mnogo ljubiti in biti neskončno ljubljen.

Na visokem razglednem stolpu nasproti modrosti vrši pravičnost svojo težko službo: kraljica dviga roko in na njenih ustnicah je sodni izrek. Krona in žezlo sta znamenji njenega visokega dostojanstva.

Vendar, kaj sta bojevniku in zmagovalcu modrost in pravičnost brez srčnosti! V oklepu, oborožen z ščitom in mečem, se pogumno poda nasproti sovražniku. Celotna podoba diha moč in svež življenjski pogum. Kliča nam: Preko boja do zmage!

Zmernost, skromna mladenka kaže z levo roko vajeti in že v tej edini krenji leži toliko tihega moledovanja in skrbnosti, da osupli obstanemo, da bi

prisluhnili še drugi prošnji: 'Tudi dovoljeno uživaj zmerno.' Z desnico drži mladenka pokrovko nad gorečim ognjem.

Nad vrati kapele nas pozdravlja ljubek prizor. Sredi med cvetočimi travniki stojita na razpotju dve deklici v obleki samostanskih gojenk. Angel varuh jima svetuje, naj izbereta pot križa in kaže na kruh življenja. V ozadju slike je prikazana Škofja Loka z zgoraj ležečim zavodom.

Vsak dan stojimo na razpotju. Tu mamljivi, glasni svet z lepimi besedami na ustnicah, s porogom, norčevanjem in strupom v srcu, tam preprost križ s poljskim cvetjem. Moje srce, molči vendar in pravilno izberi!

*Nad oltarno sliko pa se smehlja sv. Jožef in ljubeznivi Jezušček. Rednik kaže z desnico na zbrane molivce in v njegovih očeh beremo tiho prošnjo: 'Blagoslovi jih!' Toda rednik in rejenec nam v opozorilo držita steblo lilije: 'Ostanite neomažeževani in čisti!'*³⁴

Blagoslov kapele, 25. novembra 1915, je bil združen s praznovanjem godu predstojnice m. Katarine Majhnič. Čeprav kapela v času obnove zaradi vojaške bolnice ni bila dostopna gojenkam, je po odhodu vojakov služila svojemu namenu do leta 1941, ko so uršulinke morale zapreti šole in zapustiti samostan.

Svojo podobo je kapela ohranila do leta 1949, ko so bile stene prepleskane, oltarji pa uničeni.³⁵ Z novimi družbenimi razmerami po 2. svetovni vojni so tako kapela kot tudi drugi prostori dobili novo namembnost.

KRATICE IN OKRAJŠAVE:

a. e.	arhivska enota
AUŠL	Arhiv uršulinskega samostana v Škofji Loki
NŠAL	Nadškofijski arhiv Ljubljana
ŠAL	Škofijski arhiv Ljubljana
t. e.	tehnična enota
ŽA	župnijski arhiv

VIRI:

Arhiv uršulinskega samostana v Škofji Loki (AUŠL)

Kronika uršulinskega samostana v Škofji Loki, 1930–1960, t. e. 3.

Nekrologi v slovenskem prevodu, 1786–1911, t. e. 8.

Mrliška knjiga, 1928–1981, t. e. 8.

Uršulinske šole, Regeln des Pensionates St. Ursula in Bischoflack 1904, t. e. 2.

Uršulinske šole, Regeln des Mädcheninstituts St. Ursula in Bischoflack 1914, t. e. 2.

Uršulinske šole, Jahresbericht des Ursulinen-Mädchen-Pensionates in Bischoflack über das Schuljahr 1904, 1905, 1906, 1907, 1908, 1909, 1010, 1911, 1912, 1913, 1914, 1916. t. e. 3.

34 AUŠL, Jahresbericht des Ursulinen-Mädchen-Pensionates in Bischoflack über das Schuljahr 1914/16, str. 80–82.

35 AUŠL, Kronika uršulinskega samostana v Škofji Loki 1930–1960, str. 390–391.

Uršulinske šole, Letno poročilo zasebne uršulinske dekliške meščanske šole v Škofji Loki 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, t. e. 3.

Uršulinske šole, Letno poročilo zasebnega ženskega učiteljišča uršulink v Škofji Loki 1930, 1931, 1932, 1933. t. e. 3.

Uršulinske šole, Schutzensengelverein, 1887–1896, t. e. 9.

Uršulinske šole, Marianische Congregation im Ursuliner-Convente zu Bischoflack, 1873–1936, t. e. 9.

Uršulinske šole, Kronika notranje Marijine kongregacije, 1873–1935, t. e. 9.

Uršulinske šole, Cirkular der Marianischen Congregation in Bischoflack 1898/99, t. e. 9.

Uršulinske šole, Okrožnice Marijine kongregacije 1903, 1904, t. e. 9.

Uršulinske šole, Potrdilna listna Marijine kongregacije za meščansko šoli pri uršulinkah v Škofji loki, 15. 2. 1919, t. e. 9

Uršulinske šole, Prospekt dekliškega zavoda uršulinskega samostana v Škofji Loki, t. e. 11.

Nadškofijski arhiv Ljubljana (NŠAL)

NŠAL, ŠAL 5, Marijina družba, t. e. 111, Pravila Marijine kongregacije za meščansko šolo pri uršulinkah v Škofji Loki, 25. 1. 1919.

Časopisni viri:

Bogoljub, 1914, 1915.

Zgodnja Danica, 1880.

Ljubljanski škofijski list, 1906.

Spletne strani:

<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi649640/>.

Verzeichnis der Sodalinen aus der in dem Institute der Ursulinen in Bischoflack canonisch errichteten Marianischen Congregation (1898). URN:NBN:SI:DOC-CN5TIBMO from <http://www.dlib.si>.

LITERATURA:

Die heilige Angela, Patronin der weiblichen Jugend. Ein Gebet- und Erbauungsbuch für katolische Mädchen, besonders für die Mitglieder der Bruderschaft der heiligen Angela. Innsbruck, 1871.

Die heilige Angela, ein Vorbild für christliche Töchter. Andachtbuch für katolische Mädchen, besonders für die Mitglieder der Erzbruderschaft der heiligen Angela. Fünfte, umgearbeitete und vermehrte Auflage. Bruneck, 1899.

Klemenčič, Matej: Pozabljeni Fontebasso iz Škofje Loke. V: *Zbornik za umetnostno zgodovino (Nova vrsta)*, letnik 37, Ljubljana : Slovensko umetnostnozgodovinsko društvo, 2001, str. 104–113.

Kogoj, Jasna: *Uršulinke na Slovenskem : ob 200-letnici prihoda uršulink v Škofjo Loko.* Izola [i. e.] v Ljubljani : Uršulinski provincialat, 1982.

Marijina kongregacija: *Katekizem Marijine kongregacije.* Ljubljana : O. V. M. D., 1928.

Pogačnik, Jože: *Vodilo Marijinih kongregacij.* V Ljubljani : Škofijsko vodstvo Marijinih družb, 1943.

- Sv. Ciril in Metod, apostola sv. vere in cerkvene edinosti : ob 1025 letnici Metodove smrti* (l. 885.–1910.). Ljubljana : Apostolstvo sv. Cirila in Metoda pod zavetjem Device Marije, 1910.
- Sveto pismo Stare in Nove zaveze : slovenski standardni prevod.* Ljubljana : Svetopisemska družba Slovenije, 2013.
- Tägliche Andachts-Uebungen für die Mädchen an der Erziehungs-Anstalt bey den Frauen Ursulinerinnen.* Grätz, 1836.
- Triler, Marta: Dekliško šolstvo v Škofji Loki v drugi polovici 19. stoletja. V: *Loški razgledi* 60, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2014, str. 191–206.
- Zalar, Drago: *Marijine družbe na Slovenskem.* Ljubljana : Družina, 2001.

Summary

Religious education and upbringing in girls' schools in Škofja Loka, part I

Religious education and upbringing in girls' boarding schools were not just subjects in the school timetable but were interwoven throughout the entire lives of girls who lived in the institution. The content of religious education was determined by curricula and was thus comparable with other schools.

The stress in upbringing is shown by the boarding school's Chapel of St. Anne, which was painted in 1915. The depictions of the theological and moral virtues on the vault of the chapel functioned as guidelines in daily life. God's presence and action in the everyday was stressed. God's love of man was accentuated in particular with the statue of the Sacred Heart. A prayer book assisted the pupils to live by faith, with prayers for various occasions in an individual day and throughout the entire year. The profound conviction that God guides all people's paths is shown by the inscription on a plaque above the doors to the chapel: If God is with us, hostile wars will not harm us.'

Pupils could also join a number of religious associations: The Association of the Guardian Angel had its patron saints depicted on frescoes on the ceiling and vaults of the chapel: the Archangel Michael, with scales and a cross; the Archangel Gabriel telling Mary that she will be the mother of Jesus and the Archangel Raphael as companion of the young Tobias. On leaving the chapel, pupils were accompanied by an image of the guardian angel above the door of the chapel. Behind the guardian angel, who is showing two pupils the path to life is painted a vista of Škofja Loka. The centre of the Congregation of Mary in the educational institute was beside the right side altar, with a statue of the Immaculate Virgin. Both those being educated in the institution and those whose education had already finished were members. The rooms of the chapel were devoted to educational purposes until 1941, when the Ursuline nuns were expelled from Škofja Loka. The chapel retained its appearance until 1949.

Verski pouk in vzgoja v dekliških šolah v Škofji Loki

(2. del)

Izvilleček

Prispevek predstavlja verski pouk in vzgojo na zunanji dekliški ljudski šoli v Škofji Loki. S pomočjo primarnih virov je predstavljena vsebina verskega pouka v šoli in kateheti, ki so ga poučevali. Izpostavljena so redna praznovanja v okviru cerkvene leta pa tudi posamezne priložnostne slovesnosti. Drugi del je vpogled v obstoj in delovanje dekliške Marijine družbe in Marijinega vrtca na dekliški ljudski šoli. Prispevek je poskus rekonstrukcije dogajanja, saj je večji del primarnih dokumentov zgubljen po 2. svetovni vojni.

Abstract

Religious education and upbringing in girls' schools in Škofja Loka, part 2

The contribution discusses religious education and upbringing in girls' day school in Škofja Loka. The content of religious education and teachers of religion who taught it is presented with the aid of primary sources. Regular celebrations within the framework of the church year are highlighted, as well as individual occasional celebrations. The second part provides an insight into the existence and functioning of the girls' Congregation of Mary and the Mary's Kindergarten at the girls' primary school. The contribution is an attempt at reconstruction of the events, since the majority of primary documents were lost after the Second World War.

Uvod

Versko-duhovna vzgoja je bila do konca 2. svetovne vojne sestavni del vzgoje in izobraževanja v šoli, saj je bil verouk del kurikula. Vseboval je tako podajanje znanja o katoliški veri in pripravo na prejem zakramentov, kot tudi navajanje na versko življenje. Kot dodatna spodbuda je deloval Marijin vrtec za učenke zunanje šole in Marijina družba za dekleta po končanem osnovnem šolanju. Prispevek je osnovan na podatkih iz šolskih kronik in letnih poročil, ohranjenih dokumentih Marijine družbe v Škofji Loki in časopisnih virih.

Verski pouk na zunanji šoli

V začetku 20. stoletja so kot učbenik za verski pouk v 1. in 2. razredu uporabljali *Mali katekizem*, v 3. in 4. *Srednji katekizem* in v 5. razredu *Veliki katekizem*. Poleg tega so v 2. in 3. razredu brali *Male zgodbe Sv. pisma*,¹ v 4. in 5. pa *Zgodbe Sv. pisma*.² Poučeval je vsakokratni katehet, ki so mu pri ponavljanju snovi z učenkami in pripravi na prvo obhajilo pomagale uršulinke. Tako je za m. Nepomuceno Udinak zapisano, da je še v visoki starosti z učenkami ponavljala krščanski nauk v vseh razredih in jih pomagala pripravljati na prejem zakramentov.³ Podobno je zapisano v nekrologu m. Ignacije Potočnik.⁴ Poučevanje verskega pouka je prihajal nadzorovat tudi vsakokratni starološki dekan, večkrat pa tudi ljubljanski škof Anton Bonaventura Jeglič.

V šolskih kronikah in letnih poročilih so v bolj ali manj skromnih zapisih prikazane verske vaje, ki so bile del pouka.

Mednje je spadala udeležba pri sveti maši. Vsako leto se je pouk začel s sveto mašo in himno *Veni sancte Spiritus*⁵ ter blagoslovom z Najsvetejšim. Prav tako je slovesna maša z zahvalno pesmijo zaznamovala tudi sklep šolskega leta. Letno poročilo 1903/04 poroča, da se je šolska mladina udeleževala redne maše vsak dan, vse leto ob pol osmi uri zjutraj v uršulinski cerkvi, pozimi samoumevno s potrebnimi olajšavami. Pri maši so zbornost molili rožni venec ali pa mašne molitve iz molitvenika *Sv. opravila*. Ob sredah in sobotah, na prvi petek v mesecu in ob nekaterih praznikih so učenke pri šolski maši tudi pele. Nekaj let kasneje je bila redna šolska maša dvakrat tedensko, vendar je veliko učenk hodilo k maši vsak dan.

Prav tako so se udeleževale tudi popoldanskih litanij v osmini praznika brezmadežnega spočetja Device Marije in presvetega Rešnjega telesa, ko so tudi pele pri blagoslovu.⁶ Pri tem so uporabljale *Ljudsko pesmarico* in knjižico *Otroški prijatelj*. Petje in orgljanje pri mašah je vodila s. Magdalena Kocelli. Slovesneje so

1 Friedrich Justus Knecht, *Zgodbe Sv. pisma za nižje razrede* ljudskih šol : s 47 podobami, poslovenil Ivan Skuhala.

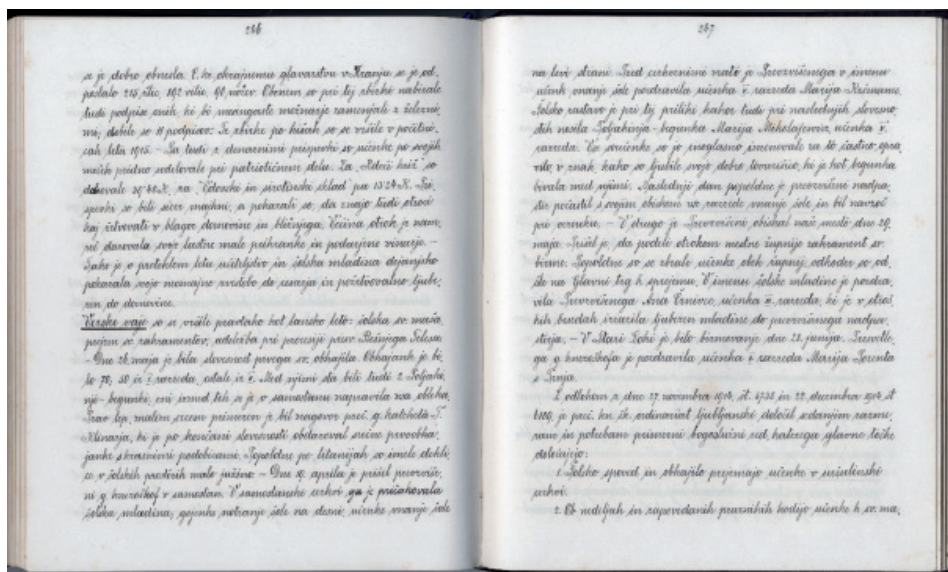
2 Ignaz Schuster, *Zgodbe Svetega pisma stare in nove zaveze*, poslovenil Anton Lésar.

3 AUŠL, Uršulinske šole, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, str. 16 ; Nekrologi 1786–1911, str. 83.

4 M. Ignacija (Terezija) Potočnik (1798, Ljubljana–1871, Škofja Loka). Bila je učiteljica na zunanji šoli, lekarnarica in bolničarka. V nekrologu je posebej poudarjeno, da je z otroki ponavljala verouk in posvečala posebno skrb otrokom, ki so se pripravljali na prejem sv. zakramentov. Poleg tega je skrbela za Marijine otroke in bila katehetu Jožefu Kerčonu, prvemu voditelju v vnanji šoli l. 1859 ustanovljene kongregacije, v vsem v pomoč, kar je zadevalo Marijino družbo. (Nekrologi 1786–1911, str. 69)

5 *Pridi, Sveti Duh*.

6 AUŠL, Uršulinske šole, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, str. 162.

Stran iz Kronike vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, šolsko leto 1914/15. (Ihrani: AUŠL)

praznovali Marijin mesec maj in Srcu Jezusovemu posvečen junij. Učenke so zakramente redno prejemale vsak mesec, nekatere tudi vsak teden.

Redovna praznika sv. Uršule (21. 10.) in sv. Angele (31. 5.) so učenke praznovale z udeležbo pri slovesni maši in pouka prostim dnevom. Posebej slovesno so praznovali 100-letnico kanonizacije sv. Angele leta 1907. Po slovesni maši so se učenke zbrale v sobi 1. a razreda, tam v živih podobah predstavljale življenje sv. Angele in to prepletale z odlomki iz njenega življenja in s pesmimi.⁷

Med pomembnejša praznovanja v cerkvenem letu je spadala procesija na praznik svetega Rešnjega telesa. Učenke zunanje šole so se je redno udeleževale v svoji župniji. Najmlajše deklice iz otroškega vrtca ter 1. in 2. razreda so trosile cvetje po poti, posebej pa še pri štirih oltarjih. Spremljali so jih tudi dečki iz otroškega vrtca, ki so v rokah nosili lilije. Nekatero večje učenke so nekaj let svetile pred Najsvetejšim, nato pa so nosile v rokah lilije.

V juniju ali juliju je bil vsako leto praznik prvega obhajila. Običajno je bilo prvo obhajilo posebej za vsakdanjo in posebej za gorsko šolo, le občasno je bila slovesnost za obe šoli skupaj. Na ta praznik so se deklice zjutraj zbrale v šoli, od tam so v sprevidu odšle v cerkev, kjer so prisluhnile nagovoru kateheta. Sledila je slovesna péta maša, med katero so prejele prvo obhajilo. Po končani slovesnosti so se vrstile v šolsko poslopje, kjer so pozajtrkovalle in prejele spominske podobice. Popoldne so se spet zbrale v šoli. Čas je bil namenjen posvetitvi Mariji in sproščenemu praznovanju. Po malici so obiskale grajsko kapelo ter se sprehajale in igrale na penzionatskem vrtu. Včasih so prvoobhajanke v spremstvu kateheta

7 AUŠL, Uršulinske šole, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, str. 152.

odšle v romarsko cerkev v Crngrob, »da so se Mariji zahvalile za milost in srečo tega dne«. ⁸ Če je bilo vreme slabo, so popoldne preživele v dvorani izobraževalnega društva, kjer so se igrale in zabavale.

Leta 1891 je bila slovesnost prvega obhajila povezana s tristoletnico smrti sv. Alojzija. Vse tri dni pred praznikom je bila v samostanski cerkvi zjutraj maša z blagoslovom, popoldne pa je katehet Simon Zupan imel za otroke primeren govor, nunski spiritual Matija Jeriha pa pête litanije. Tridnevnic so se udeležili tudi učenci deške šole. Prvi dan je bila slovesnost prvega obhajila za 76 deklic, ki so obiskovale vsakdanjo šolo. Poleg spominskih podob so dobile tudi slavnostno knjižico *Podobica sv. Alojzija*. Na sam praznik, v nedeljo 21. junija, je bila dopoldne slovesna služba božja z asistenco in slavnostno pridigo. Vse učenke so bile ob tem prazniku obdarovane s podobicami, svetinjami in knjižicami o sv. Alojziju. Popoldne je imela dekliška Marijina družba slovesni shod svojemu zavetniku v čast; ob tej priložnosti je bilo sprejetih 28 deklet. Dogodek je bil tudi spodbuda, da so družbenice in dekleta, ki so želela vstopiti v Marijino družbo, imela vsak teden četrte ure skupno pobožnost pred podobo Matere božje, in sicer pod vodstvom m. Uršule Potočnik. Pobožnost so sestavljali branje, litanije in petje. ⁹

Mnogo učenek je v naslednjih letih pred praznikom sv. Alojzija šest nedelj opravljalo pobožnost njemu v čast. Posebej so k tej pobožnosti spodbujali družbenice.

Priprava na prejem zakramenta spovedi običajno ni opisana, vpisan je le podatek o številu učenek, ki so bile prvič pri spovedi, včasih pa tudi datum spovedi.

Zakrament birme so učenke prejele v mestni cerkvi sv. Jakoba oziroma v starološki cerkvi sv. Jurija. Tako je škof Jakob Missia 29. junija 1890 v mestni cerkvi sv. Jakoba birmal 103 učenke. Naslednja omemba birme je leta 1897, ko je zakrament birme prejelo 187 učenek. Škof Anton Bonaventura Jeglič je birmal učenke v Stari Loki in Škofji Loki junija 1900, 1910, 1914, leta 1905 je v Škofji Loki birmal 150 deklic, naslednja birma, skupaj s kanonično vizitacijo, je omenjena leta 1920, nato 1925 in 1930. 25. maja leta 1935 je škof Gregorij Rožman nadzoroval šolski pouk, dan kasneje pa je bila v Škofji Loki birma.

Šolska kronika omenja še nekatera posebna praznovanja:

15. avgusta 1898 je škof Anton Bonaventura Jeglič dopoldne blagoslovil šolsko zastavo. Na eni strani zastave sta bila upodobljena sv. Ciril in Metod, na drugi pa sv. Alojzij, ki iz Marijinih rok prejema lilijo. Dan se je začel zgodaj zjutraj s sv. mašo, ki jo je daroval katehet Frančišek Bleiweis. Ob devetih se je pripeljal škof Anton Bonaventura Jeglič in najprej blagoslovil šolsko zastavo. V nagovoru je navdušeno spodbujal učenke, naj žive po veri, ki sta jo učila patrona šolske zastave sv. Ciril in Metod. Nato je škof daroval tiho sveto mašo in podelil blagoslov z Najsvetejšim. Dopoldansko slovesnost so sklenili s cesarsko pesmijo. Popoldne se je praznovanje nadaljevalo v romarski cerkvi v Crngrobu. ¹⁰

8 AUŠL, Uršulinske šole, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, str. 48–49.

9 AUŠL, Uršulinske šole, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, str. 24–25.

10 AUŠL, Uršulinske šole, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, str. 68; *Venec*

Prvoobhajanke s katehetom Pavlom Zajcem, okrog 1910.

(hrani: AUŠL)

Na praznik Srca Jezusovega, 24. junija 1900, so v šoli s slovesno procesijo praznovali posvetitev škofije Srcu Jezusovemu.

Na praznik Brezmadežne, 8. 12. 1904,¹¹ so v samostanu in šoli slovesno praznovali 50-letnico razglasitve verske resnice o brezmadežnem spočetju Device Marije. Na praznovanje so se pripravljali vse leto, ko je bila osmi dan v vsakem mesecu ob pol osmih zjutraj maša, pri kateri so pele učenke. Popoldne so deklice s petjem sodelovale pri pétih litanijah Matere božje in blagoslovu s sv. Rešnjim telesom. Na sam praznik so se dopoldne v uršulinski cerkvi skupaj zbrali učenci deške in dekliške šole, skupaj okrog 800 otrok. Najprej je navzoče nagovoril katehet Peter Janc. Nato so zapele deklice otroškega vrtca in učenke 1. razreda ter izrekle posvetitev Mariji z molitvijo *O, Gospa moja*, starejši učenci in učenke pa so molili daljšo posvetilno molitev. Sledila je sveta maša in blagoslov z Najsvetejšim. Praznovanje se je nadaljevalo z javnim shodom dekliške Marijine družbe. Dan so sklenili s predstavo Marijine družbe in učenk dekliške šole. Program je obsegal pesmi Silvina Sardenka, petje in igro *Na Marijinem srcu*. Ljudje so se v velikem številu udeležili prireditve. Bila jim je všeč in želeli so, da bi se igra še ponovila.

cerkvenih bratovščin, 1898, št. 10, oktober 1898, str. 158.

11 AUŠL, Uršulinske šole, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, str. 114, 126–127; *Bogoljub*, 1904, št. 24, 19. 12. 1904, str. 382.

Pogled na pročelje nunske cerkve
v Škofji Loki, začetek. 20. stoletja.
(hrani: AUŠL)

Tako so 16. julija 1905 del recitacij in tri dejanja igre družbenice ponovile na shodu dekliških Marijinih družb kranjske in loške dekanije pri sv. Joštu.

V sklopu praznovanja je na angelsko nedeljo istega leta škof Anton Bonaventura Jeglič blagoslovil novo oltarno sliko Brezmadežne, ki jo je naslikal dunajski slikar Josef Kastner. Istočasno je bil tudi blagoslov nove slike na pročelju samostanske cerkve, delo slikarja Antona Jebačina, in velikega razpela v spovedni kapeli.

28. januarja 1905 je bila za otroke posebna slovesnost, saj je katehet zanje daroval mašo po pravilih sv. Detinstva za otroke in po obredu te bratovščine blagoslovil vse šolske otroke, ki so prišli k maši.¹² V naslednjih letih je bila detinska pobožnost na nedeljo po prazniku sv. treh kraljev.

¹² *Bogoljub*, 1905, št. 4, 23. 2. 1905, str. 61.

Bogoslužni red

Leta 1914 je škofijski ordinariat določil bogoslužni red glede učenk, kot je bil primeren za takratne razmere. Povzetek je zapisan v šolski kroniki:

1. *Šolsko spoved in obhajilo prejemajo učenke v uršulinski cerkvi.*
2. *Ob nedeljah in zapovedanih praznikih hodijo učenke k sv. maši h glavnemu opravilu v svojih župnih cerkvah. Izvzete so one, ki prejmejo ob teh dneh sv. zakramente, ali ki gredo k službi božji v spremstvu svojih staršev.*
3. *Nadzorstvo ozir reda in dostojnega vedenja v cerkvi ima župni urad.*
4. *Nadzorstvo ozir udeležbe ima vsakokratni katehet.¹³*

Leta 1936 je škofijski ordinariat določil, naj se vsi učenci in učenke obeh meščanskih in narodnih šol vsako nedeljo in praznik udeležijo skupne službe božje v župnijski cerkvi. Učenke so se je prvič udeležile 3. maja.¹⁴

Marijina družba na zunanji uršulinski deklinški šoli

Marijino družbo na zunanji šoli v Škofji Loki je leta 1859 ustanovil tedanji katehet na zunanji uršulinski šoli in velik častilec Marije g. Jožef Kerčon.¹⁵ Bila je prva na novo ustanovljena Marijina družba po ukinitvi prejšnjih v času jožefinskih reform. Pobuda je poleti 1858 nastala med duhovnimi vajami v uršulinskem samostanu v Škofji Loki in leto kasneje, 16. julija 1859, je 20 deklet zasebno izreklo običajno posvetilno besedilo Mariji pred sliko Brezmadežne v tamkajšnji samostanski cerkvi. S tem so se darovale v službo Mariji in prejele blagoslovljene svetinje s podobo Brezmadežne. Ker so se sadovi posvetitve kmalu pokazali v gorečem čaščenju Božje Matere, marljivosti, spodobnosti in poslušnosti vključeno deklet, je katehet iskal tudi cerkveno priznanje in potrditev za novo začeto Marijino družbo. Po posredovanju jezuitov iz Feldkircha na Tirolskem je bila družba 24. septembra 1859 priznana in pridružena rimski kongregaciji Prima Primaria, nato pa je svoje priznanje in potrditev dal tudi škofijski ordinariat v Ljubljani. Ob tem je postavil pogoje, da se morata z ustanovitvijo strinjati tako vodstvo uršulinskega samostana kot tudi škofjeloški župnik. Dano je bilo navodilo, naj se družbenice vpiše v za to posebej pripravljeno knjigo. Prav tako je spodbudil, naj se točno držijo statuten Marijine družbe, naj zmanjšujejo vsako predrzno dobičkaželjnost in usmerjajo družbenice samo v Božjo čast in čaščenje brez madeža spočete Device Marije. Načrtno naj usmerjajo družbenice, da bodo ohranile nedolžno in čisto srce. Marijina družba je bila vzpostavljena pod imenom

13 AUŠL, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, str. 248.

14 AUŠL, Šolska kronika, 1919–1940.

15 AUŠL, Uršulinske šole, Letno poročilo vnanje 5-razredne deklinške ljudske šole v Škofji Loki, 1904, t. e. 3, str. 7–8; *Bogoljub*, 1903, št. 9, 14. 5. 1903, str. 67; AUŠL, Uršulinske šole, Jahresbericht des Mädcheninstitutes der Ursulinen in Bischoflack, 1906, t. e. 3.

Brezmadežnega spočetja Device Marije, za drugega zavetnika pa je bil določen zavetnik mladine sv. Alojzij Gonzaga.¹⁶

Marijino družbo so vodili kateheti na zunanji dekliški šoli: Jožef Kerčon (1859–1863), Matija Jeriha (1864), Ignacij Böhm (1864–1865), Mihael Hrovat (1865–1871), Franc Brulec (1872–1878), Simon Zupan (1878–1893), Felix Zavodnik (1893–1895), Frančišek Bleiweis (1895–1899),¹⁷ Anton Čadež (1899–1904) in Peter Janc (1904–1905). Po njegovem odhodu v Ljubljano je škof Anton Bonaventura Jeglič določil, naj se Marijina družba tesneje poveže z župnijo. Zato je za voditelja določil vsakokratnega loškega župnika, ki pa za vodenje navadno določi vsakokratnega kateheta na zunanji dekliški šoli ali to delo zaupa kateremu drugemu duhovniku oziroma prevzame praktično vodenje sam. Tako je v letih 1905 do 1907 Marijino družbo vodil katehet Pavel Zajc,¹⁸ nato je vodenje prevzel škofjeloški župnik Avguštin Šinkovec (1907–1914). V tem času je leta 1903 ustanovljeni Marijini družbi za mladeniče pridružil še 1912 ustanovljeno Marijino družbo za žene in Marijino družbo za može. Zaradi preobilice dela je nato vodenje predal nazaj katehetom.¹⁹ Nasledil ga je Viktor Kragl²⁰ (1914–1915), nato Matej Vilfan (1915) in Anton Anžič (1915). Sledili so jim Ludvik Lederhas (1916–1920), Alojzij Tome²¹ (1920–1928) in drugi.

Pri vodenju so od začetka pomagale tudi uršulinke: m. Uršula Dobravc,²² m. Ignacija Potočnik, m. Benedikta de Renaldy,²³ m. Uršula Potočnik²⁴ in s. Magdalena Kocelli.²⁵

16 NŠAL, ŽA Škofja Loka, Spisi, Marijina družba, dopis 23. 11. 1859, t. e. 10.

17 V šolski kroniki je ob njegovem slovesu 19. 6. 1899 kronistka zapisala: »*Kot goreč Marijin častilec se je mnogo prizadeval za razširjanje Marijine družbe. Omenjam le družbenih knjig, ki jih je spisal in krasne zastave, ki jo je oskrbel.*« (Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, str. 79).

18 Pavel Zajc je bil od 1905 do 1913 katehet na zunanji uršulinski šoli. Verouk je poučeval na vsakdanji, gorski in ponavljalni šoli. Poleg tega je pripravljaval učenke na prejem zakramentov in vstop v Marijino družbo.

19 *Bogoljub*, 1914, št. 9, september 1914, str. 300–301.

20 *Bogoljub*, 1914, št. 3, 4, marec, april 1914, str. 127.

21 Alojzij Tome je kot katehet na zunanji ljudski šoli vodil Marijino kongregacijo meščanske šole in misijonski odsek Marijine družbe.

22 M. Uršula (Marija) Dobravc (1811, Ljubljana–1861, Škofja Loka) je bila je učiteljica na zunanji šoli. Posebej se je zanimala za Marijino družbo.

23 V Kroniki vnanje šole je zapisano, da je lepo skrbela za Marijino družbo.

24 M. Uršula Potočnik (1846–1893) je bila rojena pri Španu na Suhi pri Škofji Loki. Bila je učiteljica na zunanji šoli, poučevala klavir v zavodu, bila zakristanka in dirigentinja kongregacije zunanje šole, nazadnje hišna prefekta. (Nekrologi 1786–1911, str. 93)

25 Uršulinka s. Magdalena (Frančiška Rimska) Kocelli (1872, Ljubljana–1945, Ljubljana) je delovala kot učiteljica petja na ljudski šoli in pri zunanji Marijini družbi ter otroška vrtnarica. Zelo se je zanimala za delovanje misijonarjev. (Mrliška knjiga, 1928–1981)

Število družbenic je od začetnih 20, ki so izrekle svojo posvetitev Mariji leta 1859, zelo hitro naraščalo. V imeniku Marijine družbe je za prva leta podatek, koliko deklet je posamezen voditelj sprejel vanjo: Jožef Kerčon v štirih letih 157 deklet, Matija Jeriha v enem letu 17, Ignacij Böhm v dveh letih 46, Mihael Hrovat v šestih letih 94, Franc Brulec v šestih letih 101, Simon Zupan v petnajstih letih 662 deklet, Felix Zavodnik v dveh letih 148 in Frančišek Bleiweis v štirih letih 422 deklet.²⁶ Ker je bilo v začetku malo Marijinih družb, so bile družbenice iz različnih krajev. Tako je bilo število članic v začetku 20. stoletja okrog 400. Z nastajanjem novih Marijinih družb se je število zmanjševalo. Drug razlog za zmanjševanje števila lahko vidimo v stanovski organiziranosti, saj je bila ta namenjena le dekletom in ne tudi poročenim ženam. Tako je bilo leta 1907 v Statusu Marijinih družb vpisanih 279 družbenic, leto kasneje 290, leta 1909 pa 215. Leta 1911 je vpisanih 238 družbenic, leta 1912 254, leta 1913 pa 247. V času 1. svetovne vojne se število družbenic poveča: leta 1914 jih je bilo 301, leta 1915 278, naslednje leto pa 3 manj. Večje število vstopov lahko pripišemo tudi delovanju Marijinega vrtca, saj so z njim zajeli deklice v času šolanja. Po vojni (1919) je bilo družbenic 273, leta 1922 248, leto kasneje pa 6 manj. Naslednji podatek je za leto 1926: 183 družbenic. Podatki za 30. leta kažejo na dokaj stabilno število: 1932: 204 družbenice, naslednje leto 208 in 1935 203 družbenice.²⁷

Svoje shode je imela Marijina družba v uršulinski cerkvi, slovesne shode pa v Marijini cerkvi v Crngrobu. Večkrat so jih imeli tudi v drugih božjepotnih cerkvah, npr. pri sv. Joštu nad Kranjem,²⁸ na Brezjah,²⁹ Šmarni gori,³⁰ kjer se je povezovala še z Marijinimi družbami iz drugih krajev.

Izreden javni shod je bil v Crngrobu 15. avgusta 1898, ko je škof Anton Bonaventura Jeglič blagoslovil zastavo Marijine družbe. V objavljenem poročilu je zapisano: *»Velika množica pobožnega ljudstva se je zbrala pred crngrobsko cerkvijo. Slovesnosti so se udeležile tudi Marijine družbe iz šmartinske, kranjske in ljubljanske dekanije ... Pred cerkvijo so belo oblečene Marijine hčere in učence s šolsko zastavo sprejele Presvetlega in ga spremile v lepo okrašeno cerkev. Z veseljem so stopili Presvetli v svojem škofovskem ornatu na prižnico, s svetim ognjem navduševali in izpodbujali Marijine hčere, da posnemajo čisto in pobožno življenje patronov družbene zastave, preblazene Device Marije čistega spočetja in sv. Alojzija; v mnogih vsakdanjih vzgledih so naslikali zapeljivi, hudobni svet. Po govoru so blagoslovili zastavo in pribili prvi žebelj, govoreč » V imenu*

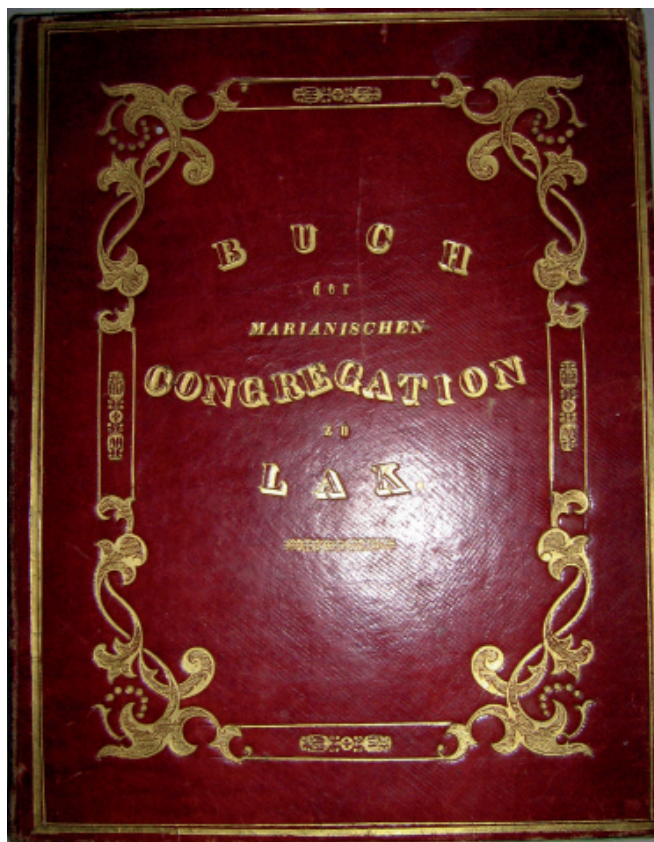
26 NŠAL, ŽA Škofja Loka, Razne knjige, Imenik Marijine družbe v Škofji Loki, 1859–1905, t. e. 2.

27 NŠAL 39, Škofijsko vodstvo Marijinih družb, Katalog Marijinih družb ustanovljenih do leta 1906; t. e. 2; Status Marijinih družb ljubljanske škofije, 1909–1923, t. e. 3; Statistika Marijinih družb ljubljanske škofije, t. e. 4; NŠAL; ŽA Škofja Loka, Razne knjige, Status Marijinih družbe dekanije Loka, 1909–1937, t. e. 2.

28 *Venec cerkvenih bratovščin*, 1897, št. 9, 28. 8. 1897, str. 140.

29 *Venec cerkvenih bratovščin*, 1901, št. 10, 24. 10. 1901, str. 158.

30 AUŠL, Uršulinske šole, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, str. 69.

Imenik Marijine družbe v Škofji Loki.
(hrani: NŠAL, ŽA Škofja Loka)

Očeta in Sina in sv. Duha. Z ljubljenim Sinom nas blagoslovi mati Marija.« *Tudi častna uda loške Marijine družbe in nekdanja prednika, g. svetnik Jožef Kerčon in g. župnik Simon Zupan, g. kumica, družica, g. prednik Francišek Bleiweis in zastopnika drugih družb, med njimi dekan Razboršek i. dr. so zabili žreblje med primernimi izreki: »O najsvetejša Mati blagoslovi svojo družbo.« - »Ljubljene sestre, vojskujmo se stanovitno pod zastavo Marijino zoper bandero sovražnikovo.« - »Vse po Mariji, vse z Marijo, vse za Marijo.« itd.³¹*

Zastava je bila poslej tudi njihov razpoznavni znak pri skupnih shodih in na romanjih. Leta 1900 so romale na Dobrovo,³² kjer so se jim pridružile nekatere

družbenice iz Vižmarij in Dobrove. Del poti so prehodile peš v procesiji, med petjem lavretanskih litanij in molitvijo rožnega venca. Ob prihodu so v cerkvi zapele družbeno pesem in obnovile svoje posvečenje Mariji. Sledila sta nagovor voditelja Antona Čadeža in sveta maša, med katero so pele pod vodstvom nadučitelja z Dobrove. Leta 1914 so obiskale Bled, Radovljico in Brezje, leta 1934 pa Dražgoše. Na izletih so spoznavale zgodovino kraja, si ogledale cerkve in druge znamenite stavbe ter se srečale s članicami drugih Marijinih družb. Del romanja je bil namenjen pobožnosti do Marije ter spodbudam in smernicam za zgledno družbeno življenje in medsebojno spoznavanje.

Po prizadevanju kateheta Antona Čadeža je družba leta 1901 v šoli dobila lastne prostore, v katerih so se zbirali za pouk, branje in skupno razvedrilo. V teh prostorih je bil tudi harmonij, ob njegovi spremljavi je vadal pevski zbor Marijine

31 *Venec cerkvenih bratovščin*, 1898, št. 10, oktober 1898, str. 158–159.

32 *Venec cerkvenih bratovščin*, 1900, št. 10, 24. 10. 1900, str. 159.

družbe. Zbor se je predstavil ob blagoslovitvi kipa Brezmadežne Marije, ki je nato krasil družbene prostore. Ob tej priložnosti je bil organiziran tudi srečelov.³³

Leta 1909 je Marijina družba v Škofji Loki praznovala 50-letnico obstoja. Praznovanje so začeli z duhovnimi vajami ob binkošti, ki jih je vodil superior Družbe Jezusove v Ljubljani p. Alojzij Žužek. V sklepnem govoru je družbenicam priporočil pogosto prejemanje obhajila. Ob koncu duhovnih vaj so imeli skupno obhajilo, ki se ga je udeležila večina družbenic. Praznovanje so nadaljevali 15. avgusta v Crngrobu, kjer so bile tudi sicer vse večje slovesnosti loške Marijine družbe. Praznovanje je bilo opisano v *Bogoljubu*: »... popoldne ob pol dveh smo se zbrale v starološki cerkvi, kjer so bile litanije, nato pa smo se skupno s starološko družbo glasno moleč sveti rožni venec in pojoč Marijine pesmi podale v prekrasno cerkev Marijinega oznanjenja. Po kratkem odmoru je bil slavnostni govor, katerega je imel vč. g. mestni župnik, voditelj naše družbe.³⁴ V svojem govoru so nas spodbujali, kako hvaležnost smo dolžne Mariji za vse v teh petdesetih letih skazane dobrote ... Navduševali so nas še prav posebno za apostolsko delo, ki je tolikega pomena za sedanje čase, zlasti so še poudarjali, kako naj si z lepim zgledom in ljubeznijo pridobimo tudi srca mlajših, da bode vedno bolj rasla četa Marijinih otrok, vnemali so nas za pravo ljubezen božjo, katero bomo prejele v pogostem svetem obhajilu. Nato so bile pete litanije, po litanijah pa smo slovesno obnovile posvečenje, zlasti ganljiv je bil prizor, ko so družbene pevke v navdušenem spevu zagotavljale zvestobo Mariji, zapeli smo še zahvalno in poslovilno pesem, izročile še varstvu Marijinemu celo našo družbo in vse družbene voditelje, ki so v teku teh petdesetih let tukaj delovali.«³⁵ Po javni zahvali vsem dotedanjim voditeljem so izrekli zahvalo tudi uršulinkam, ki so na shodih vodile petje in skrbele za napredek Marijine družbe. Obenem je bila nanje naslovljena prošnja, naj še naprej vzgajajo učenke v ljubezni do Marije in jih tako pripravljajo na vstop v Marijino družbo.

Istega leta so se v Marijini družbi osnovali tudi štirje odseki: odsek za razširjanje dobrih časnikov in poštenih knjig, odsek za pogosto prejemanje svetih zakramentov in glasno molitev, odsek za obiskovanje bolnikov ter odsek za nabiranje novih udov; leta 1910 pa se jim je pridružil še izseljeniški odsek.

Ko je leta 1914 je vodenje Marijine družbe prevzel katehet Viktor Kragl, je bila v nunski cerkvi pred družbenim oltarjem vsako nedeljo in zapovedan praznik ponovno uvedena stalna ura molitve pred Najsvetejšim. Poseben delež pri molitvi je imelo tudi petje, ki ga je vodila in z orglami spremljala uršulinka s. Magdalena Kocelli. Dekleta so bila v maju posebej spodbujena, da vsak dan po tri z znaki Marijine družbe pristopijo k obhajilu in ga darujejo za razcvet Marijinih družb. Prav tako je vsak dan pristopilo k obhajilu po deset deklic iz Marijinega vrtca s svetinjami.

33 *Venec cerkvenih bratovščin*, 1901, št. 8, 24. 8. 1901, str. 126; *Bogoljub*, 1907, št. 7, julij 1907, str. 109–110. Poleg zgoraj naštetega je Anton Čadež v Marijini družbi ustanovil tudi *Čebelico*.

34 Avguštin Šinkovec.

35 *Bogoljub*, 1909, št. 10, oktober 1909, str. 319.

Deklice iz Marijinega vrtca so leta 1920, na veliki petek in veliko soboto, ves dan molile pred božjim grobom.³⁶

O redni molitvi pred Najsvetejšim poroča že zapis v *Vencu cerkvenih bratovščin* (1897). Takrat so se dekleta iz Marijine družbe k redni molitvi zbirala vse nedelje in praznike od 6. ure zjutraj do 6. ure zvečer, učenke zunanje uršulinske šole pa vsak četrtek med šolskim letom od 7. ure zjutraj do mraka.³⁷

Marijin vrtec na ljudski šoli

Da bi pripravili otroke na vstop v Marijino družbo po končanem osnovnem šolanju, so bili s šolah uvedeni Marijini vrtci. Delili so se v štiri skupine: nižja skupina za dečke od 7. do dopolnjenega 10. leta, nižja skupina za deklice od 7. do izpolnjenega 10. leta, višja skupina za dečke od 11. do 14. leta, višja skupina za deklice od 11. do izpolnjenega 14. leta. Namen Marijinega vrtca je bil poglobljanje in utrjevanje družinske in šolske vzgoje. Pripravljeno versko okolje je spodbujalo versko-nravno vzgojo in ustvarjalo dobro družbo, skrbelo za socialno vzgojo in razvijalo čut za apostolat. Tedenski sestanki so potekali v temu namenjenemu prostoru, če ni bilo druge možnosti tudi v cerkvi. Sestanki so bili ob delavnikih po pouku in so trajali tri četrt ure. Del časa je bil namenjen tudi pripravljanju otrok na ljudsko petje v cerkvi. Za poživitev dela Marijinih vrtcev so bila priporočena romanja k bližnjim božjim potem ali obisk k Marijinemu vrtcu sosednje župnije.³⁸

Na dekliški zunanji ljudski šoli je bil Marijin vrtec ustanovljen leta 1914. 8. marca istega leta je bilo vanj sprejetih sto učenk. Slovesni sprejem je potekal drugo nedeljo v postu. Na začetku so pevke zapele pesem *Nebeška vrtnarica, čuj moj proseči glas: o, naj bom cvetka tvoja v nebeškem vrtcu jaz*. Nato so izrazile svojo željo, da bi bile sprejete v Marijin vrtec in glasno molile posvetovalni molitev *O Gospa moja*. Voditelj je vsaki deklici izročil svetinjo Brezmadežne na zelenem traku z besedami: »Sprejmi svetinjo in ljubi Marijo.« Sprejem so sklenili z Marijino pesmijo *O, ko bi cvetka nežna!*³⁹

Leta 1916/17 sta bili ustanovljeni še skupini v notranji šoli in skupina za najmlajše učenke; tako so delovale 4 skupine.⁴⁰

Število članic Marijinega vrtca je znano le za nekaj let: leta 1914 jih je bilo 122, leto kasneje 96, leta 1917 pa 278. Leta 1919 je bilo v Marijinem vrtcu

36 AUŠL, Uršulinske šole, Šolska kronika 1919–1940, str. 7.

37 *Vencu cerkvenih bratovščin*, 1897, št. 3, 24. 2. 1897, str. 39.

38 NŠAL, ŠAL 5, Marijine družbe, Pravila Marijinih vrtcev, t. e. 111.

39 AUŠL, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, str. 234; *Bogoljub*, 1914, št. 3 in 4, marec, april 1914, str. 127.

40 AUŠL, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, str. 276.

Deklice iz Marijinega vrtca na romanju v Crngrob, 16. 7. 1918.

(hrani: AUŠL)

250 deklic,⁴¹ od tega jih je bilo v tistem letu na novo sprejetih 76.⁴² Leta 1933 je bilo skupno število 130, leta 1935 pa 98.⁴³

Podobno kot v Marijini družbi so tudi tu delovali različni odseki (evharistični, misijonski ...).

Del vzgoje je bil usmerjen v dobrodelnost. Tako je 26. decembra 1917 Marijin vrtec pod vodstvom kateheta Ludvika Lederhasa pripravil božičnico z naslednjim programom: deklamacije, igranje na citre, petje, prizor otrok na Betlehemskih poljanah, igra *Pastirice Barbke sv. večer*, žive slike; božični prizori: Hojka, božično drevesce; obdarovanje otrok. Božičnico so trikrat ponovili in 800 kron dobička porabili za nakup obutve za revne učenke.⁴⁴

V kroniki je naslednja božičnica omenjena 22. decembra 1937, ko so deklice iz Marijinega vrtca zaigrale igro *Pri jaslicah*. Sledile so deklamacije, petje in govor kateheta g. Viktorijana Demšarja. Božičnica je bila povezana tudi z dobrodelnostjo, saj je bilo s podporo banske uprave in dobrotnikov iz mesta obdarovanih 52 učenk.⁴⁵

41 NŠAL 39, Status Marijinih družbe dekanije Loka, 1909–1937, t. e. 3.

42 AUŠL, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, str. 295.

43 NŠAL 39, Statistika Marijinih družb ljubljanske škofije, t. e. 4.

44 AUŠL, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, str. 288.

45 AUŠL, Uršulinske šole, Šolska kronika, 1919–1940; Zalar, *Marijine družbe*, str. 164.

Pouk in verska združenja na šoli so delovala do konca marca 1941, ko je bil šolski pouk prekinjen in čez slab mesec dni so tudi uršulinke morale zapustiti samostan, s tem pa je bilo prekinjeno njihovo dolgoletno vzgojno delo. Zaradi vojnih razmer je bil pogrešan tudi del arhivskega gradiva, ki se je nanašal na delovanje šol. Ta prispevek je poskus delne rekonstrukcije verskega pouka in vzgoje ter delovanja verskih združenj v dekliških šolah in penzionatu, ki so jih do 2. svetovne vojne v Škofji Loki vodile uršulinke.

KRATICE IN OKRAJŠAVE:

a. e.	arhivska enota
AUŠL	Arhiv uršulinskega samostana v Škofji Loki
NŠAL	Nadškofijski arhiv Ljubljana
ŠAL	Škofijski arhiv Ljubljana
t. e.	tehnična enota
ŽA	župnijski arhiv

VIRI:

Arhiv uršulinskega samostana v Škofji Loki (AUŠL)

Nekrologi v slovenskem prevodu, 1786–1911, t. e. 5.

Mrliška knjiga, 1928–1981, t. e. 8.

Uršulinske šole, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, t. e. 1.

Uršulinske šole, Šolska kronika, 1919–1940, t. e. 1.

Uršulinske šole, Letno poročilo vnanje 5-razredne dekliške ljudske šole v Škofji Loki, 1904, t. e. 3.

Uršulinske šole, Jahresbericht des Mädcheninstitutes der Ursulinen in Bischoflack 1906, t. e. 3.

Nadškofijski arhiv Ljubljana (NŠAL)

NŠAL, ŠAL 5, Marijine družbe 1915–1953, t. e. 111

NŠAL 39, Škofijsko vodstvo Marijinih družb, Katalog Marijinih družb ustanovljenih do leta 1906, t. e. 2.

NŠAL 39, Škofijsko vodstvo Marijinih družb, Status Marijinih družb ljubljanske škofije 1909–1923, t. e. 3.

NŠAL 39, Škofijsko vodstvo Marijinih družb, Statistika Marijinih družb ljubljanske škofije, t. e. 4.

NŠAL, ŽA Škofja Loka, Razne knjige, Imenik Marijine družbe v Škofji Loki, 1859–1905, t. e. 2.

NŠAL, ŽA Škofja Loka, Razne knjige, Status Marijinih družbe dekanije Loka 1909–1937, t. e. 2.

NŠAL, ŽA Škofja Loka, Spisi, Marijina družba, t. e. 10

Časopisni viri:

Angelček, 1914.

Bogoljub, 1903, 1904, 1905, 1907, 1909, 1910, 1914, 1915, 1934, 1935.

Venec cerkvenih bratovščin, 1897, 1898, 1900, 1901.

Zgodnja Danica, 1880.

Ljubljanski škofijski list, 1907, 1908.

LITERATURA:

- Kogoj, Jasna: *Uršulinke na Slovenskem : ob 200-letnici prihoda uršulink v Škofjo Loko*, Izola [i. e.] v Ljubljani : Uršulinski provincialat, 1982.
- Marijina kongregacija: *Katekizem Marijine kongregacije*, Ljubljana : O. V. M. D., 1928.
- Pogačnik, Jože: *Vodilo Marijinih kongregacij*. V Ljubljani : Škofijsko vodstvo Marijinih družb, 1943.
- Sveto pismo Stare in Nove zaveze : slovenski standardni prevod*. Ljubljana : Svetopisemska družba Slovenije, 2013.
- Triler, Marta: Dekliško šolstvo v Škofji Loki v drugi polovici 19. stoletja. V: *Loški razgledi 60*, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2014, str. 191–206.
- V Marijin vrtec je bil(a) sprejet(a) ...V: *Kongregacijska knjižica*, zv. 2, Ljubljana : Škofijsko vodstvo Marijinih družb, 1930.
- Zalar, Drago: *Marijine družbe na Slovenskem*. Ljubljana : Družina, 2001.

Summary

Religious education and upbringing in girls' schools in Škofja Loka, part 2

Religious education, and the associated introduction into a life of faith, was an integral part of school education until the end of the Second World War. It was based on the Catholic world view. In the first part are presented the textbooks that were in use in religious education and its inclusion in regular lessons. The often sparse records in the School Chronicle tell of the bestowal of the sacraments of confession, first communion and confirmation. There are most records on first communion, in which, in addition to the date, is also recorded the course of the ceremony. The School Chronicle also provides a number of records of important events that marked the religious extent of teaching: celebration of the 300th anniversary of the death of St. Aloysius, patron saint of the young, consecration of the school flag, celebrating the 50th anniversary of the proclamation of the religious truth of the immaculate conception of the Virgin Mary, connected with the painting of the presbytery and facade of the convent church.

The second part presents religious associations that were associated with the girls' school: the Congregation of Mary, intended for girls after completion of primary school, and Mary's kindergarten, meant for primary school girls. The Congregation of Mary was founded in 1859 by the teacher of religion, Jožef Kerčon. It was the first newly established Congregation of Mary for girls in Gorenjska. It was founded under the name of Immaculate Conception of the Virgin Mary; the second patron saint was St. Aloysius. It was headed by teachers of religious education, with the practical assistance of the Ursuline nuns. The members met in the convent church and on more ceremonial occasions in the Church of Mary in Crngrob. They forged links and met with other Congregations of Mary on pilgrimages and excursions. After 1910, five sections operated within the framework of the Congregation of Mary, in which the girls were absorbed in individual aspects of life: section for

disseminating good newspapers and honest books, section for frequently receiving the sacraments and prayer out loud, section for visiting the sick, section for collecting new members and an emigrant section. Events (recitations, plays, singing), which had a charitable character, were an integral part of activities. Mary's kindergarten was meant for girls in the primary school.

Rohotnikove padarske bukve

Izvleček

V članku sta predstavljena dva rokopisa ljudsko-medicinskih knjig, ki ju hranijo na Rohotnikovi kmetiji v Breznici pod Lubnikom. Starejši, leta 1828 ga je prepisal Peter Oman, je vezan v enaki platnici kot prva knjiga pridig kapucina Janeza Svetokriškega, ki so jo tiskali leta 1691 v Benetkah. Druga rokopisna knjiga je s področja veterine. Za Gregorja Perka, gospodarja pri Rohotniku, jo je leta 1836 napisal ljudski zdravilec Anton Košenina iz Puštala pri Škofji Loki. Obe knjigi sta napisani v bohoričici in še dobro ohranjeni. Dopolnjujeta obsežno zbirko rokopisnih ljudsko-medicinskih knjig, ki so bile doslej odkrite na Loškem.

Abstract

The Rohotnik barber surgeon's books

The article presents two manuscripts of folk medicine books, which are preserved at Rohotnik farm in Breznica pod Lubnikom. The older, written in 1828 by Peter Oman, is bound in the same cover as the first book of sermons of the Capuchin Janez Svetokriški, which had been printed in Venice in 1691. The second manuscript book is from the veterinary field. It was written in 1836 for Gregor Perko, master at Rohotnik, by the folk healer Anton Košenina from Puštal near Škofja Loka. Both books are written in Bohorič script and are well-preserved. They supplement the extensive collection of manuscript folk medicine books that have been discovered to date in the Škofja Loka area.

Uvod

V knjižnici Loškega muzeja (LM) nimajo nobenega originalnega prepisa padarskih bukev, imajo pa fotokopije štirih njihovih prepisov: Rohotnikovega iz leta 1828, tzv. Pirčevega iz leta 1830, del prepisa, ki ga je hranil Pavle Hafner na Partizanski cesti v Škofji Loki, in kopijo novejšega prepisa, ki ga hrani Jakobina Dagarin iz Puštala. Pri ogledu originala Rohotnikovega prepisa sem naletel še na en prepis bukev s področja veterine, ki so ga Rohotnikovi pred leti našli pri pospravljanju podstrešja. Oba prepisa doslej še nista bila predstavljena oziroma obravnavana, čeprav je starejšega, iz leta 1828, poznala že kustosinja Meta Sterle in ga leta

1988 tudi prekopirala. V LM so leta 2014 omenjenim štirim fotokopiranim prepisom dodali še kopijo novo odkritih Rohotnikovih veterinarskih padarskih bukev.¹

Najstarejši prepis Lipičevih padarskih bukev je ohranjen v Jugoslovanski akademiji znanosti in umetnosti v Zagrebu in nosi letnico 1820.² Že naslednji bi utegnil biti Omanov iz leta 1828, ki ga po kraju najdbe imenujemo Rohotnikov. Opisan je Košeninov prepis iz leta 1830, ki je bil tudi ilustriran. Za svojim očetom ga je uporabljala njegova hči Katra. Prepis je darovala Puštalki Heleni Sever, ki je bila potovka v Ljubljani; ta prepis velja za izgubljenega.³

Ko sem leta 2013 poročal o *dobračevskem prepisu*, za Rohotnikove bukve še nisem vedel, zato sem zapisal, da v virih nisem našel prepisovalca Lipičevih bukev Petra, katerega priimek bi se začel s črko O.⁴ Prav Rohotnikove so zadrego pojašnil: leta 1828 jih je prepisal **Peter Oman**. Ne povsem brez tveganja zapišem, da je imel Andrej Morè leta 1887 prav ta prepis za predlogo, saj je na začetku prepisa, poleg imena in prve črke priimka, pravilno navedel tudi letnico 1828.

Primerjava Omanovega in Morétovega prepisa pokaže številne podobnosti, a tudi nekatere razlike. Morè je pri pisanju že uporabljal gajico, čeprav je bila predloga napisana v bohoričici. Njegov prepis je s 317 stranmi manj obsežen od Omanovega, ki ima 442 strani, od tega 13 strani kazala in 429 vsebinskih. Eden od razlogov za manjši obseg je dejstvo, da Morè ni prepisal obsežnega poglavja o zdravljenju goveje živine. Ne Morétove ne Omanov nimata ilustracij. Da je Morè prepisal Omanovega, dokazujeta tudi skoraj identična struktura in vsebina, opazne pa so tudi manjše razlike. Podrobnejša primerjava pokaže, da se je Oman na drugi strani prepisa skliceval na enajst darov sv. Duha, Morré pa le na sedem, kolikor jih je napisanih v katoliškem katekizmu.

V vsebini zadnjega dela pa med obema prepisoma opazimo očitno razliko: Morétove vsebuje še tretjo knjigo, ki pri Omanu ni vključena. V njej je opisano delovanje drevesnih sestavin in njihova uporaba.⁵ To nakazuje možnost, da je Morè to poglavje prepisal iz neke druge predloge, ki pa je ne omenja. Na tem mestu naj omenim prepis Lipičevih padarskih bukev, ki jih je leta 1830 prepisal Anton Košenina, v katerih je v drugem poglavju, imenovanem *II. Bukve*, zapis *od ose sorte Dreves katere sa to o nashm kraj snajdeja* ...⁶ Tudi v večini drugih prepisov Lipičevih bukev je vključeno poglavje o drevesih. To kaže na možnost, da je Morè pri prepisovanju imel še enega od Lipičevih prepisov. Ne izključujem pa tudi možnosti, da je po letu 1828 nastal še en prepis Omanovih bukev, ki pa ga (še) ne poznamo. V primeru, da se ta morebitni prepisovalec ni podpisal, ga Morè že na začetku svojega prepisa ni mogel omeniti poleg Omana ali celo brez njega.

1 Loški muzej, knjižnica, fond XIII. Ljudsko-medicinske knjige.

2 Dolenc, Okolica Škofje Loke ..., str. 123–133.

3 Sterle, Ljudsko zdravilstvo na Loškem, str. 97–98.

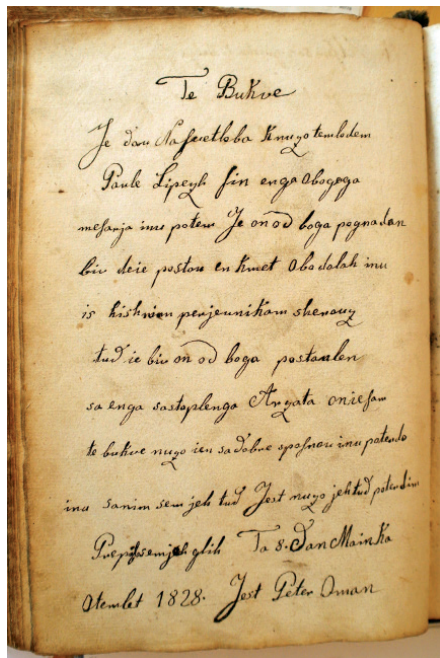
4 Košir, Dobračevske padarske bukve, str. 144.

5 Isti vir, str. 155.

6 Sterle, Ljudsko zdravilstvo na Loškem, str. 97.

Padarske bukke danes.

Podatki o prepisovalcu na koncu prvega dela bukev.

Omanov prepis

Najprej bom skušal pojasniti, kdaj in kako je prišel obravnavani prepis k Rohotniku, zatem pa tudi, kdo je bil prepisovalec. Meta Sterle je menila, da je ljudska medicinska knjiga prišla k Rohotniku po sorodstvenih vezeh, kar je prek Sušnikovih kazalo na Tonetove v Zmincu. Iz zapisa oseb na zadnji strani Omanovega prepisa sklepamo, da je prepis prišel k Rohotniku zelo zgodaj. Ne izključujem možnosti, da bi Peter Oman naredil prepis Lipičevih bukev po naročilu Gregorja Perka (1767–1861), gospodarja pri Rohotniku. To nakazuje misel, da se je Gregor ubadal tudi s padarstvom, če ne za širše območje, pa vsaj za domače potrebe. Za kmeta je bilo zdravje domačih živali vsaj toliko pomembno kot zdravje ljudi, zato je Gregor poskrbel tudi za bukke s področja veterine. Te mu je prevedel in napisal znani loški zdravilec iz Puštala *Ha Tone*, s pravim imenom Anton Košenina. Verjetnejša pa se zdi druga možnost, da je prišel Omanov prepis k Rohotniku v času gospodarja, Gregorjevega zeta Jakoba Jaka Sušnika, Sušnikovega, iz Breznice št. 6, ki se je priženil k Rohotniku leta 1839. Njegova mati Gertruda, Jera, roj. Oman (1788–1855), je bila Tonetova iz Zminca št. 10. To možnost podpira tudi dejstvo, da je bilo Omanovemu prepisu kasneje dodano poglavje o zdravljenju živine, ki je opisano v nadaljevanju.

Vrnimo se k prepisovalcu Petru Omanu. Je bil sorodnik Jere Oman, ki se je primožila k Sušniku? Na to možnost je opozorila že Sterletova. Na osnovi letnice nastanka prepisa, 1828, sklepam, da se je prepisovalec rodil enkrat v letih 1775–1800. Pri Tonetu v Zmincu št. 10 so izdelali rodovnik svojih prednikov, a med naštetimi Petra ne najdem, vpisana pa je Jera (1788), hči Antona Omana in Jere Kos, kasnejša gospodinja pri Sušniku v Breznici.⁷ Petra Omana nisem našel niti v matičnih knjigah niti v *Status animarum* škofjeloške župnije sv. Jakoba.⁸ V obsežni zbirki podatkov rodoslovca Petra Hawline sem med osebami z imenom Peter Oman našel enega samega, ki bi ustrezal prepisovalcu, saj se je rodil okoli 1775. leta.⁹ Ker je živel v Virmašah, sem iskanje nadaljeval v župniji Stara Loka. Tam je vpisan krst enega samega Petra Omana: rodil se je 27. 6. 1773, očetu Matiji in materi Mini, roj. Trilar, po domače pri Mraku, v Virmašah št. 1.¹⁰ Te družine nisem uspel povezati z Omani v Zmincu, ne s Tonetovimi ne s Karlinovimi, in s tem tudi ne – vsaj posredno – dokazati, da je padarske bukve prepisal prav ta Peter Oman, čeprav se zdi ta možnost zelo verjetna. Glede na vezavo bukev v platnice z vtisnjanim znakom kapucinskega reda sem se obrnil tudi na profesorja dr. Metoda Benedika, ki pa pri svojih raziskavah in vsem obsežnem vodenju o loškem kapucinskem samostanu imena Peter Oman ni srečal.¹¹ Ni mi uspelo dokazati, da bi bil prepisovalec vsaj nekaj let v latinskih šolah, saj imajo v arhivu kataloge in vpisnice šele za čas od leta 1791 naprej.¹²

Opis knjige

Obravnavani prepis ima naslednje izmere: 23 x 33 x 6,1 cm. Knjiga je sorazmerno dobro ohranjena, le platnici sta precej izdelani, kar kaže na njeno pogosto uporabo, ali pa sta bili izdelani že ob vezavi. Usnje so ponekod načeli molji. Platnici sta leseni, prevlečeni z usnjem rjave barve. Sprednja stran je ornamentirana z dvema okvirjema iz vtisnjenih črt, v presečišču diagonal pa je vtisnjen pokončen ovalni znak, v velikosti 55 x 60 mm. V njem so vidne tri postave: levo menih z otrokom v naročju in svetniškim nimbom nad glavo, desni menih je brez insignij, a s svetniškim nimbom, med njima je stilizirani jelen, nad njima pa postava v oblaku, stoječa na luninem kraju. V platnico sta vdeleni desnostranski kovinski zaponki, ki knjigo zapirata. Zadnja platnica je podobno okrašena kot sprednja, v presečišču diagonal je pokončen ovalni pečat, izdelan v stilu grba,

7 Rodovnik rodbine Oman, Zminec št. 10, računalniški print.

8 NŠAL, Župnija sv. Jakoba Škofja Loka, Rojstne knjige 1764–1804, Indeks 1736–1804 in St. animarum 1751–1896.

9 Zbirka BK5.

10 Krstna knjiga župnije Stara Loka 1771–1790, Repertorij krstne knjige iste župnije 1613–1790 in St. animarum 1768–1893.

11 Benedik, elektronsko pismo, 15. 10. 2014.

12 ZAL, LJU 184, Klasična gimnazija, katalogi in vpisnice.

v velikosti 45 x 55 mm. Povečava v sredini pokaže Kristusov simbol IHS s križem in tremi žebli v spodnji tretjini. Okoli simbola je centrifugalno postavljen napis: IESVS (zgoraj), MARIA (desno), SANCT: (spodaj), FRANC: (očitno Franciscus, levo). Primerjava s podobnimi vezavami je pokazala, da sta popolnoma enaki platnici oklepali originalni izvod prvega zvezka pridig Janeza Svetokriškega, z naslovom SANCTVM PROMPTVARIVM, ki so jo leta 1691 natisnili v Benetkah. Faksimile knjige imajo v kapucinski knjižnici v Škofji Loki. Očitno je neznani knjigovez odstranil dotrajane (?) liste pridig in stare platnice porabil za vezavo (praznih) listov za Omanov prepis Lipičevih padarskih bukev leta 1828. Ni izključeno, da sta platnici oklepali kakšno drugo knjigo, ki jo je izdal kapucinski red. Profesor Metod Benedik mi je namreč sporočil, da je na sprednji platnici vtisnjeni znak, imenovan *supralibros*,¹³ skoraj vedno na izdajah kapucinskih avtorjev. In še: Po meni znanih razlagah je svetnik na levi z Jezusom v naročju sv. Anton (ali tudi sv. Filip, prvi svetnik iz kapucinskega reda), na desni pa sv. Frančišek in nad njim Marija.¹⁴ Pri ponovnem natančnem pregledu tega supralibrosa sem ugotovil, da so v notranjem krogu na desni strani komaj vidne črke CA...UCC...N, torej CAPUCCINORUM. Celotni napis, ki je viden na repliki omenjene knjige Janeza Svetokriškega, je tedaj FRATRUM MINORUM CAPUCCINORUM.

O obliki in vsebini

Oman je pisal z velikim razmakom med vrsticami, za katere je vnaprej, od prve do 133. strani, s svinčnikom vrisal črte. Tudi v nadaljevanju je Oman ohranil enak razmak in dosledno vodoravno napisane vrstice, kar kaže na uporabo izdelane podlage s črtami. V prepisu je obsežno poglavje Zdravila za govejo živino, na straneh od 379 do 416. Te strani je pisala druga roka in ne Omanova. Ta pisava v bohoričici je bolj izpiljena, skoraj lepopisna in zagotovo ni delo Antona Košenine, ki je prepisal Rohotnikove veterinarske bukke. Treba je omeniti, da je jezik tega poglavja bistveno boljši in kaže na šolanost zapisovalca. Predloga za prepis je neznana. Veterinarskemu poglavju sledijo vpisi več drugih zapisovalcev (od strani 417 do 429). Samo 417. stran je napisana v bohoričici, druge so že v gajici, torej iz druge polovice 19. stoletja. Pred koncem knjige so priloženi štirje recepti, ki so jih napisale tri različne roke. Bukve zaključijo zapis *ene dobre molitve za vsak jutran in večir zamolt za duše* (v) *vicah*, ki ima naslov *Molitev od Kristusovega Terplejna*. Za molitvijo je na zadnji strani ista roka zapisala devet oseb, ki so tako ali drugače povezane z Rohotnikovimi. Sterletova jih je identificirala in ugotovitve napisala na kartonček, ki je priložen fotokopiji bukev.¹⁵ Njene podatke sem dopolnil z nekaterimi novimi. **Jaka Sušnik** (1815), Sušnikov, iz Breznice št. 6,

13 Supralibros je na naslovnici odtisnjen znak ustanove, ki je knjigo izdala. Izdelan je po heraldičnih pravilih, kar pa za *ex libris*, ki je notranji znak lastnika knjige, ne velja.

14 Benedik, elektronsko pismo, 15. 10. 2014.

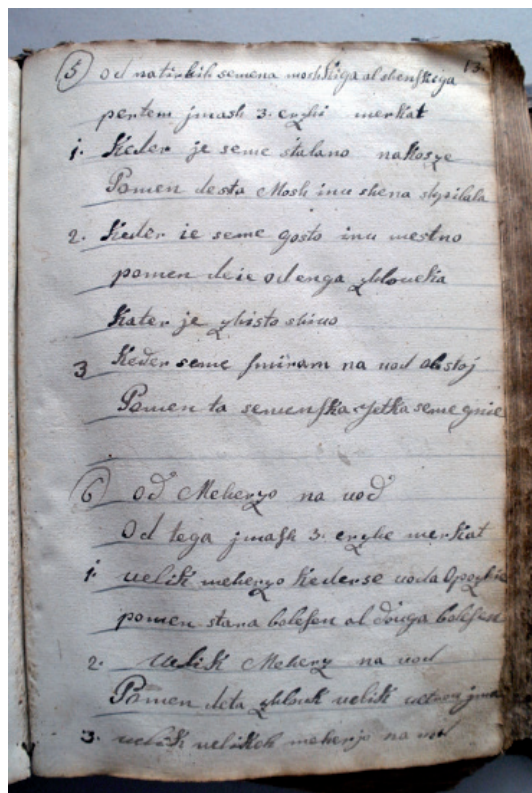
15 Na kartončku je pripis: «OPOMBE, M. STERLE I/1988 - PODATKI IZ ZAL, ŠK. LOKA».

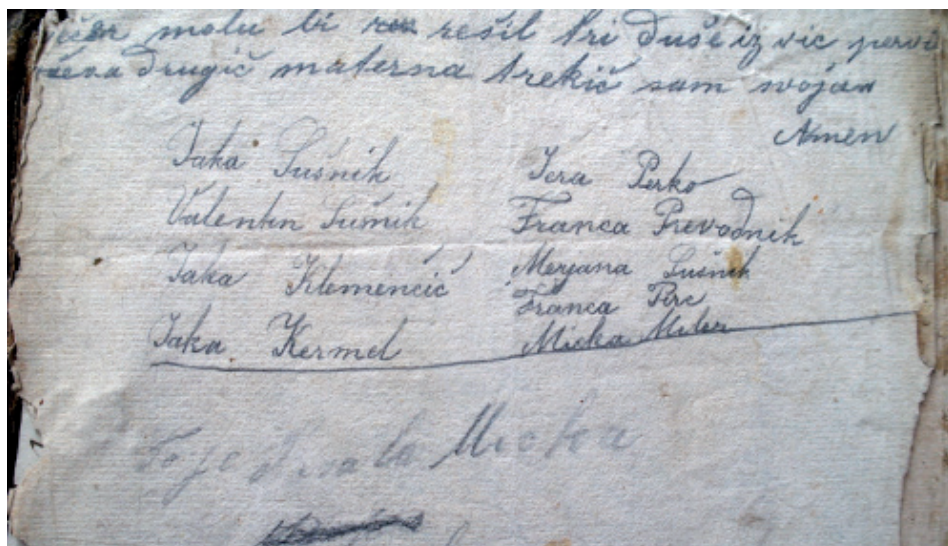
Supralibros na sprednji platnici.

Vtis grbu podobnega znaka na zadnji platnici.

Trinajsta stran Omanovega prepisa.

Zapis na zadnji notranji strani Omanovega prepisa.

sin Luka in Gertrude, roj. Oman, Tonetove iz Zminca št. 10, se je k Rohotniku priženil leta 1839. Njegova žena **Jera, roj. Perko** (1809–1883) je bila hči Gregorja in njegove žene Magdalene, roj. Tavčar. **Valentin Sušnik** (1853), sin Jaka in Jere, se je leta 1878 oženil s **Franco Prevodnik** (1860), doma pri sv. Florjanu št. 2. Zapisani **Jaka Klemenčič** je bil doma pri Dolinčku, Breznica št. 10. **Merjana Sušnik** (1855), Valentinova sestra, se je leta 1888 primožila k Oblaku v Brode št. 9. **Franca Pirc** (1850), ljubljanska najdenka, je živela na Grilovem, Breznica št. 1, in se 1888. primožila k Sv. Barbari št. 29. **Jaka Kermel** (1813–1896) je bil doma pri Potočniku, Breznica št. 5.¹⁶ Naštete osebe in molitev je zapisala **Micka Miler**, za katero je Sterletova pripisala le, da Müllerjev v Breznici in bližnji okolici ni, so pa v Škofji Loki. Avtorstvo zapisa je potrdila Micka Miler sama: *To je Pisala Micka Miler*. Pavle Križnar, gospodar pri Rohotniku, se spominja pripovedi svojega očeta, da sta bili sestre Micka in Elizabeta Miler krajše obdobje gospodarici pri Rohotniku. Doma naj bi bili v Škofji Loki. Ne ve, kakšna je bila njuna povezava z Rohotniki. To naj bi bilo še v času pred Križnarji, torej pred letom 1930, ko se je priženil Pavel Križnar (starejši), lletov iz Delnic pri Poljanah.¹⁷ V zemljiški knjigi Milerjevi nista omenjeni.¹⁸ Uspel sem pojasniti Mickino poreklo, Elizabete pa nisem našel. Micka Miler (1864–1934) je bila hči Jere Sušnik (1817), ki je bila doma pri Sušniku, v Breznici št. 6, in Pavla Milerja iz Virmaš. Leta 1885 se je omožila z Antonom Dolinarjem, s katerim sta se naselila pri Rohotniku, kjer je

16 Povzeto po Štukl, *Po poti kulturne dediščine*, str. 140–142.

17 Povedal Pavel Križnar, 27. 9. 2014.

18 ZAL, Enota v Škofji Loki, Zemljiška knjiga k. o. Sopotnica, urb. št. 1187, ŠKL VII, t. e. 1 in Okrajno sodišče Škofja Loka, Zemljiška knjiga, k. o. Sopotnica, vložna št. 2.

gospodaril njen stric Jaka. V času njunega bivanja na kmetiji je bil gospodar Valentin še sorazmerno mlad, zato sta verjetno na kmetiji le pomagala z delom, ne pa gospodarila. Pot, po kateri so padarske bukke prišle k Rohotniku, ostaja torej nepojasnjena, sklepam pa, da se je to zgodilo že pred prihodom Micke Miler k stricu Jaku. Glede na vpisani Mickin priimek je živela pri hiši že pred poroko leta 1885 in v tistem času v bukke tudi napisala molitev in prej naštete osebe. Ni izključeno, da so si napisani Rohotnikovi sosodje Klemenčič, Pirčeva in Kermel knjigo sposodili.

Veterinarsko poglavje

Tega poglavja Morè ni prepisal, zato ga v zapisu o dobračevskih padarskih bukvah nisem obravnaval in ga predstavljam na tem mestu. Na prvih treh straneh, ki ne spadajo v veterinarsko področje, sta recepta za pripravo zdravila za bolezn v prsih in preganjanje bolečine v zobeh in ustni votlini. Pisec pripravk za lajšanje bolečin v prsih imenuje *sdravilen Thee*, zdravilen čaj. V tistem času slovenske besede *čaj* še niso poznali. V padarskih bukvah so ga še vse do konca 19. stoletja imenovali *uoda*, voda, tukaj pa je zapisovalec uporabil nemško besedo. Zanimiv je še namig: *Vse te rezhi, is katerih si veliko Thee naredish koshtajo okoli 18 vinarjev, ko bi pa hotel is apoteke en Thee sa persi imeti, ko bi tudi nezh bolshi ne bil, bi te pa, ko bi ga veliko bilo veliko groshev koshtalo.*¹⁹ Zanimivo je tudi navodilo za vzdrževanje zob: *De is sob ne smerdi in de ne bodo zherni, /.../ tako se morejo vsak dan sjutraj in svezher slasti pa po jedi usta ismiti s lepo zhisto vodo, vse kar se je med sobmi od jedi nateknilo, se more s enim vresanim peresam ispečkati (ne pa s kako knofla ali shvavna), potem se sobje s kako ruti-zo volno obrishejo, in se je varovati kaj terdiga s sobmi terti (tretji), tudi se je varovati pred rezhmi, ktere so ojstre, grisjozhe, kakor je, postavim ... tobakov pepel.* Zapisano navodilo je bilo za tisti čas napredno in bi bilo vsaj deloma uporabno še vse do pred kratkim, ko je bonton začel preganjati zobotrebce iz javnih jedilnic.

V veterinarskem poglavju z naslovom *S(d)ravila sa govejo shivino* so obravnavane naslednje bolezni in poškodbe domačih živali: *Od gob v gobcu per teletih, Kedar se sobje gugejo ali majejo, Sa ranjen jesik, Od bolehnih ozhi, Kedar si govedo rogé odbije, Od zhervov v ushesih, Kedar se v ushesu gnoji, Otok v vratu ali vnemanje, Goba na kolenu, Kedar si je govedo kaj v nogo saderilo, Kedar je noga u zhleni per malih parkelzih spahnjena ali svita, Zherni ovzhizh (bolesen ali saparza (zaparca?) v parklih, otekel ovzhizh (ta bolezen je bolj ali manj nepojasnjena; v zapisu so ji namenjene tri polne strani),²⁰ Vogerzi, Kedar je govedo v stegnih pretegnjeno, v ledjih pretegnjeno.*

19 En groš je veljal deset vinarjev oziroma pet krajcarjev.

20 Pri nas doma smo poznali le vovčno ovco, ki je čemela, se ni pasla ali jedla pri jaslih. Še po drugi vojni smo ji zarezali v uho in po rani tolkli z mlado leskovo šibo, da se ji kri ni prehitro ustavila. Ne spominjam se, koliko ji je ta ukrep pomagal, če sploh.

Ranam so namenjene polne štiri strani, največ navodilom o šivanju ran in zdravljenju gnojnih ran z zeleno žavbo, ki je opisana na 398. strani: *zmes stolčnega Grinspana, Mastike-gumija, Bajrauh kadila, Ajbiševe in Popelnove žavbe, Lorberjevega in terpentinovega olja, od vsaziga po dva lota*. Pisec zeleno žavbo pogosto priporoča. Tudi Peter Oman je na strani 355 opisal zeleno žavbo, a nekoliko drugače: *en frakel stolčenega zelenega brina, ena pest kaplario(?), ena unča putra in ena dobra žlica laškega uola. Ta shauba tud szel zel stare Rane rada zel guishno* (... pozdravi zagotovo celo zelo stare rane). Zanimiv je zapis pomoči, če *shivinzhetu drugo zhivinzhe s rogam shivot pteterga tako de se mu zheva pokashejo, se more na semlo poloshiti, zheva nasaj spraviti, in kar je ofnaniga takole vkup spraviti: Vsemi eno veliko sa to perpravljeno shivan(k)o, vdeni vanjo eno terdno vesavno nit, stisni pretergano kosho na drugim konzū skup, zabodi shivano tako, de bosh sagrabil s njo obe plati prederte koshe s mesam vred, in ko je nit tako skosi in skosi obeh kosh potegnjena, se per poldi s voslam saveshe, de se obe plati koshe na tanko ukup stisnete; potem se nit nad voslam odreshe, in se tako sa en paviz (v)sakseb (za en palec narazen) tako dolgo shiva, de je vse, kar je rasterganiga sashito, toda varovati se more, de se par shivanju s shivano zhevo ne prebode*. Sledijo *Bramori na vratu živinčeta, Bradavize (mahovnice), Oteklo vime, Krvavo, višnjevo ali plavo mleko, Grenak puter, Izguba mleka, Kedar vola jarem obteshi (ožuli), Grinte ali hraste, Ushi*.

To poglavje je bilo pripisano okoli leta 1850, še preden so začeli uvajati gajico.

Veterinarske padarske bukke

Najprej nekaj o Antonu Košenini (1799–1881), ki so ga domačini poznali po vzdevku *Ha Tone*. Sam se je označil kot *en gmein zhlovk*, kar pomeni, da se je prišteval med navadne, preproste in neizobražene ljudi. Dolenc je zapisal, da je *bil en ubogi tkauc u pushtal*.²¹ Po nekaj selitvah od bajte do bajte v Puštal se je leta 1857 naselil pri Hribčkarju, Puštal št. 12, kjer je bila mežnarija. Preživeljal se je s tremi dejavnostmi: tkalstvom, mežnarjenjem, predvsem pa z zdravilstvom. Njegovo poreklo in delo je v Loških razgledih opisala Sterletova.²² Na tem mestu omenjamo njegov prepis Lipičevih padarskih bukev iz leta 1830.²³ V njem so lepe ilustracije, kar kaže tudi na smisel za risanje. To mu je treba priznati, čeprav je svoje ilustracije morda prerisal, saj tudi prerisovanje kaže sposobnosti prerisovalca. Moška postava, z dolgimi lasmi in obuta v škornje, je narisana v solidnih porporcih, vejica v levici in kelih v desnici pa kažeta na padarja oziroma zdravilca.

21 Dolenc, Ljudske medicinske knjige, str. 73.

22 Sterle, Ljudsko zdravilstvo na Loškem, str. 97–98.

23 Ta prepis je omenjen tudi na koncu kazala »Pirčevih« padarskih bukev, za katere ne poznamo niti prepisovalca niti časa nastanka. Omenjeni zapis je dvoumen, saj ne pove natančno, ali je bil Košenina prevajalec iz nemškega jezika ali pa je bukke prepisal od Lipiča. Daljši zapis o »Pirčevih« bukvah načrtujem v naslednjem letu.

Košeninovo padarstvo je nadaljevala hči Katra, imenovana *Ha Katra* (1832–1904). Z možem Puštalcem Francem Steierjem sta živela pri njenem očetu, pri Hribčkarju.

O avtorstvu

Da je Anton Košenina res pravi pisec (prevajalec in manj verjetno zgolj prepisovalec) Rohotnikovih veterinarskih bukev, ugotavljam po treh dokazih. Prvič je v svojem prepisu iz leta 1830, tega je v LR predstavila M. Sterle, narisal ilustracijo pri začetku petih *bukev* (petega poglavja), kjer je v sredini vpisal povsem enaki začetnici A: K kot v Rohotnikovi (glej v nadaljevanju skenirano stran 47). Drugič: pisava v obeh knjigah je tako podobna, da je skoraj izključeno, da bi pisali dve različni roki. Tretjič: na slikovnem kazalu na tretji strani veterinarskih bukev Rohotnikovega prepisa je napisano *ha Tone*, kakor so ljudje pravili Antonu Košenini.

Po pisavi in jeziku, ki ju uporablja Košenina, lahko sklepamo, da je bil morda vsaj nekaj časa v latinskih ali drugih šolah. Na to kaže tudi zapis na 47. strani Rohotnikovih veterinarskih bukev: (...) *na Kransk jesek prestaulene is Nemshkiga od enga gmein zhloveka is imenam A. K.* Zapis torej kaže tudi na tolikšno znanje nemškega jezika, da se je lotil tudi prevajanja. Nisem uspel dokazati, da bi bil vsaj kakšno leto v latinskih šolah. morda je bil vpisan v letih 1811 do 1813, za katera podatki o učencih niso ohranjeni.²⁴ Tudi v Status animarum župnije sv. Jakoba pri njem nisem našel omembe, da bi bil v šolah, na primer pripis *studiosus*.²⁵ Ne bi bil dosleden, če ne bi omenil možnosti, da je Ha Tone, ki je s padarstvom, tkalstvom in mežnarjenjem kar dobro zaslužil, najel katerega od loških pisarjev, da mu je za primerno nagrado naredil doslej najdene prepise. Če pa bi bil najeti prepisovalec večš tudi risanja, bi bilo delo zagotovo najbolje opravljeno. Ta pomisel ostaja zgolj spekulacija, saj kaj takega ni nikjer ne omenjeno, še manj zabeleženo.

Opis knjige

Knjiga ima obliko pokončnega pravokotnika z izmerami 19,5 x 22,5 x 2,8 cm. Platnici sta narejeni iz kartona rjave barve. Na naslovnici je skoraj popolnoma zabrisan naslov. Čitljive so samo črke »Za« in v drugi vrstici »L«. Pisana je v boho-ričici. Relativno dobro ohranjena notranjost kaže bodisi na skrbnost lastnika bodisi na redko uporabo. Prvih pet strani ni oštevilčenih, naslednje so. Glede na vsebino je knjiga razdeljena na tri poglavja, vsako od njih pa se začne s stranjo 1. Knjiga ima skupaj 133 strani.

24 ZAL, LJU 184, Klasična gimnazija, katalogi in vpisnice.

25 NŠAL, Župnija sv. Jakoba Škofja Loka, Status animarum 1751–1896.

O vsebini

Naslov prvega poglavja je deloma zabrisan, najverjetnejši se zdi *Od konske bolesni inu Erznij* (glej sliko). V oštevilčenem seznamu je naštetih 60 bolezni in stanj pri konju. Naštevanje podkrepi z narisanim konjem in dopisanimi vrstnimi številkami bolezni in stanj, kar je nekakšno slikovno kazalo (glej sliko).²⁶ Vrstni red naštevanja gre od križa, hrbta, glave in vratu do nog, zadka in repa. V nadaljevanju pri nasvetih uporablja iste številke kot v slikovnem kazalu. Podobno kazalo je pri govedu, pri katerem pa začne našteti pri rogovih in ušesih, nadaljuje prek hrbta, zadka in nog do vratu in sprednjega dela glave z očmi vred. V drugem poglavju, v katerem opisuje bolezni in stanja ter zdravljenje živine, se ne drži

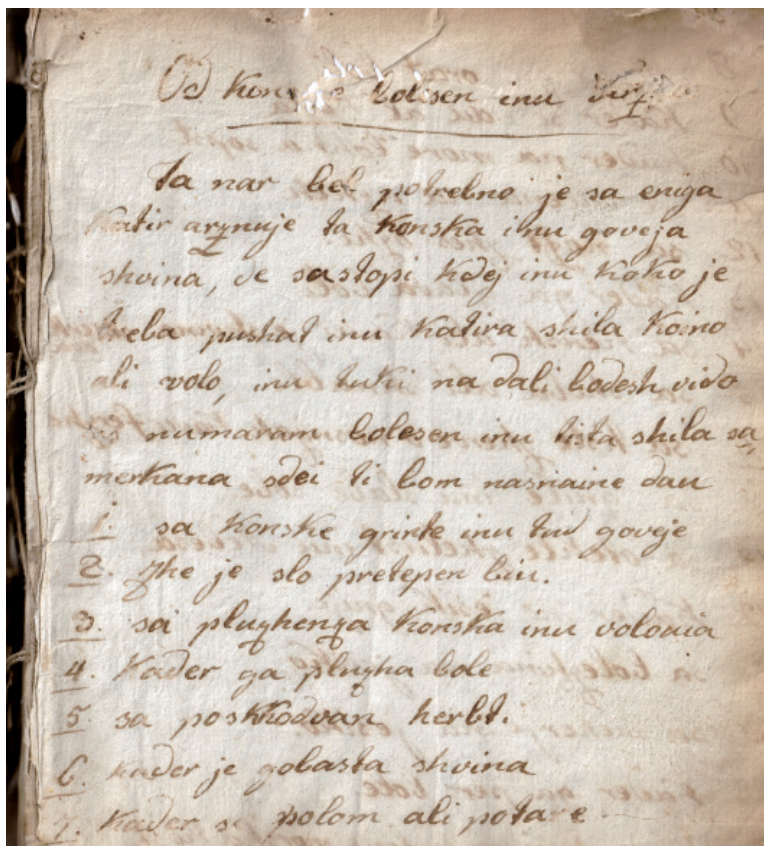
Slikovno kazalo na tretji strani.

- 26 Na tej sliki je pomemben zapis, ki ga vidimo na sprednjem delu govejega trupa »*ha Tone*«. Tako so dejali Antonu Košenini, ki je te bukve napisal oziroma prepisal. Ni izključeno, da je to napisala ista roka kot pripis v gotici na 47. strani drugega poglavja (glej v nadaljevanju). Ta rokopi ni podoben Košeninovemu.

slikovnega kazala. Ta ugotovitev kaže na verjetnost, da je Košenina prepisoval oziroma prevajal vsaj iz dveh različnih virov.

Prvo poglavje začne z opisom bolezni glave. Zdravila za tiste bolezni, ki se enako zdravijo pri konju ali govedu, opiše samo enkrat, žival pa imenuje *shvina*, živina, včasih tudi natančneje, *koino al volo*, konj ali vol. Pogosto priporoča puščanje krvi na različnih delih telesa, tako na glavi, vratu kot tudi na trupu. Pozna pripravke za klistir, ki mu pravi *krishtir*. Naredi ga tako, da *se more po enimo dougimo Roru noter ulit*. Košenina pri konju ne omenja kopita, večkrat pa omenja konjski rog. Tako so stari kovači poimenovali osrednji del kopita, v katerega se ni smelo zabiti podkovskega žeblja, ker bi žival sicer šepala.

Pri naštevanju mer omenja lot (17,5 g), pest, unčo (*unzha*, 35 g), funt (*font*, 0,56 kg), firkelj (1/4 litra), polič (*polzh*, 7,5 dcl) in kvintelc (4,5 g).

Prva notranja stran veterinarske knjige.

Pri zdravljenju kožnih vnetij neredko priporoča uporabo maže, *shaube* s primešanimi fekalijami: *voslovski al zhloveshki drek, kugelze al vouzhi grah, svenski drek, katira svina je bla popred is shiram napasena - se dene o shonft (sok) od kopriu inu nared en flaishter is tega, den ga gor na Rana inu pust shtir dni toko is tem bosh gvishno sa zelo o kratkem* (naredi obliž, ki ga položiš na rano, pustiš štiri dni, s tem jo boš zagotovo zacelil v kratkem).

Pri večini navodil je avtor zelo preprost, da ga razume tudi navaden, *en gmein* kmet. Kot primer navedem navodilo št. 31 na 19. strani. *Kader en koin se osrat namore al pa zhe se teshko oserje, toko ima ta mersla odeniza* (mrzlo vodenico), *toko se usame pet ali devet shpanish* (španskih) *muh,*²⁷ *te se savijeja o ena tenka platnena zuina, to se dene koino na meher, toko se bo supet lohka osrau. Zhe pa muh ni sa dobit, toko se koino na teh spredneh nogah gobe odtergaja, ino se mo da na enimu koszo kruha noter, de bo snedo, toko se bo lohka oszau inu tudi osrou.*

Poglavje zaključí z navodilom, kako kupiti dobrega konja: *Kader boš ti eniga koina kupo toko morsh ti na te shtir rezhi dobro merka(t), pervizh de na bo okraden, drugizh de na* (nečitljivo) *inu ga na kole, trekizh de per mesze* (pri luni) *tud vidi inu de ni glstav inu zhetrtizh de ima shlahtna dlaka* (se mu dlaka sveti) *inu de ni smerko(v). Te temne rjave farbe koin sa te nar bolshi inu med drugim tud od nature nar bolshi.*

Drugo poglavje ima naslov *Posebi she sa volouva shivina* in vsebuje dvakrat po osem nasvetov, med njimi tudi nekaj splošnih; na primer vola, ki je namenjen za pitanje, je treba privezati čisto na kratko, da se ne bi mogel lizati; *o kravih shtalah* (v kravjih hlevih) *nasmesh ti nobene lukne terpet, kir bi se tista gerda gnoinza okupi sbirala inu de bi se noter blat delo, ampak ti moresh inu si doushan use tiste is peskam sasut ali pa poflaishtat, sato de trava sa futer zhe glih na tla pade pa vonder she sauber* (čista) *ostane; kader shvina kai sterpenga sne inu de strup u ne ostane, to je tud she skusheno, dej mo terjaka*²⁸ *is isham* (jeshom) *smeshanga inu mo tok noter oli* (vlij) *tok bosh spravo strup von shne* (ven iz nje). Pri driskanju govedi priporoča posušeno hrastovo listje,²⁹ pa tudi sheshgane lipine (cvete ali liste?) *inu je tud drobno stou(z), potem de(j) shvin na sladkim Mlek noter, bolsh je pa enolk gorko koker merslo, s tem bosh usak shvin grisha sape-ru, sakaj je vezhkrat skusheno inu bosh tud ti pohvalo* (fino stolčenega lipovega oglja na presnem mleku, boljše nekoliko toplo kot mrzlo, s tem boš vsaki živini grižo ustavil, kajti to je že pogosto preskušeno, pa tudi ti se boš s tem pohvalil). Kaže, da je Košenina še verjel, da je možno žival uročiti, *zacoprati*. V nasvetu št. 6 na strani 43 zapiše: *Zhe ozhesh she to de na bo mogu per tvoj shvin nobeden nech*

27 Španska muha je v tistem času veljala tudi kot cenjeno spolno dražilo.

28 Terjak so kuhane posušene zrele bezgove jagode; pripraviti ga še znajo v hribih na levem bregu Poljanske Sore, uporablja pa se kot zdravilni čaj.

29 Tako so pri nas v Suhem Dolu pri Lučinah zdravili drisko še po drugi vojni. Namesto listja so uporabili posušeno hrastovo lubje.

(njih) sazoprat toko morsh to striti dobro samerkej sdej (na tem mestu je zmeda, saj sèm sodi zapis nadaljevanja šele na strani 46) *ti morsh toi shvin usak dan to det noter zhesna inu usa ta okupe stouzht* (in vse to skupaj stolci) *potem usak dan usak* (živali) *en mal noter dat potem namore nobeden sazoprat.*

Na 46. strani začne podpoglavje *Sa vouze Arznije*. Najprej navede nasvet za nakup ovce: *Zhe bosh ti o(v)ze kupovo toko poslushe(j) takshne okup* (kupi) *enga lepga velikega shivota, bele inu goste voune, douge berkle (?) inu doug Rep, ta ouza pa katira mislish sa pleme imeti inu perhraniti more imeti ene shiroke persi, kratke kosti in shlahтна mehka vouna, kader bo ouza osem let stara, tok je predej al ja pa sakol in pa snej, sakaj mal katira vezh nos zhes osem let* (kajti malokatera zanosi še po osmih letih). Na koncu tega podpoglavja je kazalo, ki mu pravi *Register*, za strani od 1 do 50.

Pri naslednjem poglavju se Košenina znova loti nasvetov za govejo živino in ovce. Zapiše jih na 46 straneh, oštevilčenih od 1. naprej. Ti nasveti so podrobnejši od prejšnjih. Je dobil v roke drugo predlogo za prevajanje ali prepis? Priporoča spiranje ran s scalino poškodovanega goveda, pa tudi z moško *szaunzo*. Zanimiv je nasvet št. 27 na 12. strani, v katerem priporoča način zdravljenja, ko *vole kri szhije inu nezha na pomagata, se vsame konopnenega Semena inu prosa usaziga shest loto(v), teriaka dva lota, to se skuha na enimo firkelzo vina ino se mu da pit, potem pa se zhes ene dni* (po nekaj dneh) *se mo da terpotzo(v)ga shonfta* (trpotčevega soka) *is lashkim olam noter. To more nuzat zhe le ni od boga kakshna posebna shtrafenga zhes shivina.* Ta nasvet dokazuje, da je Košenina še verjel v magične sile. Tudi v tem poglavju omeni coprnijo: *Kader je blo shvin sazoprano, toko se usame pelina, lushtraka, pluzenkovih korenin, velk koren to se use ukop erseka inu dat shvin lisat, jem ne bo zoprniya shkodvala.* Sledi napredno navodilo pri zdravljenju grint in garij pri ovcah: *se more tem ouzam loft premenat inu na en drugi kraj postaut, ta perva shtala pozhedit, gnoi zhish von smetat inu is nova frishna slama nastlat, inu dost na debelu.*

Zdravljenju koz nameni le tri nasvete, saj, tako zapiše, se zdravijo enako kot ovce. Pa še: *Zhe ozhesh dobra kosa imet, toko more bit toko oshafana (ocenjena), kar starast sa tok na sme bit zhes pet let stara, dobra je pa tista, katira je douge dlake inu velka lohna(?) mozna, inu de ima velk vime inu pa sherok kosmat rep. Ta erdezhe farbe kose sa nar bolshi potem pa ta zherne, ta bele nar slabi.*

Sledi podpoglavje *Od preshizha inu neh bolesen*, v katerem na eni strani napiše nasvete, kakšnega prašiča ali svinjo je najbolje kupiti, na štirih pa še nasvete za zdravljenje bolezni. Vključena je prašičja kuga, rdečica pa ne. Poglavje zaključi s kazalom (registrom) *volovie, kravie, ouzhie, kosie inu preshizhove bolesen inu neh Erzniy.*

Sledi eden pomembnejših zapisov v knjigi: *Te Bukve slišia grohotnikomo Grgo o sopotniza pisane sa o leto 1836 k velikmo nuzo na kransk jesek pre-staulene is Nemskiga od enga gmein zhloveka s imenom A. K. Pred in pod velikima začetnicama so pripisane črke: levo L:M:M:J: in G:M:B, desno pa J:M:J:*

Zapisane črke vsekakor nekaj pomenijo, a tega nisem uspel pojasniti. Ni izključeno, da so GMB začetnice sv. Treh kraljev, Gašperja, Miha in Boltežarja, ki so in še vedno veljajo za zaščitnike zdravja živali, predvsem konj. Da je bila knjiga napisana za Gregorja Perka, gospodarja pri Rohotniku, sem že omenil. Na fotografiji je viden tudi zapis druge roke v gotici. Prebrati in prevesti se dá le naslednje besede: *Ta prevajalec in pisec /.../ nemško /.../ slovensko /.../ en osel*. Čas in namen tega kasnejšega zapisa nista znana pa tudi pisec ne.

Zadnji del knjige je verjetno pripisan kasneje, toda vsaj okoli srede 19. stoletja, zagotovo pred vezavo bukev. Pisava v bohoričici je dokaj podobna prvima dvema deloma bukev, se pa v potankostih toliko razlikuje, da ni mogoče izključiti druge roke. Jezik je sodobnejši, večkrat namesto črke »v« piše »w«, na primer *win*, *woda* (leta 1836 dosledno *uoda*), uporablja že črko »j« (*boji* namesto *boi*, *Majaron* ipd.). Ta del bukev vsebuje nasvete s področja ljudske medicine in ne veterine. Razen prvega priporočila in zadnjih treh vsa vsebujejo sestavo, pripravo in uporabo **kadil** v ljudski medicini. Redko je v katerih od padarskih bukvah opisanih toliko vrst kadil, s katerimi je bilo po tedanjem vedenju mogoče zdraviti

Zapis na 47. strani.

številne bolezni in zboljšati počutje. Nisem mogel ugotoviti, iz katerega vira je prepisovalec oziroma prevajalec dobil gradivo za to poglavje. Ta naloga bo počakala na koga od naslednjih raziskovalcev.

Za pripravo in uporabo kadila je priporočenih 31 receptov. Nekateri so prav zanimivi. V znani literaturi ni podatkov o njihovem učinku. Znano je, da nekatere snovi prehajajo skozi kožo. V ta namen se v sedanjem času v medicini spet uporabljajo obliži, v katerih so učinkovine precej koncentrirane, njihovo delovanje pa razvlečeno na daljše obdobje. V nasprotju s tem pa je bilo okajevanje s kadilom, iz razdalje kakšnega metra ali celo več, kratkotrajno, zato je bil njegov učinek minimalen ali celo nič. Verjetno pa je kajenje delovalo na bolnika ugodno z vonjem in zaradi vere v priporočeno pomoč. Košenina priporoča kadila, zapisana po temle vrstnem redu: *sa Aposhten* (prehlad, kašelj, dva recepta), *sa hud loft odgajnat* (v bivalnih prostorih; pri nas doma so ga uporabljali še po drugi vojni), *sa velike hude kose* (koze), *sa hud Kathar*, *kader mo Ritnik von hodi*, *sa hude popadke*, *pa kader na porod ozhe kri otezhti*, *tudi druge take rezhi*, *sa fluse taprav kadil* (dva), *kadil sa vsaka oteklina* (dva), *kadil sa glide kadit in kader sa po glidah bolezhine*, *kadil sa oteku vrat*, *sa szaune vetrove* (pomen je nepojasnljiv), *kader otroz spat na morja*, *narbolsh kadil sa Maternza* (dva), *en dober kadil sa kuga inu orozhina*, (dva recepta; tu je pripis: *sa zopernija*), *nar bolshi kadil sa ushen*, *she en kadil je tudi sa strah in sa ushen*, *kadil is katirim se bolezhine tega hudiga podagroma* (protin, običajno na nožnem palcu) *smanjshaja*, *je skushen*, *sa huda Boshiasht*, *sa hude vetrove inu Bodlaje*, *sa te dovie* (divje, težke) *shenske popadke*, *kader ga slo inu prevezh dergne*, (nejasno; tu je pripis, da je dobro tudi za živino), *ke bi ota kri ohajat is shvota shenskam*, *en dober kadil sa shenske vetrove*, *sa Maternza inu kader terga po Maternz*, *kader en zhoulouk en fles ali bolezhina u Rami ima ali pa o* (v) *Nogah*.

Za pripravo kadila so priporočene predvsem tiste rastline in njih plodovi, ki so jih lahko posušili in zdrobili. Dobljeni prašek so posipali na žerjavico, ki so jo vsuli v izrabljen železen lonec. V sestavi so našteje sestavine, ki dajejo pri žganju prijeten vonj: zeleni deli brinja in jagode, konoplja, kumina, lovorjev list, majaron, melisa, rožmarin, sivka (*lavandula*), šentjanževa roža itd. Poleg naštetih pa najdemo tudi nekatere neobičajne in vprašljive sestavine, na primer: starih čevljev podplat (*Kadil sa Maternza*), *malo konskiga Roga* (dobi se) *per kovazhi*, oslova dlaka (za pomiritev prestrašenosti otroka) ...

Na zadnjih straneh bukev je še pet nasvetov, v katerih ne priporoča kadila, ampak druge pripravke. Zgleda, da so ohranjene vse strani iz prvotnega zapisa, saj nisem našel sledov morebitne kasnejše prevezave bukev.

Zahvala

Za nastanek tega članka se zahvaljujem predvsem Rohotnikovim, zato da so obe knjigi ohranili v sorazmerno dobrem stanju. Hvala tudi vsem, ki so mi pomagali z nasveti in podatki, predvsem dr. Francetu Štuklu, kustosinji Loškega muzeja Mojci Šifrer Bulovec, gospe Marti Gartner iz kapucinske knjižnice ter profesorju dr. Metodu Benediku.

VIRI:

Nadškofijski arhiv v Ljubljani (NŠAL)

Župnija sv. Jakoba Škofja Loka:

Krstne knjige 1764–1775, 1775–1792, 1792–1804.

Indeks krstnih knjig 1736–1789, 1790–1804.

Status animarum 1752–1896.

Župnija sv. Jurija Stara Loka:

Krstne knjige 1771–1790.

Indeks krstnih knjig 1613–1790.

Status animarum 1768–1893.

Zgodovinski arhiv Ljubljana (ZAL-LJU)

Klasična gimnazija, katalogi in vpisnice, t. e. 184.

Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki (ZAL-ŠKL)

Zemljiška knjiga k. o. Sopotnica, urb. št. 1187.

Okrajno sodišče Škofja Loka

Zemljiška knjiga k. o. Sopotnica, vložna št. 2.

Ostali viri

Benedik, Metod: elektronsko pismo, 15. 10. 2014.

Hawlina, Peter: računalniška rodoslovna zbirka BK5.

Loški muzej, knjižnica, fond XIII, Ljudsko-medicinske knjige.

LITERATURA:

Dolenc, Milan: Ljudske medicinske knjige iz okolice Škofje Loke. V: *Loški razgledi* 20, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1973, str. 69–80.

Dolenc, Milan: Okolica Škofje Loke – pomembno središče ljudskih medicinskih bukev. V: *Loški razgledi* 22, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1975, str. 123–133.

Košir, Tone: Dobračevske padarske bukke. V: *Loški razgledi* 60, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2014, str. 143–160.

Sterle, Meta: Ljudsko zdravilstvo na Loškem. V: *Loški razgledi* 37, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1990, str. 87–122.

Štukl, France: *Po poti kulturne dediščine*. Zbirka Loški razgledi. Doneski 25. Škofja Loka : Občina, 2011.

Summary

The Rohotnik barber surgeon's books

The author reports on two manuscript folk medicine books that have not to date been presented to the public. Both are kept at Rohotnik Farm in Breznica pod Lubnikom. They are written in Bohorič script. The older was written in 1828 by Peter Oman, on the model of the Lipič barber surgeon's books. Oman's transcription was used by Andrej Morét when he wrote the Dobračeva barber surgeon's book, about which a report was published in the previous number of Loški Razgledi. Despite research, Peter Oman's birth remains unknown, so we do not know how his transcription came to Rohotnik. This transcription, with 442 pages, is one of the most extensive of all the folk medicine books. It is bound into used covers, which the Capuchins had used for their publication. It cannot be excluded that they originally protected a book of sermons of the Capuchin Janez Svetokriški, which was printed in 1691 in Venice. A new veterinary chapter is included in the second manuscript, in which are written numerous recipes for treating livestock. The instructions for sewing large wounds in large cattle, when the intestines protrude from the stomach, stand out in terms of exactness and extent. At the end of the book, the most recent entry is a prayer on Christ's suffering. A list of well-known people from Breznica, Rohotnikove and neighbours is also noted. They were probably the names of people who had read the book and perhaps even used it in treatment, although we did not find evidence of this.

The second Rohotnik book is from the veterinary field. It was written in 1836 by the folk healer Anton Košenina from Puštal near Škofja Loka, whom we know by the nickname Ha Tone. He had as a model an unknown German book, which, as he says himself, he translated into the Carniolan language. The book, with 133 pages, was written for Gregor Perko, master of Rohovnik farm. There is an interesting pictorial index at the beginning of the book, with numbered titles of illnesses of horses and cattle. More than sixty diseases and injuries of the first are described and more than forty for the second. The last part contains more than thirty recipes for the composition and use of a variety of incense with which to fumigate patients and their premises. It can be concluded from the notes that Košenina also believed in magical forces, which were supposed to influence the occurrence and course of diseases in animals.

Žirovski in poljanski Suhi Dol

Izvilleček

V loškem gospostvu freisinških škofov je vas Suhi Dol omenjena dvakrat, najprej v uradu Žiri (1291, 1318) in zatem v uradu Poljane (od leta 1501 dalje). Zgodovinarji so menili, da gre samo za eno vas, današnji Suhi Dol pri Lučinah. Z opisom obeh vasi to zmoto odpravljamo, dodajamo pa tudi natančnejši opis meje med loškim, polhograjskim in logaškim gospostvom na širšem območju Suhega Dola.

Abstract

Suhi Dol of Žiri and Poljane

The village of Suhi Dol is mentioned twice in the Loka estates of the Friesing bishops, first in the Žiri office (1291, 1318) and then in the Poljane office (from 1501 onwards). Historians believed that this was a single village, today's Suhi Dol by Lučine. We correct this mistake with descriptions of the two villages and we also add a more precise description of the boundaries between the Loka, Polhov Gradec and Logatec feudal estates in the wider area of Suhi Dol.

Uvod

Na krajevno ime Suhi Dol naletimo v urbarjih loškega gospostva dvakrat: v žirovskem uradu (samo v letih 1291 in 1318) in v poljanskem uradu (od leta 1501 dalje).¹ V obeh vaseh sta bili po 2 obdelani hubi. Zaradi tega je Koblar leta 1891 predpostavljaj, da bi lahko šlo samo za en kraj, in sicer za današnji Suhi Dol pri Lučinah, ki pa je bil iz neznanega vzroka prvotno vpisan v žirovskem namesto v poljanskem uradu.² Pavle Blaznik je njegovo domnevo leta 1938 spremenil v trditev: »Zuchodole 2 h – Suhi dol, je sicer omenjen v tem urbarju v žirovski županiji, a vsi ostali urbarji ga prištevajo k poljanski. Leži namreč blizu meje med obema župnijama.«³ To trditev Blaznik ponovi tudi kasneje, vendar je ne

1 Urbarji iz vmesnega obdobja, 1318–1500, niso ohranjeni.

2 Koblar, Loško gospostvo, str. 70.

3 Blaznik, Kolonizacija Poljanske doline, str. 8, fotoponatis str. 74.

utemelji.⁴ Iz zgornjega citata lahko razberemo, da je bila vzrok zanjo verjetno lokacija poljanskega Suhega Dola, čeprav sta obe tamkajšnji hubi od žirovskega urada dejansko precej oddaljeni in ni prav nobenega razloga, da bi ju vpisali v žirovski urad namesto v poljanskega. V neposredni bližini Suhega Dola so namreč leta 1291 že obstajale hube poljanskega urada (Lučine, Dolge njive), medtem ko je bilo področje v smeri proti žirovskemu uradu še neposeljeno: kmetije (rovti) na Žirovskem Vrhju so nastale šele po letu 1500.⁵ Blaznikovo trditev prepisujejo vsi avtorji, ki se ukvarjajo z zgodovino loškega gospostva. Vendar pa ta trditev ne drži, žirovski Suhi Dol je bil namreč današnja Osojnica pri Žireh. V nadaljevanju bomo razložili, zakaj in kako je izginil iz urbarjev, dopolnili opis Suhega Dola pri Lučinah in opis meje med loškim in polhograjskim gospostvom ter nazadnje dodali še nekaj misli o izvoru krajevnega imena.

Suhi Dol ali Osojnica pri Žireh

Leta 1291 je bilo v žirovskem uradu loškega gospostva 17 vasi in 74 hub, leta 1324 19 vasi in 82 hub, leta 1501 pa 22 vasi in 89 hub. Zaradi opuščanja hub, nastajanja novih in zaradi upravnih sprememb so v teh dveh stoletjih nekatere vasi izginile, druge so nastale na novo, nekaj hub pa so tudi prepisali iz ene vasi v drugo.⁶ Tako je iz žirovskega urada izginila tudi vas *Zuchodole*, kjer sta bili leta 1291 in 1318 dve obdelani hubi. V teh dveh najstarejših urbarjih je ta vas vpisana med krajema *Brieznitz* in *Syroch*. Ker so vasi vpisane po geografskem načelu, že samo mesto vpisa kaže, da se je žirovski Suhi Dol nahajal med Breznico in Žirmi, kar ustreza današnji Osojnici. Leta 1501 pa te vasi v žirovskem uradu ni bilo več, ker so hubi prepisali drugam. Eno najdemo leta 1501 v novi rubriki cerkvenih podložnikov,⁷ ki so bili vodeni za gadmarskim uradom (*Coloni ecclesie: Iuri Futt in Seyrach*),⁸ drugo pa so priključili že obstoječi vasi Žiri, ki je leta 1291 in 1318 štela le 6 hub, po letu 1500 pa 7.

»Cerkvena« huba je dobila leta 1770 hišno številko Osojnica 2. Hišno ime Vovšar je zanjo prvič izpričano leta 1869, prejšnje ni znano. V letih 1630 in 1668 je bil lastnik te hube Matija Naglič, imenovan tudi Vidmar.⁹ Cerkvena huba

4 Blaznik, *Urbarji*, str. 146, 195, 305; Blaznik, *Škofja Loka*, str. 414, 418.

5 Leben - Seljak, Demšar, *Knjiga hiš na Žirovskem*, glej naselja Žirovski Vrh, Lavrovec in Goli Vrh (str. 139–172); Demšar, Leben - Seljak, *Hiše na Lučinskem*, str. 388 sl.

6 Leben - Seljak, Demšar, *Knjiga hiš na Žirovskem*, str. 26–27.

7 Zakaj so ustanovili to rubriko, ni znano. »Cerkvene« hube so namreč vse od leta 1501 imele do loškega gospostva enake obveznosti kot vse ostale. Blaznik (*Škofja Loka*, str. 153) pravi, da so se nekatere od teh cerkvenih hub zares vključile v cerkveno posest šele po letu 1501; za žirovsko to ne velja. Možno bi bilo, da so bile te hube v cerkveni lasti med letoma 1318 in 1501, nato pa je ta rubrika (*Coloni ecclesie*) ostala v urbarjih po inerciji.

8 Blaznik, *Urbarji*, str. 331.

9 Leben - Seljak, Demšar, *Knjiga hiš na Žirovskem*, str. 395–396.

v Poljanah ima hišno ime Na Vidmu.¹⁰ Morda se je tako včasih reklo tudi žirovski, saj je bilo ledinsko ime Na vidmu v uporabi še leta 1785.¹¹

Težje pa je ugotoviti, katera suhodolska huba je bila prepisana v vas Žiri. Od obstoječih 7 hub v starih Žireh lahko zaradi lokacije izključimo le Gantarja v Brekovicah, medtem ko vseh preostalih 6 hub leži v središču vasi. Verjetno pa prideta v poštev le tisti dve hubi, ki sta leta 1770 dobili hišni številki Žiri 22 (Naglič) in Žiri 7 (Jereb). Obe sta namreč imeli precej zemljišč v Osojnici.¹² Jereb bi bil primernejši kandidat za drugo suhodolsko hubo, ker je imel po franciscejskem katastru v Osojnici tudi hlev, ki bi tam lahko ostal po selitvi v Žiri. Poleg tega sta imeli obe hubi, Jereb in Vovšar, leta 1500 lastnika z enakim priimkom Fut¹³, ki ga ne zasledimo nikjer drugje v loškem gospostvu.

Suhi Dol pri Lučinah

Leta 1501 je v poljanskem uradu *Suchidoll* vpisan med Lučinami in Dolgimi njivami. V Suhem Dolu sta bili 2 hubi, imeli sta istega lastnika (*Steffann Wendit*),¹⁴ glede na dajatve pa je bila ena huba manjša, mlajša ali pa slabša kot druga. Tako je ostalo vse do leta 1770, ko je ta dvojni Koconov grunt dobil hišno številko Suhi Dol 5.¹⁵ Leta 1291 in 1318 vasi *Suchidoll* v poljanskem uradu še ni bilo. V Suhem

- 10 Med cerkvenimi podložniki je vpisana tudi ena huba iz Poljan, danes znana gostilna, ki se ji še vedno reče Videm, Na Vidmu. Leta 1501 je bil njen lastnik *Ierne Widmer* (Blaznik, *Urbarji*, str. 331).
- 11 AS 175, šk. 101, k. o. Žiri. K. o. Žiri je bila razdeljena ne več okrožij, eno se je imenovalo Osojnica (*Ried XIII Ossointz*). V tem okrožju je imel posest tudi Vovšar, med drugim eno njivo, pašnik in gozd, vse 3 enote z imenom *Na Videm*.
- 12 a) Žiri 22: 23 njiv (od tega 9 v okrožju Osojnica, ena imenovana Na videm), 11 travnikov, 7 pašnikov (od tega 2 v okrožju Osojnica), 1 gozd.
b) Žiri 7: 10 njiv (od tega 6 v okrožju Osojnica, 1 imenovana Na videm), 6 travnikov, 3 pašniki in 3 gozdovi. Pol pašnikov in gozdov je bilo v okrožju Osojnica, pol pa v sosednjem okrožju Ostankovše (*Ried XII Ostankousche*) in dva od teh sta označena z lokacijo Na Videm.
c) v okrožjih Osojnica in Ostankovše so imeli poleg Nagliča in Jereba posest tudi drugi žirovski kmetje, vendar manj in bližje Žirem kot Osojnici. Ledinsko ime Na Videm se pojavi še pri gruntih Žiri št. 4 (1 pašnik in 1 gozd v Ostankovšah) in Žiri št. 6 (njiva v Osojnici).
- 13 Žiri 7: Steffann Futt 1501, Simon Futt 1520, Mihael Jančič 1560; Osojnica 2: Iuri Futt 1501, Anže, sin Jere Fudt, 1560.
- 14 Priimek Bende naj bi kazal na lastnika prebende (Košir, *Suhi Dol in Suhodovci*, str. 260, op. 1). Verjetneje pa izvira iz osebnega imena. V loškem gospostvu naletimo na ime Wendit leta 1500 petkrat, štirikrat gre za osebno ime in le enkrat za priimek, pri Koconu (Blaznik, *Urbarji*, str. 428). Tudi na polhograjskem je bilo v uporabi kot osebno ime: leta 1589 sta bila brata Gregor in Bende lastnika dveh polovičnih kmetij v Potoku, Suhodovc in Bende, Šentjošt št. 8 in 10 (Košir, Demšar, Leben - Seljak: *Dediščina župnije Šentjošt*, str. 159).
- 15 Demšar, Leben - Seljak, Hiše na Lučinskem, str. 408–409. Pravilen naslov je bil Goli Vrh in Suhi Dol 5, tako je zapisano v jožefinskem katastru okoli leta 1785. Naselje je bilo sestavljeno iz

Dolu in v bližnjih Dolgih njivah je bilo leta 1501 skupaj 5 hub, leta 1318 so bile 3, leta 1291 pa 4 (dve sta bili na Dolgih njivah, v bližini pa še dve, imenovani *locatum Wontz* in *locatum Primus*, vpisani sta za Dolgimi Njivami).¹⁶ Število hub se je spreminjalo, ker so na začetku 14. stoletja še nastajale zadnje nove hube srednjeveške kolonizacije, nekatere pa so lahko tudi opustili. Če upoštevamo število hub v Dolgih Njivah in Suhem Dolu, sta hubi v Suhem Dolu verjetno nastali šele po letu 1318, ko je število hub od 3 do leta 1501 naraslo na 5. Tudi v sosednjih Lučinah je ena huba nastala med letoma 1291 in 1318, druga pa šele po letu 1318. Eno od lučinskih hub so pred letom 1501 opustili oziroma priključili k drugi.¹⁷ Na to, da so hube v Suhem Dolu (kot tudi 2 v bližnjih Lučinah) nastale šele ob zaključku srednjeveške kolonizacije, bi lahko vplivala bližnja meja s polhograjskim gospodvom; taka lokacija zaradi sporov o poteku meje in vpadov ni bila najbolj ugodna.¹⁸ Morda je bila nestabilna meja tudi vzrok za opustitev ali odtujitev ene hube, in sicer med leti 1291 in 1318. Sosednje kmetije, ki ležijo na področju polhograjskega gospodstva, naj bi domnevno nastale v 13. stoletju ali kasneje.¹⁹

Suhi Dol predstavlja geografsko zaključeno celoto, ki pa jo je meja med loškim in polhograjskim gospodvom upravno razdelila na dve polovici. V Suhem Dolu so (bile) 3 kmetije, ki so nastale iz 5 hub. Ena kmetija (Kocon, dvojna huba) je bila v loškem gospodstvu, dve (1 cela in ena dvojna huba) pa v polhograjskem. Najstarejši ohranjeni urbar polhograjskega gospodstva je iz leta 1498. Takrat sta v njem že vpisana oba Koconova soseda, ki ležita v Suhem Dolu.²⁰ Kmetiji nista bili last polhograjskega gospodstva, njun fevdalni lastnik je bila cerkev sv. Jurija v Stari Loki; v 18. stoletju sta vpisani v urbarju in terezijanskem katastru starološke cerkve, kot lokacija je naveden Suhi Dol.²¹ V urbarjih polhograjskega gospodstva pa sta vpisani zato, ker sta mu plačevali odvetščino, medtem ko sta desetino dajali župniji in župnišču v Polhovem Gradcu.²² Ko so v letih 1770–1771 začrtali meje naselij, so te tri kmetije razporedili v tri naselja: Kocon je dobil hišno številko Suhi Dol 5, Sedej Planina 14, Košir pa Šentjošt 29.

3 kmetij, ki so se nahajale v dveh razmeroma oddaljenih zaselkih: Suhi Dol (hišna številka 5) in Goli Vrh (hišna številki 2 in 3). Ko so kasneje uvedli hišne tablice, je bilo na njih zapisano le ime zaselka in ne celotnega naselja, hišne številke pa so ostale nespremenjene.

16 Blaznik, *Urbarji*, str. 149, 198, 305.

17 Demšar, Leben - Seljak, *Hiše na Lučinskem*, str. 388.

18 Blaznik, *Škofja Loka*, str. 17.

19 Košir, Demšar, Leben - Seljak: *Dediščina župnije Šentjošt*, str. 154.

20 Košir, Demšar, Leben - Seljak: *Dediščina župnije Šentjošt*, str. 164, 183–185.

21 AS 780, knjiga 5, Urbar župne cerkve sv. Jurija v Stari Loki/1701–1771; AS 174, šk. 223 (štiftni register župnijske cerkve Stara Loka).

22 Košir, Demšar, Leben - Seljak: *Dediščina župnije Šentjošt*, str. 164, 183–184, 504–505. Demšar, Leben - Seljak, *Hiše na Lučinskem*, str. 408.

Meje med loškim, logaškim in polhograjskim gospostvom

Deželska sodišča, katerih meje so bile natančno določene, so do leta 1812 vodila nekatera večja zemljiška gospostva, imenovala so se deželskosodska gospostva, na primer polhograjsko, logaško in loško. V Blaznikovi monografiji se opis meje in zemljevid loškega (deželskosodskega) gospostva prav v bližini Suhega Dola ne ujemata.²³ Po opisu je meja tekla od Smrečja do Šentjošta in od tam v Suhi Dol: »Od Veharš je tekla meja južno od hlevnovrškega ozemlja mimo Potoka, zaokrenila na Sopot in se nadaljevala na prostoru med Hlevnim vrhom in Praprotnim brdom, od tam pa po ravnini v območje Smrekovca («Pod Smrekho») proti Žirovskemu vrhu (f. 16') do Smrečja in dalje do Št. Jošta, od koder je zakrenila proti severozahodu, šla skozi Suhi dol, od tam pa na Selevčev vrh (...) in dalje na Gabrovec nad Lučinami ...«. Na zemljevidu pa je del meje od Smrečja do vasi Suhi Dol vrisan preko Lavrovca in Golega Vrha in se ujema z drugimi viri in z mejo franciscejske katastrske občine Šentjošt.²⁴ Meje franciscejskih katastrskih občin so v žirovskem in hlevnovrškem uradu loškega gospostva potegnili natančno po mejah gospostva.²⁵

Zaradi razlike med opisom in zemljevidom si mejo loškega gospostva od Smrečja do vasi Suhi dol oglejmo podrobneje. Opis meje od Veharš do Suhega Dola je Blaznik naredil po urbarju loškega gospostva iz leta 1630, kjer se na foliu 16' opis meje v hlevnovrškem uradu začne: *Von der Herrschafft Lohitsch an, von St. Jobst kkirchen geht der Confin, na Sherauzki verch*,²⁶ v prevodu: *meja logaškega gospostva je šla od Šentjošta na Žirovski vrh*. Blaznik zapis tolmači kot mejo med logaškim in loškim gospostvom, ki naj bi šla od Šentjošta do Smrečja, kjer je južni začetek dolgega slemena Žirovskega Vrha.

Vendar, ali je temu res tako? Za pojasnitev tega odseka meje, od Šentjošta do Žirovskega Vrha, smo uporabili urbar polhograjskega gospostva iz leta 1589. Urbar, ki je približno štiri desetletja starejši od urbarja loškega gospostva iz leta 1630, podrobno opisuje mejo polhograjskega gospostva, v opisu najdemo tudi del meje med Šentjoštom in Žirovskim Vrhom.²⁷ Meja je šla od hriba Osti do

23 Blaznik, *Škofja Loka*, str. 15–16.

24 Historischer Atlas der Österreichischen Alpenländer, Landgerichtskarte Bl. 31.

25 Leben - Seljak, Demšar, *Knjiga hiš na Žirovskem*, str. 37–44.

26 ARS, AS 783, knjiga 18, urbar za leto 1630, f° 16.

27 ARS, AS 1074, Zbirka urbarjev, II/15u, Novoreformirani urbar gospostva Polhov Gradec/1589, fol. 157. ... *auf dem Perg Na Otshi genandt. Won demselben Perg nach der Höhe zey S. Jobst zu der Kkirchen, doch die Khirchen auf Pillichgräzer gericht mit aller Zugehorung vnnd gerechtigkeit, wierdel auch den Khirchling won der Herrshafft Pillichgrätz behürl, Aber des Blaße hueben daselbst gehorl was der dachträsst berüert in Ober Laybacher Gericht, Sunnst die Ambrn hueben daselbst gehorn alle in Pillichgräzer Gericht Vnnd von S. Jobsten Khirchen nach dem Pühl auf den Perg Khogl, vnnd daselbst nach den Hohe biß auf ein khleins Thall Vuodizach genandt, auß demselben Thall hinauf gerade auf die Höhe auf*

cerkve v Šentjoštu, kjer je ena kmetija spadala pod Polhov Gradec, druge pa pod deželsko sodišče Vrhnika. Od tu je šla meja na hrib Kogel, v dolinico V Vodica, na hrib Črni vrh, na hrib Bezovice, v dolino in nato na hrib Potoški vrh, na vzpetino Otaviše, na hrib Strmec in nato po stari cesti v vas Suhi Dol. Nekatere od teh toponimov najdemo na mapah franciscejskega katastra: Uost vzhodno od Šentjošta, Črni vrh zahodno od Šentjošta in vzpetino Strmec (877 m) vzhodno od Golega Vrha. Do danes se je ohranilo ime vzpetin Kogel kot Kugelč (666 m) in Črni vrh (712 m), zahodno od Šentjošta.²⁸ Potoški vrh je verjetno vrh nad zaselkom Potok, to je Lavrovec (890 m). Verjetna meja polhograjskega gospostva, in to z vrhniškim deželskim sodiščem, je torej tekla od Šentjošta po razvodnici Šujice in Male vode čez Kugelč in Črni vrh in se južno od zaselka Potok povzpela na Lavrovec (Potoški vrh), ki je v urbarju loškega gospostva leta 1630 verjetno poimenovan kar *Sherauzki verch*. Konec 16. stoletja, pred nastankom urbarja loškega gospostva leta 1630, je bil sedež deželskega sodišča iz Vrhnike prenesen v Logatec.²⁹

Če je opis meje loškega gospostva (od Smrečja do vasi Suhi Dol) v urbarju iz leta 1630 dvoumen pri hlevnovrškem uradu, pa je povsem jasen opis meje pri poljanskem uradu. Meja med polhograjskim gospostvom in poljanskim uradom loškega gospostva je šla od cerkve v Smrečju po poti za Lavrovec (*Laberick*) na hrib Strmec (*Stormitz*), nato pa skozi Hudo peč (*Hudi Petsh*) in skozi vas Suhi Dol (*Suchi dol*).³⁰ Hrib Strmec smo že omenili pri opisu meje polhograjskega gospostva, kje točno pa je bila Huda peč pa ni znano.³¹

Če povzamemo, logaško gospostvo je leta 1630 od Šentjošta do Lavrovca v Žirovskem vrhu mejilo na polhograjsko gospostvo in ne na loško, kot navaja Blaznik. Meja loškega gospostva je šla od Smrekovca na Lavrovec in se vzhodno od Golega Vrha spustila v Suhi Dol.

den Perg Schwarzenperg oder Tsherniuerch genant. Von demselben Perg auf den Perg Wesouizach genant, won demselbes Ins Thall. Vnnd nach dem Pühl auf d auf den Perg Na Pototshki Werch nach derselben Höhe vnnd dem Pühl auf Ottauisha genandt, auf den Perg Stermez nach den Höhe Vnnd nach den Alten Strassn wnndish Stara Zesta nach der selben Strassn ins Dorff Suchin doli.

28 Register zemljepisnih imen.

29 Golec, Boris: Zgodnjenovoveška "kajžarska" trga Vrhnika in Gorenji Logatec, str. 114.

30 ARS, AS 783, knjiga 18, urbar za leto 1630, f. 173: Von Vnser lieben frauen Kürchen Zu Smretshi negst an wreg geht der Gerichts Confin an beruerten Strasßen *per Laberich* auf den Püchel *na Stormiz*, hernach durch *Hudi Petsh*, vnd durch das dorff *Suchi doll*.

31 Po opisu meje sodeč se je nahajala med Strmcem in Suhim Dolom, torej severno od Lavrovca, kjer pa ravno tako naletimo na toponim Peč. Na mapi franciscejskega katastra k. o. Vrh je v Lavrovcu vpisano ledinsko ime *Pezhi* tik ob meji s k. o. Šentjošt. V Šentjoštu pa še danes naletimo na ledinsko ime Na pečih pri kmetiji, ki leži blizu Lavrovca (Košir, Demšar, Leben - Seljak: *Dediščina župnije Šentjošt*, str. 272).

Meja med logaškim in polhograjskim gospostvom je bila nespremenjena še leta 1692.³² Konec 17. ali na začetku 18. stoletja pa se je meja pomaknila na jug, saj je pod Polhov Gradec prišlo celotno Smrečje in je bila tromeja loškega, polhograjskega in logaškega deželskega sodišča na Smrekovcu.³³

Meja loškega gospostva od cerkve v Smrečju do Suhega Dola je tekla vsaj deloma po poti ali cesti, ki jo urbar polhograjskega gospostva iz leta 1589 omenja kot *Alten Strassn wnnidish Stara Zesta* pa tudi urbar loškega gospostva iz leta 1630.³⁴ Cesta je vrisana tudi po meji med franciscejskima katastrskima občinama Šentjošt - Vrh in Šentjošt - Lučine: od katastrske meje se je odmaknila na polhograjsko stran pod vrhom »Strmeca«, južno je nato tekla nekaj sto metrov po loški strani in je poimenovana »Weg nach Chiesty«, torej je peljala proti Cestam, sedaj zaselku ob cesti iz Logatca v Rovte.³⁵ Ni pa znano, če je bila cesta del prometnega omrežje že v prejšnjih stoletjih.³⁶ Toponima Strmec in Stara pot sta še ohranjena pri Koširjevi kmetiji v Šentjoštu.³⁷ Ker je bila cesta že leta 1589 imenovana Stara cesta, lahko njen nastanek postavimo najkasneje v srednji vek. Cesto iz Suhega Dola do Smrečja bi lahko prebivalci koroškega urada loškega gospostva uporabljali za dostop na hlevnovrško ozemlje, kjer naj bi najprej pasli živino, v prvi polovici 14. stoletja pa se tam stalno naselili.³⁸ Koroški urad je v hribovju na desni strani Poljanske Sore segal na jug v današnje naselje Zadobje, od kjer je dostop do Suhega Dola dokaj kratek in lahek.³⁹ Ob tej cesti je že pred letom 1560 nastal prvi rovt hlevnovrškega urada (Mogan, Lavrovec št. 1). Nekaj let zatem so na Golem vrhu, takrat imenovanem Kojni vrh, nastali še trije rovti: v žirovskem uradu Žirovski Vrh št. 1, Škrbina,⁴⁰ v poljanskem uradu pa Goli Vrh št. 2 in 3, Trček in

32 ARS, AS 783, knjiga 18, urbar za leto 1630, f. 173. AS 770, Gospostvo Polhov Gradec, Fasc. 9, Urbar gosp. Polhov Gradec za gozdove, ribnike, stelnike, travnike itd., 1692.

33 AS 1074, Zbirka urbarjev, I/28u, Urbar gospostva Logatec/1674–1718, fol. 774; AS 719, Kartuzijanski samostan in državno gospostvo Bistra, Glavni urbar samostana Bistra, 1. del, fol. 48–49; AS 174, Terezijanski kataster za Kranjsko, šk. 36, 222.

34 Gl. op. 30. ARS, AS 1074, Zbirka urbarjev, II/15u, Novoreformirani urbar gospostva Polhov Gradec/1589, fol. 157.

35 AS 176, k. o. A202 Vrh, A180 Šentjošt, L148 Lučine.

36 Pomembna je bila srednjeveška prometna povezava Škofja Loka–Reka preko Postojne, vendar njen potek do Postojne ni znan. Lahko bi šla čez Ljubljano ali po Poljanski dolini čez Suhi Dol in na Vrhniko (Blaznik, *Škofja Loka*, str. 91). Lahko bi od Suhega Dola naprej peljala tudi čez Smrečje in Ceste do Logatca na glavno prometnico iz Ljubljane. Ugodna bi bila tudi povezava iz Suhega Dola preko Smrečja, Rovt in Medvedjega Brda v Godovič. Tako bi se v času poplavl izognili težko prehodni žirovski kotlini na pomembni srednjeveški prometnici Škofja Loka–Žiri–Godovič–Vipavska dolina (Blaznik, *Prometne zveze*, str. 38–41).

37 Košir, Demšar, Leben - Seljak: *Dediščina župnije Šentjošt*, str. 259.

38 Blaznik, *Kolonizacija Poljanske doline*, str. 18–19, fotoponatis str. 84–85.

39 Demšar, Leben - Seljak, *Hiše na Lučinskem*, str. 385.

40 Leben - Seljak, Demšar, *Knjiga hiš na Žirovskem*, str. 148.

Jesenka.⁴¹ Mogan je v urbarju opisan z lokacijo pri Studenčiču.⁴² Najprej smo pomislili, da se toponim Studenčič nanaša na Smreško oziroma Račevsko jezero, imenovano tudi Koroška luža.⁴³ Vendar pa gre verjetneje za ozemlje severno od Mogana, kjer leta 1825 še najdemo toponim Studenčič – to ime nosita dva potoka.⁴⁴

Nekaj misli k izvoru krajevnega imena

Na Poljanskem je krajevno ime obstalo, medtem ko se je žirovski Suhi Dol preimenoval v Osojnico. Vendar pa sta zanj na vojaškem zemljevidu, nastalem okoli leta 1770, izpričani še obe imeni: *Osoinz* (za Vovšarjevo »cerkveno« hubo, Osojnica št. 2) in *Lutsch Thall* (za zgornji del doline, kjer sta nastala rovtva Osojnica št. 3 in 4).⁴⁵ Etimološko razlago najdemo v Snojevem *Etimološkem slovarju* pri geslu Suha, kjer piše: ime prvotno označuje potoke, ki ob suši presahnejo, in naselja ob njih, tudi sušne predele. Pogosto najdemo Suho v zloženkah, npr. v večkratnih krajevnih imenih Suhadol, Suhadole, Suhi Dol.⁴⁶ Ime je prvotno pomenilo dol(ino) brez tekoče vode,⁴⁷ to velja tudi za poljanski Suhi Dol. Za žirovskega pa ne, saj po njem teče potok Osojnica, ki pa je res večkrat presahnil.⁴⁸ Žirovski Suhi Dol je torej pomenil dol(ino) s presihajočim potokom, njegovo nemško ime Lutsch Tall pa tudi nekaj podobnega, Presihajoča dolina.⁴⁹

Morda ima v nemški besedi »lutsch« izvor tudi krajevno ime Lučine (1291

41 Demšar, Leben - Seljak, Hiše na Lučinskem, str. 406–408; Leben - Seljak, Demšar, *Knjiga hiš na Žirovskem*, str. 172. Večina preostalih rovtov na Žirovskem Vrhu in v Lavrovcu je nastala šele kasneje, po letu 1586, in so v urbarju iz leta 1630 vpisani med novinci. Ko so delili hišne številke, je bil zaselek Goli Vrh združen s Suhim Dolom (glej op. 15).

42 Leben - Seljak, Demšar, *Knjiga hiš na Žirovskem*, str. 140.

43 Izročilo pravi, da naj bi jezero dobilo ime po božjepotnikih, ki so v prejšnjih časih baje pogosto prihajali s Koroške na Vrh: Stranetzky, Jame in požiralniki okrog Žirov, str. 84. Morda pa je nastalo že v srednjem veku in je povezano s Korošci iz koroškega urada loškega gospostva.

44 Mapa franciscejskega katastra, katastrska občina Vrh, A 202. V skrajnem severozahodnem kotu sta vrisana dva potoka, ki izvirata na meji z nekdanjim polhograjskim gospostvom in sta poimenovana po Studenčiču: *Studeneza bach*, *Par Studeneze Bach*. Med obema potokoma najdemo toponim *Pezhi* (glej op. 31).

45 Eden od obeh rovtov je imel mlin, dva mlina na potoku Osojnica pa sta se nahajala nizvodno, v Žireh. Leben - Seljak, Demšar, *Knjiga hiš na Žirovskem*, glej Osojnica 3, Žiri 10 in 22, Žiri 15 in 16 ter Mlini na str. 442–447.

46 Snoj, *Etimološki slovar*, geslo Suha.

47 Informacija dr. Marka Snoja (prim. Suhadole na Gorenjskem).

48 Na Osojnici so bili 3 mlini, vsi na nestalni vodi. Gl. op. 45.

49 Nemška beseda »lutschen« pomeni sesati, »Lutscher« je pa lizika oziroma dudka: Lutsch bi torej pomenilo sesajoč, presihajoč. Podobno ime Lushtall je izpričano za Dol pri Ljubljani.

Lutschen), katerega izvor še ni pojasnjen.⁵⁰ Lučine, tako kot sosednja naselja Prilesje, Dolge Njive in Suhi Dol, namreč ležijo na kraškem svetu s presihajočimi studenci. Domačin Anton Dolinar, ki je bil tudi župnik v Lučinah, je leta 1870 zapisal: *IV. Vode: (...) Studencev je v podosojnih (od sonca obrnjenih) krajih veliko, soseben v Zali ali Zirovskem verhu, kder so veči gozdi in bolj mužen ter močviren svet, a na osojni (solnčni) strani so le redki, preminoči, ki po leti cesto vsahnejo, pa store, da je veliko pomankanje vode in da jo je treba oddaleč z velikim trudom voziti in nositi. Tako vsahne mnogokrati »grapa«, ki izvira višje nad cerkvijo pod hribom (kraj kjer na dan pritaka zove se »izvirišče« (zvirše)), vsahne studenec, ki malo niže, dober streljaj nad župniščem izvira in tudi »šterna«, ki je ravno pod cerkvijo.*⁵¹ Izvor iz nemščine bi bil zgodovinsko gledano možen, saj je bilo ozemlje okoli Lučin (Vinharje, Bačne, Zadobje) kolonizirano s Korošci.⁵² Jezikoslovec Marko Snoj izvor imena Lučine razlaga iz osebnega imena Ljutek ali Ljubek s slovansko pripono -ina. Ime Lučine naj bi pomenilo »naselje Ljutka (ali Ljubka) in njegovih ljudi«.⁵³

Zahvala

Zahvaljujeva se gospodu Vincenciju Demšarju za transkripcije opisov mej v urbarjih.

VIRI:

Arhiv Republike Slovenije (ARS)

AS 1, Vicedomski urad za Kranjsko, š. 74, I/42, Lit. B-I, 4 (urbar iz leta 1498).

AS 174, Terezijanski kataster za Kranjsko: šk. 36, 222, 223.

AS 175, Jožefinski kataster za Kranjsko: šk. 101.

AS 176, Franciscejski kataster za Kranjsko, k. o. A202 Vrh, A180 Šentjošt, L148 Lučine.

AS 719, Kartuzijanski samostan in državno gospodarstvo Bistra, Glavni urbar samostana Bistra, 1. del.

AS 770, Gospodstvo Polhov Gradec, Fasc. 9, Urbar gosp. Polhov Gradec za gozdove, ribnike, stelnike, travnike itd., 1692.

AS 780, Stara Loka, knjiga 5, Urbar župne cerkve sv. Jurija v Stari Loki/1701–1771.

AS 783, Gospodstvo Škofja Loka: knj. 18.

AS 1074, Zbirka urbarjev, I/28u, Urbar gospodarstva Logatec/1674–1718.

Elektronski viri:

Register zemljepisnih imen, REZI 25, stanje: februar 2007, Javne informacije Slovenije, Geodetska uprava Republike Slovenije. <http://portal.geopedia.si/sloj/metapodatki/1173>.

50 Košir, *Življenje na Lučinskem skozi stoletja*, str. 142–143. Planina, O imenih krajev v loški občini.

51 Stanonik, Antona Dolinarja opis, str. 151.

52 Blaznik, *Kolonizacija Poljanske doline*, str. 18, fotoponatis, str. 84. Pod Koroško je v srednjem veku spadal tudi Innichen na vzhodnem Tirolskem, od koder so prišli kolonisti, ki so se naselili v Vinharjih (1291 *Aput Indicherios*).

53 Snoj, *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*, str. 247, geslo Luče.

LITERATURA:

- Blaznik, Pavle: Kolonizacija Poljanske doline. V: *Glasnik muzejskega društva za Slovenijo* 19, Ljubljana : Muzejsko društvo za Slovenijo, 1938 str. 1–62. Fotoponatis *Žirovski občasnik* 9, št. 14, Žiri : DPD Svoboda Žiri, Literarna sekcija : Krajevna skupnost Žiri, 1988, str. 67–128.
- Blaznik, Pavle: *Srednjeveški urbarji za Slovenijo, Urbarji freisinške škofije*. Viri za zgodovino Slovencev 4. Ljubljana : SAZU, 1963.
- Blaznik, Pavle: *Škofja Loka in loško gospostvo (973–1803)*. Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1973.
- Blaznik, Pavle: Prometne zveze preko Poljanske doline v freisinški dobi. V: *Loški razgledi* 13, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1966, str. 37–43.
- Demšar, Alojz, Leben - Seljak, Petra: Hiše na Lučinskem med letoma 1291 in 1785. V: *Loški razgledi* 58, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2011, str. 383–421.
- Golec, Boris: Zgodnjenovoveška »kajžarska« trga Vrhnika in Gorenji Logatec. V: *Med srednjo Evropo in Sredozemljem : Vojetov zbornik*, Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU, 2006, str. 10–137.
- Historischer Atlas der Österreichischen Alpenländer, Landgerichtskarte Bl. 31, Laibach, Landgerichtskarte Bl. 35, Adelsberg.
- Koblar, Anton: Loško gospostvo freisinških škofov. V: *Izvestja muzejskega društva za Kranjsko* 1 (1891), str. 56–86.
- Kos, Franc: *Doneski k zgodovini Škofje Loke in njenega okraja*. Ljubljana : Matica Slovenska, 1894.
- Kos, Franc: Zgodovinski pobirki iz loškega okraja, V: *Izvestja muzejskega društva za Kranjsko* 2 (1892), zvezek 1, str. 1–29.
- Kos, Franc: Loško gospostvo okrog 1630. *Izvestja muzejskega društva za Kranjsko* 7 (1897), str. 89–96, 123–130, 159–162, 185–204. Ponatis: *Žirovski občasnik* 4, Žiri : DPD Svoboda Žiri, Literarna sekcija : Krajevna skupnost Žiri, 1983, str. 133–149.
- Košir, Tone: *Korenine našega drevesa : Mihov rod z Dolgih Njiv*. Škofja Loka : samozaložba, 2007.
- Košir, Tone: *Življenje na Lučinskem skozi stoletja*. Lučine : Krajevna skupnost, 2010.
- Košir, Tone: *Suhi Dol in Suhodovci: od prvih sledi do sedanjosti*. Dopolnjen 2. natis. Škofja Loka : samozaložba T. Košir, 2005.
- Košir, Tone, Demšar, Alojz in Leben - Seljak, Petra: *Dediščina župnije Šentjošt : ljudje, domačije in znamenitosti*. Šentjošt : Župnija Šentjošt, 2013.
- Leben - Seljak, Petra, Demšar, Alojz: *Knjiga hiš na Žirovskem : naselja, hiše in njihovi lastniki na ozemlju predjožefinske župnije Žiri pred letom 1900*. Žiri : Pegaz International, 2010.
- Planina, France: O imenih krajev v loški občini. V: *Loški razgledi* 28, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1981, str. 207–226.
- Rajsp, Vincenc (ur.): *Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763–1787*. Opisi, 3. zv. Ljubljana : Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Arhiv Republike Slovenije, 1997.
- Snoj, Marko: *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1997.
- Snoj, Marko: *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*. Ljubljana : Modrijan, Založba ZRC, 2009.

Stanonik, Marija: Antona Dolinarja opis Lučinske krajine iz leta 1870. V: *Loški razgledi* 31, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1984, str. 147–157.

Stranetzky, Kajetan: Jame in požiralniki okrog Žirov. V: *Carniola* 7, Ljubljana : Muzejsko društvo za Kranjsko, 1916, str. 84–85.

Summary

Suhi Dol of Žiri and Poljane

The place name Suhi Dol occurs twice in the land registers of the Loka feudal estates: in the Žiri office (only in 1291 and 1318) and in the Poljane office (from 1501 onwards). The historians Koblar and Blaznik believed that it was a single village, today's Suhi Dol by Lučine, which for unknown reasons was originally entered in the Žiri office. This is not so. There were two villages; the Žiri Suhi Dol is today's Osojnica by Žiri. The village is last mentioned in the Žiri office in 1318 because after 1501, one 'huba' (feudal estate of 15-20 hectares) was recorded in a special heading of church tenants, the other was included in the village of Žiri. The Poljane Suhi Dol is not mentioned in the first two land registers because the farms there were created after 1318. The cause of the later colonisation was probably the vicinity of the boundary with the Polhov Gradec estate; because of disputes about the course of the boundary, such a location was not the most favourable for settlement. The boundary, namely, ran right through the middle of the settlement. On the Loka side were two 'hubas' of the Loka estates, the large double Kocon 'grunt' (large estate), which in 1770 obtained house numbers Suhi Dol and Goli Vrh 5. On the Polhov Gradec side were three 'hubas', which were given house numbers Planina 14 (double Sedej 'grunt') and Šentjošt 29 (Košir). These three 'hubas' paid Polhov Gradec estate only a legal fee (Vogteigeld), they were subordinate to the church of Sv. Jurij in Stara Loka.

The boundary of the Loka estate climbed from Suhi Dol to Goli vrh and through Lavrovec and past the church in Smrečje reached Smrekovec hill. A track led beside this boundary, which was already called Stara cesta (old road) in 1589. This track was probably used by the farmers of the Carinthian office of the Loka estates, when after 1318 they settled the area of the Hlevni vrh office; before that they had already grazed livestock there. The boundary that Blaznik mentions in the monograph 'Škofja Loka and the Loka Estates' as the boundary of the Loka estates, which ran in 1630 from Smrečje to Št. Jošt, was the boundary between the Logatec and Polhov Gradec estates.

Elektrifikacija Škofje Loke in okolice med obema vojnama

Izvleček

Članek je nadaljevanje mojega prispevka z naslovom Elektrifikacija Škofje Loke v letih od 1894 do 1920 iz Loških razgledov 59. V tem času je za elektrifikacijo mesta skrbela Krennerjeva elektrarna na istosmerni tok. Po 1. svetovni vojni so potrebe mesta in okolice po električni energiji narasle in zmogljivost Krennerjeve elektrarne je postala nezadostna. Zato je skupina premožnih meščanov, z Viktorjem Krennerjem na čelu, leta 1919 ustanovila novo elektrarniško družbo Elektrarna Škofja Loka in okolica, družba z o. z. in v Skalcah na Selški Sori leta 1920 zgradila novo elektrarno na izmenični tok. Prispevek opisuje ustanovitev družbe, izgradnjo nove električne centrale in širitev omrežja v mestu in okoliških vaseh, pozornost pa namenjam tudi urejanju pravnih odnosov med občino in Elektrarno ob širitvah omrežja za javno razsvetljavo.

Abstract

Electrification of Škofja Loka and surroundings between the two wars

The article is a continuation of my paper entitled Electrification of Škofja Loka from 1894 to 1920 in Loški Razgledi 59. At that time, the Krenner direct current power station provided electrification for the town. After the First World War, the needs of the town and surroundings grew and the capacities of the Krenner power station became insufficient. A group of wealthy citizens, headed by Viktor Krenner, in 1919 founded a new power company Elektrarna Škofja Loka in okolica, družba z o. z. and built a new alternating power station "in Skalce" in Selška Sora in 1920. The contribution describes the founding of the company, the building of the new power plant and the extension of the network to the town and surrounding villages. Attention is also devoted to the regulation of legal relations between the municipality and Elektrarna during extending the network for public lighting.

Gradnja nove hidroelektrarne in daljnovoda v okoliške vasi

Naslovna stran notarskega akta o ustanovitvi Elektrarne Škofja Loka in okolica, družbe z o. z., iz leta 1919.
(hrani: ZAL, Enota v Škofji Loki)

Krennerjeva elektrarna, ki je bila leta 1894 zgrajena v Krennerjevi tovarni sukna, je dve desetletji in pol dobavljala tok za javno razsvetljavo škofjeloških ulic. Sprva je bilo to sodobno podjetje, ki je zadoščalo potrebam tovarne in mesta po električni energiji. Z leti pa je začelo naraščati povpraševanje po elektriki v Škofji Loki in okolici, ki mu elektrarna s svojo proizvodnjo enosmernega toka ni več zmogla slediti. Brata Krenner sta se pomanjkljivosti zavedala, vendar bi bila posodobitev obrata zanju najbrž predraga. Zato sta se priključila skupini premožnih mož, ki se je lotila gradnje nove elektrarne na Selški Sori.¹

Enajst meščanov, povečini posestniki iz Škofje Loke, Stare Loke in Železnikov,² je 29. 5. 1919 pri notarju Niku Lenčku st. sklenilo pogodbo o ustanovitvi družbe *Elektrarna Škofja Loka in okolica, družba z o. z.* (tj. družba z omejeno zavezo).

- 1 Šega, Štiri generacije, 2. del, str. 63–64. Poslopie stare Krennerjeve elektrarne je 1. maja 1919 od Viktorja Krennerja kupil usnar Jakob Dermota in njeno delovanje dopustil do izgradnje nove elektrarne, leta 1921 pa je nekdanjo tovarno sukna in prvo loško elektrarno prodal delniški družbi Šešir. Šega, Štiri generacije, 2. del, str. 63 in 65.
- 2 V pogodbi so imenovani Jakob Dermota, Franc Dolenc, Ignacij Guzelj, Josip Guzelj, Anton Hafner, Josip Hafner, Anton Kašman, Janez Košir, Alojzij Krenner, dr. Viktor Krenner in Rafael Thaler.

Za predmet poslovanja so določili »[p]roizvajanje in oddajanje električnega toka za razsvetljavo, gonilno silo in kurjavo, proti odplačilu, in prodaj[o] vseh elektrotehničnih predmetov«. Od osnovne glavnice družbe, 800.000 kron, sta Krennerja skupaj prispevala več kot tretjino vsote; Alojz ml. 80.000, Viktor pa 225.000 kron. Znesek slednjega je poleg denarja vključeval tudi tehnično opremo iz njegove elektrarne, vključno z omrežjem za privatno razsvetljavo. Zaradi svojega prispevka je bil Viktor imenovan za prvega poslovodjo Elektrarne, njegov namestnik, drugi poslovodja, pa je postal Franc Dolenc, lesni trgovec iz Stare Loke.³

Še istega leta je družba začela graditi novo električno centralo v Skalcah na Selški Sori v Stari Loki. 20. 7. ji je Okrajno glavarstvo v Kranju podelilo dovoljenje za preureditev nekdanje žage Ignacija Guzelja »v elektrarno v svrhu proizvodjanja električne moči v svrhu razsvetljave in gonilne sile za obrtne, industrijske in kmetijske namene, po načrtih inž. dr. Miroslava Kasala«. ⁴ Iz istega dokumenta izvemo tudi nekaj tehničnih podatkov o delovanju nove elektrarne. Na mestu starega lesenega jezua so načrtovali zgraditev betonskega jezua in povišanje njegove krone za 1,95 metra. Postaviti so nameravali dvojno Francisovo turbino, ki bi izkoriščala vodni pretok od 3000 do 4000 litrov na sekundo pri padcu 6,23–7,43 metrov in s tem pridobila od 220 do 250 konjskih moči. Tolikšna vodna množina je razpoložljiva deset mesecev na leto, v sušnih mesecih pa pade na 1540 do 2020 litrov na sekundo in omogoča pridobitev zgolj 152 konjskih sil; za nadomestilo bi postavili rezervni parni stroj. V času izdaje tega dovoljenja pa družba še ni imela načrtov o kalorični rezervi, poslopju električne centrale in njeni notranji opremi ter o daljnovodu – vse to je Okrajno glavarstvo pridržalo za poznejše postopanje in določilo, da mora Elektrarna v roku šestih mesecev predložiti načrte o električni centrali in omrežju.⁵ Nekaj "manjkajočih" podatkov je zbral Janez Gašperšič: poleg turbine so postavili kalorično rezervno napravo, tj. dizelski motor z učinkom 150 KS. Elektrarna je imela torej dva agregata: s turbino je bil sklopljen generator Siemens-Schuckert, z napetostjo 250 kVA, z dizelskim motorjem pa generator Siemens-Schuckert, z napetostjo 180 kVA.⁶ Pomembna novost pri gradnji elektrarne v Skalcah je bila uvedba izmeničnega toka; možnost povečanja električne napetosti s transformatorji namreč pomeni manjše izgube na poti do porabnikov.⁷ O dizelskem motorju pa starejši Ločani še vedo povedati, kako glasno »je posebno pozimi "klofal" in se ga je ob pravem vetru slišalo v mesto«. ⁸ Pred mnogimi leti je bil zaradi energetske potratnosti odpravljen.⁹

3 ZAL-ŠKL, ŠKL 299, t. e. 94, spis 18626/5254.

4 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 105, Odločba št. 9980.

5 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 105, Odločba št. 9980.

6 Gašperšič, Razvoj, str. 131–132.

7 Gašperšič, Razvoj, str. 132.

8 Štukl, Vodni pogoni na Škofjeloškem, str. 36.

9 Štukl, Vodni pogoni na Škofjeloškem, str. 36.

Še pred izvedbo projekta na Selščici se je Elektrarna z lastniki obrežnih zemljišč morala dogovoriti o odškodnini. V poštev je prišlo 17 posestnikov in posestnic, s katerimi se je podjetje pogodilo večinoma za enkratna izplačila v višini od 500 pa do 30.000 kron ter brezplačno napeljavo luči v njihove hiše, medtem ko "tok bodo pa plačevali". Ugodili niso edino Mariji Kalan, lastnici mlina in žage, ki je izrazila pomisleke »glede zapiranja vode ter motenja njenega obrata«, kajti načrt je zagotavljal prost in nepretrgan odtok vode.¹⁰

15. 9. 1919 je družba izdala *Mehanično poročilo*, iz katerega izvemo, da sta bili tedaj izgradnji električne centrale ter »visoko- in nizkonapetostn[ega] omrežj[a] za okolico Škofje Loke« že v polnem teku. Poročilo prinaša tudi podroben opis omrežja: iz centrale v Skalcah, ki je proizvajala »krožni tok 5000 volt in 50 perijod«, je vodil visokonapetostni daljnovod z odcepi do trinajstih transformatorjev, ki so znižali napetost na 380 oziroma 220 voltov. Na 380 V so se priklopili motorji, na 220 V pa razsvetljava.¹¹ Na poročilo se navezujeta dva obširna načrta; mapi Škofje Loke in okoliških vasi z vrisanimi daljnovodi in transformatorji, s pomočjo katerih lahko natančno sledimo predvidenemu poteku napeljave. Iz centrale pelje v vzhodno smer proti železniški postaji visokonapetostni daljnovod, od katerega se najprej odcepi napeljava za transformator v Stari Loki, postavljen ob Strahlovem gradu. Nadalje pelje daljnovod *mimo* mesta proti Trati in na poti priklopi transformator *nad* vasjo Suha. En del daljnovoda pelje nato čez transformator pri Starem dvoru k transformatorju za Trato. Načrt je predvideval, naj se na progo kasneje priklopi še nadaljnji vod do dveh transformatorjev, in sicer v vaseh Lipica in Godešič.¹² Drugi del visokonapetostnega daljnovoda pa pelje v kranjski smeri do transformatorjev za vasi Grenc, Virmaše, Sveti Duh, Žabnica (dva transformatorja) in Bitnje. Iz centrale v Skalcah pa vodi še ena visokonapetostna napeljava do transformatorja v Veštru, ki naj poleg te vasi z elektriko preskrbi tudi kraj Trnje in mlin ob Selški Sori.¹³ Vod visoke napetosti se je izpeljal večinoma ob cestah, nizkonapetostni vod od transformatorjev dalje v posameznih vaseh pa na drogovi in nosilcih, v Suhi in Bitnjah deloma tudi na strešnih stojalih. Visoko- in nizkonapetostno omrežje so napeljali z bakreno, aluminijasto in železno žico. Vsa dela so izvršili po predpisih Dunajskega elektrotehničnega društva. Napravo in omrežje je izdelala družba »v lastni režiji pod nadzorstvom tvrdke Siemens-Schuckert, zastopstvo v Ljubljani«.¹⁴

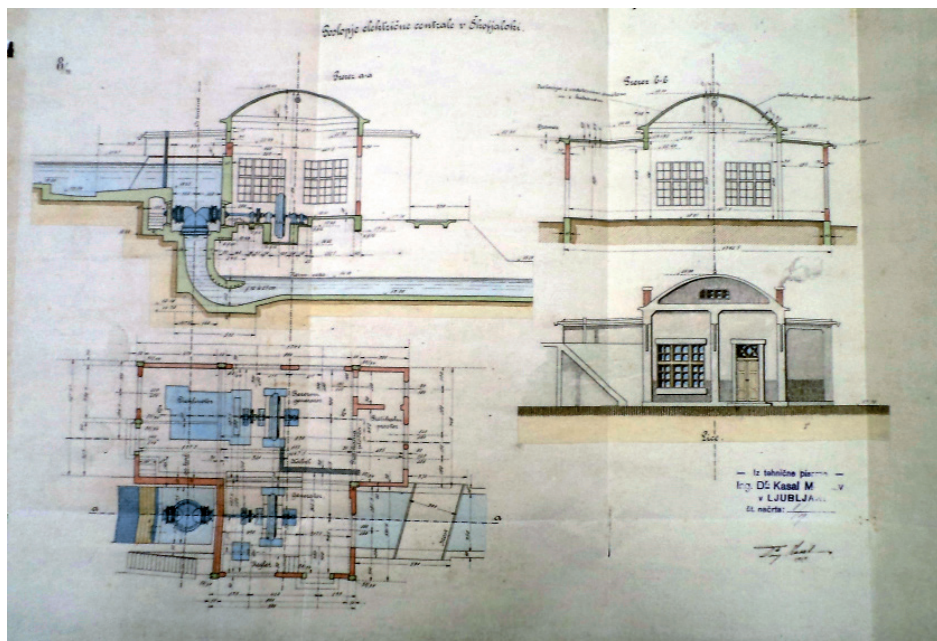
10 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 105, Odločba št. 9980.

11 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 105, Mehanično poročilo.

12 Območje mesta Škofja Loka ter vasi Suha, Godešič in Lipica je namreč na načrtu prečrtano s pripisom, da »se ne izpelje«. Kot bomo videli pozneje, so področje omenjenih vasi res elektrificirali šele slabo desetletje kasneje. O prečrtanem mestnem območju na tem načrtu pa lahko sklepamo, da seveda ni ostalo neosvetljeno, pač pa, da elektrovida sem niso napeljevali *na novo*, ampak so verjetno preuredili/uporabili staro omrežje, in že kmalu zgolj priklopili nove transformatorje, kot bomo videli v nadaljevanju.

13 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 105, Mehanično poročilo in elektrifikacijska načrta.

14 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 105, Mehanično poročilo.

Načrt poslopja in opreme električne centrale v Skalcah na Selški Sori.
(hrani: ZAL, Enota v Škofji Loki)

Mehaničnemu poročilu so bili priloženi popisi dizelskega motorja (kalorične rezerve), generatorja in stikalne naprave. Sklepamo, da je v istem času zraven sodil še načrt zgradbe električne centrale z generatorjem, stikalno napravo in kalorično rezervo,¹⁵ ki ga najdemo med arhivskim gradivom v isti škatli, saj nam *Razglas Okrajnega glavarstva* iz 22. 9. 1919 razkrije, da mu je družba že predložila omenjene načrte.

Tako je Elektrarna že sredi septembra izpolnila zahteve oblasti iz julija 1919, ki je za predložitev načrtov predvidela dobo 6 mesecev. Zato je Okrajno glavarstvo v *Razglasu* razpisalo komisijsko razpravo za 17. 10. Do tedaj so imeli ljudje na Okrajnem glavarstvu in v loškem občinskem uradu možnost vpogleda v načrte ter vložitve morebitnih ugovorov pri oblasti, sicer pa bi se »izvršitev nameravane elektrarne in njenega elektrovodnega omrežja dovolila [...]«. Ker se je družba z lastniki zemljišč že pogodila, je komisijski obhod daljnovidne proge prišel v poštev predvsem v oziru javnega interesa; zlasti cestne in brzojavne uprave.¹⁶

Na podlagi oktobrske komisijske razprave je Okrajno glavarstvo 2. 11. 1919 izdalo *Odločbo*, ki je ob upoštevanju določenih pogojev in zahtev Elektrarni dovolila izvršitev načrtovane napeljave in tudi morebitne kasnejše razširitve. Pogoji so določili podrobne varnostne in tehnične predpise za zgradbo električne

15 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 105, načrt električne centrale.

16 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 105, Razglas št. 14171.

Hydroelektrarna v Skalcah danes. (foto: Irena Gajić)

centrale in daljnovod (od ureditve primernih stranišč do določitve razdalje med drogovi). V *Odločbi* pa so bile navedene tudi zahteve Uprave deželne ceste ter Uprave pošte in brzojava, ki so v glavnem zahtevale, naj električna napeljava ne ovira cestnega in poštne prometa, ter zahteva Železniško-progovne sekcije, naj ji Elektrarna plačuje letno najemnino ter predloži vse aktualne načrte.

Zgoraj obravnavani viri so bili glede tehničnih podrobnosti o novi elektrarni in elektrovodu zelo zgovorni. Ne ponudijo pa neposrednega podatka o tem, kdaj so bila vsa dela na poslopju elektrarne in elektrovodu dokončana in je nova elektrarna v Skalcah začela obratovati. Tudi v literaturi najdemo različne podatke; omenjene so letnice 1920,¹⁷ 1921¹⁸ in 1922.¹⁹ Glede na hiter potek del (v času izdaje zgoraj omenjenih odločb, poročil in razglasov so bile nekatere naprave že izvršene, druge pa v delu) in na določilo *Odločbe Okrajnega glavarstva* iz julija 1919, ki je za izvršitev načrtov določilo stavbno dobo enega leta,²⁰ pa lahko sklepamo, da je bila elektrarna dovršena najkasneje v letu 1920.

17 Fras, Valenčič, *Razvoj elektrifikacije Slovenije*, str. 164.

18 Šolc, 150 strokovnjakov, str. 66.

19 Koželj, *Rekonstrukcija HE Škofja Loka*, str. 78.

20 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 105, *Odločba št. 9980*.

O daljnovodu pa nekateri avtorji pravijo, da so ga najprej zgradili v smeri proti Trati in *“kasneje”* še proti Kranju.²¹ Čeprav sta bila oba zgoraj omenjena načrta (mapi Škofje Loke in okolice) Okrajnemu glavarstvu predložena v istem času, naj bi se omrežje gradilo v dveh fazah. Natančnejših podatkov nismo našli. Poleg tega Gašperšič za prvo fazo izgradnje daljnovoda (smer Trata) omenja dejansko postavitve zgolj 4 transformatorjev²² – od skupno 13 za celotno področje, navedenih v Mehaničnem poročilu, ki ga je leta 1919 predložila Elektrarna. Kot kaže, je imel Gašperšič v mislih transformatorje v Stari Loki, nad Suho, v Starem Dvoru in na Trati (glej opis načrtov v tem poglavju).

Dopolnitev elektrifikacije mesta

Pozimi leta 1919/1920 se je Elektrarna na občino obrnila z več pismi s prošnjo za dovoljenje za postavitve dveh transformatorjev ob vhodu v mesto: ob Poljanski in Selški Sori. V pismu 23. 2. 1920 je družba poleg tega načela še vprašanje sklenitve pogodbe med občino in Elektrarno glede javne razsvetljave mesta. Zanimalo jo je, ali namerava občina pripraviti novo pogodbo z razveljavitvijo stare (iz leta 1894), ki se izteče leta 1924, ali pa naj stara pogodba velja do konca in bodo potem naredili novo. Elektrarna je predstavila svoje stališče: v drugem primeru ne more postaviti ponudbe, ker ne ve, kakšne bodo tedaj razmere. Za prvi primer pa bi lahko dosegli sporazum; Elektrarna bi oddajala tok za javno razsvetlavo po števcu. Odgovor občine na to pomembno vprašanje ni ohranjen, v zvezi s transformatorjema pa iz gradiva izvemo, da je občina po dveh sejah in komisijskem ogledu spomladi 1920 dovolila postavitve omenjenih transformatorskih hišic.²³

25. 1. 1921 je Elektrarna občini poslala še eno pismo, njegova vsebina bi lahko imela poseben pomen pri sklenitvi nove (stare) pogodbe, vendar tudi tokrat odgovor občine ni ohranjen. Elektrarna je v pismu med drugim spregovorila o obveznostih glede vzdrževanja in o lastništvu omrežja. Povzela je, da sama vzdržuje omrežje, tj. zastoj nadomešča izrabljene žarnice, prosta pa mora biti trošarine in carine, ki naj ju plača občina. Nadomestitev iz zlobe pokvarjenih ali ukradenih žarnic pa je v domeni občine. Elektrarna je v pismu omenila tudi napravo za stikanje svetilk v mestni hiši ter uro za *»istikanje«* toka, ki sta narejeni na njene stroške in torej njena last. Po preteku pogodbe iz leta 1894/1904 lahko občina to napravo odkupi, lahko pa se o prodaji dogovorijo že sedaj. Februarja in marca je Elektrarna občino še nekajkrat prosila za odgovor na januarsko pismo, a odziva občine v virih nismo našli.²⁴

21 Gašperšič, Razvoj, str. 132; Fras, Valenčič, *Razvoj elektrifikacije Slovenije*, str. 164.

22 Gašperšič, Razvoj, str. 132.

23 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 104, dopisi med Elektrarno in občino.

24 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 104, dopisi med Elektrarno in občino.

Leta 1921 se je Elektrarna preoblikovala v delniško družbo (Elektrarna Škofja Loka in okolica d. d.), ki jo je Viktor Krenner vodil do leta 1931, do leta 1932 je v njej ostal kot prokurist, nato pa je Elektrarno zapustil.²⁵

Pogodba iz leta 1924?

Tudi za leti 1923 in predvsem 1924, ko bi zanesljivo morale priti do pogovorov med občino in Elektrarno o obnovitvi dogovora iz leta 1894 o javni razsvetljavi mesta, so viri nekoliko pomanjkljivi. 15. 10. 1923 je Elektrarna mestni občini poslala dopis, v katerem je sporočila naslednje: ker bo pogodbeni rok za dobavo toka za javno razsvetljavo potekel v prihodnjem letu in bo omrežje, ki služi javni razsvetljavi, prešlo v last občine, je Elektrarna predstavila dva predloga glede obnove pogodbe. Prvič, Elektrarna bi občini tok za 58 celonočnih šestnajst-svečnih žarnic dobavljala proti plačilu v pavšalu – tj. 3.920 dinarjev na leto. Pri tem bi pokvarjene ali izrabljene žarnice nadomestila Elektrarna na stroške občine, za vzdrževanje proge pa bi družba skrbela na lastne stroške. Če bi se cena toka dvignila, bi se procentualno zvišala tudi omenjena pavšalna vsota. In drugič, Elektrarna bi občini tok za javno razsvetljavo dobavljala proti obračunu na števec. Glede vzdrževanja proge bi veljali isti pogoji kot v prvem predlogu. Elektrarna je bila pogodbo pripravljena skleniti za 5 let.²⁶

15. 8. 1924 pa je Elektrarna mestni občini poslala sporočilo, da bodo zaradi preteka njihove pogodbe za razsvetljavo javnih prostorov 15. t. m. od tega dne dalje zaračunavali tok na podlagi prve točke pisma iz oktobra prejšnjega leta. Zaradi dviga cene toka se je znesek 3.920 dinarjev res povišal na 5.582 dinarjev na leto. K dopisu so priložili še seznam vseh svetilk za javno razsvetljavo mesta in pripomnili, da preidejo v last občine ena žica, ki stika posamezne žarnice (t. i. stikalni pol) ter izolatorji in opore – a le tisti, na katere je pritrjena dotična žica, ne pa celotni nosilec; stikalna ura ostane v lasti Elektrarne.²⁷

Navedeni pismi zgolj enostransko urejata odnos med Elektrarno in občino glede dobave toka za javno razsvetljavo. Morebiten dvostranski dogovor smo iskali v spisih notarja Lenčka iz leta 1924. V njegovem imeniku za to leto pogodbo res najdemo pod črko E (*»Elektrarna Škofjaloka in okolica d. d.«*) in številko spisa 21286.²⁸ A nas iskanje v arhivski škatli med spisi, na katere napotuje imenik, pusti praznih rok. Neka pogodba je torej očitno obstajala, vendar manjka. Sklepamo lahko le, da je bila sklenjena v drugi polovici leta, saj spisi obsegajo čas od 27. 6. 1924 dalje.²⁹ V spisu so bili morda pogoji za dobavo toka in bilo določeno tudi

25 Šega, Štiri generacije, 2. del, str. 64–65.

26 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 104, pismo Elektrarne občini.

27 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 104, pismo Elektrarne občini.

28 ZAL-ŠKL, ŠKL 299, t. e. 64, Register za 1924.

29 ZAL-ŠKL, ŠKL 299, t. e. 98, Spisi 21142–21879.

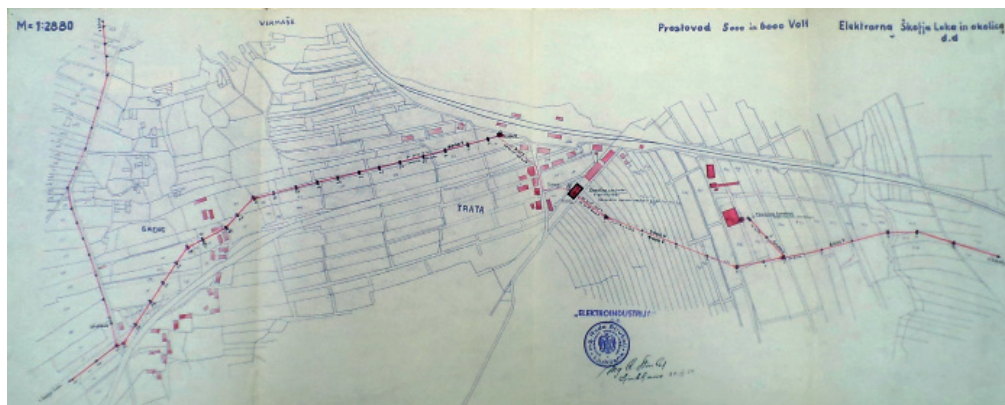
lastninsko razmerje občine in Elektrarne do elektrovida v smislu dopisa Elektrarne iz 15. 8. t. l. Ker druga pisma iz tega obdobja na to temo niso ohranjena, si na tem mestu dovoljujemo (nepreverjen) sklep, da so obveljale postavke iz Elektrarninega avgustovskega dopisa.

O vsakršnem morebitnem sestanku med Elektrano in občino v letu 1924 molčijo tudi zapisniki občinskih sej v tem letu.³⁰

Nadaljnje širitve omrežja in povečevanje kapacitet elektrarne

Iz 19. 8. 1927 je ohranjen elektrifikacijski »načrt v katastr. občini Suha in Godešiče ležečih parcel«. Na karti sta vrisani vasi Lipica in Godešič – gre torej za elektrifikacijo tistih predelov v okolici Škofje Loke, ki so v letih 1919/1920 ostali »v temi«. Na hrbtni strani karte najdemo zaznamek Sreske izpostave v Škofji Loki z dne 12. 6. 1928, ki priča o izvršitvi načrta v letu 1928: »Ta načrt, ki je bil predložen komisiji dne 26. aprila ter je bil predmet razprave, se z istočasno odločbo odobrava.«³¹

V dvajsetih letih 20. stoletja je obremenitev elektrarne stalno rasla, saj se je industrija vztrajno razvijala, svoje je dodala tudi uporaba toplotnih aparatov v gospodinjstvih. V začetku tridesetih let hidroelektrarna v Skalcah ni več zmogla zadostno kriti naraščajočih potreb po električni energiji.³² Leta 1932 je podjetje dobilo pomoč, ko je Franc Heinrihar pri svoji žagi na Trati postavil lokomobil za 450 KS in generator. Del energije je šel v žagarski obrat, ostanek pa v javno

Načrt omrežja pomožne centrale F. Heinrihar za vasi Grenc in Trata.
(hrani: ZAL, Enota v Škofji Loki)

30 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 7, Zapisniki sej občinskega odbora Škofja Loka.

31 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 104, načrt.

32 Gašperšič, Razvoj, str. 132.

omrežje.³³ Iz leta 1934 je ohranjen načrt Heinricharjeve pomožne centrale, katere omrežje je pokrivalo vasi Grenc in Trata.

Načrt prinaša tudi podatke o moči in napetosti električne naprave. Omenjeni generator je imel moč 290 kVA in napetost 400/231 V. Za namen oddaje toka v omrežje se je napetost transformirala na 5000 oziroma 6000 V.³⁴

Škofjeloška hidroelektrarna se je poleg tega v zgodnjih tridesetih letih »vključila v paralelno obratovanje z elektrarno Vinka Majdiča v Kranju«.³⁵ Leta 1933 sta podjetji sklenili pogodbo za medsebojno izmenjavo elektrike. Obratovanje je sprva potekalo po 5 kV daljnovodu, ki so ga kasneje preuredili na 10 kV napetost.³⁶

O stanju elektrarne sredi 30. let priča tudi oglas iz l. 1936, ki ponudi naslednje informacije: *»Elektrarna Škofja Loka in okolica d. d. Ustanovljena l. 1919. Razpolaga z močjo 900 HP. Oskrbuje s tokom mesto Škofjo Loko in vso okolico do Medvod in do Stražišča. Izvršuje vse instalacije ter ima lastno trgovino z elektrotehničnimi in z vsemi v stroko spadajočimi predmeti.«*³⁷

Elektrarna Majdič je v letu 1938 elektrificirala naselja okrog Jošta in namerala daljnovod podaljšati še v Selško dolino, ki je bila kljub tamkajšnjemu obstoju nekaj manjših elektrarn interesno področje škofjeloške elektrarne. Elektrarni sta se sporazumeli za razdelitev oskrbovanih področij; škofjeloška je prevzela Selško dolino, Majdiču pa prepustila nekaj že elektrificiranih vasi okoli Medvod.³⁸

Leta 1938 so elektrarno v Skalcah okrepili z dograditvijo še enega agregata. Turbina *»je imela pri padcu 6,9 m in vodnem pretoku 1,78 m³/sek. moč 133 KS. Instalirani učinek generatorja je [bil] 130 kVA [...] Obratoval je z napetostjo 5000 V.«*³⁹

Moderna hidroelektrarna je s svojo proizvodnjo trofaznega toka dala podlago tudi za nadaljnji gospodarski razvoj Škofje Loke.⁴⁰ Zgodovina loške industrije, vključno z njeno podlago in ovirami v obrtni in cehovski tradiciji, je bila v literaturi že obdelana, tudi v prispevkih za *Loške razgled*. Avtorji in avtorice so obravnavali bodisi njen splošni razvoj⁴¹ bodisi predstavili zgodovino posameznih pod-

33 Fras, Valenčič, *Razvoj elektrifikacije Slovenije*, str. 164.

34 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 104, načrt.

35 Gašperšič, *Razvoj*, str. 132.

36 Fras, Valenčič, *Razvoj elektrifikacije Slovenije*, str. 160.

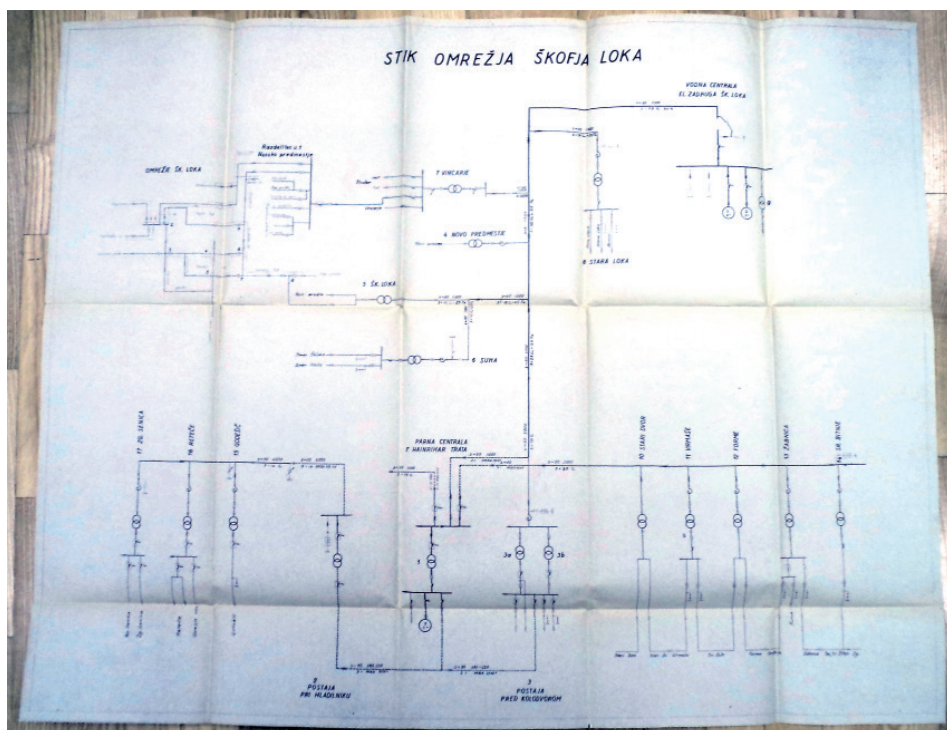
37 Andrejka, Planina, *Škofja Loka in njen okraj*, priloga z oglasi na koncu knjige.

38 Fras, Valenčič, *Razvoj elektrifikacije Slovenije*, str. 164.

39 Gašperšič, *Razvoj*, str. 132.

40 Fras, Valenčič, *Razvoj elektrifikacije Slovenije*, str. 50, 164.

41 Npr. Logar, *Kratek razvoj*; Ristič, *Kratek pregled*.

Stikalni načrt omrežja pred 2. svetovno vojno; ulice mesta s predmestji, okoliške vasi, parna centrala Heinrihar, Kolodvor idr. (hrani: ZAL, Enota v Škofji Loki)

jetij (npr. Šešir⁴² in Schneider,⁴³ ki imata svoj izvor prav v nekdanji imovini Krennerjev). Popis stanja loškega gospodarstva sredi 30. let prejšnjega stoletja nenazadnje najdemo tudi v knjižici *Škofja Loka in njen okraj v luči gospodarskih in kulturnih prizadevanj*.⁴⁴

Proizvodnja škofjeloške elektrarne

V literaturi je zbranih nekaj podatkov o proizvodnji škofjeloške elektrarne. Leta 1931 je proizvedla 808.510 kilovatnih ur električne energije. Leta 1935 (tedaj že ob pomoči Heinriharja in Majdiča) je Elektrarna Škofja Loka in okolica d. d. prodala 1,298.770 kWh, od česar je sama proizvedla 62 % energije, od Heinriharja oziroma Majdiča pa kupila 23 % oziroma 15 % električne energije.⁴⁵ Leta 1938 (z novim agregatom) je podjetje imelo na razpolago 860 kVA skupne moči,

42 Tušek, Šeširjevih sedem desetletij.

43 Šolc, 150 strokovnjakov.

44 Andrejka, Planina, *Škofja Loka in njen okraj*.

45 Koželj, Rekonstrukcija HE Škofja Loka, str. 81.

proizvedlo je 968.000 kWh.⁴⁶ Leta 1941 je škofjeloška elektrarna proizvedla 945.693 kWh in Elektrarna Franca Heinriharja 301.444 kWh. Vinko Majdič je tedaj v Škofjo Loko prodal 491.229 kWh. Skupna poraba občine Škofja Loka je bila tega leta torej 1,738.366 kWh, od česar je industrija porabila 1,347.000 kWh, preostanek pa je šel v široko potrošnjo (obrt, uradi, kmetijstvo, gospodinjstva). Poraba na prebivalca je bila leta 1941 262 kWh. V letih po osvoboditvi je poraba elektrike seveda samo še rasla.⁴⁷

Razširitev električnega omrežja v mestu z obločnicami v drugi polovici 30. let

Še zadnja pomembna faza elektrifikacije Škofje Loke pred 2. svetovno vojno se je odvijala v drugi polovici 30. let. V mestu, predmestjih in na banovinski cesti Škofja Loka–Kolodvor so načrtovali razširitev električnega omrežja za javno razsvetljavo z visečimi obločnicami.

Ob tem je bilo treba pravno urediti odnose med občino in Elektrarno glede oddaje toka in lastništva omrežja za javno razsvetljavo kot nasledek še neurejene pogodbe iz leta 1924.

Sestanki med Elektrarno in občino, ki so po dolгих mesecih dogovarjanj 14. 9. 1939 privedli do podpisa Dogovora »za oddajo električnega toka ter vzdrževanje električnega omrežja za javno razsvetljavo«,⁴⁸ so se začeli januarja 1937. Glavni namen večine sestankov (v arhivskih virih jih za omenjeno obdobje lahko naštejemo osem, dopolnjevali pa so jih številni uradni dopisi med občino in Elektrarno) je bila razjasnitev pravno-lastninskih odnosov med obema stranema, ki je bila podlaga za nadaljnja dogovarjanja o proračunih in načrtih za razširitev omrežja ter o pogojih dobave toka. Prav ugotavljanje lastninskih pravic do električnega omrežja za javno razsvetljavo je bilo glavno "jabolko spora" v pogajanjih med Elektrarno in občino. Zaradi tega nestrinjanja oziroma neuspešnih razjasnitev lastništva sta pred dokončnim podpisom Dogovora 14. 9. 1939 propadla dva poskusa pogodbe, ki so ju sestavili po dveh sestankih, 29. 9. 1937 in 20. 10. 1938. Vse različice dogovorov so sicer obravnavale dobo veljavnosti pogodbe (za pet let), ceno razsvetljave za kilovatno uro, vzdrževanje omrežja, mezde za delavce ipd.⁴⁹

Medtem nam eden izmed "zunanjih" virov pomaga razumeti vsebino nespo-razumov med občino in Elektrarno o lastništvu. Gre za dopis Kranjskih deželnih elektrarn iz 19. 7. 1937, v katerem je avtor na poziv občine sporočil svoje mnenje o lastništvu omrežja v Škofji Loki, in sicer na podlagi pogodb in dopisov iz let 1894, 1904 in 1924. Povzel je, da je bilo leta 1894 zgrajeno omrežje za javno

46 Fras, Valenčič, *Razvoj elektrifikacije Slovenije*, str. 164.

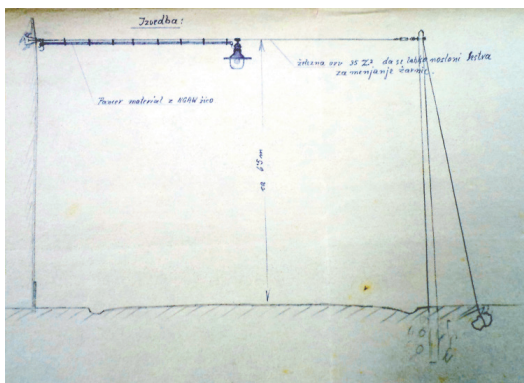
47 Gašperšič, *Razvoj*, 132–133.

48 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 104, dogovor 14. 9. 1939.

49 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 104.

razsvetljavo, leta 1904 pa še za privatne konzumente. Omrežji sta nato verjetno ostali ločeni; javno je bilo last občine, privatno pa last Elektrarne. Sprememba se je zgodila leta 1920, ko je prišlo do menjave lastnika elektrarne in uvedbe trofaznega toka, pri čemer so morali zgraditi novo omrežje – »najbrže« z uporabo materiala iz starega omrežja. Avtor dopisa je ugotovil umanjkanje primerne pogodbe med občino in Elektrarno, ki bi jo morali skleniti leta 1920 ali vsaj leta 1924 [ko je pretekla veljavnost pogodb o javni razsvetljavi, sklenjenih v letih 1894 in 1904 med Krennerjem in občino]. Sklenil je, da so občinska last tisti objekti, ki jih je občini navedla Elektrarna v pismu 15. 8. 1924 [in smo ga v tem prispevku že citirali], in sicer svetilke, žica, izolatorji in opore. K temu je dodal še del ničlovoda, kolikor je bil v novem omrežju porabljen iz stare napeljave za javno razsvetljavo, medtem ko krajevno omrežje za privatnike iz leta 1904 (in iz njega tudi material, uporabljen za novo omrežje leta 1920) po njegovem mnenju ne more biti last občine.⁵⁰

Iz tega dokumenta razberemo, da je težava pri določanju lastništva omrežja izšla iz preureditve omrežja po uvedbi trofaznega toka, saj so bili pogoji v pogodbah med občino in Krennerjem glede javne razsvetljave jasni: po preteku tridsetletne dobe (kot pravi prva pogodba iz leta 1894⁵¹) oziroma *plačilu* dodatne napeljave (kot pravita pogodbi iz let 1904 in 1906⁵²) postane občina lastnica tega omrežja. – Tako pa se občina in Elektrarna v času omenjenih sestankov in izmenjave dopisov nista mogli sporazumeti predvsem o solastništvu na skupnem elektrovodu in iz tega izhajajočih obvezah glede vzdrževanja. Pri tem je občina vztrajala na svoji (so)lastninski pravici do omrežja ter Elektrarni nalagala večji del obveznosti pri vzdrževanju, Elektrarno pa je motilo večkratno samovoljno postopanje občine pri sestavljanju osnutkov pogodb.⁵³ Stranki sta kompromis dosegli do jeseni leta 1939. Konec avgusta 1939 je Elektrarna občini posredovala naslednjo postavko o lastništvu: elektro vodi z ničlovodom za napajanje mestne razsvetljave, izpeljani samostojno ali skupno z električnim vodom elektrarne, ostanejo last občine, *in jih tudi sama vzdržuje*. Elektrarna bo skratka izvajala popravila na

Del načrta za obnovitev cestne razsvetljave z obločnicami v Novem predmestju (7. 5. 1936), ki prikazuje izvedbo postavitve obločnic.
(hrani: ZAL, Enota v Škofji Loki)

50 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 104, dopis Kranjskih deželnih elektrarn.

51 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 104, prva pogodba med občino in Krennerjem (1894).

52 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 104, druga (1904) in tretja (1906) pogodba med občino in Krennerjem.

53 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 104, zapisniki sestankov in dogovorov ter dopisi med občino in Elektrarno.

svojih električnih vodih, občina pa na svojih.⁵⁴ In res je bila v tej obliki alineja o lastništvu vključena tudi v končni akt, podpisan 14. 9. 1939. V preostalih točkah je dogovor med drugim določal še svojo veljavnost od 1. 9. 1938 do 1. 9. 1943, nadalje ceno toka za javno razsvetljavo (0,80 dinarjev za kilovatno uro, katerih število se bo izračunavalo po števcu) in ceno električnega toka za ubožnico, klavnico in uradne občinske prostore (2 dinarja za kilovatno uro) ter mezde za delavce v razponu od 2,5 do 10 dinarjev.⁵⁵

Težavnost dogovarjanj o lastništvu pa ni vplivala na dogovore med občino in Elektrarno o izvedbi del na področju mesta in predmestij ter na banovinski cesti, saj sta si stranki v letih od 1937 do 1939 redno izmenjevali naročila, proračune in načrte. Na podlagi teh virov ter okrožnic, s katerimi je občina hišne posestnike obvestila o nameravani preureditvi električnega omrežja javne razsvetljave, in reverzov, na katerih so posestniki s svojimi podpisi dovolili postavitev nosilcev za napeljavo na svojih hišah, lahko razberemo predvsem podatke o cenah novih luči in krajih, kjer so bile postavljene, medtem ko neposrednih podatkov o zaključnih delih v omenjenih dokumentih ni. Obločnice naj bi torej postavili na banovinski cesti Škofja Loka–Kolodvor, na odseku do Plevne, dalje na Lontrgu, Mestnem trgu in na Grabnu ter v Vincarjih, Novem predmestju, Fužinskem predmestju in klavnici, na Grajski poti, Karlovški ulici in Kapucinskem mostu ...⁵⁶

V zvezi s tem med arhivskim gradivom najdemo še dve prošnji občine, s katerima se je obrnila na upravo Dravske banovine za finančno pomoč pri razširitvi in obnovitvi električne razsvetljave. Njena prošnja z 12. 2. 1938 je bila zavrnjena, medtem ko je prošnja z 9. 3. 1939 naletela na ugoden odziv – banska uprava je okrajnemu cestnemu odboru v Škofji Loki 6. 10. 1939 nakazala 5.000 dinarjev za javno cestno razsvetljavo.⁵⁷

Po 2. svetovni vojni je škofjeloška Elektrarna 2. 6. 1945 prešla v državno upravo, 16. 10. 1946 pa je bila z odločbo Okrajnega sodišča v Škofji Loki »izrečena zaplemba celokupne imovine delničarjev omenjenega podjetja«.⁵⁸

54 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 104, pismo Elektrarne 29. avgusta 1939.

55 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 104, dogovor 14. septembra 1939.

56 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 104.

57 ZAL-ŠKL, ŠKL 63, t. e. 104, dopisi med občino in upravo Dravske banovine.

58 ZAL-ŠKL, ŠKL 12, Okrajni ljudski odbor Škofja Loka, t. e. 15, a. e. 230.

VIRI:

Andrejka, Rudolf (ur.); Planina, France (ur.): *Škofja Loka in njen okraj v luči gospodarskih in kulturnih prizadevanj*. Škofja Loka : Odbor za I. obrtno-industrijsko razstavo od 12. VII. do 16. VIII. 1936. V Škofji Loki, 1936.

Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki (ZAL-ŠKL)

ŠKL 12, Okrajni ljudski odbor Škofja Loka, t. e. 15.

ŠKL 63, Občina Škofja Loka, t. e. 7.

ŠKL 63, Občina Škofja Loka, t. e. 104.

ŠKL 63, Občina Škofja Loka, t. e. 105.

ŠKL 299, Notariat Škofja Loka, notar Niko Lenček st., t. e. 64.

ŠKL 299, Notariat Škofja Loka, notar Niko Lenček st., t. e. 94.

ŠKL 299, Notariat Škofja Loka, notar Niko Lenček st., t. e. 98.

LITERATURA:

Fras, Stanislav (ur.); Valenčič, Boris (ur.): *Razvoj elektrifikacije Slovenije : do leta 1945*.

Ljubljana : Tehniška založba Slovenije, 1976.

Gašperšič, Janez: Razvoj elektrifikacije konzumnega področja občine Škofja Loka. V: *Loški razgledi* 3, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1956, str. 129–136.

Koželj, Darko: Rekonstrukcija HE Škofja Loka (HE v Skalcah). V: *Loški razgledi* 41, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1994, str. 78–81.

Logar, Vladimir: Kratek prerez loškega gospodarstva. V: *Loški razgledi* 2, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1955, str. 87–92.

Ristić, Biljana: Kratek pregled razvoja industrije na Loškem. V: *Loški razgledi* 59, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2013, str. 215–228.

Šega, Judita: Štiri generacije škofovloških Krennerjev, 2. del. V: *Loški razgledi* 48, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2001, str. 51–66.

Šolc, Leopold: 150 strokovnjakov in 7000 konjskih moči. V: *Loški razgledi* 12, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1965, str. 65–81.

Štukl, France: Vodni pogoni na Škofovloškem (Gradivo) I, Stara občina Stara Loka. V: *Loški razgledi* 39, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1992, str. 27–46.

Tušek, Janez: Šeširjevih sedem desetletij. V: *Loški razgledi* 37, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1990, str. 11–16.

Summary

Electrification of Škofja Loka and surroundings between the two wars

On the basis of the literature and archive sources, the contribution discusses the electrification of Škofja Loka and surroundings between the two wars. At that time, a modern hydro power plant took over supply of the town and surrounding villages from the old Krenner power plant. It was built in 1920 in Skalce in Selška Sora by a company founded in 1919, Elektrarna Škofja Loka in okolica, družba z o. z. The contribution traces the founding of the company and, with a review of decisions of the District Offices, the technical reports of Elektrarna and the electrification plans, some details of the course of building the new power plant and electricity mains and networks in the town and surroundings. The municipality and the power supply company are presented, as the main actors of public electrification in this period. Together with the extension of public town lighting at the start of the twenties and at the end of the thirties, some attention is also devoted to regulation of legal relations between the municipality and Elektrarna, which remained unsettled for many years.

Anton Dolinar (1894–1953)

I 20-letnica rojstva in 60-letnica smrti

Izvleček

Duhovnik, muzikolog, skladatelj, urednik in dirigent dr. Anton Dolinar je bil rojen na Trati pri Gorenji vas v Poljanski dolini (13. 1. 1894). Po maturi na Škofjski klasični gimnaziji v Ljubljani (1913) se je vpisal na ljubljansko Bogoslovje in bil 8. 6. 1917 posvečen. Leta 1923 je na Dunaju diplomiral iz cerkvene glasbe in 1927 promoviral na tamkajšnji Filozofski fakulteti (Guido Adler). Najprej je bil kaplan, nato pa (prvi) glasbeni urednik na novo ustanovljenem Radiu Ljubljana. Do konca 2. svetovne vojne je bil še dirigent pevskega glasbenega društva Ljubljana (PGD), leta 1945 pa je prek Merana emigriral v ZDA. Doma je poučeval glasbeno estetiko in objavljaj v revijah Pevec (urednik), Zbori in Cerkveni glasbenik. Komponiral je krajše zborovske skladbe, večinoma nabožne vsebine. Umrl je v prometni nesreči v St. Yates Centre (Kansas, ZDA), 1. 8. 1953, pokopan pa je pri sv. Štefanu v škofiji St. Cloud v Minnesoti.

Abstract

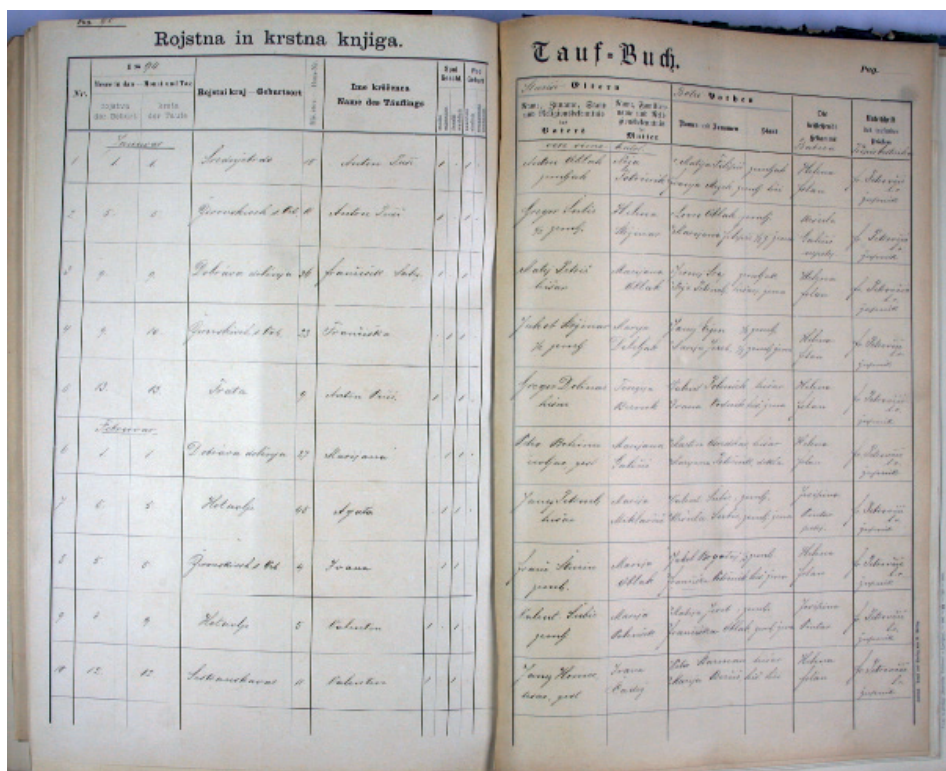
Anton Dolinar (1894–1953)

The 120th anniversary of his birth and 60th anniversary of his death

The priest, musicologist, composer, editor and conductor, (Dr.) Anton Dolinar, was born in Trata by Gorenja vas in Poljane Valley (13. 1. 1894). After matriculating from primary school and the Diocesan Classical Gymnasium in Ljubljana (1913), he enrolled at the Ljubljana Faculty of Theology, where he was ordained (8. 6. 1917). In 1923, he earned a degree in church music in Vienna and in 1927 was awarded a doctorate by the Faculty of Arts (Vienna; Guido Adler). He was first chaplain and then (the first) music editor at the newly founded Radio Ljubljana. By the end of the Second World War, he was the conductor of the Choral and Musical Society Ljubljana. In 1945, he emigrated via Merano to the USA. At home, he had taught the aesthetics of music and published in periodical magazines Pevec/The Singer (editor), Zbori/The Choirs and Cerkveni glasbenik/The Church Musician. He composed shorter choral pieces, most of them with a religious content. He died in a traffic accident in the USA in Yates Centre (Kansas, USA), 1. 8. 1953 and was buried at St. Stephen in the Diocese of St. Cloud in Minnesota.

Uvod – življenje in delo

Duhovnik, slovenski glasbenik, muzikolog, dirigent in skladatelj dr. Anton Dolinar je bil po navedbah dosegljive dokumentacije¹ rojen in krščen za Antona Puščavnika 13. 1. 1894, na Trati št. 9,² kot zakonski sin očeta Gregorja Dolinarja in matere Terezije Dolinar, roj. Bernik.

Rojstna in krstna knjiga župnije sv. Janeza Krstnika na Trati (Gorenja vas), str. 90–91, pod zap. št. 6 je vpisan Anton Puščavnik Dolinar (1894). (hrani: NŠAL 5, fragment)

- 1 Izpisek iz rojstne - krstne matične knjige za župnijo Mučeništva sv. Janeza Krstnika na Trati (Gorenja vas; 1894; hrani NŠAL: 5. knj., str. 90–91) in Križnar, Dvoje obletnic rojstev glasbenikov ..., str. 269.
- 2 Po informaciji aktualnega župnika v župniji Trata - Gorenja vas (g. Gregorja Luštreka, 25. 7. 2013) je ta podatek napačen, saj je le-to takrat predstavljalo nekdanje (staro) župnišče, ki pa še stoji. Ker pa se je medtem izvedel Antonov nadimek (Jernejčev), je to moralo biti na Trati št. 52 ali/in 104 (?).

Isti oziroma napačni podatek stoji tudi v Izpisku iz matičnega registra o rojstvu (izdala UE Škofja Loka, 10. 5. 2010; iz arhiva J. Dolinarja, v Goričanah 26a pri Medvodah; avtor hrani njegovo fotokopijo).

Naknadna poizvedba oziroma informacija avtorju (G. Luštrek, 3. 9. 2014) je potrdila prvo tezo, da je bil A. Dolinar res rojen na prvotno ugotovljenem naslovu, v hiši nekdanjega (takratnega) župnišča, saj je bila njegova mati gospodinja takratnemu župniku.

Kje je pričel s šolanjem ni znano, zagotovo nekje med rodno Trato, bližnjo Škofjo Loko;³ najdemo ga šele v gimnaziji v Šentvidu nad Ljubljano.⁴ Med leti 1909–1913 je torej obiskoval gimnazijo v Škofovih zavodih in se nato po maturi (1913) vpisal na ljubljansko *Teološko fakulteto* oziroma *Bogoslovje* (1913–1917). Iz tega obdobja izvirajo tudi prvi podatki o njegovem glasbenem šolanju.⁵ V mašnika je bil posvečen 8. 6. 1917, potem pa je bil eno leto kaplan v Starem trgu

Dolinar Anton Histor. pušč. - glasbenik
 Roj. 13. j. 1894 na Trati, je dovršil gimn. št. v Lj.
 nad Ljubljano 1913 bogoslovje v Lj. m. prv. s. v.
 1917. služboval kot. kaplan v Starem trgu na
 S. B. Lj. 141. Ljubljani, avg. 1917. is odšel na Jesenice
 kjer je vršil v delavskem društvu petje in godbo
 do l. 1921 - odšel na dunajski konservatorij
 kjer je do vršil nekvalifikovani oddelki 1923,
 kjerat študiral glasbeno znanost pri prof.
 Adlreju na dunajski fil. fakulteti.
 VCG je izšlo njegove melodijske in akorde. Potem
 je služboval kot kpl v Trzinu 1914-26, odko-
 dar je v novič šel na Dunaj nadzorovat gla-
 sborne študije. 1. sept. 1926 je bil ustanovljen za
 kaplana v Borovnici 1 leto, nato kpl pri m. g.
 kotu v Ljubljani. Od l. 1926 poučeval vokalno
 in instrumentalno, Ljubljani in deloval pri Radio

Vpis A. Dolinarja v Kroniko župnijskega urada sv. Janeza Krstnika Trata - Gorenja vas.

- 3 E. Škulj navaja npr., da je »[...] po končani osnovni šoli v domačem mestu (Škofji Loki?) šolanje nadaljeval [...]« (Škulj, Anton Dolinar (1894–1953), Ob petdesetletnici smrti, str.10) in isti, »[...] po osnovni šoli v domačem mestu /Škofji Loki, op. F. K./ študiral [...]« (Škulj, *Leksikon cerkvenih glasbenikov*, 2005, str. 68).
- 4 O tem, torej o prvem Antonovem šolanju, molči tudi župnijska kronika, ki jo hrani ž. u. na Trati - Gorenji vasi (inf. G. Luštrek; elektronsko pismo avtorju - FK z dne 25. 7. 2013 - hrani avtor), tudi z vsemi dodatnimi vpisi oziroma dopisi skupaj, vse do Antonove (prezgodnje) smrti v ZDA (1./3. avgust 1953).
- 5 »[...] saj se je prav v gimnazijskih letih (torej 1913–1917) začel privatno seznanjati z glasbo. Med počitnicami je bival pri svojem stricu [duhovniku, pisatelju in skladatelju Francu] Berniku [1870–1948], župniku v Domžalah, ki je bil mojster v klavirski igri. Dolinar je tu začel vaditi klavir. V Šentvidu pa se je pri [Vojtehu] Hybašku [1873–1948] učil violino in (violončelo), pri [Stanku] Premrlu [1880–1956] pa klavir in orgle, pozneje tudi harmonijo [...]« (Trobina, *Slovenski cerkveni skladatelji*, str. 176).

ob Kolpi⁶ pri Črnomlju (avg. 1917–1918), bil v letih 1918–1921 na Jesenicah, kjer je v Delavskem društvu vodil tudi petje in godbo na pihala.

V tem času ga je ljubljanski škof Anton Bonaventura Jeglič⁷ predvidel za profesorja glasbe na Škofijski klasični gimnaziji v Ljubljani.⁸ Zato je leta 1921 odšel na Dunaj, kjer je na Glasbenem konservatoriju – Akademiji za glasbo in upodabljaljočo umetnost študiral cerkveno glasbo (dipl. 1923) in glasbeno znanost (pri Guidu Adlerju,⁹ na dunajski Filozofski fakulteti). Ko se je Dolinar vrnil v Ljubljano, je škofu (A. B. Jegliču) povedal, da ne čuti veselja do pedagoškega dela.¹⁰ V *Cerkvenem glasbeniku*, *Zborih* in *Pevcu* (kjer je bil tudi urednik po Francu Kimovcu), je pisal in objavljajl strokovne članke in glasbene kritike. Med drugim so to naslovi (razprav): *Iz uvoda k razpravi: Cerkveni toni v večglasju*,¹¹ *Iz glasbenega razvoja*,¹² *Na pragu novejšje glasbe*,¹³ *Zgodovina katoliške cerkvene glasbe*,¹⁴ *K vprašanju cerkvenosti cerkvene glasbe*,¹⁵ *Pregled slovenske cerkvene glasbe*¹⁶ idr. Uspešno se je uveljavil tudi kot skladatelj, večinoma za cerkvene

6 Nav. delo.

7 (1851–1937), ki je bil mdr. tudi politik (v: leksika).

8 Prim. Škulj, prav tam.

9 Guido Adler (1856–1941) je bil ugleden avstrijski muzikolog in univ. prof. na Dunaju in v Pragi. Sodi med najpomembnejše muzikologe svojega časa in prostora, saj je prav po njegovi zaslugi ta znanstvena disciplina oziroma veda zrasla v sodobno, sistematično disciplino. Njegovi učenci so bili tudi Arnold Schönberg, Anton von Webern, Egon Wellesz idr. (Adlerja omenjamo zato, ker bomo iz kasnejšega študija A. Dolinarja na Dunaju spoznali, da je pri tem uglednem in enem prvih evropskih glasbenih znanstvenikov doktoriral tudi »naš« A. Dolinar!).

10 Prim. Škulj, prav tam.

11 *CG*, 53, 1930, št. 1–2, str. 1–3, prav tam, št. 3–4, str. 33–35, prav tam, št. 5–6, str. 65–68, prav tam, št. 7–8, str. 97–100, prav tam, št. 9–10, str. 129–133, prav tam, št. 11–12, str. 169–172.

12 *CG*, 55, 1932, št. 1–2, str. 14–17, prav tam, št. 3–4, str. 50–53, prav tam, št. 7–8, str. 113–115.

13 *CG*, 56, 1933, št. 1–2, str. 9–11, prav tam, št. 3–4, str. 35–37, prav tam, št. 5–6, str. 76–80, prav tam, št. 9–10, str. 132–135, prav tam, št. 11–12, str. 172–174.

14 *CG*, 57, 1934, št. 1–2, str. 14–17, prav tam, št. 3–4, str. 42–45, prav tam, št. 5–6, str. 74–77, prav tam, št. 9–10, str. 139–142;

CG, 58, 1935, št. 1–2, str. 12–15, prav tam, št. 3–4, str. 45–48, prav tam, št. 5–6, str. 76–78, prav tam, št. 7–8, str. 100–102, prav tam, št. 9–10, str. 131–134, prav tam, št. 11–12, str. 163–166;

CG, 59, 1936, št. 1–2, str. 1–5, prav tam, št. 3–4, str. 33–36, prav tam, št. 7–8, str. 100–102, prav tam, št. 11–12, str. 167–171;

CG, 60, 1937, št. 1–2, str. 2–5, prav tam, št. 3–4, str. 34–38, prav tam, št. 7–8, str. 114–116, prav tam, št. 11–12, str. 179–182;

CG, 61, 1938, št. 1–2, str. 9–12, prav tam, št. 3–4, str. 33–36.

(Ponatis iz *CG* je izšel v Ljubljani, 1938, založilo Cecilijno društvo v Ljubljani, spisala dr. Josip Mantuani in dr. Anton Dolinar, 129 str.).

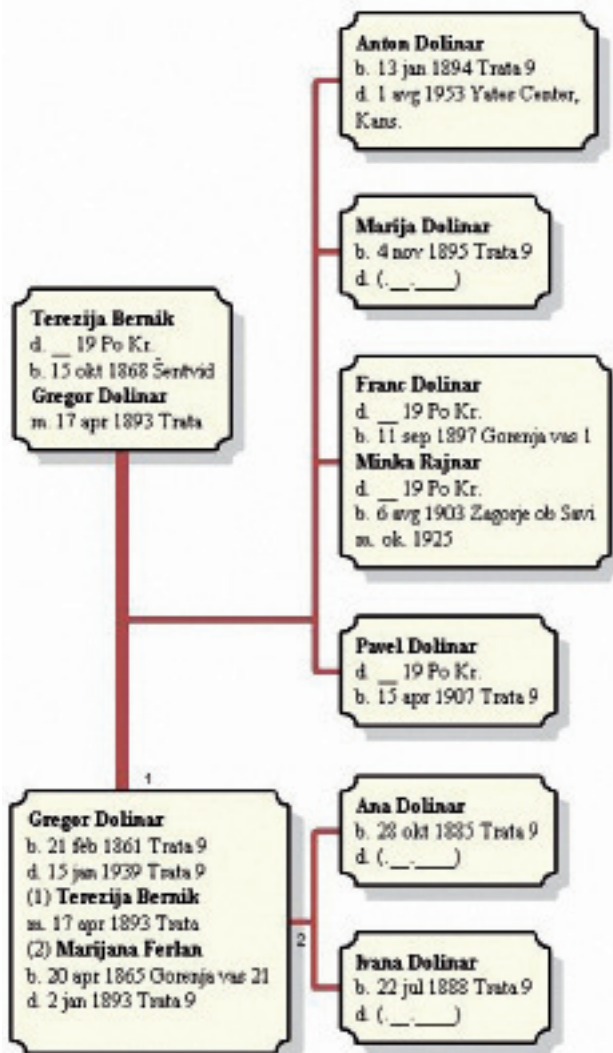
15 *CG*, 61, 1938, št. 5–6, str. 65–68 (I.) in prav tam, št. 7–8, str. 103–105 (II.).

16 *CG*, 63, 1940, št. 1–2, str. 1–3 (1.), prav tam, št. 3–4, str. 33–36 (2.), prav tam, št. 7–8, str. 97–101 (3.), prav tam, št. 9–10, str. 129–132 (4.), prav tam, št. 11–12, str. 165–168 (5.);

CG, 64, 1941, št. 1–2, str. 8–11 (6.), prav tam, št. 3–4, str. 33–36 (7.), prav tam, št. 7–9, str. 85–92

zbore. Kot kaplan je služboval v Tržiču, od 20. 11. 1924 do 1926. 5. 5. 1926 ponovno odide na Dunaj, kjer je nadaljeval že začete glasbene znanstvene študije in tam doktoriral 1927 z disertacijo iz filozofije,¹⁷ z naslovom *Die Behandlung der Kirchentöne bei Palestрина/Obravnava cerkvenih tonov pri Palestринi*.

Vrnil se je domov in bil kaplan v Borovnici, od septembra 1926 do 1927, od 4. 2. 1927 pa kaplan pri sv. Jakobu v Ljubljani. V tem času je na ženski realni gimnaziji v Ljubljani poučeval verouk in glasbo (do pred majem 1927, ko je spet odšel na Dunaj?), in sicer do januarja 1928. Odtlej (1926) je tudi poučeval verouk na ljubljanskem liceju (tj. na prvi ljubljanski visoki šoli) in vodil ženski pevski zbor ljubljanske ženske realne gimnazije

Delni rodovnik (fragment) A. Dolinarja.

(za Slovensko rodoslovno društvo izdelal Peter Hawlina)

(8.), prav tam, št. 10–12, str. 105–108 (9.);

CG, 65, 1942, št. 1–3, str. 6–7 (10.), prav tam, št. 4–5, str. 17–22 (11.), prav tam št. 6–8, str. 37–39 (12.), prav tam, št. 9–10, str. 57–60 (13.), prav tam, št. 11–12, str. 11–12, str. 77–81 (14.);

CG, 66, 1943, št. 1–3, str. 1–4 (15.), prav tam, št. 4–5, str. 17–21 (16.), prav tam, št. 6–8, str. 37–41 (17.), prav tam, št. 9–10, str. 58–63 (18.), prav tam, št. 11–12, str. 73–77 (19.);

CG, 67, 1944, št. 1–3, str. 1–6 (20.), prav tam, št. 4–5, str. 21–25 (21.), prav tam, št. 6–8, str. 41–45 (22.), prav tam, št. 9–10, str. 62–67 (23.);

CG, 68, 1945 (brez št.: za 1. četrletje), str. 4–6 (24.-nedokončano).

17 Mihevc, str. 17.

Karikatura A. Dolinarja (risba: Slavko Pengov;
Radio Ljubljana, 10, 1938, št. 53, 25. 12. 1938, str. 5)

(ženskega liceja),¹⁸ bil tudi predavatelj glasbene estetike na ljubljanskem (glasbenem) Konservatoriju, pevododja (zborovodja) Pevskega in glasbenega društva – zbora Ljubljana (prevzel ga je spet za Francem Kimovcem) in ljubljanske Glasbene matice, hkrati pa je deloval na Radiu Ljubljana (»Kukavica«), kjer je bil vse do leta 1945 (9. 5. 1945 ?) verski glasbeni referent – urednik; tu je kot dirigent vodil tudi radijski pevski zbor, bil je urednik *Pevčeve pesmarice* in predsednik Pevske zveze.¹⁹

Leta 1945 je odšel v tujino: s kolegom iz Ljubljane, prek Goričan pri Medvodah²⁰ v italijanski Merano²¹ (pred 9. 5. 1945); Zagotovo je bilo to 5. 5. (1945).²² Tam je živel v konviktu, tj. zavodu z vso oskrbo (za študente teologije) Englische Fraulein. Z domačimi v Sloveniji si je dopisoval, s tem da se je zaradi konspiracije, tj. molčečnosti oziro-

ma stroge zaupnosti podpisoval in naslavljal s psevdonimom Martha Exner (na naslovu Via Porticci 111, I-39012 Merano/Italia). Tam je ostal vse do leta 1947.²³ Še drugi podatek govori, da naj bi ostal do leta 1948, o čemer priča slika parnika Motonave Vulcania (italijanska motorna ladja), ki jo je A. Dolinar poslal 18. 7. 1948 iz Genove, na začetku poti v New York;²⁴ v ZDA je prišel 15. 8. 1948. V letih 1948–1951 naj bi bil po enem od dokumentov najprej v Breckenridgeu.²⁵ Tedanjemu škofu v St. Cloudu dr. Josephu Buschu se je javil šele kasneje.²⁶

18 Brojan, str. 56.

19 Mihevc, prav tam.

20 Izjava Antonovega nečaka Janeza Dolinarja, Goričane 26a, Medvode.

21 Merano je italijansko mesto na Južnem Tirolskem in glavno mesto upravne skupnosti Meranske. Prebivalci večinoma govorijo nemško, italijansko in ladinsko (leta 2004 je imelo okoli 35 000 prebivalcev, od tega le 7,2 % tujcev; v.: Wikipedija, 23. 7. 2014).

22 Vsaj tako priča tekst n. n. avtorja (v slov. jeziku), ki je izšel kot nekakšen nekrolog za pokojnim A. Dolinarjem v ZDA (avtor hrani fotokopijo te objave, iz arhiva J. Dolinarja).

23 Ustna izjava Vide Bajželj, roj. Dolinar, ene od Dolinarjevih nečakinj (dne 14. 12. 2013).

24 Slika last V. Bajželj in njena ustna izjava, prav tam.

25 Prim. pismo (s kuverto, datirano: 30. 4. 1951) nečakinji Vidi Dolinar (danes Bajželj) na njen takratni naslov Spodnje Goričane št. 25, Medvode in njena (dodatna ustna) izjava (prav tam).

26 Za Dolinarjevo zadržanje v tem času ni nikakršnih (evropskih) podatkov!

Dvoje spominskih obeležij A. Dolinarja v ZDA, na pokopališču župnijske cerkve sv. Štefana v Minnesoti. (foto: R. C. Harren, 2013, z osebnim dovoljenjem za objavo)

Na spomeniku rodbine Dolinar na Trati - Gorenji vasi je vklesano tudi ime dr. A. Dolinarja. Vida Bajželj je opozorila, da je vklesan nepravilni kraj smrti; pravilno je kot zgoraj: St. Cloud; ustna izjava, 14. 12. 2013, v Kranju. (foto: F. Križnar, 2013)

V St. Cloudu, v župnijski cerkvi sv. Marije (na 25.-8. Aveniji So., St. Cloud Minnesota, 56301, ZDA) je najprej deloval kot kaplan,²⁷ potem pa je bil premeščen za duhovnika v bolnišnico sv. Frančiška (St. Francis Hospital) v Breckenridge (2400 St. Francis Drive, Breckenridge, MN 56520/Minnesota, ZDA).²⁸ Tam, v Yates Centre (Kansas, ZDA), se je okrog 300 milj (cca. 480 km) od svojega zadnjega »ameriškega« doma²⁹ 1. 8. 1953 smrtno ponesrečil; umrl³⁰ »[...]zaradi embolizma na glavi, ki se je zgodil pri prometni nesreči [...]«. ³¹ Pokopali so ga 5. 5. 1953,

27 Iz pisma Boba (tj. Roberta) Harrena Janezu Dolinarju v Goričanah pri Medvodah, 22. maj 2010/4. 7. 2010; kopijo hrani avtor).

28 Prav tam in že omenjena objava (gl. op. 22).

29 Pismo Rev. Roberta C. Harrena, J. C. D. avtorju (19. 12. 2013, original hrani avtor).

30 Ustna izjava V. Bajželj, prav tam.

31 Prim. pismo Roberta C. Harrena Janezu Dolinarju (29. 1. 2009; kopijo hrani avtor!).

A. Dolinar v upodobitvi Saše Šantla (pred 1936) za veliko oljno sliko *Slovenski skladatelji – Koncil slovenske glasbe* (Osterčeva dvorana Slovenske filharmonije v Ljubljani), kamor pa potem ni bil uvrščen. (vir: Marija Mihevc, *Portreti skladateljev Saše Šantla/Saša Šantel and his Portraits of Composers*, Radovljica: Didakta, 2005, str. 16)

pri Sv. Štefanu v škofiji St. Cloud v Minnesoti.³² Pogrebno peto³³ sveto mašo, ki je bila pontifikalna, tj. škofovska, je vodil dr. Gregorij Rožman, ljubljanski škof v izgnanstvu.³⁴

Poleg tega pa obstaja še spominsko obeležje na pokopališču župnijske cerkve Mučeništva sv. Janeza Krstnika na Trati - Gorenji vasi v Poljanski dolini, kjer je Dolinarjevo ime dala vpisati nečakinja Jelka Dolinar.³⁵ Zanimivo je tudi to, da ga npr. (slovenski) slikar Saša Šantel³⁶ kljub narejenemu portretu³⁷ ni uvrstil med polpreteklo slovensko glasbeno ustvarjalno elito.

Anton Dolinar je omenjen tudi v knjigi *Škofja Loka in njen okraj v luči gospodarskih in kulturnih prizadevanj*, 1936, ki sta jo uredila France Planina in Rudolf Andrejka.³⁸ Še posebej pa so se Dolinarja spomnili njegovi ameriški Slovenci v enem od redkih takratnih slovenskih glasil, ki so izhajala v ZDA³⁹ in ga označili za »Rev.⁴⁰ dr. Antona Dolinarja, ki je prišel v Združene države ameriške pred nekaj leti ...[...].«

32 Nav. delo.

33 Ob tej priložnosti so po ameriških podatkih izvedli *Rekvijem* (?).

34 Cerkevni dostojanstvenik in duhovnik, nazadnje ljubljanski škof (1883–1959). Od maja 1945 najprej v Avstriji in Švici, od 1948 v ZDA (v: leksika!).

35 Por. Premru.

36 Pa še grafik, ilustrator in glasbenik (1883–1945; v: leksika).

37 Kuret & Koršič, *Slovenski skladatelji v portretih Saše Šantla*, 2005 in njegova oljna podoba v Osterčevi dvorani Slovenske filharmonije v Ljubljani, 1936 (v: Šantel, *Koncil slovenske glasbe - Slovenski skladatelji*, zgibanka Glasbene matice Ljubljana, 2005).

38 Križnar, Dvoje obletnic rojstev glasbenikov, (v: *LR*, 41, 1994, str. 265, 268).

39 *Ave Maria, Koledar 1954*, 41, 1954, ur. in izd. Slovenski frančiškani na ameriških Brezjah, Lemont, Illinois, tiskarna Ave Maria Lemont, Ill., str. 148–49 v kratkem predstavijo (takrat že pokojnega) A. Dolinarja.

»[...] V stari domovini je služboval v Ljubljani kot katehet, učitelj petja in pevodja pevskega zbora 'Ljubljana'. Največ sil pa je posvetil ljubljanski radijski postaji, kjer je bil verski glasbeni referent. Bil je nadarjen glasbenik in je dovršil z odličnim uspehom dunajski konservatorij. V Ameriki je našel mesto kaplana v bolnišnici St. Francis Hospital, Breckenridge, Minn. Od tam smo sprejeli žalostno novico, da se je dne 1. avgusta 1953 z avtomobilom smrtno ponesrečil. Naj v miru počiva [...]»

40 Reverend je naziv za duhovnika (iz lat. reverendus = častiti), kar pa je tudi vsak pridigar.

Profesorski ceh v Škofji Loki

Profesorski ceh (1938) v (Škofji) Loki, tudi z A. Dolinarjem: 22. 8. 1938, v Vincarjih, pred gostilno »Pri Balantu«. Sedijo v 1. vrsti, od leve proti desni: dr. Jože Demšar, Marijan Ažbe, Marija Strauss Šmid, Ivan Dolenec in Franc Alič; stojijo v 2. vrsti, od leve proti desni: France Planina, dr. Martin Gorjanec, dr. Peter Eržen, Franc Jesenovec, Pavle Sušnik, Ivan Molinaro, dr. Maks Miklavčič, Franc Čemažar, Franc Košir, (»Črni Ločan«), dr. **Anton Dolinar**, Alojz Bertonec, dr. Pavle Blaznik, dr. Anton Polenec in dr. France Koblar; (popis v Dnevniku I. Dolenca; v: ZAL-ŠKL; avtor fotografije n. n.).

(orig. fotografija je iz fonda – map A. Dolinarja v GZ NUK v Ljubljani)

Antona Dolinarja najdemo tudi med člani Profesorskega ceha v Škofji Loki.⁴¹ Ne moremo sicer ugotoviti, zakaj je sodeloval le na treh od vsega 13 sestankov (1934, 1937 in 1938), saj je bil v tem času v Ljubljani (razen morda tistih nekaj let, ko je bil na študijih v tujini); o tem priča tudi adresar, kamor so iz Škofje Loke pošiljali (po)vabila, zapisnike, fotografije in druge (vmesne) novice: Ljubljana, Miklošičeva 7.⁴²

41 Gre za neformalno združbo (škofje)loških intelektualcev, saj gre bolj ali ne za šaljivo ime, kot so se imenovali škofjeloški profesorji na rednih 13 počitniških sestankih v letih 1929–1942. Iz njega je najprej zraslo Muzejsko društvo Škofja Loka (1937) in (današnji) Loški muzej (1939). V: Dolenec, Profesorski ceh v Škofji Loki, str. 72–77).

42 *Kroniko sestankov Loških profesorjev 1930–1965* hrani SI ZAL, ŠKL 259, Muzejsko društvo Škofja Loka 1930–2009, TE1 AE8 (6054) Profesorski ceh.

Morda med vsemi ni imel analognega sogovorca, somišljenika ...?⁴³ Ali so bili morda že takrat glasba in glasbeni rokopisi, tiski idr. bibliografsko tako nezanimivi in morda celo problematični, da se jih takrat (v času med obema vojnama 1918–1941) ni dalo uvrstiti med preostala dela oziroma dosežke Profesorskega ceha v Škofji Loki?

Glasbeno delo

Na podlagi glasbenega opusa bomo skušali ovrednoti Dolinarjeve dosežke na vseh tistih področjih, ki so ga kot duhovnika, glasbenika: muzikologa, dirigenta in skladatelja najbolj zaznamovala. Seveda je v tem kot prvi tovrstni glasbeno-omikani pedagog, umetnik in znanstvenik daleč presegel lokalne škofovješke kot tudi slovenske in morda celo evropske okvire. Žal za njegovo kratko bivanje in delovanje najprej v Italiji in (do)končno še v ZDA nimamo skoraj nobenih podatkov. To bi lahko A. Dolinarja in njegovo delo uvrstilo morda celo v svetovne okvire. Zato si najprej oglejmo popis vseh dosegljivih Dolinarjevih del, ohranjenih v rokopisu ali/in tisku.⁴⁴

BIBLIOGRAFIJA DEL

Cerkvena, duhovna dela

Maše:

Maša za mešani zbor in orgle : Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus, Benedictus, Agnus /Dei/. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Mešani zbori (a cappella):

Brezmadežni. Besedilo: Pelikan. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Egiptovska pesem. Besedilo: Silvin Sardenko. Ciklostil - šapirograf in PGD Ljubljana. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Jožefova pesem. Ciklostil - šapirograf in PGD Ljubljana. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Mašna. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Romarska. Besedilo: Ivan Sadar. Rokopis partiture. NUK, Glasbena zbirka.

Tantum ergo. Rokopis partiture. NUK, Glasbena zbirka.

Veselo hitimo. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

V tabernaklju tihem. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Zberi, zemlja, bisere. Rokopis partiture in PGD Ljubljana. NUK, Glasbena zbirka.

Zdrava Marija. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Zdrava Milostna. Rokopis in PGD Ljubljana. NUK, Glasbena zbirka.

Zvezda v temni noči. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

43 O tem priča tudi delo *Publikacije članov Profesorskega ceha in Muzejskega društva v Škofji Loki v Knjižnici Ivana Tavčarja Škofja Loka*, kjer niti enega prispevka oziroma opusa »našega«
A.Dolinarja.

44 Fond Antona Dolinarja v GZ NUK.

Mešani zbor z orglami:

- Ave Maria : za mešani zbor in orgle. Cerkevni glasbenik 47, Ljubljana : Družina, 1924, št. 5–6, [str. ?].
- Božansko srce : za mešani zbor in orgle. Besedilo: M. Elizabeta. Cerkevni glasbenik 54, Ljubljana : Družina, 1931, št. 7–8, [str. ?]. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.
- Božični zvonovi. Mešani zbor in orgle. Besedilo: Matija Škrabec. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.
- Danes odprto je sveto nebo. Cerkevni glasbenik 60, Ljubljana : Družina, 1937, št. 7–8, [str. ?]. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.
- Jezus, ti me vabiš. Gorica 1930.
- Kako vesel je bog otrok. Cerkevni glasbenik 56, Ljubljana : Družina, 1933, št. 7–8, [str. ?].
- Knežja hči. Cerkevni glasbenik 52, Ljubljana : Družina 1929, št. 5–6, [str. ?].
- Kot nekdaj gobavec. Cerkevni glasbenik 55, Ljubljana : Družina, 1932, št. 1–2, [str. ?]. Rokopis partiture. NUK, Glasbena zbirka.
- K tebi, oče naš dobrotni. Gorica 1929.
- Luč življenja. Besedilo: Gregor Mali. Rokopis partiture. NUK, Glasbena zbirka.
- Marijina. Besedilo: Gregor Mali. Rokopis partiture. NUK, Glasbena zbirka.
- Nagrobница. 1933
- Nagrobница. 1935.
- Ponižna, čista, sveta. Gorica, 1933. PGD Ljubljana.
- Prečisti in nedolžni. Cerkevni glasbenik 51, Ljubljana : Družina, 1928, št. 5–6, [str. ?].
- Pred tvojo sliko. Rokopis partiture. NUK, Glasbena zbirka.
- Presvetlo rešnje kri. Besedilo: Franjo Neubauer. Zbori 7, Ljubljana : Pevsko društvo Ljubljanski zvon, 1931, št. 6c, str. 49–52. Rokopis in tisk partiture. NUK, Glasbena zbirka.
- Prošnja. Cerkevni glasbenik 50, Ljubljana : Družina, 1927, št. 9–10, [str. ?]. Partitura tisk. NUK, Glasbena zbirka.
- Ti sila neizmerna. Gorica 1929.
- V Bogu živiš : za zbor, bariton solo in spremljavo. PGD Ljubljana. NUK, Glasbena zbirka.
- Veselo pojejo zvonovi. V: Božji spevi, Gorica : Goriška Mohorjeva družba, 1929.
- V tabernaklju. Gorica, 1930. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.
- Zberi, zemlja, bisere. Gorica 1933.
- Zdrava Marija. Besedilo: ?. Rokopis partiture. NUK, Glasbena zbirka.

Moški zbori (a cappella):

- Na cvetno nedeljo. Besedilo: Mirko Kunčič. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.
- S cveticami Te venčamo : za moški zbor in (prvi) bas solo. (Marijina pesem). Cerkevni glasbenik 40, Ljubljana : Družina, 1917, št. 5–6, str. 17–18.
- Spominčice. Besedilo: Simon Gregorčič. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.
- Sv. Cecilija. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.
- Tam, kjer beli so snežniki. (Venček pesmi v osnutku). Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.
- Zaupno, glej, prihajamo. Cerkevni glasbenik 38, Ljubljana : Družina, 1915, št. 12, str. 45.
- V Bogu živiš. Ciklostil - šapirograf. NUK, Glasbena zbirka.

godba na pihala

dr. Arnon Dolins

gouden de pinnaal

Flauto

Piccolo

Clarinet in Es

Clarinet in Bb 1

Clarinet in Bb 2

Clarinet in Bb 3

KELCOU Fluegelhorn 1

Fluegelhorn 2

Tenor

R. 24150N Euphonium

Horn in Es 1/2

Horn in Es 3/4

Trumpet in Bb

Trumpet in Es 2

Trumpet in Es 3

Trumpet in Es 4

Trombone 1/2

Bass Trombone

Basi F/B

Mali hoben

Piatti

Prva stran partiture *Duhovna pesem* za godbo na pihala. (hrani: Arhiv OSV)

Otroški zbor:

Hvalite, otroci, gospoda : zbirka otroških pesmi. 1943.

Ženski zbori (a cappella):

Gosposvetski zvon. Besedilo: M. Kragelj. Rokopis partiture. NUK, Glasbena zbirka.

Mariji pomagaj : za triglasni ženski zbor. Cerkveni glasbenik 52, Ljubljana : Družina, 1929, št. 1-2, [str. ?].

Zaupno, glej prihajamo : za 3-glasni ženski zbor. Rokopis partiture. NUK, Glasbena zbirka.

Zdaj blešče se naši grički. Rokopis partiture. NUK, Glasbena zbirka.

Godba na pihala (= pihalni orkester)

Duhovna pesem : za godbo na pihala. Rokopis partiture. NUK, Glasbena zbirka. Tisk (parti in partitura): hrani Arhiv OSV.

Mlada pota : venček slovenskih pesmi za pihalni orkester. Priredil: Filip Bernard (partitura in parti). Tisk: hrani Arhiv OSV.

Komorna in solistična glasba:

Koralna melodija : Largo, za violo in klavir. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

List v album : za klavir solo. Rokopis partiture. NUK, Glasbena zbirka.

Mariji : za solo sopran in alt in harmonij / ali orgle. Besedilo: Gregor Mali. Rokopis partiture. NUK, Glasbena zbirka.

Pogrebna pesem /za 6 trobil/ : 2 rogova, 2 trobenti, 2 pozavni. Priredil: Filip Bernard v Ljubljani, 4. 7. 1937. Rokopis partit. in parti. NUK, Glasbena zbirka.

Telovadna vaja za klavir. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Glas in klavir, orgle (samospevi):

Ave Maria za glas in /dva francoska/ rogova. Rokopis parti. NUK, Glasbena zbirka.

Begunci. Besedilo: J. Lavrenčič. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Dekletova obljuba. Besedilo: Silvan Sardenko. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Iz bosanskega perivoja (vrta, parka)/gre mladenič ... Besedilo: Cvetko Golar. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Kako vesel : za glas/sopran in orgle. Rokopis partiture. NUK, Glasbena zbirka.

Kje je dragi moj : za glas/sopran in klavir. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Kratke so poletne sanje. Besedilo: Magda. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Krstna obljuba : za glas in orgle. Besedilo: M. Elizabeta. Tisk: št. 3306, Ljubljana, 8. 8. 1930. Gregorij, škof; in rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Moja luč : za solo/sopran in klavir. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Narodna : za sopran, alt in klavir. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Na vrtu : duet za sopran in alt s spremljavo klavirja. Besedilo: A. Medved. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Pasel Janko (enoglasno s klavirjem?). Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Pogled v nedolžno oko : za srednji glas s spremljavo klavirja. Besedilo: Simon Gregorčič.

Dr. A. Dolinar:

Ave Maria

Zelo preči in silovito.

A - ve, a - ve, ave Ma - ri a, qua tuor ge -
 na Coe - lus te - cur, be - ne - dic - ta tu in ma - li - a. ri - bus
 et be - ne - dic - tus fructus ven - tu - ri Je - su.
 San - cta Ma - ri - a Ma - ter De -
 i o - ra pro no - bis. na pro no - bis a -
 ra pro no - bis pa - ca - to - ri - bus.
 mi - se - re - re no - bis. na - sha A - men, a -
 men, a - men, a - men, a - men.

„Ave Maria“ *Corni 1. & 2.*

A - ve, a - ve, ave Ma - ri a, qua tuor ge -
 na Coe - lus te - cur, be - ne - dic - ta tu in ma - li - a. ri - bus
 et be - ne - dic - tus fructus ven - tu - ri Je - su.
 San - cta Ma - ri - a Ma - ter De -
 i o - ra pro no - bis. na pro no - bis a -
 ra pro no - bis pa - ca - to - ri - bus.
 mi - se - re - re no - bis. na - sha A - men, a -
 men, a - men, a - men, a - men.

Rokopis (lepopis) dr. A. Dolinarja: *Ave Maria*
 za sopran in dva (francoska) rogova v F.
 (?; fond - mape A. Dolinarja v GZ NUK
 v Ljubljani)

Rokopis partiture. NUK, Glasbena zbirka.
Pogovor s solncem. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.
Romanca za sopran in klavir. Besedilo: Murnov ?/Josip Murn Aleksandrov. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.
Tam, kjer gore strmijo : za glas in klavir. Rokopis partiture. NUK, Glasbena zbirka.
Vseh mrtvih dan : za glas in klavir. Besedilo: A. Medved. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Posvetna dela

Glasba za (salonski) orkester:

Romanca : /dve/ verziji za (radijski in veliki) orkester. Rokopis partiture NUK, Glasbena zbirka.
Vigilija. Besedilo: S. Sardenko. V partit. dodan part za sopran solo, ki ga v partit. ni ?. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Glasba za oder:

Kraljična z mrtvim srcem : godbene in pevske točke k istoimenski Pečjakovi pravljici igri.
Tržič : Podmladek Rdečega križa in Mladinski oder Vesna Meščanske šole v Tržiču.
Ciklostil - šapirograf. NUK, Glasbena zbirka.
Mati : za glas, ženski zbor in klavir. Besedilo: po Andersenovi pravljici dramatisiral Ksaver Meško; 6 slik - stavkov. Tržič?. Rokopis in ciklostil - šapirograf. NUK, Glasbena zbirka.
Mati svetega veselja : za klavir in glas, orkester (gl. parti za: violino, violi, /violončelo, /kontra/ bas, flavto, klarinet 1-2, rog 1-2, tromba /trobenta/ 1-2). Rokopis partiture. NUK, Glasbena zbirka.

Mešani zbori (a cappella):

Dekle je na pragu stalo. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.
Doma. Besedilo: Vida Jeraj. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka. Tiskano : Pevec 6, Ljubljana : Pevska zveza, 1926, št. 7-8, str. 28.
Dva venčka slovenskih narodnih. (I. in II.). Samozaložba : Ljubljana, 1930.
Gotovo da ne. Besedilo: Šolarček. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.
Iz pisma. Besedilo: Leop. Turšič. Rokopis in tisk, PGD Ljubljana. NUK, Glasbena zbirka. Zbori 4, Ljubljana : Pevsko društvo Ljubljanski zvon, 1928, št. 1c, str. 7-8.
Jaz pa pojdem. Besedilo: Pavel Senca. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.
Južnoslovanska himna. Ciklostil - šapirograf. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.
Knežja hči. Besedilo: Smrekar/psev. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.
Mavrica. Besedilo Simon Gregorčič. Rokopis in tisk. PGD Ljubljana. NUK, Glasbena zbirka.
Zbori 3, Ljubljana : Pevsko društvo Ljubljanski zvon, 1927, št. 7-8c, str. 35-38.
Nazaj pa jih ni. Besedilo: Rudolf Maister. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.
Ob ujedinenju. Besedilo: Debeljak?. Rokopis partiture. in tisk: ?, 1. 12. 1933. NUK, Glasbena zbirka.
Ob večerni uri. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.
Pesem za marsikoga. Glasba: Šolarček?; besedilo: Silvin Sardenko. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Po gorah grmi : narodna. Ciklostil - šapirograf. NUK, Glasbena zbirka.

Poletni čas. Besedilo: Franjo Neubauer. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Svatba. Besedilo: Slavomirov?. Ciklostil - šapirograf. NUK, Glasbena zbirka. Pevec 8, Ljubljana :

Pevska zveza, 1928, št. 11-12/Pevčeva pesmarica, str. 45-50.

Vabilo. Besedilo: Simon Jenko. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Mešani zbori (s spremljavo):

Božični zvonovi : za mešani zbor in tenor (sopran) solo [in klavir]. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka. Pevec 7, Ljubljana : Pevska zveza, 1927, št. 11-12, str. 47.

Orli kraljevi : orlovska budnica za mešani zbor in sopranski samospjev s spremljavo orkestra/klavirja; /posv./ predsedniku O. Z. - Jožetu Pirceu. Besedilo: Silvin Sardenko. Rokopis partiture. NUK, Glasbena zbirka.

Rodna vasica. Besedilo: Leopold Turšič. Ciklostil - šapirograf in PGD Ljubljana. NUK, Glasbena zbirka.

Moški zbori (a cappella):

Ave Maria. Pevec 6, Ljubljana : Pevska zveza, 1926, št. 1-2, str. 10.

Hrepenenje. Rokopis partiture. NUK, Glasbena zbirka.

Nagrobница. Besedilo: Gregor Mali. Rokopis partiture in PGD Ljubljana. NUK, Glasbena zbirka.

Oblaček. Besedilo: Josip Stritar. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Pozimi pa rožice. Rokopis partiture. NUK, Glasbena zbirka.

Pred nočjo. Besedilo: Franjo Neubauer. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Prišla pomlad je. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Romanca. Besedilo: Griša Koritnik. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Vabilo. Besedilo: Simon Jenko. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Venček narodnih (prir.). Ciklostil - šapirograf in PGD Ljubljana. NUK, Glasbena zbirka.

Venček narodnih (I). Rokopis, ciklostil - šapirograf in tisk PGD Ljubljana. NUK, Glasbena zbirka.

Venček narodnih (II). Ciklostil - šapirograf in tisk PGD Ljubljana. NUK, Glasbena zbirka.

Venček slovenskih narodnih (III). Ciklostil - šapirograf. NUK, Glasbena zbirka. Tisk: samozaložba, Ljubljana, 1930.

Zamorček in zvezda. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Moški zbor (s spremljavo):

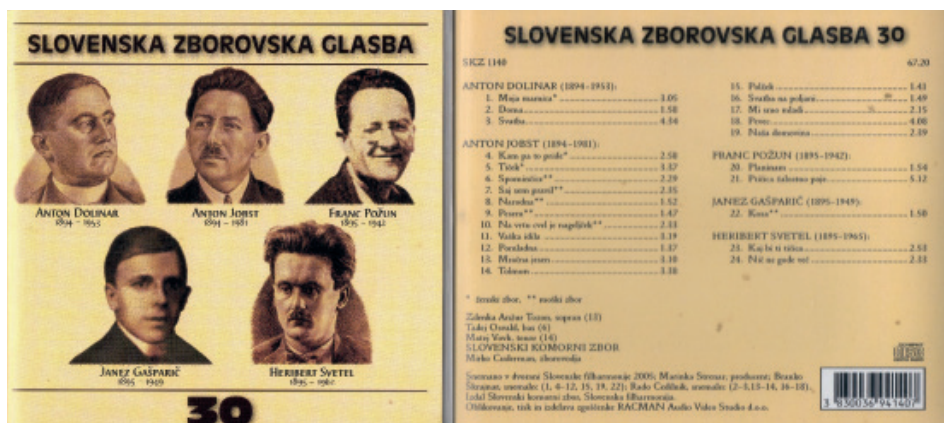
Materi milosti : tenorji in basi (z orglami). Pevec 7, Ljubljana : Pevska zveza, 1927, št. 1-2, str. 25.

Ženski zbor (a cappella):

Moja mamica (ženski zbor). Pevec 7, Ljubljana : Pevska zveza, 1927, št. 5-6, str. 24.

Ženski zbor (s spremljavo):

Pomladno vstajenje : za 4 /ženske/ glasove in klavir. Rokopis. NUK, Glasbena zbirka.

Na zgoščenki elitnega *Slovenskega komornega zbora* z dirigentom dr. Mirkom Cudermanom so v Ljubljani izšli trije Dolinarjevi posvetni zbori: ženski zbor *Moja mamica* in dva mešana zbora: *Doma* in *Svatba* (2005). Tokrat je Dolinarjeva posvetna vokalna glasba v družbi s podobnimi deli kolegov Antona Jobsta, Franca Požuna, Janeza Gašpariča in Heriberta Svetela.

(Glavni) Spisi:

Die Behandlung der Kirchentöne bei Palestrina/Obraunava cerkvenih tonov pri Palestrini.

(Originalni tipkopis doktorske disertacije hrani Musikwissenschaftliches Institut der Universität Wien; kopijo posredoval Edo Škulj).

*Iz uvoda k razpravi: Cerkevni toni v večglasju.*⁴⁵

*Iz glasbenega razvoja.*⁴⁶

*K uprašanju cerkvenosti cerkvene glasbe.*⁴⁷

*Na pragu novejšje glasbe.*⁴⁸

*Pregled slovenske cerkvene glasbe.*⁴⁹

*Zgodovina katoliške cerkvene glasbe.*⁵⁰

Neznana zasedba (?):

Dve slovenske pesme. (zbor ?).

Ko lani sem tod. (zbor ?).

Nič ne maram. (zbor ?).

Po gorah grmi. (zbor ?).

Sinoči sem na vasi bil. (zbor ?).

45 Prim. op. 11.

46 Prim. op. 12.

47 Prim. op. 15.

48 Prim. op. 13.

49 Prim. op. 16.

50 Prim. op. 14.

Dolinarjeve skladbe je dodatno objavljala še Vinko Vodopivec⁵¹ v svojih velikih zbirkah *Gospodov dan*, *Božji spevi* (*Pesmi cerkvenega leta* za mešani zbor /a cappella/: *Veselo pojejo zvonovi* /bes. Venec 692./, *K Tebi, Oče naš dobrotni* /bes. pobinkošne nedelje, 64./, *Ti si sila neizmerna* /bes. F. Terčelj; pobinkošne nedelje 65./ in *Zdrava Marija* (*Marijine pesmi* za mešani zbor /a cappella/: *Zberi, zemlja bisere* /bes. Gr. Mali; *Ponižna, čista, sveta* /bes. Gr. Mali/, 1933).

Tako lahko naštejemo 131 Dolinarjevih del od tega 48 cerkvenih oziroma duhovnih del. Skladbe za godbo na pihala (2), komorne in solistične zasedbe (5) za glas in klavir ali/in orgle (17) pa so nekje vmes, med cerkvenimi in posvetnimi deli (59). Na koncu je še sedem (obsežnejših, glavnih) spisov. Med vsemi Dolinarjevimi deli prevladujejo vokalne skladbe: zbori in samospevi (115 del). Pri svojem skladateljskem delu je ustvarjal predvsem cerkveno glasbo, objavil pa je tudi nekaj posvetnih zborov. V njih je tradicionalno formo zborovske pesmi obogatil z okusno uporabo kromatike in četverozvokov in s tem nekako premoščal vedno večjo vrzel, ki je bila med vrhunskimi stvaritvami slovenskih skladateljev tistega časa (npr. Marij Kogoj, 1892–1956, Slavko Osterc, 1895–1941 idr.) in dojemljivostjo povprečnega slovenskega poslušalca. Dandanašnja recepcijo Dolinarjeve (posvetne) glasbe pa predstavljajo npr. dosežki današnjih ansamblov.⁵²

Dolinarjevo organizacijsko oziroma uredniško delo na ljubljanski radijski postaji vse od njenega začetka pa do njegovega odhoda iz Ljubljane (ljubljansko radijsko postajo je kot glasbeni urednik vodil v letih 1928–1941)⁵³ lahko vrednotimo z več gledišč. Sam je priznal, da je bil v tem poslu pionir.⁵⁴ »[...] *Urednik Dolinar je s svojim temeljitim glasbenim znanjem veliko pripomogel k uravno-*

51 (1878–1952), slovenski duhovnik, skladatelj in zborovodja.

52 Na 30. zgoščenki antologije Slovenskega komornega zbora z dirigentom dr. Mirkom Cudermanom (Ljubljana 2005) so npr. predstavljeni: ženski zbor *Moja mamica* in dva moška zbora (a cappella): *Doma in Svatba*.

53 »[...] Anton Dolinar je svoje delo opravljal vse do italijanske zasedbe radijske postaje oziroma prihoda Italijanov [...]« (v: Brojan, str. 59), četudi je »[...] radijsko postajo prevzela italijanska okupacijska oblast oziroma družba EIAR in zaposlenim na radiu je 1. 5. 1942 prenehalo delovno razmerje [...]« (v. prav tam, str. 85).

54 »[...] Mesto glasbenega referenta pri naši postaji sem prevzel brez vsakih tozadevnih izkušenj. Zavedal sem se, da so naše razmere nekaj posebnega, da je vsako oziranje na tuje postaje brez pomena, da je glavno – poskušanje. Danes smo že prišli iz tipanja, zato sem smatral za umestno, da se seznanim tudi z načinom in metodami drugih radijskih postaj in sem obiskal postaji na Dunaju in v Pragi [...]«

Glasbeni referent Radia Ljubljana Anton Dolinar je še zapisal, da je težko sestaviti stalen program za štirinajst dni naprej. Pri orkestru in predavanjih ni težav. Težje je s solisti in drugimi opernimi sodelavci, za katere je težko vnaprej določiti, kdaj bodo lahko nastopili na radiu. Isto je z opernimi predstavami. Prav tako ni mogoče predvidevati neplaniranih prihodov glasbenikov, ki jih mimo določenega glasbenega sporeda, če je le mogoče, pridobimo tudi za radio. Tako so spremembe v radijskem glasbenem programu tu in tam neizbežne (prim. Radio Ljubljana, 1929; povzel: Liška, str. 26).

teženemu in dobro premišljenemu glasbenemu programu, ki je pomembno vplival na širjenje splošne glasbene razgledanosti in utiral pot slovenski glasbeni umetnosti k vsem slojem slovenskega naroda ... S premišljeno izbranim programom, glasbenimi predavanji in uvodnimi pojasnili so ustvarjalci programa, na čelu z glasbenim urednikom dr. Antonom Dolinarjem, preprostega slovenskega človeka načrtno in postopno uvajali v skrivnosti glasbe [...].⁵⁵ »[...] Glasbeni urednik dr. Anton Dolinar, duhovnik, zborovodja in muzikolog, se je mdr. dejavno zavzemal za izvajanje domače glasbe, zato je skrbno množil glasbeni arhiv in pozival slovenske skladatelje k novim delom [...].⁵⁶

Eno od zelo obetavnih umetniških dejanj A. Dolinarja je tudi »[...] Pot, ki jo je A. Dolinar odprl na Radio Ljubljana *Fantom na vasi*. Moški pevski kvartet, ki je začel spontano prepevati ljudske pesmi leta 1931, je prvič nastopil na radiu 28. 3. 1932 [...].⁵⁷ Saj je prav on sam zelo podpiral pravo ljudsko petje. *Fante na vasi* iz ljubljanskega Trnovega so sestavljali štirje bratje Lumbar: Stane, Zvone, Jaka in Bojan (tega je najprej zamenjal Miro Pavlica, njega pa kasneje Lojze Levstik). Delovali so pod »duhovno krono« Franceta Marolta,⁵⁸ sami pa so peli brez not in v svoj repertoar uvrščali take pesmi, ki sploh niso bile zapisane in so bile manj znane med ljudmi.⁵⁹ Zanje so izvirne in prirejene pesmi pisali Danilo Bučar, Josip Verbič in Lovro Hafner.⁶⁰ Nastopali so vse do leta 1962.⁶¹

Dolinar se je zavedal, da »[...] je in ostaja glasba temeljna sestavina vsakega radijskega programa. Zaradi množičnega medija, ki pomembno oblikuje kulturno zavest, je bil njen delež vseskozi izjemno pomemben. Tega dejstva so se oblikovalci radijskih programov z vodjo dr. A. Dolinarjem vred vedno zavedali ... Tako je uprava radiofonske oddajne postaje v Ljubljani ob koncu leta 1937 razpisala natečaj za še neizvajane skladbe. Na natečaj je prišlo le pet skladb [...].⁶²

Zaključek

Še eden od slovenskih duhovnikov in glasbenikov, razpetih na več področij glasbenega (po)ustvarjanja, je v relativno kratkem življenjskem času, pa tudi zaradi relativno nemirnega časa, pustil določene sledi v slovenski glasbi polpreteklega časa.

55 Šarec, str. 249, 253–254.

56 Koter, str. 59.

57 Sivec, *Vsi najboljši muzikanti*, I. del, Mengeš 1998, str. 22–23.

58 Slovenski etnomuzikolog in zborovodja (1891–1951, v: leksika).

59 Sivec, Viže za srce in pete (v: Nedeljski dnevnik, 20. 9. 1998, str. 32).

60 Sivec, *Vsi najboljši muzikanti*, prav tam, str. 23.

61 Prim. splet <http://starislovenskiansambli.weebly.com/fantje-na-vasi.html> (23. 7. 2014, kopijo hrani avtor).

62 »[...] Komisija v sestavi A. (nton) Neffat, Anton Dolinar in dirigent Drago Mario Šijanec je odločila, da prvo nagrado 1.200 din prejme za skladbo *Slovenski utrinki* Filip Bernard, drugo nagrado v višini 800 din za *Kmetovo pesem* Emil Komel, tretje nagrade pa niso podelili [...].« (v: Brojan, str. 55).

A. Dolinar, 1923, risba.

(n. n. avtor; orig. last V. Bajželj, Kranj)

Zaznamovan s kar dvema vojnama (1. in 2. svetovno vojno), hudimi posledicami ene kakor druge pa še z najhujšimi slednje, kar je pomenilo beg iz domovine, so Dolinarju po prezgodnji smrti v 60. letu starosti (1894–1953) onemogočili, da bi storil še mnogo več, kot sicer je. Če je bilo že povsem »normalno« šolanje do vstopa v ljubljansko Bogoslovje zaznamovano s stričevimi spodbudami in možnostmi na glasbenem področju in izredno ugodno glasbeno okolje v gimnaziji v ljubljanskem škofovskem zavodu, njegovo dodatno in edino profesionalno glasbeno izobraževanje na Dunaju, vseskozi vzporedno s službovanji in selitvami kaplana ter razpeto z odločitvami njegovih nadrejenih, zagotovo ni bilo vedno v skladu ne z možnostmi in ne z voljo in željo Dolinarja. Po Bogoslovju (1917) je na Dunaju »šele« prvič diplomiral iz cerkvene glasbe leta 1923 (tam je bil med leti 1921–1923), potem pa je zelo kmalu – leta

1927 – doktoriral iz muzikologije, star že 33 let, kar je bilo takrat kar pozno. Potem pa vsa tista zaznamovanja in predhodno ter nenadno konec vsega: leto

Dolinarjevi pred letom 1945 (?). Od leve proti desni stojijo: mami Minka Dolinar, striček dr. Fran Bernik; na tleh: otrok Vida Dolinar, poročena Bajželj, atek Franc Dolinar – brat dr. A. Dolinarja, teta Lojza (Lojzka Dolinar) in dr. Anton Dolinar. (avtor fotografije n. n.; slika je last Dolinarjevih)

1945 in konec 2. svetovne vojne, njegov beg v tujino, »nikderdom« in relativno kratek življenjski krog.

Vse to je Dolinarjevo razpetost med ustvarjalca (skladatelj) in poustvarjalca (dirigent) in organizatorja ter učitelja še dodatno razdvajalo v njegovem opusu, ki je kljub vsem navedenim dejstvom le ostal za njim. Od vsega tega lahko zdaj že s kar precejšnjo distanco ugotovimo, da z vsemi nekaj več kot 130 deli ni uspel ne v konkurenci domačih, torej slovenskih kolegov, kaj šele primerljivo s takratnim sočasnim evropskim glasbenim opusom. Kljub temu, da ima zlasti na področju cerkvenih del največji primat, je njegovih del na t. i. posvetnem polu še najmanj enkrat toliko. Posebno poglavje pa predstavljajo njegovi spisi, ki se jih je med obema vojnama, zlasti v *Cerkvenem glasbeniku*, nabralo največ. V njih gre za temeljna dela s področja raziskovanja evropske in slovenske glasbene zgodovine, zlasti še cerkvene, čeprav niti v enem samem delu ne gre za znanstvene članke. Tukaj je Dolinar morda premalo izkoristil svoja znanja, ki jih je pridobil pri tako velikem muzikologu evropskega formata, kot je bil G. Adler na Dunaju. Tako ga lahko slovensko komparativno še najvišje ovrednotimo kot (prvega) glasbenega urednika na takrat (1928) ustanovljenem Radiu Ljubljana. S tistimi res redkimi besedami njega samega, pa tudi z izpovedmi nekaterih takratnih pričevalcev, kakor tudi po pregledu sporedov, lahko ugotovimo, da je bila takratna ljubljanska radijska postaja po glasbenem delu (tega pa je bilo več kot polovica ur oddajanja največ!) prav po Dolinarjevi osebni zavzetosti in strokovnosti enaka nekaterim največjim tistega časa po Evropi (Dunaj, Praga ...). Vse to kaže na osebnost, ki se je očitno prav na tem področju najbolj izkazala. Tukaj Dolinar praktično ni imel konkurenta; še današnji tovrstni radiofonski rodovi bi se pri njem lahko zgledovali,

O današnji aktualnosti Dolinarjeve glasbe za pihalni orkester priča tudi antologijska elektronska izdaja zgoščenke s pomenljivim naslovom *Medenina in patina*. Orkester Slovenske vojske z dirigentko Andrejo Šolar na njej (Ljubljana, 2006) odigra *Duhovno pesem* in *Mlada pota* (prir. Filip Bernard). Poleg Dolinarjeve glasbe je na tej plošči še opus za godbo na pihala, ki so ga podpisali Dolinarjevi sopotniki: Josip Čerin, Ervin Hartman, Anton Jakl, Danilo Bučar (prir. Stjepan Dlesk) in Franci Es.

seveda imajo veliko večje možnosti, tehnični razvoj in še marsikaj. Komaj 14-letno tovrstno delovanje je Dolinarja, (glasbenega) urednika na Radiu Ljubljana, zaznamovalo prav do danes. Njegovo delovanje se je sicer odvijalo bolj v zakulisju, ampak vsa zapisana dejstva (žal tonsko neohranjena!) pa več kot pričajo o kompleksnem in kompleksnem glasbenem (po)ustvarjalcu, kar je A. Dolinar vsekakor bil.

Žal večina izvira iz sredine njegovih (po)ustvarjalnih let, kajti tudi to se je začelo relativno pozno, še huje pa je, da je bilo zelo zgodaj, v morda najbolj kreativnih, ustvarjalnih letih, nenadno in celo nasilno prekinjeno. Še najbolj pomembna obrobna stvar pri njem pa je ta, da se je profesionalno vseskozi ukvarjal s svojim duhovništvom, za našo (Škofjo) Loko pa še to, da je bil tudi med člani t. i. Proforskega ceha, iz katerega sta se kasneje razvila Muzejsko društvo in Loški muzej.

VIRI:

Notni zapisi (partiture: rokopisi in tiski):

Anton Dolinar: *Ave Maria*, za sopran in dva (francoska) rogova v F. Fond mape A. Dolinarja v NUK, Glasbena zbirka, Ljubljana.

Anton Dolinar: *Duhovna pesem*, za godbo na pihala. Tiskana partitura. (Arhiv OSV).

Zvočni posnetki:

30. zgoščenka antologije Slovenskega komornega zbora z dirigentom dr. Mirkom Cudermanom. Ljubljana : Slovenski komorni zbor, 2005.

Nadškofijski arhiv Ljubljana (NŠAL):

Izpisek iz rojstne - krstne matične knjige za župnijo Mučeništva sv. Janeza Krstnika na Trati - Gorenja vas; 1894, 5. knjiga, str. 90–91.

Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki (ZAL-ŠKL):

SI_ZAL_ŠKL 259, Kronika sestankov Loških profesorjev 1930–1965, Muzejsko društvo Škofja Loka 1930–2009, t. 1. a. e. 8 (6054) Proforski ceh.

Glasbena zbirka Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani (GZ NUK):

Fond mape Antona Dolinarja.

Časopisni viri:

Ave Maria, *Koledar* 1954, 41, 1954, Lemont/Illinois/ZDA: Slovenski frančiškani na ameriških Brezjah, 1954.

Cerkveni glasbenik, letnik 53/1930, št. 1–2 do letnik 68/1945 (za I. četrtnetje).

Pevci in Pevčeva pesmarica, Ljubljana : Pevska zveza Ljubljana, letnik 1, 1921, št. 1–2 (feb. 1921) do letnik 18, 1938, št. 5–6 (dec. 1938).

Radio Ljubljana : tednik za radiofonijo. Ljubljana : Konzorcij, letnik 1, 1929, št. 1 (maj 1929) do letnik 13, 1941, št. 15 (marec 1941).

Zbori, Ljubljana : pevsko društvo Ljubljanski zvon, letnik 1, 1925, št. 1 do letnik 6, 1934, št. 5–6.

Spletne strani:

Fantje na vasi. V: <http://starislovenskiansambli.weebly.com/fantje-na-vasi.html>, 23. 7. 2014.

Gorenjci.si, spletni biografski leksikon znanih Gorenjk in Gorenjcev. Kranj : Osrednja knjižnica, <http://www.gorenjci.si/osebe/dolinar-anton/170/>, 3. 4. 2013.

Slovenski biografski leksikon, Ljubljana : SAZU, 1925-32, <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi175924>, 10. 6. 2014.

Merano. V: Wikipedija, 23. 7. 2014.

Drugi viri:

Bajželj Vida, ustna izjava.

Luštrek Gregor, župnik na Trati - Gorenji vasi, elektronsko pismo, 25. 7. 2013, hrani avtor.

Dolinar Janez, dokument UE Škofja Loka, z 10. 5. 2010, fotokopijo hrani avtor. Ustne izjave.

Harren (= Bob) Robert, pismo Janezu Dolinarju, 22. 5. 2010/4. 7. 2010, kopijo hrani avtor.

Harren Robert, C. J.C.D, pismo avtorju iz ZDA, 19. 12. 2013, orig. hrani avtor.

LITERATURA:

Brojan, Matjaž: *Začetki radia na Slovenskem*. Ljubljana : Modrijan, 1999.

Dolenec, Ivan: Profesorski ceh v Škofji Loki. V: *Loški razgledi* 15, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1968, str. 72–77.

Enciklopedija Slovenije, 2. knjiga, Ce–Ed. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1988.

Publikacije članov proforskega ceha in Muzejskega društva v Škofji Loki v Knjižnici Ivana Tavčarja Škofja Loka (zbral in uredil Eržen, Matjaž). Škofja Loka : Knjižnica Ivana Tavčarja, 1997.

Koter, Darja: *Slovenska glasba 1918–1991*. Ljubljana : Študentska založba, 2012.

Križnar, Franc: Dvoje obletnic rojstev glasbenikov – kulturnih delavcev Ločanov v letu 1994. V: *Loški razgledi* 41, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1994, str. 265–272.

Kuret, Primož & Koršič Zorn, Verena: *Slovenski skladatelji v portretih Saše Šantla*. Ljubljana : DZS, 2005.

Leksikon jugoslavenske muzike, 1. knjiga, A–Ma. Zagreb : Jugoslavenski leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1984.

Liška, Miklavž: Glasba v začetnih oddajah Radia Ljubljana. V: *Kričač*, Ljubljana : RTV Slovenija, marec–april 2003, str. 26.

Mihevc, Marija: *Portreti skladateljev Saše Šantla=Sasa Šantel and his Portraits of Composers*. Radovljica : Didakta, 2005.

Osebnosti : Veliki slovenski biografski leksikon, 1. knjiga, A–L. Ljubljana : Mladinska knjiga, 2008.

Sivec, Ivan: Viže za srce in pete. V: *Nedeljski dnevnik* 37, Ljubljana : Dnevnik, 20. 9. 1998, str. 32.

Sivec, Ivan: *Vsi najboljši muzikanti, I. del*. Mengeš : ICO, 1998.

Šantel, Saša: *Slovenski skladatelji*. Ljubljana : Glasbena matica, 2005.

Šarec, Veronika: Glasbeno-izobraževalni program Radia Ljubljana in šolskega radia do II. svetovne vojne. V: *Šolska kronika* 19, Ljubljana : Slovenski šolski muzej, 2010, št. 2, str. 242–255.

Šarec, Veronika: *Vzgojno-izobraževalna vloga Radia Ljubljana od ustanovitve leta 1928 do leta 1941* : magistrsko delo. Ljubljana : [V. Šarec], 2005.

Škulj, Edo: Anton Dolinar (1894–1953). Ob petdesetletnici smrti. V: *Cerkveni glasbenik* 95, Ljubljana : Družina, 2003, št. 7–8, str. 10.

Škulj, Edo: *Leksikon cerkvenih glasbenikov*. Ljubljana : Družina, 2005.

Trobina, Stanko: *Slovenski cerkveni skladatelji*. Maribor : Založba Obzorja, 1972.

Summary

Anton Dolinar (1894–1953), the 120th anniversary of his birth (2014) and 60th anniversary of his death (2013)

*The priest, musicologist, composer, editor and conductor, Dr. Anton Dolinar, was born in Trata by Gorenja vas in the Poljane Valley above Škofja Loka on 13. 1. 1894. After completing primary school in Škofja Loka, he continued his education at the Diocesan Classical Gymnasium in Ljubljana – Šentvid, matriculating in 1913. He received basic musical education there and from his uncle, also a priest and musician, France Bernik in Domžale, although until then he had not been musically trained professionally. He then studied the liturgy and was ordained a priest in 1917. He started his career as a chaplain and moved about a lot (Stari trg ob Kolpi, Jesenice, Tržič, Ljubljana, Borovnica, Ljubljana). In 1921 he went to Vienna and studied church music at the Vienna Music Conservatory (1923) and musicology at the Faculty of Philosophy there under the famous Guido Adler. He also received his doctorate there (1927) with the dissertation *Die Behandlung der Kirchentöne bei Palestrina/The treatment of church tones by Palestrina*. When he returned to Ljubljana it was no longer to the planned pedagogic work at the Ljubljana Diocesan Classical Gymnasium. He was then i.e. editor of the magazine *Pevec/The Singer* and choir conductor of the Choral and Musical Society Ljubljana, leader of the radio choir and musical editor at the newly founded Radio Ljubljana (1928–1942) and for some time professor of the aesthetics of music at Ljubljana Lyceum. In 1945 he emigrated via Merano (1945–1948) to the USA (1948–1953), where he died in a traffic accident in Yates Centre / Kansas on 1. 8. 1953. He was buried at St. Stephen in the diocese of St. Cloud in Minnesota.*

Choral music predominates in the slightly more than 130 works in his opus: choruses and solos (115). In compositions, Dolinar created mainly church music. He also published some choral dedications. In them the traditional form of choral hymns is enriched above all with a tasteful use of chromatics and tetrachord and thus somehow bridged the ever greater gap that had opened between top creations of Slovene composers and the ability to grasp it of the average Slovene listener. His writings are a special chapter, of which most were still collected, especially in Church books of music, between the two wars. They contain basic works in the field of research of European and Slovene music history, especially Church music, although none of them were scientific articles. Perhaps Dolinar did not make enough use of the experience that he had gained with such great musicologists of the European format, such as G. Adler in Vienna. On a Slovene level, therefore, he can be most appreciated as the (first) music editor of the then (1928) founded Radio Ljubljana. Dolinar's organisational and/or editorial work in the Ljubljana radio station from its very beginning to his departure from Ljubljana can be assessed from a number of points of view. Even Dolinar himself recognised that he was a pioneer in this business.

O rudarjenju in rudnih pojavih med Soro in Gostečami

Izvilleček

Območje med Soro in Gostečami tvorijo strme grape, ki se vrezujejo pod severno pobočje Osolnika in Homa. O rudarjenju v tem predelu je bilo zapisanega izjemno malo, zato je bilo potrebno pregledati še nekatere druge vire. Rezultat je odkritje mnogih sledi rudarjenja nad Drago in Soro. Rudarji so za seboj pustili izkopane rove, od katerih se jih je nekaj še ohranilo. Še več je površinskih izkopov, kjer na površini pogosto še vedno lahko najdemo rudo. Veliko območje rudarjenja pri Dragi kaže na sistematično in načrtno izkoriščanje rude, na kar nakazujejo nekateri zapisi v literaturi in drugih virih. Predstavljeni so nekateri naši izsledki, ki predstavljajo izhodišče za nadaljnje raziskovanje.

Abstract

Mining and mining phenomena between Sora and Gosteče

Mining in the area around Sora and Gosteče was very intensive in the second part of the 19th century. Only a limited amount of information was available from archive documents and some publications. Field research was carried out from 2008 – 2013 to obtain more detail. The most intensive mining was around Draga village. There we documented several mining tunnels and a lot of surface mining outcrops, preserved as large dig pits. The ore (iron ore) was mostly limonite (iron oxides), or a pseudomorph of limonite over pyrite. Some ore minerals were found in the area south of Sora and Gosteče but most were found around Draga village, on abandoned mining pits.

Uvod

Rudarjenje v okolici Sore oziroma dolini Ločnice ima večjo tradicijo pri rudišču Knapovže, toda v preteklosti so svoje rudarske izkušnje mnogi rudarji preizkušali tudi na grebenih pri Dragi, pod Homom in gotovo tudi naprej proti Škofji Loki. Terenski pregledi in dokumentiranje sledi rudarjenja nas je pripeljalo do

presenetljivih odkritij. V okolici Drage smo tako našli in popisali več ohranjenih rudniških rogov in veliko izkopov. Velik del rudnega območja je bilo izkoriščano predvsem v drugi polovici 19. stoletja. Iskanje sledi rudarjenja je po stoletju in pol dokaj težavno, a kljub temu lahko še dobimo predstavo o intenzivnosti rudarjenja.

Zapisi o rudarjenju

O rudarjenju oziroma iskanje rud v okolici Škofje Loke, Železnikov, Kroke in drugod je bilo že precej napisanega. Različni avtorji so običajno le prepisovali iz arhivskih virov, brez poizkusov podrobneje raziskati natančne lokacije rudnih rogov ali rudišč. Podobno je bilo tudi z navedbami nekaterih rudnih rogov ali rudarskih pravic v okolici Sore in Škofje Loke.

S prebiranjem dela o železarstvu na Kranjskem Alfonza Müllnerja smo pri navajanju rudišč, ki so oskrbovali fužine v Železnikih, našli zanimive navedbe. Müllner¹ iz 17. stoletja navaja tudi vir rude »*v dragi unter St. Andreaskirche, Herrschaft Görtschach*«. ² Verjetno lahko zapis povežemo z vasio Draga in cerkvijo sv. Andreja v Gostecah (pri Goričanah). Podoben zapis Müllner navaja tudi za 18. stoletje, kjer ponovno omenja »spodnji« sveti Andrej pri Gostecah (natančen prepis: »*Unter-St. Andrä zu Gostiz*«). Iz istega obdobja zasledimo tudi zapis »*Stamski potok, Pfarre Zeyer*«, vendar njegovega položaja še nismo uspeli razvozlati. O iskanju rude v okolici Sore (nemško Zheier) piše tudi Balthasar Hacquet, v svoji drugi knjigi iz leta 1781.³

Šele v 19. stoletju lahko zasledimo bolj natančne zapise. Tako Müllner navaja le iskanje rud v okolici Goričan (nemško Görtschach) in Sore (nemško Zeyer). Iz leta 1807 izhaja tudi podelitev pravic za iskanje zlata v okolici Sore, ki jo je prejel Georg Tautscher.⁴ Za iskanje železove rude je bila za okolico vasi Draga pravica podeljena leta 1816. Rudniški objekt »*St. Nicolai Stolln*« je bil verjetno rudniški rov.⁵ O pojavu svinčeve rude (nemško Bleiglanze) leta 1842 poroča tudi časopis Carniolia: »*bei Bischoflak im Berge Osnik*«. Kje natančno se pojavlja ruda, pa na žalost ni razvidno.⁶ Podobno je leta 1843 Kaspar Wuchrer v okolici Sore (ob potočku Ločnica) iskal bakrovo rudo;⁷ o njej pri Sori poroča tudi priloga časopisa Laibacher Zeitung (leta 1857).⁸

1 Müllner, *Geschichte des Eisen in Krain, Görz und Istrien*, str. 205.

2 Napisan je dobesedni prepis iz vira.

3 Hacquet, *Oryctographia Carniolica*, 2. knjiga, str. 171.

4 Müllner, *Das Bergwesen in Krain – Gold*, str. 13.

5 SI_AS 113, Rudarska knjiga 2, folio 205.

6 *Carniolia*, Bleiglanze, št. 47.

7 Müllner, *Das Bergwesen in Krain – Kupferbaue in Krain*, str. 38.

8 *Laibacher Zeitung*, 1857, str. 489.

Dve leti kasneje lahko v časopisu *Amtsblatt zur Laibacher Zeitung* (slika 1) zasledimo obvestilo o rudarjenju pri Dragi:⁹ »Andreas Herzum und Georg Mohoritsch, Besitzer des Eisenstein - Grubenlehens - Nikolai - Stollen / ... / im Gebirge Draga u kier gegen den Graben in der Hutweide des Dorfes Draga ...«. Kot vidimo, se ponovno pojavlja Nikolajev rov in se odpira nov rov na travniku, verjetno južno od vasi Draga. Isti zapis najdemo tudi v istem časopisu z dne 27. 1. 1860.¹⁰

Rudarjenje v Dragi je ponovno omenjeno leta 1883,¹¹ ko naj bi poročali o rudniškem rovu *Peter-Schacht* (Petrov rov/jama) v vasi. (slika 1). Podoben zapis se pojavi tudi 2. 7. 1883 v *Amtsblatt zur Laibacher Zeitung*,¹² kjer pa Petrov rov postavljajo na gozdno posest Gregorja Trilerja. Vsa navedena besedila iz leta 1883 se povezujejo z delom Rudarske združbe Škofije (Gewerkschaft Skofie), ki je tukaj verjetno iskala bližje rudišče pirita, saj so ga izkoriščali tudi v okolici Velike Pirešice in Železnem na Celjskem.¹³

O rudarjenju v okolici Medvod govori tudi Ivan Mohorič,¹⁴ toda njegovi zapisi so izjemno nepregledni in nejasni. Tako v svoji prvi knjigi, v poglavju Rudokopi in topil-

8. Andreas Herzum und Georg Mohoritsch, Besitzer des Eisenstein - Grubenlehens - Nikolai - Stollen (Patent 1805), Ent. Nr. 49, im Gebirge Draga u kier gegen den Graben in der Hutweide des Dorfes Draga, in der Pfarre Zeyer, Bezirk Laibach's Umgebung, Kronland Krain gelegen, bei dem Umstande, daß nach gepflogenen ämtlichen Erhebungen diese Bergbaue seit Jahren außer Betrieb stehen und theilweise gänzlich verfallen sind, wegen unbekannten Aufenthaltes und unterlassener Kamhaftmachung eines Bevollmächtigten, hiermit unter Hinweisung auf die §§. 170, 174, 188 und 228 des

(1090—3) Nr. 1634.
Executive Feilbietung.
Am 16. April 1883,
vormittags 10 Uhr, wird im Verhandlungs-saale des k. k. Landesgerichtes Laibach die executive Feilbietung des im hiergerichtlichen Bergbuche tom. II, fol. 371, auf Namen der Gewerkschaft Skofie vergewährten, in der Gemeinde Draga bei Zwischenwässern liegenden Eisensteinbergbaues „Peter-Schacht“ vorgenommen, hiebei der obige Bergbau um 15 Gulden ausgerufen und nöthigenfalls auch unter demselben gegen sogleiche Barzahlung hintangegeben werden.
Laibach am 3. März 1883.

(slika 1) Zapisi o rudarjenju v dnevnikih časopisih. Besedili iz *Amtsblatt zur Laibacher Zeitung* leta 1859 (zgoraj), spodaj je zapis o Petrovem rovu pri Dragi iz leta 1883.

9 *Amtsblatt zur Laibacher Zeitung*, 1859, str. 638.

10 *Amtsblatt zur Laibacher Zeitung*, 1860, str. 46.

11 *Amtsblatt zur Laibacher Zeitung*, 1883, str. 650.

12 *Amtsblatt zur Laibacher Zeitung*, 1883, str. 1297.

13 Mohorič, *Problemi in dosežki rudarjenja* (1. knjiga), str. 220.

14 Mohorič, *Problemi in dosežki rudarjenja* (1., 2. knjiga).

nica bakra Škofije, piše: »*Bakrov žveplov kršec so pridobivali tudi v Petrovi jami v občini Medvode, kjer je delalo v treh jaških in treh rovih 36 delavcev, jaški so dosegli globino 36 sežnjev, rovi so imeli skupno dolžino 42 sežnjev. Leta 1860 so pridobili 280 centov rude ...*«¹⁵ Zapis je nekoliko nejasen in se verjetno nanaša na žveplov kršec (pirit), gre pa verjetno za rudniške objekte pri vasi Draga, ki so v Občini Medvode, na kar nakazuje ime Petrova jama. V svoji drugi knjigi Mohorič piše o rudarskih obratih v letu 1883, kjer omenja *železov rudokop Petrovo jamo*.¹⁶ O prenehanju rudarskih pravic v letu 1896 piše: »*Pri Medvodah so odjavili in zbri-sali premogokop, ki je imel 4 dvojne mere ter rudokop železove rude z dvema enojnima jamskima merama*«. ¹⁷ Zapis verjetno omenja zadnje leto delovanja rudišča v okolici Drage. Vsekakor pa bi bilo treba Mohoričeve navedbe preveriti tudi v arhivskih rudarskih knjigah in potrditi natančne letnice ter lokacije.

Novejši viri o rudarjenju med Soro in Škofjo Loko se nanašajo le na že objavljena dela. Ponovno so na dva rudniška rova pri Dragi v raziskovalni nalogi opozorili osnovnošolci iz Škofje Loke.¹⁸ Rudnike pri Dragi omenja tudi Alojzij Pavel Florjančič, in sicer v knjigi *Rudnine na Loškem*.¹⁹ Najbolje ohranjeni rov pri eni od hiš v vasi zadnja omenjata Križnar in Perne.²⁰

Pojavi rudnih mineralov

V preteklosti so rudarji poskušali izkoristiti še tako skromne zaloge rude. To so zagotovo pobirali tudi po površini oziroma v večjih ali manjših izkopih ter rudniških rovih. Pri bolj intenzivnem izkoriščanju so izdelali tudi daljše rove, da so prišli do »žepov« rude. Celotno rudarjenje je povezano z rudnimi minerali, običajno je šlo za minerale železovih oksidov, kot so limonit (sem spada tudi bobovec), hematit, goethit, lepidokrokrit, magnetit in drugi. O pojavu pirita (železov sulfid) pri Dragi poroča tudi Karta rudišč in rudnih pojavov RS,²¹ ki je ena redkih omemb s tega območja.

Ob pregledu območja med Soro in Puštalom smo na razkritih površinah in usekih gozdnih cest našli več najdišč rudnih mineralov (slika 2.). V predelu manjše grape nad cerkvijo pri Sori, pod planinsko stezo proti Homu, smo v večjem vseku našli žile in žilice markazita. Na mnogih primerkih je mogoče opaziti kristale markazita oziroma pseudomorfozo limonita po markazitu. Ostanke rudnih mineralov smo našli tudi pri Dragi, kjer smo odkrili večje primerke limonita. Prav takšno rudo so gotovo izkoriščali in iskali pri Dragi. O pojavu limonita skoraj pod

15 Mohorič, *Problemi in dosežki rudarjenja* (1. knjiga), str. 216.

16 Mohorič, *Problemi in dosežki rudarjenja* (2. knjiga), str. 92.

17 Mohorič, *Problemi in dosežki rudarjenja* (2. knjiga), str. 138.

18 Perne, Bradeško, Šifrer, Vilfan, *Rudniki v okolici Škofje Loke*, str. 3-4.

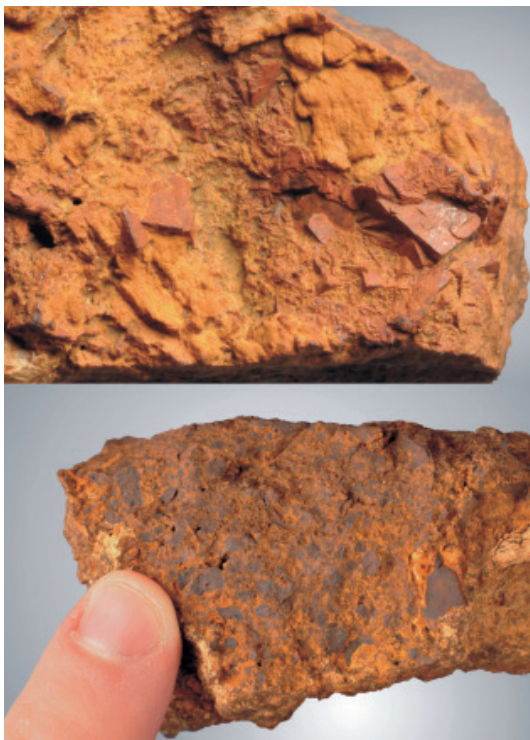
19 Florjančič, *Rudnine na Škofjeloškem*.

20 Križnar, Perne, *Sledi rudarjenja v Dragi pri Sori*, str. 33.

21 Budkovič, *Karta rudišč in rudnih pojavov Republike Slovenije*, 2010.

vrhom Homa poroča tudi Perne s sodelavci.²²

Rudne minerale smo našli tudi pri Gostečah (slika 3.). Tako so bili pred dvema desetletjema ob gozdni cesti v Polinovem potoku (območje imenovano Kogel) odkriti večji kosi limonita (pseudomorfoza limonita po piritu ali markazitu). Pojavljali so se v preperini nekaj centimetrov pod površino. Podobno najdišče je bilo odkrito tudi nekoliko višje na grebenu. Tam so bili najdeni lepi primerki kristalov pirita (markazita ?), ki so bili vključeni v apnence z roženci. Količina najdenih primerkov bi lahko nakazovala na večje površinsko najdišče. Veliko bolj skromne so bile najdbe limonita v izkopanih kamninah za novi predor pod Stenom (poljanska obvoznica). Tam so bili na posameznih blokih kamnin odkriti nekaj centimetrov veliki konkracije, kar kaže na prisotnost morebitnih rudnih teles tudi v neposredni bližini Škofje Loke.

(slika 2) Rudni minerali iz okolice Drage. Ponekod je mogoče zaslediti tudi pseudomorfoze limonita po piritu (zgoraj) in velike kose rude (spodaj).
(najdba in foto: Matija Križnar)

(slika 3) Dva primerka rudnih mineralov iz okolice Gosteč. Ti pogosto nastopajo kot pseudomorfoze limonita po piritu ali markazitu. (najdba in foto: Matija Križnar)

22 Perne, Bradeško, Šifrer, Vilfan, *Rudniki v okolici Škofje Loke*, str. 3-4.

Poleg omenjenih mineralov (rudnih) je zbiralec Vili Rakovc pri Dragi našel sekundarne bakrove minerale, verjetno malahit in azurit; pri pregledu terena tega nismo mogli potrditi. O drugih mineralih, kot so kremen, dolomit in kalcit, pa je na raziskovanem območju že poročal Križnar s sodelavci.²³

Sledi rudarjenja danes

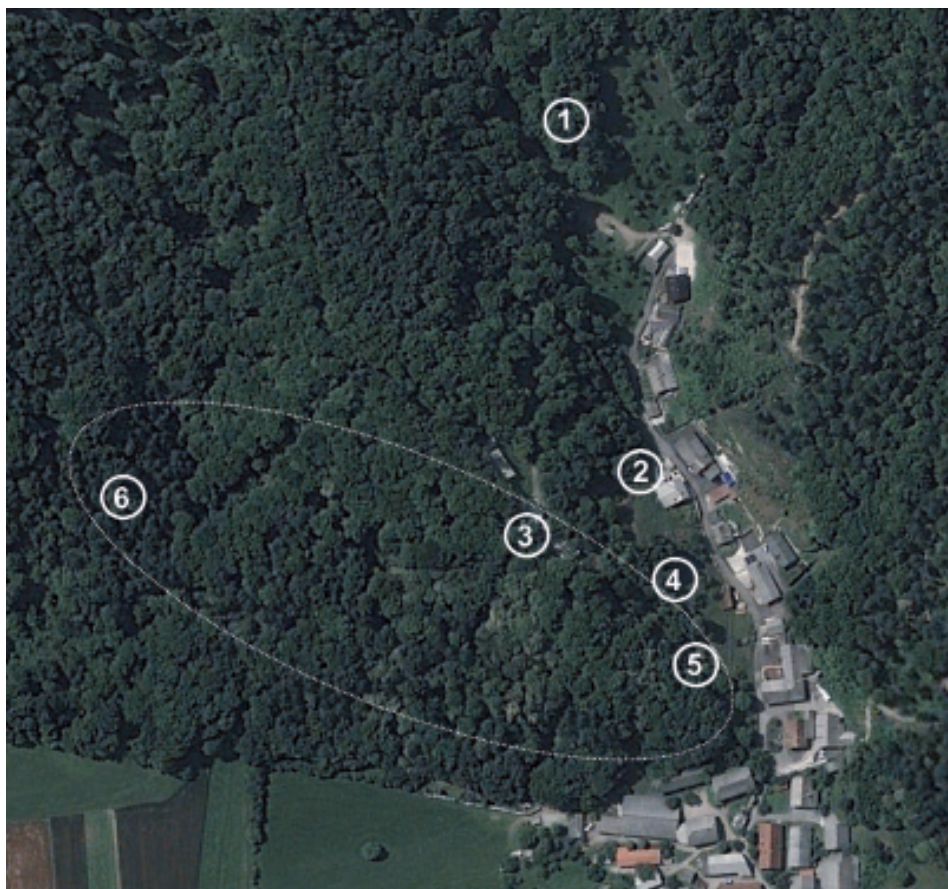
Danes na mnogih mestih pod Homom, pri Dragi in naprej proti Gostečam še vedno lahko zasledimo sledi rudarjenja. Največ jih je zagotovo pri Dragi oziroma na grebenu vzhodno od vasi. Večjo izkopano jamo (premera več kot tri metre) smo našli tudi nad cerkvijo pri Sori, kjer so tudi sledi rudnih mineralov.

Na zahodnem delu Homa, v grapi vzhodno od Drage, smo našli večji vkop (slika 5), ki je verjetno zasut ostanek rova (slika 4, št. 6). Na izkopanem materialu pred izkopom smo našli manjše koščke rude. Sicer pa je to najdišče pirita, ki ga omenja tudi *Karta rudišč in rudnih pojavov* (s točnimi koordinatami y: 450 780; x: 111 270).

(slika 5) Vkopa nad vzhodno grapo pod Homom.
Verjetno gre tudi za enega izmed zasutih rogov. (foto: Matija Križnar)

23 Križnar, Rakovc, Herlec, Kremenovi in dolomitovi kristali med Škofjo Loko in Soro, str. 356

(slika 4) Nekateri dokumentirani rudarski posegi v okolici vasi Draga (pogled s severa):

1. Manjši rov na grebenu južno od Drage;
2. Najbolje ohranjen rov pri hiši v Dragi (zaprt z vrati);
3. Manjši rov pri hiši nad vasjo (leta 2008 je bil še dostopen);
4. Rov na robu travnika, nad vasjo (leta 2008 je bil še dostopen);
5. Večji površinski kop (na površini najdeni tudi koščki rude);
6. Večja vkopa, mogoče tudi zasuta rova nad zahodno grapo, pod Homom. Črtkano je označeno območje s pojavi rudnih mineralov (rude) in pogostimi izkopi na površini (večje luknje in verjetno tudi zasuti krajši rovi), jugovzhodno od vasi Draga.

(slika povzeta po GoogleEarth, 2013)

V letu 2008 smo pri raziskovanju terena v okolici Drage lahko našli več dostopnih rudniških rogov. Južno od Drage, na grebenu, ki se vzdiguje nad zadnjimi hišami, smo dokumentirali manjši rov (slika 4, št. 1), ki ga opisuje tudi Perne s sodelavci in piše, da je dolg okoli 6 metrov, pred njim pa je manjša terasa s koščki rude.

Manjši rudniški rov na južnem grebenu nad Drago (slikano leta 2008).

(foto: Matija Križnar)

Vhod v večji rov pod novo hišo nad Drago iz leta 2008 (lokacija glej št. 3 na sliki 4).

(foto: Matija Križnar)

Zaključek rudniškega rova pri hiši v Dragi.

To je najbolje ohranjen rov, kjer so rudo našli tudi v razširjeni razpoki (slikano leta 2008).

(foto: Matija Križnar)

Na grebenu nad Drago lahko opazimo tudi večje in globoke vkope, kjer so iskali rudo. Sredi slike je še vidna rdečkasta prst s koščki rudnih mineralov (situacija leta 2013).

(foto: Matija Križnar)

Glede na dimenzije gre verjetno za zelo star rudniški rov, kar pa bi morali preveriti. Rudniške rove smo našli tudi na jugovzhodnem grebenu.

Eden izmed njih je tik pod novo hišo (leta 2008 še v gradnji), ki leži najvišje v vasi (slika 4, št. 3), drugi rudniški rov je ohranjen na robu travnika, nasproti današnje žage v vasi (slika 4, št. 4).

Zagotovo je najbolje ohranjen rudniški rov, ki so ga odkrili pri izgradnji nove hiše in so ga zaščitili ter zaprli z vrati (slika 4, št. 2). Ta rov sta opisala in predstavila že Križnar in Perne.²⁴ Očitno so rudarji sledili rudonosni plasti, saj na stenah lahko vidimo sledi svedrov. Na koncu rova so naleteli na erozijsko razširjeno razpoko, ki je bila verjetno zapolnjena z ilovico in rudo ter jo izkopali.

Verjetno so isto razpoko izkoriščali tudi s površja, toda danes so te sledi zabrisane.

Na že omenjenem grebenu lahko zasledimo veliko izkopov in vkopov, kjer bi lahko tudi našli rove. To, da so na celotnem območju grebena rudarili na površini, danes kaže že slabše ohranjena »rudniška« steza. Široka je približno 1,5 metra, poteka po celotni dolžini grebena in se nadaljuje proti jugu. Na površinsko izkoriščanje rude kažejo tudi globoki izkopi (slika 4, št. 5) na skrajnem severnem delu grebena, kjer so na izkopenem materialu še ostanki rude (običajno v rdečkasti prsti).

Področje med Soro in Škofjo Loko je veliko in ga še nismo uspeli pregledati v celoti. Zagotovo bomo našli še nove sledi rudarjenja in rudnih mineralov. Nova odkritja pričakujemo predvsem na severnem pobočju Homa ter med vasjo Draga in Gosteče, kjer je verjetno na površini možno zaslediti tudi rudonosno kamnino.

Zaključek

Skoraj nepredstavljivo je, da so pred več kot stoletjem in pol v okolici Drage, in verjetno tudi drugod, iskali in izkoriščali rudo. O zelo intenzivnem rudarstvu pričajo mnogi rovi in izkopi. Naša raziskava je bila osredotočena na območje med Soro in širšo okolico Drage, kjer smo popisali tudi nekatere površinske pojave železovih mineralov (rudnih mineralov). Zagotovo pa opisane rudarske sledi niso edine in pričakujemo lahko tudi nova odkritja, ki bodo dopolnila trenutne izsledke, ki so dokaj presenetljivi.

VIRI:

Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana (ARS)

SI_AS 113, Rudarska knjiga 2, folio 205

Časopisni viri:

Amtsblatt zur Laibacher Zeitung, št. 215, 22. 9. 1859, str. 638.

Amtsblatt zur Laibacher Zeitung, št. 22, 27. 1. 1860, str. 46.

Amtsblatt zur Laibacher Zeitung, št. 74, 2. 4. 1883, str. 626.

Amtsblatt zur Laibacher Zeitung, št. 77, 5. 4. 1883, str. 650.

Amtsblatt zur Laibacher Zeitung, št. 149, 3. 7. 1883, str. 1297.

Carniolia (Zeitschrift für Kunst, Wissenschaft und geselliges Leben), št. 47, 10. 10. 1842.

Laibacher Zeitung, št. 120, 28. 5. 1957, str. 489.

24 Križnar in Perne, Sledi rudarjenja v Dragi pri Sori, str. 33

LITERATURA:

- Budkovič, Tomaž (urednik): *Karta rudišč in rudnih pojavov Republike Slovenije*. Ljubljana : Geološki zavod Slovenije, 2010.
- Florjančič, Alojzij Pavel: *Rudnine na Škofjeloškem*. Škofja Loka : Muzejsko društvo : Društvo Loški kremen, 2001.
- Hacquet, Baltazar: *Oryctographia Carniolica - Physikalische Erdbeschreibung des Herzogthums Krain, Istrien, und zum Theil der benachbarten Länder*. Leipzig : Johann Gottlob Immanuel Breitkopf, 1781, str. 171.
- Križnar, Matija; Perne, Matija: Sledi rudarjenja v Dragi pri Sori. V: *Društvene novice*, št. 41, Tržič : Društvo prijateljev mineralov in fosilov Slovenije, 2009, str. 33.
- Križnar, Matija; Rakovc, Vili; Herlec, Uroš: Kremenovi in dolomitovi kristali med Škofjo Loko in Soro. V: *Scopolia Supplementum* 3, Ljubljana : Prirodoslovni muzej Slovenije, 2006, str. 356-357.
- Mohorič, Ivan: *Problemi in dosežki rudarjenja na Slovenskem, 1. knjiga – Osnove rudarskega dela*. Maribor : Založba Obzorja, 1978.
- Mohorič, Ivan: *Problemi in dosežki rudarjenja na Slovenskem, 2. knjiga – Problemi vsakdanjega rudarskega dela, kronologija rudarjenja 1850–1941*. Maribor : Založba Obzorja, 1978.
- Müllner, Alfonz: Das Bergwesen in Krain – Gold. V: *Argo*, letnik 10, št. 2, Ljubljana, 1903, str. 13.
- Müllner, Alfonz: Das Bergwesen in Krain – Kupferbaue in Krain. V: *Argo*, letnik 10, št. 5, Ljubljana, 1903, str. 13.
- Müllner, Alfonz: *Geschichte des Eisen in Krain, Görz und Istrien*. Wien und Leipzig : Verlag von Halm und Goldmann, 1909, str. 196–206.
- Perne, Matija; Bradeško, Luka; Šifrer, Matej; Vilfan, Gašper: *Rudniki v okolici Škofje Loke, raziskovalna naloga*, Škofja Loka : Gimnazija, 2000, 19 str.

Summary

Mining and mining phenomena between Sora and Gostče

Mining for iron ore in the area from Sora to Gostče was mainly intensive in the 19th century, although some documents show that mining was active in the 17th century. Most of the mining legacy has been destroyed today, with only a few mine tunnels and dig pits being visible. In some areas, a lot of iron ore is still visible on the surface. Most of the ore consists of limonite and other iron oxide minerals, probable with their origins in pyrite mineralization (pseudomorphosis). The main ore exploitation was in the vicinity of Draga village.

Blesteče minice (Cetoniini) porečij Selške in Poljanske Sore

Izvleček

V Sloveniji je poznano 12 vrst bleščečih minic, s to raziskavo pa je bila v porečjih Selške in Poljanske Sore potrjena prisotnost šestih, torej kar polovica vseh slovenskih vrst. Po do sedaj znanih podatkih živijo tu: *Oxythyrea funesta* Poda 1761, *Tropinota (Epicometis) hirta hirta* Poda 1761, *Cetonia (Cetonia) aurata aurata* Linnaeus 1761, *Protaetia (Cetonischema) aeruginosa* Drury 1770, *Protaetia (Potosia) cuprea obscura* Andersch 1797 in *Protaetia (Potosia) metallica metallica* Herbst 1782.

Abstract

Cetoniini of the river basins of the Selška and Poljanska Sora rivers

Twelve species of Cetoniini are found in Slovenia and this research confirmed the presence of six of them in the river basins of the Selška and Poljanska Sora rivers, so half of all Slovene species. According to data known so far, the following live here: *Oxythyrea funesta* Poda 1761, *Tropinota (Epicometis) hirta hirta* Poda 1761, *Cetonia (Cetonia) aurata aurata* Linnaeus 1761, *Protaetia (Cetonischema) aeruginosa* Drury 1770, *Protaetia (Potosia) cuprea obscura* Andersch 1797 and *Protaetia (Potosia) metallica metallica* Herbst 1782.

Uvod

Blesteče minice so srednje veliki do veliki, zgoraj sploščeni hrošči značilne oblike. Po telesni zgradbi so precej čokati in spadajo med najvztrajnejše in najboljše letalce med hrošči. Za razliko od ostalih hroščev, ki morajo pri letu pokrovke privzdigniti, letijo z zaprtima pokrovkama. Posebej oblikovan rob pokrovk jim omogoča, da lahko mehko kožnati zadnji krili v mirovanju zložijo skozi stranske reže na pokrovkah. Evropske vrste so velike 8–32 mm. Odrasli osebki so izrazito toploljubni, najbolj aktivni ob vročih sončnih dnevih, ko so dnevne temperature najvišje. Hranijo se s cvetnimi deli, zrelim sadjem in sokovi poškodovanih

listavcev. Ličinke živijo v trhljem drevju, kompostu, zemlji, bogati z rastlinskimi odpadki, in mravljiščih, kjer se hranijo z gradivom rastlinskega izvora.

Ti sorazmerno veliki hrošči bleščečih barv pritegnejo pozornost celo nepoznavalcev žuželk. Zlasti tropske vrste pa so po svojem videzu pravi leteči dragulji in izredno iskani pri zbiralcih hroščev.

Najdbe

Blesteče minice so otroci sonca, zato jih je mogoče uspešno loviti ob toplih sončnih dnevih. Iščemo jih lahko po vrtovih, sadovnjakih, parkih, na travnikih, ob robu gozda, na gozdnih jasah in gozdnih poteh. Odrasli osebki obzirajo cvetje, zato jih pogosto najdemo na cvetočih drevesih (jablane, hruške češnje, višnje, hrasti), grmovnicah (bezeg, dobrovita, glog, šipek), zeliščih (regrat, močvirski oslad, križnice, osati) in travah. Nekatere vrste privabljajo sokovi, ki se cedijo iz poškodovanih vej in debel (hrast, bukev, češnja, vrbe, trepetlika), in sladki sadeži (smokve, češnje, višnje, breskve). Lahko jih lovimo tudi v nastavljene pasti, v katerih za vabo uporabimo mešanico belega vina, ruma in sladkorja.

Oxythyrea funesta Poda 1761

Oxythyrea funesta, naravna velikost:
9,5–12,5 mm. (foto: Miroslava Kofler)

Lisasta minica je evropsko-sredozemska vrsta. Razširjena je v večjem delu kontinentalne Evrope, Mali Aziji in severni Afriki, od Egipta do Maroka. V Sloveniji je ena najpogostejših vrst hroščev. Kot toploljubna vrsta živi na različnih odprtih osončenih terenih, porastlih s travo in grmičjem. Najdemo jo zlasti junija in julija, na sončnih gozdnih obrobjih in cvetočih travnikih na različnem cvetočem grmovju, tudi na travah. Ličinke živijo v zemlji, bogati z razkrajajočimi se rastlinskimi odpadki, v gnojiščih in kompostu, bolj redko na koreninah travniških rastlin. Zrastejo do velikosti 30 mm. Hrošč je črn, z bolj ali manj bronastim leskom, razmršenimi belimi dlačicami in številnimi drobnimi lisami na predprsju in pokrovkah. Odrasle osebkje vidimo vse leto, so pa najštevilčnejši junija in julija. Z obžiranjem cvetnih delov poškodujejo cvetove, ki začnejo rjaveti in veneti, preprečen je tudi razvoj plodov, kar povzroča škodo na sadnem drevju in okra- snih grmih.

Najdišča:

Cavrn, 25. 4., 3. 5., 10. 5., 21. 5., 25. 5., 9. 6. 2014. Ulovil, določil in kolekcioniral Bojan Kofler.

Dolenčice, 20. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Gabrovo, 29. 6. 1978. Ulovil in kolekcioniral Vincenc Furlan, določil Savo Breljih; 9. 5. in 14. 6. 2014 našel in določil Bojan Kofler.

Gorenja vas, 1. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Gorenja Žetina, 20. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Javorje, 20. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler

Križna gora, 25. 4., 11. 5., 14. 5., 21. 5., 25. 5., 1. 6., 7. 6., 12. 6., 3. 7., 18. 7. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Log nad Škofjo Loko, 1. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Murave, 20. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Pevno, 1. 6. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Podlubnik (Škofja Loka), 22. 4., 25. 4., 30. 4., 4. 5., 9. 5., 10. 5., 11. 5., 14. 5., 20. 5., 21. 5., 24. 5., 25. 5., 14. 6. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Ratitovec (Razor 1450 m), 10. 6. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Sveti Volbenk nad Škofjo Loko, 1. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Trnje, 22. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Vešter, 21. 5., 12. 6. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Vincarje, 14. 6. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Železniki, 18. 7. 1968. Ulovil, določil in kolekcioniral Bojan Kofler.

Žiri, 1. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

***Tropinota (Epicometis) hirta hirta* Poda 1761**

Kosmata minica je evrazijska vrsta. Razširjena je v celinski Evropi, v Mali Aziji, Zakavkazju, Kazahstanu, zahodni Sibiriji, srednji Aziji do Uzbekistana, Iranu, Afganistanu, Iraku, zahodnem delu Arabskega polotoka, na Cipru in v Maroku. Zanesli so jo tudi v Severno Ameriko. Poimenovanje vrste je posrečeno izbrano, saj je celotno telo hrošča poraslo z gostimi, svetlimi dlačicami. V vsej Sloveniji je zelo pogostna. Živi na prisojnih travnikih, na jasah in ob gozdnih robovih. Samice jajčeca običajno polagajo v maju in začetku junija, odvisno od sestave zemljišča in njegove vlažnosti, po dva do štiri skupaj plitvo v zemljo, običajno na globini 5 cm, ali bolj globoko. Ena samica odloži 20 do 30 jajčec, so bele barve, ovalna, dolga 2 mm in široka 1,8 mm. Izležejo se majhne bele ličinke, ki so podobne tistim pri ostalih bleščečih minicah. Ličinke niso škodljive, saj v zemlji ne objedajo koreninic rastlin, ampak se hranijo z gnilimi rastlinskimi ostanki. V dveh mesecih zrastejo do velikosti 15 mm. Zabubijo se v podzemeljski glineni kamrici, nekako v drugi polovici julija. V avgustu izlegle odrasle živali ostanejo v zemlji do naslednje pomladi, ko jo zapustijo. Zgodaj spomladi se tako pojavijo posamezni odrasli osebki, ki se zadržujejo na prvem cvetju. V drugi polovici aprila ali v maju pa se pojavljajo masovno, kar traja vse do začetka junija. Proti koncu junija se njihovo število močno zmanjša, čeprav posamezne primerke lahko najdemo tudi kasneje. Pri nas se zadržujejo na cvetovih, predvsem na regratu, in so aktivni

Tropinota hirta,
naravna velikost: 8–12,5 mm.
(foto: Miroslava Kofler)

samo podnevi. Ker so odlični letalci, se pomladi z zgodaj cvetočih rastlin selijo na tiste, ki cvetijo kasneje. Na območju nekdanje Jugoslavije gospodarsko škodo povzročajo predvsem v južnih in jugovzhodnih področjih. Obžirajo cvetje jabolk, hrušk, sliv, češenj, višenj, marelic, jagod, oljne repice, repe, rži, okrasnih in drugih cvetočih rastlin. Ob pomanjkanju cvetov grizejo tudi liste in sočna stebila. Na cvetu obžirajo mehkejšje dele, predvsem prašnike, zato ne pride do tvorbe plodov. Kadar se kosmate minice pojavijo masovno, pride do občutne gospodarske škode.

Najdišča:

Bukovica, 2. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Cavrn, 10. 4., 16. 4., 25. 4., 30. 4., 3. 5., 14. 5., 21. 5., 25. 5., 9. 6. 2014.

Našel in določil Bojan Kofler.

Crngrob, 18. 4. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Dolenja vas, 2. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Gabrovo, 9. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Gorenja vas, 11. 4., 1. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Hotavlje, 14. 4. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Jesenovec, 2. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Križna gora, 8. 4., 16. 4., 25. 4., 30. 4., 11. 5., 14. 5., 25. 5., 1. 6. 2014.

Našel in določil Bojan Kofler.

Log nad Škofjo Loko, 1. 5., 6. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Mali Lubnik, 9. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Moškrin, 18. 4. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Papirnica, 18. 4. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Pevno, 18. 4., 1. 6. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Podlubnik (Škofja Loka), 4. 2007. Ulovil, določil in kolekcioniral Bojan Kofler.

4. 4., 17. 4., 22. 4., 4. 5., 9. 5., 14. 5., 21. 5., 24. 5., 25. 5., 14. 6. 2014.

Našel in določil Bojan Kofler.

Podrošt, 2. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Poljane nad Škofjo Loko, 1. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Praprotno, 2. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Selca, 2. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Srednje Brdo, 11. 4. 2014. Našel in določil Bojan Kofler

Sveti Volbenk nad Škofjo Loko, 1. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Škofja Loka, 7. 6. 1977; 5. 1983; 5. 1984; 6. 1985; 5. 1986, 7. 7. 1987; 10. 4. 1989; 22.

4. 2014. Ulovil, določil in kolekcioniral Bojan Kofler.

Trebija, 1. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Trnje, 10. 4., 22. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Vešter, 8. 4., 16. 4., 30. 4., 10. 5., 21. 5., 1. 6. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Vincarje, 22. 4., 14. 6. 2014. Našel in določil Bojan Kofler

Visoko pri Poljanah, 1. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Zali Log, 2. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Železniki, 1966. Ulovil, določil in kolekcioniral Bojan Kofler.

Železniki (Na Plavžu), 2. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Železniki (Studeno), 2. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Žiri, 1. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

***Cetonia (Cetonia) aurata aurata* Linnaeus 1761**

Zlata minica je evrazijska vrsta, ki je razširjena na Britanskem otočju, v vsej celinski Evropi, Mali Aziji, Kazahstanu, Sibiriji, srednjeazijskih državah, Mongoliji, severozahodni Kitajski, Iranu, Iraku in Libanonu. Spada med najbolj znane in najpogostejše evropske hrošče. Razširjena je po vsej Sloveniji. Ni posebno velika, pozornost pa vzbuja s svojo svetlikajočo zlatozeleno barvo, z nekaj belimi prečnimi progami na zadnji polovici pokrovk. Vendar je obarvanost zelo variabilna. Sicer so res po zgornji strani največkrat obarvane zlatozeleno in po spodnji strani zlatordeče, toda narava je radodarna z barvami. Eni primerki so zlato bleščeči, spet drugi rdečezeleni, modrikasti, vijoličasti ali celo rjavkasti. Zlata minica živi v skoraj vseh odprtih in sončnih okoljih – od morske obale do planinskih pašnikov. Ličinke, slonokoščeno beli ogrci z rjavo glavo in rjavimi dlačicami, živijo v trhlini starih dreves (hrasta, vrbe, topola, sadnega drevja itd.), humusu in kompostu,

Cetonia aurata aurata,
naravna velikost: 14,5–20,5 mm.
(foto: Miroslava Kofler)

redko tudi kot neškodljiv gost v mravljiščih, kjer se hranijo z odmrliimi rastlinskimi deli. Kot mnoge druge ličinke minic imajo to posebnost, da svojih krnastih nog ne uporabljajo za premikanje, temveč se plazijo po hrbtu naprej, s trebuhom in nogami navzgor. Premikajo se s krčenjem mišic, ki so se razvile posebej zaradi tega načina premikanja. Po dveh levitvah ličinke dosežejo velikost 4 do 5 cm, potem se zabubijo v tankem čvrstem ovoju iz prsti. Vrsta ima 1- do 2-letno generacijsko dobo. Odrasli osebki se pojavljajo od maja do septembra. Najaktivnejši so v toplih dnevni urah, ko se spreletavajo in posedajo po cvetovih grmovnic in zelišč. Imajo nenavadno mehke čeljusti, zato ne morejo gristi listnatih delov, pač pa se lahko hranijo le z obžiranjem nežnih delov cvetov in lizanjem sladkih sokov, ki se izcejajo iz zrelega sadja in ranjenih debel ter vej listavcev.

Najdišča:

Blegoš, 30. 7. 1974. Ulovil in kolekcioniral Božo Drovenik, določil Savo Breljih.
Cavrn, 25. 4., 30. 4., 3. 5., 10. 5., 25. 5., 1. 6., 24. 7. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.
Dražgoše, 4. 8. 1998. Ulovil, določil in kolekcioniral Bojan Kofler.
Kamnitnik, 24. 7. 2014. Našel in določil Bojan Kofler
Križna gora, 25. 4., 30. 4., 7. 5., 11. 5., 21. 5., 1. 6., 24. 7. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.
Lubnik, 5. 7. 1988; 5. 1992. Ulovil, določil in kolekcioniral Bojan Kofler; Lubnik (pred kočo), 9. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.
Planica, 1. 6. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.
Podlubnik (Škofja Loka), 25. 4., 30. 4., 5. 5., 17. 5., 23. 5., 24. 5., 25. 5., 31. 5., 4. 6., 8. 6., 13. 6., 1. 7. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.
Škofja Loka, 20. 7. 1983; 6. 1985; 28. 9. 1987; 8. 9. 1988; 6. 5. 1989. Ulovil, določil in kolekcioniral Bojan Kofler.
Trnje, 21. 5., 22. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.
Vešter, 3. 5., 18. 6. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.
Zali Log, 2. 8. 1982. Ulovil, določil in kolekcioniral Savo Breljih.
Železniki, 20. 7. 1968; 19. 5., 25. 7., 27. 7. 1974; 14. 6. 1975. Ulovil, določil in kolekcioniral Bojan Kofler.

***Protaetia (Cetonischema) aeruginosa* Drury 1770**

Blestea minica je evropska vrsta. Razširjena je v večjem delu Evrope, ne najdemo je pa na Finskem, Norveškem, Švedskem, v severni Rusiji, baltskih državah, na Danskem, Nizozemskem, v Belgiji, na Portugalskem in v Grčiji. Živi v toplejših območjih Slovenije in je na splošno precej redka, le na Primorskem, v Istri in panonskem delu Slovenije je pogostejša. V kontinentalnem delu Slovenije živi zlasti v starih hrastovih in bukovih gozdovih in v drevesnih vrhovih sesa sok, ki teče iz poškodovanih debel in vej. V Primorju se najraje zadržuje na zrelem sadju (smokva, češnja, višnja, breskev itd.). Je zelenozlate ali rdečezlate barve in

ima popolnoma gladko, intenzivno lesketajočo se zgornjo plat. Ličinke živijo v trhlini starih hrastov, bukev, lip in sadnega drevja, vedno visoko na deblih in nikoli v štorih, ker se izogibajo vlage. Razvoj od jajčeca do odrasle živali traja 3 leta, odrasle ličinke dosežejo velikost do 65 mm. Zabubijo se v kokonu (zapredku), ki ga napravijo iz izgrizenih delčkov lesa in trhlina ter zlepijo s svojim izločkom. Tu se ličinke zadnjič prelevijo. Odrasli osebki te naše največje minice se izležejo v februarju ali marcu, izletavajo v maju ali juniju in so najaktivnejši v juliju. Posamezni primerki dočakajo jesen. Najbolj živahni so ob najvišjih dnevnih temperaturah, v mraku in ponoči mirujejo.

Najdišča:

Cavrn, 7. 6. 2013 (na gozdni poti v bukovem gozdu). Ulovil, določil in kolekcioniral Bojan Kofler.

Podlubnik (Škofja Loka), 3. 7. 2012 (primerek ulovljen pri lizanju drevesnega soka iz sveže obrezane češnje). Ulovil, določil in kolekcioniral Bojan Kofler.

Škofja Loka, 10. 1984; 23. 7. 2009. Ulovil, določil in kolekcioniral Bojan Kofler.

Vešter, 24. 5. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Protætia aeruginosa,
naravna velikost: 18,5–28,0 mm.
(foto: Miroslava Kofler)

***Protaetia (Potosia) cuprea obscura* Andersch 1797**

Bakrena minica je evrazijska vrsta, ki je razširjena v južni Evropi in južnih delih srednje Evrope, Ukrajini, južni in osrednji Rusiji, Kazahstanu, Sibiriji do Daljnega Vzhoda, v pokrajini Hebei na Kitajskem, Mali Aziji, zahodnem delu Arabskega polotoka in Egiptu. Naša podvrsta *obscura* zavzema območje od Italije, Švice in Češke do Romunije in Grčije. Običajno je temnozelene do brona-stozelene barve. V Sloveniji je pogosta predvsem v toplih nižinskih predelih, občasno zaide tudi v gore. Ta toploljubna vrsta živi v gozdovih, na travnikih in kultiviranih območjih. Ličinke se razvijajo v trohnečih storih, drevesnih duplinah z nakopičeno trohnino, mravljiščih in v s preperelimi rastlinskimi ostanki bogati zemlji. Zanimivo je, da ličinke, ki se zadržujejo v mravljiščih in se tam hranijo s sestavinami gnezda, mravlje pri tem početju prav nič ne ovirajo. Razvoj od jajčeca do odrasle žuželke traja od 15 do 24 mesecev. Odrasli hrošči se pojavljajo v velikem številu od maja do julija, nato številčnost upada in do oktobra jih preživi le malo. V Primorju se v velikem številu pojavljajo na zrelem sadju, olivah, cvetočih hrastih itd. V notranjosti Slovenije se zadržujejo predvsem v gozdovih in sesajo sokove ranjenih dreves ali pa posedajo po cvetovih. Aktivni so samo podnevi.

Protaetia cuprea obscura,
naravna velikost: 16,5–21,0 mm.
(foto: Miroslava Kofler)

Najdišča:

Cavrn, 30. 4. 2014. Našel in določil Bojan Kofler.

Križna gora, 5. 1992. Ulovil, določil in kolekcioniral Bojan Kofler.

Podlubnik (Škofja Loka), 13. 7. 2013. Primerek je bil ulovljen na vrtu na cvetovih plamenke (*Phlox maculata*); 22. 5., 23. 5. 2014, na cvetovih japonskega dreva (*Cornus kousa*), 13. 6. 2014, na cvetovih vrtnice. Ulovil, določil in kolekcioniral Bojan Kofler.

Vešter, 18. 6. 2014. Ulovil, določil in kolekcioniral Bojan Kofler.

Virlog, 1. 6. 2014. Ulovil, določil in kolekcioniral Bojan Kofler.

***Protaetia (Potosia) metallica metallica* Herbst 1782**

Kovinska minica je evropska in sibirska vrsta. Razširjena je v Sibiriji in v skoraj vsej Evropi, z izjemo Španije in nekaterih balkanskih držav. Na večini tega ozemlja, in tudi pri nas, živi tipična oblika, ki jo na Portugalskem nadomešča podvrsta *brankoi*. V Belgiji, Franciji, Nemčiji in Luksemburgu se poleg tipične oblike nahaja tudi podvrsta *bourgini*. Pri nas je vrsta pogosta v gorskih predelih, zaide pa tudi v nižine. Njena ličinka gostuje v mravljiščih, predvsem pri rdeči mravlji, in se hrani z lesnimi odpadki. Možen je tudi razvoj v kompostu. Odrasli osebki najraje posedajo po cvetovih na gorskih travnikih. Ontogenetski razvoj in ekologija sta zelo podobna kot pri sorodni vrsti *Protaetia cuprea obscura*.

Protaetia metallica metallica,
naravna velikost: 16,0–19,5 mm.
(foto: Miroslava Kofler)

Najdišča:

Cavrn, 22. 10. 2012; 25. 5. 2014. Ulovil, določil in kolekcioniral Bojan Kofler.
Dražgoše, 4. 8. 1998. Ulovil, določil in kolekcioniral Bojan Kofler.
Lubnik, 7. 7. 1987. Ulovil, določil in kolekcioniral Bojan Kofler.
Podlubnik (Škofja Loka), 23. 5. 2014, na cvetovih japonskega dreva (*Cornus kousa*). Ulovil, določil in kolekcioniral Bojan Kofler.
Sorško polje, 7. 1922. Ulovil Matej Hafner, determiniral Savo Brelih.
Škofja Loka, 30. 5., 7. 7. 1987; 15. 5. 2004. Ulovil, določil in kolekcioniral Bojan Kofler.
Vešter, 18. 6. 2014. Ulovil, določil in kolekcioniral Bojan Kofler.

Razprava

Iz Slovenije je znano 12 vrst blestečih minic, iz porečij Selške in Poljanske Sore pa 6, torej kar polovica vseh slovenskih vrst. Po zdaj znanih podatkih tu živijo: *Oxythyrea funesta* Poda 1761, *Tropinota (Epicometis) hirta hirta* Poda 1761, *Cetonia (Cetonia) aurata aurata* Linnaeus 1761, *Protaetia (Cetonischema) aeruginosa* Drury 1770, *Protetia (Potosia) cuprea obscura* Andersch 1797 in *Protaetia (Potosia) metallica metallica* Herbst 1782. Ne živijo pa: *Tropinota (Tropinota) squalida* Scopoli 1763, *Protaetia (Liocola) marmorata marmorata* Fabricius 1792, *Protaetia (Eupotosia) affinis* Andersch 1797, *Protaetia (Potosia) angustata* Germar 1817, *Protaetia (Potosia) fieberi* Kraatz 1880 in *Protaetia (Netocia) ungarica ungarica* Herbst 1790.

Ker dosedanje raziskave blestečih minic niso bile intenzivne in marsikateri del preiskovanega območja še ni bil pregledan, obstaja velika možnost, da je bila katera od zgoraj navedenih vrst spregledana, bo pa najdena v naslednjih letih in desetletjih. Še zlasti zato, ker se s klimatskimi spremembami spreminjajo tudi življenjska področja blestečih minic. V prihodnje je možna in tudi pričakovana širitev nekaterih toploljubnih vrst v notranjost Slovenije, zato so v naslednjih letih ter desetletjih tudi tu možne nove najdbe.

LITERATURA:

Bellmann, Heiko: *Nase in srednjeevropske žuželke*. Kranj : Narava, 2009, str. 178–179.
Brelj, Savo; Kajzer, Alojz; Pirnat, Alja: *Gradivo za favno hroščev (Coleoptera) Slovenije, 4. pripevek: Polyphaga: Scaraboidea (= Lamellicornia), Scopolia No 70*, Ljubljana : Prirodoslovni muzej Slovenije, 2010, str. 1–386.
Drovenik, Božo: *Živalstvo Slovenije*. Ljubljana : Tehniška založba Slovenije, 2003, str. 370–400.
Klots, Alexander; Klots, Elsie: *Žuželke*. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1970, str. 125–183.
Zahradnik, J.; Hisek, K.: *Kaefer*. Praha : Artia, 1976, str. 116–120.
Zahradnik, Jiri: *Kaefer Mittel- und Nordwesteuropas*. Hamburg & Berlin : Verlag Paul Parey, 1985, str. 153–154, 386–387.

Zusammenfassung

Die Käfer der Gruppe Cetoniini auf dem Gebiet der Flüsse Selška und Poljanska Sora

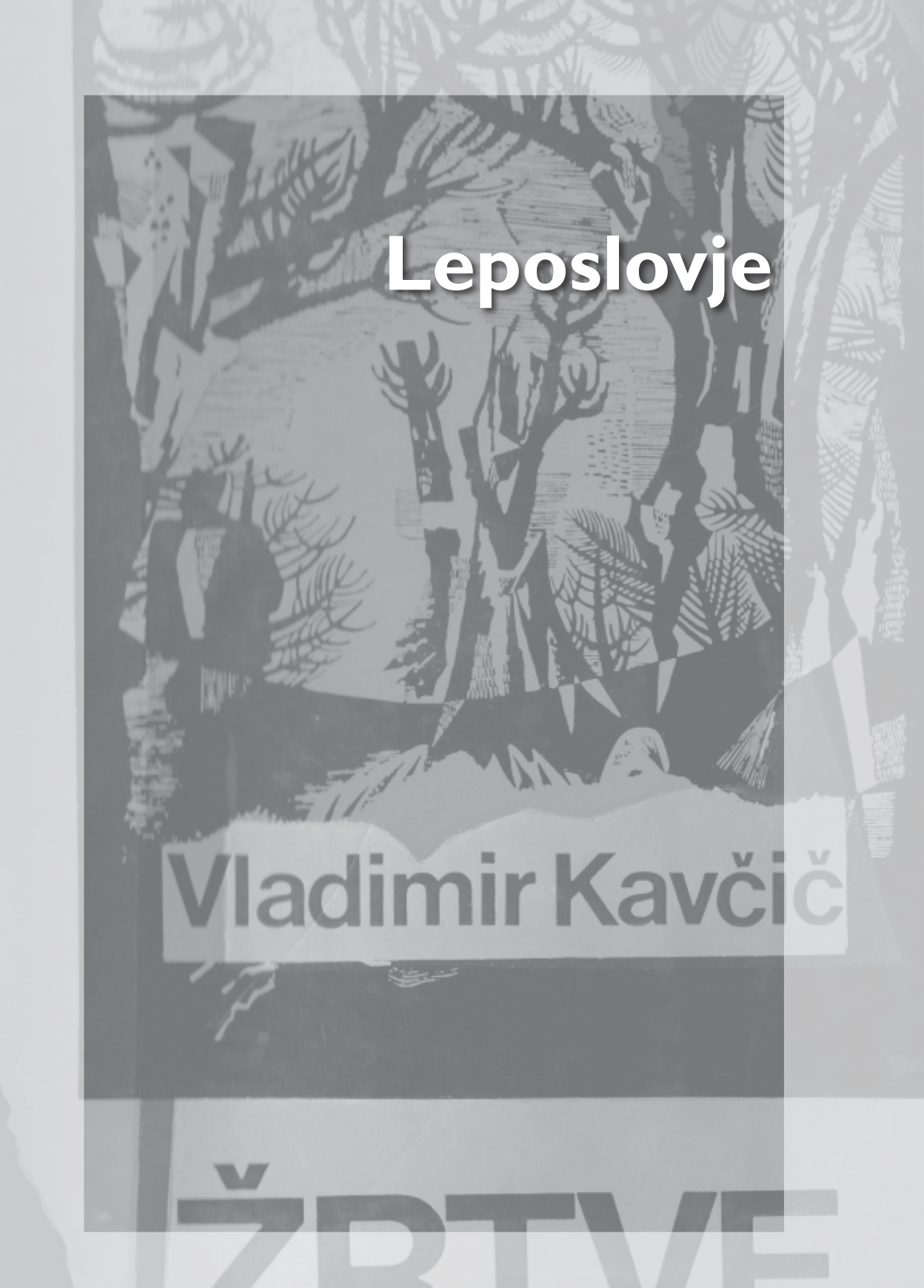
Die Käfer der Gruppe *Cetonia* sind mittelgroß bis groß (europäische Arten: 8–32mm). Sie haben gedrungene Gestalt und zählen zu den meist ausdauernden und besten Fliegern unter den Käfern. In Slowenien kennt man 12 Arten. Mit dieser Forschung wurden 6 davon auf dem Gebiet der Flüsse Selška und Poljanska Sora festgelegt, d.h. die Hälfte aller slowenischen Arten. Nach bisherigen Angaben leben auf dem oben genannten Flussgebiet:

- *Oxythyrea funesta* Poda 1761
- *Tropinota (Epicometis) hirta hirta* Poda 1761
- *Cetonia (Cetonia) aurata aurata* Linnaeus 1761
- *Protaetia (Cetonischema) aeruginosa* Drury 1770
- *Protaetia (Potosia) cuprea obscura* Andersch 1797
- *Protaetia (Potosia) metallica metallica* Herbst 1782.

Da leben aber nicht:

- *Tropinota (Tropinota) squalida* Scopoli 1763
- *Protaetia (Liocola) marmorata marmorata* Fabricius 1792
- *Protaetia (Eupotosia) affinis* Andersch 1797
- *Protaetia (Potosia) angustata* Germar 1817
- *Protaetia (Potosia) fieberi* Kraatz 1880
- *Protaetia (Netocia) ungarica ungarica* Herbst 1790.

Da die bisherigen Forschungen von Cetoniini auf dem Flussgebiet Selška und Poljanska Sora nicht intensiv und gründlich durchgeführt waren, besteht große Wahrscheinlichkeit, dass welche Art übersehen worden war. Mit Klimaänderungen ändert sich auch ihr Lebensraum, deshalb ist in der Zukunft die Verbreitung einiger wärmeliebenden Arten in das Landesinnere Sloweniens höchstwahrscheinlich zu erwarten. In den folgenden Jahren und Jahrzehnten können wir also mit neuen diesartigen Funden rechnen.

Leposlovje

Vladimir Kavčič

ŽRTVE

Od vsega začetka sem svet razumel kot izredno kompleksen in protisloven

Vladimir Kavčič (1932–2014)

Vladimir Kavčič je bil rojen v Podgori (1932) v Poljanski dolini, zato so številna Kavčičeva dela prostorsko in snovno umeščena vanjo, časovno pa se vedno znova z nekaj podaljški naprej in nazaj od nje vračajo v 2. svetovno vojno. Od avtorjev v Sloveniji je bil po Kocbekovi aferi (1951) Vladimir Kavčič nemara prvi, ki si je upal vnesti v literaturo obojestransko gledanje na vojni čas 1941–1945. To vsebujejo že prve knjige *Čez sotesko ne prideš* (1956), *Ne vračaj se sam* (1959), *Sreča ne prihaja sama* (1961). Trilogija *Žrtve I–III* (1968–1970) avtorsko obnavlja 2. svetovno vojno v Poljanski dolini in njenem pogorju skozi prizmo vseh vanjo vpletenih strani, tudi tistih, ki je niso hoteli. Njegovo najbolj odmevno delo je bil *Zapisnik* (1973), ki obravnava dachauske procese. Kako sta 2. svetovna vojna in njen konec vplivala na njegovo generacijo, priča knjiga *Prihodnost, ki je ni bilo* (2005). Z novelami *Od nikoder do nikamor* (2011) eksistencialno obnavlja kafkovsko ujetost, kakor jo je zasnoval v trilogiji romanov *Tja in nazaj* (1962), *Od tu dalje* (1964), *Onkraj in še dlje* (1971).

Najbolj poetično Kavčičevo delo – umeščeno na mejo loškega in tolminskega gospostva – je *Pustota* (1976), gotovo eden najlepših slovenskih romanov o trdoživosti naših prednikov v boju z naravo in ljudmi. Kavčič se je z njim tiho oddolžil lastnim koreninam. Po drugi strani je to storil z mladinsko knjigo *Kaj je povedal ded* (1977) – po materini strani. Njegov oče (Anton?) pa je bil Trčkov z Dobračeve in kakor je povedal 16. maja 2014 v Žireh, je tudi nanje hranil lepe spomine.

Seveda nam je lahko žal za njegove neizpolnjene načrte, toda kljub temu je bogato zaokrožil plemenit ustvarjalni opus, ki ga je slovenska oblast končno le kronala s Prešernovo nagrado 2014.

Kako iskreno se je razgovoril v starodavni loški Kašči, pričuje zapis pogovora v nadaljevanju. Skupaj z žirovskim, objavljenem v *Žirovskem občasniku*, št. 44, str. 29–41, ju imamo lahko za Kavčičevo oporoko ne le rojakom, temveč vsem, ki jim je kaj mar za slovenstvo.

Vladimir Kavčič v Kašči. (foto: Aleksander Igličar)

Zapis pogovora prof. ddr. Marije Stanonik s pisateljem Vladimirjem Kavčičem v Miheličevi galeriji v Kašči, 1. aprila 2014

Vsem hvala za obisk. Vesela sem, da smo se v tako lepem številu zbrali, da počastimo laureata – letošnjega Prešernovega nagrajenca pisatelja Vladimirja Kavčiča. Res si nisem mogla kaj, da ne bi vzpodbudila tega srečanja, če pa imamo prvič Prešernovega nagrajenca iz nekdanjega loškega gospostva. Priznam, sem lokalpatriotka in se mi zdi pomembno zavedati se, da prihaja iz naših krajev.

Ne vem, niti kdaj niti ne vem kako, sem se z njim prvič srečala. Spominjam se samo, da sem se ob prebiranju nekega njegovega dela iz zgodnejšega obdobja ob opisu, kako eden od literarnih junakov gre po poti, cesti in na vzpetini pred seboj zagleda cerkev, začutila, da je to cerkev sv. Volbenka in vprašala sem se, kdo je ta pisatelj. O njem ne vem ničesar, pa vendar je iz naših krajev. To je bilo moje prvo literarno srečanje s pisateljem Vladimirjem Kavčičem. Potem sem skrbno sledila njegovemu ustvarjanju, čeprav priznam, da nisem vsega, kar je tu v Kašči razstavljeno, prebrala. Kasneje sva se večkrat tudi osebno srečala, kot je nanese priložnost.

Najin pogovor bom začela čisto na začetku. Sprašujem se, kaj je bilo tisto v otroštvu, kar vas je nagnilo k pisanju?

Najprej bi prosil, da se tikava. Naj pa za začetek tudi sam postavim eno vprašanje. Ste že slišali, zakaj je na Gorenjskem toliko pisateljev? Na to je odgovoril že Tone Svetina, ko je rekel, da Gorenjci raje napišejo knjigo, kot bi jo kupili. No, na nekem podobnem srečanju mi je poslušalka ob tej šali rekla, da je grdo, da kot Gorenjec tako govorim. Pa sem jo vprašal: »No, koliko mojih

knjig si pa ti kupila?» In je odgovorila: »Dvakrat sem hotela, pa mi ni ratal.« »In zakaj ne,« je bilo moje vprašanje. »Niso jih imeli.« »Kje si pa spraševala?» »Pri Mercatorju,« je bil odgovor.

Pa šalo na stran. Ta svet je tako bogat z zanimivi stvarmi, tako pester, da so knjige, za večino ljudi, postranska stvar. Moram priznati, da nisem prebral vseh del svojih sodobnikov. Veliko jih je in veliko so napisali. Za branje dobre literature moramo izbrati pravi trenutek, pravi čas, pravo razpoloženje.

Vprašali ste, zakaj sem začel pisati. Zastrupitev, ki je nastala mimogrede. Moj ded je bil brez šol, vendar je prišel do poklica in si je z lastnim delom ustvaril skromno domovanje. Bila je revščina. Imel pa je rad knjige. Na domačem podstrešju sta bili dve skrinji, polni knjig. Že od leta 1880 je dal vsako leto na stran toliko denarja, da je v Celovcu naročil celotno Mohorjevo zbirko. Potem je bil dvakrat v Ameriki, da si je prislužil dovolj denarja za majhno hišo. Iz Amerike je domov prinesel Sv. pismo, na pol v slovenščini. Kasneje so domov prihajali angleški časopisi, ki jih je prebiral. Bral je tudi protestantske knjige, ki so izšle v Ameriki, saj se je naučil dovolj angleščine, da jih je razumel. In potem se je o tem prepiral z domačim župnikom, s katerim sta bila sicer prijatelja, ki je nasprotoval tem knjigam. In vem, da sta imela hude debate, tam ob šivalnem stroju, kaj je prav in kaj ne.

Šole v vasi ni bilo, smo jo že leta 1942 požgali, toda mene so knjige zanimale, zato sem se sam naučil brati. In velik užitek je bil pozimi ležati na peči in brati ob električni razsvetljavi – tudi med vojno smo namreč imeli elektriko. Ko sem bil študent v Ljubljani, smo skupaj s sošolci celo začeli izdajati literarne revije. Pa sem nekoč vprašal kolega: »Pa kaj se je tebi potrebno ukvarjati s knjigo, zakaj pišeš?« Takole mi je odgovoril: »Če bi 10 000 opic 10 000 let tipkalo na pisalni stroj, bi ena od njih napisala tudi roman.« Pa sem mu rekel: »No, vidiš tebi se je to posrečilo«.

Torej je bilo branje na peči vaša osnovna šola, če prav razumem. Ko sva se po poti pogovarjala, ste rekli, da ne bi sami brali, ker ... No, kako ste nadaljevali? Sami povejte.

Se mi pozna, da nimam osnovne šole. Pa še zdaj ne razlikujem vseh črk. (smeh) V knjigah so zbrana imenitna doživetja in za otroka, ki ima malo fantazije, je to velika radost, to so res veliki užitki in tudi zdaj, do konca svojih dni, moram reči, da si ne predstavljam dneva, da ne bi vzel knjige v roke. Knjiga je neizmerna zakladnica misli, doživetij, spodbud, pobud, vsaj zame. Ljudje smo pač različni. In mogoče drugi najdejo smisel, vzpodbudo v drugih stvareh.

Slovenski literati po navadi začnejo s pesmimi. Vi niste napisali nobene pesmi?

O seveda, tudi pesmi sem pisal, pa sem jih takoj skril. So bile preveč slabe.

So še kje ohranjene?

Ne, ne, niso.

So nastale še v Podgori, vašem rojstnem kraju, ali potem v Ljubljani?

Pisati sem začel že v 3. razredu gimnazije. V napol prazen šolski zvezek sem začel zapisovati otroška doživetja iz časa vojne. Vojna je bila stvar, ki me je zelo okupirala in zelo prizadela. V Ljubljani pa sem prišel v okolje svojih napol sorodnikov, mestnih ljudi, ljudi, ki so izvirali z Dolenjske in imeli popolnoma drugačne poglede na svet in drugačna doživetja. Njih je vse zelo zanimalo. Imel sem mentorja, skrbnika, ki je bil visoko izobražen, bil je sodnik višjega sodišča v Ljubljani in z veseljem povem njegovo ime: to je bil Ludvik Rudel. Njegova sestra je bila učiteljica in je vojno preživela v naši vasi. Dogajanje v naši vasi pa je bilo zelo pestro in ta ženska, ki je bila Ljubljancanka, je z nami vse to doživljala, doživljala na svoj način, na vse je gledala s svojimi očmi in to posredovala svojemu bratu. In ko sem potem živel pri njih, so pokazali veliko zanimanje za te dogodke. Nešteto krat so me vzpodbujali, da sem pripovedoval, kako je bilo pri nas. In vzpodbudili so me tudi, da sem začel te stvari zapisovati v zvezek, na sicer zelo poenostavljen način, v preprosti obliki. Otroška doživetja pa zato, ker jih je bilo najlažje osvoboditi tistega, kar nas je najbolj tlačilo, to je bila politika; tisti najgloblji notranji spori, nesoglasja, ki smo jih doživljali, pa jih nismo znali razložiti niti samemu sebi. In to počenjam do današnjih dni.

S tem bi se kot bralka vaših knjig kar strinjala. To, kar ste načeli, povedali se kaže v romanih Minevanje in Prihodnost, ki je ni bilo. Zanima pa me, kako vso to snov, ogromno jo je, kako jo absorbirate, kako jo ohranite, kako se je spominjate. Ali delate prej zapiske, pišete dnevnik, imate tako dober spomin, se pogovarjate z ljudmi pa potem to vpletete v svoje delo?

Če hočeš pisati, moraš imeti nek vir. Tudi bralci se sprašujejo, kako nastaja roman, literarno delo. To je neka človekova lastnost, nekateri temu rečejo nadarjenost, talent za določene stvari. Za pisatelja se mi zdi, da je pomembno, nujno, da ima izreden spomin za situacijo, za vzdušje, da se spominja, kakšno je bilo razpoloženje ob nekem dogodku, ko se je nekaj zgodilo, kako so se udeleženci obnašali, kako so čustvovali – to je sicer že pisateljeva razlaga –, kaj so doživljali in kakšne so posledice. Za književnost v starem smislu, kot so jo zgodovinsko pojmovali, so pomembni psihološki vzgibi, psihološki mehanizmi: vzrok in posledica, zakaj je neko dejanje, neka misel povzročila prav to, kar je povzročila, zakaj ne nekaj drugega. Smisel za vzročno povezanost dogajanja se mi zdi bistven, da to ni samo redosled dogodkov, temveč je redosled nekega notranjega doživljanja, tisto, kar navzven ni vidno, kar osebe drug drugemu ne razlagajo, ne kažejo, vendar vpliva na njihovo obnašanje in mišljenje.

V zgodovini književnosti je bil ruski pisatelj Fjodor Mihajlovič Dostojevski prvi, ki je o tem pisal, odkril je to povezanost in soodvisnost dogajanja med človeških odnosov na osnovi vzrok posledica, na osnovi občutenja intimnega notranjega doživetja. Lahko rečemo, da je bil Dostojevski prvi psiholog, ki

je intuitivno odkril ta razmerja. In lahko rečem tudi, da sem njegov učenec. Ko sem bil star petnajst, šestnajst let je bil to eden mojih najljubših pisateljev, čeprav še nisem vedel, kaj v svetovni literaturi pomeni. Moja sreča je bila, da sem prišel v to ljubljansko družino intelektualcev, v kateri so bili učiteljica, sodnik, en brat se je že v tistem času ukvarjal z avtorskimi pravicami, ena je bila novinarka. Doma so imeli bogato knjižnico: štiristo, petsto knjig. Vedeti moramo, da je bila tudi med okupacijo v Ljubljani kulturna dejavnost zelo razvita. Tudi domobranskemu gibanju je kultura veliko pomenila. Izhajala je zelo bogata Slovenčeva knjižnica, kjer je zagotovo izšlo vsaj sto romanov, ki so pokrivali tedanje evropsko književnost. V Ljubljani je že pred vojno delovala založba Modra ptica, ki je izdajala zahtevna dela uglednih pisateljev. Tako so izdali svetovno zgodovino H. G. Wellsa, ki je v svetovnem merilu pomenila vrhunsko delo, znano po celem svetu. Tisto, kar je izdajala Mohorjeva družba, pa je bil bolj domačijski nivo. Veliko mi je pomenila knjižica Uporniki, v kateri je Ivan Lah – mislim, da je bil profesor slavistike – opisal največji slovenski upor, upor Matije Gubca. V povesti je sijajno prikazana ideja upornišтва. V Mohorjevi družbi je izhajala obsežna povest o stiških menihih. 22 knjig kranjskega profesorja Ivana Zorca ponuja sijajen vpogled v tedanje družbeno stanje, zavest tedanjih ljudi, kako so kmetovali, se obnašali, družili, jedli, govorili. Mene je to zanimalo in sem z odprtimi usti požiral te zgodovinske povesti. Prav tako, ali pa še bolj, pa tudi tisto vednost, ki je bila zbrana v knjigah Slovenčeve knjižnice in Modre ptice.

V Modri ptici pa so izhajali izbrani filozofi, misleci, najbolj izraziti predstavniki tistega časa. V 6. razredu gimnazije sem tako napisal 60 strani dolg referat na temo Tolstoj, Nietzsche, Dostojevski, Bartol. O tem ne bi govoril, te storije brez konca ne bi razlagal.

Zdaj pa vprašanje, ki ga sploh nisem načrtovala, ampak me res zanima naslednje. Kako potem presoimate to stališče: zahtevo po kulturnem molku na eni strani in na drugi bogato knjižno produkcijo, ki vam je omogočala široko izobrazbo in razgledanost že v tistem času?

Od vsega začetka sem svet razumel kot izredno kompleksen in protisloven. Vsako stališče je bilo samo eno od možnih stališč: tako, ki je bilo dostikrat krvavo, sankcionirano, zaradi katerega so padale glave, toda samo ulico stran, samo hišo stran, so živeli ljudje, ki so mislili popolnoma drugače, reagirali drugače, pravzaprav se niso menili za tisto, kar so delali drugi.

Prav to se zelo dobro kaže tudi v vaši literaturi. Mislim, da je ravno to tisto, zaradi česar bo vaša literatura ostala, ne bo zastarala, ampak bo dobivala vedno večjo vrednost. Mene osebno prav ta kompleksnost, kot pravite, privlači in vam daje vrednost, ki vam pripada.

Naj nadaljujem. Sama se sicer ukvarjam s koreninami, zato me zares zanima, kako ste prišli do tega, da ste začeli z zbirko Začarani vrt. V vašem delu sicer ne najdemo folklornih elementov.

To je bil povsem zunanji vzgib. Kot urednik pri založbi Borec in član slovenskega založniškega združenja sem leto za letom odhajal na največji knjižni sejem v Evropi, v Frankfurt. In ob neki priložnosti sem tam srečal neko ameriško delegacijo, ki je prišla v Evropo v imenu UNESCO, da bi za neko obletnico UNESCO pripravila izdajo 40, 50 evropskih knjig za mladino. Bili so na poti v Ljubljano, na Mladinsko knjigo na pogovore, da bi prek te založbe realizirali slovenski del. Pritegnili so me k projektu ne glede na stališče Mladinske knjige. Dobil sem častno zadolžitev, da pripravim slovenske pravljice, naj na svoj način povem, razložim, kakšen je slovenski pravljичni otroški svet. Dela sem se lotil z zanimanjem, ker je to v resnici zares izviren originalen svet, pa vendar manj originalen, kot bi si mislil. Ta pravljичni otroški svet je pravzaprav univerzalen, v njem se prepleta petdeset, sto motivov, jedrnih zgodb, ki se med seboj prepletajo, dopolnjujejo, kombinirajo, večina od njih pa izvira iz Perzije. Elementi teh zgodb so tudi v slovenskem pravljичnem svetu. K sreči smo imeli v 19. stoletju vrsto ljudi, ki so zapisovali te pripovedi; do 2. svetovne vojne je bilo pravljičarstvo še zelo živo. Tako so v Trenti v zimskih večerih, ob kmečkih opravilih pripovedovali pravljice. Znani so bili posamezniki, ki so tradicijo prevzemali in pravljice prenašali naprej. Tako je bilo moje delo olajšano, saj je bilo mnogo že zapisanega. Ameriški zbiralci zgodb so želeli, da so pravljice duhovite, spodbujali so me, da kakšno zgodbo zaokrožim po svoje, jo nekoliko priredim, situacijo naredim bolj smešno, kar sem res naredil. Sami so potem naredili izbor, knjiga pa je potem najprej izšla v New Yorku, kasneje pa še v Londonu. Tisto, kar je bilo že urejeno, pa niso objavili, sem ponudil Mohorjevi družbi v Celju, ki je potem izdala pravljice z naslovom *Začarani vrt*. S tem se je ta zgodba zame končala.

Zame kot folkloristko je zelo pomembno, da sem to slišala iz prve roke. Zanima me tudi, kako da ste se vpisali na pravo; sicer ste rekli, da zato, da bi imeli čas za pisanje, ampak zakaj se niste vpisali na slavistiko, vas ni zanimala?

Bil sem vpisan tudi na slavistiko. Verjel sem, da je slavistika tista veda, ki nauči človeka pisati. Dve leti sem bil vpisan, poslušali smo predavanja o glasoslovju in besedotvorju, kar zame ni bilo preveč zanimivo. Potem sem razmišljal, kaj bi bilo tisto pravo, tisti pravi študij. Mogoče pravo, ki je v tistem času veljalo za najmanj zahteven študij, lažja je bila samo še – kako se že imenuje vaša stroka – ja, etnologija. Tam si bil lahko že absolvent, če si imel izpit za 1. letnik iz predvojaške vzgoje. To je bil čas tik po 2. svetovni vojni, ko so programi vseh fakultet razpadli, za nov sistem pa stari programi niso bili sprejemljivi. Vsi so iskali, pričakovali nekaj novega. Tudi pravo je bilo v tistem času nekaj posebnega. Leta 1953, ko sem se jaz vpisal, novih jugoslovanskih zakonov še ni bilo. Kako leto pred tem je bil sprejet kazenski zakon. Drugih zakonov praktično ni bilo. Civilno pravo, materialni odnosi so se

razreševali na podlagi avstrijskega občega državlanskega zakona iz leta 1906. Bil je tako uporaben, popoln, da bi bila marsikatera določila še danes uporabna. Ker ni bilo zakonodaje, smo takrat na pravo poslušali kriminologijo, kriminalistiko, srednjeveško zgodovino, zgodovino fevdalizma, uvod v politično ekonomijo, sijajnega prof. Bajta, ki je imel med vojno pomembno vlogo na strani zahodnih zaveznikov. Marxa je tako sijajno razlagal, da njegovi študentje zagotovo nikoli ne bomo pozabili njegovih interpretacij, in sicer skozi terminologijo. Marx in njegov nauk sta bila v tistem času »šlager«, alfa in omega. Poslušali smo tudi rimsko pravo. O njem je predaval prof. Viktor Korošec, ki je v glavnem govoril latinsko in francosko, in za tiste, ki smo ga razumeli in mu lahko sledili, je bil to pravi užitek. Pravo v tistem času je bilo tako splošno izobraževalni študij.

Vam je torej študij prava pomagal pri pisanju?

V kriminalistiki smo spoznali veliko teorij za razumevanje zločinskega obnašanja ljudi. Za pisatelja je to med.

Kako pa izbirate naslove za svoja del? Res so dobri, močni.

Bog ve, če so res dobri. Pred kratkim mi je nekdo očital, da je naslov *Čez sotesko ne prideš* nesmiseln. Spraševal je, kako čez sotesko, po dolgem ali počez. Zakaj čez sotesko, saj lahko greš po njej. Sem pa hotel s tem povedati, da obstajajo neki življenjski prostori, kjer te čakajo velike preizkušnje in te okoliščine same postavljajo v nek izjemen, zahteven položaj. Naslove vedno izbiram iz problematike dela. Pri meni je vzgib, da se neke stvari lotevam, neko problematiko, človeško pomembno jedro, ki se potem pojavlja, manifestira v določenih

Nekaj del Vladimirja Kavčiča. (foto: arhiv Knjižnice Ivana Tavčarja Škofja Loka)

ljudeh. Moje zgodbe torej nastajajo iz problemov, na katere naletim, jih opazim, za katere se mi zdi, si domišljam, da jih ljudje nosijo s seboj in so za njih centralni problem in oblikujejo njihove življenjske usode.

Moja ambicija, želja je vedno bila razložiti, zakaj se nam dogaja to, kar se dogaja in kaj to pomeni. Na začetku moje poti, v skladu z mojim takratnim znanjem in razumevanjem človeka in človeštva, so bile zgodbe še zelo preproste. Z leti pa vključuješ nove elemente, s spoznavanjem novih dosežkov človeškega uma to prevzemaš in poskušaš prenesti na domači teren. Centralni problem, ki me obseda celo življenje, je vseskozi ostala vojna in ti naši medsebojni odnosi v tistem času. Prav v zadnjem mesecu, če ne tednu, se mi zdi, da sem doživel neko razsvetljenje, da končno lahko gledam na tisti čas z neke distance, da se to, kar se je zgodilo, mene nič več ne tiče, samo še gledam, opazujem.

S te distance vas bom še nekaj vprašala. Kako ste pa prišli do trilogije Žrtve? V istem času je nastajala Svetinova Ukana. Sta tekmovala? So Žrtve kontraprodukt Svetinovega romana? Ali je bilo to naključje

Ja, umestno vprašanje. V tistem času sem bil urednik pri Borcu. Svetina je prav meni prinesel prve osnutke *Ukane* in jaz sem mu pomagal, da so v 70. letih vsi deli tudi izšli. V mojem času smo izdali 70 000 kompletov, 70 000 krat tri. Založba je od tega živela, roman se je množično prodajal. Vsaka hribovska hiša, tudi tista, kjer so brali samo Družino, je kupila *Ukano*. Knjige smo takrat prodajali na obroke in knjiga na sploh je bila takrat zaželeno in dostopna. Naklada 5 000 izvodov je omogočala pokritje stroškov in celo dobiček. To so bili zlati časi za knjigo, posebej hvaležni in dragoceni bralci so bili Primorci. Kupili so vse, kar si jim ponudil. Bili so lačni slovenske besede, knjige, trideset let so živeli pod fašizmom, ko je bil slovenski jezik prepovedan. In zlasti to, kar se je nanašalo na njihovo zgodovino in pokrajino, je bilo zelo zaželeno in brano. V času po koncu vojne je bil takšen odnos do knjige po celi Evropi. Na prvem mestu je bila še 20 let po koncu vojne zgodovinska, vojna, politična literatura, tako pri Nemcih, Angležih, Francozih. Šele po letu 1965 se zopet začne pojavljati mladinska literatura, ki je bila sicer vedno v vsej zgodovini vodilna, tako po branju kot po izdajah.

Torej kaj je vas spodbudilo, da ste se lotili Žrtev, podobnega projekta kot je Svetinova Ukana, vendar vezanega na poljanske kraje?

Na Svetino sem gledal kritično. Kaj Svetina prikazuje? Odlično prikaže intrigo, ki jo je med Slovenci zanetil okupator, Nemci. Svetina je bil sam nemški vojak, ostrostrelec na vzhodni fronti, imel je vsakršne vojaške, pa tudi policijsko-izvidniške izkušnje in je to odlično, zelo zanimivo uporabil v svojem delu. In verjetno do neke mere v marsičem zdrži preskus resničnosti. Ampak zame je bilo to premalo. Jaz sem ta čas doživljal drugače. Osebnostno sem poznal ljudi, to generacijo, večino vodilnih ljudi, vojakov 31. divizije, 9. korpusa. Poznal sem jih, se z njimi družil. Potrebovali so človeka, ki bi razumel njihova

notranja intimna doživetja, njihove stiske, ki jih niso mogli nikomur razložiti, nikomur povedati. Tudi vsi ti slavni komandanti – katerega koli hočete – so imeli svoja intimna težka grozljiva doživetja, ki jih niso mogli izpovedati. Ta naša generacija, povojna, tudi borčevska organizacija, vsi ti ljudje, ki so se šli po končani vojni oblast, so prevzeli veliko krivdo, ker niso, nismo, uspeli razrešiti, razjasniti medsebojnih odnosov, ki bi jih lahko. To smo odpravili, nekaj je bilo junaško, herojsko nekaj zločinsko, zavržno. Resnice pa nismo odkrivali, nismo naredili tistih korakov, ki bi nam pomagali k medsebojnemu razumevanju, zblizanju, da bi bili zmožni ustvariti strpno človeško skupnost, ki bi jo Slovenci, majhni kot smo, lahko ustvarili. To možnost še vedno imamo, vendar pa se bojim, da tudi še danes ne znamo odpraviti medsebojnih napetosti, kar bi nam omogočilo boljše življenje in sožitje.

Prav od teh ljudi, ki so sodelovali v zadnji vojni, pa sem dobil priznanje, da sem znal prvi v pravi luči prikazati medsebojne odnose na vasi, zlasti med kmečkim prebivalstvom Poljanske doline. Seveda to ne zmanjšuje pomena del Toneta Svetine ali kogarkoli drugega. Je pa to – po mojem – dopolnilo.

Moram povedat, da sem bila nekako vržena v to, da zbiram in raziskujem slovensko NOB pesništvo. Sem pa želela prodreti v to problematiko, ki pa ste jo vi v svojih knjigah mnogo bolje prikazali. Če bi že prej prebrala vaša dela, se tega prav gotovo ne bi lotila, ker iz vaših del mnogo bolje spoznavam te zakonitosti kot na podlagi konkretnih izkušenj na terenu.

Moram reči, da sem to počel zelo intuitivno, zelo osamljeno, o tem se ni dalo praktično z nikomur pogovarjati. Kjer pa so bili narejeni kakšni poskusi, publiciranje, so se tudi slabo končali. Tako sem leta 1959 napisal roman *Ne vračaj se sam*, v katerem opisujem vračanje domobrancev s Koroške nazaj v Slovenijo. Za to knjigo se je zavzel partijski sekretar Društva slovenskih pisateljev – to je bil takrat Mitja Mejak – ki je bil tudi predsednik društvene žirije, in po njegovi zaslugi sem dobil za ta roman, čeprav kot najmlajši član društva pisateljev, letno nagrado društva. Vendar pa je Mejaka to stalo kariero. Čez noč je prenehal biti partijski sekretar društva, izgubil je tudi vse položaje, ki jih je imel na RTV in drugod. Tako sem si nakopal sovražnika; celo življenje je namreč v meni videl človeka, ki mu je preprečil afirmacijo v tedanji družbi.

Čeprav je treba priznati, da je bil mož na mestu. Skušal je izdati zbirko Balantičevih pesmi, pa so bili tudi zapleti.

Tveganje je vedno bilo ob takih, takrat politično nesprejemljivih potezah, in za tako tveganje se je moral vsakdo sam odločiti in posledice tudi sam prevzeti.

Kaj pa Zapisnik? Kako ste se lotili teme dachauskih procesov? Ali je bila tu kaka konkretna vzpodbuda? Ali niti ne?

O, bila je, bila. O teh stvareh sem veliko vedel. Dachauski procesi so ena takšna velika sramotna, žalostna izmišljotina slovenske politike, da si jo je

komaj mogoče predstavljati. Začelo se je na Gorenjskem. Vzrok za to tragedijo je bil v tem, da je vodstvo slovenske povojne politike vojno doživelo na Dolenjskem in v Beli Krajini, kar pa se je dogajalo na Gorenjskem in Štajerskem, je bilo pa sumljivo. Oni so osvoboditev dočakali s podatkom, da je vsaj dvesto, tristo ljudi podpisalo trajno sodelovanje z Nemci. Ker niso razumeli niti ustroja niti delovanja nemške oblasti same, naj bi bili to vsi splošno znani vohuni, ki komaj čakajo, da bodo delovali za neko vohunsko mrežo. Iskanje takšnih ljudi ni rodilo sadov, vendar pa jih je bilo po Rankovičevem ukazu iz Beograda treba najti. In našli so jih! Kot so v nadaljevanju našli »slovenske nacionaliste« – Miklavčiča in podobne.

Človek – posameznik se je znašel v poziciji, da je takim stvarjem pritrjeval ali pa bil do njih skeptičen. Če si hotel napredovati, če si hotel politično uspevati v tej družbi, si moral ali molčati ali glasno odobravati ali celo sodelovati. Jaz k sreči nisem bil zainteresiran, da bi politično napredoval. Naši sorodniki, družina iz Poljanske doline, smo bili že od začetka proglašeni za nemčurje, vendar smo s pomočjo sorodnikov našo pozicijo nekoliko popravili in jaz sem vojno končal kot 13-letni skojevec, kar je takrat nekaj pomenilo. Skojevec se je moral izkazati s pogumom: jurišem na bunkerje in podobnim. Jaz sem dvakrat pozimi ob božiču prebrodil mrzlo Soro in šel pogledat, kaj se dogaja drugi strani. No, dve tri generacije za menoj je bila stvar popolnoma drugačna. Že če si organiziral mladinski ples, si bil politično uspešen. Pa šalo na stran. Skratka: če si hotel v mojem času politično napredovati, si se moral strinjati ali pa vsaj ne ugovarjati. Jaz v političnem delovanju nisem videl smisla. Svoj smisel sem videl v pisateljskem poklicu, v ambiciji odkrivati in razumeti tisto najgloblje, kar zaznamuje našo usodo.

Pa še druga trilogija, ki prav to počne, vendar na nekem drugem nivoju: Tja in nazaj, Od tu dalje, Onkraj in še dlje. Naslovi, ki se res navezujejo eden na drugega. Temačnost v človeku. Kafkovsko. Ni vezano na konkretno lokalno okolje. Kako danes gledate na ta dela, na ta svoj opus?

Pisatelj je pravzaprav zelo osamljen v svoji ustvarjalnosti, v svojih prizadevanjih. Ko izdaš knjigo, ti pravzaprav redkokdaj kdo zna kaj povedati. Zelo malo je ljudi, ki pozorno preberejo tvoje delo. Ravno Mitja Mejak me je nekoč prepričeval, da je dovolj za pohvalo, za dober vtis, če napišeš, kaj v knjigi je, ni treba, da si povedal, ali je to dobro ali slabo. Če pa napišeš, česa v knjigi ni, bo vsakdo vedel, da knjiga ni dobra. To se dogaja in najbrž drugače ne more biti. V mojem času je v Sloveniji izhajalo 400–500 knjig letno, danes jih izhaja še več in nihče ne more tega vrednostno pregledati in oceniti. Pravzaprav si najbolj odvisen od samega sebe. Le sam sebi lahko daješ vrednost, daješ ceno in moram reči, da z leti stvari v resnici postajajo bolj pregledne in dosti razločno čutiš, kje je kaj, kje si kaj znal povedati, kje pa tavaš. Razlagati človeško usodo na abstrakten način – kafkovski način – to je bila ena od možnosti pisanja. Naj povem, da sem bil star 27 let, ko sem se odločil, da bom pisatelj. Prebral sem

40 najpomembnejših del svetovne literature tistega časa in se zavedel, da moram iti naprej od tistega, do česar so prišli ti že uveljavljeni pisatelji, če hočem v tem svetu kaj pomeniti. Tako sem eksperimentiral in v eni od knjig sem uspel dogajanje opisovati na štirih nivojih, vendar tega ni nihče opazil.

Vprašanje iz občinstva: In katera knjiga je to?

(smeh in zamah z roko): Ni treba povedati.

Moje spoznanje, ko sem se bližal svojemu 40. letu, je bilo v smeri poenostavljanja, preprostosti, odkriti tista osnovna temeljna človeška doživetja, ki so dostopna vsakemu človeku, ki jih vsakdo lahko občuti. Če bi uspel na tem področju seči v globino in do potankosti, do najintimnejše človekove sfere, se mi zdi, da bi dosegel največ, ne glede na teorijo ne glede na uporabo te ali one matrice, ki se je v svetovni literaturi uveljavljala. Skratka: človeška vsebina, najpreprostejša, najosnovnejša človeška vsebina, je po moje tedanji in sedanji vednosti tista, o kateri je treba govoriti, na katero je treba opozarjati. Vsi tisti umetelni triki, podzavest, ne vem, kaj še, vsaj po moji izkušnji niso dali rezultatov, ne v svetovni literaturi ne pri nas. Nek artizem je sicer zanimiv, prišel je v zgodovino, vendar pa ko na koncu pogledaš, kaj je prinesel, ali zaradi njega o človeku več vemo ali ne, pa lahko ugotovimo, da niti ne.

Moram povedati, da sem se prebila skozi vse tri romane, vendar pa, če sem odkrita, me niso tako očarali kot nekateri drugi. So pa vendarle vredni branja! Prešernova nagrada je tu žal izostala. Predvsem pa me je prevzela Pustota.

Zapisnik je lažja knjiga, vendar je treba vedeti, da sem se jaz tam spopadal s stalinizmom, spopadal sem se z marksizmom, s temeljnimi ikonami tistega časa, vendar na poseben način, ki ga večina sploh ni opazila. Če ga danes

Poslušalci v Miheličevi galeriji so z zanimanjem prisluhnili pogovoru. (foto: Aleksander igličar)

berem, potem kolikor jaz poznam zgodovino komunizma, sem se loteval v tistem času kar temeljnih del, azijskih problemov.

Mene je pa res presenetilo zaporedje nastajanja vaših knjig. Zapisnik me je prevzel zaradi čisto drugačnega pisateljskega pristopa, tehnike pisanja, sporočila, potem pa taka nežna, mehka čeprav zelo surova tematika v Pustoti, skratka zelo poetično besedilo. Zanima me, ali ste se hoteli oddahnuti od tega Zapisnika ali vas je tako presunilo, da vam je bila Prešernova nagrada odvzeta, pa ste si hoteli olajšati osebno stisko s čisto drugo snovjo, ki ni imela s tako kruto 2. svetovno vojno nobene zveze?

Te slovenske nagrade so rezultat naših medsebojnih razmerij, predvsem razmerij v slovenski politiki. To je nonsens, da država nagrajuje najboljša umetniška dela, ne nagrajuje najboljših učiteljev, ne nagrajuje največjih dosežkov v znanosti. Povsod so strokovna združenja tista, ki odločajo o tem, kaj nekaj pomeni. Že v 80. letih smo se odločno – ko sem bil tudi sam član te strokovne administracije – zavzemali za to, da država to spusti iz svojih rok. Takrat so rekli, da dokler sta živa Vidmar in Kraigher, se to ne bo zgodilo. Onadva sta umrla, pa so prišli novi Kraigherji, novi Vidmarji, ki naj bi bili svobodomiselní, svobodoljubni, naj bi bili čisti demokrati, ampak vzvode oblasti imajo radi v svojih rokah in svojim ljudem radi pomagajo, če se jim da kaj pomagati. Te dni sem prebral, da je skozi Novo revijo oblast bodisi leva, bodisi desna posredovala svojim somišljenikom na področju kulture 170 milijonov. Tudi to je tajkunstvo, pa se za to nihče ne zmeni, nihče tega ne obsoja. Kaj je bilo že vprašanje, kaj sva že rekla? Ja, *Pustota. Zapisnik* je bil zame kar nevarna stvar. Naj povem, da sem takrat po izidu razmišljal celo o emigriranju. S prijateljem sva si šla ogledat, kje bi lahko šla preko Stola na Koroško. Prehod čez Stol ni bil enostavna stvar, tam je bilo polno skritih zaraščenih grobov, graničarji so namreč streljali brez opozorila.

Grozili so mi. V socialistični zvezi – bil sem član partije, pa sem bil sumljiv – me je poklical drugi človek in me opozoril, da se mi lahko kaj zgodi, da mi jo lahko nekdo zagode pri avtomobilu. In res, ko sem se enkrat vračal iz Žirov z nekega sestanka, sem imel občutek, da se mi približujejo.

Nisem smel študirati, kar bi rad. Želel sem študirati zgodovino, imel sem možnost, da bi študiral na Cambridgu. Osebno sem se namreč poznal s Fitzem Macleanom, ki je bil eden od predstavnikov angleške politike v Jugoslaviji že med vojno, po vojni pa je bil profesor zgodovine na Cambridgu. Lahko bi študiral pri njem, celo zaposlitev mi je našel, da bi sam zaslužil za hrano in stanovanje. Vendar nisem smel!

Ko je moja knjiga izšla v Ameriki in potem še v Londonu, se nisem smel udeležiti predstavitve. Kakšen človek sem torej bil in kaj sem! Rekli so, da moram izstopiti iz Zveze komunistov, da moram zapustiti svoje delovno mesto, da naj se odstranim tudi iz Društva slovenskih pisateljev. Pa sem rekel: Dragi gospod – ali tovariši, kar vi poskrbite za to. Pa sem čakal, kaj se bo zgodilo. Pa se ni

nič zgodilo! Pa sem rekel, se bom pa nehal s temi problemi ubadati in vi odgovorite na vprašanja, ki sem jih zastavil v romanu. Vendar odgovorov ni bilo. Moram reči, da smo mladi, ki smo se imeli za predstavnike, pristaše osvobodilnega gibanja, ki smo bili že kot otroci aktivni in nosili glave na prodaj, že v 60. letih prejšnjega stoletja zahtevali, da se te stvari razčistijo, da se pove, kdo je koga ubil in zakaj, zakaj je bilo to potrebno. Ne, z najvišjega mesta smo dobili odgovor: To se ni zgodilo! Da ne slišimo nikoli več tega vprašanja! V takih razmerah se je živelo in potem sem se v nekem trenutku vprašal, ali sem zmožen, sposoben, na te iste stvari odgovoriti na drugačen način. In tako sem se lotil pisanja *Pustote*. Eden od slovenskih kritikov pa je le ugotovil, da je cel roman, vsa zgodba metafora neke temeljne človekove preizkušnje, človeka, ki je obsojen zaradi upornišтва.

Prav to, mimogrede. Lani je bila 300-letnica tolminskega punta in roman se konča prav tu. Res je vreden branja.

Bog ve, če Tolminci vedo zanj. Najbrž ne!

Iz občinstva: O, vedo, vedo. V hribih dobro vedo. Pravijo: Pustota to pa je to.

V hribih že, kaj pa v šoli. Tam pa ne. Pa nič hudega!

To delo me je tako prevzelo, da sem napisala, upam si reči, dobro študijo, ampak, žal, moj profesor Boris Paternu ni bil za to, da bi jo objavili v Slavistični reviji. Zdaj ne vem, ali sem bila jaz tista, ki nisem bila primer-na, da bi jo objavili, ali sva bila oba.

Oba, oba. K *Pustoti* spada še, pa ni bilo ne slišano ne prebrano, *Vrnitev v izginule kraje* in *Somrak*.

Stanonikova: Žal, tega pa nisem prebrala.

To sem napisal po osamosvojitvi in je spet neka metafora o naši preobrazbi, ki smo jo začeli z osamosvojitvijo. Somrak je po grški mitologiji konec nečesa pomembnega in usodnega in začetek nečesa novega. V somraku se po grški mitologiji začne vsak napredek. Temeljni problem grške zgodovine in kulture je bila pot na zahod in v *Somraku* se začne ta pot. Tu sem videl simbol za slovensko skupnost, ki je v določenem trenutku svojega razvoja odkrila, da njeno mesto ni v smeri proti Moskvi, temveč čisto na drugem koncu Evrope. Tako sem nekaj potomcev junakov *Pustote* poslal na zahod. *Vrnitev v izginule kraje* zdaj prevajajo Irci, ki so me opomnili, da naslov ne more biti »v izginule kraje«, da je naslov nesmiseln, da ne more biti tak. Če so kraji izginili, če so izgubljeni, se ne moreš vanje vrniti. No, vidite, ljudje vejo, jaz pa ne. Sem jih pa prosil, da naj naslov le ostane tak, kot je: *Vrnitev v izginule kraje*.

No, Slovenci smo si izlet na zahod privoščili, mislim pa, da se počasi sprašujemo, kje je tisto naše avtentično, pravo resnično mesto, v katerem naj bi živeli v prihodnosti. Seveda pa so tiste naše predstave o človeškem raju, ki smo jih nekoč imeli, medtem izginile. Kam naj se torej vračamo?!

Ali je glede na povedano metafora tudi naslov Prihodnost, ki je ni bilo?

Seveda. Gotovo. Vsa naša generacija, pravzaprav več generacij zapovrstjo, je

živela v prepričanju, da ustvarjamo neko prihodnost, ki bo po človekovi meri. In ta ideologija, ta mitologija je šla tako daleč, da smo bili prepričani, da je upravičeno tudi ubijanje soljudi, ker je to zadnja vojna, ker je to zadnji obračun. Ko bomo enkrat ta svet v resnici počistili, nastopi raj, odrešitev za vse. Vmes nekje pa sem ugotovil, da so takšno idejo imeli že Aleksander Veliki, pa Napoleon, Hitler, Stalin, vsi veliki voditelji so bili prepričani: tole svinjarijo še opravimo, tole počistimo, potem bo pa nastopil mir, sreča za vse ljudi. Tega pa nikoli ni!

Tole bi še rada vprašala, če bo še dovolj časa, volje.

To morate pa povedati poslušalci, kdaj boste imeli zadosti. To so neskončne zgodbe. Mene ni problem sprovocirati, mene je problem ustaviti. (smeh)

Knjiga Prihodnost, ki je ni bilo po poetičnosti, valovanju stavkov, ki jih vi izpeljujete v vašem pisanju, res impresionira. Vi ste vendarle epik, pa vendar je pisanje, podajanje zelo poetično, lirično. Govorite pogosto o eni sami osebi, o enem samem človeku ki bi mu lahko sledili iz romana v roman.

Ja, ja. Že številni pisatelji so ugotovili, da preveč pišejo o sebi. Ali pa da se motivi ponavljajo oziroma je to tisto temeljno vprašanje, izhodišče, ki te je okupiralo. Ne moreš iz svoje kože.

Ali mi lahko odgovorite, kakšno je pri vas razmerje med fikcijo in realnostjo? V večini del, razen trilogije, ki je zelo abstraktna, se gibljete v konkretnem prostoru, v konkretnem času, v konkretni situaciji. Vaše knjige bi bile za nekoga, ki zgodovine ne pozna, skoraj lahko zgodovinski učbenik; takšen primer je trilogija Žrtve.

Kaj je pravzaprav zgodovina, kaj je zgodovinska resnica?! To je vprašanje. Kot urednik sem imel veliko stika z vojno generacijo in sem letno prebral okrog 50 do 60 rokopisov, poleg tega pa še mnogo del iz svetovne literature, predvsem iz obdobja 2. svetovne vojne, in kaj hitro sem ugotovil, da so udeleženci istega dogodka tega doživljali vsak popolnoma drugače, ga različno ocenjevali in vrednotili. Kaj je zgodovinska resnica, je zato veliko vprašanje. Moja želja je bila, pokazati tisto, kar so ljudje resnično doživljali. Ko sem pisal tetralogijo *Žrtve* – 3 knjige *Žrtve* in *Ko nebo zažari*, ki spada zraven – mi je šlo predvsem zato in tudi moj mentor, sodelavec, zaupnik Janez Gradišnik, profesor, ki je bil znan po svojem izjemnem poznavanju slovenskega jezika, zavzemanju za lepoto slovenskega jezika, me je prepričeval in prepričal, da je o vojni in o vsem, kar smo doživljali, treba pisati na avtentičen način. Ne že leta 1943 videti informburo, kar so očitali Vitomilu Zupanu, ki je svoja kasnejša spoznanja vnašal v vojni čas. Janez Gradišnik je menil, da je smiselno, da je naloga literature, da v tistem času tisto, kar se je dogajalo, prikažeš kar najbolj možno resnično, s kar največ resnice. V svojem okolju, v krogu svoje družine, sem doživljal tragične usode 2. svetovne vojne, neizmerne tragedije, trpljenje, ki ga ni bilo, ki ga ni mogoče razložiti. Za svojo nalogo

sem štel, da pokažem čim več tega čimbolj izvirno. Zamerili so mi že naslov *Žrtve*. Tudi škofjeloški borci so 10 let preprečevali Društvu kulturnih delavcev, da bi dobil občinsko Groharjevo nagrado, ki sem jo končno leta 1984 res dobil. Odklanjali so jo iz razloga, da ne prikazujem resnice. Kaj pa je resnica? To sem jih spraševal, naj mi oni povejo resnico, resnico o konkretnih opisanih primerih, pa mi niso povedali, tudi na to vprašanje nisem dobil odgovora. Resnice po njihovo nisem zvedel. Sam se pisal po najboljši vednosti in zmožnosti. Ali pa je to resnična resnica naših ljudi, ne vem.

Ko ste omenili Janeza Gradišnika, sem se spomnila vprašanja o vašem sodelovanju v reviji Prostor in čas.

Ja, to je bila prva pluralistična revija na Slovenskem, vendar, ker ni bila po godu ne levim ne desnim, je pozabljena. Če bi to naredil Taras Kermauner, bi bilo to herojsko dejanje, tako se je pa nihče ne spominja. Slovenska politika pa tudi slovenski kulturniki so že v predvojni Jugoslaviji in tudi po končani vojni revijalnemu tisku pripisovali zelo velik pomen. Stališče je bilo, da se morajo prav v revijah izkazovati razvoj demokracije, svoboda mišljenja in razmišljanja, miselni tokovi in napredek. Starejša generacija z Josipom Vidmarjem na čelu je imela *Našo sodobnost*, mlajši meščanski intelektualni sloj *Perspektive*, ki jih je sicer ustanovila vlada in jih tudi financirala, plačevala je torej svojo opozicijo, mi, plebejci, pa smo ustanovili revijo *Problemi*, ki je bila opozicija opozicije. Medsebojno smo si dokazovali, kdo je bolj pаметen, vendar smo bili vsi nadzorovani z vrha. Stane Kavčič je bil vodja ideološke komisije – poenostavljeno povedano je bil on tisti, ki je držal roko nad vsem tem – pa se toliko govori o njegovem demokratični razpoloženju. Ko so ugotovili, da so *Perspektive* in tudi *Problemi* preveč nadležni, so najprej ukinili *Perspektive*. V *Problemih* smo podprli perspektivaše, ker smo trdili, da revija *Perspektive* omogoča pluralnost mišljenja in samoupravnih interesov, vendar je Stane Kavčič rekel: »Samo dve poti sta: ali s partijo ali proti njej.« Ukinili so vse po vrsti: nagnali so ljudi iz *Sodobnosti* – polovica starejših pišočih je bilo nezaželenih – ukinili *Perspektive* in *Probleme*, tako da ni bilo več kam pisati, zato smo se nekateri, ki nismo več imeli možnosti objavljanja, zbrali in ustanovili revijo *Prostor in čas*. Ni nam šlo zato, da bi dokazovali, katera politična ali ideološka opcija je močnejša, katera ima bolj prav. Hoteli smo nekaj narediti za afirmacijo in razvoj slovenstva, vendar nismo uspeli, ker partija ni dala svojega soglasja. Pri reviji sva veliko sodelovala z Janezom Gradišnikom, ki je bil po svoji temeljni orientaciji krščanski socialist. V času pred vojno je bil sodelavec Edvarda Kocbeka, po vojni pa je bil njegov tajnik in tudi osebni prijatelj. Predstavljal je torej intelektualno krščansko linijo, orientacijo. Jaz pa sem po vojni prišel iz hoste iz Poljanske doline in sem še dišal po hlevu. Miselno sva se srečala, zblížala pri vprašanju, kaj storiti za to družbo, kaj kot pišoča lahko narediva, tako sva pomagala pri ustanavljanju revije *Prostor in čas*. Izšli so štiri letniki. Kot že rečeno, sistem ni dovolil, da

bi revija izhajala še naprej. Čeprav deklarirano samoupravni socializem nismo smeli samoupravljati revije, pri kateri nastanku smo bili. Socialistična zveza, takrat jo je vodil Mitja Ribičič, je hotela imeti vse pod nadzorom, vse je hotela kontrolirati, kar se je dogajalo, tudi na literarnem področju. Če na to nisi pristal, nisi mogel delovati.

Kaj pa naslov vaše zadnje knjige Od nikoder do nikamor? Diši mi po zelo abstraktni trilogiji, o kateri sva že govorila? Snov pa je povsem konkretna.

To je spoznanje, usoda nekega konkretnega človeka. Kot naslov je mogoče preveč pesimističen. Poenostavljeno in na hitro rečeno to pomeni, da ves dosednji razvoj ni pripeljal nikamor. Ena od oseb te knjige to trdi zase. Mogoče sem se res prehitro odločil za takšen naslov romana. Verjetno takšna skupnost kot je slovenska, neke izhode vendarle še ima. Kaj pa je sploh lahko še drugo zadnji cilj človeške eksistence kot je nek narod, kultura. Imam občutek, da malo vemo o tem. Stvar je bolj odprta, ni dokončna.

Rojaka iz Poljanske doline – Vladimir Kavčič in Tone Mlakar – v živahnem pogovoru v Kašči. (foto: Aleksander Igličar)

Me veseli. Pa še zadnje vprašanje. Glede na to, da sva v Škofji Loki pred to zbrano prijazno publiko ...

Vztrajno!

Kaj lahko rečete o Škofji Loki pa o njenih prebivalcih, česa se spominjate, kakšne asociacije vas navdajajo?

Mi Poljanci smo bili s Škofjo Loko vedno zelo povezani, da ne rečem odvisni od nje. Moji spomini se nanašajo največ na vojni čas. Moja družina, moji sorodniki smo že vsi živeli na tako imenovanem svobodnem ozemlju, vendar smo živeli v hudem pomanjkanju in za vse nas je bila Loka kot obljubljena dežela, kjer se je še vedno dalo marsikaj dobiti za reševanje težav, ki so nas sicer pestile v vsakdanjem življenju. Za mojo družino je bila Loka še posebej pomembna, kajti tukaj je moj oče med vojno našel zatočišče. Bil je čevljar in je delal pri čevljarstvu Čadež, v tisti ozki uličici proti cerkvi. Oče je namreč po

številnih življenjskih peripetijah postal težek želodčni bolnik na živčni osnovi. Bil je mobiliziran v partizane, vendar mu je tam nek pameten zdravnik dal potrdilo, da je zaradi teh težav nesposoben za služenje vojske. Toda to domačih terencev ni prepričalo in oviralo, da ga ne bi razglasili za dezerterja in ga poskušali ubiti. Rešil se je tako, da je pobegnil v Škofjo Loko, kjer je edino lahko prišel tudi do zdravnika. Leta 1945, prav ob koncu vojne, je bil na Golniku, kjer je bil operiran. Z golniško bolnico je bil evakuiran, in sicer prav do Salzburga.

V Škofji Loki smo sicer na gestapu imeli tudi uglednega, pomembnega soročnika – Kopač se je pisal – doma je bil iz Žirov, Balantačev, ki je delal sezname tistih ljudi, ki jih je treba iz tega okolja ob okupaciji takoj izseliti. Vedno je prežal na očeta, čeprav je bil njegov na pol bratranec, in pregledoval njegove zdravniške izvide, ali je že sposoben za služenje v vojski. Če ni bil dober za ta rdeče, bi bil pa mogoče za naše, za nemško vojsko, je menil.

Ko smo prihajali v Loko, smo prihajali z nahrbtniki, polnimi domačega »šnopsa«, kajti v Loki smo ga lahko zamenjali za sol. Na svobodnem ozemlju je namreč soli manjkalo, v Loki si pa živinsko sol lahko dobil ob zamenjavi, prava sol pa je bila na karte. Sol smo nato menjavali na Primorskem za »štofe«, vse do Gorice, kjer si potem dobil kamgarn za obleke.

Moj oče je stanoval pri neki Katri, na vogalu nasproti kapucinske cerkve. Imela je še hlev in dve kravi. Bila je sama, je pa pri njej stanovalo več ljudi, razni begunci. Poleg mojega očeta in še enega našega vaščana so tam stanovala neka dekleta iz Selške doline, ki so tja pribežala pred partizani. Tako se je pri tej Katri v kuhinji zvečer zbirala pisana družčina nekaj lepih mladih deklet in nekaj ostarelih moških pa vmes še kak otroček, ki so vneto razpravljali o tem, kaj se dogaja v Selški, kaj v Poljanski dolini in kaj jih še vse skupaj čaka. Sem pa v vojnem in potem povojnem času poznal kar nekaj zelo konkretnih ljudi, ki so igrali posebno vlogo, še vedno ne povsem razjasnjeno in ne dokončno pojasnjeno. Vendar o tem tudi še sedaj verjetno ni mogoče govoriti.

Se pa opravičujem za tale pogovor. Kot sem rekel že na začetku, človek ne pozna mere. Situacija, misel ga zapelje. Logika mojega razmišljanja je verjetno bolj iracionalna kot je vaša. Skratka govorim veliko več, kot je treba. Hvala za povabilo v Škofjo Loko. Vesel sem, če koga zanima to, kar napišem, kar počenjam. Vem pa, da je to, da se lahko ukvarjam s tem, s čimer se ukvarjam, luksuz. To mi je bilo v tem življenju omogočeno in zato sem zadovoljen, vendar to nikogar do ničesar ne obvezuje.

Moram se zahvaliti tudi drr. Mariji Stanonik, ki je vložila mnogo časa in svojega intelekta v prebiranje in razumevanje mojih del in v njih odkrivala stvari, ki se jih niti sam nisem zavedal v tolikšni meri, kot je pokazala ona. Za to sem ji zares hvaležen za interpretiranje mojega dela.

Pripis urednice: Objavljeno besedilo je zapis pogovora prof. ddr. Marije Stanonik s pisateljem Vladimirjem Kavčičem v Miheličevi galeriji v Kašči, 1. aprila 2014. Na pobudo prof. ddr. Marije Stanonik sta ga pripravila Muzejsko društvo Škofja Loka in Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka. Pogovor je posnel Jože Rant. V tiskano obliko sem ga čim bolj dosledno skušala prenesti Marija Lebar. Za objavo pogovora sem se dogovorila s pisateljem Vladimirjem Kavčičem po pogovoru v Žireh, 16. 5. 2014, soglasje k objavi pa je po pisateljevi smrti in po ogledu posnetka pogovora dala tudi pisateljeva soproga. Iskrena hvala vsem.

Občina in občinski nagrajenci

Novoletna poslanica župana Občine Škofja Loka

Izteka se leto, ki je bilo zelo težko in neugodno, pa vseeno zelo uspešno, saj toliko novih investicij v Loko še nismo imeli.

Narava je kar trikrat pokazala svojo moč. Februarski žled je prizadel le Hrastnico, Bodoveljsko grapo in Sopotnico, avgustovske poplave so prizadele Hrastnico, oktobrske katastrofalne poplave pa so povzročile uničujoče razdejanje na vseh desnih pritokih Poljanske Sore in Sore, uničile ceste in objekte v Karničnikovi grapi, Sovpatu, Bodoveljski grapi, najbolj pa ponovno v Hrastnici, poplavlile Puštal, Studenec, Sorško cesto in Demšarjevo cesto. Dobri organiziranosti, pozitivni naravnosti in dobri koordinaciji intervencije se lahko zahvalimo, da ni bilo človeških žrtev in ne prevelike materialne škode. Ob tej priložnosti se moram posebej zahvaliti štabu civilne zaščite z Nikolajem Kržišnikom na čelu in vsem požrtvovalnim gasilcem pod vodstvom občinskega poveljnika Andreja Štremflja.

Oktobrske katastrofalne poplave v Hrastnici. (foto: Marjan Cerar)

V vsaki slabi izkušnji skušamo najti nekaj pozitivnega in dobra stvar naših letošnjih nesreč je ta, da se je državna oblast zganila in po več desetletjih opuščanja urejanja vodotokov začela s protipoplavnimi preventivnimi ukrepi na naših hudourniških potokih. Hidrološke študije so v glavnem narejene, v Hrastnici so prva dela stekla, na ostalih potokih bodo v naslednjem letu. Na naši občini nismo čakali na poplave in smo v letu 2013 že izdelali poplavne študije celotne občine, v letošnjem letu so bile predstavljene izvedbene rešitve protipoplavne zaščite najbolj ogroženih območij, v pripravi je izdelava gradbenega projekta zaščite Puštala, naslednje leto pa sledi izdelava izvedbene rešitve zaščite objektov med Hudičevo brvjo in sotočjem na Poljanski Sori in Stare Loke ter izgradnja prve faze zaščite Puštala.

Kljub praktično celoletnemu deževju je skoraj nemoteno potekala gradnja na naših največjih investicijah. Največja državna investicija na državnih cestah, izgradnja južne loške obvoznice v Poljansko dolino, je ponovno stekla, prva etapa do Suhe je bila dana v promet, na tretji etapi med Puštalom in Zmincem je zgrajen nov viadukt in položen grob asfalt, zabetoniran je obok do polovice tunela. Do junija naslednjega leta pričakujemo končanje gradbenih del, v avgustu pa veliko slavlje ob odprtju naše najpomembnejše razbremenilne ceste, ki bo dala razvojni zagon staremu mestnemu jedru.

Izvajalci del so se izjemno izkazali tudi pri gradnji komunalne infrastrukture. Kanalizacijsko primarno omrežje, z večinskim deležem nepovratnih sredstev v okviru medobčinskega projekta Ureditev porečja Sor, je praktično zgrajeno, obe čistilni napravi pa poskusno obratujeta. Z večinskim delom nepovratnih sredstev je zgrajen glavni vodovod med Trato, Godešičem in Retečami ter s tem omogočena novogradnja v teh dveh krajevnih skupnostih. Zgrajena je polovica osnovnega napajalnega vodovoda med Visokim in Škofjo Loko in večji del primarnih

Poplave v Hrastnici. (foto: Marjan Cerar)

vodovodov v drugih delih Škofje Loke. Primarnim vodom je sledila še izgradnja sekundarnih napeljav, za katere smo nepovratna sredstva deloma pridobili iz strukturnih skladov.

Med njimi je bilo na podlagi lanskoletnega natečaja za ureditev starega mestnega jedra dokončano samo območje Cankarjevega trga in Blaževe ulice. Proti koncu gredo dela v Stari Loki in bližnjih vaseh. Na območju Godešiča in Reteč smo z deli začeli letos jeseni, dokončana

Ob predrtju predora na poljanski obvoznici.

(foto: Marjan Cerar)

bodo do jeseni naslednjega leta. Prav tako v Puštalu, kjer bo glavna cesta skozi vas urejena naslednjo pomlad, proti Hrastnici bodo stroji zabrnili poleti, med Puštalskim gradom in Hosto pa bo naslednje leto narejena komunalna infrastruktura, cesta pa dokončana v letu 2016. Gradnja je bila predvsem zaradi celoletnega deževja zelo zahtevna, vendar gre izvajalcem zahvala, da so uspeli slediti pogodbenim rokom. Na nekaterih območjih je bila organizacijsko zelo zahtevna, saj je bilo zaradi več virov nepovratnih sredstev za posamezno infrastrukturo potrebno izvesti za vsak del poseben javni razpis, tako da smo na primer v Stari Loki imeli kar štiri različne izvajalce občinske javne infrastrukture in dodatno še polagalca električne napeljave ter optičnega kabla. Samo na Cankarjevem trgu smo imeli le en razpis in je bil en sam izvajalec s podizvajalcem, ki je lahko istočasno polagal vse inštalacije. Ta investicija je bila zato lahko zgledno vodena, izvedena v dogovorjenih rokih in pod pogodbeno vrednostjo.

Prebivalcem se ob tej priložnosti zahvaljujem za strpnost in potrpljenje, vedeti pa moramo, da je infrastruktura dobro zgrajena in bo služila vsaj še trem generacijam naših zanamcev.

V letošnjem letu smo imeli še nekaj zelo pomembnih gradbenih posegov. Poudariti je treba začetek gradnje južne dovozne ceste v industrijsko cono, ki bi morala biti zgrajena že leta 2009, in glavni del energetske sanacije občinskih vrtcev in šol. Vrtec Najdihojca je bil prenovljen lani, letos mu je sledil vrtec Pedenjped ter podružnične šole v Retečah, pri Svetem Lenartu in na Bukovščici, naslednje leto pa bo izvedena še sanacija v Osnovni šoli Cvetka Golarja na Trati in dokončana na Osnovni šoli Ivana Groharja v Podlubniku.

Vseskozi izpopolnjujemo tudi javni prevoz, ki ima vse več zadovoljnih potnikov. Dobili smo prve nagrajence za uspešno zmanjševanje porabe energije v javnih objektih, ki imajo večinoma narejene tudi energetske preglede.

Predvsem pa ne moremo mimo dogajanj na športnem, kulturnem in turističnem področju. Loka je vse bolj prepoznaven cilj rekreativcev, ljubiteljev kulture in urejenega starega mesta. Vse več je turistov, zelo pa skeli dejstvo, da kljub šte-

Otvoritev prenovljenega Cankarjevega trga. (foto: Marjan Cerar)

vilnim povabilom še nismo našli investitorja v hotel; to nas čaka v naslednjem letu in razbremenjeno staro mestno jedro nam bo pri tem pomagalo.

Škofja Loka je mesto prostovoljcev. Imamo več kot 170 društev in organizacij, ki vsako na svojem področju skrbi za dobrobit svojih članov in skupnosti. Vsem se zahvaljujem za požrtvovalnost, še posebej pa tistim, ki skrbijo predvsem za druge: vsem osmim gasilskim društvom, Rdečemu križu in organizacijam Karitas.

Pred nami pa je najpomembnejša prireditev, ki končno združuje pozitivno energijo vseh udeležencev in občanov, saj so priprave na Škofjeloški pasijon 2015 v polnem teku. Pokažimo sebi in svetu, kaj zmoremo narediti s skupnimi močmi prebivalci naše in sosednjih občin. Naj nam pozitiven duh pasijona da moči, da bomo tudi v gospodarsko težkih časih dali našim občanom največ kar lahko.

Ob tem se moramo zavedati, da javna poraba sloni na gospodarstvu, na dodani vrednosti, ki zagotavlja prebivalcem stabilne plače in socialno varnost. Gospodarskim subjektom moramo zagotoviti še boljše pogoje poslovanja in jim omogočiti razvoj.

Ponosen sem, da sem župan Škofje Loke. Hvala vsem za ponovno zaupanje, s podžupanoma in občinsko upravo se bomo potrudili, da bo po novih štirih letih Loka še bolj prijazna, bolj prepoznavna in se bomo v njej še bolje počutili. Sodelujmo v okviru naše občine in s sosednjimi občinami. Vsak naj prispeva po svojih močeh in sposobnostih pa bomo vsi bolj zadovoljni.

Vsem želim vesele in mirne božične praznike ter zdravo, srečno, zadovoljno novo leto 2015, polno sodelovanja in dobronamernega vzdušja. Naj nas vanj pripele Mestni pihalni orkester Škofja Loka.

Škofja Loka, 25. 12. 2014

Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2014

Naziv častni občan Občine Škofja Loka ob občinskem prazniku junija 2014 prejme dr. FRANCE ŠTUKL

za dolgoletno delovanje na področju arhivistike ter izjemno poznavanje in zapisovanje zgodovine loških krajev in ljudi.

Dr. France Štukl je v letu 2014 dopolnil 72 let uspešnega in izredno ustvarjalnega življenja. Čeprav je bil 5. 9. 1942 rojen v Celovcu, se je njegova življenjska in poklicna pot ves čas odvijala v Škofji Loki, kamor se je družina priselila leta 1939 in kamor so segale družinske korenine po mamini strani. Tu je obiskoval najprej osnovno šolo in kasneje gimnazijo ter se po maturi (1961) vpisal na Filozofsko fakulteto v Ljubljani. Izbral je dvo-

predmetni študij umetnostne zgodovine in zgodovine, ki ga je leta 1966 zaključil z diplomskim delom – Umetnostnozgodovinska topografija Poljanske doline.

Po odsluženi vojaščini se je sprva želel zaposliti kot umetnostni zgodovinar, naključje pa je hotelo, da je spremenjena zakonodaja ravno v tem času ločila muzejsko in arhivsko dejavnost. Občina Škofja Loka je skrb za arhivsko gradivo zaupala Zgodovinskemu (takrat Mestnemu) arhivu Ljubljana, kjer je dr. Štukl našel svojo prvo in obenem tudi življenjsko zaposlitev. Poleg redne zaposlitve je od leta 1967 devet let honorarno učil umetnostno zgodovino na škofjeloški gimnaziji. Takratni dijaki se še danes spominjajo njegovih izjemno strokovnih in zanimivih učnih ur. Poklicno pot je začel kot arhivist – pripravnik in jo po 35 letih zaključil kot doktor znanosti. Vmes je leta 1969 opravil strokovni in leta 1974

Dr. France Štukl. (foto: Tina Dokl)

specialistični izpit, leta 1982 je uspešno zagovarjal magisterij in ga leta 1996 nadgradil z doktoratom znanosti z naslovom *Knjiga hiš Stara Loka*. Strokovni naziv arhivski svetovalec je dobil leta 1996, tri leta kasneje je bil povišan v arhivskega svetnika. Od leta 1973 je bil vodja oddelka in pozneje samostojne enote Zgodovinskega arhiva Ljubljana v Škofji Loki. Svoje delo je z vso zavzetostjo opravljal do 31. 5. 2002, ko se je zaradi zdravstvenih težav predčasno upokojil.

Arhivsko društvo Slovenije mu je leta 2012 podelilo najvišje strokovno priznanje – Aškerčevo nagrado za življenjsko delo.

Dr. France Štukl je nedvomno tista osebnost, ki je s svojim 35-letnim neumornim delom pustil globok pečat v škofjeloškem zgodovinopisju. Prvih 20 let službovanja je bil edini arhivist, ki je skrbel za varovanje in ohranjanje bogate arhivske dediščine na obsežnem škofjeloškem ozemlju. Kot njegovo avtorsko zato lahko štejemo vse strokovno delo, ki je bilo v škofjeloški enoti Zgodovinskega arhiva Ljubljana opravljeno do leta 1987. Na začetku je gradivo urejal v Ljubljani, postopoma pa vse več v skromni sobici na škofjeloškem gradu, kamor se je leta 1972 dokončno preselil. V tem času je že aktivno sodeloval pri obnovi stare nunske kašče, v katero se je arhiv preselil leta 1975.

Kako skrbno in vestno je dr. Štukl opravljal svoje delo, dokazuje več kot 300 arhivskih fondov, ki jih je prevzel, strokovno uredil in popisal. Njegovi arhivski inventarji predvojnih občin so še danes – po štiridesetih letih – nepogrešljiv pripomoček številnim raziskovalcem in arhivistom. Vseskozi se je zavedal tudi nujnosti ozaveščanja širše družbe o pomenu arhivskega gradiva in potrebe po njegovem varovanju. V ta namen je nastala vrsta člankov, objavljenih v različnih tovarniških in drugih lokalnih glasilih, o tem ni pozabil spregovoriti na predavanjih za javnost, v radijskih oddajah in na obiskih pri ustvarjalcih arhivskega gradiva na terenu. Za osnovnošolske skupine je vrsto let vodil arhivske učne ure in jim na ta način omogočal prvi stik z bogato arhivsko dediščino.

Arhivsko gradivo, ki ga je strokovno urejal in popisoval, mu je vseskozi ponujalo neizčrpen vir za njegovo raziskovalno delo. Dr. France Štukl prav gotovo sodi med tiste slovenske arhiviste, katerih publicistična bera je zelo bogata. Obsega 7 samostojnih knjižnih monografij ter več kot 170 strokovnih člankov, referatov, recenzij, poročil, vodnikov idr., objavljenih v Loških razgledih, Arhivih, Kroniki in drugi strokovni literaturi. Osrednje mesto med njegovimi objavljenimi raziskavami zavzemajo tri monografije o hišah v Škofji Loki, njenih predmestjih in v Stari Loki, ki so izšle v letih 1981, 1984 in 1996. Napisane so na osnovi temeljitega preučevanja zemljiške knjige kot zelo pomembne vrste arhivskega gradiva. Zbrane podatke je še dopolnil z drugimi arhivskimi viri s področja sodstva in uprave ter zanimivostmi iz zgodovine mesta in njegovih prebivalcev. Prva *Knjiga hiš v Škofji Loki* je bila obenem tudi njegovo magistrsko delo, s tretjo, ki govori o hišah v Stari Loki, je pridobil doktorski naslov. Vse tri so izšle v zbirki Zgodovinskega arhiva Ljubljana Gradivo in razprave in so od leta 2012 objavljene tudi na spletnem portalu Sistory. Pred njimi je za objavo v tej zbirki uredil

Zapisnike in izbrane dokumente iz arhiva občine Škofja Loka. Leta 2004 je uredil in s komentarjem opremil očetove spomine in jih objavil v knjigi *Iz mojega življenja*. Leta 2011 pa je svoje obsežno umetnostno-zgodovinsko, zgodovinsko in arhivarsko znanje združil v interdisciplinarni monografiji *Po poti kulturne dediščine*. V knjigi so objavljeni vsi zapiski o historičnih domačijah na omenjenem območju, kot jih je našel zapisane v stari zemljiški knjigi, za dodatek pa je besedilo knjige opremil še s predstavitvijo sakralne in profane arhitekture, podatki iz popisov prebivalstva in zemljiškega katastra. Tudi ta objava zgodovinskega vira uporabniku prinaša neprecenljivo bogastvo arhivskih virov, ki jih hrani škofjeloška enota Zgodovinskega arhiva Ljubljana.

Ves čas je tudi član Arhivskega društva Slovenije, med leti 1968 in 1971 je bil društveni tajnik, kasneje član komisije za strokovne izpite. V domačem okolju je že od leta 1964 dejaven v Muzejskem društvu Škofja Loka, ki ga je leta 2008 imenovalo za svojega častnega člana. V društvu je vrsto let opravljal tajniška dela in bil med letoma 1997 in 1999 njegov predsednik. Aktivno je sooblikoval vsebino Loških razgledov; sprva samo kot avtor prispevkov, od leta 1973 pa tudi kot član uredniškega odbora, kjer prizadevno sodeluje še danes.

Zadnja leta se s predavanji redno vključuje v Dneve evropske kulturne dediščine. Med drugim je predstavil večstoletno življenje škofjeloških mestnih hiš in njihovih lastnikov, odkritja restavradorjev ob prenovi za tisočletnico mesta, loške cehe in razvoj obrti idr. Na svojih predavanjih poleg izjemnega poznavanja stroke in loške zgodovine še zlasti navdušuje z živahnim slogom pripovedovanja v loški govorici, ki ga nadgrajuje z zanimivimi prigodami iz življenja pomembnih loških osebnosti in Ločanov nasploh. Zaradi tega so njegova predavanja izjemno dobro obiskana in z lahkoto napolni Kristalno dvorano Sokolskega doma.

Zaradi svojega izjemnega poznavanja loške zgodovine se nanj obračajo mnogi posamezniki, ki bodisi raziskujejo zgolj svoje rodbinske korenine ali pa širšo zgodovino domačih krajev in ljudi. Dr. France Štukl jim vedno velikodušno priskoči na pomoč. V zadnjih letih je tudi član pripravljalne skupine, ki v okviru Športne zveze Škofja Loka pripravlja gradivo za novo športno zbirko v Loškem muzeju.

Dr. France Štukl je vseskozi zelo rad prepeval, kot študent se je pridružil cerkvenemu pevskeму zboru župnije Sv. Jakoba v Škofji Loki in bil od leta 1967 do 1990 in od 1995 do 2000 njegov zborovodja.

Nedvomno je dr. France Štukl največji poznavalec loške zgodovine ter življenja Ločanov nekoč in danes. Z izdajami knjig in redno objavo prispevkov v Loških razgledih je poleg dr. Pavleta Blaznika najbolj zaslužen, da je loška zgodovina tako obsežno popisana in s tem ohranjena za vse čase. S podelitvijo naziva častni občan se mu Občina Škofja Loka v imenu vseh občanov zahvaljuje za njegovo izjemno obsežno in bogato življenjsko ustvarjanje.

Zlati grb Občine Škofja Loka za leto 2014 prejme ŠOLSKI CENTER ŠKOFJA LOKA

za 125-letno poklicno in strokovno izobraževanje v Škofji Loki.

Milan Pivk, direktor Šolskega centra Škofja Loka.

(foto: Tina Dokl)

Leta 1889 je bila v Škofji Loki na pobudo vodje osnovne šole in mestnega odbornika Franca Papa ustanovljena Obrtno-nadaljevalna šola, s katero so bili postavljeni temelji poklicnega izobraževanja v Škofji Loki. Na začetku so se vajenci stroke učili predvsem pri mojstru, v šoli pa številčenja, branja, pisanja, risanja in verouka.

Po prekinitvi programa zaradi 2. svetovne vojne je bil redni pouk ponovno uveden januarja 1946. Leta 1952 je vajenska šola dobila nekaj

prostorov v osnovni šoli, učenci pa so šolo obiskovali dva dneva v tednu, ostale dni pa so delali v delavnicah. Vajenska šola se je leta 1962, ko je bil njen ravnatelj Lojze Malovrh, preimenovala v Poklicno šolo za kovinarsko in lesno stroko. Leta 1968 je prišlo do razcepitve in osamosvojitve obeh strok. Novi šoli za poklicno izobraževanje sta bili Šolski center za kovinarsko in avtomehanično stroko v Škofji Loki in Poklicna lesna šola Škofja Loka, ki je imela prostore na Trati. Učencem – avtomehaničkom so bili tedaj namenjeni preurejeni prostori nekdanjega podjetja Inštalacije na Kidričevi cesti. Leta 1981 se je strojna šola preselila v nove prostore, v današnji šolski center na Podnu. Leta 1981 se je lesna šola preimenovala v Srednjo lesarsko šolo Škofja Loka, strojna šola pa leta 1984 v Srednjo šolo za strojništvo Škofja Loka. Leta 2004 je bila ustanovljena Višja šola za strojništvo, kar je bila prva višješolska izobraževalna ustanova v Škofji Loki.

Pomembna prelomnica za poklicno in strokovno šolstvo v Škofji Loki je bilo leto 2009, ko je zaživel Šolski center Škofja Loka, ki ga sestavljajo Srednja šola za strojništvo, Srednja šola za lesarstvo, Višja strokovna šola in Medpodjetniški izobraževalni center (MIC). Direktor centra je postal Milan Pivk, ki je bil pred tem deset let ravnatelj Srednje šole za strojništvo.

Šolski center Škofja Loka danes izobražuje mlade in odrasle, od nižje poklicnega, srednje poklicnega, poklicno-tehniškega, strokovno-tehničnega in višješolskega izobraževanja na področju strojništva in lesarstva. Pomembno področje postaja vseživljenjsko učenje, kjer imajo odrasli možnost izobraževanja v javno veljavnih programih, za mojstrske izpite ali usposabljanja v različnih tečajih. Šolski center Škofja Loka je osrednja izobraževalna ustanova poklicnega in strokovnega izobraževanja na Škofjeloškem.

V zadnjih letih v Šolskem centru Škofja Loka veliko vlagajo v zagotavljanje odličnih prostorskih, bivalnih, materialnih, didaktičnih in izobraževalnih pogojev. V sodelovanju z gospodarstvom skušajo mlade opremiti s takim znanjem, ki ga lahko takoj uporabijo v podjetjih in obrti ali pa jim služi kot odlična osnova za nadaljevanje študija.

Pomemben preskok pri zagotavljanju odličnih pogojev šolanja je bila izgradnja Medpodjetniškega izobraževalnega centra, ki je bil slovesno odprt 3. 12. 2013, kot rezultat uspešne kandidature na razpisu za Medpodjetniške izobraževalne centre, ki ga je Ministrstvo za šolstvo RS razpisalo v okviru Evropskega sklada za regionalni razvoj. Gradnja je bila zaključena avgusta 2012, po ureditvi protipoplavne zaščite pa je MIC avgusta 2013 prejel uporabno dovoljenje. MIC predstavlja vez med šolstvom in gospodarstvom. Na svojih skoraj 2200 m² prostorov omogoča kakovostno poklicno in strokovno izobraževanje, izobraževanje brezposelnih oseb ter funkcionalno izobraževanje za potrebe industrije in obrti.

O njegovi pomembnosti govori tudi obisk predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja. Dijaki so mu predstavili nagrajene inovativne projekte s področja lesarstva in strojništva, med drugim tudi električni skiro, za katerega so dijaki nedavno ustanovili podjetje za njegovo proizvodnjo. Gre torej za neposredno povezovanje pridobljenega strokovnega znanja in njegove uporabnosti v podjetniškem okolju.

Drug pomemben projekt v zadnjih letih pa je bila energetska sanacija šolskih prostorov, pri katerem je sodelovala tudi Gimnazija Škofja Loka. Zamenjali so okna ter stavbo toplotno izolirali na zunanjem ovoju in stropih proti neogrevanemu podstrešju. Osrednji objekt ima sodobno prezračevanje z več kot 80-odstotnim vračanjem toplote iz odpadnega zraka. Vgrajena je bila razsvetljava z digitalno regulacijo, ki osvetljenost uravnava glede na zunanjo svetlobo in prisotnost v prostoru. Poraba toplotne energije se bo po predvidevanjih zmanjšala do 65 %, poraba električne energije pa do 15 %. S tem projektom so sodelavci Šolskega centra Škofja Loka pokazali, da njihovo delovanje ni omejeno zgolj na izobraževanje, ampak želijo biti svetel zgled dijakom in vsem Ločanom tudi pri skrbi za trajnostni razvoj.

Na prehojeno 125-letno pot in uspehe poklicnega in strokovnega izobraževanja v Škofji Loki lahko gledamo s ponosom. To je bilo obdobje velikih sprememb na tehničnem, gospodarskem, političnem, izobraževalnem pa tudi še na mnogih drugih področjih. V vseh teh letih so se v šolskih klopih zvrstile generacije učencev in učiteljev, ki jih je vodila želja po pridobivanju novega znanja. Mladim so ob strani stali starši in mojstri. Tako odrasli mladim pomagamo na pot samostojnega življenja in poklic je prav gotovo dobra popotnica. Mladi so se v začetku izobraževali za obrt, danes pa sta obrt in podjetništvo z roko v roki gonilni sili gospodarskega razvoja.

Srebrni grb Občine Škofja Loka za leto 2014 prejme LOŠKI MUZEJ ŠKOFJA LOKA

*za dolgoletno izredno uspešno in družbeno pomembno delo na področju kulture in za
izjemno muzejsko razstavo Znanje je luč.*

Jana Mlakar, direktorica Loškega muzeja Škofja Loka.

(foto: Tina Dokl)

Loški muzej Škofja Loka je javni zavod, ki je bil ustanovljen leta 1939 in tako svoje kulturno poslanstvo na loškem uspešno uresničuje že 75 let. Po uredbi o vzpostavitvi muzejske mreže za izvajanje javne službe na področju varstva premične kulturne dediščine in določitvi državnih muzejev izvaja Loški muzej Škofja Loka kot medobčinski muzej javno službo na matičnem območju občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas – Poljane, in sicer za področje arheolo-

gije, etnologije, zgodovine in umetnostne zgodovine ter likovno-galerijske dejavnosti. Deluje na Loškem gradu z dislociranimi enotami: Galerijo Ivana Groharja in Galerijo Franceta Miheliča ter Domom Cankarjevega bataljona v Dražgošah.

V muzeju strokovno opravljajo naloge, za katere so pooblaščen kot javni zavod, hkrati pa z aktualnimi razstavami sledijo pomembnim dogodkom v Sloveniji, Škofji Loki in njeni širši okolici. V okviru dejavnosti Loškega muzeja je v letu 2013 zagotovo še posebej izstopal razstaveni projekt *Znanje je luč – vzgoja in izobraževanje skozi čas*, s poudarkom na dekliški uršulinski šoli na Loškem gradu. Razstava je bila zasnovana večplastno in interdisciplinarno, predstavljala pa je kratko zgodovino reda uršulink ter potek prenove Loškega gradu, ki so ga uršulinke med leti 1891–1908 prezidale po načrtih arhitekta Vilijema Trea, s čimer je Loški uršulinski in vzgojni zavod postal eden najlepših in najmodernejših v vsej Avstro-Ogrski monarhiji.

Pomembnost Škofje Loke, gradu in muzeja se prepozna v učnih gradivih izobraževalnega sistema, saj je pomemben del obveznih vsebin. S svojim programom se prilagaja učbenikom vseh triad. Muzej s svojim delovanjem pomaga spodbujati gospodarstvo, saj vloženi kapital pravzaprav vrača mestu in državi v obliki izobraževalnih in drugih storitev, namenjenih ljudem, privablja turiste, zaposluje in za svoje delovanje vedno najprej uporabi lokalne storitve. Hkrati je nepogrešljiva točka dnevnih obiskov meščanov.

Vse to privablja množico obiskovalcev in ljudem približuje zgodovino ter avtentično doživetje skupne kulturne dediščine. Danes se globalni muzejski tren-di vse bolj osredotočajo na negovanje spomina in Loški muzej tudi v tem smislu izpolnjuje svoje naloge ter dosega cilj.

Srebrni grb Občine Škofja Loka za leto 2014 prejme MIRO DUIČ

za večletno uspešno in družbeno pomembno delo ter zgledne uspehe in požrtvovalnost na posameznih področjih družbenega življenja.

Miro Duič je od leta 2007 predsednik Društva upokojencev Škofja Loka. V času njegovega vodenja društva se kljub vedno zahtevnejšim zakonskim pogojem poslovanja dogajajo velike pozitivne spremembe. Že v prvih dveh letih njegovega mandata je uvedel tri novosti: društvo je odprlo *Marinkino knjižnico*, začeli so izdajati glasilo *Mi o sebi* in se vključili v projekt pomoči starejšim na domu. Pri tem so bili med prvimi na

Gorenjskem in s tem dokazali, da imajo mlajši člani društva dovolj znanja, izkušenj in volje, da lahko pomagajo starejšim, ki so pomoči potrebni.

V letu 2008 je bila pod njegovim vodstvom in v sodelovanju s širšim družbenim okoljem na Loškem odru uspešno izvedena okrogla miza na temo *Sodelovanje mlade in srednje generacije z upokojenci*, pospremljena z bogatim kulturnim programom. Temu dogodku je bila posvečena tudi izredna številka glasila *Mi o sebi*, v kateri so se predstavile vse izobraževalne ustanove v Občini Škofja Loka. Miro Duič se s ponosom spominja velikih dogodkov, med katere prav gotovo sodijo proslava ob 60-letnici društva, kakor tudi okrogle obletnice posameznih sekcij (planinske, pohodniške, pevske, Univerze za tretje življenjsko obdobje itd). Prvič v zgodovini društva se je zgodilo, da je društvo prejelo visoko občinsko priznanje – srebrni grb Občine Škofja Loka – in zlato plaketo Zveze društev upokojencev Slovenije.

Predsednik Miro Duič je z veliko mero socialnega čuta v letu 2009 pristal na vključitev v projekt *Preprečimo socialno izključenost nepokretnih starejših na podeželju*, ki je bil izpeljan skupaj z Razvojno agencijo Sora in Centrom za socialno delo Škofja Loka. Velik poudarek vedno namenja druženju in nekaj časa je celo sam vodil športno sekcijo v društvu. Ponosen je na uspehe Univerze za tretje življenjsko obdobje in priznanja, ki jih je prejela za izjemne učne in strokovne dosežke pri učenju odraslih. Uspešen je bil tudi v pogovorih z Občino Škofja Loka, tako da je društvu uspelo pridobiti potreben dodatni prostor za delovanje Univerze za tretje življenjsko obdobje.

Miro Duič je oseba, ki v stikih z ljudmi vedno najde prijazno besedo. Ob vsaki priložnosti rad pohvali delo in prizadevnost posameznika in se javno zahvali veliki družini članov, ki prispevajo k prepoznavnosti društva. Med 6000 upokojenci v občini jih je kar nekaj nad 2200 tudi članov DU Škofja Loka.

Miro Duič. (foto: Tina Dokl)

Bronasti grb Občine Škofja Loka za leto 2014 prejme dr. JAN JELŠIK
*za dolgoletno požrtvovalno in nesebično delo ter velike zasluge za mednarodno
povezovanje Škofje Loke in mesta Tabor.*

Dr. Jan Jelšik ima velike zasluge za mednarodno povezovanje Škofje Loke in mesta Tabor v Češki republiki, ki je preraslo v pobratenje obeh občin. Rezultat sodelovanja je postavitev več kot petdeset avtorskih razstav na Češkem, ki prikazujejo lepote Škofje Loke in Slovenije, ter zasaditev enainštirideset lip v znak slovensko-češkega prijateljstva na Češkem in v Sloveniji. S podpisom listine o pobratenju Občine Škofja Loka in mesta Tabor se je poglobilo sodelovanje tudi med različnimi kulturnimi in športnimi društvi ter mladino v obeh okoljih.

Dr. Jan Jelšik je bil rojen leta 1939 v mestu Kromeríž na Moravskem v Češki republiki in sedaj živi v mestu Tabor. Po izobrazbi je doktor veterine in mikrobiologije. Dvanajst let svojega službovanja je bil vodja referata za življenjsko okolje v Občini Tabor.

V mladosti je bil član češkoslovaške državne reprezentance v veslanju s kanujem. Na mednarodnih tekmovanjih je spoznal slovenskega veslača Damjana Prelovška, ki je kasneje postal slovenski veleposlanik na Češkem. Dr. Damjan Prelovšek je preučeval Plečnikova dela na praškem gradu in o tem pripravil razstavo. Kot njegov mladostni prijatelj je Jelšik predlagal postavitev razstave tudi v drugih krajih na Češkem in ob tem, v vznav slovensko-češkega prijateljstva, tudi zasaditev lip. Razstavo o Plečniku sta nadgradila še s fotografijami slovenskih znamenitosti, ki jih je leta 1999 razstavil Prelovškov prijatelj Tone Mlakar, član Foto kluba Anton Ažbe. S tem korakom se je pričelo dolgoletno bogato sodelovanje mest Tabora in Škofje Loke.

V naslednjih letih je Jan Jelšik sodeloval s fotografom Petrom Pokornom in v Škofjo Loko pripeljal tudi občane sosednjih občin Sežimovo usti in Plana nad Lužnici. Organizirali so številne fotografske razstave loških fotografov po vsej Češki, od Hodonina na vzhodu do Usti nad Labem na zahodu. Razstave in saditve lip so prerasle v tradicionalne dogodke in postale velika promocija Slovenije, Škofje Loke in Plečnika na Češkem. Sodelovanje se je poglobilo in preneslo tudi na druge kulturne in športne skupine ter občinska vodstva, vse to pa je leta 2006 pripeljalo do podpisa listine o uradnem pobratenju Občine Tabor in Občine Škofja Loka. Zaradi zavzetosti in zaslug za sodelovanje ter graditve novih prijateljskih vezi so v loškem Foto klubu Anton Ažbe dr. Jana Jelšika imenovali za svojega častnega člana.

Dobitniki občinskih in županovih priznanj za leto 2014. Od leve proti desni: Peter Pokorn (priznanje je prevzel v imenu Jana Jelšika), Miro Duič, Jana Mlakar, Martin Pivk, dr. France Štukl, župan Miha Ješe in Jef Albrechts (prejemnik županovega priznanja). (foto: Tina Dokl)

Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2005

Naziv častna občanka Občine Škofja Loka za leto 2005 prejme NEŽA MAURER ŠKOFIČ

za svoje delo in življenjski zgled, zaradi česar je dala pomemben prispevek k ugledu in napredku občine ter k njeni večji prepoznavnosti.

Pesnica, pisateljica, novinarka in urednica gospa Neža Maurer Škofič, diplomirana slavistka, se je rodila 22. decembra 1930 v vasi Podvin pri Polzeli v Savinjski dolini. Dolga leta je živela in ustvarjala v Škofji Loki, najprej na Spodnjem trgu, potem na Partizanski cesti, od leta 2014 pa živi v Trubarjevem domu v Loki pri Zidanem mostu.

Na Polzeli je obiskovala slovensko in med 2. svetovno vojno nemško osnovno šolo. Po končani vojni je končala srednjo šolo in učiteljsišče v Ljubljani. Poučevala je v Črnem Vrhu nad Idrijo in Ilirski Bistrici. Pozneje se je vpisala na Pedagoško akademijo v Ljubljani in jo uspešno končala. Izredno pa je študirala še na Filozofski fakulteti v Ljubljani, kjer je leta 1960 diplomirala iz slavistike.

Po končanem študiju je najprej delala kot novinarka. Bila je prva urednica šolskih televizijskih oddaj v Ljubljani (s končanim mednarodnim tečajem za šolske televizijske oddaje v Rimu), tehnična in kulturna urednica pri revijah (*Rodna gruda*, *Otrok in družina*, *Kmečki glas*), terenska reporterka ter direktorica, glavna in odgovorna urednica *Prosvetnega delavca*. Zadnja leta službovanja je bila pri Komiteju za informiranje Slovenije samostojna svetovalka za kulturo.

Neža Maurer Škofič se zahvaljuje ob prejemu priznanja. (foto: Gorazd Kavčič).

Zapisala se je v svet slovenske poezije in proze pa tudi novinarstva, učiteljevanja; mnogotere in marsikatero so bile poti, po katerih je hodila – slovenska književnica in Slovenka leta 2008.

Tudi v svoji pesniški zbirki *Na tvojo kožo pišem svoje verze* je Neža Maurer o svojih poteh in razpotjih zapisala tole:

Vsakdo hodi po svojih stezah

*Včasih se na križpotjih srečamo:
srečni, da smo se našli,
srečni, da se bomo kmalu razšli.
»Skrivnostna so pota Gospodova ...«*

Življenje je samotna pot.

In zdaj se lahko vprašamo, kateri so bili tisti mejniki, točke, kraji in obdobja, ki so dali svojevrsten pečat njeni literaturi, jo usmerjali in zaznamovali.

Brez dvoma sta to njen rojstni kraj v Savinjski dolini in otroštvo: skromna bajta v Savinjski dolini, bajke o skrivni preteklosti, pripovedke o neznanem in minulem. »*Spominjam se posameznosti – a celote ni več,*« je zapisala.

Če nadaljujemo z biografijo, nastopi nov, odločilen čas leta 1941, ko v ta dokaj lep svet otroštva vdre 2. svetovna vojna, ko je bilo treba doživeti občutek in ga tudi realno živeti: dano ti je vedeti, da si manjvreden, da si »*untermenš*«, da si ponižan in razžaljen samo zato, ker si Slovenec in zato ne moreš in ne smeš postati tisto, kar bi rad. V zavest se zarisujejo slike popolnoma zapuščenih otrok, starcev, invalidov, beguncev, prepuščenih sami sebi na milost in nemilost.

Begunka

*Težka sem,
kot da nosim ves svet
in mi bombe pritiskajo na maternico.
Kaj pomaga ljubezen, če pripravlja zlo
že nerojenim otrokom.*

V Ilirski Bistrici, enem od službenih mest, že nastanejo prvi verzi ljubezenske in erotične poezije, ki kasneje tako močno zaznamujejo njeno literarno ustvarjanje, da se je skoraj nemogoče izogniti vzdevku: »Neža – slovenska Sapfo«. Ljubezenska motivika jo spremlja desetletja v vseh odtenkih čustvene pahljače: vznesečnosti, strasti, predajanja, bojazni in v zadnjih letih umirjenosti, vdanosti, ko se »*vsak vihar izdivja, umiri, umira in nekoč umre*«. Kdo se ne spominja slovite zbirke *Kadar ljubimo* in pesmi

Stavek v knjigi

*Po vsem dolgem strastnem življenju
bom brezimna oseba v knjigi,
vijuga na sliki,
misel umirjenega starca.
»Bila je ženska,
ki me je od vseh najbolj ljubila.«*

V zbranem delu *NEŽA MAURER I.* (Založba Mondena, 2000) je objavljen celoten avtoričin opus poezije in proze med leti 1967 in 1992. Najprej je tu zbirka proze *Zveza mora ostati* (novele, črtice), potem pa cel niz pesniških zbirk: *Skorja dlani in skorja kruha*, *Ogenj do zadnjega diha*, *Čas, ko je vse prav*, *Tej poti se reče želja*, *Drevo spoznanja in Litanije za mir*.

Ob tej priložnosti bom zaradi pomanjkanja prostora in strnjivosti izvzel le dve knjigi. Najprej zbirko *Tej poti se reče želja*, o kateri Tone Pavček zapiše, da se nam Maurerjeva predstavlja kot občutljiva in razmišljujoča pesnica, ki zna ujeti in zajeziti v verz trepetanje nemira in želja v sebi ter določiti zven krika v samoti. In v tej zbirki je tudi pesem, ki je Neža Maurer, ob odlični interpretaciji dramske igralka Nataše Barbare Gračner na TV Slovenija, katapultirala v nebo slovenske popularnosti.

Okrog vseh dreves

*se lahko loviš.
Za vsemi drevesi se lahko skrivaš.
Na nobeno se na naslanjaj!
Ne veš, katero je trhlo,
nagnito,
spodkopano,
nažagano.
Lahko padeš.
Hudo.
A to ni najhujše.
Huje je, ker potem sumiš,
da so vsa drevesa trhla,
nagnita, spodkopana,
spodžagana.
In nenadoma, si tako žalosten
in sam.*

Neža Maurer – potovka, večna romarica in Lady Tramp (dama potepuh) si nekoč za kraj svojega bivanja izbere Gorenjsko. Prvo, povsem naključno srečanje s srednjeveškim biserom med Sorama, Škofjo Loko, je usodno in Loka postane Nežino mesto, tako rekoč skoraj kraj poistovetenja.

Mesec in grad

*Mesec nad gradom –
Visoko! Kot upanje.*

*Mesec vse niže –
Utrujenost.*

*Mesec zahaja za zidovje,
lega k sprhlím kostem
v grajski ječi.*

In v Škofji Loki Neža doživi ter svojevrstno in senzibilno podoživlja deset-dnevno vojno za Slovenijo. Odziv mora priti, je nujen in pojavi se v ciklostirani izdaji zbirke *Litanije za mir*, ki kasneje doživi še svojo knjižno obliko, in trenutno čaka na prevod v angleščino in nemščino. Vojna je podobna vojni.

Lilli Marlen

*Vsaka pesem
vsak refren zveni mi
kot Lilli Marlen.*

*Vsa vrata so kasarniška –
vsi fantje pa soldati.
Če greš naprej,
če greš nazaj – ne moreš ubežati.*

*Povsod je smrt
vseh barv, oblik,
vseh ras in ver.
Prej črne slutnje,
zdaj resnica:
Ubit je mir.
Vsaka pesem,
vsak refren zveni mi
kot Lilli Marlen.*

In potem? Potem so sledile zbirke *Metulj na snegu*, *Zmenek*, *Od mene k tebi*, ponatis *Od mene k tebi*, *Raj* in njena štirinajsta pesniška zbirka *Na tvojo kožo pišem svoje verze*.

Zaobjeti ves njen pesniški svet in opus bi bilo absurdno, zato vam ponujam po svojem osebnem okusu le nekaj najbolj splošnih in markantnih značilnosti, ki zaznamujejo to nenavadno in popularno slovensko pesnico.

Pesmi Neže Maurer so v vseh njenih knjigah polne antagonizmov, so kontradiktorne (kot zna biti tudi pesnica sama), so pesmi, iz katerih dobesedno lije svetloba in so verzi, mrakobni, depresivni, črni. Prava pahljača čustev in razmišljanj – od sonca in ljubezni do smrti in krvi.

Vse zbirke imajo vendarle nekaj skupnega: Nežine pesmi so zelo komunikativne, tu ni hermetizma, nagovarjajo vsakogar, vsak se lahko najde v njih, vse pa vsebujejo razumljivo, a bogato »maurerjansko«¹ poetiko in tipično metaforiko, ko se poanta pesmi kot pika na i pribije na zadnje verze in včasih prav ironično spremeni prejšnjo vsebino pesmi.

Ljubezen pa še vedno ostaja alfa in omega njene poezije:

... *Dokler ne nosiš obisti na obrazu in solz v trebuhu,*
... *te preskuša, zavija kot darilo...*
... *ko te zavrže, si najbolj njen.*

(Iz zbirke: *Kadar ljubimo*)

Ne samo ljubezen, tu je tudi njen antipod, ki pa ni sovražstvo, ampak ... strah, stiska, nasilje, žalost.

... *Nimam doma, ne svojih ljudi.*
... *Tudi prijateljev ni.*
... *Paberkujem po cestah zrnca ljubezni –*
... *Črna vrana zimskih dni.*

Nežina poezija, literatura je svojevrstno besedoslužje, besedoslužje ljubezni, vitalizma, slovesa, prebele smrti, kozmosa in zlitja z večno naravo.

Kljub upokojitvi še vedno dela kot samostojna umetnica. Je članica Društva novinarjev (od leta 1962), Društva slovenskih pisateljev (od leta 1973), Gibanja za kulturo miru in nenasilja (od leta 1983) in PEN kluba (od leta 1991).

Gospa Neža Maurer Škofič je skozi vse življenje vneto pisala literaturo za otroke, mladino in odrasle. Poleg proze in publicistike ji je bila in ji je še vedno najbolj pri srcu intimistična poezija, ki prehaja od tradicionalnega tipa k zmerni moderni poeziji. Veliko je tudi prevajala iz slovanskih jezikov ter iz nemščine. Tudi pisanje otroških iger ji ni neznano. Slovenskim in tujim bralkam ter bralcem je posvetila veliko svojih del. Zanje je prejela mnoge velike nagrade in priznanja.

Neža Maurer Škofič ob podpisovanju v knjigo občinskih nagrajencev.
(foto: Gorazd Kavčič)

Kakor sleherna poezija, ki ostaja zvesta večnemu poslanstvu vezane besede, je tudi njena lirika predvsem osebna izpoved, umetniško oblikovan odsev njene duševnosti, ki skuša do dna dojeti to, kar doživlja.

Gospa Neža Maurer Škofič, ena najbolj prodornih slovenskih književnih ustvarjalk zadnjih 40 let, je s svojimi deli in življenjskim zgledom ponesla ime Občine Škofja Loka ne samo po vsej Sloveniji, temveč tudi po svetu, tudi z naslednjimi verzi:

Zimska Loka

*Slonim v polmračni sobi
na goljufivi blazini sna.
Skozi okno se steza k meni
zimsko bela Loka
z blestečimi slemenimi, dimniki,
zvoniki,
z belo oblečenimi rokami
neprebujenih vej.*

Ne doseže me.

*Jočem od lepote,
ki nič ne ve o sebi ...*

In od najine samote, nočna Loka.

Zlati grb Občine Škofja Loka za leto 2005 **posthumno prejme FRANC KRAJNIK**

za dolgoletno izredno aktivno in uspešno delo v krajevni skupnosti, pri razvoju kraja in za dobrobit krajanov.

Franc Krajnik iz Frankovega naselja je bil rojen 9. 7. 1932, kot drugi sin očetu Francu in mami Mariji Luskovec z Godešiča. Otrokom sta starša privzgojila delavnost, poštenost, potrpežljivost, vero in željo pomagati drugim. V družini so bili štirje otroci, Franc je imel dva brata in sestro. V zdravem kmečkem okolju in pod budnim očesom svojih staršev je končal osnovno šolo in se kmalu po končani 2. svetovni vojni, leta 1947, zaposlil v kranjski Iskri. Po enem letu se je vpisal na triletno tehniško šolo v Ljubljani in jo leta 1951 tudi dokončal. Nato je sledilo leto

Franc Krajnik. (vir: osebni arhiv)

služenja vojaškega roka v Požarevcu. Zaradi marljivosti so ga imeli nadrejeni v čisljih, a hkrati jim je bil tudi trn v peti, saj ni imel posluha za kakršnokoli politično udejstvovanje. Po služenju vojaškega roka je bil v sestavu rezervnih oficirjev in je dosegel čin kapetana 1. klase. V vojski so ga hoteli zadržati v svojih vrstah, a se je zavedal, da ga poleg službe potrebuje tudi dom, domov pa sta ga vlekla navezanost na zemljo in misel na nasledstvo.

Po odsluženi vojaščini se je takoj vrnil v Iskro. Leta 1957 se je pri 25. letih poročil s šiviljo Ano Dolenc iz Pungerta pri Škofji Loki. Leto dni kasneje se mu je rodila prva hči Erika, leta 1962 sin Primož in leta 1967 druga hči Barbara. Po desetih letih zakona je z velikim osebnim angažmajem pričel graditi hišo. Načrt, izkop, kritino, elektroinstalacijska dela so opravili sami ... Edino posojilo, ki so ga vzeli, je bilo za parket. Sodelavec ga je takrat v podjetju zatožil, da je preveč obremenjen z delom doma, a se je sam direktor zavzel zanj: «Kdor rad dela, je dober povsod.» Po dveh letih gradnje se je petčlanska družina vselila v nov dom. Bil je skrben oče, predan ženi in otrokom. Svojim otrokom je vcepil osnovne življenjske vrednote ter ljubezen do narave. Omogočil jim je doseči njihove življenjske cilje in jim dal najlepšo popotnico za življenje: mnogo sebe in svoje nesebične ljubezni.

Na delovnem mestu je zaradi marljivosti imel celo privilegij, da je smel zapustiti podjetje, kadar je bilo doma na kmetiji kakšno pomembno opravilo. Manjkajoče ure so mu šteli v dopust. Polagoma se je po lestvici dvigoval navzgor, do pomočnika nadrejenim. Bil je v razvojnem oddelku, kjer je kot edini vodil arhiv, kar je bilo njegovim naslednikom kasneje v veliko pomoč.

Franc je bil veseljak in delovni kolektiv se je vedno veselil njegovih rojstnih dni. Vsako leto je v službo prinesel doma pečeno pecivo in piškote ter doma pridelane sokove. Nikoli pa ni užival alkohola ali kadil. V podjetju Iskra je delal vse do redne upokojitve.

Bil je vnet privrženec tehnike. A ne vse: le tiste, ki je bila v pomoč pri delu. Ob rojstvu drugega otroka je namesto potrebnega avta raje kupil pralni stroj. Kmalu mu je sledil traktor, s katerim pa ni obdeloval le domačega polja, temveč je priskočil na pomoč tudi tam, kjer niso imeli konja, da bi obdelali njive. Televizija in avto sta k hiši prišla mnogo kasneje. Ves denar je v upravljanje prepustil ženi in jo celo nekoliko razvajal.

Vsi njegovi otroci so dokončali šolanje. Vse je podpiral pri njihovih željah in danes so na svojih področjih uspešni. Najstarejša Erika je diplomirana univerzitetna inženirka elektrotehnike, zaposlena v Centralni tehniški knjižnici v Ljubljani, Primož je magister elektrotehnike, zaposlen v R&D AMS d. o. o. v Ljubljani, Barbara pa je specialistka družinske medicine v Zdravstvenem domu v Ajdovščini.

Franc Krajnik je bil zelo aktiven tudi v družbenem življenju. Leta 1970 se je aktivno vključil v takratni Svet Krajevne skupnosti Škofja Loka. Do takrat je bil delegat Krajevne skupnosti Skupščine Občine Škofja Loka. Z delitvijo Krajevne skupnosti Škofja Loka na sedanje krajevne skupnosti (1980) pa je postal član Sveta Krajevne skupnosti Trata in vse do konca namestnik predsednika Sveta krajevne skupnosti. S svojimi predlogi je pomagal graditi ta del občine. Tako so bili krajani zaradi njegovega realističnega pogleda strpni in so znali zahtevati to, kar danes pripada vsakemu urbanemu naselju. Zavzemal se je za vse tisto, kar je kraj potreboval in opozarjal na stvari, ki niso bile v najboljšem stanju. V tem obdobju se je urejala infrastruktura, Športni park Trata, urejale so se ceste, opremljala Kidričeva cesta s pločniki in še mnogo drugega. Na sestankih je zagovarjal skrb za okolje in vedno znova opozarjal na stvari, ki bi jih bilo treba popraviti. Aktivno je sodeloval pri komunalni komisiji, ki je obravnavala posege v prostor in podajala mnenja na odločitve Občine Škofja Loka. Bil je tudi član Občinskega sveta Občine Škofja Loka.

Pred 45. leti se je povezal z Avto-moto društvom Škofja Loka, v katerem je aktivno sodeloval kot športni funkcionar. Zadolžen je bil za izračun rezultatov na vseh avto-moto prireditvah, pri izvedbi motorističnih dirk pod imenom Nagrada Loke ter na vseh avtorelijah in cestno-hitrostnih dirkah, tako na državnem kot republiškem nivoju. Kot entuziast in prostovoljec je sodeloval v raznih organih društva, upravnem odboru, gospodarski komisiji, nadzornem odboru, nazadnje pa je postal predsednik častnega razsodišča.

France je bil kar 50 let tudi član župnijskega sveta. V času, ko se je ustanavljala fara na Suhi, je bil v pomoč župnikom, ki so se menjavali. Ljubil je dom, kraj in svojo faro in bil pripravljen pomagati vsem z nasveti in pri popravilu vseh vrst strojev in aparatov. Električni zvonovi mu niso zvonili. Umrli je za možgansko kapjo leta 2005, star 72 let.

France Krajnik je bil nagrajen z zlatim grbom za zasluge, vendar je priznanje prišlo prepozno. Umrli je malo pred podelitvijo, junija 2005. Priznanje je prevzela njegova žena Ana.

Zlati grb Občine Škofja Loka za leto 2005 prejme PAVLE ŠEGULA

za dolgoletno delo pri Gorski reševalni službi in radioamaterski dejavnosti v Sloveniji.

Pavle Šegula se je rodil leta 1923 v Kranju, materi Pavli in očetu Francu. Osnovno šolo in sedem razredov realne gimnazije je obiskoval v Kranju, osmi razred in maturo pa je po vojni končal v ljubljanski šoli za borce in aktiviste. V gimnaziji se je učil nemškega in francoskega jezika, za zabavo pa s prijateljem Danilom Ravnikom še angleščino. Po vojni je ob delu na Univerzi v Ljubljani študiral elektrotehniko – smer šibki tok. Konec petdesetih let se mu je ponudila priložnost za stipendijo in prakso v tujini. Tako je v kraju Delft na Nizozemskem opravil tečaj za upravljanja male industrije in si leta 1957 pridobil naziv diplomirani inženir elektrotehnike.

Med 2. svetovno vojno je bil do odhoda v partizane aktivist Osvobodilne fronte in pisar na davkariji v Kranju, od februarja 1944 pa borec in propagandist v Kamniško-zasavskem odredu. Zaradi znanja angleškega jezika je bil kot prevajalec spremljevalec poročnika Gordona Busha na ameriški misiji v Sloveniji, kasneje pa je opravil tudi radiotelegrafski tečaj. Enaindvajset let je bil zaposlen na Republiškem sekretariatu za notranje zadeve SRS, nato pa do upokojitve v Podjetju za PTT promet Ljubljana. Vmes je bil nekaj mesecev uslužbenec Iskre – Zavoda za avtomatizacijo v Ljubljani, kjer je spoznal tudi sedanjo ženo Katarino, s katero sta si ustvarila dom v Škofji Loki. Kot navdušena gornika sta se leta 1967 v pohodniški opravi in planinskih čevljih poročila v planinski koči v Bovcu.

Prve planinske korake je Pavle skupaj s starši naredil na domači Šmarjetni gori in Joštu, nadaljeval pa na Sv. Lovrencu nad Bašljem, kjer se je na pečini nad potokom Belca preizkušal tudi v plezanju. Pogosto se je odpravil na Kališče, kot prvo resno goro pa je osvojil Storžič, ki mu rad reče tudi »hišna gora«. Na Storžič se je pogosto odpravil z materinim dovoljenjem med očetovo odsotnostjo, ki tovrstnim podvigom ni bil preveč naklonjen. A že s prvim vzponom nanj, leta 1938, se je Pavle zapisal gorništvu. Sledili so Mali Grintovec in Zaplata, Triglav in prečenje vrhov do Bohinja. Po večkrat je prehodil večino vrhov v Kamniško-Savinjskih in Julijskih Alpah, Karavankah ter na Pohorju, sodeloval pa je tudi pri odpravah v Ande, Hindukuš in na Kavkaz. V Visokih Turah je osvojil Veliki Klek, Eiskögele, Johannisberg, Wiesbachhorn, Hochalmspitze, Ankogel ter kraljestvo

Pavle Šegula ob prevzemu priznanja iz rok župana Igorja Drakslerja. (foto: Gorazd Kavčič)

Großvenedigerja. Z odpravo Gorske reševalne službe (GRS), katere član je bil od leta 1960, so bili v poljskem delu Visokih Tater, med zasedanjem Mednarodne komisije za reševanje v gorah (IKAR) pa je osvojil Mont Blanc du Tacul. V skupini Bezengi na Kavkazu je obiskal vrhove Misses-Tau, Canner, Bašha-Aus in Pik Brno. V Pamirju mu je uspel celo vzpon na šesttisočak Razdelno in sedemtisočak Pik Lenina.

Pavle se je kot član GRS ukvarjal predvsem s proučevanjem in analiziranjem gorskih nesreč, varstvom pred snežnimi plazovi, reševanjem izpod njih, preventivnim osveščanjem in izobraževanjem. Leta 1963 je začel delati v Komisiji za odprave v tuja gorstva pri Planinski zvezi Slovenije; ker so izredno cenili njegovo delavnost so ga sprejeli, čeprav ni bil alpinist. Pri tem so veliko vlogo igrali tudi odlično znanje tujih jezikov, organizacijske veščine in širina pogleda na planinstvo.

Šegula je avtor številnih priročnikov, knjig in prispevkov, med njimi tudi *Nevarnosti v gorah* (1978), *Sneg, led in plazovi* (1986), *Priročnik za miniranje snežnih plazov* (1997) in *Križemkražem po gorah* (2001). V slednji je opisal svoja doživetja v gorah in orisal nekaj plezalnih vzponov. Poleg tega je prevedel vrsto strokovnih knjig, del tujih avtorjev kot na primer avstrijski priročnik *Plazovi*, ameriški priročnik *Podhladitev, omrzline in druga škoda zaradi mraza*, brošuro za vodenje plazovnih psov ter priročnik *Gore in zdravje*, namenjeno alpinistom in članom odprav. Sodeloval je pri pripravi šest jezičnega slovarja *Sneg in plazovi*, ki mu je dodal razlage gesel v slovenskem jeziku, tako da je slovar dobil vrednost učbenika. Njegova dela veljajo za temeljna na področju varnosti v gorah. Lepo je brati njegove popotne zapise, ki odkrivajo tudi nesporen pripovedni talent.

Pavle Šegula je, poleg Otona Hudečka iz Ljubljane, tudi eden od pionirjev radio-amaterske dejavnosti v Sloveniji, saj je znal svoja znanja z različnih področij koristno povezati. Bil je ustanovitelj Radio kluba Ljubljana, kasneje pa tudi v Škofji Loki, kamor se je priselil tik pred poroko leta 1967. Kot elektroinženir in poznavalec radijske tehnike je za GRS pripravil projekt radijskega omrežja, ki je kakovostno deloval vse do osemdesetih let. Danes je še vedno član Radio kluba Škofja Loka, čeprav kot najstarejši ni več aktiven. Čuti pa globoko pripadnost društvu.

Za svoje delo je prejel vrsto uglednih priznanj. Že v SFRJ je prejel odlikovanja za zasluge za narod, za privrženost planinstvu je dobil srebrna in zlata znaka Planinske zveze Jugoslavije, v samostojni Sloveniji pa je prejel častni znak RS (2006), Bloudkovo priznanje za dosežke na področju športa (1995), svečano listino Planinske zveze Slovenije (1996), diplomu Mednarodnega olimpijskega komiteja za prostovoljno delo pri razvoju športa in olimpizma ter za napredek prijateljstva in solidarnosti med ljudmi (2001), srebrni in zlati znak, plaketo ter svečano listino PZS (1993) ... Je častni član GRS in IKAR.

Danes je Pavle Šegula – pri dvaaindevetdesetih letih – še vedno neverjetno bister in skromen mož. Pri nastajanju te obrazložitve je želel biti prepričan, da se mu ne pripisuje prevelikih zaslug. Zanj doma skrbi žena Katarina, ki v smehu

pove, da se mu pred skoraj petdesetimi leti ni pustila takoj ujeti. A so jo prepričala njegova izpovedna pisma. Imata sina Miha in hčerko Marjano, Pavle pa ima tudi sina Andreja iz prvega zakona. Pavle pravi, da je njegov duh še vedno nemiren in da je v življenju samo izpolnjeval svoje notranje poslanstvo. Hkrati priznava, da mu je zdravje zelo dolgo dobro služilo. S ponosom gleda na svoje življenje in pravi, da mu je bilo dano veliko več, kot si je kdajkoli predstavljal ali želel.

Srebrni grb Občine Škofja Loka za leto 2005 prejme MARA TAVČAR

za večletno uspešno družbeno pomembno delo.

Gospa Mara Tavčar se je rodila leta 1940 v obrtniški družini v Stari Loki. Od leta 1965, ko si je ustvarila svojo družino, je nadaljevala tradicijo šiviljstva v stari obrtniško-klobučarski dejavnosti, ki jo je z okusom in občutkom za tradicijo znala ohranjati ter se vključiti v staro mestno jedro na Cankarjevem trgu, ob cerkvi Sv. Jakoba.

Dva mandata je bila aktivna v svetu Krajevne skupnosti Škofja Loka – Mesto, kjer je delovala v dobro svojega kraja in sokrajanov. V župniji svetega Jakoba z veseljem in na zadovoljstvo otrok peče kruhke za vse provoobhajance župnije. Sicer pa je bila gospa Mara dolga leta vodja šiviljske sekcije v Obrtni zbornici Škofja Loka.

Njeno prepričanje, da pristna oblačila omogočajo, da se igralci in gledalci preselijo v čas, ki ga igra predstavlja, jo je samodejno vodilo v aktivno sodelovanje pri pripravi kostumov za Škofjeloški pasijon. Vodila in koordinirala je šivanje po navodilih Nade Slatnar ter mnogo kostumov izdelala tudi sama. To ji je predstavljalo največji poklicni izziv do sedaj, saj je bilo treba izdelati kostume za več kot 600 nastopajočih. Šivilje s celotnega loškega območja so sodelovale pri tem projektu in si razdelile delo. Pod njihovimi spretnimi prsti so dnevno nastajali kostumi nosačev, konjenikov, duhovščine, kraljev, predstavnikov cehov, svete družine, angelov in peklenščkov. Mara je najbolj ponosna, da so kostumi avtentični in so pripomogli k uspehu predstave.

Mara Tavčar je bila tudi med prvimi, ki se je še posebej poglobila v oblikovanje in izdelavo srednjeveških in renesančnih oblačil za potrebe prireditev v sklopu Venerine poti v Škofji Loki. Pri tem je pregledala mnogo zgodovinskih knjig in filmov, celo s starih fresk je črpala znanje ter motive za kostume. Srednjeveški, še bolj pa renesančni kostumi so zelo zahtevni za izdelavo in z današnjega stališča zelo nepraktični za nošnjo.

Mara Tavčar. (foto: Gorazd Kavčič)

Tavčarjeva je z veseljem in občutkom do igre sooblikovala tudi kostumografijo pri mnogih igrah. Med njimi so bile: Četrty kralj in Pilatova žena Alojza Rebule ter Dva bregova rojaka Antona Leskovca. Sodelovala pa je tudi pri prireditvah za materinske dneve in miklavževanja, saj je prav z njeno pomočjo dolgo prekinjena tradicija miklavževanja na Mestnem trgu in na Loškem odru ponovno oživila.

Srebrni grb Občine Škofja Loka za leto 2005 prejme AVGUST HARTMAN

za dolgoletno uspešno in požrtvovalno delo v Krajevni skupnosti Trata.

Avgust Hartman ob prevzemu priznanja iz rok župana Igorja Drakslerja. (foto: Gorazd Kavčič)

Avgust Hartman - Gustl se je rodil leta 1943. Priznanje je prejel na pobudo Krajevne skupnosti Trata za uspešno in vsestransko delo v Krajevni skupnosti Trata, kjer je aktiven že od njenih začetkov. Aktivno je sodeloval na zboru krajanov pri ustanovitvi KS in pripomogel, da se je lokalna skupnost bolj približala ljudem. Izvoljen je bil v svet krajevne skupnosti ter prevzel vodenje aktivnosti v komisiji za šport. Zaslužen je za izredno uspešen projekt veleslalomski »beli dan KS Trata na Starem vrhu«, ki je vsako leto, prvič pa so ga izvedli leta 1998. S pomočjo sodelavcev mu je uspelo aktivirati vse vasi, ki spadajo v

Krajevno skupnost Trata, tako da so na smučeh stali vsi, od cicibanov do 80-letnice. Ob ugodnih zimskih razmerah še danes poskrbi tudi za urejene tekaške proge na Suhi, v Lipici in na Godešiču.

Sicer pa začetki njegovega aktivnega družbenega dela segajo že v leto 1959, ko se je udeležil enomesečne delovne brigade pri gradnji avtoceste Paračin–Niš, in sicer v kraju Aleksinac. Sledila so leta dela v mladinski organizaciji LTH, kjer je bil zaposlen in bil dve leti tudi predsednik mladinskega aktiva LTH. Kot velik ljubitelj petja se je leta 1985 pridružil Moškemu pevskemu zboru LTH; že naslednje leto je postal predsednik društva, ki ga vodi še danes. S pevskim zborom so vedno popestrili različne kulturne prireditve v Škofji Loki, udeleževali so se območnih pevskih tekmovanj ter nastopali na različnih obletnicah in praznovanjih svojega matičnega podjetja.

Zelo pa je bil Avgust s svojim delom prisoten tudi na športnem področju. Košarka je šport, ki mu pripada že vse življenje. Do 18. leta je igral v mladinski sekciji, kasneje se je izučil za časomerilca, zapisnikarja, deloval je v izvršnem odboru Košarkarskega kluba Škofja Loka in opravljal različne klubske funkcije.

Leta 2003 je za zasluge v športu prejel zlato plaketo kot eden nepogrešljivih sodelavcev v polstoletni zgodovini Košarkarskega kluba Škofja Loka. Dobro pa je bil seznanjen tudi z delom v drugih športih v Škofji Loki, saj je bil leta 1976 izvoljen v izvršni odbor Temeljne telesnokulturne skupnosti Škofja Loka, kakor se je do leta 1980 imenoval današnji Zavod za šport.

Av gust Hartman je še vedno aktiven na vseh zgoraj omenjenih področjih. Vedno je pripravljen pomagati, saj mu je, poleg dela, pomembno tudi pridobivanje novih izkušenj, druženje s prijatelji in zavest, da s svojim delom pomaga tudi širši skupnosti.

Srebrni grb Občine Škofja Loka za leto 2005 prejme GASILSKA ZVEZA ŠKOFJA LOKA

za dosedanje uspešno delo, razvejano dejavnost in uspešno vključevanje velikega števila prostovoljcev in prostovoljk, med njimi tudi velikega števila mladih.

Danes Gasilska zveza Škofja Loka združuje gasilska poveljstva občin Gorenja vas - Poljane, Škofja Loka, Železniki in Žiri, s skupaj 26 prostovoljnimi gasilskimi društvi in dvema prostovoljnima industrijskima gasilskima društvoma. To pomeni, da je ena redkih gasilskih zvez, ki uspešno deluje na območju več lokalnih skupnosti in zna povezovati vsa prostovoljna gasilska društva. V GZS je vključenih več kot 5600 članov vseh starostnih kategorij, kar pomeni, da se v slovenskem prostoru po številu članov uvršča na 2. mesto. Skoraj vsaka krajevna skupnost ima gasilsko društvo, tudi hribovska naselja. V celotni škofjeloški upravni enoti je več kot 4000 gasilcev, kar pomeni, da je vsak deseti občan gasilec. Med njimi je tudi več kot 500 žensk in več kot 1000 mladih.

Sicer pa je bila Občinska gasilska zveza Škofja Loka ustanovljena leta 1955, v Gasilskem domu v Škofji Loki. Vanjo so se takrat vključila PGD Škofja Loka, Stara Loka, Gosteče, Godešič, Virmaše, Zminec in industrijska društva Gradis, Jelovica ter gasilske enote LIP Trata, podjetji Gorenjska predilnica in Tovarna klobukov Šešir. Kasneje so se jim pridružili še OGZ Gorenja vas in Železniki ter gasilski društvi Dobračeva in Žiri. V enovito OGZ Škofja Loka je bilo tako vključenih 20 teritorialnih in pet industrijskih gasilskih društev.

Martina Jelovčan, predsednica Gasilske zveze Škofja Loka, ob prevzemu priznanja iz rok župana Igorja Drakslerja. (foto: Gorazd Kavčič)

Gasilska zveza. Upravni odbor OGZ Škofja Loka leta 1957. (vir: zasebni arhiv)

Gasilska zveza nudi strokovno pomoč prostovoljnim gasilskim organizacijam, koordinira programe usposabljanj in tekmovanj gasilske mladine, članov, članic in gasilskih veteranov. Ureja skupna zavarovanja celotnega članstva, vozil, opreme in gasilskih domov. Z župani sodeluje pri sprejemanju programov dela gasilskih organizacij in financiranja gasilstva. Vodi evidence v skladu s Statutom Gasilske zveze in Pravili gasilske službe. Opravlja in nadzoruje strokovna in dopolnilna usposabljanja gasilcev po prostovoljnih gasilskih društvih, občinskih poveljstvih in na nivoju Gasilske zveze, v skladu s Pravili gasilske službe. Organizira gasilska tekmovanja in preverja znanje operativnih enot na nivoju Gasilske zveze. Opravlja druge skupne naloge, analize in evidence s področja operativne dejavnosti in gasilske službe ter druge naloge v skladu s sprejetim programom Gasilske zveze Škofja Loka, Gasilske zveze Gorenjske ter Gasilske zveze Slovenije. Predvsem pa združuje srčne ljudi, ki so sokrajanom pripravljeni pomagati ob vsakršnih nesrečah.

Občina Gorenja vas - Poljane v letu 2014

Po čem si bomo zapomnili leto 2014?

To je bilo leto referendumov in volitev (lokalnih, državnoborskih in evropskih), zaznamovali sta ga dve veliki naravni nesreči (žled in poplave) ter veliko odprtih delovišč. Obenem je to jubilejno leto, saj je Občina Gorenja vas - Poljane oktobra 2014 obeležila 20-letnico ustanovitve.

Vodenje občine po lokalnih volitvah 2014

Na lokalnih volitvah oktobra 2014 je bil ob 45,7 % volilni udeležbi (kar je 0,5 % nad povprečno udeležbo v državi) izvoljen nov 17-članski občinski svet, župan pa (s 83 % glasov v prvem krogu volitev) ostaja že tretji mandat gospod Milan Čadež.

Občinski svet sestavlja sedem članov SDS, trije so iz NSi, po dva iz SLS ter liste Petra Trčka in skupine volivcev, po en član pa prihaja iz SD, Desusa in Stranke Mira Cerarja. Sedem, torej več kot 40 %, je žensk. Največ svetnikov je iz Krajevne skupnosti Gorenja vas, kar sedem, štirje so iz Javorij, trije s Sovodnja, dva iz Poljan in eden s Trebije; le iz KS Lučine ni niti enega predstavnika.

Prebivalstvo

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (RS) je v Občini Gorenja vas - Poljane v 73 naseljih na 153 kvadratnih kilometrih 2238 hišnih števil, kar je 156 več kot pred desetimi leti.

Število prebivalcev v občini je v letu 2014 raslo - sredi leta je v njej živelo 7361 ljudi oziroma 41 več kot v enakem obdobju leta 2013. Od tega je bilo 14,7 % otrok, starih manj kot 15 let, 67,6 % populacije je bilo stare od 15 do 65 let, približno 17,7 % pa 65 let in več. Povprečna starost prebivalcev je 37,6 let (v RS je 42,4 let). V zadnjih 10 letih se je povečala za 1,3 leta (v RS za 2,3 leti). Občina s 15 živorojenimi otroki na 1000 prebivalcev sodi med 5 občin z najvišjo nataliteto v

državi. Medtem ko v RS prevladujejo družine z enim otrokom (54 % družin v letu 2014), je v občini takih le 37 %. Podobno kot na ravni celotne države je 36 % družin z dvema otrokoma, veliko pa je tudi družin s tremi otroki (19 % - v RS le 7 %) ter s štirimi in več otroki 8 % (v RS le 1 %). Prebivalstvo občine narašča nekajkrat hitreje kot v povprečju v državi (v letu 2014 je bil naravni prirastek v občini 8,1 oseba na 1000 prebivalcev, v RS pa le 0,9 osebe na 1000 prebivalcev). Letos je opazen najštevilčnejši vpis (več kot 20 000 otrok) v prvi razred devetletke v zadnjih letih.

Oktobra 2014 (zadnji dostopni podatki statističnega urada) je bilo v Občini Gorenja vas - Poljane 3075 delovno aktivnih oseb, brezposelnih je bilo 197 oziroma 6,0 %, kar je daleč pod državnim povprečjem (12,6 %). V primerjavi z letom prej (primerjava z oktobrom 2013) se je stopnja registrirane brezposelnosti zmanjšala za 0,6 odstotne točke, medtem ko se je v državi povprečje (iz 13 % v oktobru 2013) zmanjšalo za 0,4 %. Izmed občin, ki spadajo v Upravno enoto (UE) Škofja Loka, je imela oktobra 2014 podobno stopnjo registrirane brezposelnosti Občina Železniki (5,7 %), Občina Škofja Loka je imela višjo stopnjo (8,0 %), Občina Žiri pa nižjo stopnjo (4,4 %) registrirane brezposelnosti. Izobrazbena struktura prebivalstva v občini se zelo približuje republiškemu povprečju.

Infrastrukturni projekti

V letu 2014 se je v občini veliko gradilo. Potekala je gradnja vodovoda in kanalizacije za Gorenjo vas, Hotavljce in Trebijo; nanjo se je občina pripravljala več

Obnova Sokolskega doma v Gorenji vasi.
(hrani: arhiv Občine Gorenja vas - Poljane)

mandatov in je bila uspešno zaključena prav v tem letu. Dograjena je tudi osrednja čistilna naprava v Gorenji vasi, kar bo omogočilo priklop na čistilno napravo prebivalcem od Gorenje vasi do Trebije.

Občina se je lotila energetskih sanacij javnih objektov, tečejo kar tri pomembne obnove javnih objektov (Zdravstvenega doma in Sokolskega doma v Gorenji vasi, zaključena je sanacija prizidka v OŠ Sovodenj), gradi se povsem nova prometna ureditev v Poljanah, ob Kulturnem centru slikarjev Šubic.

Zaključuje se tudi obvoznica v Gorenji vasi. Za začetek njene gradnje so prav na občini v zadnjih letih odigrali ključno vlogo, predvsem z ločitvijo projekta gorenjevaške obvoznice od 4. razvojne osi, ki sta se do leta 2008 obravnavali skupaj – kot celota.

Občina je izdelala podrobní prostorski načrt, ki je občinskega in državnega pomena, in seveda najpomembnejše, dogovorila se je z lastniki objektov in zemljišč, da so sploh lahko pričeli graditi. Veliko delo so opravili tudi pri drugih prostorskih dokumentih, sprejeli so urbanistični akt za območje telovadnice in zdravstvenega doma v Gorenji vasi ter toplic v Kopačnici, v decembru pa se je začela tudi javna razgrnitev prenovljenega občinskega prostorskega načrta, ki je najpomembnejši prostorski akt v občini.

Začeto delo bo občina na vseh področjih nadaljevala tudi v prihodnje. Zaključiti mora začete investicije, izvesti ukrepe trajne sanacije po letošnjih elementarnih nesrečah, izboljšati stanje na občinskih cestah ter tekoče izvajati vse redne naloge. Za prihodnje leto pričakuje, da bo pridobila potrebno dokumentacijo za večnamensko dvorano v Gorenji vasi ter gradbeno dovoljenje za vodovod Lučine. Veliko pričakujejo tudi od novega programskega obdobja evropskih pomoči, kjer bodo v prihodnjem letu prvi razpisi, na katere se bodo dobro pripravili in tako odprli nove projekte za več prihodnjih let.

Gradnja gorenjevaške obvoznice, december 2014. (foto: Damjana Peternelj)

Gospodarstvo

V občini je bilo leta 2014 (zadnji dostopni podatki Statističnega urada RS) 1351 delovnih mest, kar je 74 več kot v letu 2013 oziroma 219 več kot v letu 2008 (pred začetkom splošne gospodarske krize). Ob rastočem številu zaposlenih domačinov (prebivalcev občine), ki najdejo delo v občini, pa delež delovnih mest v občini, ki jih ti zasedajo, z leti pada: iz 70 % (790) v letu 2008 na 63 % (812) v letu 2013 in na 62 % (831) delovnih mest v letu 2014. Od skupno 2774 zaposlenih občanov v letu 2014 jih je 30 % delo našlo v domači občini, velik del pa se jih vozi v bližnje občine: v Škofjo Loko (25,1 %), Ljubljano (13,8 %), Žiri (10,2 %), Cerkno (3,4 %), Železnike (1,4 %) itn. Obenem se zmanjšuje število zaposlenih kmetov v občini (po zadnjih podatkih jih je še 225, kar je 45 manj kot pred enim letom).

Po podatkih AJPes je bilo v občini konec leta 2014 registriranih 613 podjetij in samostojnih podjetnikov, v zadnjem letu se je njihovo število povečalo za 41. Največji delodajalci so Polycom Škofja Loka iz Poljan nad Škofjo Loko z več kot 150 zaposlenimi, Marmor Hotavlje z okrog 120 zaposlenimi in Termopol s Sovodnja z okrog 100 zaposlenimi. Zaostajanje višine plač v občini za povprečnimi republiškimi plačami se zmanjšuje. Oktobra 2014 je bila povprečna neto plača zaposlenega v občini povprečno 976 EUR, kar je le 31 EUR pod slovenskim povprečjem. Nekatera podjetja v občini pa so celo zelo uspešna. V letu 2014 je za poslovanje v preteklem letu prejelo podjetje Polycom nagrado GZS za izjemne gospodarske in podjetniške dosežke.

Občina vzpostavlja ugodno okolje tudi za razvoj podjetništva, kot npr. z vzpostavitvijo industrijskih con Todraž in Dobje. Gospodarska cona Todraž, ki jo je občina predhodno komunalno opremila, je izjemno intenzivno zaživela, odprtih je bilo veliko novih delovnih mest, s prostorskim načrtom občine je omogočena tudi njena širitev.

Občina pomaga podjetnikom tudi s subvencijami prek javnih razpisov za samozaposlovanje, zaposlitve novih delavcev, udeležbo na sejnih ... Podjetniške ideje se razvijajo, vlog za dodelitev subvencij je vedno več, zato bo občina v naslednjem letu sredstva za ta namen povečala.

Turizem in turistična ponudba

Turizem je ena od priložnosti za nadaljnji razvoj občine in spodbujanje njegovega razvoja bo še naprej ena prednostnih nalog občine. Poljanska dolina je bila vedno privlačna. Da bo še bolj, bomo vsi skupaj poskrbeli tako, da bomo ponudili čim več zanimivosti, ki bodo turiste v naših krajih zadržale dlje časa.

Predvsem v zimskem času je bil zadnja leta najpomembnejši turistični center Stari vrh s svojim smučarskim centrom in ponudbo kmečkega turizma. Visoke investicije v žičniške naprave ter slabi zimi zadnji dve leti so podjetje Smučarski center Stari vrh pripeljali v finančne težave. Dolgoročne rešitve za smučarski in

kmečki turizem na tem področju občina išče v sklopu priprave Strategije razvoja turizma na Škofjeloškem do leta 2020.

Z oblikovanjem nove blagovne znamke *Poljanska dolina, dežela pod Blegošem* je bil letos narejen pomemben korak k boljši turistični prepoznavnosti te doline. Predstavitev Poljanske doline in poljanskih dobrot pod enotno podobo, z uporabo navedene blagovne znamke, je bila na gostovanjih v Ljubljani in sosednji Avstriji dobro sprejeta. Prvi rezultati čezmejnega sodelovanja so že vidni.

Z namenom večje prepoznavnosti Poljanske doline kot naravne celote bo občina nadaljevala s promocijskimi aktivnostmi, prva bo že spomladi na Dunaju, kjer bodo predstavili pomembne Poljance, ki so tam delovali. Poleg tega je v pripravi sodobna spletna stran, kjer se bodo lahko predstavili vsi tisti, ki v tej dolini delajo, ustvarjajo in bi bili radi prepoznavni, obenem bi pa s pomočjo te strani lahko tudi kaj prodali. Na Facebooku občina že oglašuje prireditve in druge zanimivosti, spletna stran Poljanska dolina pa bo zaživela februarja 2015.

Turistično ponudbo občine bogati občinski kolesarski krog, ki so ga domačini lepo sprejeli, privablja pa tudi kolesarje od drugod. Obenem že poteka urejanje občinskega pohodnega kroga. Ob ponudbi rednih vodenih ogledov, ogledov po naročilu ter tematskih spremljajočih dogodkih se obisk v utrdbah Rupnikove linije povečuje. Za turistično-kopalni center v dolini Kopačnice se delno spremeni prvotni predlog ureditve in projektna skupina izboljšuje idejne zasnove.

Vedno večje zanimanje je tudi za poroke in druge dogodke na Visokem. Občina želi v Tavčarjevem dvorcu Visoko razširiti razstavne prostore ter pričeti z obsežno obnovo pritličja, gospodarskega poslopja in okolice dvorca. V načrtu je, da bi v dvorcu (kot osrednjem objektu) v pritličnem delu uredili in razširili razstavo o Ivanu Tavčarju, v gospodarskem poslopiju pa postopoma začeli s prenovo kletnih prostorov in hleva v večnamenski prostor, ki bi bil namenjen porokam in drugim prireditvam. Občina bo intenzivno nadaljevala s promocijo projekta Poroke na Visokem in se na omenjeni lokaciji trudila izpeljati čim več odmevnejših prireditev. Med letošnjimi moramo omeniti Mednarodni festival praženega krompirja, ki je kljub slabemu vremenu privabil na tisoče obiskovalcev. Glede na dolgotrajen jesenski dež in blato je tudi prva izvedba športno-zabavne prireditve Blatfejt, pod geslom Z glavo v blat, nč se bat, našla na Visokem svojemu namenu primerno prizorišče. Odziv prijavljenih (356) tekmovalcev je presenetil tudi same organizatorje.

Družabno življenje, kultura in šport

Za organizacijo prireditev bodo spet na voljo prostori v obnovljenem Sokolskem domu. Študentje imajo lepe prostore v zdravstveni postaji, kjer se lahko družijo in ustvarjajo.

Gasilstvo. Gasilci PGD Lučine so prevzeli novo gasilsko vozilo, za katerega so skoraj polovico sredstev zbrali s prispevki krajanov in prostovoljnim delom.

PGD Sovodenj je svojo 60-letnico zaznamovalo s popravljenim vozilom, ki jim ga je to leto poškodoval žled. PGD Poljane je praznovalo 120 let organiziranega gasilstva. Državno priznanje s področja varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami sta prejela: PGD Poljane (zlati znak Civilne zaščite) ter član Jamarskega društva Gorenja vas Branko Mur (bronasti znak Civilne zaščite).

Šport. 20-letnico je praznovalo Športno društvo Marmor Hotavlje. 40 let Planinskega društva Gorenja vas so obeležili z izdajo zbornika. Koča na Blegošu je prejela priznanje –Družinam prijazna planinska koča.

Pomembne tekmovalne dosežke so dosegli: Barbara Klinec z ekipo (2. mesto v smučarskih skokih na mladinskem svetovnem prvenstvu v Predazzu v Italiji), Gašper Oblak iz Podobena, za katerega je bila to prva taka izkušnja, ter Matej Oblak iz Gorenje vasi (aktivna udeleženca zimskih olimpijskih iger 2014 v Sočiju v Rusiji), maratonec Anton Kosmač s Hotavelj (zmagovalec v nemškem Ulmu), karateist Aleš Čadež iz Karate kluba Ronin Poljane (bronasto medalja na svetovnem prvenstvu v Tokiu na Japonskem), letos ustanovljeno Društvo OPV šport iz Lučin (2. mesto na državnem rally prvenstvu med nosilci licence AŠ2005).

Kultura in kulturna dediščina. Blagoslovljen je bil obnovljeni oltar v cer-

Žegnanje na Jarčjem Brdu. (foto: Jure Ferlan)

kvi v Stari Oselici, večino sredstev za obnovo so prispevali krajani sami. Slovesno se je zaključila skoraj 10-letna obnova romarske cerkve na Jarčjem Brdu (župnija Javorje), za katero so večino sredstev prav tako prispevali župljani sami, ter obnova Marijine kapele na Poljanski cesti v Gorenji vasi, ki je bila postavljena v spomin na veliki požar leta 1901.

Od nas se je poslovil pisatelj Vladimir Kavčič iz Podgore (20. 7. 1932–22. 7. 2014), ki je za svoje literarno ustvarjanje prejel več nagrad in

priznanj, v letu 2014 tudi največjo – Prešernovo nagrado. Na pokopališču v Stari Oselici se je od njega s spoštljivimi besedami poslovil njegov prijatelj in sovaščan Anton Bogataj.

Dogodki, ki so zaznamovali leto 2014

Leto 2014 si bomo še posebej zapomnili po dveh velikih naravnih nesrečah.

Zaradi vremenske ujme je občino prizadela največja naravna nesreča v 20. letih njenega obstoja, saj tako uničujočega žledoloma ne pomnijo niti najstarejši občani, v prvih dneh februarja je bil velik del občine povsem odrezan od sveta. Žled je 6 dni podiral drevesa, ki so ponekod padala na stavbe, pretrgane so bile

prometne in telefonske poveza-
ve – tudi dva odseka državne
ceste proti Škofji Loki in
Sovodnju; ponekod so bili tudi
več dni brez elektrike.

Glavnino pomoči prizade-
temu prebivalstvu so opravili
domači gasilci (od 1. do 12.
februarja je 1115 gasilcev opravi-
lo 11.885 ur prostovoljnega
dela, bili so prvi na terenu in
opravili največ nevarnega dela),
domačini in prostovoljci ob
pomoči slovenske vojske, ki so
pomembno pripomogli k
odpravljanju izredno težkih raz-
mer. Ugotovljena škoda (predvsem v gozdovih in na infrastrukturi) je ogromna,
v občini je poškodovan desetletni redni posek lesa. Čez leto so bila izvedena naj-
nujnejša dela za odpravo posledic (domačini so imeli ogromno dela s čiščenjem
gozdov), vendar sanacija še ni končana.

V noči s torka, 21. oktobra, na sredo, 22. oktobra, pa so našo občino priza-
dele še katastrofalne poplave. Poljanska Sora je ponoči pri Zmincu dosegla sto-
letno vodo. Podoba je bila taka, kot je bila pred sedmimi leti v Železnikih.
Poškodovani so bili cestna infrastruktura, kanalizacija in javni (tudi letos novo-
zgrajeni) vodovod. Poplavilo je več kot 70 stanovanjskih, gospodarskih in indu-
strijskih objektov. Najhuje je bilo v hotoveljski grapi, kjer je voda za seboj pustila
pravo razdejanje. V Hotovlji je zalilo kletne prostore in prva nadstropja hiš ozi-
roma stanovanj. Škoda je velika tudi v dolini Brebovnice, posebej na Dobravi, v
Žirovskem Vrhu in Bačnah. Pri odpravljanju posledic poplav je sodelovalo več kot 512 gasilcev
iz sedmih društev, opravili so več kot 5.000 ur prostovoljnega dela.

S svojo požrtvovalno pomo-
čjo so domači gasilci opravili res
veliko delo, za kar jim gre poseb-
na zahvala. Zahvala gre tudi dru-
gim občanom in prostovoljcem,
ki so nesebično pomagali ljudem
v stiski ter sodelovali pri odpra-
vljanju posledic nesreče.

Čiščenje vodotokov po februarjem žledu.
(hrani: arhiv PGD Sovodenj)

Karloški mlin po oktobrski poplavi. (foto: Ines Lamprecht)

Občinski nagrajenci 2014

Naziv častni občan Občine Gorenja vas - Poljane so posthumno podelili letošnjemu Prešernovemu nagrajencu, pisatelju **Vladimirju Kavčiču**, za njegovo obsežno pisateljsko delo.

Priznanje župana Občine Gorenja vas - Poljane Milana Čadeža je za izjemne rezultate na najtežjih mednarodnih gasilskih tekmovanjih prejel **Gregor Stanonik**.

Priznanja občine pa so prejeli: **Breda Bogataj** za dolgoletno prostovoljno delo v Krajevni organizaciji Rdečega križa Gorenja vas in 10-letno vodenje skupine Zarja, **Društvo podeželskih žena Blegoš** za ohranjanje in razvoj pestrih podeželskih dejavnosti, **Planinsko društvo Gorenja vas** za 40-letno uveljavljanje planinstva, ter **PGD Sovodenj** za 60-letno požrtvovalno delo in pomoč krajanom.

Plaketo so podelili **PGD Poljane** za prostovoljstvo in požrtvovalnost v preteklih 120 letih ter uspešno soočanje z gasilskimi izzivi sodobnega časa.

Občinski nagrajenci z županom Milanom Čadežem (prvi z leve), Breda Bogataj (peta z leve), Gregor Stanonik (skrajno desni), vsi ostali so predstavniki nagrajencev, ki so v njihovem imenu prišli po priznanja. (foto: Vito Debeljak)

Gradivo in spomini

Otroške igre iz Škofje Loke in njene okolice

Kot mentorica otroške folklorne skupine, učiteljica razrednega pouka in soavtorica zbornika, ki je izšel ob 1000-letnici vasi Godešič, kjer sedaj živim, sem vrsto let zbirala različno gradivo o življenju naših prednikov iz Škofje Loke in njene okolice.

Zapisovala sem tudi igre, s katerimi so si otroci krajšali čas, kadar niso bili zaposleni z delom. Vedno se je ob druženju zbralo veliko otrok, število ni bilo pomembno, vsak, ki je prišel, se je vključil v igro. Vaški otroci so se igrali na dvoriščih, skednjih, pod kozolci, na senikih, bližnjih travnikih, v sadovnjakih in gozdovih. Loški (mestni) otroci pa so se igrali v »pasjem skretu« - trikotnem prostoru pred Homanovo hišo - in na prostoru desnega brega Selščice pred njenim izlivom v Soro, ki so ga imenovali »rajtšola«. Zgodovina »rajtšole« se začne po bitki pri Custoci v Padski nižini, ko se je garnizon avstro-ogrske vojske vračal po Poljanski dolini in se ustavil v Loki. Vojaki so bili nastanjeni v Jesharni, konje pa so imeli privezane pod kostanji na tem prostoru. Tam so jih vsak dan jezdili in urili in zato

Rotka Košir, Stara Loka, 1932.

(hrani: Loški muzej Škofja Loka)

poimenovanje »rajtšola«. Kasneje se je ta prostor spremenil v otroško zbirališče, kjer so se otroci igrali mnoge spodaj opisane igre.

Poklopčkanje

To je bila zelo priljubljena igra skrivanja in lovljenja. Z izštevanko so izbrali nekoga, da je mižal. Glavo je naslonil na drevo ali steno, se pokrival z dlanjo čez oči, štel do 50, ostali pa so se medtem skrili. Ko je mižeči prenehal šteti, je rekel: »En, dva, tri – kdor ni skrit, ta miži.« Pričel jih je iskati, kogar je videl, je tekel do mesta štetja in ga takole poklopčkal: »En, dva, tri, Tomaž, ti mižiš.« Iskal je naprej, skriti otroci pa so ga poskušali poklopčkat. Z »mižanjem« je nadaljeval prvi poklopčkanec. Velikokrat so se tako dolgo iskali, da se je marsikdo zaradi dolgega čepenja kar sam prikazal.

Gnilo jajce

Igrali so se na prostem, otroci so naredili krog in počepnili. Eden je z robcem v roki hodil po zunanjem delu kroga in govoril: »Kdor se ozira, jo po hrbtu dobi.« Nekomu od čepečih je spustil robec na tla in tekel naprej. Če je ta robec otipal, je moral tistega, ki mu ga je nastavil, uloviti, preden pride okoli kroga do mesta, kjer mu je bilo »gnilo jajce« (robec) podtaknjeno. Če je bežečega ujel, je bil potem ta gnilo jajce, to je tisti, ki je čepel na sredini kroga, lovec pa je naprej nosil robec. Iz kroga ga je lahko rešil šele tisti, ki bodisi ni opazil robca za svojim hrbtom ali se je oziral okoli sebe.

V štirncu glejte

Otroci pri igri »v štirncu glejte« na Historialu, Škofja Loka, 2011, na vrtu škofjeloškega gradu. (zasebni arhiv: A. Hafner)

Podobna kot gnilo jajce je igra v štirncu glejte (štirna je vodnjak, kjer so črpali vodo). Z izštevanko so s kamenčkom, krpo ali robcem nekoga izbrali. Ostali so sklenili krog, se sklonili, kakor da gledajo v štirno, in gledali proti sredini. Po zunanjem robu kroga je hodil izbrani in z monotonim glasom ponavljal:

*»V štirnco glejte,
v štirnco glejte,
kako se bleš´i,
kdor se ozira,
jo po hrbtu dobi.«*

Skrivoma so se ozirali, kaj se je dogajalo za hrbtom. Če so se ozirali preveč, so jih lahko dobili po hrbtu. Tisti, ki je hodil ob krogu, je na tla neopazno spustil kamenček, hodil dalje ter ponavljal besedilo. Če je tisti, za čigar hrbtom je bil kamenček, kamenček opazil, ga je moral hitro pobrati in steči. Tisti, ki ga je izpustil, pa je moral biti tako hiter, da je zasedel izpraznjeno mesto v krogu. Če mu to ni uspelo in ga je ta iz kroga ujel, mu jih je naložil po hrbtu. Pregarjalci so se menjali, igra se je ponavljala, dokler niso bili na vrsti vsi. Včasih pa so se igre tudi prej naveličali ali se sprli med seboj.

Za tiče prodajat

To igro so se največkrat igrali na podu. Eden je skril namišljeno gnezdo (skupaj je zvil malo trave ali sena), ostali so morali ven in potem so gnezdo vsi iskali. Tisti, ki ga je našel, ga je naslednji skril in ga mu ni bilo treba več iskati.

Včasih pa so iskalcu gnezda pomagali z besedama »topl´, hladn´«. Toplo je pomenilo, da je blizu skritega gnezda, hladno pa, da se od njega oddaljuje.

Trden most

Več je bilo otrok, zanimivejša je bila igra. Dva otroka sta z iztegnjenima rokama v zraku držala most. Izbrala sta si dva predmeta. Ko je prišel »vlak« z ostalimi otroki do mostu, je vodja vlaka vprašal: »A je kej trden most?« Ko sta igralca mostu pritrdila, je spraševal naprej: »A gre lahk´ naša vojska skoz´?« Igralca mostu sta mu ponovno pritrdila: »Lahk´, sam´ ta zad´nga pobka boma pa ujel´.« Zadnjega

Otroci pri igri »trden most« na Historialu, Škofja Loka, 2011, na vrtu škofjeloškega gradu. (zasebni arhiv: A. Hafner)

otroka sta ujela in ga tiho vprašala, katerega od ponujenih predmetov ima raje. Če je otrok na desni strani mostu izbral npr. jabolko, otrok na levi pa srnico, ujeti otrok pa si je izbral jabolko, je šel na desno stran mostu. Tako se je ponavljalo, dokler ni prišel na most zadnji v koloni. Tedaj sta dvignila roke, otrok je tekal pod mostom, ostali pa so vzklikali: »Ponedeljek, torek, sredo, četrtek, petek, sobota,« pri nedelji pa sta ga ujela. Tudi zadnji je moral odgovoriti na vprašanje, kaj si želi. Potem so se »vagali«; otroka na mostu sta se tesno prijela za roke, ostali, ki so bili za njim, pa za pas. Vsi so napeli mišice in vlekli nasprotnike k sebi, da bi jih premagali. Tista stran, ki se je pretrgala ali padla, je igro izgubila.

Kamenčke talat

Otroci so se posedli v ravno vrsto, največkrat na hlod, nizko ograjo ali kar na tla. Eden je bil prodajalec, drugi uganjevalec. Roke so sklenili v naročje in za toliko razprli dlan in prste, da je »talalec« kamenčka lahko segel mednje. Prodajalec je šel nad njihovimi rokami in govoril: »Podam, podam kar sam rad imam.« Med govorjenjem je enemu spustil kamenček v roke. Uganjevalec, ki je stal malo vstran, je moral ugotoviti, kdo ga ima v rokah. Če je uganil pravega, je ta takoj stekel naokoli, uganjevalec pa ga je lovil. Če je pobegli zasedel svoj prostor, preden ga je uganjevalec ujel, je moral spet uganjevati.

Kadar pa so se to igro igrale samo dekleta, so »talale rinčke« (prstane) in govorile: »Rinček talam, dobr' ga skrij.«

Kapcinar je kapco zgubu

V Škofji Loki imajo svoj samostan tudi kapucini, zato je bilo igranje te igre zelo priljubljeno. Pri njej je sodelovalo različno število igralcev. Izbrali so »gospoda kapcinarja«. Vsak si je našel tri predmete in jih spravil v žep. Določili so si šaljiva imena, ki so jim pripadala po njihovi naravi, obleki ali pa kar tako: »ta kisl«, »ta pegast«, »ta r' men«, »ta sikn«, »ta teč' n« ...

Igro prične gospod kapcinar: »Gospod kapcinar je kapco zgubu, kdor jo najde, naj jo da nazaj! Ta teč' n!« Ogovorjeni vpraša: »A jest?« »Ti ja,« odgovori gospod kapcinar. »Jaz pa že ne«, še vedno ugovarja prvi. Kapcinar vpraša: »Kdo pa drug?« »Ta sikn,« pokaže na naslednjega. Ta se tudi izmika in pokaže na naslednjega z enakimi besedami. Tako se nadaljuje, dokler se nekdo ne zmoti pri imenu.

Pogovor teče vedno hitreje, zato morajo biti sodelujoči zelo pozorni, da se jim ne zaplete jezik. Komur se to zgodi, mora kapcinarju dati en predmet (npr. oreh, storž, kamenček ...). Ko kapcinar zbere vse predmete, deli kazni. V roke vzame enega od izbranih predmetov in ga skrije. Ostale vpraša, kakšno kazen naj dobi tisti, čigar predmet drži v roki. Igralci si izmišljujejo čimbolj zanimive in šaljive kazni, ki jih mora izbrani tudi izpolniti.

Klince bit

To je bila igra, pri kateri so fantje in dekleta preizkušali svoje znanje in moč ter se, predvsem fantje, postavljali pred dekleti. Igralci so se postavili v vrsto, pred njo so narisali črto, nekaj metrov za njo pa še eno. Večja ko je bila razdalja med črtama, težje jo je bilo premagati. In kako so jo premagovali? V roki so imeli krajšo ošiljeno vrbovo ali leskovo palico in loparček ali leseno deščico. Zašiljeno palico so vrgli v zrak in jo z loparjem odbili. Če je pristala za oddaljeno črto, je bilo to dobro; dlje za črto se je zapičila, boljši metalec je bil in bolj se je postavljajl pred ostalimi.

Otroci pri igri »klince bit« na Historialu, Škofja Loka, 2011, na vrtu škofjeloškega gradu. (zasebni arhiv: A. Hafner)

Koza klanf

To je bila zelo priljubljena igra, pri kateri je sodelovalo veliko otrok; igrali so se pred steno ali ograjo. Včasih so prostor ogradili tako, da so s palico narisali krog/prostor. Na določeno razdaljo od črte, za katero so se igralci prej dogovorili, so postavili večji kamen, nanj pa manjšega, namesto kamna je dobro služilo tudi poleno, in tako so dobili kozo. Z izštevanko so določili

Otroci pri igri »koza klanf« na Historialu, Škofja Loka, 2011, na vrtu škofjeloškega gradu. (zasebni arhiv: A. Hafner)

pastirja, ki je pazil na kozo. Ostali igralci so se s polenom v roki postavili za črto in poskušali zbiti kozo. Kdor jo je zadel, je dobil točko. Pastir je moral hitro postaviti kozo nazaj in med tem so igralci, ki so že metali, a zgrešili, lahko pobrali svoje poleno. Tudi ti so morali biti zelo hitri, saj jih je pastir v svojem prostoru lahko lovil. Če je bil v postavljanju kože dovolj hiter, je lahko ujel najpočasnejšega otroka s polenom in se znebil svojega sramotnega položaja. Metalec le takrat ni bil ujet v pastirjevem prostoru, ko je v roki držal poleno in se z njim dotikal zemlje, pastir pa je lahko lovil le do črte. Kadar je bila koza podrt, so otroci kričali: »Koz, ščije, koza ščije.«

Skopc

Igrali so se v sadovnjaku, vsak si je izbral drevo in se postavil k njemu. V sredi pa je stal deček – »skopc«. Otroci so si namigovali med seboj in si menjavali prostore, »skopc« pa je prežal, kdaj bo kje izpraznjeno mesto in ga skušal zasesti. Tisti, ki je pri menjavi prostorov ostal brez drevesa, je postal »skopc« in igra se je nadaljevala.

Škarjice brust

Igra izhaja iz tistih časov, ko so po hišah hodili brusilci nožev in škarij. Je podobna igra kot skopc, le da brusilec škarjic hodi od enega do drugega, striže s kazalcema in govori: »A ´mate kej škarij za nabrus ´t?« Medtem ko on pred nekom stoji, se ostali menjajo in brusač oprezuje za praznim mestom oziroma drevesom. Tisti, ki ostane brez drevesa, brusi naprej.

Ravbarji in žandarji

Igrali so se večinoma fantje. Razdelili so se v dve enakovredni skupini in se vnaprej dogovorili, na kako velikem območju bo igra potekala. Pri delitvi na ravbarje in žandarje pa so tudi goljufali, zlasti kadar naj bi bili skupaj fantje, ki se že po ljudskem izročilu niso najbolj razumeli (npr. Puštalci in fantje s Placa).

Eden od igralcev se je sklonil naprej in sklenil roke v naročje, drugi je stal za njegovim hrbtom in je ob vsakomur, ki ga je »pobunkal« – potrepljal po zadnji plati, mižečega vprašal: »Bum, bum, kdo je ta?« Mižeči je odgovoril: »Žandar.« Ali: »Ravbar.« Mižeči je približno je vedel, koliko je fantov in kolikokrat mora reči žandar ali ravbar, da jih bo razdelil na polovico. Spraševalec pa je včasih, kljub določilu mižečega, z rokami nakazoval, v katero skupino naj se določeni postavi, čeprav je mižeči ukazal drugače; po tej goljufiji so bili skupaj tisti, ki so želeli biti in skupaj.

Skupina ravbarjev se je skrila, medtem ko so žandarji ob steni ali drevesu mižali in štelili do 50, 100 ... Žandarji so določili prostor, ki je predstavljal zapor,

vanj so pripeljali polovljene ravbarje. V zaporu je žandar pazil, da jim ravbarji niso ušli ali da jih neujeti niso prišli rešit. Vsakega ujetega ravbarja se je žandar moral dotakniti oziroma ga ujeti. Igra je bila končana, ko je bil ujet zadnji ravbar, večkrat pa se je končala že prej, če sta se skupini med igro sprli.

Nožkanje

V začetku prejšnjega stoletja je bila med fanti zelo priljubljena igra z nožki, v njej je sodelovalo več fantov. Ker jim starši niso dovolili imeti nožičev, so jih od doma večkrat odnesli skrivaj. V zemljo so jih metali iz različnih položajev: z glave, nosu, brade, s komolca, prstov na roki pa tudi s popka, kolena, pete ... Nož se je moral v zemljo zapičiti navpično in tisti, ki mu je to največkrat uspelo, je bil zmagovalec. Igra se je nadaljevala z leseno palčko – s »cvečkom« ali »klincem«. Zmagovalec je lahko največkrat (npr. 3-krat) udaril z nožičem po »klincu« in ga tako zabil v zemljo (kolikokrat je smel udariti, so se dogovorili že vnaprej). Drugo uvrščeni je udaril enkrat manj kot prvi, tretji dvakrat manj in tako dalje. Zadnji, poraženec, pa je moral »klinc« iz zemlje izvleči z usti .

Svinjo past

Igro »svinjo past« so se fantje igrali na dvorišču ali travniku. Na obodu – krožnici večjega kroga so naredili manjše jamice. Vsak igralec je v eno od njih dal daljšo palico. Eden od igralcev ni imel svoje luknje, le palico in »svinjo« (kos lesa ali žogo iz cunj), ki jo je vrغل v krog. V sredini kroga je bila večja jama, kamor so skušali pripeljati »svinjo«; zmagal je tisti, ki mu je to uspelo.

Igralci so palice držali v svojih jamicah in skušali pastirju s palico izbiti »svinjo« iz sredine. Med seboj so si nagajali tako, da so takoj, ko je nekdo dvignil palico iz svoje jamice, tja dali svojo palico. Tako so med seboj hitro menjali jame in s tem omogočili pastirju, da je spet pripeljal svojo »svinjo« v sredino kroga, nazaj v svinjak.

Nikoli nista smeli biti dve palici v eni jamici. Tisti, ki je zaostal, je moral potem iti past »svinjo«, ostali so mu nagajali: »Svinjski pastir – fuj, fuj ...«

Med dvema ognjema

Tudi danes je ta igra še vedno zelo priljubljena. Otroci so razdeljeni v dve enakovredni skupini, označijo dve enako veliki polji. Vsaka skupina izbere odposlanca. Igralci v polju si z njim podajajo žogo in skušajo zadeti igralce v nasprotnem polju. Tisti, ki prvi zadenejo vse nasprotnne igralce, zmagajo. Včasih niso imeli prave žoge, naredili so si jo kar iz nogavic, cunj ali svinjskega mehurja.

Izdelovanje oblekic iz lapuha

Deklice so hodile ob potoke opazovat, kdaj bodo lapuhovi listi dovolj veliki, da bodo iz njih lahko izdelovale oblekice. Ko so bili listi največji, so jih rezale, strigle, oblikovale in spenjale s pomočjo borovih iglic. Tekmovale so, katera bo naredila lepšo oblekico in ji bo bolj pristajala.

Metanje kamenčkov – žabice

Fantje so mnogokrat na skrivaj lovili ribe. Lovili so jih z roko, predvsem tiste, ki so se skrivale pod skalami. Ob ribolovu je bilo priljubljeno metanje kamenčkov v vodo. Stali so v vodi in vrgli prodnik, ki je moral biti čimbolj ploščat. Trudili so se, da so ga vrgli tako, da se je kamenček odbijal od vodne gladine in posnemal skakanje žab. Verjeli so, da je ura toliko, kolikorkrat se je kamen odbil od vode.

Otroci na kopališču v Vincarjih, Škofja Loka, po letu 1918. (hrani: Loški muzej Škofja Loka)

Krašenje grobov

Pripovedovali so mi, da so si ob prazniku vseh svetih dekleta krajšale čas s krašenjem zapuščenih grobov. Ob koncu oktobra so se odpravile proti Crngrobu, kjer so nabrale poseben mah in enolistno praproto. Zapuščene grobove so uredile tako, da so najprej porezale suho travo in jo znosile stran (včasih so imeli vsi grobovi samo travnato rušo, brez betonskih ali marmornatih okvirjev). Na gomili so iz praproti naredile zvezdice ali srčke. Na sredino so postavile kamenček, da je oblika ostala trdna, čezenj pa položile mah, da so ga skrile. Dan po vseh svetih ni bilo pouka, zato so bila dekleta lahko ves čas na pokopališču. Na nekaterih grobovih bogatih ljudi je bilo veliko »vsesvetarc« (krizantem), zato so tam potrgale

samo cvetove in na zapuščenih grobovih iz njih naredile križ. Tam, kjer je gorelo več sveč, so po eno vzele in jo prinesle na grob, kjer ni bilo nobene. Fantje pa so nabirali ostanke voska, ki so ga porabili za izdelavo bakel za božič.

Nabirka prešč

Marta Igličar (doma z Godešiča) mi je pripovedovala, kako so otroci po vasi »fehtali« prešce.

Pred vsemi svetimi so kmečke gospodinje pekle prešce, to so bili majhni hlebčki kruha, pečeni iz »soršce« (pol ržene in pol pšenične moke). Otroci revnejših družin so na dan vernih duš hodili po hišah prosit te prešce. Ko so prišli k hiši, jim jih je gospodinja dala, otroci pa so se zahvalili z »boglonej.« To pohajkovanje od hiše do hiše pa je bilo zanimivo tudi kmečkim otrokom, vendar si niso upali prosit v domači vasi, kjer so jih poznali, zato so šli v sosednjo vas Reteče.

ZIMSKE IGRE

Sankanje

V zimskem času je bilo posebno priljubljeno sankanje. Pravih sank ni imel nihče, vsak se je znašel po svoje, samo da je šlo čim hitreje. Moja mama Francka Pokorn, ki je bila doma v Breznici pod Lubnikom, se spominja, kako ji je brat izdelal sani. Iz ploha je izrezal stranske krivine in jih okoval s starimi, odsluženimi

Loški fantje in dekleta se sankajo, Škofja Loka, 1925. (Ihrani: Loški muzej Škofja Loka)

»šinami« lojtrnika. Na stranice je bil pribit ploh, na katerega si se usedel. Med stranskima krivinama so bile pribite lesene prečke, ki so sani vezale, spredaj je bila pritrjena stranica za vlečenje. Bile so tako velike, da sta se lahko peljala dva otroka, vendar tako težke, da sta jih mlajša otroka zelo težko vlekla. Podnevi so se sankali mlajši otroci, zvečer – posebno ob polni luni – pa starejši fantje in dekleta, in sicer s sanmi, ki so bile namenjene vleki butar ter drv iz gozda.

Gojšklanje s šteklačem

V zimskem času, ko so bajerji zaledeneli, so se otroci želeli drsati. Denarja za drsalke ni bilo, zato so si naredili »gojškle«. Izrezali so jih iz lesa, in sicer v obliki žemlje. Na sredo so pritrdili staro nabrušeno pilo, na enem delu so izvrtali luknjice, skozi katere so potegnili vrvico, da so si jo lahko spredaj privezali okoli stopala, zadaj pa okoli gležnja. Da pa so se lahko drsali, so si pomagali z visoko palico, približno tako veliko kot drsalec, imenovano »šteklač«. Palica je imela spodaj pribit žebelj, ki se je pri odtrgovanju zapil v led. Drsalec je palico držal z obema rokama in se z njo odtrgal. »Gojškle« so imeli večinoma fantje, deklice pa so imele na čevljih nabite žbice (žeblice s kapco) ali pa obute cikle in so se drsale kar z njimi.

VELIKONOČNE IGRE

Tilčanje in valjenje pirhov

Na velikonočno nedeljo, še posebno v ponedeljek, je bilo najbolj zanimivo po vseh vrtovih in dvoriščih, kjer se je veliko otrok, mladine in odraslih zbralo pri »tilčanju« in valjenju pirhov. Še posebej je bilo v teh dneh zanimivo v vaški trgovini »Pri Tonk« na Godešiču, kjer se je vedno zbralo veliko ljudi. Kdor je imel denar, je v kupil pomaranče za sekanje. Pomarančo so položili na tla, najbolje v kakšen kot, da se ni valila. Postavili so se vstran na določeno razdaljo in vanjo metali kovanec. Komur je kovanec ostal v pomaranči, jo je dobil.

Pomaranče so dobili tudi tako, da se je zbrala skupina, npr. petih. Vsak je dal manjšo vsoto denarja in tako imel pravico do žrebanja. Iz vrečke so vlekli številke in tistemu, ki je potegnil najvišjo, je pomaranča pripadla.

Niso pa sekali samo pomaranč, ampak tudi pirhe; temu so rekli »tilčanje«. Pirh so postavili v kot in vanj metali kovanice, za katere ni bilo nujno, da so bili še veljavni. Nekateri so se zelo trudili in poskušali nagniti celo telo naprej tako, da so se po metu kovanca komaj ujeli na roke. Za to igro so vzeli večja jajca, tudi račja.

Nekateri pa so pirhe kotalili. Na zaboj ali ob klopco so prislonili dve vzporedni letvici, ali »ploh« za pranje perila, med katerima je bila tolikšna razdalja, da se je pirh lahko valil. Ponekod so naredili poseben žleb (dve pravokotno zbiti deščici),

ki so ga prav tako prislonili na zaboj. Tekmovali so, komu se bo pirh najdlje odkotalil. Nekateri so se pa igrali tako, da so poskušali pri valjenju razbiti nasprotnikov pirh in komur je to uspelo, ga je dobil.

Fucanje

Ko so fantje postali malo večji in že imeli svoj denar, so za veliko noč »fucali« s kovanci. Določili so razdaljo, s katere so jih metali k steni. Vsak je imel toliko poskusov, kolikor si je pač upal oziroma kolikor je imel kovancev. Tisti, ki je vrgel najbližje steni, je zmagal. Pobral je vse kovance in imel pravico do stresanja (v pesteh je stresel kovance in jih spustil na tla). Še prej pa je določil, kateri kovanci bodo njegovi: tisti, ki bodo imeli zgoraj število ali tisti z grbom. Kovance, ki so ostali na tleh, je tresel drugi najbližji, nato tretji, dokler jih ni zmanjkalo.

Trkljanje pirhov na veliki ponedeljek, Leskovic, 1989.
(hrani: Loški muzej Škofja Loka)

INFORMATORJI:

Mira Krek, roj. Šifrer, Žabnica, 1935–2005.

Zvezdana Zadnik, 1919–2011.

Dr. France Štukl, roj. 1942.

Marta Igličar, roj. Hafner, Godešič, 1935–2007.

Angela Pokorn, roj. Šnajder, Vešter, 1901–2006.

Francka Pokorn, roj. Habjan, 1943.

VIRI IN LITERATURA:

Koza klanf, otroške družabne igre naših dedkov in babic. Škofja Loka : Turistični krožek,

OŠ Ivana Groharja Škofja Loka, 2001.

Rokopisi Mire Krek in Zvezdane Zadnik s pogovorov z varovanci Centra slepih, slabovidnih in starejših Škofja Loka, 1989.

»Kaj bomo pa letos igrali?«

ali kratek pregled gledališke ustvarjalnosti mladih na Gimnaziji Škofja Loka

Ni samoumevno, da na šoli v okviru dejavnosti deluje tudi gledališka skupina. Če pa že, nikakor ni samoumevno, da njeni člani vsako leto pripravijo izvrstno gledališko predstavo, ki si jo ogledajo tako dijaki šole kakor tudi širša javnost. In nikakor ni samoumevno, da se vedno najde tudi učitelj, mentor in režiser, ki bo s svojim navdušenjem in veseljem do igre prežehl dijake ter jih navdušill za večme-sečne govorne in druge vaje, preden besedilo, natisnjeno na papirju, zaživi v vsej polnosti na gledališkem odru.

Na škofjeloški gimnaziji se je zgodilo prav to. Od vsega začetka so se na šoli našli profesorji, ki so bili odlični mentorji in režiserji, vedno so se našli tudi dijaki, ki so svoje talente želeli pokazati v gledališki igri in pogosto tudi v režiji, vedno sta se našla energija in čas za vaje, za delo, našel se je občutek za režijo, ustvarjalnost za izdelavo kostumov in rekvizitov, skratka za vse, kar potrebuje dobra gledališka predstava. In zavesa se je lahko dvignila.

Že zato, da ohranimo spomin na zdavnaj odigrane, a nikoli pozabljene predstave, se mi je zdelo izredno pomembno, da, če ne gre drugače, vsaj po koščkih zberem nekaj misli danes dosegljivih nekdanjih učiteljev mentorjev, dijakov, režiserjev in igralcev dosedanjih predstav. Zagotovo to niso vsi, ki so kakor koli soustvarjali gledališče na škofjeloški gimnaziji, vsekakor pa so to edinstvena pričevanja, lepi spomini na preživete dneve v družbi mladih nadebudnih dijakov, ki so iskali svoj izraz, in ga še vedno iščejo, tudi z gledališko igro.

Po zapisih Vide Zupanc, učiteljice slovenščine od 1953–1979, v Dijaških etudah Gimnazije Škofja Loka, »naj bi imela gimnazija do leta 1964 že svojo petletno gledališko tradicijo«. Predstave so bile del repertoarja škofjeloškega DPS Svoboda. Vida Zupanc je do leta 1964 režirala naslednja dela: Finžgarjevo Verigo, Golijevo Ubogo Ančko pa Gimnazijce in Dnevnik Ane Frank.

Ko je na šoli učil in jo vodil Rado Jan (1959–1968), so dijaki pod njegovim vodstvom igrali tudi v Klopčičevi Materi, Borovih Raztrgancih ter Finžgarjevi Razvalini življenja. Aprila 1964 je bila v režiji Zvonka Mira (pseudonim takratnega študenta AGRFT, kasneje poklicnega režiserja Zvoneta Šedlbauerja), v Jugoslaviji krstno uprizorjena, »lirska kantata« turškega dramatika Nazima Hikmeta Legenda

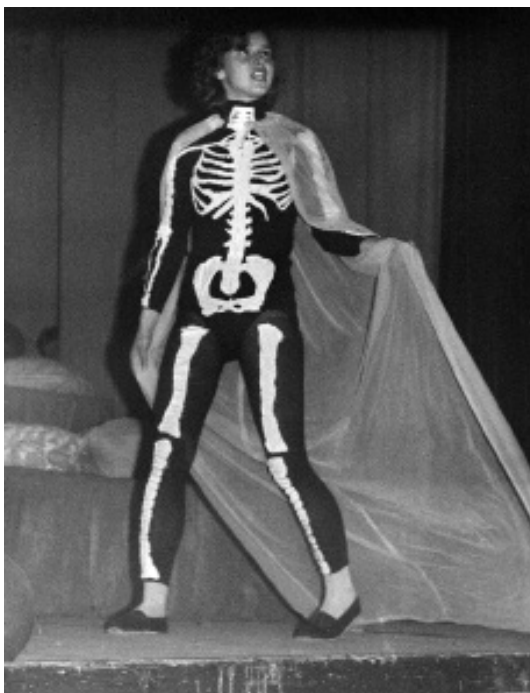
o ljubezni. Iz češčine jo je prevedla Vladka Jan, učiteljica slovenščine (1960–1974) ter od 1979–1991 ravnateljica. V že omenjenem glasilu je kronistka pisno spremljala vaje dvajsetih dijakov – igralcev in sodelavcev, ki so pri pouku tehnične vzgoje v delavnici loške Lesarske šole izdelali »pravljичno« sceno. Kakšna je bila poklicna pot teh ustvarjalcev? Psihologinji, štiri slavistke, prevajalec – komparativist, poklicni igralec, pravnik, novinarja, ekonomisti, fizioterapevtka, medicinska sestra, pet inženirjev ...

Utrinki o gledališkem delovanju na Gimnaziji Škofja Loka

Naše gimnazijsko gledališče je nastalo naključno, tako kot največ reči v mladosti. Poleg organizacije legendarnih gimnazijskih plesov smo potrebovali nove, drugačne pristope zbiranja denarja za maturantski izlet. Ker je bilo v našem, 3. b razredu že kar nekaj prekaljenih gledaliških mačkov, smo se odločili za gledališko predstavo. Izbrali smo tekst Mireta Štefanaca Večna lovišča ali Raj ni razprodan in vanj poslali večino razreda.

Režija je bila kolektivna, vloge smo razdelili naključno, največ po dolžini besedila v povezavi z gledališkimi izkušnjami. Vaje smo imeli med odmori, včasih smo se poskusili zbuditi prej in vadili tudi pred poukom. Počasi se je sestavljalo dogajanje, bolj naključno kot zelo natančno vodeno.

Sceno smo sestavili iz »povštrov«, usak je prinesel kakšnega. V gledališču so nam posodili praktikable, po njih smo nametali vzglavnike in tako dobili oblake. Spodnja stopnica je tako predstavljala »zemljo«, na zgornjih, z vzglavniki, smo se dvignili nad oblake, v nebesa. Prometna nesreča, v kateri umreta pretkani trgovski potnik Tone (Andrej Šubic) in socialna delavka Julija (Maja Jelovšek), pomeni njun prihod v nebesa, kjer sta spet uspešna s svojo socialistično prakso. Besedilo je duhovito, v dvorani smo izzivali salve smeha ob domislicah Boga (Janez Habjan), resnobe sv. Petra (Andrej Rant), pijanosti sindikalnega zaupnika Jožefa (Brane Krajnik) in odrinjenosti nadangela Gabrijela (Franci Ravnihar). Od ženskih vlog so poleg prelestne Julije navduševale

Vida Zihnerl v predstavi *Večna lovišča*.

(zasebni arhiv: A. Šubic)

še grenka usoda Matilde (Vida Ziherl), radoživa Magdalena (Anica Tušek) in resna Marija (Nika Dolenc). Sošolci so bili šepetalci, scenski mojstri, lučkarji, rekviziterji, biljeterji, propagandisti, razred je bil vključen kot celota. Denarja se je v desetih ponovitvah nabralo toliko, da je bil maturantski izlet res lahko krona našega skupnega dela in druženja.

Z uspehom so zrasle tudi gledališke ambicije. Naslednje leto se je naslednji 3. razred odločil za podobno zbiranje denarja in koristno izkušnjo z gledališčem. Režijo so zaupali meni in skupaj smo izbrali Cankarjeve Hlapce. Med igralci prejšnje predstave smo si »sposodili« večino nosilcev glavnih vlog: zrelo oblikovan in natančno izrisan Jerman (Andrej Rant), neupogljiv, premočrtni župnik (Andrej Šubic) ter ljudsko trden, uporen Kalander (Janez Habjan). Za številne vloge pa smo našli igralce v njihovem razredu. Igor Šmid je kot Komar začel svojo umetniško pot, ki jo danes nadaljuje kot filmski režiser. Tudi v tej predstavi so vsi igralci zelo natančno oblikovali svoje vloge in pokazalo se je, da smo v odlični igralski »kondiciji«.

Moja ideja predstave se je vrtela okrog osnovnega konflikta: podložnosti in hlapčevstva proti svobodi misli, pokončnosti. Za podnaslov predstave smo uporabili besede iz drame: »Ljudje na konopcih«. Cankar piše, »naj ima učitelj glavo na voljnem konopcu, zato da se bo s pridom priklanjala na vse štiri strani«. Cankar in tudi mi smo mislili na vse ljudi in vse oblasti, ki med seboj bijejo boj za prevlado. Idejo smo krepili s sceno, ki so jo po celotnem odru predstavljale vrvice s stro-pa, ki so pomagale pričarati vzdušje lutk, ki jih vodijo oblastniki. Gledalce je ves čas spremljalo grozeče nihanje vrvic, ki so z nevidno roko vodile gibanje in gibe igralcev. Ustvarjen je bil občutek, da so ljudje vedno vodeni, le peščica jih je sposobna misliti po svoje, pa še ti na koncu v boju z oblastjo potegnejo krajši konec.

Prizor iz predstave *Hlapci*, zaključni song Ljudje na konopcih. (zasebni arhiv: A. Šubic)

Zaključni song, ki smo si ga izposodili od mojega prijatelja Igorja Torkarja: ... lutke moški, lutke dame, / noge, roke iz lesa, / glava pa iz cunj in slame, / lutke maske brez srca ..., ... kjer država državljanke / v žive lutke spremeni, / tam težave so neznane, / tam za vlade ni skrbi ..., je aktualiziral osnovno idejo. Karakterno močne osebnosti (Jerman, Kalander, mati pa tudi župnik) so igrali »naravno«, preostali »slabiči, hlapci« pa so se držali za vrvice in igrali kot lutke, marionete, animirane z rdeče ali s črne strani, »kakor je pač volja in veter«.

Zanimivost te predstave je bila, da je nastala v času, ko so Hlapce uprizorili kar v dveh glavnih slovenskih gledališčih; v SNG Drama jih je režiral Mile Korun, vlogo Jermana je odigral Ratko Polič, v MGL pa je bil Jerman Janez Hočevar Rifle, režiser pa Dušan Jovanovič. Kako blagodejno je delovalo, ko nas je naša profesorica pohvalila, da je bila ideja naše predstave med vsemi najboljša. Še po petintridesetih letih srečam koga, ki se je spomni, ali drugega, ki mu je še danes žal, da je ni videl, ker je toliko slišal o njej.

Obe predstavi smo odigrali v starem loškem gledališču. Še danes čutim vonj rahle trohnobe, občutek toplote okrog lončene peči, dihanja prahu, ki se je dvigal z odrskih desk in iz dvorane, temačnosti lesenih stolov ... čaja, ki nam ga je skuhal hišnica Karolinca, vse skupaj pa je zapakirano v čudovite spomine na ta prostor, mladostno zagnanost in prijateljstva.

V svojih gimnazijskih letih sem imel priložnost režirati tudi »koprodukcijo« gledališko predstavo, in sicer smo v sodelovanju z vojaki vojašnice v Škofji Loki pripravili predstavo Kad bi zemlja bila čoškasta (Ko bi bila zemlja oglata), v kateri sta poleg vojakov igrali še Majda Rois in Lidija Raspet.

Andrej Šubic
dijak v letih (1977–1979) in režiser gledaliških iger *Večna lovišča* (1978) ter *Hlapci* (1979)

Prizor iz predstave *Hlapci*: Andrej Šubic, Ivanka Božnar, Andrej Rant. (zasebni arhiv: A. Šubic)

Ker sem bil v teh letih tudi sam dijak škofjeloške gimnazije, zagotovo lahko pritrdim kolegu Šubicu. Na šoli se je takrat dogajalo veliko »kulture«. Poleg že tradicionalnih proslav (ob dnevu republike, 1. maju, dnevu žena) smo posamezni razredi pripravili tudi odmevnejše recitale, v katerih smo iskali svojo identiteto.

Leta 1978 sem režiral generacijski recital z naslovom *Iz ljubezni sem se rodil*, v katerem smo predstavili svoja mladostniška razmišljanja. Očitno smo bili tako dobri, da so se na šoli odločili, da s predstavo gostujemo tudi na pobrateni šoli v Smederevski Palanki (Srbija). Spominjam se, da smo se v Beograd peljali z letalom, kar je bilo za nas takrat nekaj izrednega. Vsekakor, lepi spomini.

Kot gimnazijec loške gimnazije sem v 4. letniku sodeloval pri recitalu sodobne slovenske poezije, ki smo mu dijaki prilepili lastne pesmi – mentorica je bila profesorica Vida Zupanc. Spominjam se prijetnega zadoščenja po končani predstavi. Rahle zaznamovanosti.

Minilo je nekaj let. Na Filozofski fakulteti sem doštudiral slovenistiko in se zaposlil na svoji nekdANJI šoli. V drugem letu poučevanja na tedanji Srednji družboslovno-jezikovni šoli Borisa Ziherla (1885/86) sva s profesorjem Jožetom Bogatajem ustvarila »čitalniško« gledališko igro. S pomočjo arhaičnih Bleiweisovih Novic sem napisal scenarij, sodelavec pa je delo režiral. Pelo se je, deklamovalo preslavnega pesnika slovenskiga J. V. Koseskega, igralo na glasovir in vzklikalo presvitlemu cesarju Frančišku Josipu. Zaključili smo s Prešernovo Zdravljico.

1986/87. 29. november 1986. Rdeča kapica: Volk, zakaj imaš tako velika ušesa? Mozaična lepljenka. Poskus povojne zgodovinske retrospektive. Televizija in dijakinja Karmen Klavžar, ki s črnimi ustnicami opozarja: »V resničnosti je s stvarjo takole – usoda in naključje sta pretvegani stvari.« So stvari res oddaljene ali se tako le zdi?

1987/88. Prvomajska predstava. V ritmu angleškega valčka in plešočega para; plesalka je v belem. Kapital v nemščini ... Proletarci vseh dežel, združite se! Titov govor po televiziji. Skandiranje. Bratstvo i jedinstvo. Hitre scenske menjave. Orwellovska slutnja dveh zaljubljenih (Odkrili naju bodo! ... Ujeta sva ...) preplavijo znameniti Smoletovi refreni: »Antigona je našla Polineika!« Moški zbor zapoje Doberdob, slovenskih fantov grob. Na koncu, v kaos Jančarjevega Velikega briljantnega valčka, vstopi Lepa Vida. Je potreben komentar?

1988/89. Novembrski praznik. Kaj smo ponudili? Večplastni mozaik. Pesmi Ervina Fritza. Zmaličeno podobo Velikega brata. Parodijo. Jugoslavija je razpadala. Še pomnite, tovariši: »Dovoljeno se je napiti ./ dovoljeno je govoriti, vse se razvija ./ kot je treba. / V kinu tečejo filmi, / zdravniki zdravijo, / konference zase-dajo, / časopisi izhajajo.« (E. Fritz). Naprej zastava slave. Naprej ...

1990/91. Ionesco in njegova znamenita Učna ura. Jaka Ropret je igral profesorja, Vesna Slapar učenko. (Slednja je danes redna članica Prešernovega gledališča v Kranju; še nekaj drugih dijakov se je zapisalo odrskim lučem.) Je iracionalna igra prevzela? So dijaki občutili lahkotno dramaturgijo, ki skriva pod površjem eno od mučnih resnic 20. stoletja? Metafizika, kdo bo tebe ljubil?

1994/95. Dogodek v mestu Loki. Pravzaprav smo Grumovo delo samo malenkostno lokalizirali in adaptirali. Odkrili slovenskemu gledališču Puštal, Sotočje in loški grad. Erotizirali prizore med Tarbulo in Afro. Oživili umrlega naddavkarja. Dodali Laibachovo glasbo (Life is life ...). Ker nismo imeli denarja, je bila scena skromna. Glasov novinar je zapisal, da so nekoč »bele, brezmadežne rjuhe« onečaščene »z loškimi meščani, ki skozi reže v rjuhah pričakujejo dogodek, ki se sicer zgodi, a ga za meščane ni«. Tudi lahko. Z dramo smo gostovali na Ptuj (Gimnazijada), v Kranju, večkrat smo jo igrali na Loškem odru.

1996/97. Veseloigra v temnem, Dominik Smole. Še danes ne vem, ali se je tega dela pred nami že kdo lotil. Sarkazem se je v ritmu strelav štirih morilcev objemal z grotesko, humor je poplesaval s satiro, toda osrednji junak Tujec (Martin Šifrer) bi s svojim monologom prav lahko zaznamoval tudi tradicionalno dramo.

Krajših priložnostnih predstav, recitalov, radijskih oddaj, rahlo adaptiranih ponovitev (npr. Čitalnice) itd. v tem kratkem zapisu nisem posebej omenjal.

Zame je bilo delo z mladimi izziv in veselje.

Igralci? Skoraj vedno so se presegli. Če so bili pred zaključnimi dogodki zdravi, niso nikoli nepričakovano zboleli. Če so bili bolni, so med generalko in premiero ozdraveli. Občinstvo? Naklonjeno. Pomoč? Šola, ZKO in Loški oder. O našem delu so poročali različni mediji; kritiške ocene so bile ugodne.

Po mojem odhodu (1997) je mentorstvo gledališke skupine, ki se je poimenovala v Nepredvidene, prevzela Bernarda Pavlovec. Začeli so s Pinterjevo Zabavo za rojstni dan, nadaljevali s Hamiltonovo kriminalko Plinska luč. Seveda ni manjkal inšpektor. Kako že gredo stvari? Trema, napetost, uspeh pri občinstvu in na koncu zadovoljstvo. Je potrebno še kaj?

Ta zapis ne more biti zaključen, saj se predstava v Gimnaziji Škofja Loka nadaljuje – ko se bo iztekla zadnja repriza, bo spet na vrsti premiera.

Vlado Pirc

profesor na Gimnaziji Škofja Loka (1984–1997)

Moja učiteljska pot se je začela leta 1985 na Gimnaziji Škofja Loka in že takoj na začetku sva s kolegom Vladom Pircem, takrat profesorjem slovenščine, imela veliko dobrih idej in jih tudi precej uresničila. Velikokrat sva delala skupaj, večinoma na priložnostnih proslavah, včasih pa sva kot mentorja z dijaki pripravljala lastne projekte. V tem času osebno nisem režiral nobene »ta prave« gledališke predstave, mi je pa uspelo na oder šolskega centra postaviti odmevnejši recital z

naslovom *Samo milijon nas je*, v okviru katerega smo, v skladu z Agropopovim hitom, že slutili bližajoče dogodke devetdesetih let.

Priznati moram, da je bilo delo na teh projektih in delo z dijaki izredno ustvarjalno, zanimivo ter predvsem nepozabno.

Preglednica predstav, ki jih je pripravila gledališka skupina Gimnazije Škofja Loka, imenovana **Nepredvideni**.

Leto	Gledališko delo	Režija
april 1998	H. Pinter: Zabava za rojstni dan	Bernarda Pavlovec
april 1999	A. Walter P. Hamilton: Plinska luč	Bernarda Pavlovec
april 2000	M. Bulgakov: Škrlatni otok	Bernarda Pavlovec
april 2001	Garison Keillor – Miha Kalan: Izgubljeni sin ter Christopher Durang: Naomi	Miha Kalan, mentorica Bernarda Pavlovec
april 2002	Sam Shapard: Pokopani otrok	Miha Kalan
april 2003	H. Kondelon: Linda Her : C. Durang: Kriza identitete	Miha Kalan
april 2004	Evald Flisar: Kaj pa Leonardo?	Miha Kalan
april 2005	Bernard Maria Koltež: Roberto Zucco	Miha Kalan
marec 2006	W. Shakespeare – M. Kalan: Romeo in Juliet	Miha Kalan

Gimnazijsko gledališko skupino sem nasledila za profesorjem Vladom Pircem. On je v njenem delovanju začel tradicijo, da se predstava, ki je plod delovanja skupine, odigra v pravi gledališki dvorani, torej v dvorani Loškega odra. Tako je bilo delo gledališke skupine dejansko ustvarjanje gledališke igre. Dijaki, ki so delovali v skupini, so spoznavali celoten proces – od analize besedila in odnosov med posameznimi osebami, prek lektorskih vaj do postavljanja mizanscene. Najtežje je bilo stopiti na oder brez mape z besedilom in ponavljati posamezne prizore. Lepše je bilo, ko smo prizore združili in vadili celoto. Potem so prišle kostumske vaje, vaje z rekviziti ... čisto na koncu pa najlepše. Vaje v pravi gledališki dvorani, na postavljeni sceni, z dodanimi zvočnimi učinki in lučmi. V garderobi pa seveda oblikovanje pričeske in maske. Sledila je generalka, ki je največkrat pomenila streznitev. Zadnja postaja na poti do cilja – do predstave. In potem končno aplavz, plačilo za ves vložen trud. Vrhunec je bila predstava za zunanje občinstvo, ko so prišli starši, prijatelji, mediji ... in ko so dijaki res že obvladali tudi besedilo.

V času mojega delovanja se je skupina imenovala Nepredvideni; tako smo tudi delovali. Vse je bilo precej nepredvidljivo. Od tega, kdo bo prišel na vajo, kdo ne; kdo bo znal besedilo, kdo ne ... Vsaka predstava je bila svojevrstna pustolovščina. Nič ni bilo gotovega. Ali se bodo vsi spomnili besedila, se bo soigralec znašel, če bo tisti pred njim povedal napačno iztočnico? Ampak med dijaki je vladala solidarnost in veliko sprejemanje eden drugega. Meni kot učiteljici začetnici pa je delovanje v tej skupini pomagalo najti pot do mladostnikov,

njihovega doživljanja sveta. Cenila sem njihov trud in to, da žrtvujejo veliko svojega prostega časa, tudi če niso bili popolni, tudi če so ga kdaj res polomili. Seveda sem jih poskušala disciplinirati in iz njih potegniti najboljše. Celo kričala sem kdaj nanje. Tudi oni so sprejemali mene, mojo raztresenost, nepopolnost, pomanjkanje časa. Videla sem, da so tisti, ki so bili v skupini, prek spoznavanja in analiziranja gledališkega teksta začeli drugače brati in razumeti tudi druga umetnostna besedila. Pri pouku so bolj kritično razmišljali in bili bolj samozavestni. Tako sem začela verjeti, da je delovanje gledališke skupine pomembno tudi za sam pedagoški proces. Da se v skupini dijaki naučijo veliko, tako za šolo kot tudi za življenje. Mnogi od njih še naprej kreativno delujejo v gledališčih, filmu, novinarstvu, arhitekturi in še kje. Za nekatere pa je bila ta izkušnja zgolj ena od epizod v življenju in verjamem, da dragocena.

Kot nekdani mentorici se mi zdi delovanje gledališke skupine na šoli zelo pomembno, zato si moramo prizadevati, da to tradicijo ohranjamo. Volje in energije je med mladimi dovolj, rado pa se zatakne pri denarju. Predstave se delno financirajo s pomočjo kulturnega društva Kamniti most, ki deluje na šoli in ga sofinancira tudi Občina Škofja Loka. Ampak večji delež tega denarja gre za najem dvorane. Zmeraj sem se spraševala, zakaj Loški oder ne bi sponzoriral delovanja gimnazijske gledališke skupine. V zameno bi lahko tudi gimnazijci pri marsičem pomagali tej ustanovi. Skratka – mislim, da bi morala Gimnazija z Loškim odrom sodelovati drugače, ne tako, da od njih najemamo dvorano po tržni ceni.

Za mlade ljudi je pomembno, da spodbujamo njihovo ustvarjalnost in inovativnost. Ustvarjanje gledališke predstave od njih zahteva tudi disciplino in delo. Žrtvovati morajo kar precej svojega prostega časa, hkrati pa je ta mnogo-krat porabljen pametneje, kot bi bil z igranjem igrice na računalniku, gledanjem televizije ... Žal se pogosto zgodi, da kakšen od njih tega ne zmore in odneha sredi procesa nastajanja predstave. Tako zamudi tisti veličastni občutek zmago-slavja, ko se iz dvorane zasliši aplavz.

Bernarda Pavlovec Žumer
profesorica na Gimnaziji Škofja Loka

Kot učitelj, ki v šoli spremljam gledališko dejavnost in ustvarjalne pristope mladih že nekaj desetletij, sem prepričan, da je vsako od uprizorjenih del ostalo za vedno zapisano – tako pri dijakih igralcih in dijakih gledalcih kakor tudi pri učiteljih, njihovih mentorjih. Šolska gledališka skupina ima zato na šoli svoj status. To so mladi ustvarjalci, za katere ni nujno, da so tudi odlični dijaki. So pa zato toliko bolj z dušo pri ustvarjanju literarnih likov in gledališki igri.

Izbor gledaliških del je bil vedno smel, drzen, predvsem pa kakovosten. Ravno prav izzivalen, morda celo avantgarden, da so predstave odmevale tudi takrat, ko se je zastor spustil. Seveda ima pri tem glavno vlogo mentor oziroma režiser, ki ima v rokah vse niti predstave. Res je tudi, da dela z dijaki, ki se sami

prijavijo h gledališki skupini, in edino od režiserja-učitelja-mentorja je odvisno, kako jih bo pripravil na izbrano vlogo oziroma kako bo razdelil vloge.

Gledališka skupina Gimnazije Škofja Loka **Ta prstjeni**, pod mentorskim in režijskim vodstvom akademske slikarke **Agate Pavlovec**, je od leta 2007 dalje pripravila naslednje uprizoritve:

Leto	Gledališko delo
maj 2007	Dimitrij Kralj: Muza v kupeju, Karel Čapek: Pesnik
april 2008	Iztok Lovrič: Limonada
maj 2009	Polona Tratnik: Čakalnica
april 2010	Ervin Fritz: Krpanova kobila
april 2011	Slavko Grum: Dogodek v mestu Gogi
april 2012	August Strindberg: Sonata strahov
april 2013	Woody Allen: Bog
april 2014	Friedrich Dürrenmatt: Fiziki
marec 2015	Eugène Ionesco: Plešasta pevka

Plakat za gledališko predstavo
Sonata strahov. (2012)

Tudi v šolskem letu 2008/2009 je gimnazijska gledališka skupina Ta prstjeni nadaljevala s tradicijo. Zaradi številnih pohval, ki so jih gledalci v prejšnjem letu izrekli igri Limonada, je bila tudi letošnja igra komedija. Šlo je za slovensko dramsko delo Čakalnica, ki jo je napisala Polona Tratnik, slovenska dramatičarka.

V igri gre pravzaprav za predstavo v predstavi. Miha (Jan Bertoncelj), Matjaž (Nec Demšar) in Mateja (Vesna Mihovilovič) so igralci, ki pridejo na vaje, a kmalu ugotovijo, da so pravzaprav prišli na predstavo brez režiserja. Dodaten kaos povzročijo še Gregor (Julio Gulan), Jernej (Matic Debevec), Lidija (Tjaša Lušina) in Sonja (Alja Kavčič), ki jim za predstavo ni mar. Kljub nesodelovanju igralcev Mateji vendarle uspe, da se stvari končno začno premikati in igralci le začno igrati igro. Vendar pa se problemom ne vidi konca. Na odru je tudi bolna Zora (Eva Jenko), za katero se ne ve, kaj ji je. Ko se zazdi, da bi igralcem lahko na pomoč priskočil dramaturg Evgen (Anže Nunar), se ti iz njega grdo ponorčujejo in on odide. Svoj delež h kaosu prispevajo tudi lučkar Tone (Urban Kristan) ter gledalci (Matija Šturm, Gašper Murn, Nataša Gartner), ki pa jih neuspešno poskuša pomiriti hostesa Helena (Katja Žumer).

Veliko igralsko zasedbo je tudi letos vodila Agata Pavlovec. Za glasbo je poskrbel Vid Ahačič, luči pa so se prižigale pod vodstvom nekdanjega dijaka gimnazije Groga Tancka.

Anže Nunar
dijak (2006–2010)

Prizor iz predstave *Čakalnica* (2009), v ospredju Jan Bertoncelj in Anže Nunar.
(iz arhiva Gimnazije Škofja Loka)

Kot vsako leto smo člani gledališke skupine Ta prstjeni tudi v šolskem letu 2011/2012 pripravili gledališko predstavo, ki smo jo aprila zaigrali na Loškem odru.

Vsi gledališki »friki« smo se že novembra zbrali v knjižnici na uvodnem sestanku, kjer smo se z našo mentorico Agato dogovorili, da bomo imeli vaje ob petkih po pouku. Po nekaj začetnih nevšečnostih, povezanih z igralci, smo si v knjižnici izbrali Strindbergovo ekspresionistično dramo Sonata strahov.

Vsak petek, pa tudi kakšen četrtek ali drug dan v tednu, smo se zbirali v šolski predavalnici, kjer smo ponavljali besedilo, se učili obrazne mimike, skratka, se pripravljali na predstavo. Na vajah ni manjkalo smeha, zabave in tudi kakšne zanimive prigode, na koncu smo postali že prav dobri prijatelji.

Po petih mesecih vaj in piljenja igre ter generalki na Loškem odru smo drug drugemu zaželeli le še »break a leg«, zlomi si nogo, kar v gledališču pomeni vso srečo, nato pa odigrali štiri predstave za šolo, na javno večerno predstavo pa povabili še naše prijatelje, sorodnike in druge loške ljubitelje gledališča.

Po uspešno odigranih predstavah smo si privoščili še odlično večerjo v domači Jesharni, kar je postala že prava tradicija, in se dogovorili, da v naslednjem šolskem letu spet pripravimo komedijo.

Klavdija Rupar
dijakinja 4. letnika (2011/2012)

Prizor iz *Sonate strahov* (2012), v ospredju Gašper Murn, Andreja Trček in Domen Košir.
(foto: Studio Grad)

Gledališka skupina pod imenom Ta prstjeni deluje na šoli že peto leto (od leta 2007). Razmere, v katerih ustvarjamo predstavo, niso ravno najboljše in od nas zahtevajo nenehno prilagajanje različnim prostorom. V tem smislu je bilo boljše pred petimi leti, ko smo vadili na odru stare in zaprašene Kristalne dvorane, tam, kjer danes stoji obnovljen Sokolski dom. Vendar pravijo, da ima vsaka stvar dve plati, slabo in dobro. Gotovo je dobro, da so Sokolski dom obnovili, vendar pa smo zaradi tega izgubili možnost, da bi lahko vadili na odru. Tako moramo že več let vaditi po različnih učilnicah in, če je mogoče, včasih tudi v predavalnici. En dan pred premiero se iz šole preselimo na Loški oder in tam odigramo več predstav.

V teh petih letih se je torej marsikaj spremenilo, ne samo prostor in z njim povezan način dela. Nenehno se menjajo tudi igralci; nekateri ostajajo vsa štiri leta, nekateri pa gledališko skupino zapustijo prej, včasih tudi po nekaj tednih. Spreminjajo pa se tudi razmere, v katerih živimo, znašli smo se v času gospodarske in družbene krize, govori se o krizi vrednot in odtujenosti odnosov, vse več pa tudi o različnih zlorabah in drugih dejanjih, ki kratijo človekove pravice. Marsikdaj bi si želeli pred vsem tem umakniti. Marsikdaj si tudi zatiskamo oči in ušesa, ker nočemo vedeti, kaj se dogaja okoli nas.

Kljub temu da je drama Dogodek v mestu Gogi nastala pred dobrimi osemdesetimi leti, bi lahko rekli, da je aktualna še danes, saj govori o ujetosti posameznika, o njegovi osamljenosti in omejenosti v času in prostoru, v katerem biva. Zadušljivost provincialnega mesta, ki ga Slavko Grum imenuje Goga, bi lahko našli kjerkoli, zdi pa se tudi, da še kar naprej, tako kot osebe v drami, čakamo ali bolje rečeno iščemo nek dogodek, ki bi spremenil stanje, v katerem smo.

Vloge v predstavi izbiramo glede na izkušnje, ki jih imajo dijaki, in glede na njihov karakter. Ponavadi nam uspe vloge kar dobro razdeliti in mislim, da nam je tudi tokrat uspelo. Dijaki so se kljub zahtevnemu tekstu izkazali in pripravili, upam, nepozaben dogodek. Premiera Dogodka v mestu Gogi je bila na Loškem odru, 6. aprila 2011. Po odzivih publike že med samo predstavo in po njej je bilo čutiti, da nam je uspelo. Po premieri smo predstavo ponovili še štirikrat, 9. aprila tudi za izven.

Agata Pavlovec, akademska slikarka

V letošnjem šolskem letu (2012/2013) je gimnazijska gledališka skupina pripravila komedijo Woodyja Allena z naslovom Bog. V igri je postavljeno vprašanje o obstoju boga in smislu življenja. Komedija se začne z obupanima igralcema, pravzaprav z igralcem in pisateljem, ki ne najdeta ustreznega konca za svojo igro. Sledi vrsta zapletov, ki jih igralci odlično uprizorijo pred publiko. Dogajanje je postavljeno v Atene, približno 500 let pr. Kr.

Priprave so bile intenzivne vse do premiere, ki je bila konec marca. Od novembra smo se sestajali vsak četrtek in vadili od dve do tri ure. Ko pa se je bližal čas premiere, smo skoraj po cele dneve vadili na Loškem odru. Za kulise,

Prizor iz predstave Bog (2013), v ospredju Domen Košir. (foto: Nik Mahnič)

kostume in podobno je poskrbela naša mentorica Agata Pavlovec, akademska slikarka, ki se dobro znajde tudi v vlogi režiserke. Na vajah nam daje napotke, kako se kam postaviti, za mimiko obraza, kretnje rok. Sicer je zelo potrpežljiva, vendar pa, ko gre zares, smo tako ali tako vsi na trnih.

Najtežje je, vsaj zame, nastopati pred svojimi vrstniki, ker nikoli ne vemo, kakšen bo njihov odziv, ko se prikažemo na odru v vlogi nekoga drugega. Vsak igralec ima pred predstavo tremo, vendar je ta v majhnih količinah koristna. Ko smo na odru, čutimo adrenalin in se uživimo v vlogo. Pred igro si igralci vedno med seboj zaželimo »break a leg«, kar v igralskem žargonu pomeni »srečno« .

Najboljši občutek je, ko se zavesa spusti in gledalci ploskajo. Tako vemo, da so vse vaje in ves naš trud poplačani. Torej, tudi vam smo konec marca postavili vprašanje: »Ali bog je?« Ad libidum ali konec marca poljuben.

Anja Šolar, dijakinja (2010–2014)

»Kaj bomo pa letos igrali?« je vprašanje, ki ga postavim kot ravnatelj režiserki predstav. Je vprašanje, ki ga režiserka postavi dijakom, včlanjenim v gledališko skupino, in je vprašanje, ki si ga dijaki izmenjajo med sabo. Je vprašanje, na katero ni enostavno odgovoriti. Vedeti moramo, kateri dijaki so v skupini, kaj jih zanima, koliko sredstev imamo, kako bo s kostumi in z rekviziti, predvsem pa, koliko časa imamo in kdaj bodo vaje. Ko se vse to zloži, je predstava rešena. Vaje se lahko pričnejo.

Omeniti velja, da zadnje tri leta poleg redne gledališke skupine na šoli deluje tudi improvizacijsko gledališče, pod mentorskim vodstvom prof. slovenščine Tatjane Žagar. Skupina mladih, nadarjenih igralcev uspešno povezuje šolske in javne prireditve s krajšimi (za)igranimi skeči, napovednimi vložki in priložnostnimi situacijskimi prizori, ki temeljijo na improvizaciji oziroma dijaški sposobnosti odlične mimike, govora in govorice telesa.

Šola vsekakor podpira gledališko dejavnost, ki na Gimnaziji Škofja Loka deluje v okviru kulturnega društva Kamniti most, kamor spada tudi dejavnost pevskega zbora. Gledališka tradicija v Škofji Loki je dolga inakovostna, zato bomo naredili vse, da bo med mladimi na šoli živela tudi v prihodnje.

Zahvaljujem se vsem avtoricam in avtorjem prispevkov v tem članku, še posebej pa se zahvaljujem gospe Vladki Jan, ki je osvetlila začetke gledališke ustvarjalnosti na šoli, ki segajo v zgodnja šestdeseta leta.

Plakat za gledališko predstavo Bog.

Življenje in delo Marije Jamar - Legat (1914–2003)

Škofja Loka pred 1. svetovno vojno / Biljana Ristić

Na prelomu iz 19. v 20. stoletje so se ne le v svetu, temveč tudi v Škofji Loki dogajale pomembne stvari. Kot srednje veliko mesto, v slovenskem merilu, je bila Škofja Loka sedež mestne občine, okrajnega sodišča¹ in davčnega urada. Nekaj let pred izbruhom 1. svetovne vojne je naše mesto štel 2211 prebivalcev, ki so se v veliki večini izrekli za Slovence.²

V sedemdesetih letih 19. stoletja je mesto dobilo železnico in telegrafsko povezavo, ki je bila speljana po obeh dolinah. Na Loškem se začne razvijati industrija in 5. avgusta 1894 javna razsvetljava na Loškem, kot prva na Kranjskem, zažari v soju električnih žarnic. Svojemu namenu je bil 1902. leta izročen mestni vodovod in nedolgo zatem je mesto dobilo tudi moderno urejeno klavnico.

Mesto je utripalo ob dogodkih, ki so jih prirejala nova športna in kulturna društva, loški Plac pa je bil poln življenja. Gostilne in po dunajsko urejene kavarne so s svojo ponudbo hrane in pijače vabile domačine, popotnike in trgovce. Posebej živahno je bilo ob sejnih, kar osem jih je bilo vsako leto.³ V trgovinah, ki so prodajale raznovrstno blago, so petični kupci izdelke naročali kar prek katalogov, kar ni bilo nič nenavadnega, saj je bila monarhija enoten gospodarski prostor in velika trgovska podjetja so tudi v naše dežele uvažala izdelke iz vse monarhije.

Tako je Škofja Loka kulturno, tehnološko in svetovnonazorsko korakala v ritmu nove dobe, ki pa jo je prekinil začetek 1. svetovne vojne.

28. junija 1914 je bil v Sarajevu ubit avstrijski prestolonaslednik Franc Ferdinand in kmalu zatem je vojna zajela Evropo. Kakovost življenja je padla, saj

1 Okrajna sodišča so začela delovati leta 1867, njihovo delovanje pa je urejal zakon iz leta 1868. Pristojna so bila za lažja kazniva dejanja in manjše premoženjske spore. Sodil je en sam poklicni sodnik. Tovrstna sodišča so vodila tudi zemljiške knjige in nekatere nepravdne zadeve. (*Enciklopedija Slovenije*, zv. 12., geslo – Sodišče).

2 http://sistory.eu/TEI_publikacije/razstave/Kranjska_v_prvem_letu_velike_vojne/ch16.html.

3 Hafner, Stare loške gostilne v zgodovinskem mestnem jedru, str. 103.

so bili možje, sinovi in strici poslani na fronte, medtem ko so ženske in otroci v silnem pomanjkanju ter revščini skrbeli za posesti. Šole, gradovi in tovarne v zaledju front so se spremenile v bolnišnice in sprejemale ranjene vojake s soške fronte ter iz Galicije. 1. svetovno vojno je občutila tudi družina Jamar, ki jo predstavljamo v nadaljevanju.

Otroštvo Marije Jamar - Legat / Biljana Ristić

Kajbetova hiša

V hiši na Mestnem trgu 5 je Marija Jamar preživela del svojega otroštva in ostala za vedno povezana tako s Škofjo Loko kakor s Kajbetovo hišo.

Jožef Kaiba je leta 1836 kupil hišo in se hitro vživel v loško meščansko okolje ter navade, njegova trgovina pa je že v času pomladi narodov (1848) postala zbirališče narodno-zavednih študentov; tudi njegov sin Janez je bil med bolj vnetimi slovenskimi dijaki na ljubljanski gimnaziji. Ko je Janez odšel na Dunaj, da se izuči za vodenje trgovine, je tam spoznal svojo soprogo Marijo in se vrnil v domačo Kajbetovo hišo. Kot občinski tajnik je postal in ostal osrednji člen družbenega ter družabnega dogajanja v mestu.

Čudetova Katka

S Kajbetovo hišo je bila neposredno povezana mati Marije Jamar, Katarina Langerholc (1884–1928). Mladost je preživela pri Svetem Duhu in vsak četrtek obiskovala hribovsko šolo. Njena mama Jera, ki je kot dninarica delala pri Kajbetovih v Škofji Loki, je leta 1896 na delo h Kajbetovim pripeljala tudi enajstletno hčer Katarino.

V zapisih Janeza Kajba beremo: »*Katro pa je pripeljala naša stara dninarica. Deklina je bila v dolgi plavi kikli in zavita v velik črn plet, na glavi pa je imela modro ruto, zavezano pod brado. Zaručani črni lasje so ji silili izpod rute.*«⁴

Istočasno kakor Čudetova Katarina je h Kajbetovim prišla služiti tudi Telbanova Johana iz Zgornje Gase. Katarina je pomagala v trgovini, Johana pa je delala v kuhinji. Gospodar jima je vsak mesec plačal 12 kron, delati pa sta morali vse dni, tudi ob nedeljah, od šestih zjutraj do noči. Enkrat letno, ob vseh svetih (1. novembra) pa sta dekleti od gospodarja prejeli nova oblačila, čevlje in volnen plet za zimo.

Pridno in delovno dekle je Katka, kot so jo Kajbetovi klicali, postajalo vedno bolj vraščeno v Kajbetovo družino. Janez jo je učil branja, pisanja in računanja ter dela v trgovini, medtem ko ji je gospa Marija predajala znanje in vedenje o dunajskem vodenju gospodinjstva ter družabnem življenju. Ker zakonca Kajba nista imela svojih otrok, se je poslovni odnos do Katke počasi, a vztrajno spreminjal v ljubeče družinsko razmerje.

4 Jamar - Legat, *Kajbetova hiša*, str. 506.

Cenetov dohtar

Tone Jamar (1882–1940) je bil sin gostilničarja Vincenca in Antonije Jamar. Imel je tudi sestro Minko.⁵ Ločani so gostilno imenovali "Pri slepem Cenetu."⁶

Toneta so v 1. razred nižje gimnazije (današnji 5. razred) vpisali v Ljubljano. Njegov sošolec je bil slikar Gvidon Birolla iz Loke. V 3. razredu nižje gimnazije so ga starši prepisali v kranjsko gimnazijo, vendar je ni dokončal, saj je kot narodno zaveden dijak prišel v spor z ravnateljem šole Josipom Hubadom (1850–1906).

»Več kot pol razreda ni preneslo ravnateljevih hvalospevov Avstriji, Pretnarjev Janko z Jesenic pa je napisal pesem o Peričniku in v njej povedal, kar smo čutili slovenski študentje. Ob koncu šolskega leta je moral zapustiti gimnazijo, mi pa nismo odnehali. Začeli smo izdajati rokopisna lista Brstje in Naša Nada. Objavljali smo svoje pesmi o Prešernu, o Slovencih, o dneh, ko bomo svobodni. Leskovčev Janko je bil urednik. Pred božičnimi počitnicami pa je ravnatelj Hubad poklical v pisarno sošolce Francija Dolžana in Jožeta Šmajdka iz Radovljice, Louva Tepina iz Stražišča, pa Lavdanovega Janka in mene iz Loke. Zagrozil nam je, naj se po počitnicah ne vpišemo več na njegovo gimnazijo, ki nosi ime presvetlega cesarja Franca Jožefa.«⁷

Kmalu se je vpisal v beljaško gimnazijo in jo tudi zaključil. Tako beremo v dnevniku Janeza Kaiba (1905): *»Cenetov pa je jeseni maturiral v Beljaku. Nič ni povedal materi, kar odpeljal se je v Beljak in se vrnil z maturo. Ceneška je sinu vse odpustila in od same sreče napravila v novem salonu veselico.⁸ Povabila je skoraj pol moške gospode. Pa mi in Katra nismo bili med povabljeni. Malo pred deveto uro zvečer, ko zapiramo štacuno, pa so stali pred vrati kanclije Cenetov Tone, Hudarevnikov Štefan in Birollov Gvidon. Študiral bom, za zdravnika, odločil sem se!« je planil Tone brez uvoda.⁹*

Cenetov Tonče se je maja leta 1908 poročil s Katko. *»Dagarinov Matevž je pred oltarjem zvezal našo deklino in študenta Toneta. Odločila sta se, da gresta po svoji poti.«¹⁰*

Na medicinski fakulteti na Dunaju, kjer je živel z ženo, je 11. decembra 1911 diplomiral. Leta 1912 je opravil staž v dunajski bolnišnici in pošiljal prošnje za službo okrožnega zdravnika v Cerklje, Logatec, Idrijo in Grosuplje. Nato je dobil službo zdravnika v Istri (Kastav, Podgrad). Konec novembra 1912 pa je začel delati kot okrožni zdravnik v Trbovljah.

5 Minka Jamar leta se je 1909/1910 poročila z dr. Jožetom Leitnerjem in se preselila v avstrijski Perg. Hafner, Stare loške gostilne v zgodovinskem mestnem jedru, str. 110.

6 Ko je Vincenc služil vojsko, ga je oficir s sabljo zadel v oko in je zaradi tega oslepel na eno oko. Hafner, Stare loške gostilne v zgodovinskem mestnem jedru, str. 110.

7 Jamar - Legat, *Kaibetova hiša*, str. 526.

8 Leta 1904 je Antonija Jamar preuredila kleti, salon za ples, kegljišče in kanalizacijo. Štukl, *Knjiga hiš v Škofji Loki II*, str. 43.

9 Jamar - Legat, *Kaibetova hiša*, str. 545.

10 Jamar - Legat, *Kaibetova hiša*, str. 564.

V prvem letu 1. svetovne vojne je deloval kot bataljonski zdravnik na ruski fronti v Galiciji, kjer je zbolel. Konec leta 1914 se je sprva zdravil v vojaški bolnišnici v Eperjesu (Prešov) na Slovaškem, nato pa je bil v bolnici Leoninum (Leonišče) v Ljubljani in prihajal v Škofjo Loko k ženi Katarini in hčerki. Po ozdravitvi je do konca vojne delal v Scheiflingu, Liebenauu in Judenburgu, kjer je spet zbolel in bil za pol leta poslan na zdravljenje v Enzenbach.

Po vojni je družina Jamar živela v Ljubljani. Dr. Jamar je bil leta 1921¹¹ v okviru narodno-socialistične stranke izvoljen za občinskega svetnika. Že nekaj mesecev pozneje pa lahko bremo, da je bil izvoljen za ljubljanskega župana: »Pri prvem glasovanju je bilo oddanih 42 glasov, od teh 18 za dr. Karla Trillerja (JDS), 22 za dr. Toneta Jamarja (NSS), 2 glasovnici pa sta bili prazni. Izvoljeni dr. Jamar se je zahvalil za izvolitev in je obenem odklonil župansko mesto. Vsled tega je predsednik odredil drugo volitev.«¹²

Ob svojem političnem udejstvovanju pa je bil dr. Jamar ves čas aktiven tudi na medicinskem področju. Leta 1923 postane 18. predsednik Slovenskega zdravniškega društva in se strokovno posveča predvsem zdravlilu proti tuberkulozi. Kot priznan ftiziolog je deset let zasebno deloval pri Okrožnem uradu za zavarovanje delavcev, v Trgovski bolniški blagajni in mestni službi. Med leti 1929 in 1934 ga zasledimo v Mestni ženski realni gimnaziji v Ljubljani, kjer je bil šolski zdravnik.

Leta 1931 v Tedenskih slikah beremo: »*Novo učinkovito zdravilo proti jetiki je našel po vsej Sloveniji znani zdravnik dr. Tone Jamar. Zadnjih 9 let je ozdravil s tem zdravilom nad 200 takih bolnikov nad katerimi so vsi drugi zdravniki že obupali. Sedaj bodo to novo zdravilo še pred posebno zdravniško komisijo preizkusili nakar se bo uvedlo v splošno uporabo.*«¹³

11 *Jugoslavija*, št. 100., 4. leto, četrtek 28. 4. 1921, Ljubljana, str. 1.

12 *Tabor*, št. 220., petek 30. 9. 1921, Maribor, str. 1.

13 *Tedenske slike*, priloga *Domovini*, leto VII., 53. št., 31. 12. 1931, Ljubljana, str. 1.

Tone in Katarina Jamar, 1911.
(hrani: Loški muzej Škofja Loka)

Ostal pa je povezan tudi s Škofjo Loko; leta 1921 je bil eden izmed podpisnikov menice za kritje posojila Sokolskemu gradbenemu odboru pri Posojilnici in hranilnici v Škofji Loki. Leta 1923 je postal predsednik odbora za organizacijo prevoza telesnih ostankov judenburških žrtev v Ljubljani.

Jamarjeva punčka

Marija Jamar, poročena Legat, je bila rojena 12. januarja 1914. Družina Jamar je v tistem času živela v Trbovljah, kjer je njen oče, dr. Tone Jamar, delal kot okrožni zdravnik. *»Pa je 13. januarja prinesel poštar Tonče telegram iz Trbovelj: 'Jamarjeva punčka iz Trbovelj pozdravlja in prosi, da bosta 26. januarja njena botra.' Marijo so zalile solze, pa se je vseeno smejala: 'Pa sem stara mama, omama!«¹⁴*

Janez in Marija Kaiba sta se nemudoma odpravila v Trbovlje, kjer sta prvič videla malo dete. Gospod Kajba je zapisal v svoj dnevnik: *»V košarici, ki jo je*

Marija že poleti v Loki obšla s trakovi in ropotuljicami, sva zagledala nekaj zavitega v plenice. Katka pa je s ponosom Mariji ponudila dojenčka, ki se je drl in sem se ga skoraj bal.«¹⁵

Marija Antonija Jamar je bila 26. januarja 1914 krščena v trboveljski cerkvi. *»Punčka se je drla vso pot, saj je revčka zeblo, čeprav so ženske zavile punčko v bele plete in poštirkane zavoje.«¹⁶*

Svoja prva leta je Marija preživela v Škofji Loki pri Kajbetovih. Ko so dr. Jamarja mobilizirali v vojsko, sta se z mamo iz Trbovelj preselili v Škofjo Loko. Katarina je s hčerko Marijo pri Kajbetovih živela v prvem nadstropju, z okni na vrt in razgledom proti Ljubljani, in postopoma se je življenje tudi pri Kajbetovih umirilo.

Tako Janez Kaiba piše: *»... Pri nas pa je vsak dan več življenja. Punčka je že kar velika. Katka pravi, da v Loki ni tako razvajenega in*

Katarina s hčerko Marijo.
(hrani: Loški muzej Škofja Loka)

14 Jamar - Legat, *Kaibetova hiša*, str. 587–588.

15 Jamar - Legat, *Kaibetova hiša*, str. 588.

16 Jamar - Legat, *Kaibetova hiša*, str. 588–589.

razposajenega otroka. Povsod je je polno, najraje pa je pri Logarjevih, kjer jo najbolj cartajo. Prav nič ni izbirčna pri jedi. Vse je, tudi žgance, in po Katkinem ima zato tako napeta in rdeča lička kot vse Svetaduharice. Punčka že teka po Placu, lovi konje, pse, putke in golobe, vse, kar je na cesti.»¹⁷

Ko je dr. Jamar na fronti zbolel in bil sčasoma pripeljan v bolnico Leoninum v Ljubljani, so mu zdravniki dovolili, da je prihajal v Loko vsak drugi dan in ostajal po dva dni doma. Na *ganku* je bil nameščen ležalnik iz bambusovih palic, na katerem je običajno poležaval in Mariji pripovedoval zgodbe o konju Mišku, ki ga je nosil po Galiciji, ter o vranah, ki jih srečujejo na sprehodih v Vincarjih.

Kot zelo ljubljen otrok so Kajbetovi zanj imeli kar nekaj vzdevkov: *Punči*, *Cuki* in nekaj drugih. Janez pa piše: »*Pa sem zadnjič le slišal, ko se je Katka sklanjala nad otrokovo posteljo: 'Marija si! Reci Marija!'* Otrok je ponavljal: *'Majeja! Majeja!'* In pri tem je ostalo. Sedaj je naša punčka dobila novo ime: JEJA!»¹⁸

»Ob vsaki priliki, ko je srečala novega človeka, je vedno in s ponosom povedala, da je Škofjeločanka. S ponosom in radostjo. Seveda pa je bila razpeta med Ljubljano in Škofjo Loko. Ponosna je bila na to,» se spominja Pavel Vindišar, učenc profesorice Jamar - Legatove na Učiteljskišči v Ljubljani.

Marija se je vedno rada spominjala otroštva, ki ga je preživela v Škofji Loki, obiskov in igranja s prijatelji na Placu. Ko sta z mamo prišli v Kajbetovo hišo, so ju ti zelo toplo in pristrčno sprejeli. Z mamo in očetom so veliko hodili na izlete. Vsak dan jih je po kosilu pot peljala mimo Kamnitnika in čez Gorajte k Sv. Duhu k Langerholčevim, kjer je živela družina njene mame Katke.

Tudi Kajbetova hiša je bila polna zanimivih stanovalcev. Tako je v drugem nadstropju živela gospa Emi Triller, upokojena poštna uradnica, ki jo je Marija obiskovala z očetom. Z velikimi očmi je opazovala lepe rožaste preproge, pisane blazine na zofi in naslanjačih ter snežno bele zavese na oknih. Izba tete Emi, kot jo je Marija klicala, ji je za vedno ostala v najlepšem spominu.

Jeja je imela poseben odnos do očeta. Tako piše v svojih Otroških spominih na Javorje: »*Očeta sem se le medlo spominjala. Vpoklicali so ga na fronto, ko mi je bilo komaj pol leta.*»¹⁹ Pa vendar je v njenih nadaljnjih pisanjih zaslediti topel in ljubeč odnos, ki se je z leti poglobljal, in v nadaljevanju piše: »*Oče je od jutra do večera poležaval na ganku na lesenem 'liegenštulu'. S prijateljicama iz hiše, Stanko in Anico, smo se podile okrog njega in mu pripovedovale o svojih doživljajih na Placu. Oče pa nam je razkazoval med stebri na stropu ganka tri lastovičja gnezda in čisto majhne ptičke v njih. Na koncu ganka pa je velik zelen pajek napravil prekrasno srebrno mrežo.*»²⁰

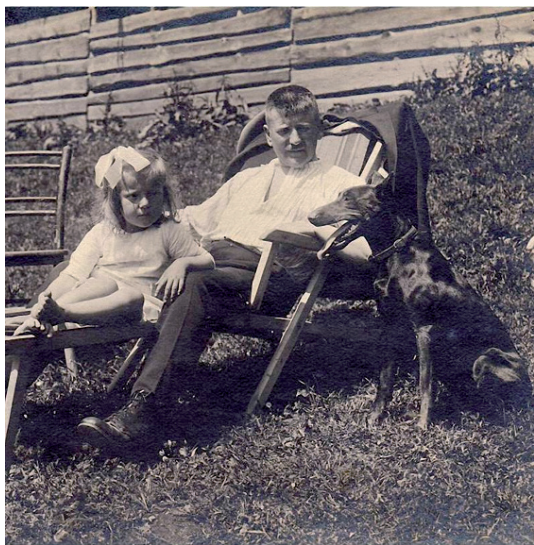
Leta 1914 sta se v Kajbetovo hišo priselila šivilja Tončka Višnerjeva in fotograf Avgust Blaznik, ki sta imela petletno hčerko Stanko. Marija se je z drobno

17 Jamar - Legat, 1914, str. 392.

18 Jamar - Legat, 1914, str. 395.

19 Jamar - Legat, Otroški spomini na Javorje, str. 187.

20 Jamar - Legat, Otroški spomini na Javorje, str. 188.

Mala Jeja z očetom, dr. Jamarjem.
(hrani: Loški muzej Škofja Loka)

Jeja in Irena Burdych.
(hrani: Loški muzej Škofja Loka)

svetlolaso deklico spoprijateljila in pogostokrat sta se igrali v šivalnici ali fotografskem ateljeju. V družbo Stanke in Marije je pozneje prišla tudi Anica, hči Kajbetove pomočnice Micke. Stanka, Anica in Marija so tako postale neločljive prijateljice, ki so se igrale po travnikih, kopale na Skalcah in uganjale norčije na Placu.

Jeja se je kot dekletce spoprijateljila tudi s Homanovimi otroci, saj je bila njihova hiša v neposredni bližini Kajbetove. Z Marijo Kaiba je v Homanovi hiši obiskovala gospo Guldenpreinovo, ki je stanovala v drugem nadstropju. Marija jo v svojih spominih na Loko opisuje kot zelo staro ženičko, ki se je je nekoliko bala. Ko sta nekega dne prišli k njej na obisk je rekla: »Prav je, da si jo pripehljala, bo vsaj spoznala pravo coprnico!«²¹ Nato se Marija spominja, da je začela dvigovati roke, izgovarjati neke čudne besede in z nogami pritisniti neke čudne gumbe na tleh. Z velikimi očmi je Marija gledala, kako se je iz tal začela dvigovati svetla mizica, na kateri sta bila dva krožnika s kremnimi rezinami in orehovimi kifeljčki.

Vsako soboto pa je mala družba jedla »najboljši sladoled na svetu«.²² Jejin oče je njo, Stanko in Anico redno vodil na sladoled v Plantaričevo kavarno. Za belo marmornato mizo je družba iz visokih srebrnih kozarcev jedla karamelni sladoled.

21 Jamar - Legat, Prvi spomini na Loko, str. 151.

22 Jamar - Legat, Prvi spomini na Loko, str. 151.

Jamarji so prijateljevali tudi z družino Burdych in so na sprehodih večkrat zavili v današnjo Šolsko ulico, kjer so Burdychovi živeli in imeli lekarno. Marija se tako spominja brezskrbnih dni, ki jih je preživela na gosto poraščenem Burdychovem vrtu, ki je bil poln ribezovih jagod in gredic z debelimi rdečimi jagodami. Medtem ko so odrasli sedeli za veliko mizo v senci, so se otroci podili po vrtu, trgali ribez in jagode. »Čisto svobodni smo bili. Takrat sem prvič občutila, kako prijetno je, če te odrasli puste pri miru in se nihče ne razburja, če si strgaš nogavico ali opraskaš gole noge.«²³

Šolanje in delo Marije Jamar - Legat / Mojca Šifrer Bulovec

Marija Jamar je že v otroštvu znotraj svoje družine začela vsrkavati ljubezen do slovenstva in slovenskega jezika, ki se mu je skozi svoje učiteljsko in strokovno delo z vsem žarom posvečala vse življenje. Uveljavila se je kot srednješolska pedagoginja, avtorica, sodelavka in urednica pedagoških in slavističnih publikacij ter prevajalka iz francoske literature.

Osnovno šolo je obiskovala v Ljubljani. Leta 1933 je maturirala na ženski realni gimnaziji (današnja Gimnazija Poljane). Študij je nadaljevala na Univerzi kralja Aleksandra v Ljubljani. Vpisala se je na študij francoskega jezika, primerjalne gramatike romanskega in latinskega jezika ter južnoslovanske književnosti. Iz francoskega jezika je diplomirala leta 1937, štiri leta kasneje pa še iz italijanskega jezika s književnostjo. Svoja študijska leta na univerzi je zaključila z diplomo iz slovenske književnosti (1944).²⁴

X) Splošna šola in posebna strokovna izobrazba (opredeljeno ali potrdilo s katerim se to ugotavlja) XI) Opis šole in naravnih stroškov sprema (svetovnja, odnosno sveranje kolim se to ugotavlja)	Gimnazija s slovensko italijansko razporeditvijo na ženski realni gimnaziji v Ljubljani Matematika generalno št. 23. januarja 1933. Italijanska fakulteta univ. kralja Aleksandra v Ljubljani - romanske lingv. - franc. jezik, primerjalna gramatika rom. - slov. književnosti Prvi študijski let - 24. januarja 1933
XII) Državni strokovni izpit (stroka, obseg pri katerem ga je položil, dan i apr. slov. spr. čevala in vspeh) XII) Državni stročni izpit (stroka, saditve gde je položil, datum i broj učenja i ocena)	Državni diplomski izpit iz italijanskega jezika kot prvič posredna izpovedna št. 193. / 21. 11. 1933 - 1934 Državni diplomski izpit iz italijanskega jezika s književnosti kot prvič posredna. - 1934/35. št. 193. 2. avg. 41. 1934. / 21. 11. 1934 - 1935
XIII) Znanje jezika (po polnosti ali samo v besedi) in druga posebnost znanja in spretnosti XIII) Znanje stranih jezikov (svoje jezike po polnosti ali se samo njine slovi) i druga naravnost znanja i veštine	Francoski jezik, italijanski jezik Državni diplomski izpit iz slov. književnosti kot prvič posredna izpovedna št. 193. 2. avg. 41. 1934. - Državni št. fakultetni diplomski št. 26. 2. avg. 41. 1934.

Iz osebne mape Marije Jamar. (hrani: Arhiv Republike Slovenije)

23 Jamar - Legat, Prvi spomini na Loko, str. 151.

24 ARS-231-Ministrstvo za prosveto, personalne zadeve, škatla 16, spis št. 1271.

Med študijem so se Jamarjevi začeli odpirati novi svetovi. *»V tistih daljnih letih pred vojno, ... smo se dekleta na univerzi navduševale za žensko enakopravnost, za svobodno življenje, za nov svet. Ta svet je simbolizirala Marija Boršnik, ki si je med prvimi na Slovenskem izbojevala s svojo nadarjenostjo in vztrajnostjo enakopravno mesto med znanstveniki.«*²⁵

Po končanem študiju francoskega jezika je začela z iskanjem zaposlitve, zato se je leta 1937 vpisala v Društvo prosvetnih kandidatov v Ljubljani.

Prvo začasno zaposlitev je leta 1939 kot suplentka (v pomenu nadomeščanja) dobila na III. državni realni gimnaziji v Ljubljani. Leta 1942 je bila *»premeščena po službeni potrebi«* na II. meščansko realno gimnazijo v Ljubljani. Po 2. svetovni vojni so jo leta 1945 premestili v Mežico, na državno nižjo gimnazijo, kjer je opravljala službo profesorice – pripravnice. Že čez slab mesec so jo prestavili na državno nižjo gimnazijo v Stični. Sama se tega obdobja spominja takole: *»Učila sem na eni izmed mnogih novih gimnazij, v Stični, ki je bila takrat odtrgana od sveta, saj je bila železniška proga razrušena, hiše so bile zapuščene in zanemarjene, kajti ljudje so se komaj vračali iz izgnanstva, taborišč in iz partizanov. Gimnazijo so nastanili na marofu, kmetski hiši brez elektrike in vodovoda. Knjig sploh nismo imeli, komaj tablo in stare, obrabljene klopi. Otroci med vojno niso hodili v šole, zato smo jih morali učiti vsega, pisanje in branje, pa tudi ljubezni do lepe knjige in slovenskega jezika.«*²⁶

Marija Jamar Legat sedi na sredini, med svojimi učenci na učiteljišču v Ljubljani, 1962
(hrani: Loški muzej Škofja Loka)

25 Jamar - Legat, Spomini : Srečanja, str 322.

26 Jamar - Legat, Spomini : Srečanja, str. 322.

Na njeno prošnjo so jo leto kasneje premestili na državno nižjo gimnazijo v Škofjo Loko, kjer je poučevala do leta 1948, ko je odšla na Učiteljsiše v Ljubljani,²⁷ kjer je ostala do upokojitve.

Po koncu 2. svetovne vojne so se začela prizadevanja za vzpostavitev boljše šole. Na področju slavistike je bila gonilna sila teh prizadevanj Marija Boršnikova, inšpektorica za slovenski jezik. Okoli sebe je zbirala profesorje ljubljanskih in podeželskih šol, med njimi je bila tudi Marija Jamar. Skupaj so začeli pripravljati gradivo za nova slovenska berila. »*Na sestanke, kamor smo nekateri prihajali vsako soboto, po snegu in dežju, z džipi, peš, s kamioni, smo odlomke pregledovali, razpravljali o njih in jih skupno pripravljali za tisk. Tista prva berila so bila delo nešteti učiteljev in pedagogov*«, se spominja Marija Jamar. S sodelavci so pripravili slovenska berila za vse štiri razrede srednjih šol ter slovenski berili za 4. in 5. razred osnovne šole. S Frančkom Bohancem in Jankom Kosom je zbrala in uredila dela slovenske književnosti, od sopotnikov moderne do sodobne književnosti. Opombe k berilom za izobraževalne tečaje je pripravila skupaj s slovensko pesnico, prevajalko in publicistko Erno Muser.²⁸

Marija Jamar je menila, da je razvoj književnosti pogojen s socialnimi in kulturnimi razmerami naroda. »*To velja posebej za književnost za mladino. Vsaka družba je hotela imeti državljana z določenimi lastnostmi, da bi to družbo ohranjal. Zato je te lastnosti skušal razvijati predvsem z vzgojo otrok.*«²⁹ Verjetno se je prav zato s posebno vnemo lotila urejanja otroške književnosti. Bila je urednica mesečne revije *Mlada pota*, kjer so objavljali prvence srednješolskih piscev in pesnikov. Med njimi je bilo kar nekaj pozneje znanih literatov (Marjan Rožanc, Vladimir Kavčič, Veno Taufer in drugi). Na pomen ljudske pesmi za otroke je opozorila v pesniški zbirki Kristine Brenkove *Pojte, pojte drobne ptice, preženite vse meglice*. V zbirki spominov Franceta Bevka, objavljenih v knjigi *Zlata voda*, je opozorila na narodnostne in socialne krivice primorskih Slovencev, ki se zrcalijo skozi otroške oči. K zgodovinskemu romanu Ivana Tavčarja *Visoška kronika* je v spremni besedi opisala Tavčarjeve vzgibe za pisanje romana in zgodovinska ozadja omenjenega dela. Na svoji poklicni poti pa se je uveljavila tudi kot prevajalka iz francoske literature.

Mariji Jamar svojim učencem učne snovi ni podajala suhoparno. Želela je, da učenci slovenski jezik resnično razumejo in dojamejo z vsemi svojimi čutili. Zavzemala se je za uvajanje diafilma pri pouku slovenščine. »*V zadnjem času je film eno izmed najuspešnejših učnih pripomočkov tudi za pouk materinščine. Z njim najhitreje in tudi najuspešneje prestopimo stene razreda, preskočimo časovna razdobja in se preselimo v sredo življenja in dogajanja.*«³⁰

27 ARS-231-Ministrstvo za prosveto, personalne zadeve, škatla 16, spis št. 1271.

28 Jamar - Legat, Spomini : Srečanja, str. 322-323.

29 MJL, Začetki slovenske književnosti za mladino, str. 84.

30 Jamar, Diafilm in film pri pouku slovenščine, str. 177.

Kot pozorna opazovalka je vedela, da je učencem »... vsak predmet celota zase, ograjen z visokim zidom, ki ga ob isti osnovi pri drugem predmetu ne znajo prestopiti. Profesorji pa smo prav tako preveč zamaknjeni v svoj predmet in se ne znamo okoriščati z znanjem, ki so ga učenci dojeli že pri drugem predmetu.« Zato se je navduševala za interdisciplinarni način dela, ki ga je predstavila na primeru literarno-zgodovinske ekskurzije v Škofjo Loko³¹ (leta 1961). Njen učenec Pavel Vindišar se spominja: »Jamarjeva je skoraj vsako leto svoj razred, peljala na Tavčarjevo domačijo. Tam smo imeli eno ali dve šolski uri. Vedno je izbrala lep dan. Od železniške postaje v Škofji Loki smo šli peš, je bilo nekoliko daleč, ampak kako se je ona pripravila na te šolske ure, s kasnim žarom, postala je mnogo mlajša, tako da si skoraj upam reči, da smo vsi njeni dijaki o Tavčarju vedeli več kot dijaki drugih šol po Sloveniji. Z enakim žarom je govorila še o Prežihovem Vorancu«.

Pavel Vindišar je še povedal: »Jamarjeva nas je pri sedemnajstih, osemnajstih letih začela obravnavati kot odrasle, sebi enake osebe. Ko pa smo imeli že svoje službe, je vztrajala, da jo tikamo, kar je bilo meni zelo težko. Ona je v svojih učencih našla družino, saj ni imela svojih otrok. Moji spomini nanjo so prijetni, nobenih travm. Mislim, da nas je predvsem ona naučila, da je potrebno delati, spoštovati druge, biti pošten, da bomo za svoje delo slabo plačani, a bomo kljub temu preživeli.«

Leta 1973 so se v jugoslovanskem prostoru začela prizadevanja za uveljavitev skupnih jeder jugoslovanske književnosti. V učnih načrtih naj bi bilo vsakemu narodu namenjeno toliko prostora, kot ga v odstotkih predstavlja posamezen narod glede na število prebivalstva v celotni Jugoslaviji. Zato je Marija Jamar - Legat skupna jedra ostro zavrnila, saj bi to pomenilo konec slovenstva. Med srečanji s svojimi učenci je dejala: »Pa ja ne boste dopustili, da bodo naši vnuki in pravnuki slišali o velikanih slovenske književnosti natančno toliko kot o Vuku Karadžiću ali Petru Njegošu. Za Prešerna pa ne bo časa ne v gimnazijah in osnovnih šolah!« Ko smo si Slovenci priborili lastno državo, si je izjemno oddahnila, se spominja Pavel Vindišar. S samostojno Slovenijo je odgnala hude strahove za prihodnost slovenskega jezika. »Sedaj se bom lažje poslovila od tega sveta,« je dejala.

Marija Jamar - Legat je bila celo življenje zaprisežena Škofjeločanka. Konec tedna se je iz Ljubljane vračala domov na »loški Plac«, v Kajbetovo hišo. »Moj edini, resnični dom, pri Kajbetu v Loki, me vedno čaka, dviga in mi pomaga. Čeprav je hiša v mojem času doživela nemško okupacijo, nacionalizacijo po vojni, prodajo posameznih delov, je vendar ostala moj edini pravi dom.«³²

Tu pa ni imela samo svojega doma, tu je imela tudi prijatelje. »Veliko lepih nedelj sem preživela na sotočju Sore, kjer smo se srečevali,« se spominja gospa

31 Jamar, Literarnozgodovinska ekskurzija v Škofjo Loko, str. 131.

32 Jamar - Legat, 1914, str. 385.

Majda Hude. »To je bila zelo fina in različna družba, tako po starosti kakor po poklicih. Marica Goljar je recitirala, pod česnjo ob vodi ali pred hišo (danes Sorška 13). Gospe so običajno kaj spekle, saj je bila gospa Deli slaščičarka. Prihajal je gospod Goljar z ženo 'Pepetovo' Marico, moja teta Ivica, Jelo Janežič, ki je bil ortopedagog v Loki in njegova žena Deli Homanova, ki je bila domačinka, gospa Stanka Blaznik in gospod Kraševce, teta Danica Karlin, ki je bila učiteljica, in Minka Kalanova. Pozimi pa smo se gospod Janez in gospa Marija Jamar - Legat ter profesor Planina običajno dobivali pri Plantaričevih v jedilnici. Bilo nas je sicer nekoliko manj kakor poleti na Sotočju.«

Jeja Jamar - Legat se je rada družila tudi z gospo Marjeto Mohorič Peternelj, ki je v Kajbetovi hiši kupila stanovanje. »V petkih sta prišla gospa Jeja s kužkom Žižo in gospod Planina, ki je imel tudi sobo v Kajbetovi hiši, k nam na obisk. Ob sobotah smo se dobivali pri Plantaričevih, pri Homanu ali pri Kroni za mizo za pečjo. Jeja je zelo rada pripovedovala o svoji mami, ki je prišla od Sv. Duha služiti v Kajbetovo hišo. Jeja je bila zavedna Slovenka, kakršnih danes ni več.«

Očarana nad Škofjo Loko in njeno zgodovino se je Marija Jamar - Legat kmalu pridružila Muzejskemu društvu, vpisana je med njegove ustanovne in častne člane. Četrto stoletja je lektorirala prispevke in bila članica uredniškega odbora. »*Natančno sem prebirala članke in tako spoznavala našo bogato zgodovino.*« Ni pa ostala samo pri prebiranju člankov, saj je napisala in v Loških razgledih objavila kar štiriindvajset prispevkov. Ustavimo se le pri nekaterih. Kot dolgoletno učiteljico jo je zanimala zgodovina loškega šolstva. V petih prispevkih je raziskovala razvoj šolstva, od njegovih začetkov do leta 1940. Literarno zgodovino na Loškem je delno osvetlila v prispevku *Literarna zgodovina freisinške Loke in Literarna dela pisatelja Perka*. Objavila je tudi spomine na slikarja Gvidona Birolla. Njeni literarni prispevki v Loških razgledih opisujejo življenje loških meščanov in kmetov iz okoliških vasi, od 16. do začetka 20. stoletja. V njih na nevsiljiv, poveden način predstavi način življenja tako kmeta kot meščana, ujetega v zgodovinske dogodke opisanega časa. Srečamo se z njihovimi padci in vzponi, s strahovi in z vero v boljše in pravičnejše čase. Čustveno in polni upanja so opisani dogodki povezani z vprašanjem slovenskega naroda, slovenskega jezika in želja po osvoboditvi slovenskega človeka izpod tujega jarma.

Vse te pripovedi so leta 1998 izšle v knjigi Jeje Jamar - Legat: *Kajbetova hiša na škofjeloškem Placu : 1511–1914*. Za izjemno leposlovno, dokumentarno in domoznansko delo je Občina Škofja Loka avtorico nagradila z občinskim priznanjem Srebrni grb Občine Škofja Loka.

Avtorica je s tem zgodovinsko-literarnim delom postavila spomenik Škofji Loki in njenim ljudem, sama pa se je nehote za večno zapisala v spomin Ločanom.

Marija Jamar - Legat na loškem Placu pred Kajbetovo hišo.
(hrani: Loški muzej Škofja Loka)

Njena najpogostejša potovanja so jo vodila iz Ljubljane v Škofjo Loko. Vsak teden, v soboto zjutraj, se je s svojim avtom pripeljala v Škofjo Loko, nato pa jo je pot ob nedeljah vodila nazaj v Ljubljano, kjer je študirala in potem dolga leta učila na ljubljanskem učiteljskišču.

Poleg tega se je Jeja kot članica Muzejskega društva Škofja Loka zelo rada udeleževala društvenih izletov. Spominja se: *»Profesor Planina je organiziral za vsako soboto poseben izlet. Povabil je svoje in naše prijateljice: gospe Homanovo Delči, Kržajušovo Minko, Pepetovo Marico in Buhpintarjevo Minko. Vsako soboto sem po dve peljala na izlet. Seveda pa se je vedno peljala z nami moja mala pudlica Žiža, ki je ponosno sedela v profesorjevem naročju. Vozili smo se na Bled, v Bohinj, še raje pa v Zali Log, Javorje, na Katarino in še in še. Profesor je razlagal, dekleta so bila zadovoljna, jaz*

pa čez vse ponosna, da tako zaupajo mojim šoferskim sposobnostim.«³³

Poleg teh manjših izletov pa je rada potovala tudi z ostalimi člani Muzejskega društva, ki so letno organizirali izlete na Primorsko, Koroško, v Beneško Slovenijo, v Hrvaško Zagorje in Italijo.

Jamarjeva Jeja je zelo rada potovala in spoznavala našo domovino, širšo okolico in bolj oddaljene dežele. Ob potovanjih si je skrbno beležila zgodovino kraja in kulturne znamenitosti ter jih natančno fotografsko dokumentirala. Dopustovala je večinoma v obmorskih krajih, v Zadru, na otokih Rab, Pag, Hvar in drugih, pot pa jo je vodila tudi po avstrijskih, italijanskih in francoskih deželah.

Obiskala je mnoge kraje, spoznavala zanimive ljudi in se navdihovala nad kulturo in zgodovino tujih dežel. Pa vendar, ne glede na to, kam jo je pot vodila, se je vedno vračala nazaj, v Škofjo Loko, kjer je preživela svoja otroška leta in od tedaj ostala za vedno povezana z našim mestom.

33 Lebar, *Bibliografija profesorja Franceta Planine : 1901–1992*, str. 21–22.

Marija Jamar - Legat na poti, Grossglockner, 1969.
(hrani: Loški muzej Škofja Loka)

VIRI:

Arhivski viri:

ARS-231-Ministrstvo za prosveto, personalne zadeve, škatla 16, spis št. 1271.

Časopisni viri:

Jugoslavija, 4. Leto, št. 100., Ljubljana, četrtek 28. 4. 1921, str. 1.

Tabor, št. 220., Maribor, petek 30. 9. 1921, str. 1.

Tedenske slike, priloga *Domovini*, leto VII., št. 53, Ljubljana, 31. 12. 1931, str. 1.

Ustni viri:

Pavel Vindišar, Ljubljana, pogovor 23. 10. 2014.

Majda Hude, Škofja Loka, pogovor 22. 10. 2014.

Marjeta Mohorič Peternelj, Škofja Loka.

Spletna stran:

http://sistory.eu/TEI_publikacije/razstave/Kranjska_v_prvem letu_velike_vojne/ch16.html.

LITERATURA:

- Enciklopedija Slovenije*, zv. 12., (geslo – Sodišče). Ljubljana : Mladinska knjiga, 1998.
- Hafner, Pavle: Stare loške gostilne v zgodovinskem mestnem jedru. V: *Loški razgledi* 30, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1983, str. 103, 110.
- Jamar, Marija: Diafilm in film pri pouku slovenščine. V: *Jezik in slovstvo* 7, št. 6, Ljubljana : Slavistično društvo Slovenije, 1961/62, str. 177.
- Jamar, Marija: Literarnozgodovinska ekskurzija v Škofjo Loko. V: *Jezik in slovstvo* 6, št. 4, Ljubljana : Slavistično društvo Slovenije, 1960/61, str. 131.
- Jamar - Legat, Jeja: Otroški spomini na Javorje. V: *Loški razgledi* 49, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2002, str. 187–188.
- Jamar - Legat, Jeja: Prvi spomini na Loko. V: *Loški razgledi* 48, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2001, str. 151.
- Jamar - Legat, Jeja: Srečanja. V: *Jezik in slovstvo* 28, št. 7/8, Ljubljana : Slavistično društvo Slovenije, 1983, str. 322–323.
- Jamar - Legat, Jeja: 1914. V: *Loški razgledi* 46, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1999, str. 385, 392, 395.
- Jamar - Legat, Marija: *Kaibetova hiša na škojfeloškem Placu : 1511–1914*. Ljubljana : Sanjska knjiga, 1998.
- Jamar - Legat, Marija: Začetki slovenske književnosti za mladino. V: *Otrok in knjiga* 3, št. 4, Maribor : Mariborska knjižnica : Pedagoška fakulteta ; Ljubljana : Pionirska knjižnica, enota Knjižnice Oton Župančič, 1976, str. 84.
- Lebar, Marija (ur.): *Bibliografija profesorja Franceta Planine : 1901–1992*. Škofja Loka : Knjižnica Ivana Tavčarja, 2001, str. 21–22.
- Štukl, France: *Knjiga hiš v Škofji Loki II*. Ljubljana : Zgodovinski arhiv Ljubljana, 1984.

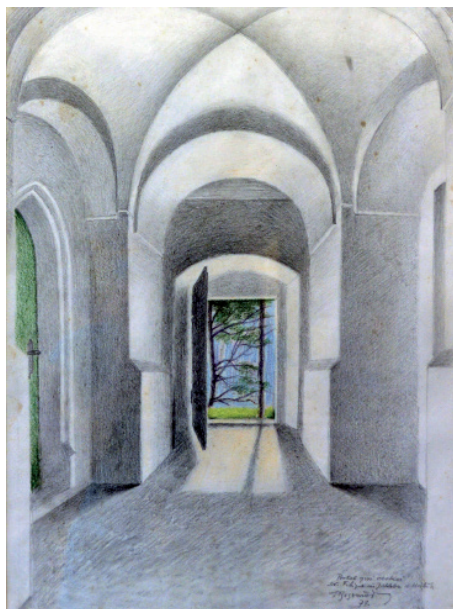
Dela polno leto 2014

V novo leto vedno stopimo z razmislekom, na katerih dogodkih iz minulega leta bomo gradili svoje nadaljnje delo. Čeprav je leto 2014 na splošno zaznamovalo več negativnih dogodkov kot pozitivnih, od naravnih nesreč do političnih in gospodarskih kriz, sem vesela, da smo v Loškem muzeju v preteklem letu kljub zahtevnim razmeram delovali uspešno in v skladu s pričakovanji. Za nami so številni dogodki, razstave, predavanja in predstavitve.

Uresničili smo več, kot smo načrtovali in obljubili, v naših razstavnih prostorih pa smo sprejeli več kot 52 000 obiskovalcev. Kaj bi izpostavila, na kaj bi ponovno opozorila? Izbira je težka. Vsak dogodek posebej mi je ljub in prijeten na svoj način. Vsekakor pa bi rada omenila vsaj štiri, ki so bistveno zaznamovali delo muzeja v letu 2014.

Naš osrednji razstavni projekt smo ob 120-letnici prve javne razsvetljave v Škofji Loki in hkrati na Kranjskem posvetili razvoju svetil od prazgodovine do danes, ki na tak način še ni bil predstavljen. Ponosni smo bili, da se je našemu vabilu na otvoritev razstave, ki smo jo naslovili **Več svetlobe! Mehr Licht!**, ljubeznivo odzvala mag. Julijana Bizjak Mlakar, ministrica za kulturo RS, in prav naša otvoritev je bila zanjo prvi uradni nastop v vlogi kulturne ministrice.

Z otvoritvenim protokolom smo se želeli čimbolj približati dogodku izpred 120. leti, ko je goste v Škofjo Loko pripeljal poseben vlak, godba na pihala je imela koncert, priredili pa so bili tudi veliko tombolo, ples in večerni ognjemet s prižiganjem leščerb na elektriko. Tudi tokrat smo v muzej, ob prikazanem obsežnem strokovnem delu, povabili pihalni orkester in pripravili manjši ognjemet.

Pavle Bozovičar: Vhod v cerkev.
(iz fototeke Loškega muzeja)

Pavle Bozovičar: Moški akt.
(iz fototeke Loškega muzeja)

Poletna meseca julij in avgust v naši Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu namenimo predstavitvi enega od domačih umetnikov iz polpretekle zgodovine. V zadnjih letih smo tako prikazali dela Sedeja, Adamiča, Logondra, tokrat pa smo na ogled postavili ožji izbor neznanih del slikarja **Pavleta Bozovičarja**, ki se ga mnogi Ločani in Ločanke spominjajo kot svojega učitelja likovne vzgoje in precej samosvojega človeka.

V septembru smo začeli z novim odkrivanjem in **restavriranjem stenskih poslikav v grajski kapeli**. Ko smo v letu 2012 pripravljali razstavo o razvoju šolstva na Loškem, s poudarkom na uršulinski šoli, ki je delovala na Loškem gradu, smo naleteli na staro fotografijo grajske kapele, kjer je bilo razvidno, da je bila v celoti poslikana. Z odličnim sodelovanjem Restavratorskega centra RS smo izvedli sondiranja, ki so potrdila pristnost fotografije. Z veliko naklonjenostjo Ministrstva za kulturo RS smo začeli z deli, ki naj bi se končala z dogodkom ob

stoletnici izjemno kakovostne poslikave celotne kapele, ki jo obeležujemo v letu 2015. Koledarsko leto smo zaključili s praznično **razstavo o gospe Jeji Jamar - Legat**, profesorici francoskega jezika in slovenske književnosti, ki je imela rada naše mesto in ga imenovala »Loka, moj edini pravi dom«. Ločanom je podarila oziroma posvetila svoje literarno-zgodovinsko delo *Kaibetova hiša na Loškem Placu : 1511–1914*. Svojo naklonjenost je izkazala tudi Loškemu muzeju, ki je bil deležen dela njene zapuščine. Naj na koncu omenim še en pečat, ki je zaznamoval

delo muzeja v letu 2014. Muzej je za svoje delo prejel občinsko priznanje – srebrni grb Občine Škofja Loka, ki smo ga bili iskreno veseli in nam pomeni veliko spodbudo ter obvezo pri nadaljnjem delu.

Z odprtja razstave Več svetlobe! Mehr Licht! Od leve proti desni: Miha Ješe, Julijana Bizjak Mlakar, Jana Mlakar, Mojca Šifrer Bulovec, Biljana Ristić, Jože Štukl.
(iz fototeke Loškega muzeja)

Osemdeset let koncerta pevskih zborov dekanije Loka

Ob 120-letnici rojstva Antona Jobsta, skladatelja in zborovodja

Anton Jobst (1894–1981), slovenski glasbenik, skladatelj, zborovodja, orglar, pedagog in organist, se je rodil na Brdu pri Šmohorju v Ziljski dolini na Koroškem, glasbeno pa se je izšolal na orglarski šoli v Ljubljani in pri skladatelju Stanku Premrlu. V Žiri je prišel leta 1912 kot organist, postal tamkajšnji steber kulturnega, predvsem glasbenega dogajanja in tu ostal do konca življenja.

Del glavne ceste, ki teče skozi Žiri, zaslužno nosi njegovo ime, leta 1994 so mu pred šolo postavili tudi spomenik. Kipar Metod Frlic je njegov portret v bronu domiselno postavil na železen podstavek, saj je bil Jobst zaveden Slovenec in bojevit organist, ki je ohranil svojo »železno« vztrajnost, pokončnost in vernost kar v petih, nič kaj prijaznih režimih. V avstro-ogrskem cesarstvu se je rodil in naredil, bil v prvi vojni strumen vojak in prejel štiri odlikovanja za hrabrost. Na soškem bojišču je bil ujet in bil od Kraljevine Italije interniran. V SHS oziroma v Kraljevini Jugoslaviji je bil najbolj ustvarjalen in plodovit ter v času velike gospodarske krize trdo preživel svojo sedemčlansko družino. Med drugo vojno je preživel nemško okupacijo, bil po vojni od nove domače oblasti izgnan v Avstrijo in se po dveh letih vrnil v Žiri. Po upokojitvi (1950) se je še bolj posvetil glasbi, saj je honorarno poučeval v glasbeni šoli, komponiral, vodil cerkveni in posvetni mešani zbor, bil pa je tudi kapelnik novoustanovljene pihalne godbe Alpina, za katero je prirejal skladbe in jo vodil do leta 1965. Tega leta je prejel odlikovanje predsednika Tita za zasluge za narod s srebrno zvezdo. Od tega leta naprej so se nagrade kar vrstile. Med drugim je leta 1975 dobil Prešernovo nagrado gorenjskih občin, za uspešno in dolgoletno delo v glasbeni dejavnosti pa tudi Gallusovo zlato značko in plaketo. Leta 1974 ga je papež Pavel VI. odlikoval z redom viteza Gregorija, kar je za laike najvišje odlikovanje v rimskokatoliški cerkvi.

Njegovo razgibano življenje in bogato glasbeno delo je leta 1990 nadrobno predstavil dr. France Križnar v knjigi *Življenje in delo glasbenika in skladatelja Antona Jobsta (1894–1981)*; avtor je naštel kar 641 njegovih glasbenih del v rokopisih in tiskih.

V Žireh so v letu 2014 proslavljali stodvajseto obletnico rojstva svojega velikega krajana. Zanj je bila z udeležbo njegovih sopotnikov in množično udeležbo širšega občestva darovana sveta maša v cerkvi sv. Martina, kjer je za imenitnimi Milavčevimi orglami sam predano igral vse do konca. Vrstili so se koncerti, razstave, srečanja in pogovorni večer o njem z muzikologom dr. Križnarjem. Izdali so tudi osebno pošto znamko s portretom Antona Jobsta.

V Škofji Loki se Antona Jobsta letos spominjamo z majhno raziskavo o njegovem Dekanijskem cerkvenem pevskem zboru. Jobst se je še posebej z ljubeznijo in zavzetostjo posvečal prav pevskim zborom. Razglednica s fotografijo več kot dvesto pevcev in pevk iz celotne loške dekanije je več kot le priložnostna fotografija zbora po koncertu, ki so ga izvajalci imeli leta 1934 v mestni župni cerkvi sv. Jakoba v Škofji Loki. Ta zbor je imel svojo štampljko, ki je odtisnjena na pisni strani dopisnice, kar govori o pomembnosti in ambicioznosti zbora ter pevovodje; toliko bolj, ker vemo, da so bili pevske zbori posebna Jobstova ljubezen, saj jim je posvetil mnoga svoja najboljša dela.

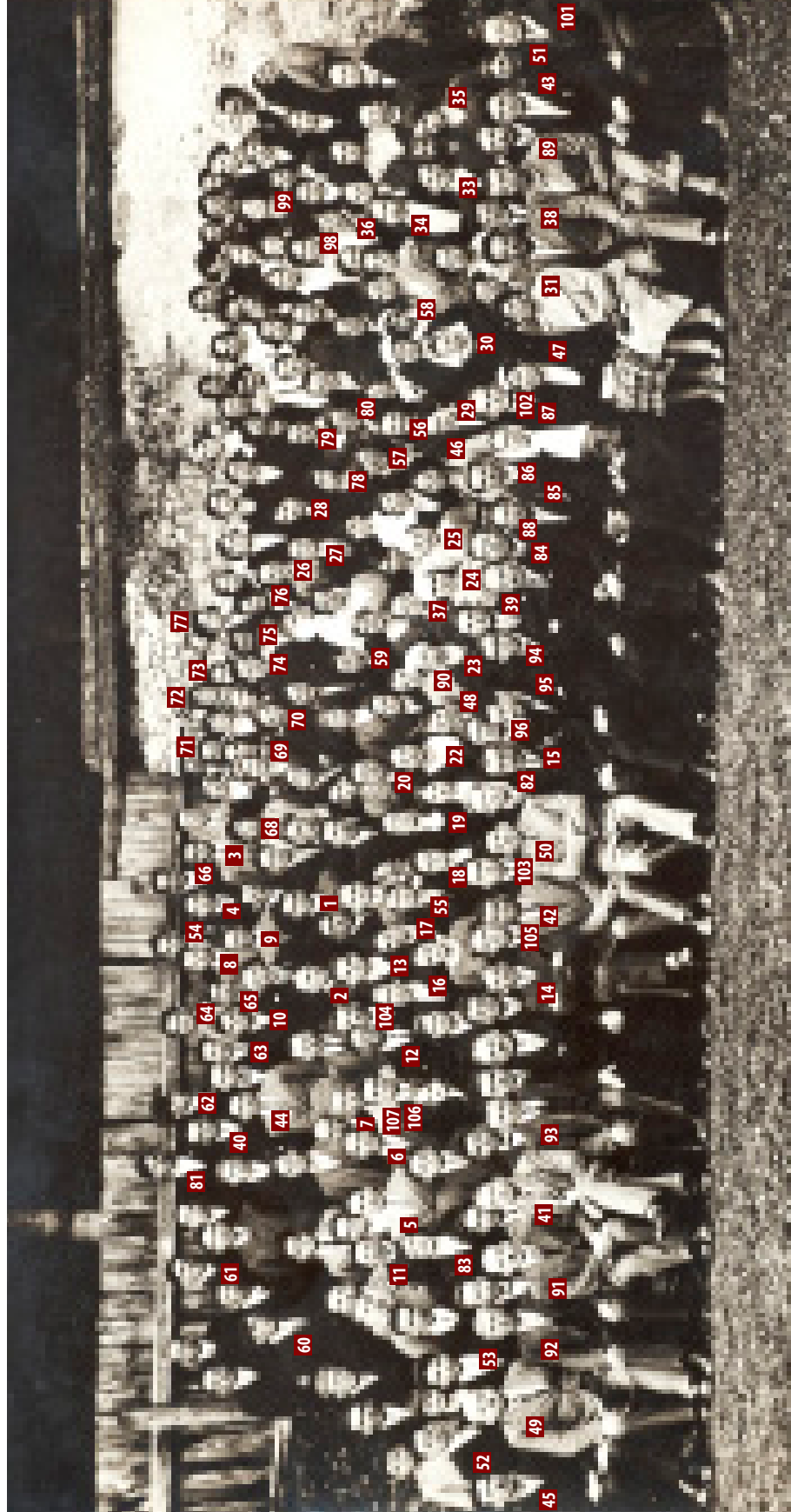
Zamudno in hvalevredno delo pri odkrivanju udeležencev tega koncerta je opravil domoznanec in filatelist, predan zbiralec značk, dokumentov, razglednic ter drugih predmetov Peter Grzetič iz Stare Loke.

P.S. Ob jubileju tega imenitnega zbora in koncerta, ki ga je imel zborovodja Jobst s svojimi pevci, se spominjamo tudi stoletnice začetka 1. svetovne vojne, ki jo je Anton Jobst junaško in srečno preživel.

Alojzij Pavel Florjančič

Na predstavitvi starih razglednic leta 2006, na Taboru v Ljubljani, sem kupil fotografijo, razglednico iz ateljeja škofjeloškega fotografa Janka Šelhausa (1884–1956). Množica pevcev me je pritegnila. Kdo so, kdo jih je vodil, kdaj in kje so slikani? Leto prej je izšla knjiga *Več kot tisoč let : kronika župnije sv. Jurija Stara Loka*, ki jo je uredil Alojzij Pavel Florjančič. Začel sem jo listati in za leto 1934 na strani 254 prebral: 29. april – *Cerkveni koncert cerkvenih pevske zborov dekanije Loka – v mestni farni cerkvi. Nastopilo je nad 200 pevcev iz Leskovice, Nove Oselice, Poljan, Selc, Sv. Lenarta, Stare Loke, Škofje Loke, Trate, Žabnice, Železnikov in Žirov*. Lahko bi bilo to!

Sosed, litograf, izvrstni fotograf Igor Pustovrh, sedaj že pokojni, mi je razglednico povečal na format plakata, da so bile osebe bolj razpoznavne (to je lahko storil, ker je bila fotografija izredno kakovostna in dobro ohranjena). Z njo sem se napotil do bližnje sofaranke, dolgoletne cerkvene pevke in nekdanje amaterske igralka, devetdesetletne Marije Bergant, po domače Mrušcove Marice. Sama takrat še ni mogla peti v tem zboru, ker je bila premlada, je pa kot cerkveni pevske podmladek na Fari dobro poznala domače cerkvene pevce in še nekatere iz sosednjih župnij. Na sliki je takoj spoznala Avgusta Berganta, Mruščovga iz sosedstva, svojega bodočega moža, in še več kot dvajset drugih pevk in pevcev ter povedala zanje domača, hišna imena in poime-novala vasi, iz katerih so bili. Zato se moj seznam imen začenja z njimi. Povedala je tudi, da je dekanijski zbor vodil žirovski organist Anton Jobst, po domače Kopčov.

Udeleženci Jobstovega dekanijskega pevskega zbora v letu 1934.

(foto: Janko Šelhaus. Iz zbirke Petra Grzetiča)

Opogumljen z dobrim začetkom sem nadaljeval z iskanjem in v naslednjih letih obiskal več kot petdeset ljudi po nekdanji veliki Občini Škofja Loka, da bi mi pomagali prepoznati osebe na fotografiji. Včasih sem bil uspešen, večkrat tudi ne. Nekateri so bili nezaupljivi, drugi pa zelo pripravljeni sodelovati in bili nadvse koristni; na primer Alfonz Zajec iz Žirov, izjemni poznavalec Žirov in Žirovcev ter živa kronika kraja. Prva leta so bila še kar uspešna, po nekaj letih pa se je začelo ustavljati, zadnja tri leta so bila jalova; uspel sem določiti sto tri osebe. Več kot polovica pevcev je bilo prepoznanih, drugi še čakajo. Vseh se verjetno ne bo dalo več določiti, vendar smo vseeno lahko zadovoljni.

Pri razpoznavanju pevcev so mi pomagali: Marija Bergant, Minka Bevk, Marija Čadež, Jurij Humar, Marija Krek, Marija Mrak, Janko Pintar, Frančiška Stibelj, Marija Štrekelj, Ivana Vidic, Milena Zagoršek in Alfonz Zajec. Vsem se toplo zahvaljujem. Nekateri so že pokojni, med njimi Jurij Humar iz Vincarij, sicer tudi Prifarc, po domače Flintežov iz Stare Loke; med nami tudi ni več Marije Bergant in Ivane Vidic. Hvala tudi tistim, ki so mi tudi pomagali, pa sem jih pozabil omeniti, naj mi oprostite.

Seznam prepoznanih pevk in pevcev »Jobstovega dekanijskega zbora«, fotografiranih na nunskem vrtu v Škofji Loki, 29. 4. 1934.

1	Avrust	Bergant		Mruščov	Stara Loka
2	Franc	Hafner		Plčkarjov	Stara Loka
3	Franc	Jugovic		Mlinarčkov	Vešter
4	Peter	Golob		Kovačov	Virmaše
5	Franc	Golob		Kovačov	Virmaše
6	Tone	Golob		Kovačov	Virmaše
7	Janez	Pokorn		Zenzkov	Vešter
8	Jože	Hafner		Uratarjov	Trnje
9	Franc	Poljanec		Skončnikov, poštar	Suha
10	Jože	Hartman		Španov	Suha
11	Anton	Jurman		Klančarjov, tkalec	Šrajeva bajta
12	Janko	Trdina		Trdinčkov, električar	Lontrg
13	Polde	Polenec		Polencov	Puštal
14	Ciril	Mrak		Lompov	Virlog
15	Jože	Matek		Matkov	Forme
16	Marija	Porenta	por. Šink	Mežnarjeva Micka	Pevno
18	Marija	Piškur		Ftkarjeva Minka	Kamnitenik
19	Antonija	Logonder		Frtunova Tona	Pevno
20	Lojze	Porenta		Tončnikov	Trnje
21	Martina	Oblak		Tajčkova	Škofja Loka
22	Marija	Debelak		Jamnкова	Škofja Loka
23	Julka	Javornik		Martancova	Stara Loka
24	Ana	Rupar		Lahova	Škofja Loka
25	Francka	Ažbič	por. Jenko	Poštarjova	Puštal
26	Poldka	Vidmar		Agatna	Stara Loka

27	Johanca	Žagar	por. Rehberger	Kalanušarjeva	Stara Loka
28	Angelca	Pokorn		Alarjeva	Binkelj
29	Ivanka	Logonder		Frtunova Johana	Pevno
30	Hermína	Logonder		Frtunova Minca	Pevno
31	Ivanka	Rupar	por. Cof	Lahova	Škofja Loka
32	Alojzija	Triller		Prtetova	Vešter
33	Johanca	Triller		Prtetova	Vešter
34	Johanca	Černigoj	por. Koželj	Mažucova, šivilja	Stara Loka
35	Marica	Šink	por. Grašič	Hudarevnkova	Stara Loka
36	Marija	Kalan		Štinetova	Pevno
37	Urška	Kržišnik		Pavlinova	Zminec
38	Andrej	Piškur		Ftkarjov	Kamnitnik
39	Rudolf	Jurčič		Urataretov	Križna gora
40	Franc	Krajnik		Tajnetov	Hudo polje
41	Franc	Pirc		Pircov	Škofja Loka
42	Igor	Guzelj		Balantov	Škofja Loka
43	Franc	Rešek		Matjažov	Trnje
44	Janez	Golob		Kovačov	Virmaše
45	Franc	Rupar		Lahov, kovač	Škofja Loka
46	Marija	Hafner		Fškucova, učiteljica	Škofja Loka
47	Vera	Podlipnik		Podlipnikova	Škofja Loka
48	Francka	Sever		Gašprčkova	Puštal
49	Pavle	Bozovičar		Korlčkov, čevljar	Lontrg
50	Anton	Jobst		Kopčov	Brdo
51	Ana	Kranjc		Mrovka	Žiri
52	Pavle	Kopac		Zagarčkov	Žiri
53	Vinko	Gantar		Luketov z Luže	Žiri
54	Maks	Tušer		Tušerjov	Žiri
55	Rozalija	Gregorač		Brencetova	Žiri
56	Roza	Strlič		Strličeva	Žiri
57	Leopolda	Kavčič		Kolerjeva Polda	Žiri
58	Marija	Kristan		Šemanikova	Žiri
59	Marija	Zajc		Zajcova	Žiri
60	Valentin	Kavčič		Mrovcov	Žiri
61	Mirko	Kristan		Kristančkov	Žiri
62	Franc	Oblak		Žunerjov	Žiri
63	Franc	Kavčič		Trčkov	Žiri
64	Lovro	Možina		Mežnajrov	Žiri
65	Franc	Kopač		Martinov	Žiri
66	Tone	Kavčič		Trčkov	Žiri
67	Franc	Zajec		Matičkov	Žiri
68	Francka	Kavčič		Trčkova	Žiri
69	Franja	Demšar		Poštarjeva	Žiri
70	Ljudmila	Seljak		Homcova	Žiri
71	Marija	Žakelj		Balčkova	Žiri
72	Jožefa	Gantar		Luketova	Žiri
73	Ivana	Giacomelli		Bendetova	Žiri
74	Vilka	Ovsenk		Tinetova	Žiri

75	Frančiška	Zajec		Matičkova	Žiri
76	Cecilija	Kokelj		Burnkova	Žiri
77	Julijana	Gantar		Lipetova	Žiri
78	Julijana	Demšar		Poštarjeva	Žiri
79	Ivana	Bačnar		Anžetova	Žiri
80	Anastazija	Kavčič		Kolerjeva	Žiri
81	Janez	Žakelj		Brtelčkov	Žiri
82	Ciril	Debeljak		Bobkov	Selca
83	Tončka	Kateevo		učiteljica Sv. Lenart	Horjul
84	Karel	Bertoncelj			Gorenja vas
85	Anton	Bogataj		Žargarjev	Reteče
86	Janez	Kuralt		Srakarjev	Reteče
87	Frančiška	Kušar		Krivicova	Reteče
88	Anton	Kermelj		Mlinarjev	Reteče
89	Ciril	Mrzlikar		Cotlnov	Škofja Loka
90	Ana	Oblak		Poličarjeva	Škofja Loka
91	Andrej	Ravnihar		Miklovšk, čevljar	Škofja Loka
92	Polde	Hafner		Fškucov	Škofja Loka
93	Franc	Berčič		Iščarjov	Škofja Loka
94	Ivan	Krajnik?		Hrastnikov	Godešič
95	Drago	Bozovičar			Reteče
96	Matija	Megušar		Blaznikova	Selca
97	Rozalija	Debeljak		Bobkova	Selca
98	Mihela	Šinkar		Jkcova	Selca
99	Minka	Šinkar		Jkcova	Selca
100	Franc	Kopčavar		Anžicov	Selca
101	Franc	Štrekelj		Pustežov	Škofja Loka
102		Kalan		Slugov	Suha
103	Tomaž	Pirc		Pircov	Lontrg

Peter Grzetič

Prvo slovensko društvo ljubiteljskih fotografov je bilo med prvimi v Evropi

Po izumu fotografskih postopkov za upodabljanje in ohranjanje slik od dagerotipije (1839) do nadaljnjih izboljšav so se tudi na Slovenskem kmalu seznanili z novimi dognanji in jih začeli tudi uporabljati. Izumiteljem se je pridružil tudi Janez Puhar.

V začetku so v naše kraje prihajali popotni dagerotipisti in poznavalci drugih postopkov, kmalu pa so tudi slovenski fotografi začeli delovati v stalnih ateljejih in se poklicno ukvarjati predvsem s portretno in pokrajinsko fotografijo.

Ker so bili aparati in kemikalije dragi, so se s fotografijo ukvarjali predvsem premožnejši. Z izumom suhih fotografskih plošč pa so postali postopki enostavnejši in cenejši, možnost ustvarjanja se je ponudila tudi ljubiteljskim fotografo. Nekateri so se združevali v društva, kjer so dobili možnost za skupno uporabo aparatov in drugih pripomočkov ter si v sodelovanju z bolj izkušenimi pridobivali znanje in izkušnje.

Nova spoznanja je k nam prinesel Ivan Šubic, doma iz Poljan, ki je študiral na Dunaju in tam spoznal tudi najnovejša fotografska dogajanja. Za fotografijo je navdušil še rojaka Gustava Pirca iz Škofje Loke in Luka Pintarja s Hotavelj. Leta 1889 so v Ljubljani ustanovili prvi klub ljubiteljskih fotografov na Slovenskem in v odbor izvolili še Antona Tramteta, kaplana v Dobropolju, in Marijo Hlavka. Izdajali so priročnike, v časopisih objavljali fotografije in novice o klubu, njegovem delovanju ter tako privabljali nove člane.

Zakaj proslavljanje jubileja v Škofji Loki?

Loka ima v zgodovini in tudi danes pomembno mesto v fotografskem svetu, še posebno z društvenim delovanjem. Najstarejši dokumentiran mejnik je torej leto 1889, ko so loški rojaki v Ljubljani ustanovili prvo društvo ljubiteljskih fotografov na prostoru pozneje, sedaj že nekdanje, države Jugoslavije. Zagrebško društvo, za katerega so dolgo časa mislili, da ima primat v tem delu Evrope, je bilo namreč ustanovljeno dve leti pozneje.

Vsi trije ustanovitelji ljubljanskega kluba ljubiteljskih fotografov, mladi razumniki, so tesno povezani s Škofjo Loko. Gustav Pirc je bil rojen v Loki, glavni pobudnik in ustanovitelj Ivan Šubic iz Poljan je v Loki nekaj časa živel in je tu tudi pokopan, Luka Pintar s Hotavelj pa je v Loki, tako kot Šubic, obiskoval osnovno šolo.

Škofja Loka je tudi rojstno mesto Avgusta Bertholda, impresionističnega fotografa s pomembnimi mednarodnimi razstavljaljskimi priznanji. V Loki je deloval fotografski atelje Avgusta Blaznika, s katerim so se družili znani slovenski impresionisti, predvsem Rihard Jakopič in Ivan Grohar. V Škofji Loki je bil od leta 1996 do 2001, z izvolitvijo Petra Pokorna za predsednika Fotografske zveze Slovenije, sedež slovenske fotografske organizacije in v tem času predstavništvo Slovenije pri Mednarodni zvezi za fotografsko umetnost FIAP (Federation Internationale de l'Art Photographique); predstavništvo je bilo nato še v naslednjem petletnem obdobju, ko je FZS imela sedež v Celju. V Škofji Loki je bil podpisan edini mednarodni sporazum slovenske fotografske zveze (FZS) o mednarodnem sodelovanju z zvezo avstrijskih ljubiteljskih fotografskih društev.

V Škofji Loki že 30 let (od leta 1985) deluje Foto klub Anton Ažbe, ki je po svojem delovanju znan po vsem svetu tudi s prirejanjem fotografskih razstav – še posebno natečajev z naslovom Lumen, ki so bili v svetovnem merilu.

Zaradi omenjenih okoliščin smo se s poljanskim Kulturnim društvom dr. Ivan Tavčar Poljane dogovorili, da jubileju 125-letnice posvetimo pozornost in v proslavo vtremo loške fotografske posebnosti. Ker pa se tudi sedanji loški fotografski utrip čuti po vsej deželi, smo se odločili, da v praznovanje vključimo čim

Slavnostno omizje na proslavi ob 125-letnici ustanovitve prvega društva slovenskih ljubiteljskih fotografov. Z leve proti desni: ddr. Damir Globočnik, Helena Janežič, Izidor Jesenko, Peter Pokorn, Peter Pokorn ml. in moderatorka Monika Tavčar. (foto: Andrej Tarfila)

več sodobnih slovenskih fotografov. Zato smo razpisali natečaj z naslovom »Spomini«, na katerem je sodelovalo 52 fotografov iz raznih delov Slovenije, dva pa sta bila iz Avstrije in Italije. Fotografsko družčino in slovensko javnost smo tudi hoteli seznaniti z nekaterimi objektivnimi dejstvi v času ustanovitve prvega slovenskega fotografskega društva, ker so nekateri tudi javno izražali dvome o njegovem slovenskem značaju in domoljubju ustanoviteljev prvega kluba, ustanovljenega v letu 1889, in primat neutemeljeno pripisovali kranjskemu društvu, ki je bilo ustanovljeno dve desetletji pozneje. Največji raziskovalec zgodovine fotografije na Slovenskem in častni član škofjeloškega fotografskega društva (Foto klub Anton Ažbe Škofja Loka) magister Mirko Kambič je v svojih dolgoletnih raziskavah ugotovil, da so bili ustanovitelji zavedni Slovenci in so celo zbirali denar za gradnjo slovenskega Narodnega doma v Ljubljani. V svojih raziskavah, tudi v tujini, je ugotovil, da je bilo prvo društvo ljubiteljskih fotografov na Slovenskem med prvimi v celinskem delu Evrope; Anglija je namreč pri tem nekaj posebnega, ker je bilo tam zgodaj ustanovljenih več klubov. Pred ljubljanskim društvom pa so bila po znanih podatkih ustanovljena društva na Dunaju, v Pragi in Budimpešti in ker je bilo ljubljansko društvo, ki so ga ustanovili loški rojaki leta 1889, ustanovljeno kmalu za njimi, mu lahko upravičeno ob jubileju pripisujemo ne le narodno, ampak tudi evropsko dimenzijo.

Klub amaterjev - fotografov v Ljubljani

Dagerotipija je bil prvi fotografski postopek, ki se je leta 1839 uveljavil v praksi. Izdelava dagerotipij (direktnih pozitivov na posrebrenih bakrenih ploščah) je bila zahtevna, lahko so si jih privoščili samo najpremožnejši. Prve dagerotipije so pri nas posneli potujoči fotografi, ki so se ustavili v nekem kraju in ponujali svoje storitve.

Janez Puhar, ki po dostopnih podatkih velja za prvega domačega fotografa, je najprej poskušal izdelovati dagerotipije. Aprila 1842 je odkril cenejši in lažji način fotografiranja s pomočjo steklenih plošč, prekritih z žveplenimi parami, in uporabo joda, broma, živega srebra in alkohola. Za pet let mu je sicer uspelo prehiteti podoben izum francoskega izumitelja Abela Niépcea de Saint-Victora, ki je uporabljal steklene plošče, jajčni beljak, kalijev jodid in srebrov nitrat (t. i. njep-sotipija), žal pa Puharjev postopek (puharotipija) ni prišel v praktično rabo.

V petdesetih in šestdesetih letih 19. stoletja je dagerotipijo in nekatere druge manj razširjene fotografske postopke povsem nadomestil fotografski postopek z mokrimi kolodijskimi ploščami. Leta 1851 ga je izumil Anglež Frederick Scott Archer. Tudi ta postopek je bil zahteven, saj je bilo treba s kolodijem (raztopino celuloznega nitrata v alkoholu in etru) prekrito stekleno ploščo osvetliti, ko je bila ta še v mokrem stanju, razvijanje pa je moralo slediti takoj za osvetlitvijo v kameri mehovki. Steklена plošča je bila negativ, ki ga je fotograf na soncu kopiral na papir. Fotografski postopek je bil primeren za ateljejsko fotografijo, saj je krajinski fotograf moral nositi s seboj veliko količino opreme. Zato so se s fotografiranjem lahko ukvarjali predvsem poklicni oziroma ateljejski fotografi.

Po zaslugi fotografskega postopka s t. i. suhimi želatinskimi ploščami, ki so prišle v rabo v letih 1879/1880 (1871 ga je odkril angleški zdravnik sir Richard Leach Maddox), in priročnejših fotoaparátov je postala fotografija dostopnejša širšemu krogu fotografskih ljubiteljev, sprva iz vrst premožnejših družbenih slojev. Nov fotografski postopek se je hitro uveljavil. Ivan Šubic (1856–1924)¹ je v

1 Organizator obrtnega šolstva in naravoslovec Ivan Šubic izhaja iz podobarske družine Šubicev

prvem slovenskem fotografskem priročniku zapisal: »Kolodijevih mokrih plošč ne bomo jemali v poštev, če tudi so za nekatere posebne stroke tam pa tam še v navadi. Za nas so važne samo suhe plošče z bromosrebrno gelatino, plošče, s katerimi delata danes strokovni in amaterski fotograf, poslednji pač brez izjeme.«²

Sredi osemdesetih let 19. stoletja se je tudi pri nas začela uveljavljati amaterska fotografija. Prvi domači fotografski klub je bil ustanovljen leta 1889 (ob petdesetletnici izuma dagerotipije) v Ljubljani.

Začasn odbor fotoamaterskega kluba je bil oblikovan novembra 1888. Odbor je pozval vse fotografe in tiste, ki bi se s fotografijo želeli ukvarjati, naj s svojim pristopom pospešijo nastanek kluba, »kateremu bi bila naloga dati priliko udom gojiti fotografijstvo z večjimi sredstvi nego je to mogoče poedincu in privabiti iz mesta in dežele novih prijateljev amaterjev«. Prijave za članstvo v klubu je sprejemala pisarna c. kr. strokovne šole za lesno obrt.³

Odbor je vabilo za pristop h klubu objavil v časnikih: »Ker je fotografovanje ne le nad vse zanimiva in lepa zabava, ampak tudi zelo koristna, zato so ukrenili nekateri amatérji v Ljubljani osnovati posebni klub amatérjev, kateremu bode naloga amatérsko fotografovanje razširjevati in pospeševati. Člani kluba dobili bodo od skušenih in veščin amatérjev vsa potrebna pojasnila toliko glede aparatov, kolikor glede zvrševanja fotografije. Kdor hoče pristopiti k klubu, amatér fotografov, ta naj se kmalu oglasi pismeno ali ustno pri gospodu Ivanu Šubicu, vodji obrtne šole v Ljubljani. Javljamo, da se sprejmo v klub tudi dame. Udom iz dežele pa bode odbor v vsaki zadevi skušal vedno pismeno ustreči.«⁴

3. 4. 1889 je v prostorih strokovne oziroma obrtne šole za lesno industrijo (Virantova hiša – tj. nekdanja Gruberjeva palača, Zvezdarska ulica, 1. nadstropje) potekal ustanovni zbor kluba. Pravila, ki jih je bilo treba predložiti vladi v potrditev, so sprejeli soglasno. Predsednik kluba je postal ravnatelj obrtne šole Ivan Šubic, ki je bil glavni pobudnik ustanovitve kluba, tajnik Gustav Pirc (1859–1923),⁵ ki je bil tudi tajnik Kmetijske družbe in urednik *Novic*, blagajnik profesor

v Poljanski dolini. Njegov oče je bil podobar in slikar Janez Šubic st., bratranca slikarja Janez in Jurij Šubic. Na Dunaju je študiral prirodopis in matematiko. Leta 1881 je bil suplent v Mahrovi trgovski šoli v Ljubljani, nato na realki in gimnaziji. Leta 1888 je nadaljeval študij na Dunaju (obrtne muzej). Istega leta je postal učitelj in vodja novoustanovljene strokovne šole za obdelavo lesa ter strokovne šole za umetno vezenje in šivanje v Ljubljani. Od 1890 do 1907 je bil ljubljanski občinski svetovalec, od 1898 do 1901 deželni poslanec za mesti Kranj in Škofjo Loko.

2 Ivan Šubic, Fotografija, *Letopis Matice slovenske* za leto 1889, str. 227.

3 Klub amaterjev - fotografov v Ljubljani, *Slovenski narod*, 1888, št. 265, in *Slovenec*, 1888, št. 265.

4 Fotografija amatérjev, *Slovenski narod*, 1889, št. 63, in *Novice*, 1889, št. 11.

5 Kmetijski strokovnjak Gustav Pirc je bil rojen v Škofji Loki (Mestni trg 116, danes 39). Leto po njegovem rojstvu se je družina preselila v Kranj. Po študiju kmetijstva na Češkem je postal inštruktor in upravnik vinogradov Kmetijske šole na Slapu pri Vipavi. Od leta 1884 je deloval kot potovalni učitelj za kmetijstvo na Kranjskem. Leta 1880 je bil izvoljen za tajnika Kranjske

Bled. (foto: Gustav Pirc, objavljeno v *Dom in svet*, 1898, št. 17)

Luka Pintar (1875–1915),⁶ odbornika pa gospa Marija Hlavka in Anton Tramte (1846–1891), kaplan v Dobropolju. Klub je tedaj imel že dvajset članov. Letna članarina za člane iz Ljubljane je bila šest goldinarjev, drugi so plačevali tri goldinarje. *»Društvo bode imelo svoj laboratorij v Ljubljani in bode prirejalo predavanja svojim članom, tako da se bode lahko vsak poučil o vsem, kar mu je treba vedeti za fotografiranje.«*⁷

Prvi občni zbor novega kluba je bil 8. 7. 1889, ob 6. uri popoldne, v pisarni strokovne šole za lesno industrijo. Že pred občnim zborom je Ivan Šubic poslal vlogo c. kr. deželni vladi, ki je naznanila, da ne nasprotuje ustanovitvi kluba in potrdila njegova pravila (odlok z dne 5. 6. 1889). Dnevni red občnega zbora je bil naslednji: volitev odbora, nasveti začasnega odbora, predlogi članov. *»Pristop k zboru je*

kmetijske družbe, leta 1900 je postal njen ravnatelj. Bil je pobudnik ustanovitve Čebelarkega društva, odbornik Dramatičnega društva, predsednik in blagajnik Gledališkega podpornega društva. Od 1884 do 1917 je bil urednik strokovne revije *Kmetovalec*, od 1884 do 1893 urednik *Novic*. Aktiven je bil tudi v političnem življenju.

6 Literarni zgodovinar, jezikoslovec in bibliotekar Luka Pintar je bil rojen v Hotavljah v Poljanski dolini. Po študiju v Gradcu je bil zaposlen na gimnazijah v Ljubljani in Novem mestu. Od leta 1898 je bil skriptor v ljubljanski Deželni študijski knjižnici, od 1909 njen ravnatelj. Posvečal se je slovenskemu jezikoslovju in slovstveni zgodovini (preučevanje življenja in dela pesnika dr. Franceta Prešerna). Bil je odbornik Slovenske matice in urednik njenega zbornika. Od 1909 je bil odbornik Muzejskega društva.

7 Klub amaterjev - fotografov v Ljubljani, *Slovenski narod*, 1889, št. 79.

vsakemu dovoljen, kdor se zanima za novo društvo. Pri zboru se bodo tudi vzprejemali novi društveniki.«⁸ V klub se niso smeli vpisati poklicni fotografi.

Izvoljeni so bili vsi člani začasnega odbora. »Zbor je nadalje sklenil, da si omisli društvo popolen laboratorij in kupi novi fotografski aparat, ki bode odgovarjal vsem zahtevam sedanjega časa in vedno na razpolaganje društvenikom v vajo in zabavo. V kratkem se prično društvena predavanja, pristopna udom in sploh prijateljem fotografije, o najnovejših iznajdbah in tehnikah na polji te lepe umetnosti; predavanja bodo zvezana z demonstracijami, ki bodo novim društvenikom pokazala, kako je treba nastopati pri izdelovanju slik.« V tisku so bila društvena pravila, ki so jih prejeli vsi člani.⁹

Klub je nastal po vzoru klubov na Dunaju, v Pragi, Berlinu in Rimu.¹⁰ Bil je med prvimi v Avstriji. Ustanovljen je bil kmalu za klubi na Dunaju (tu je 31. 3. 1887 začel delovati *Club der Amateur-Photographen*, prvi klub izven Anglije),¹¹ v Pragi in Budimpešti. *Wiener Camera Club* (*Vienna Camera Club*) je bil ustanovljen leta 1887. *Klub fotografů amatérů u Praze* je začel delovati leta 1889. Istega leta kot ljubljanski je bil ustanovljen tudi *Club der Amateurfotografen* v Gradcu.

Člani kluba so se sestajali na rednih mesečnih srečanjih, na katerih so se medr. seznanjali s fotografskimi postopki.¹² Klub je imel prostore v strokovni oziroma obrtni šoli (c. kr. strokovni šoli za lesno industrijo). V klubu so člani lahko dobili teoretične in praktične napotke za fotografiranje. Ivan Šubic, ki je leta 1884 pisal o uvedbi suhih plošč (Najnovejša iznajdba v fotografiji, *Ljubljanski list*, 1884, št. 149 in 150), je pet let pozneje objavil prvi slovenski fotografski priročnik (*Fotografija, Letopis Matice slovenske za leto 1889*, str. 220–262).

Klub je prvo praktično vajo za člane in prijatelje fotografije priredil 28. oktobra 1889. Na njej so bile predstavljene glavne faze fotografskega procesa (ekspozicija, izdelava negativa in fotografij na papir) in fotografiranje pri umetni svetlobi (»magnezijski bliskovni luči«).¹³ 3. in 5. oktobra je klub pripravil teoretični pouk o fotografiji.¹⁴ 7. 1. 1890 je bila ponovno na programu »magnezijska bliskovna fotografija«.¹⁵ Vaje so bile povezane z rednimi mesečnimi sejami.

Od marca 1891 so se fotoamaterji sestajali v novem »klubovem lokalu«, v hiši zdravnika dr. Karla Bleiweisa (Pred škofijo št. 16, I. nadstropje, na levo, druga

8 Klub amaterjev - fotografov v Ljubljani, *Slovenski narod*, 1889, št. 153.

9 Klub amaterjev - fotografov v Ljubljani, *Slovenski narod*, 1889, št. 165, in *Slovenec*, 1889, št. 164.

10 Anton Tramte, Nekoliko o fotografiji, *Dom in svet*, 1890, št. 6, str. 182.

11 V Angliji je bilo do leta 1900 ustanovljenih 256 klubov amaterskih fotografov, v ostali Evropi je bilo tedaj samo 23 fotografskih klubov, v ZDA pa 99 (po: Helmut Gernsheim v sodelovanju z Alison Gernsheim, *Fotografija: sažeta istorija*, Beograd 1973, str. 165).

12 Klub amaterjev - fotografov v Ljubljani, *Slovenski narod*, 1891, št. 28.

13 Klub amaterjev - fotografov v Ljubljani, *Slovenec*, 1889, št. 247.

14 Klub amaterjev - fotografov v Ljubljani, *Slovenec*, 1889, št. 223.

15 Klub amaterjev - fotografov, *Slovenski narod*, 1890, št. 3.

Obdarjevanje konjev v Št. Jerneju na Dolenjskem, 13. 9. 1890.

(foto: Gustav Pirc, objavljeno v *Dom in svet*, 1891, št. 1)

vrata).¹⁶ Leta 1891 so redne mesečne seje kluba (prvi ponedeljek v mesecu) potekale tudi v bralni sobi kranjskega Deželnega muzeja, ki je klubu dal na razpolago tudi primeren kletni prostor za fotolaboratorij.¹⁷

Klub je na seji novembra 1890 sprejel sklep o najemu lastnih prostorov, v katere bo imel vsak član vedno dostop in »v katerem se bo nahajal društveni laboratorij za izdelovanje negativnih in pozitivnih slik«. »V ta namen rabi društvo primerno sobo brez hišne oprave s posebnim vhodom, če mogoče bolj v središču mesta.«¹⁸

Na občnem zboru 12. 1. 1891 so bili izvoljeni: za predsednika Ivan Šubic, za namestnika Gustav Pirc, za blagajnika Lavoslav Fürsager in za odbornika Luka Pintar in Anton Tramte.¹⁹ Član kluba je bil tudi Srečko Magolič st. (1860–1943), ki je leta 1895 v Celju odprl fotografski atelje Apolon.²⁰

Klub je konec leta 1891 pristopil k zvezi avstrijskih in nemških fotoamaterskih društev. *Slovenski narod* piše, da je zveza s pošiljanjem in izmenjavo fotogra-

16 Klub amaterjev - fotografov v Ljubljani, *Slovenec*, 1891, št. 54.

17 Klub amaterjev - fotografov v Ljubljani, *Slovenec*, 1891, št. 268.

18 Klub amaterjev - fotografov v Ljubljani, *Slovenec*, 1890, št. 273.

19 Klub amaterjev - fotografov Ljubljanskih, *Slovenski narod*, 1891, št. 9.

20 Srečko Magolič je kot edini slovenski fotograf leta 1894 sodeloval na fotografski razstavi v Hamburgu. Razstave se je udeležilo 458 fotoamaterjev, od tega 24 iz Avstro-Ogrske (Fotografične razstave, *Dom in svet*, 1894, št. 10).

fij želela vzpostaviti povezavo med klubi, obveščala naj bi tudi o uspehih posameznih klubov. Na čelu zveze je bil fotografski klub iz Frankfurta ob Maini. Ljubljanski fotoamaterji so od frankfurtskih in hamburških fotoamaterjev prejeli prvi dve zbirki fotografij. Fotografije so predstavili oziroma »razkazovali« na društvenem večeru 3. 1. 1893, v strokovni šoli za lesno industrijo. Hkrati je potekal tudi redni občni zbor.²¹

Na Vodnikovi bésedi, v nedeljo 27. 3. 1892, v čitalnici v Šiški, sta predavala kustos Deželnega muzeja Alfons Müllner (o ljubljanskem barju) in tajnik c. kr. Kmetijske družbe Gustav Pirc o kmetijstvu in o fotografiji. *Slovenski narod* je v poročilu o dogodku največ pozornosti namenil Pirčevemu predavanju o fotografiji. »Fotografija je obče znana obrt, ozi-

roma umetnost in celo zabava. Da pa spada nje pričetek v l. 1841, – da so veleumni, zlasti francoski kemiki, iznajdbo angleškega učenjaka srečno zasledovali in izboljšali in da je k napredku mnogo pripomogel naš rojak g. duhovnik 'Puhler', da je znanih do sedaj le 63 prvin (elementov, iz kojih je sestavljeno vse, kar je v naravi, isto tako, kakor se piše na milijone besed raznih jezikov na vesoljnem svetu le z 24–25 črkami), te zanimivosti smo zvedeli večinoma šele od gosp. Pirca uvodnega govora. Gosp. Pirc je sam fotograf za zabavo, že 13 let. V predmetu je torej skušen in popolnoma poučen. Pri razlaganju upliva solčne svetlobe, nje sedmerih barv, katere nam očitno mavrica kaže, razkazal je gosp. svoje lične stoji ali aparate za fotografiranje in razmotrival na drobno in jasno načine, kako se slike (fotografije) delajo in tako je celo mogoče bliskoma hitro vjeti podobo ptiča, dirjajočega konja i. t. d. Z glasno pohvalo in toplimi besedami odslovili so obilno zbrani društveniki požrtvovalnega govornika, gospoda tajnika c. kr. kmetijske družbe.« Zanimivo je, da je Alfons Müllner naslednje leto v reviji *Argo* objavil prispevek o Janezu Puharju (prvi strokovni prispevek o fotografskem izumitelju po Puharjevi smrti).²²

Aljažev stolp. (foto: Gustav Pirc, 1895)

21 Klub amaterjev - fotografov v Ljubljani, *Slovenski narod*, 1893, št. 2.

22 Predavanje v Spodnji Šiški, *Slovenski narod*, 1892, št. 71.

Doslej je bil neznan podatek, da je bil Gustav Pirc tudi član uglednega dunajskega fotografskega združenja *Club der Amateur-Photographen*. Poleg Pirca je bil v prvih letih njegovega delovanja v dunajski klub včlanjen samo še en ljubiteljski fotograf iz dežele Kranjske, baron Leopold Lichtenberg, lastnik gradu Habbach (Jablje) pri Trzinu.²³

Klub je junija 1893 pripravil manjšo razstavo v izložbi knjigarnarja J. Giontinija v Ljubljani; na tabli so bile na ogled fotografije članov. Razstavljene so bile tudi »lepe platinske slike« (platinotipije), »ki se smejo meriti z najlepšimi bakrorezi in jeklorezi in ki umetniško zelo nadkriljujejo druge vrste fotografij«. *»Želeli bi bilo, da se ukus našega olikanejšega občinstva tudi nagne k podobam te vrste, kakor se je uže zgodilo na Angleškem, Francoskem in sploh v večih mestih. Kakor se imamo zahvaliti za iznajdbo in za ves napredek v fotografiji le amaterjem, tako tudi želimo, da bi Ljubljanski klub ne le pridobil več prijateljev tej umetnosti, ampak da bi tudi vplival pri našem občinstvu za boljši umetniški ukus glede fotografij.«* Slovenski narod je poudaril: *»Razstavljene slike so tehniško in umetniško tako dovršene, da presenetijo vsakega gledalca. S to razstavo so naši amaterji dokazali, da so popolnoma večji moderni fotografski*

tehniki in veseli nas, da so se izpostavili sodbi občinstva, ki bode zanje gotovo zelo laskava. Prepričani smo, da dobi klub vsled te razstave mnogo novih članov. Naloga fotografov amatérjev je vsa druga, nego fotografov iz poklica, oni se morejo pečati le s fotografovanjem pokrajin, pri čemer jih pa ne vežejo denarna vprašanja, zato se morejo pečati s to jako poučljivo stroko bolj z umetniškega stališča. /.../ Posebno pohvalno je omenjati na razstavljenih slikah uprizorjenje zraka in detajlovano ospredje, ki se da doseči le z najnovejšimi pomožnimi sredstvi, zlasti z ortokromatiškimi ploščami in z novimi klicanci. Seveda je velika praktiška izurjenost tukaj glavna

Župna cerkev v Kranju. (Fotografiral Gust. Pirc.)

Župna cerkev v Kranju. (foto: Gustav Pirc, objavljeno v *Dom in svet*, 1894, št. 11)

23 Club der Amateur-Photographen in Wien. Gegründet 1887. Mitglieder-Verzeichnis, *Photographische Rundschau*, 1888, 12. zvezek, str. 415–416, Club der Amateur-Photographen in Wien, *Photographische Rundschau*, 1890, 2. zvezek, str. 61–62.

stvar, a te imajo naši amatérji, kakor kaže razstava, prav veliko.» Sredi leta 1893 je klub načrtoval poseben fotografski tečaj za začetnike, če bi se prijavilo dovolj novih članov. Potrebni aparati, priprave in prostor so bili na razpolago.²⁴

Klub je deloval najmanj do leta 1900, saj je tedaj omenjen med ljubljanskimi društvi v adresarju Ljubljane za leto 1900.²⁵

Leta 1900 je Ivan Šubic izročil odseku fotografov amaterjev pri Slovenskem planinskem društvu fotografski aparat z vso opremo (kamera, stativ, glava, dve kaseti, objektiv (13 x 18) z zaslonkami); to je bil fotoaparat, ki je bil last Kluba amaterjev - fotografov v Ljubljani.²⁶

VIRI IN LITERATURA:

Časopisni viri:

Adressbuch ... Laibach, 1900.

Dom in svet, 1894, št. 10.

Novice, 1889, št. 11.

Photographische Rundschau, 1888, 12. zvezek.

Photographische Rundschau, 1890, 2. zvezek.

Planinski vestnik, 1900, št. 6.

Slovenec, 1888, št. 265.

Slovenec, 1889, št. 164, 223, 247.

Slovenec, 1890, št. 273.

Slovenec, 1891, št. 54, 268.

Slovenski narod, 1888, 265.

Slovenski narod, 1889, št. 63, 79, 153, 165.

Slovenski narod, 1890, št. 3.

Slovenski narod, 1891, št. 9, 28.

Slovenski narod, 1892, št. 71.

Slovenski narod, 1893, št. 2, 141.

Kambič, Mirko: 85-letnica 'Kluba amaterjev-fotografov' v Ljubljani 1889–1974. V: *Sinteza*, 1973, št. 30–32, Ljubljana : Zveza društev arhitektov Slovenije, 1973, str. 36.

Šubic, Ivan: Fotografija. V: *Letopis Matice Slovenske za leto 1889*, Ljubljana : Matica Slovenska, 1889, str. 227.

Tramte, Anton: Nekoliko o fotografiji. V: *Dom in svet* 3, 1890, št. 6, Ljubljana : Katoliško tiskovno društvo 1890, str. 182.

24 Razstava amaterskih fotografij, *Slovenski narod*, 1893, št. 141.

Ortokromatski: občutljiv za vse barve, razen za rdečo in oranžno.

25 Adressbuch ... Laibach 1900, str. 139, Mirko Kambič, 85-letnica 'Kluba amaterjev-fotografov' v Ljubljani 1889–1974, *Sinteza*, 1973, št. 30–32, str. 36.

26 Zahvala, *Planinski vestnik*, 1900, št. 6, str. 95.

Bogomila Krvina

(1938–2014)

Bogomila Krvina

Na praznik dela, 1. 5. 2014, smo se poslovili od Bogomile Krvina, učiteljice razrednega pouka in prve ravnateljice Osnovne šole Ivana Groharja.

*Že prišla je k nam pomlad,
travniki cvetijo,
drevesa zelenijo,
zbudi se otročad.
Ptice bodo se vrnile
iz daljnih krajev spet nazaj,
gnezda bodo nova spletle,
krasen je pomladni raj.*

(To pesmico je v *Malih macesnih*, glasilu Osnovne šole Ivana Groharja, leta 1987 zapisala učenka Marija Žagar.)

Bogica se je rodila 5. aprila 1938 v Bački Palanki, kjer je bil njen oče geometer. Ko so v Vojvodino leta 1941 prišli Madžari, se je družina vrnila v Škofjo Loko. Po vojni je živela v Gorenji vasi, tu obiskovala osnovno šolo ter nižjo gimnazijo. Nadvse si je želela postati učiteljica, vpisala se je na učiteljske v Ljubljani in ga zaključila leta 1957. Svoje znanje je nadgradila še z diplomo na Pedagoški akademiji (1965) in postala razredna učiteljica.

1. septembra leta 1957 se je zaposlila na Osnovni šoli Škofja Loka, kjer je ostala do leta 1960. Nato je tri leta poučevala na Osnovni šoli Staneta Žagarja v Kranju, leta 1964 pa službeno pot nadaljevala v Ljubljani, na Osnovni šoli Poljane in Osnovni šoli dr. Jožeta Potrča. V začetku šolskega leta 1967/68 se je vrnila v Škofjo Loko, na takratno Osnovno šolo Petra Kavčiča, kjer je ostala vse do razdružitve šol (1985). Nekaj časa je poučevala učence nižjih razredov, kasneje pa petošolce slovenščino. Od leta 1981 je bila na tej šoli tudi pomočnica ravnatelja.

V letu 1985, ko so ustanovili samostojno Osnovno šolo Ivana Groharja s tremi podružnicami, je postala prva ravnateljica te šole.

Leta 1960 se je poročila z Zdravkom Krvino, naslednjega leta se jima je rodil sin Bojan, 13 let kasneje pa še Jure.

V intervjuju ob 20-letnici šole, ki ga je z njo opravila vnukinja Maja, takrat učenka 4. razreda, je Bogica o sebi povedala:

»Že od malega sem si želela, da bi postala učiteljica. Uspelo mi je in zelo sem bila srečna pri delu z učenci. Prepričala sem jih, da se splača pridno poslušati pri pouku, ker se bo treba doma manj učiti. Zelo rada sem učence pohvalila in bili so pridni. Ko sem ob ustanovitvi nove šole postala ravnateljica, sem se iz razreda preselila v pisarno. Veliko sem hodila po šoli in se pogovarjala z učitelji; o učencih, raznih prireditvah, učenju in podobno. Tudi med učitelji sem se dobro počutila. V šoli sem bila srečna in še danes imam zelo veliko lepih spominov. Rada pridem v šolo in v raznih pogovorih še vedno rečem »naša šola«. Čeprav sem od leta 1992 v pokoju, mi je v naši šoli še vedno vse domače.«

Vsi, ki smo delali z njo, imamo nanjo lepe spomine. Usmerjala nas je, da smo v naše delo uvajali novosti, saj je veliko časa namenjala svojemu izpopolnjevanju in znanje nato prenašala med učitelje. Z vso zagnanostjo se je posvetila razvoju metod samostojnega učenja, da smo učence učili učiti se. Šola se je pod njenim vodstvom leta 1991 vključila v projekt Drugače v drugačno šolo, ki je uvedel osnove današnjega dela v prvem razredu. Usmerjala nas je v delo z nadarjenimi učenci, v diferenciacijo pouka in integrirani pouk. Naš način dela je nato skupaj s sodelavci predstavljala po številnih slovenskih šolah. Veselila se je uspehov učencev in njihovih učiteljev, ki so posegali po najvišjih mestih na tekmovanjih v znanju in športu.

Vedno je bila na razpolago vsakomur, ki jo je potreboval: za nasvet, spodbudo ali pa kar tako, samo za pogovor. V času ravnateljstva je tesno sodelovala tudi s starši, lokalno skupnostjo, delovnimi organizacijami in drugimi društvi ter institucijami iz našega okolja. Bogica je od leta 1975 do upokojitve pisala tudi šolsko kroniko. Konec šolskega leta 1991/1992 se je upokojila. Ker je bila vedno polna energije, je v šolski kroniki ob njeni upokojitvi zapisano: *»Naša Bogica odhaja, toda ne bo počivala, le kaj se plete že sedaj v njeni glavi.«* Tudi po upokojitvi se je ukvarjala z njej najljubšo tematiko, s samostojnim učenjem. Doma je imela celo učilnico, v kateri je pomagala številnim otrokom. V tem času je napisala tudi nekaj strokovnih priročnikov za učence, učitelje in starše o tem, kako se učiti. V zadnjem letu se ji je uresničila njena velika želja, da je lahko še enkrat stopila pred učiteljski zbor, ki ga je vodila sedem let, in kljub bolezni odlično izpeljala predavanje. Bogica je živela za šolo, vendar je bila hkrati tudi izjemna mama sinovoma Bojanu in Juretu.

Z njeno smrtjo smo izgubili veselo, prijazno, čutečo, prodorno in pokončno osebo. Svoj optimizem je širila tudi med sodelavci, kar je prispevalo k dobrim medsebojnim odnosom v kolektivu.

Njene značajske lastnosti so ji pomagale tudi pri premagovanju bolezni, s katero se je borila zadnjih trinajst let. Z njo je odšel tudi delček nas, ki smo jo spoštovali in cenili.

Fani in Stane Božič

V družbi preživiš in uspevaš samo s svojim zavzetim, poštenim in odgovornim delom, ob zavesti, da ti nihče ne bo nič podaril in da imaš resnično samo tisto, kar si s trdim delom ustvaril sam. Življenjsko vodilo, ki so ga starši vsakemu posebej privzgojili in se ga je vse življenje držal in ga izpolnjeval tudi nam vsem znani zakonski par – Fani in Stane Božič. Naturalizirana Ločana, ki sta se od nas poslovila skromno in skoraj neopazno, kakor sta tudi živela in delala; Fani že pred sedmimi leti (marca 2008), Stane pa v začetku decembra 2013. Kljub skromnosti, v kateri sta vzgojila in h kruhu spravila tudi svoje tri otroke (dve hčeri in sina), pa sta v Loki pustila za seboj sled, za katero bi bilo škoda, da v časovnem toku zbledi in se zabriše, kakor se je po krivici ali ob naši neprizadetosti zabrisala že marsikatera. Zato ta skromni zapis, da se v spominu ohrani vsaj njuna vloga v zvezi s kulturnim, zlasti gledališkim življenjem v Škofji Loki. Povedati pa je mogoče le tisto, kar v silno okrnjeni obliki hranita arhiv in človeški spomin, vendar je tudi to vredno zapisa.

Fani Božič

Fani Božič

(15. 2. 1928, Bizovik pri Ljubljani–
6. 3. 2008, Škofja Loka)

Rodila se je kot Fani Ložar v ugledni kmečki družini v Bizoviku pri Ljubljani. Kot mlado dekle je v juniju in juliju 1945 doživela taborišče Teharje, iz katerega se je srečno rešila. Po učiteljišču ji je bilo zaradi njenega svetovnega nazora preprečeno, da bi postala učiteljica; lahko se je zaposlila v banki in tako se je znašla v Škofji Loki, kjer je delala v Gorenjski predilnici in banki, ob delu pa je končala še srednjo ekonomsko šolo in postala ekonomski tehnik. Ločani smo jo najbolj poznali kot strogo, natančno in dosledno, a vendarle človeško razumevajočo, bančno referentko za potrošniške kredite.

V svojem dolgem življenju je bila večstransko dejavna in uresničevala je najrazličnejša zanimanja. Poleg službe in skrbi za družino je bila dejavna planinka, ljubiteljica narave, pevka na koru, ljubiteljica izletov, čas pa je našla tudi za vrtnarjenje, branje knjig, urejanje cerkve (možu Stanetu je 25 let pomagala pri cerkveniških opravilih v Škofji Loki), oblikovanje šopkov, ikeban, reševala je križanke, pletla in kvačkala ter varovala vnuke.

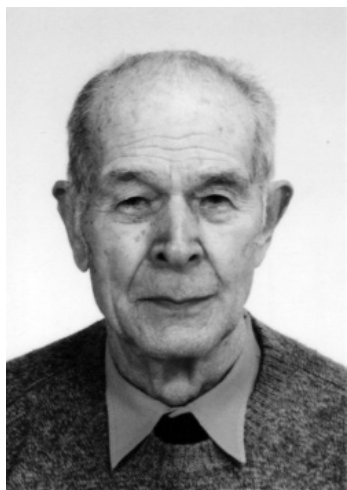
Posebno pozornost pa zasluži njena društvena dejavnost v našem mestu. Že kmalu po prihodu v Škofjo Loko je skupaj s svojim možem Stanetom postala članica SKUD »Tone Šifrer«. Lahko bi površno sklepali, da to ni bilo nič posebnega, saj so tedaj po navodilih oblasti »vsi« zaposleni morali biti tako ali drugače »društveno aktivni«, vendar gre pri Fani Božič za resnično in ustvarjalno dejavnost v kulturi. Zelo verjetno je, da je bila zato, ker je bila bančna uslužbenka in članica kulturno-umetniškega društva, na občnem zboru SKUD »Tone Šifrer« 9. novembra 1954 izvoljena v društveni upravni odbor, in sicer kot blagajničarka. Kako pomembna je bila ta zadolžitev, nam pove podatek o tem, kako široko je bilo delovanje društva. Vanj so bili vključeni amatersko gledališče, ki je nadaljevalo predvojno tradicijo, lutkarji, glasbena šola in druge sekcije; za vse je Fani Božič vodila blagajno in računovodske posle. Kako strokovno, zavzeto in odgovorno je opravljala svojo društveno funkcijo in kolikšno je bilo vanjo zaupanje vodstev društva tudi po številnih organizacijskih preoblikovanjih od DPD Svoboda prek Loškega gledališča in Loškega odra do KD Loški oder, kjer je tudi sklenila svojo blagajniško kariero, priča podatek (kljub grozljivo pomanjkljivemu arhivu), da je bila Fani Božič blagajničarka vse do gledališke sezone 2002/2003, ko je zaradi starosti in bolezni posle predala drugemu blagajniku. Torej le leto manj kot petdeset let, nepretrgano! Kje še lahko najdemo podoben fenomen!? Vsa ta leta je to odgovorno delo opravljala kot skromna prostovoljka. In to ne zgolj formalno, temveč zavzeto, pošteno in pregledno, danes bi rekli transparentno. Vsakokratnemu vodstvu je bila kot skrben gospodar tudi dobrodošla strokovna svetovalka, ki je skrbno pomagala ravnati s finančnimi sredstvi, za katera je znano, da v kulturnih dejavnostih nikoli niso bila tolikšna, da bi omogočala brezskrbno in udobno društveno življenje, gledališko pa še posebej.

Fani Božič pa je bila tudi gledališko, igralsko dejavna. Skromni arhiv Loškega odra izpričuje njene vloge v najmanj treh gledaliških igrah (težko je verjeti, da jih ni bilo več!), in sicer: že leta 1955 je skupaj s svojim možem nastopila v drami E. Harrisa *Molčeča usta*, v režiji Petra Jamnika. Z ohranjene fotografije ni mogoče razbrati, katera je bila njena vloga. Prav tako pomanjkljivo dokumentirana fotografija govori o njenem nastopu v drami D. A. Guimera *V nižavi*, igrana v sezoni 1956/57, in režiji Franca Kovača. Njena zadnja gledališka vloga, ki je dokumentirano izpričana, je vloga gospe Eynsford – Hillove, v drami G. B. Shawa *Pigmalion*, v režiji Lojzeta Domajnka, v sezoni 1988/89. To je bila sicer manjša vloga, vendar njena suverena in prepričljiva izvedba priča, da je morala Fani Božič že prej igrati v več igrah, saj je znala nastopiti kot izkušena igralka.

Delo te skromne, a požrtvovalne gospe iz našega mesta za loško gledališče je toliko pomembno, da ne sme ponikniti v pozabo. Gledališčniki KD Loški oder smo ji zanj trajno hvaležni.

Stane Božič

(17. 10. 1919, Brest v Istri–6. 12. 2013, Škofja Loka)

Stane Božič

Naturalizirani Ločan, ki do konca življenja ni pozabil in opustil svoje mladostniške govorce in se ni popolnoma navzel loškega govora. Slok, visok in suhljat resen gospod, ki se ob srečanju znanca ali prijatelja na ulici široko nasmeje. Človek, ki je v rani mladosti v Škofjo Loko prišel s trebuhom za kruhom. Rodil se je v Brestu v Istri, otroštvo in rano mladost je preživel v Mrčnih selih pri Senovem, osnovno šolo je obiskoval v Koprivnici pri Brestanici (nekoč Rajhenburg). S štirinajstimi leti je prišel v Škofjo Loko in postal vajenec v glavnikarski obrti pri mojstru Berniku. Po končani učni dobi je kmalu nastopil službo vojaškega roka v vojski predvojne Jugoslavije, po njenem razpadu je bil mobiliziran v nemško vojsko in bil z njo v Franciji in na ruski fronti, po vojni pa je tudi on okusil Teharje in zapor. Vrnil se je v Škofjo Loko in nekaj časa delal kot glavnikar, pozneje skladiščnik.

Izučil se je za bolničarja, ob delu pa končal ekonomsko srednjo šolo. Kot računovodja ali knjigovodja je delal v različnih podjetjih in ustanovah: Gorenjski predilnici, banki, SDK, Elradu, Transturistu itd. Nazadnje se je kot arhivar v SDK upokojil leta 1984.

Tudi on je bil, kot soproga Fani, večstransko dejaven kot planinec, ljubitelj izletov in narave, ljubitelj dobre knjige, križank, nabiralec gozdnih sadežev, predvsem pa zavzet pevec na cerkvenem koru in pri Moškem pevskem zboru Sv. Duh. Petindvajset let, od upokojitve 1984 naprej, je bil cerkovnik v župnijski cerkvi sv. Jakoba v Škofji Loki.

Del prostega časa pa je preživel tudi v gledališču. V intervjuju za glasilo *Mi o sebi* je skromno izjavil, da je »*občasno igral tudi v loškem gledališču kakšne manjše vloge*«. Z gledališčem, ne sicer tako tesno kot žena Fani, je bil povezan vse od leta 1955, ko ga skupaj s Fani najdemo na fotografiji s predstave E. Harrisa *Molčeča usta* v režiji Petra Jamnika. Iz skromnih in pomanjkljivih arhivskih podatkov ni razvidno, katero vlogo je igral. 1973 je v Tavčar-Polenčevi *Visoški kroniki* v režiji Poldeta Polenca igral grajskega ječarja Mihola Schweifstrigkha. Leta 1982 je odigral Tavčarja v Mrakovi drami *Ivan Grohar*, ki jo je režiral Zdenko

Furlan. V sezoni 1988/98 je, že osemdesetleten, izvrstno odigral vlogo sodnega prisednika Fruebergerja v Tavčar-Kaluževi *Coprniški krvavi rihti v Loki* v režiji Matije Milčinskega, v sezoni 1999/2000 pa je še zadnjič zavzeto nastopil z vlogo starca v Plavtovih *Dvojčkih*, prav tako v režiji Matije Milčinskega.

Izjava, da je igral v »manjših vlogah«, kaže predvsem na njegovo izjemno skromnost, ki sem jo sam spoznal ob pripravah na uprizoritev *Krvave rihte*. Ko mu je bila ponujena vloga starca Fruebergerja, jo je najprej previdno in skromno zavrnil, saj je imel najbrž občutek, da veren, kakor je, take vloge ne more sprejeti in odigrati. Ko sem mu v pogovoru zaupal, da sem to vlogo oblikoval s konkretno mislijo nanj, in ga prosil, naj dramo še enkrat pozorno prebere in razmisli, je pristal ter to res naredil. Čez nekaj dni mi je prav vesel rekel: »*A veste, da bom vlogo Fruebergerja kar vzел?!*« In jo je, resno in zavzeto. Na vajah je prvi znal celotno vlogo na pamet, na odru je potreboval samo še režiserjeve mizanscenske napotke in pred nami je stal Frueberger – v vsej svoji polnosti kot pohoten starec, ki za vsako ceno skuša ugajati oblasti in uživa ob nesreči mladega dekleta. Vlogi je Stane dal toliko krvi in mesa, da je še dolgo živel v spominu ljudi, ki so predstavo gledali, in še dolgo potem je bilo mogoče slišati: »*Ampak Frueberger je pa bil nekaj posebnega, enkraten!*«

S to vlogo je tudi Stane Božič izpričal znano maksimo, da igralec tudi iz majhne vloge lahko naredi veliko stvaritev. In Stane Božič jo je. S tem ljudem ni ostal v spominu le on, temveč tudi Loški oder, na katerem jo je odigral, in najmanj zaradi tega si zasluži skromen spominski zapis.

VIRI IN LITERATURA:

Arhiv Loškega odra, Škofja Loka.

Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota Škofja Loka, ŠKL 238, Loški oder, t. e. 1–10.

In memoriam Fani Božič (1928–2008). V: *Mi med seboj*, leto 2008, št. 68, Škofja Loka : Društvo upokojencev Škofja Loka, str. 8–9.

Maruša Mohorič: Zdaj sem pravi upokojenec. V: *Mi o sebi*, junij 2010, Škofja Loka : Društvo upokojencev Škofja Loka, str. 19.

Stane Božič: Moj življenjepis (fragment, hrani sin Boštjan Božič).

Boštjan Božič: ustni podatki, januar 2015 (prispeval je tudi fotografiji).

Jure Humer

(17. 4. 1928–24. 2. 2014)

Jure Humer

Finomehanik in elektrotehnik, natančen in discipliniran strokovnjak za zvok in tonsko tehniko, se je rodil v Stari Loki. Osnovno šolo je končal v Škofji Loki, šolanje na gimnaziji v Kranju mu je preprečila vojna. Kasneje, še pod okupacijo, se je v poklicni šoli izučil za finomehanika, po odsluženi vojaški obveznosti v novi Jugoslaviji pa se je ob delu došolal do elektrotehnika. Svojo poklicno pot je ves čas gradil v Iskri v Kranju (Iskra Števci, Iskra Emeko), kjer je sodeloval v razvoju električnih števecv. Do upokojitve je delal kot vodja montaže števecv v istem podjetju.

Poleg elektrotehnike in finomehanike je gojil še številna zanimanja, zlasti na področju tona, ozvočenja in glasbe (v mladosti je imel celo svoj ansambel), glasbe in zvoka za slepe (sodeloval je z znanim profesor-

jem Confidentijem), zelo pa so ga zanimali dramski teksti in z njimi povezani tonski in glasbeni efekti v gledališču. Ob koncu svojega življenja se je skrbno posvečal tudi rodoslovju.

Slehernega človeka v življenju spremljajo in napolnjujejo najrazličnejši zvoki: od vsakdanjega hrupa do najžlahtnejše glasbe; po tem ljudje radi tudi sebe in druge označujemo in prepoznavamo. Če sklepamo po Jurijevem vedenju, dokler je bil med nami, moramo priznati, da hrup ni bil njegov svet, saj se je leta in leta med nami pojavljal kot tih, skromen, preudaren, zadržan in gosposko uglajen sodelavec, ki se ni rad udeleževal niti proslavljanj ob gledaliških uspehih, ki jih je sam pomagal ustvariti. Prav zaradi te značajske posebnosti smo ga člani Kulturnega društva Loški oder spoštovali in visoko cenili. Njegov svet je bil svet zvoka, žlahtnega tona – od glasbe pa vse do posebnih zvokovnih in tonskih efektov, s katerimi je sooblikoval gledališke predstave.

Kot tonski mojster je glasbo in zvokovne učinke že zgodaj povezoval z govorno gledališko besedo, in to že v času, ko smo se njegovi kasnejši sodelavci šele

začeli zavedati sveta okoli sebe, mnogi med nami pa se še rodili niso. Svoje sodelovanje z gledališčem je začel v zgodnjih šestdesetih letih, pri danes po krivici skoraj že pozabljenem Odru Galerija, h kateremu ga je pritegnil mojster režije in drzni gledališki eksperimentator Peter Jamnik, kateremu je največkrat asistiral ali svetoval pri tonskem in glasbenem opremljanju predstav. Žal je veliko podatkov o tem izgubljenih, obnovljamo jih lahko zgolj iz spominov nekdanjih sodelavcev, ki pa jih je med nami vse manj. Kasneje je sodeloval s številnimi režiserji na Loškem odru (Jankom Krekom, Zdenkom Furlanom, Lojzetom Domajnkem, Matijo Milčinskim in drugimi), ki jim je znal rahločutno prisluhniti, da, naravnost slišati njihove predstave in zamisli o glasbeni ter zvočni podlagi dogajanja na odru. In tako je (kolikor je mogoče razbrati iz silno pomanjkljivega arhiva) pomagal ustvariti pomembne dosežke Loškega odra, kot so *Pigmalion* (1988/1989), *Zares čuden par* (1992/93), *Arzenik in stare čipke* (1993/1994), *Mišelovka* (1995/1996), *Hudomušna prikazen* (1996/1997), *Naši trije angeli* (1997/1998), *Naša mala čarovnica, ki ni mogla biti zlobna* (1997/1998), *Sredi vrtov, Jožef in Marija* (1998/1999), *Max-X* (1999/2000), ki so gledalcem ostale v spominu prav zaradi celotnega vtisa, ki so ga ob dobri igri igralcev prepričljivo ustvarjali tudi njegovi zvočni učinki. In igralci so mu bili zanje vedno hvaležni, saj je z njimi znal ustvariti in poudariti živo dogajanje v realnem ter zgodovinskem času.

Gledališču in njegovim ustvarjalcem je znal tudi nevsiljivo pomagati z nasveti, posebno dragoceno pa je bilo njegovo bogato znanje ob zvokovnem opremljanju dvorane Loškega odra. Svetoval je pri nabavi ustrezne opreme za zvočne učinke, tako na domačem odru kakor na gostovanjih.

Ko je po predstavi *Sredi vrtov, Jožef in Marija*, tik pred koncem tisočletja prenehal dejavno sodelovati z gledališčem kot tonski mojster in to svojo veččino predal mlajšim močem, s tem njegova ljubezen do gledališča ni ugasnila; še vedno je zavzeto spremljal ustvarjalno dogajanje na Loškem odru in redno obiskoval predstave. Igralci in sodelavci Loškega odra smo se ob vsakem njegovem obisku čutili počaščeni.

Zdaj se pridružuje svojim gledališkima in življenjskima prijateljema Petru Jamniku in Janezu Debeljaku – Jančetu. Za nas ni odšel, samo prestopil je iz snovnega bivanja v prostor našega spomina in tam ga bomo hvaležno ohranjali takšnega, kakršen je bival med nami.

VIRI:

Arhiv Loškega odra, Škofja Loka.

Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota Škofja Loka, ŠKL 238, t. e. 10.

Stanovnik, Marija: Jure Humar (1928–2014). V: *Mi o sebi*, VIII, št. 28, Škofja Loka :

Društvo upokojencev Škofja Loka, str. 27.

Marija Stanovnik, dipl. inž., Virmaše, ustni in pisni podatki, januar 2015.

Tomaž Budkovič

(24. 4. 1949–12. 5. 2014)

V Škofji Loki, pa tudi sicer, sem do sedaj spoznal le štiri Bohinjce: geologa Tomaža, pleskarja in alpinista Toneta, upokojenega izseljeniškega duhovnika Pavleta in kapucina Jožkota. Če so vsi Bohinjci taki kot ti štirje, rastejo tam v bohinjskem kotu prav posebni ljudje. In za temi besedami stojim. Navedel sem jih po zaporedju, kakor sem jih spoznaval. Prvega izmed njih ni več. Tomaža Budkoviča smo 12. maja 2014 pokopali v Kranju. Vsak človek je vreden spoštovanja in spomina, o nekaterih pa je treba tudi javno spregovoriti; to so posamezniki, ki pomnožijo svoje talente in pustijo za sabo trajnejšo sled. Tak je bil tudi Tomaž Budkovič.

Rodil se je 24. marca 1949, v Bohinjski Bistrici, kjer je obiskoval osnovno šolo, se nato vpisal na jeseniško gimnazijo in se po maturi odločil za študij geologije. Diplomiral je leta 1974, se istega leta poročil in se po služenju vojaškega roka zaposlil na Geološkem zavodu v Ljubljani. Tam je ostal vse do upokojitve, konec leta 2010. Magistriral je leta 1993, in sicer z delom *Geologija karavanškega cestnega predora*.

Še preden je znal brati, je vzljubil knjige in zavzeto je poslušal, ko mu jih je ded prebiral. Ko je sam obvladal umetnost branja, so ga morali domači naravnost odganjati od knjig. Ko mu je bilo 14 let, je postal, in nato vse življenje ostal, naročnik in skrbni bralec ameriške revije National Geographic. Njegova druga velika strast so bila stara podstrešja, kjer je od mladih nog odkrival zaklade preteklosti; najbogatejše je bilo kar v domači hiši.

Odraščal je v planinski družini in tudi sam je od zgodnjih let zahajal v hribe. V Krnskem pogorju je bilo tedaj še veliko predmetov, ki so spominjali na 1. svetovno vojno. S prijateljem Jankom Stuškom sta s svojih pohodov prinašala vojaške menažke, žlice, ostanke žičnih ovir in še marsikaj, kar je postalo osnova za njun Mali vojni muzej. Tomaž se je nato osredotočil predvsem na slikovno gradivo in dokumente ter z leti vse bolj širil svoje poznavanje zgodovine, predvsem časa 1. svetovne vojne in zgodovine Bohinja. V desetletjih zbrane pripovedi nekdanjih vojakov, domačinov Bohinja, slike, pisma, potrdila in drugi dragoceni pričevalci preteklosti so končno našli pot med ljudi v štirih Tomaževih knjigah: *Bohinj 1914–1918 : med fronto in zaledjem* (1999), *Vzpon Bohinja pred zatonom Austro-*

Ogrske (2004), *S Turudijevim bataljonom na Soškem bojišču* (2009) in *Bohinj 1918–1941 : življenje ob meji* (2014). Občina Bohinj mu je za življenjsko delo na področju raziskovanja zgodovine Bohinja posmrtno podelila naziv Častni občan Občine Bohinj. Zgodovina in zbirateljstvo sta ga povezala z mnogimi poklicnimi zgodovinarji, arheologi in muzealci. Skupno delo ter zanimanje je rodilo trajnejša prijateljstva, saj Tomaž nikoli ni skrival svojih virov in je bil vedno pripravljen pomagati s svojim znanjem ter gradivom.

V dijaških letih ga je prevzel alpinizem in opravil je kar nekaj lepih vzponov, v študentskih letih pa je postal tudi navdušen jamar. Njegova mama je že ob prvem obisku bodoče snahe svetovala: »Pa nikar mu ne dovoli, da bi še lezel po jamah!« Ko je iz para začela nastajati družina, je Tomaž obe nevarni dejavnosti res opustil. Pa saj tudi ni bilo časa zanju.

Treba je bilo dvema najti službo in stanovanje, po možnosti ne predaleč od babic, saj je bilo nemogoče dobiti prostor v vrtcih, pa tudi Tomaževo terensko delo in ženina dežurstva so dodatno zapletala življenje družine s štirimi sinovi.

Arheologija pa je bila konjiček, ki ga je bilo možno gojiti kljub službenim in družinskim obveznostim. Ko je izvedel, kje sem rojen, me je opozoril na hrib Ljuben, ki naj bi bil s svojo izpostavljeno lego med Topliško in Novomeško dolino ter Belo Krajino potencialna arheološka točka; pa ni bil nikoli tam. Ko sem kasneje raziskoval zgodovino domačih krajev, sem se prepričal, da je imel prav. Zaradi njegovega izrednega smisla za arheologijo so ga cenili tudi šolani arheologi, med drugimi magister Jože Štukl, ki mi je povedal:

»Leta 2009 je Tomaž Budkovič vse arheološke najdbe z loškega območja podaril našemu muzeju. Zavedal se je, da bodo tako postale dostopne širši javnosti. Zelo sem mu hvaležen za to plemenito dejanje.

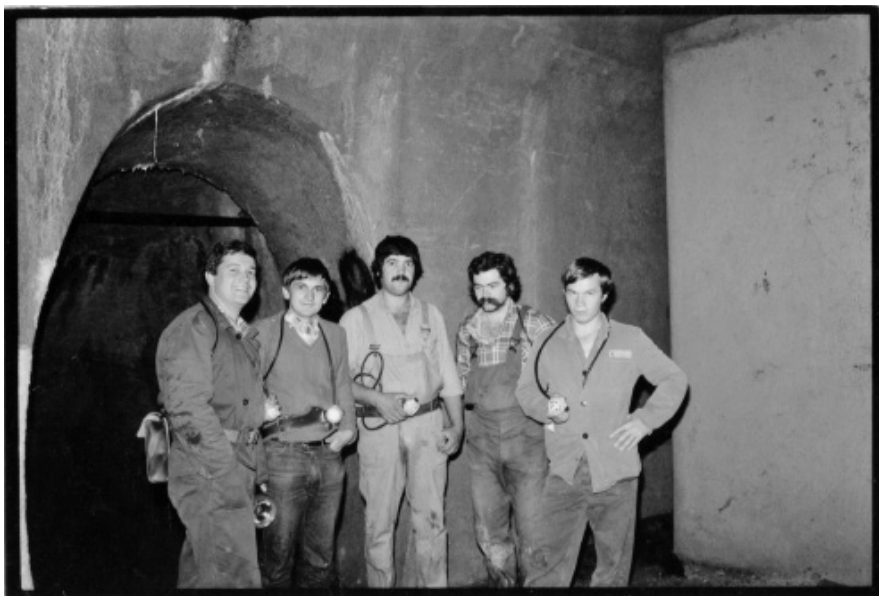
Nekatera mesta, kjer je podarjene predmete odkril, sva si skupaj ogledala, drugih si, žal, ne bova mogla več.

Zanimalo ga je tudi strelno orožje. Kot imetnik orožnega lista in član strelskega kluba sem imel možnost, da ga povabim na strelišče. Domenila sva se, da bova preizkusila nekatere modele starih in novih pištol ... Žal tudi tega nisva uresničila.

Imel sem pa priložnost videti njegovo bogato knjižnico, kjer mi je pokazal knjige o orožju in oborožitvi, med njimi tudi o oborožitvi Jugoslovanske ljudske armade.«

Za Škofjo Loko pa je Tomaž Budkovič pomemben predvsem kot eden najbolj plodovitih geologov, ki so raziskovali rudišče urana na Žirovskem vrhu. Že v začetku je izstopal po svoji strokovni predanosti in metodološki doslednosti. Pri raziskavah rudišča s površine je uvedel nov koncept raziskav na osnovi »geoekmične celice« in s tem močno povečal njihovo učinkovitost.

Ob svojem rednem delu je samoiniciativno pripravil evidenco vseh raziskovalnih del in njihovih avtorjev na Žirovskem vrhu ter ustvaril neprecenljiv grafični, rudno-kvantitativni in fotografski arhiv.

Tomaž Budkovič, drugi z leve, z jamomercer RUŽV v komandni utrdbi t. i. Rupnikove linije na Golem vrhu, avgusta 1981

Ko je bilo raziskav na Žirovskem vrhu vedno manj, se je preusmeril na geološko spremljavo predorov na avtocestah in med letoma 1986 in 1990 sodeloval pri karavanškem cestnem predoru.

Pozneje je geološko spremljal izgradnjo avtocest in predorov Pletovarje, Golo rebro, Ločica, Trojane, Golovec in Šentvid. Izvajal je tudi inženirsko-geološke raziskave za hidroelektrarni Plave II in Doblar II. Spremljal je plaz Slano blato, pozneje je bil dejaven pri raziskavah o proženju drobirskih tokov v Zahodnih Karavankah. Sodeloval je pri izdelavi kart geološko pogojene ogroženosti posameznih občin in o njihovem pomenu predaval slovenskim županom na posvetovanju o naravnih nesrečah.

Sodeloval je pri usklajevanju geoloških kart Slovenije in Avstrije v merilu 1:25000. Kot vemo, meja med obema državama poteka po vršnem grebenu, vendar so bile geološke karte neusklajene, saj je bilo v času SFRJ povezovanje kart preko državnih meja prepovedano. Usklajena karta je raziskavam hidrogeologije Zahodnih Karavank služila pri izbiri skupnih vodovarstvenih območij. Sodeloval je tudi pri usklajevanju geoloških kart preostalega obmejnega dela Karavank.

Ukvarjal se je tudi s problemom onesnaževanja s težkimi kovinami zaradi rudarstva in metalurgije.

Izdelal je pregledne karte delujočih in opuščenih metalurških obratov, rudnikov kovin in premogovnikov ter zbiral podatke za kataster rudarskih odpadkov.

Za Ministrstvo za gospodarstvo je izdelal bazo rudišč in rudnih pojavov ter premogovnikov Republike Slovenije.

Številnih uspešno opravljenih nalog v tem kratkem pregledu seveda nismo zajeli, a že naštetu dokazuje, kako vsestransko razgledan in dejaven geolog je bil Tomaž. To najlepše dokazuje poglavje v knjigi *Environmental Xenobiotics*, kjer sta s profesorjem Simonom Pircem objavila izsledke geokemičnih raziskav vzorcev prsti s soškega bojišča, ki še danes pokažejo onesnaženost s težkimi kovinami. Če je profesor poskrbel za geokemične analize, je bil Tomaž tisti, ki je vedel, kje je treba vzorce vzeti.

Družina se je leta 1990 preselila v hišo na Drulovki pri Kranju. Tomaž si je uredil bogato knjižnico in se po upokojitvi posvetil raziskovalnemu delu na zgodovinskem področju, čeprav že v senci usodne bolezni. Z občudovanja vrednim mirom je sprejemal tako diagnozo kot tudi nadloge, ki jih je prinašala. Kadar je stanje dopuščalo, je nemoteno študiral in ustvarjal ter bil na razpolago vsakemu, ki ga je prosil za pomoč, čeprav se je zavedal, da nima več veliko časa. Časa je bilo manj, kot smo upali, in veliko premalo, da bi uspel uresničiti svoje načrte. Tako bo knjigo o času 2. svetovne vojne v Bohinju moral napisati drug avtor. Kdo ve, morda čas zanjo še ni dozorel.

Hudo nam je, da smo izgubili prijatelja, obenem pa upamo, da se njegove vrline niso izgubile, temveč na nam neznan način še vedno plemenitijo ta kruti svet: širina duha in srca, dobrota, radodarnost, skromnost, zvestoba, pogum ...

V spomin dr. Bojanu Gregorčiču

(1929–2013)

Portret dr. Bojana Gregorčiča,
naslikal Ive Šubic

Dr. Bojana Gregorčiča je poznala vsa Poljanska dolina. Le redkim je dano, da je dovolj, če slišijo njegovo ime, pa se ve, koga ima pripovedovalec v mislih. Dr. Bojana so ljudje poznali po imenu, priimka niti ni potreboval. V Gorenji vasi je preživel vse svoje življenje, od rojstva leta 1929 do smrti. Tam je tudi služboval vso zdravniško delovno dobo. Za seboj pušča globoko brazdo, ki jo je oral celih 50 poklicnih let.

Na ljubljanski osmi državni gimnaziji¹ je maturiral leta 1948. Skupaj s Francetom Reškom, kasnejšim zdravnikom v Železnikih, se je vpisal na ljubljansko medicinsko fakulteto. Za vse izpite sta se pripravljala skupaj, jih hkrati tudi opravljala in diplomirala januarja 1956. V letih 1953–1955 sta bila na počitniški praksi v slovenjegraški bolnišnici, kjer sta po diplomi opravila tudi predpisano zdravniško pripravništvo. Dr. Bojan se je ogrel za kirurgijo, a se odločil za poklicno pot, ki jo je na Poljanskem pred njim prehodil njegov oče dr. Milan Gregorčič, in postal družinski zdravnik.

V loškem zdravstvenem domu se je takoj po diplomi zaposlil kot stažist. Po poldrugem letu nadomeščanja zdravnikov v Škofji Loki je leta 1959 začel službovati v Gorenji vasi. Takrat tam še ni bilo niti telefonskih zvez niti prevoznih poti ali cest do domačij, razen v dolinskih vaseh. Številne hribovske domačije so bile brez električnega toka. Vse, ki so bili resneje bolni, je bilo treba obiskati na domovih. Bolniki s Poljanskega tudi niso šli radi na specialistični pregled, še manj v bolnišnico, zato je – kot podeželski zdravnik – moral opravljati bistveno več

1 Osma državna gimnazija je bila v prostorih šole na Vodovodni cesti do jeseni 1948, ko se je preselila v prostore sedanje Bežigradske gimnazije.

medicinskih posegov kot zdravniki v mestnem okolju. V tistem času je tudi večina žensk na Poljanskem rojevala doma in ob zapletih je neredko moral pomagati celo pri petrolejki. Dr. Bojan je delal tudi v otroški posvetovalnici, pregledoval je šolarje, opravljal predpisana cepljenja in vodil posvetovalnico za nosečnice (do leta 1982).

Več kot desetletje je bil neprekinjeno v stalni zdravniški pripravljenosti, razen v času rednega letnega dopusta. Do prihoda prve lekarnarice v dolino (leta 1963) je skrbel za zalogo zdravil, ki jih je izdajal bolnikom, da jim z recepti ni bilo treba v Škofjo Loko ali Žiri. Vse do upokojitve je bil predstojnik zdravstvene postaje, z odgovornostjo za zaposlene in prostorske ter delovne pogoje, še posebej v času gradnje nove zdravstvene postaje (v letih 1979 do 1981).

Poklicno delo je opravljal zavzeto in odgovorno. Ob delu je našel čas za strokovno izpopolnjevanje. V letih 1966/67 je v Ljubljani opravil podiplomski tečaj iz javnega zdravstva, kar mu je omogočilo opravljanje specializacije iz splošne oziroma družinske medicine, ki jo je zaključil leta 1972 – kot prvi med zdravniki na Loškem. Upokojil se je leta 1997, a z delom ni prenehal; nadomeščal je odsotne zdravnike in bil še do leta 2008 vključen v zdravniško dežurno službo v loškem zdravstvenem domu.

Pred obremenjujočim poklicnim udejstvovanjem se je dr. Bojan umaknil v zanimive in sproščujoče aktivnosti: bil je orodni telovadec, smučar, odbojkar in ribič v domačem revirju. V naravi je znal poiskati zanimive fotografske motive. Nazadnje je spoznal vablјivost lova: ni streljal divjadi, ampak je skrbel zanjo. Ob neutrudnih pohodih v naravo in njenem občudovanju je opazoval njeno stalno minevanje.

2014

**Delovanje
Muzejskega
društva
Škofja Loka**

Zbor članov Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2014

Zbor članov Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2014 je potekal v torek, 24. marca 2015, ob 19. uri, v Galeriji Franceta Miheliča v Kašči na Spodnjem trgu v Škofji Loki. Prisotne je uvodoma pozdravil predsednik društva mag. Aleksander Igličar in pojasnil potek in namen rednega letnega zbora članov.

Uvodoma je Judita Šega, članica Izvršnega odbora Muzejskega društva Škofja Loka, nekdanja urednica Loških razgledov in vodja enote Zgodovinskega arhiva Ljubljana v Škofji Loki, predstavila problematiko beguncev iz Galicije, ki so v naše kraje prišli kmalu po začetku 1. svetovne vojne in tu ostali do sredine leta 1915. Nastanili so jih skoraj po celotnem loškem ozemlju, v večjih občinah je bilo v vsaki okoli 50 beguncev. Predavateljica je predstavila socialni položaj beguncev, njihovo izobrazbo, versko prepričanje, skrb države, občin in lokalnega prebivalstva za njihove potrebe ter njihovo nadaljnjo pot po odhodu z loškega ozemlja.

Po zaključenem predavanju se je predsednik predavateljici zahvalil za zanimivo predavanje in začel z uradnim delom zbora članov. Zbor je potekal po naslednjem dnevnem redu:

1. Izvolitev delovnega predsedstva in drugih organov zbora
2. Letno poročilo društva za leto 2014, poročilo predsednika in blagajnika
3. Poročilo nadzornega odbora za leto 2014
4. Poročilo verifikacijske komisije
5. Razprava na poročila in sprejem poročil

Judita Šega je na zboru članov Muzejskega društva Škofja Loka predstavila problematiko beguncev iz Galicije.

(foto: Aleksander Igličar)

Blagajnik mag. Matjaž Čepin, v ozadju delovno predsedstvo zbora članov: dr. Milena Alič, Blaž Karlin in Marta Gartner. (foto: Aleksander Igličar)

6. Program dela društva v letu 2015

7. Razno.

Zbor članov je vodilo delovno predsedstvo v sestavi: predsednik Blaž Karlin ter članici dr. Milena Alič in Marta Gartner. Za pisanje zapisnika je bil izvoljen Jernej Antolin Oman; v verifikacijsko komisijo Mojca Ferle, Biljana Ristić in mag. Jože Štukl; za overovateljici zapisnika pa Marija Lebar in Judita Šega.

Predsednik društva je v svojem poročilu povzel delovanje društva v letu 2014, ki je v izdalo jubilejno, 60. številko *Loških razgledov*, 9. številko *Pasijonskih doneskov* in Primorsko *Prešernovo Zdravljico 1944*, faksimile partizanske izdaje iz leta 1944. Društvo je izvedlo dva Blaznikova večera in sodelovalo pri organizaciji več odmevnih dogodkov. Jeseni smo naše člane peljali na tradicionalni društveni izlet na avstrijsko Koroško. Zahvalil se je županu in občinskim svetnikom za finančno podporo, članom izvršnega odbora, urednici in uredniškemu odboru *Loških razgledov* za njihovo delo ter vsem članicam in članom društva in obiskovalcem prireditve. Dobro finančno poslovanje društva je predstavil blagajnik mag. Matjaž Čepin. Predsednik nadzornega odbora mag. Srečko Beričić je v poročilu poudaril zgledno organizacijo, vodenje in uspešno poslovanje društva v letu 2014 (poročila so v celoti objavljena v nadaljevanju).

Predstavitvi poročil je sledila razprava o njih. Članica mag. Mirjam Jan Blažič je predsednika vprašala, kje so bila poročila objavljena pred zborom članov. Predsednik ji je pojasnil, da je bilo gradivo objavljeno na spletnih straneh društva in na ogled v tajništvu Loškega muzeja.

Nato je mag. Mirjam Jan Blažič prebrala svoje mnenje v zvezi s *Pasijonskimi doneski* 10/2015. Opozorila je na domnevno nesmotrno porabo javnega denarja, ker *Pasijonski doneski* 10/2015 po njenem mnenju vsebujejo 20 % vsebine, ki tja ne sodi. Predsednika mag. Aleksandra Igličarja je pozvala k odstopu. Spomnila je na osnovno poslanstvo društva, ki je povezovanje ljudi in ne njihovo deljenje. Sporna se ji zdi politična zloraba društva, ki je nastala ob objavi nepasijonskih prispevkov v *Pasijonskih doneskih* 10/2015 (njeno mnenje je priloženo zapisniku).

Predsednik društva ji je odgovoril, da se je Izvršni odbor društva predhodno seznanil z vsebino in ni imel pripomb. Društvo se povezuje tudi z izseljenci, ki so nekdanj bivali na Loškem ali od tu izhajajo.

Na mnenje se je odzval tudi Alojzij Pavel Florjančič, urednik vseh dosedanjih števil *Pasijonskih doneskov*. Pojasnil je, da mag. Mirjam Jan Blažič problem verjetno vidi v objavi umetniškega Križevega pota Staneta Jarma iz Kočevskega Roga in verzov iz pesnitve Velika črna maša za pobite Slovence dr. Tineta Debeljaka. Meni, da je društvo dolžno objavljati tudi prispevke, ki se nanašajo na dolgo zamolčano stran 2. svetovne vojne in povojne poboje. Poudaril je, da je dr. Tine Debeljak velik loški ustvarjalec, ki ni pomemben samo lokalno, ampak obče slovensko. Vsekakor se moramo ob 70. obletnici konca 2. svetovne vojne spomniti tudi dogodkov, ki so se zgodili po 9. maju 1945. Opozoril je še na pomanjkljivo raziskanost tega področja in izjemno majhno število prispevkov v *Loških razgledih*, ki se dotikajo revolucionarnega nasilja po koncu 2. svetovne vojne. Poudaril je, da so povojni dogodki pomenili velik pasijon za precejšen del slovenske populacije in da ta tema zato povsem sodi v *Pasijonske doneske*.

Mag. Mirjam Jan Blažič je pojasnila, da ni proti objavljanju takih prispevkov, zdi pa se ji, da ta tema ne spada v *Pasijonske doneske*, ki so namenjeni škofjeloškemu in drugim pasijonom.

Odzval se je tudi Jože Peter Kranjc, nekdanji predsednik škofjeloške Komisije za evidentiranje in urejanje povojnih grobišč. Povedal je, da mnogi udeleženci spominskih komemoracij sprašujejo, če je bilo o tem že kaj napisano. Še vedno ni bilo v *Loških razgledih* ali *Doneskih* objavljeno poročilo o delu komisij.

Oglasila se je tudi Marija Lebar, urednica *Loških razgledov* in nekdanja direktorica Knjižnice Ivana Tavčarja Škofja Loka. Opozorila je, da se mnenje mag. Mirjam Jan Blažič nanaša na letošnje *Pasijonske doneske*, obravnavamo pa poročila za leto 2014. Poudarila je pomen dr. Tineta Debeljaka za slovenski

Mag. Srečko Beričič, predsednik nadzornega odbora. (foto: Aleksander gličar)

prostor in pohvalila požrtvovalno delo urednika *Pasijonskih doneskov* Alojzija Pavla Florjančiča.

Pred glasovanjem o poročilih je član verifikacijske komisije mag. Jože Štukl poročal, da je na zboru prisotnih 35 članov društva, kar je zadoščalo, da je bil zbor sklepčen.

Prisotni člani so poročila sprejeli z večino glasov.

Nato je predsednik mag. Aleksander Igličar predstavil aktivnosti v zvezi s 70. obletnico konca 2. svetovne vojne. Društvo je skupaj s Kulturno-zgodovinskim društvom Lonka Stara Loka mag. Miha Ješetu, županu Občine Škofja Loka, poslalo pobudo, da se na pokopališču Lipica pripravi spominska slovesnost, v okviru katere naj bi se župan poklonil vsem žrtvam vojne in položil venec na obeležje padlih partizanov ter pred kostnico žrtev povojnih pobojev. Župan pobude ni sprejel.

Predsednik se je na temo obeležitve 70-letnice konca 2. svetovne vojne konec januarja srečal tudi z mag. Juretom Žakljem, predsednikom Združenja borcev za vrednote NOB Škofja Loka. Združenje želi ob tej priložnosti v knjižni obliki izdati spomine Marjana Masterla in razmišljali so, da bi izšli v okviru zbirke Muzejskega društva Doneski. Po srečanju se je izkazalo, da knjižno izdajo Masterlovih spominov pripravlja Loški muzej Škofja Loka in tako sodelovanje društva ni potrebno. Ob 2. izdaji partizanske *Primorske Prešernove Zdravljice 1944*, ki smo jo februarja 2015 izdali skupaj s Knjižnico Ivana Tavčarja Škofja Loka, posvečena pa je bila 70-letnici konca 2. svetovne vojne, smo k sodelovanju povabili tudi združenje, ki pa je vabilo odklonilo.

V nadaljevanju je predsednik predstavil program dela društva za leto 2015. V letu 2015 sta bili že izdani *Pasijonski doneski* 10/2015 in dopolnjen ponatis faksimila *Primorske Prešernove Zdravljice 1944*. Izšla bo 61. številka *Loških razgledov*. Društvo bo sodelovalo pri izdaji Debeljakove *Velike črne maše za*

Udeleženci zbora članov Muzejskega društva. (foto: Aleksander Igličar)

pobite Slovence (založnik Družina) in zbornika o kapeli sv. Bernarda na Sv. Petra Hribu. V načrtu je še ponatis pesnitve *Kyrie Eleison*, ki jo je dr. Tine Debeljak objavil leta 1955. Blaznikov večer o varstvu kulturne dediščine je bil v začetku februarja, načrtovana sta še dva: pogovor z ugledno kemičarko, loško rojakinjo dr. Aleksandro Kornhauser in večer, ki bo posvečen koncu 2. svetovne vojne in poveljnemu poboju na Loškem. Društvo bo sodelovalo pri projektu Pasijonke, vodja projekta je Blaž Karlin. Tradicionalni društveni izlet v Posočje bo organiziran jeseni, posvečen bo 100-letnici začetka soške fronte.

Blagajnik mag. Matjaž Čepin je predstavil finančni načrt društva za leto 2015; načrtovani prihodki so v višini 27.600 evrov, odhodki pa v višini 27.500 evro. Pričakuje se pozitiven rezultat poslovanja.

Program dela in finančni načrt so člani sprejeli z večino glasov.

Predsednik društva je navzoče povabil na druženje in uradni del zbora zaključil ob 21.00 uri.

Zapisal: Jernej A. Oman

Poročilo predsednika Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2014

Spoštovane članice in spoštovani člani Muzejskega društva Škofja Loka!

Prisrčno dobrodošli na rednem letnem srečanju članov Muzejskega društva Škofja Loka, na katerem pregledamo delovanje društva v preteklem letu in se pogovorimo o načrtih za prihodnje leto.

Osrednji dogodek našega delovanja v letu 2014 je bila **predstavitev jubilejne 60. številke *Loških razgledov***. *Loški razgledi* so domoznanski zbornik z najdaljšo tradicijo izhajanja v Sloveniji, na kar moramo biti ponosni. Ob tem se moramo zahvaliti vsem avtorjem prispevkov, urednikom in članom uredniškega odbora, ki so najbolj zaslužni za strokovno ter pestro vsebino *Loških razgledov*, ki jih upravičeno poimenujemo »Loška enciklopedija«. Jubilejno številko je pripravil uredniški odbor z urednico **Judito Šega**, ki je izrazila želja, da ne bi bila več urednica, ostaja pa članica uredniškega odbora. Izvršni odbor društva je za novo urednico *Loških razgledov* imenoval **Marijo Lebar**, dosedanjo članico uredniškega odbora in dolgaletno direktorico Knjižnice Ivana Tavčarja Škofja Loka.

Urednica *Loških razgledov* Judita Šega.

(foto: Aleksander Igličar)

Alojzij Pavel Florjančič, urednik
Pasijonskih doneskov.
(foto: Aleksander Igličar)

Naša stalnica pri publicistični dejavnosti je **zbornik *Pasijonski doneski***, ki je postal osrednja slovenska pasijonska publikacija. Marca 2014 smo v sodelovanju s kulturno-zgodovinskim društvom Lonka Stara Loka, ki je bilo ustanovljeno konec januarja 2014, pripravili 9. številko *Pasijonskih doneskov*, v začetku letošnjega marca pa jubilejno 10. Snovalec in urednik vseh dosedanjih *Pasijonskih doneskov* je naš častni član **Alojzij Pavel Florjančič**; zahvaljujem se mu za ves njegov trud in prizadevanja pri ohranjanju pasijonske kondicije ter širjenju sporočil Škofjeloškega pasijona. V sodelovanju z Občino Škofja Loka smo bili marca 2014 glavni soorganizatorji 4. srečanja slovenskih pasijonskih krajev na temo *Mladi in pasijon*.

V sodelovanju s Knjižnico Ivana Tavčarja Škofja Loka smo na osrednji občinski proslavi ob kulturnem prazniku, 6. februarja 2014, v Sokolskem domu **predstavili faksimile izdaje *Primorske***

Prešernove Zdravljice 1944, ki je leta 1944 izšla kot priloga časopisa *Triglavski odmevi*, glasila XXXI. divizije IX. korpusa NOV. Faksimile smo dopolnili s spomini Dušana Fortiča, vodjem partizanske tiskarne Drago nad Cerknim, in loškega arhitekta Toneta Mlakarja, ki je leta 1944 vrezal tiskarske matrice za natis *Zdravljice*.

Faksimile *Zdravljice* smo na predvečer dneva zmage, 8. maja 2014, predstavili tudi v Pokrajinskem muzeju v Kopru, kjer sta se Dušan Fortič in Tone Mlakar srečala po dolgih letih.

Predsednik Muzejskega društva Škofja Loka mag. Aleksander Igličar je predsednici vlade mag. Alenki Bratušek podaril *Loške razglednice*. (foto: Blaž Karlin)

V okviru Blaznikovih večerov smo na pobudo ddr. Marije Stanonik 1. aprila 2014 pripravili **pogovor s pisateljem Vladimirjem Kavčičem**, dobitnikom Prešernove nagrade za leto 2014. Žal se je kmalu izkazalo, da je bil to eden zadnjih Kavčičevih javnih nastopov, saj se je 22. julija 2014 poslovil s tega sveta. V začetku decembra 2014 je bil zanimiv večer **Spomini na Gregorčevo mamo, Antonijo Šifrer iz Žabnice**. Njeno življenje in delo sta v pogovoru predstavila sin Janez Šifrer in vnuk Matjaž Eržen.

V okviru srečanja **Dobrodošli doma**, ki je bilo 5. julija 2014 v Škofji Loki, smo v predverju Sokolskega doma pripravili **razstavo fotografij o življenju in delu dr. Tineta Debeljaka**.

V skrbi za ohranjanje kulturne dediščine smo na pobudo odbornika Jerneja Antolina Omana leta 2013 občino opozorili na propadanje pomembnih nagrobnikov na Mestnem pokopališču Škofja Loka. V letu 2014 je občina naročilo strokovno analizo in predlog prezentacije spomenikov, a zaradi finančnih omejitev se izvajanje še ni začelo. Upajmo, da ne bo prepozno.

Odborniki Jože Štukl, Jernej Tavčar in Aleksander Igličar so bili vključeni v pripravo in dopolnitev **Predloga za vpis Škofjeloškega pasijona na UNESCO – v reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva**. Medvladni odbor UNESCO je na zasedanju (november 2014) odločil, da je predlog treba dopolniti; dopolnjen predlog bo ponovno vložen do konca marca 2015.

Septembra 2014 smo organizirali izlet Muzejskega društva na avstrijsko Koroško, ki ga je strokovno pripravil odbornik Jože Štukl. Ogledali smo si samostan v Vetrinju, grad Ostrovia, mesto Breže in stolnico v Krki, zaključili pa v prijetnem okolju Gostilne pri Miklavžu, v Bilčovsu ob Dravi, s prijaznim gostilničarjem Hansijem Ogrisom.

Jeseni smo **prenovili društvene spletne strani** (www.mdloka.si), ki so pomembna točka za spremljanje našega delovanja, še zlasti med mlajšimi člani.

Druženje po predstavitvi 60. številke *Loških razgledov* na vrtu Sokolskega doma.

(foto: Aleksander Igličar)

Veseli in ponosni smo, da je na naš predlog Občinski svet Občine Škofja Loka **dr. Franceta Štukla**, zgodovinarja in častnega člana našega društva, lani **imenoval za častnega občana Občine Škofja Loka**. Muzejsko društvo je bilo tudi glavni pobudnik, da je Šolski center Škofja Loka ob 125-letnici prejel Zlati grb Občine Škofja Loka.

Vesel sem, da je Muzejsko društvo Škofja Loka (po izgubi v letu 2013) v letu 2014 poslovalo pozitivno. Poleg *Loških razgledov* je k temu pripomogla dobra prodaja *Zdravljice* (bila je razprodana), *Kamnitega mostu* in nepričakovana prodaja vodnika *Grebeni slovenskih gora*, avtorja Milenka Arnejška Prleta. Zaradi velikega zanimanja (vodnik je bil že razprodan) smo stopili v stik z avtorjevim sinom Vidom, ki je za prodajo namenil večje število avtorskih izvodov. Skrbno smo pazili tudi na stroške poslovanja; pripravili smo manj Blaznikovih večerov kot v prejšnjih letih, z Loškim muzejem pa smo se dogovorili za nižje stroške finančno-računovodskih storitev, ki jih opravljajo za naše društvo.

Zahvaljujem se občinskim svetnikom, županu mag. Mihju Ješetju ter njegovim sodelavcem za finančno podporo pri izdaji *Loških razgledov* in *Pasijonskih doneskov*. Prisrčno se za njihovo delo zahvaljujem vsem odbornikom društva, še zlasti članom uredniškega odbora *Loških razgledov* ter prizadevni urednici Juditi Šega. Hvala tudi vam, članicam in članom Muzejskega društva Škofja Loka, da nam, kot redni bralci *Loških razgledov* in obiskovalci naših prireditev, sporočate, da cenite naša prizadevanja in delo. Ponovno vas vabim, da za članstvo v društvu nagovorite tudi vaše sorodnike in prijatelje, da bomo skupaj zaustavili dolgoletno zmanjševanje članov. Starejši se poslavljajo, mlajši pa se, ob pestri ponudbi družbenih in kulturnih dogajanj, ne vključujejo v naše vrste.

Prejšnjo soboto je bila prva uprizoritev Škofjeloškega pasijona 2015, največjega loškega bisera, ki v letošnjem postno-velikonočnem času našemu mestu daje svojevrstno zunanjo in notranjo podobo, ki odseva v vsakem posamezniku. Želim, da bodo uprizoritve dobro potekale in bo pasijonsko sporočilo še dolgo odmevalo v naših srcih.

mag. Aleksander Igličar
predsednik Muzejskega društva Škofja Loka

Poročilo blagajnika Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2014

Prihodki in odhodki

Muzejsko društvo Škofja Loka je v letu 2014 ustvarilo 27.880 evrov celotnih prihodkov, kar je 2 % več kot predhodno leto ali dober odstotek manj kot smo načrtovali. Dotacija občine je znašala 17.087 evra oziroma 4,7 % manj kot predhodno leto. Prodaja publikacij je bila v višini 8.999 evra oziroma 21,5 % večja kot predhodno leto ali 12,5 % nad načrtovano. Članarine so bile pobrane v znesku 1.748 evrov, kar je 16 % več kot predhodno leto oziroma 13,5 % pod planom.

Odhodki so bili 27.779 evra oziroma 1,5 % nižji kot v predhodnem letu in enaki

načrtovanim. Pri odhodkih je bilo stroškov porabljenega materiala 8.365 evra ali 5,9 % več kot predhodno leto. Stroški storitev so bili 19.168 evra ali 5,7 % manj kot predhodno leto in 6,4 % nad načrtom. Vrednost zalog materiala in trgovskega blaga se je zmanjšala za 2.371 evra, in sicer zaradi povečane prodaje v letu 2014.

Dosežen je bil pozitiven rezultat, to je presežek prihodkov nad odhodki, v višini **101 evra**. Iz presežka bomo plačali **36 evrov** davka, razlika **65 evra** gre v društveni sklad.

Stanje denarnih sredstev

Denarni tok v letu 2014 je bil pozitiven. Denarna sredstva na TRR so bila na dan 31. 12. 2014 3.396 evra, poleg tega je bilo pri banki vezanih 13.000 evrov. Terjatve do kupcev so znašale 514 evrov. Tako je znašal seštevek pozitivnih finančnih postavk na dan 31. 12. 2014 (stanje na TRR + vezana sredstva + terjatve do kupcev) 16.910 evra. Na isti datum je imelo društvo 396 evrov kratkoročnih, nezapadlih obveznosti do dobaviteljev. Dolgoročnih obveznosti društvo nima. Društvo med letom ni imelo nobenih težav na področju finančnega poslovanja in je poslovalo normalno. Finančno stanje na dan 31. 12. 2014 zagotavlja normalno poslovanje v letu 2015, kar pomeni, da bomo lahko avansirali izdajo *Loških razgledov* do prejema sredstev iz občinskega proračuna.

Finančno-računovodske storitve je v skladu z medsebojnim dogovorom opravljala strokovna služba Loškega muzeja, s katerim smo sklenili nov dogovor, stroški računovodskih storitev bodo v prihodnje nekoliko nižji.

mag. Matjaž Čepin

blagajnik Muzejskega društva Škofja Loka

Izkaz poslovnega izida Muzejskega društva Škofja Loka

Postavka	Leto 2014 (v evrih)	Leto 2013 (v evrih)
PRIHODKI		
Prihodki od dotacij občine	17.087	17.741
Prihodki od prodaje	8.999	7.407
Članarine	1.748	1.505
Finančni prihodki	46	166
Drugi prihodki	0	524
SKUPAJ PRIHODKI	27.880	27.343
ODHODKI		
Stroški materiala	8.365	7.899
Stroški storitev	19.168	20.323
Odpisi vrednosti	246	
SKUPAJ ODHODKI	27.779	28.222
Presežek/primanjkljaj	101	-879
Davek od dohodkov	36	
Čisti presežek/primanjkljaj	65	-879

Bilanca stanja Muzejskega društva Škofja Loka na dan, 31. 12. 2014

Postavka	Znesek v evrih	
	31. 12. 2014	31. 12. 2013
Osnovna sredstva	412	412
Zaloge	8.067	10.438
Terjatve	514	1.083
Finančne naložbe	13.000	13.000
Denar	3.396	1.809
SKUPAJ SREDSTVA	25.389	26.742
Društveni sklad	24.993	24.928
Kratkoročne obveznosti	396	1.814
SKUPAJ OBVEZNOSTI	25.389	26.742

mag. Matjaž Čepin
blagajnik Muzejskega društva Škofja Loka

**Poročilo predsednika Nadzornega odbora
Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2014**

Nadzorni odbor Muzejskega društva Škofja Loka, v sestavi Vincencij Demšar, Peter Pokorn in mag. Srečko Beričič kot predsednik, se je sestel 21. marca 2015, v prisotnosti predsednika društva mag. Aleksandra Igličarja in blagajnika mag. Matjaža Čepina.

Člani nadzornega odbora so se sej izvršnega odbora redno udeleževali in tekoče spremljali njegovo delovanje. Nadzorni odbor je vestno in natančno pregledal pripravljeno gradivo o pomembnejših aktivnostih društva v letu 2014 – z osnovnimi podatki o finančnem poslovanju, podatki poslovnega izida in bilance stanja ter poročilo popisne komisije Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2014.

Nadzorni odbor ugotavlja, da je bilo poslovanje društva v letu 2014 uspešno, v skladu s predpisi, da so se sredstva uporabljala zakonito in gospodarno ter v skladu z namenom društva.

mag. Srečko Beričič
predsednik Nadzornega odbora Muzejskega društva Škofja Loka

Blaznikovi večeri in drugi pomembni dogodki v letu 2014

Sreda, 15. januar 2014, Galerija Franceta Miheliča

Dr. France Megušar:

JE HIERONYMUS MEGIS(S)ER SLOVENSKE GORE LIST?

Dr. France Megušar, zaslužni profesor Univerze v Ljubljani in član častnega razsodišča Muzejskega društva Škofja Loka, je predstavil življenje in delo evropsko poznane poliglota in polihistorja Hieronima Megiserja (1554–1619). Živel in deloval je v časih, ko se je reformacija soočala s protireformacijo, kar je bilo usodno povezano tudi z negovanjem slovenske besede in njenim vgrajevanjem v evropski kulturni okvir. Hieronim Megiser je najbolj znan po štirijezičnem slovarju *Dictionarum quatour lingvarum* (nemški, latinski, slovenski in italijanski), ki ga je sestavil leta 1592. Slovenske

Dr. France Megušar. (foto: Aleksander Igličar)

besede je pridobil iz ustnih virov in besedišča slovenskih protestantskih piscev.

Ob srednjeevropskem akcentu, ki ga je spremljal v vseh njegovih delih, pa ostaja njegovo biološko poreklo nedorečeno. Dr. France Megušar je v predavanju izpostavil in utemeljil, da bi bil veliki Hieronim Megiser lahko slovenske gore list.

Četrtek, 6. februar 2014, Sokolski dom

Predstavitve faksimila PRIMORSKE PREŠERNOVE ZDRAVLJICE 1944

V sodelovanju s Knjižnico Ivana Tavčarja Škofja Loka smo na osrednji občinski proslavi ob kulturnem prazniku predstavili faksimile *Primorske Prešernove Zdravljice 1944*, ki je izšla leta 1944 – kar je sicer razvidno že iz naslova – kot priloga časopisa *Triglavski odmevi*, glasila XXXI. divizije IX. korpusa NOV.

Škofjeloški oktet. (foto; Aleksander Igličar)

Vsebino in pomen *Primorske Prešernove Zdravljice 1944* sta v zanimivem pogovoru predstavila urednik **Alojzij Pavel Florjančič** in arhitekt **Tone Mlakar**, ki je leta 1944 v partizanski tiskarni Drago nad Cerknim vrezal tiskarske matrice za natis *Zdravljice*.

V kulturnem programu so sodelovali **Škofjeloški oktet**, pod vodstvom **Andreja Žagarja**, recitatorja **Tanja Jenko** in **Jure Svoljšak** in povezovalc večera **Marko Črtalič**.

Ob tej priložnosti je Filatelistično društvo Lovro Košir Škofja Loka v prostorih Osnovne šole Škofja Loka – Mesto pripravilo filatelistično razstavo *Pisana beseda na znamkah* filatelistov **dr. Janeza Cerkvenika**, **dr. Veselka Guština**, **Bojana Seška** in **Janka Štampflja**. Izdali so tudi priložnostno dopisnico z motivom akademske slikarke **Maje Šubic** in priložnostni poštni žig.

Petek, 21. marec 2014, Sokolski dom

Predstavitev PASIJONSKIH DONESKOV 2014/9

Na otvoritvenem večeru Dnevov Škofjeloškega pasijona 2014 smo predstavili 9. številko zbornika *Pasijonski doneski*, ki jih je uredil **Alojzij Pavel Florjančič**. Osrednji del predstavitve je bila krstna izvedba *Pasijonske pesmi* skladatelja **Andreja Missona**, ki je objavljena v *Pasijonskih doneskih 2014/9*. Loški skladatelj Andrej Misson, profesor na Akademiji za glasbo v Ljubljani, je besedilo *Pasijonske pesmi* Jurija Dalmatina podložil pod protestantski napev *Sveti Paul v enim listi*. *Pasijonsko pesem* sta ob klavirski spremljavi skladatelja izjemno odpela **Maja Voje** in **Rok Kafol**.

Pred predstavitvijo je bilo 4. srečanje slovenskih pasijonskih krajev, z naslovom *Mladi in pasijon*. Ob koncu večera je bilo odprtje dveh razstav: akademska

slikarka **Jana Vizjak** je razstavljala cikel slik, posvečenih slovenski mistikini 19. stoletja Magdalenii Gorniki, fotografinja **Tatjana Splichal**, ki je leta 2013 v Rimu razstavljala fotografije Škofjeloškega pasijona, pa si je za osrednjo temo razstave izbrala križ in njegovo globoko simbolno povezanost s človekom in naslovom *Kadar Te Srečam*.

Sreda, 26. marec 2014, Galerija Franceta Miheliča

Andrej Rant: STAROGRŠKI BOG PAN IN NJEGOVE EVROPSKE RAZLIČICE

Andrej Rant, upokojeni zobozdravnik in predsednik častnega razso-dišča Muzejskega društva Škofja Loka, je pred zborom članov društva v predavanju primerjal skoraj identične pustne običaje in maske cerkljanskih laufarjev ter pustnega festivala v Vijaneri (Španija) s starogrškim bogom Panom, drevesnim božanstvom, gospodarjem gozda in varuhom živine.

Maja Voje in Rok Kafol, za klavirjem skladatelj Andrej Misson. (foto: Aleksander Igličar)

Torek, 1. april 2014, Galerija Franceta Miheliča

Pogovorni večer s PISATELJEM VLADIMIRJEM KAVČIČEM, prejemnikom Prešernove nagrade 2014

Na pobudo **ddr. Marije Stanonik** smo v sodelovanju s Knjižnico Ivana Tavčarja Škofja Loka pripravili pogovorni večer s pisateljem **Vladimirjem Kavčičem**, ki je bil rojen leta 1932 v Podgori v Poljanski dolini.

O izjemno bogatem ustvarjalnem opusu pisatelja Vladimirja Kavčiča in njegovih zanimivih življenjskih izkušnjah, ki jih je bralcem sporočal prek svojih literarnih oseb, se je z njim pogovarjala njegova poljanska rojaki-nja ddr. Marija Stanonik.

Pogovorni večer je bil prvi javni nastop pisatelja Vladimirja Kavčiča po prejemu Prešernove nagrade 2014, zaradi tega je bil našega vabila izje-mno vesel. Žal se je prekmalu izkaza-lo, da je bil to eden njegovih zadnjih

Vladimir Kavčič in ddr. Marija Stanonik. (foto: Aleksander Igličar)

javnih nastopov, saj je 22. julija 2014 končal svojo zemeljsko pot. Po večeru v Škofji Loki je bil podoben večer še v Krajevni knjižnici Žiri, pisatelj Vladimir Kavčič pa je bil tudi osrednji govornik na občinski proslavi ob dnevu državnosti v Škofji Loki, 25. junija 2014.

Iz spoštovanja do pokojnega pisatelja Vladimirja Kavčiča in v zahvalo, da se je odzval našemu vabilu, v tej številki *Loških razgledov* objavljamo celotno vsebino pogovornega večera.

Četrtek, 8. maj 2014, Pokrajinski muzej Koper

Predstavitev faksimila PRIMORSKE PREŠERNOVE ZDRAVLJICE 1944

V sodelovanju z Združenjem protifašistov, borcev za vrednote NOB in veteranov Koper ter Pokrajinskim muzejem Koper smo na predvečer dneva zmage v Kopru predstavili faksimile *Primorske Prešernove Zdravljice 1944*. Glavni organizator večera je bil **Boris Kralj**, predsednik koprskega združenja.

Za prazničen uvod predstavitve so poskrbeli pevke in pevci **mešanega pevskega zbora Maestral**, pod vodstvom zborovodje **Danijela Puklavca**. V nadaljevanju večera je urednik **Alojzij Pavel Florjančič** poudaril, da je bila izdaja partizanske *Primorske Prešernove Zdravljice 1944* leta 1944 širši javnosti praktično neznana.

Okoliščine izdaje Prešernove *Zdravljice*, ki so jo partizani pripravili ob 100-letnici njene prve objave, sta predstavila pričevalca **Dušan Fortič** in arhitekt **Tone Mlakar**, ki sta se srečala po dolgem času. Dušan Fortič, edini še živeči član glavnega štaba NOV, dolgoletni direktor RTV Slovenije in ustanovitelj ter vodja RTV Koper, je izpostavil kulturni pomen izdane *Zdravljice* za narodno zavest in pripadnost, ne samo partizanov, ampak vseh Primorcev, ki pod fašizmom niso smeli oziroma mogli izdajati slovenskih knjig. Poudaril je, da je bil med vojno za osvoboditev enako pomemben natis slovenske knjige kot strel iz partizanske puške. Ob svojem odhodu v partizane je s sabo vzel v rdeči ovitek vezane

Prešernove *Poezije*, ki jih je zvesto nosil vsa svoja partizanska leta, skupaj s puško in omiljeno partizansko zvezdo. Kot zanimivost je povedal, da je ob koncu tiskanja *Zdravljice*, ko je bila tiskarska matrica že iztrošena, zadnji odtis Prešernovega portreta naredil v svoje *Poezije*, ki so mu neprecenljiv spomin na partizanstvo. Omenjen odtis je objavljen tudi v faksimilu. Gospod Fortič je izrazil veliko hvaležnost, da je partizanska *Primorska Prešernova Zdravljica 1944* po 70-letih ponovno natisnjena.

Tone Mlakar, Alojzij Pavel Florjančič in Dušan Fortič na predstavitvi *Zdravljice* v Kopru.

(foto: Aleksander Igljčar)

Arhitekt Tone Mlakar, študent profesorja Jožeta Plečnika, scenograf slovenskih filmov *Na svoji zemlji* in *Kekec*, se je živo spominjal dogodkov izpred 70. let. Konec januarja 1944 se je partizanski tiskarni Drago pridružil na povabilo Dušana Fortiča, s katerim sta bila pred vojno sošolca na ljubljanski realki. Njegova prva zadolžitev je bila prav izdelava matric za *Zdravljico*. Slikar Dore Klemenčič - Maj je risbe narisal na »škrnicelj« in Mlakar jih je spretno prenesel na tiskarske matrice. Natisnjenih je bilo okrog 300 izvodov, ki so bili razposlani predvsem partizanskim enotam na Primorskem.

Sreda, 11. junij 2014, Sokolski dom

Predstavitev LOŠKIH RAZGLEDOV 60/2013

Navzoče sta ob izidu jubilejne 60. številke *Loških razgledov* nagovorila predsednik društva **mag. Aleksander Igličar** in župan občine Škofja Loka **mag. Miha Ješe**.

Vsebinsko nove številke *Loških razgledov 60/2013* sta predstavila urednica **Judita Šega** in eden od avtorjev **dr. Gašper Cerkovnik**, ki je v svojem prispevku spregovoril o treh korih cerkve v Crngrobu.

V kulturnem programu so nastopili pevci **vokalne skupine NOBILE**, ki jo sestavljajo Barbara in Mateja Volčič iz Reteč, Ema Igličar iz Godešiča, Tine Čarman iz Reteč in Marko Jenko iz Gorenje vasi pri Retečah.

Na koncu se je predsednik društva mag. Aleksander Igličar urednici Juditi Šega zahvalil za izjemno marljivo in vestno delo pri urejanju *Loških razgledov* od številke 54 do 60. Judita Šega je izrazila željo, da bi urednikovanje osrednje loške domoznanske publikacije prevzel nekdo drug. Izvršni odbor je njeno željo razumel in upošteval ter za novo urednico *Loških razgledov* imenoval **Marijo Lebar**, dosedanja članico uredništva in dolgoletno direktorico loške knjižnice. Veseli smo, da bo Judita Šega še naprej članica uredniškega odbora in s tem v veliko pomoč novi urednici, ki ji je uspešno delo zaželel tudi predsednik društva.

Večer smo zaključili v prijetnem druženju na vrtu Sokolskega doma, od koder so čudoviti pogledi na Škofjo Loko in njeno okolico.

Sobota, 6. julij 2014, Srečanje Dobrodošli doma

Razstava dr. Tine Debeljak, književnik, prevajalec, literarni zgodovinar

Urad vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu, kot glavni organizator, je tradicionalno srečanje Dobrodošli doma v letu 2014 organiziral v Škofji Loki, ki je na prelepo julijsko soboto spominjala na sedemdeseta leta, ko je bil na Loškem gradu izseljeniški piknik.

Urednica Loških razgledov in eden od avtorjev dr. Gašper Cerkovnik. (foto: Aleksander Igličar)

Debeljakova vnuka Mojca in Ivan Vombergar ter pravnuka Simon in Mateja. (foto: Aleksander Igličar)

dnica vlade RS **Alenka Bratušek**, ki smo ji ob tej priložnosti podarili jubilejno številko *Loških razgledov*.

Četrtek, 4. december 2014, Galerija Franceta Miheliča

SPOMINI NA ANTONIJO ŠIFRER, GREGORČEVO MAMO IZ ŽABNICE

Mag. Matjaž Eržen, vnuk Antonije Šifrer, in njen sin Janez Šifrer. (foto: Aleksander Igličar)

njeno gradivo je bilo osnova za pripravo zbornika *Na robu pojoče ravnine*, ki ga je leta 2011 izdala Krajevna skupnost Žabnica.

Pogovor je bil dopolnjen s fotografijami, ki jih je pripravil **Peter Pipp**, član Izvršnega odbora Muzejskega društva Škofja Loka.

V okviru srečanja smo v atriju Sokolskega doma pripravili razstavo fotografij o življenju in delu **dr. Tineta Debeljaka**, ki je s svojim delovanjem pustil pomemben pečat tako v svoji rodni Škofji Loki kot med izseljenci v Argentini. Fotografije sta prispevala Debeljakov vnuk **Marko Vombergar** in **Aleksander Igličar**, likovno podobo pa je pripravila oblikovalka **Vida Igličar**.

Razstava je bila zelo odmevna in dobro obiskana. V spremstvu loškega župana si jo je ogledala tudi predse-

Zanimivo življenjsko pot **Antonije Šifrer** (1899–1985) sta v pogovoru predstavila sin **Janez Šifrer** in vnuk **Matjaž Eržen**. Med drugim sta se dotaknila dogajanj med 1. in 2. svetovno vojno ter njenega sodelovanja z dr. Pavletom Blaznikom in profesorjem Francetom Planino. Ves čas svojega življenja je bila dejavna na kulturnem področju. V 70.-tih letih ji je čas končno omogočil, da se je pričela intenzivneje ukvarjati z lokalno zgodovino in rodoslovjem,

Knjižne novosti Muzejskega društva Škofja Loka

PRIMORSKA PREŠERNOVA ZDRAVLJICA 1944

Doneski 30

Primorska Prešernova Zdravljica 1944 : faksimile iz 3. številke časopisa Triglavski odmevi, glasila XXXI. divizije IX. korpusa. Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2014, 26. str.

Med 2. svetovno vojno, prav v času tragičnih dogodkov v Cerknem, je med 21. 2. in 27. 3. 1944 v glasilu XXXI. divizije IX. korpusa izšla Prešernova *Zdravljica*. Predstavljala je prvih šest strani 3. številke Triglavskih odmevov, natisnjena je bila na papir formata 28 x 19 cm in razmnožena na ciklostilu, verjetno v 200 izvodih. Muzejsko društvo Škofja Loka je po natanko 70 letih pripravilo njen faksimile in ga v 400 oštevilčenih izvodih izdalo v zbirki *Doneski*.

O nastanku partizanske *Zdravljice*, in predvsem o času, v katerem je izšla, v spretnih besedah spregovorita oba takratna akterja in sodelavca pri izidu. Tone Mlakar je bil del partizanske tehnike IX. korpusa, Dušan Fortič pa v njegovem propagandnem oddelku. Oba se radoživo spominjata prelo-mnih časov.

Nekaj besed je namenjenih tudi ilustratorju Doretu Klemenčiču - Maju ter slikarki Maji Šubic, ki je po Majevi predlogi kolorirala naslovnico faksimilirane izdaje. Urednik

ponatisa Alojzij Pavel Florjančič pa nam v spremni besedi skozi Prešernove verze sporoča, naj gredo ti ne samo v glavo, pač pa predvsem v srce.

PRED PONOVO UPORIZITVIJO ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA 2015

Doneski 31

Memorabilia Locopolitana 18

Pasijonski doneski 2014/9. Škofja Loka : Muzejsko društvo : Lonka, 2014, 198 str.

V pripravi na ponovno uprizoritev Škofjeloškega pasijona je v letu 2014 luč sveta ugledala 9. številka *Pasijonskih doneskov*. Posvečena je 430. letnici prevoda Svetega pisma – Biblije Jurija Dalmatina iz leta 1576 ter leta 2013 preminulemu patru Angelu (Bogomirju) Kralju, tudi pasijonskemu sodelavcu.

Kot je že v navadi, se knjižica začne s poslastico. Tokrat je to Pasijonska pesnitev Jurija Dalmatina s 320 verzi, prva velika slovenska pesnitev. Sledi ji notni zapis, ki ga je prav zanjo pripravil Andrej Misson, o vsem skupaj pa v kratkem prispevku spregovori Alojzij Pavel Florjančič, ki je številko *Pasijonskih doneskov* (kakor tudi vse dosedanje) skrbno pripravil in uredil.

Vsakokratna številka nas preseneti z novimi odkritji. Tokrat je to pridiga p. Ferdinanda Ljubljanskega, najdena v škofjeloškem kapucinskem samostanu. Pater jo je napisal prav tu in jo potem na veliki petek leta 1722, tik pred začetkom škofjeloške spokorne procesije, prebral v cerkvi sv. Jakoba. O njej piše neumorni raziskovalec pasijona dr. Matija Ogrin.

Slavist Ludvik Kaluža, poznavalec radijskega in odrskega govora, spregovori o Škofjeloškem pasijonu kot govornem dejanju. V rubriki Pasijonski doneski pa tokrat izvemo nekaj o Razborskem pasijonu, ki so ga z velikim uspehom uprizarjali v letih 1998 do 2007, v Razborju pod Lisco, pod vodstvom p. Karla Gržana.

Sledi kratek pregled dogodkov v dnevih Škofjeloškega pasijona v letu 2013, v rubriki Pasijonski razgledi pa izvemo več o domačih in s tujino povezanih projektih na temo pasijona. Dve zanimivosti, vzeti iz arhivov, pa nas ob koncu publikacije, s skoraj 200 stranmi, pripeljeta do likovnega vložka, ki tokrat nosi naslov Zakovan v pasijonski križ in s fotografijami Zvoneta Pelka predstavlja kartuzijanovo življenje po starem meniškem pravilu: Moli in delaj.

Društveni izlet na avstrijsko Koroško

V soboto, 20. septembra 2014, smo se člani Muzejskega društva Škofja Loka odpravili na enodnevni izlet na avstrijsko Koroško. Naše popotovanje se je začelo ob 7. uri, na parkirišču v stari vojašnici, od koder smo se mimo Kranja, Tržiča in čez prelaz Ljubelj odpeljali do Vetrinja, kjer je bil prvi postanek.

Naselje **Vetrinj** (*Viktring*), s približno 4000 prebivalci, leži 6 km južno od Celovca. Prvič se omenja leta 890. Kraj je znan po nekdanjem cistercijskem samostanu, ki ga je leta 1142 ustanovil vojvoda Bernard Spanheimski, skupaj s svojo ženo Kunigundo. Samostan je kmalu postal eden izmed kulturno najpomembnejših v deželi. Tesno je bil povezan tudi s Kranjsko, ne samo zaradi svoje geografske bližine, ampak tudi zaradi gospodarskih vezi. Južno od Karavank je vetrinjska cisterca posedovala dva centra zemljiške posesti. Že leta 1147 je samostan dobil posest pri Preddivoru, ki je postal središče vetrinjske posesti na Gorenjskem. Drugi center je predstavljala posest okrog Špitaliča v Tuhinjski dolini, ki jo je samostanu podelil istrski mejni grof Henrik IV., in sicer med leti 1204 in 1228.¹

V 15. stoletju je samostanska stavba doživela velike spremembe, saj so jo zaradi turških vpadov utrdili z obrambnimi stolpi in vodnim jarkom. Leta 1786 je Jožef II. samostan razpustil. Dve leti kasneje (1788) je družina Moro v samostanu in na bližnjih samostanskih posestvih odprla suknarno, ki je delovala vse do stečaja v letu 1967. Po stečaju je poslopje prešlo v last države, v njem je nastanila glasbeno gimnazijo.

Po prehodu po samostanski okolici smo zavili v nekdanjo samostansko, od leta 1787 pa župno cerkev Marije Vnebovzete. Cerkev je bila sprva lesena, kmalu po letu 1170 so jo podrli in začeli graditi kamnito, ki je bila zasnovana kot triladijska bazilika s kratko prečno ladjo. Posvečena je bila leta 1202. V prvi polovici 14. stoletja so prezbiteriju prizidali peterostran gotski zaključek z oporniki in visokimi okni ter na severni strani zvonik. V 15. stoletju so kot podaljšek severne prečne ladje dozidali mrežasto rebrasto obokano kapelo sv. Bernarda, z gotskimi poslikavami iz leta 1460. V omenjeni kapeli se nahaja baročni marmorni oltar, ki ga je leta 1709 izdelal ljubljanski kipar Luka Mislej.²

1 Mlinar, Janez Vetrinjski in njegovo poznavanje Kranjske v Knjigi resničnih zgodb, str. 274.

2 Stopar, Vetrinj, str. 219.

Glavni baročni oltar v cerkvi, neznanega avtorja, je visok 16 m in je bil izdelan leta 1622. Povsem na vrhu, ob straneh kipa Pieta, klečita ustanovitelja samostana grof Bernard in njegova žena Kunigunda.

V prezbiteriju so ohranjena originalna gotska okna iz okrog leta 1400, ki sodijo med največje umetnine gotskega slikarstva na steklo na Koroškem. Upodobljeni so apostoli ter prizori iz Marijinega življenja in Kristusovega trpljenja. V prezbiteriju je vridana tudi marmorna plošča z latinskim napisom: *»Hvaležni slovenski begunci iz prekomorskih dežel so v čast blažene Device Marije prispevali del za obnovo te cerkve, spominjajoč se tukaj leta 1945 v roke sovražnikov izdanih bratov.«*

Na simboličnem nagrobnem spomeniku pred vhodom v Bernardovo kapelo je velik kip neogotske Pieta. Spodaj so leta 2004 napisali zahvalo v spomin na rešitev 6 000 civilnih beguncev, za katere je zdravnik dr. Valentin Meršol posredoval pri britanskih vojaških oblasteh in s tem preprečil njihovo vrnitev v Jugoslavijo.

Vetrinj je večini Slovencev znan predvsem iz dogajanj po koncu 2. svetovne vojne. 12. maja 1945 so britanske vojaške oblasti različnim vojaškim formacijam, ki so bežale z ozemlja Jugoslavije, in civilnim beguncem dovolile prehod na levi breg Drave. Naslednjega dne so Dravo prešli tudi slovenski domobrance in tu odložili orožje. Tako je na vetrinjskem polju nastalo begunsko taborišče. Severno od Vetrinja je bilo vojaško taborišče, civilno pa južno od Vetrinja. Načelnik slovenskega civilnega taborišča je bil Valentin Meršol. V vojaškem taborišču je bilo okrog 12 000 pripadnikov slovenske narodne vojske – domobrancev. Po sporazumu med jugoslovanskimi in lokalnimi britanskimi oblastmi so 19. maja začeli vračati vojaške begunce; najprej nekaj 1 000 Hrvatov in Srbov, od 27. do 31. maja pa še domobrance. Skupno je bilo v Jugoslavijo vrnjenih 10 500 pripadnikov slovenskega in gorenjskega domobranstva ter 600 civilistov.³

Iz Vetrinja smo pot nadaljevali mimo Krnskega gradu in Gospe Svete proti **gradu Ostrovica** (*Burg Osterwitz*), ki se se nahaja na 150 m visoki apnenčasti skali. Leta 1994 je bil vpisan na Unescov seznam svetovne dediščine. Nanj smo se povzpeli po pešpoti, ki je speljana skozi 14 obrambnih vrat; vsaka imajo svoje ime in napisano letnico nastanka. Pod vrhom na platoju zunanjega dvorišča se nahaja grajska cerkvica. Na notranjem grajskem dvorišču je restavracija, ostali grajski prostori so spremenjeni v muzej in grajsko orožarno.

Arheološke najdbe nam pričajo, da je bil hrib poseljen že mnogo pred nastankom srednjeveškega gradu. Gre za kontinuirano poselitev od mlajše kamene, prek železne dobe vse do rimskega in poznorimskega obdobja. Najstarejši ohranjen pisni dokument, ki omenja Ostrovico, je listina Ludvika Nemškega iz leta 860. V 11. stoletju je na vzpetini stala utrdba, ki jo je salzburški nadškof Gebhard kot fevd poklonil spanheimskim grofom. Utrdbo in pripadajoča posestva je

3 Mlakar, Vetrinj, str. 218–219.

spanheimska veja »von Osterwitz« dedovala vse do druge polovice 15. stoletja. Zadnji lastnik gradu Janž von Osterwitz ni imel potomcev, zato je grad (skupaj s pripadajočimi posestvi) 30. maja 1478 vrnil v last cesarju. Grad, ki je bil močno poškodovan v času turških vpadov, je Cesar Maksimilijan I. 5. oktobra 1509 zastavil krškemu škofu Matthäusu Langu, ki je začel z njegovo prenovo. Zlata doba gradu Ostrovia se je začela z novim lastnikom Georgom Khevenhüllerjem, ki je 18. marca 1571 grad kupil od nadvojvode Karla. Georg je porabil ogromno finančnih sredstev, da je grad dogradil in utrdil, postavil vrsto obrambnih vrat ter mu dal podobo, kakršno ima še danes. Njegova skrb in ljubezen do grajske stavbe sta razvidni iz njegove oporoke, vklesane v marmorno ploščo, ki je vzdana na steni grajskega dvorišča.⁴

Po izdatni malici ob vznožju gradu nas je pot vodila proti **Brežam**, najstarejšemu mestu na Koroškem. Ob prihodu v mesto nas je na glavnem trgu že čakal vodnik Horst Ragusch in v njegovem spremstvu smo si ogledali najpomembnejše mestne znamenitosti.

V srednjem veku so bile Breže drugo največje mesto v salzburški nadškofiji, takoj za Salzburgom, in najpomembnejše na Koroškem. Srednjeveška zgodovina Brež se začena z 20. novembrom leta 860, ko je Ludwik Nemški tukajšnji dvor podaril salzburškemu škofu Adalwinu. V 12. stoletju sta v Brežah pečat pustila tudi grofica Hema in njen mož Viljem II., ki je od cesarja Konrada II. dobil trške in mitninske pravice v svojem delu breškega naselja. V 12. stoletju so bile Breže pomembno središče na tedanjih slovenskih tleh. V letih 1090–1106 se v virih že omenjajo kot trg, med leti 1124–1130 pa kot mesto. V 12. stoletju so začeli kovati lasten denar, srebrni breški pfenig, ki so ga kovali vse do leta 1360, ko so kovanje opustili. Pomembne so bile tudi breške mere in uteži, ki so bile dolgo v veljavi na celotnem Koroškem. V srednjem veku so bile Breže upravno, versko in kulturno središče na Koroškem. Tu so se zbirali razni obrtniki, umetniki in številni samostanski redovi (nemški viteški red, maltežani in dominikanci). Med obrtniki so posebej sloveli čevljarji in usnarji, ki so prvi ceh ustanovili leta 1220.

Mesto je bilo po vsej verjetnosti obzidano že v 12. stoletju, sedanje obzidje pa je bilo postavljeno konec 13. stoletja. Visoko je 11 metrov, dolgo 820 m in debelo 1,50 m. Nekoč je bilo utrjeno s 14 stolpi, od katerih so se ohranili zgolj trije. V mesto se je prišlo skozi 5 vrat, ki danes niso več ohranjena, saj so jih podrli v 19. stoletju. Ob obzidju se je ohranil obrambni jarek, dolg 800 m, širok 15,5 m in globok 9,5 metra; v njem je še danes voda.

V centru mesta se na glavnem trgu nahajajo renesančna marmorna mestna fontana iz leta 1563, poslikana lekarniška hiša z grbom salzburškega nadškofa Lenarta Hodiškega iz 15. stoletja ter stara mestna hiša iz 16. stoletja, v kateri je danes turistični urad.

Panorama Brež s Petrove gore. (foto: Jože Štukl)

Malo naprej od glavnega trga smo si ogledali farno cerkev Svetega Jerneja. Cerkev je nastala med leti 1130–1167. Po zasnovi je romanska triladijska bazilika, z dolgim gotskim korom in 2 zvonikoma na zahodni strani. Ima lepa slikana okna iz 13. stoletja, ki so jih v 19. stoletju prinesli iz dominikanske cerkve. Cerkev so po številnih požarih spreminjali, današnja je ohranjena v obliki, ki jo je dobila po požaru leta 1895. V njej je lep baročni glavni oltar (1679), s podobama Marije Vnebovzete in mučeništva sv. Jerneja.

Iz mesta smo se po stezici povzpeli do gradu **Petrova gora** (*Petersberg*), od koder se odpira čudovit razgled na mesto in okolico.

Grad, ki je danes večinoma v ruševinah, je nastal v 11. stoletju. Na njem je bila škofovska palača salzburških škofov, ki je nastala v 12. in 13. stoletju. Salzburški škofje so pogosto prihajali v Breže in tu včasih tudi dlje časa bivali. Najbolje je ohranjen romanski Konradov stolp, s konca 11. do začetka 12. stoletja, z merami 15 x 10 m in višine 28 m. V njem je muzej, zbirke smo si z zanimanjem ogledali. V enem od nadstropij se nahaja tudi Rupertova kapela iz leta 1125 z ostanki fresk, ki veljajo za najstarejše v Avstriji. V sklopu grajskega kompleksa Petersberg je tudi Petrova cerkev, ki je po svojem izvoru karolinška, nastala je že v 10. stoletju, leta 927. Sedanja cerkev je iz leta 1130. V 16. stoletju se je škofovska rezidenca preselila v mesto, in sicer v knežji dvor, kar je povzročilo začetek propadanja Petersberga, ki je bil dokončno opuščen v 17. stoletju (po požaru leta 1673).

Po slovesu od našega vodnika in skupinskim fotografiranjem na glavnem trgu smo zapustili Breže in se odpeljali proti **samostanu Krka**, ki se nahaja v slikovitem okolju sredi krške doline. Tu smo si ogledali dvostolpno stolnico Marije Vnebovzete, ki sodi med najpomembnejše romanske cerkve v Avstriji. Zgraditi jo je dal škof Roman I., med leti 1131–1167. V cerkev smo vstopili skozi preddverje, kjer smo na levi in desni strani uzrli freske alpskega mojstra iz leta 1343, na katerih so prizori iz Svetega pisma Stare in Nove zaveze. Skozi romanski lijakasti portal s sedmimi stopnicami iz leta 1200 smo vstopili v triladijsko baziliko, ki skriva pomembne umetnine iz obdobja romanike, gotike in baroka.

V severni stranski ladji smo si ogledali romanski timpanon s Samsonom, gotске freske sv. Volbenka, sv. Jurija in Marijino fresko. V južni stranski ladji pa freske iz leta 1560: poklon sv. treh kraljev, Jezusovo vstajenje (s pokrajino Otoka ob Vrbskem jezeru) in Marijino kronanje. V obeh stranskih ladjah se nahajajo tudi

Samostan Krka s stolnico Marije Vnebovzete. (foto: Jože Štukl)

Hemini reliefi; gre za šest velikih polihromiranih tabel, izrezljanih iz lipovega lesa. Reliefi so nastali med leti 1498–1519. Na njih so (z vidika legende) upodobljeni prizori iz življenja Heme Krške. Spodaj so dodani latinski napisi iz 17. stoletja, ki z baročnim preobiljem besed poročajo o življenju sv. Heme.

Glavni zlati oltar ter oba stranska oltarja so baročni, delo Mihaela Hönela iz Meissna (1626–1632). Na glavnem oltarju, ki je visok 16 m, je množica angelov in človeških figur, med katerimi, poleg cerkvenih očetov in svetnikov, najdemo tudi štiri evangeliste. V središče oltarja je postavljeno zmagoslavje katoliške cerkve nad protestantizmom, zato je upodobljena Marijina vrnitev k očetu.

Križni oltar je delo Dunajčana Raphaela Donnerja (1693–1741). Na tej izjemni umetnini, za katero je umetnik porabil 18 ton svinca, je upodobljeno Marijino objokovanje mrtvega sina. Oltar, ki predstavlja umetnikovo zadnje delo, je dokončal njegov učenec Baltasar Moll, ki je leta 1766 dodal tabernakelj.

Pot v podzemlje nas je pripeljala do kriptе s 96 belimi marmornatimi stebri. Zgrajena je bila po italijanskih vzorih. Vanjo so leta 1174 prenesli Hemine posmrtnе ostanke. Njen grob v kripti je obdan z ograjo iz dobe rokokoja, ki je delo krškega mojstra Mihaela Gaissla.⁵

Ker je bila Hema Krška pomembna osebnost svojega časa, je primerno, da na tem mestu z zgodovinskega stališča nekoliko osvetlimo njeno življenje in delo. Ne vemo, kdo so bili njeni starši, kdaj in kje je bila rojena, kdaj se je poročila, niti kdaj je umrla. Podatki, ki jih prinašajo različne verzije legende o njej, so ali zgodovinsko napačni ali nepreverljivi; prvi izhajajo šele iz časa okrog neuspelega poskusa njene kanonizacije v 60. letih 15. stoletja in iz 16. stoletja.

Rojena naj bi bila v Selčah ali Brežah, po eni izmed legend pa naj bi izvirala iz Pilštanja na Kozjanskem. Prav tako sta v tej legendi navedena njena starša, Engelbert in Tuta. To nikakor ne more držati, saj se Pilštanski grad v virih omenja od 2. polovice 12. stoletja. Kot gradiščani so ga upravljali razni krški ministeriali. Grad torej ni bil sedež neke pomembne plemiške rodbine in se ne omenja že leta 980, ko naj bi bil sedež mogočnega grofa Engelberta Pilštajnskega, Heminega očeta. Še pomembnejše kot to pa je dejstvo, da Pilštajn in tamkajšnja posestva niso nikoli pripadala Heminim prednikom, do leta 1016 je bila to kraljeva zemlja.

5 Till, Hema Krška, str. 39–40.

Tedaj jo je Henrik II. podelil v last Heminemu možu Viljemu II. Tako je Pilštajn postal Hemina posest šele po moževi smrti in šele krška škofija je dala tu zgraditi grad.

Hema je izvirala iz kroga precej maloštevilnega najvišjega plemstva. Njeni predniki so pripadali vodilnim knežjim in vojvodskim rodbinam in so deloma izvirali iz sorodstvenega kroga moravskih knezov Mojmiridov in bavarskih Liutpoldingov. Njeni slovanski predniki so najpozneje v 9. stoletju prišli na Bavarsko in se sorodstveno povezali z njim socialno enakovredno bavarsko aristokracijo.

Hemin mož Viljem II. in njegovi neposredni predniki – koroški Viljemovci – so izvirali iz ene najodličnejših bavarskih rodbin, katere začetki segajo vse do prve polovice 8. stoletja. Njegovemu sorodstvenemu krogu je zelo verjetno pripadala tudi žena nitransko-panonskega kneza Pribine in Kocljeva mati. Hemin mož je bil grof v Brežah in mejni grof v Savinjski dolini.

Kdaj sta se poročila, ni znano. Imela sta dva sinova, katerih imen prav tako najstarejša legenda ne pozna. Pove zgolj to, da sta umrla v mladostniški dobi. Šele pozneje je v legendi prišel podatek, da jima je bilo ime Viljem in Hartvik, da so ju ubili uporni rudarji v Selčah, za kar se je njun oče krvavo maščeval in nato na Hemino prigovarjanje za pokoro odšel na romanje v Rim, od koder pa se ni vrnil živ. Umrli naj bi ob povratku, tik pred domom v Labotski dolini. Dejstvo, da so Hemina sinova ubili uporni rudarji, je malo verjetno, da pa je njen mož umrl ob povratku z romanja pa sploh ne drži. Viljema II. je leta 1036 iz maščevanja ubil odstavljene koroški vojvoda Adalbero Eppensteinski, pri čemer je mogoče, da bi ubil tudi oba njegova sinova.

Hema je vdova brez družine postala leta 1036. Koliko je bila tedaj stara, ni znano. Iz njenega življenja imamo samo še dva trdna podatka, in sicer, da je bil samostan v Krki ustanovljen leta 1043 in da je Hema umrla enkrat po poletju leta 1044. Znan je samo dan njene smrti: 29. junij, leto pa ni znano. V Krki je najpozneje na prelomu iz 12. v 13. stoletje že veljalo, da je Hema umrla leta 1045, da je pred smrtjo vstopila v samostan in tam umrla kot laična sestra. Domneva se, da je bila rojena med leti 980–990 in je umrla leta 1044 ali 1045. S smrtjo moža in sinov je postala ena najbogatejših žená svojega časa, saj je združila svojo in možovo rodbinsko posest. Ta posestva so segala od Furlanije na zahodu do hrvaške meje na Sotli na vzhodu in od štajerske Anize na severu do Save in dolenske Krke na jugu. Njeno težišče je bilo v Brežah in Krki na Koroškem, Zgornjem Štajerskem (Admont) in v Savinjski krajini, kjer se je njeno veleposestvo pokrivalo z mejami same krajine.

Hema je večino svoje dediščine namenila za ustanovitev dveh samostanov. Salzburškemu nadškofu Balduinu je po letu 1141 prepustila posest v Admontu v dolini Anize (Enns), z namenom, da tam ustanovi samostan, kar pa je leta 1074 uresničil šele njegov naslednik nadškof Gebhard. Hema je dala v Krki leta 1042 ali 1043 zidati cerkev in ustanoviti samostan, namenjen plemiškim damam.

V nasprotju z Admontom se je v Krki na Koroškem sama lotila ustanovitve samostana in zidanja Marijine cerkve; projekt je uspešno zaključila. Na dan Marijinega vnebovzeta, 15. avgusta 1043, je salzburški nadškof Balduin v Krki posvetil samostansko cerkev. Krka je postala plemiški damski samostan. Toda zaradi velikanških posesti, ki jih je Hema namenila samostanu, je bil samostan že leta 1072 razpuščen in nadškof Gebhard je na njegovem mestu ustanovil salzburško lastniško škofijo. Hema je bila po smrti pozabljena. Šele s poizkusi krške škofije po neodvisnosti in samostojnosti izpod Salzburga so se je znova spomnili in jo začeli prikazovati kot osrednjo figuro krške cerkve. Krški škofiji je šele s škofom Romanom I. (1131–1167) uspelo utrditi krško škofijo in doseči nekaj več avtonomije. Zgraditi je dal krško stolnico in grad Strassburg, ki jim je 600 let služil kot rezidenca in postal največji grad na Koroškem.

Po Romanovi smrti (1167) je Salzburg znova »zategnil vajeti« in v Krki so se trudili, da bi obdržali vsaj pridobljene privilegije. Začeli so iskati listine, s katerimi bi dokazali, da je krško cerkev ustanovila Hema in da škofijska posest ne izhaja od Salzburga, ampak da je direktno darilo grofice – ustanoviteljice. Ker ni bilo dokazov, je krški kaplan Konrad (1155–1178) ponaredil listine in v škofijskem arhivu je ohranjenih kar 10 ponarejenih vladarskih darovnic. Ob tem so – jasno – uničili vse originalne listine, v katerih je bila Hema omenjena.⁶

Hemo so leta 1174 pokopali v kripti krške stolnice. Hemino čaščenje je izpričano že dve leti kasneje, leta 1176. Dobrih 50 let pozneje je datiran prvi seznam čudežev in ozdravljenj, ki so se zgodili ob njenem grobu med 12. septembrom 1227 in 20. julijem 1228. Leta 1287 so jo razglasili za blaženo, medtem ko je bila za svetnico razglašena šele 5. januarja 1938.⁷

Udeleženci izleta na glavnem trgu v Brežah na Koroškem. (foto: Peter Pokorn)

6 Štih, Zgodovinsko o Hemi Krški, str. 7–23,

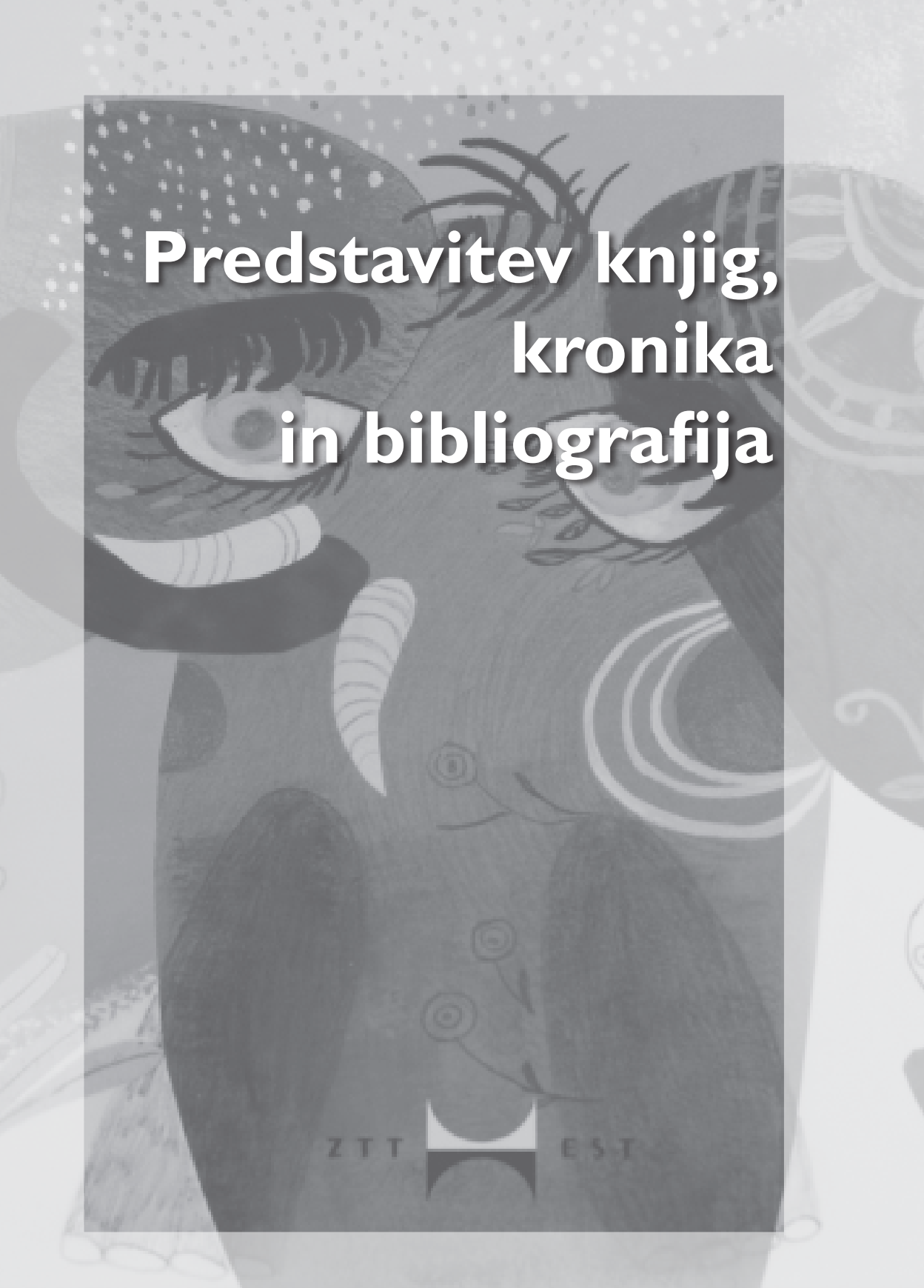
7 Dolinar, Ema Krška in Slovenci, str. 24–29.

Tudi s slovenskega področja so na njen grob iz leta v leto romali številni romarji. Za nas je najzanimivejše kranjsko romanje v Krko, ki je prvič izpričano leta 1607. Takrat so Gorenjci sklenili, da bodo vsako leto romali k Hemi v Krko, in sicer četrti petek po veliki noči. Povod za romanje je bila legenda, da je Hema v Škofji Loki želela zgraditi cerkev, ker pa to Gorenjcem ni bilo všeč, so jo pregnali z dežele in na Ljubelju jim je rekla, da ji bodo morali slediti na Koroško, če bodo hoteli imeti dovolj hrane. Zaradi slabih letin so začeli romati v Krko, saj so užaljeno Hemo hoteli prositi odpuščanja. Romanje je imelo izhodišče v loškem hribovju (Javorje, sv. Lenart, Škofja Loka). Romarji so s seboj nosili zločljivo bandero, ki je imelo na eni strani sv. Jakoba, na drugi strani pa sv. Hemo; shranjeno je bilo v župnijski cerkvi v Javorjah. Romanje je trajalo od torka zvečer do petka, ko so proti večeru prišli do Heminega groba v Krki. Ta romanja so zamrla šele po letu 1938.⁸

Zadnja postaja našega izleta je bila v **vasi Bilčovs** na levem bregu reke Drave, kjer smo se v idiličnem, povsem slovenskem okolju **Gostilne pri Miklavžu** dodobra okrepčali po napornem dnevu. Polni lepih vtisov smo se prijateljsko poslovili od lastnika gostilne Hansija Ogrisa in njegove žene ter se preko Ljubelja vrnili na Kranjsko.

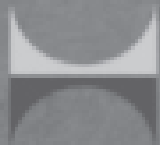
LITERATURA:

- Dolinar, France: Ema Krška in Slovenci. V: *Emina romarska pot = Hemma Pilgerweg = Ema's route of pilgrimage*. Zbornik referatov/Posvet o sv. Emi, Podsreda, 7. junij 2007. Podsreda : Kozjanski park, 2007, str. 24–29.
- Khevenhüller – Metsch, Max: *Grad Ostrovica, zgodovina in opis*. Klagenfurt : Carinthian Bogendruck, 2001.
- Mrakar, Boris: Vetrinj. V: *Enciklopedija Slovenije*, 14. zvezek, Ljubljana : Mladinska knjiga, 2000, str. 218–219.
- Mlinar, Janez: Janez Vetrinjski in njegovo poznavanje Kranjske v Knjigi resničnih zgodb (Liber certarum historiarum). V: *Zgodovinski časopis* 58, Ljubljana : Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2004, št. 3–4, str. 273–300.
- Stopar, Ivan: Vetrinj. V: *Enciklopedija Slovenije*, 14. zvezek, Ljubljana : Mladinska knjiga 2000, str. 219.
- Štih, Peter: Zgodovinsko o Hemi Krški. V: *Emina romarska pot = Hemma Pilgerweg = Ema's route of pilgrimage*. Zbornik referatov/Posvet o sv. Emi, Podsreda, 7. junij 2007. Podsreda : Kozjanski park, 2007, str. 7–23.
- Till, Jože: Hema Krška. V: *Emina romarska pot = Hemma Pilgerweg = Ema's route of pilgrimage*. Zbornik referatov/Posvet o sv. Emi, Podsreda, 7. junij 2007. Podsreda : Kozjanski park, 2007, str. 33–43.

Predstavitev knjig, kronika in bibliografija

ZTT

EST

Izšlo je v letu 2014

Goljat, Andrej

Vsi pečemo kruh

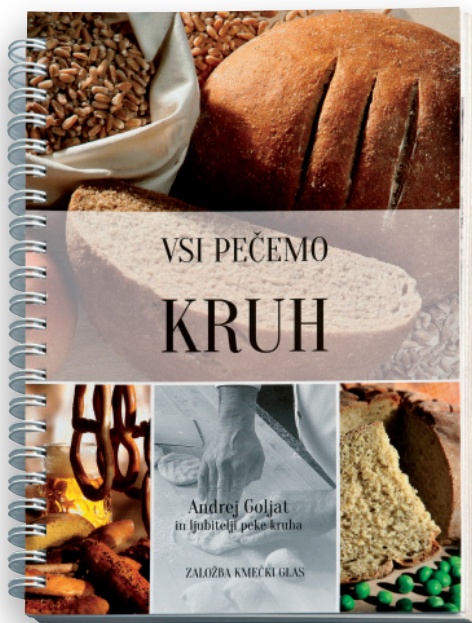
Ljubljana : Kmečki glas, 2014, 172 str.

Mojster kulinarike in slaščičarstva Andrej Goljat je na podlagi bogatih izkušenj izdal že več kot dvajset kuharskih knjig. Znanje, ki ga je pridobil z izobraževanjem doma in po svetu, je širil v svoji Šoli kulinarčne umetnosti. Nasvete pri njem iščejo številna živilska podjetja, revije, časopisi in spletni kulinarčni portali.

Knjiga *Vsi pečemo kruh* pri naša okrog sto receptov za peko različnih vrst kruha. V uvodnem delu avtor predstavi vrste moke, sredstva za vzhajanje testa in najpogostejše napake pri pripravi testa ter sami peki kruha. Poleg klasične peke kruha v pečici je opisana tudi peka v kruhomatu.

Več receptov je namenjenih peki brezglutenskega kruha. Recepti mojstra Goljata so domiselni in primerni tudi za začetnike, ki bodo lahko poleg običajnih vrst kruha spekli še kokosov, makov, gobov in vinski kruh, kruh z žafraniko ali pa bananih kruh z zelenim poprom. Na koncu knjige najdemo tudi recepte ljubiteljskih pekov kruha.

Delo, ki je izšlo v zavidljivih 5000 izvodih, dopolnjujejo odlične barvne fotografije.

Ogrizek, Maša
Slon na drevesu

Trst : Založništvo tržaškega tiska, 2014, 33 str.

Slikanica *Slon na drevesu*, loške avtorice Maše Ogrizek in tržaške ilustratorke Dunje Jogan, je bila nominirana za nagrado Kristine Brenkove 2014 za izvirno slovensko slikanico. To je že druga slikanica Ogrizkove, ki je po izobrazbi sicer sociologinja kulture in filozofinja. Leta 2013 je izšla njena prva dvojezična slikanica *Sinjerdeča*. Avtorica se poleg pisanja knjižnih recenzij, intervjujev in člankov posveča tudi delu z otroki.

Poetična pravljica opisuje slona, ki sredi savane išče ljubezen. Najprej spleza na drevo, saj se spomni materinih besed, da se zaradi ljubezni počutiš lahek kot pero, perje pa imajo ptice na drevesih. Žal ljubezni tam ne najde. Pri iskanju mu pomagajo tudi druge živali, a vsaka mu da drugačen

nasvet. Končno se slon odloči, da se vrne domov in počaka, da ljubezen poišče njega. To se zgodi, ko se pred njim nepričakovano pojavi čarobno lepa slonica s krilci. Pravljica v sebi nosi življenjski nauk: nekatere stvari odkrijemo šele, ko ne sledimo nasvetom drugih, ampak v tišini prisluhnemo sebi.

Mihalič, Renata
Kako vodim skupino in tim

Škofja Loka : Mihalič in partner, 2014, 46 str.

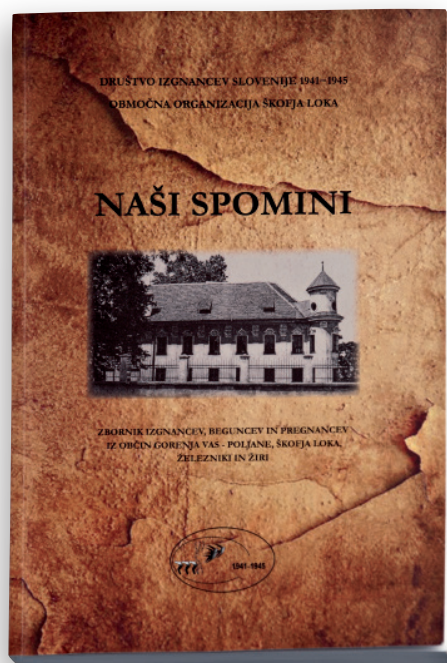
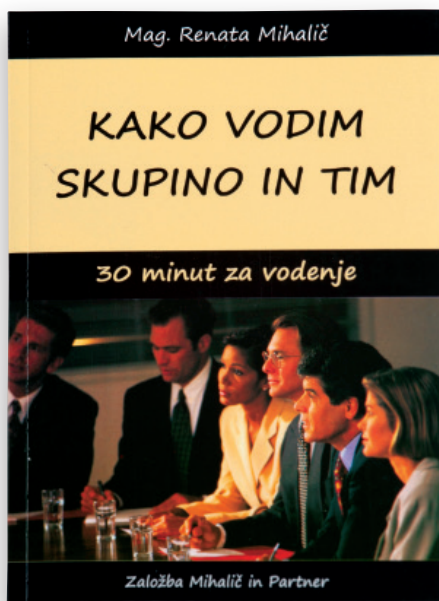
Žepni priročnik za pravilno in učinkovito vodenje skupin in timov je izšel v knjižni zbirki 30 minut za vodenje, ki trenutno obsega deset knjižic. Namenjen je zlasti direktorjem, podjetnikom, menedžerjem in vodjem v podjetjih in drugih organizacijah. Odlikujeta ga enostavnost in razumljivost.

Avtorica dr. Renata Mihalič vodi podjetje, ki se ukvarja s poslovnim svetovanjem na področju intelektualnega kapitala, človeških virov, splošnega menedžmenta in organizacije. Poleg tega piše strokovne knjige in članke ter predava na različnih konferencah in posvetih.

Priročnik obravnava temeljna načela oblikovanja, vodenja in celostnega razvoja skupin in timov. V uvodu predstavlja ključne značilnosti in prednosti skupinskega ter timskega načina dela. Posebno poglavje je namenjeno vodji skupine, ki usmerja tim kot celoto ter njegove posamezne člane. Delo nas seznani z nalogami in cilji tima, s skupinsko in timsko participacijo ter mreženjem, z načinom učenja in komuniciranja v skupini, motiviranjem in nagrajevanjem članov tima. Osvetli tudi temeljne izzive timskega dela in spremljanje njegovih dosežkov. Pogoji za uspešno timsko delo so demokratično vodenje s cilji, nehierarhična komunikacija, konsenz pri odločanju, doseganje odličnosti in inoviranje ter hitro prilagajanje spremembam.

Naši spomini : zbornik izgnancev, beguncev in pregnancev iz občin Gorenja vas - Poljane, Škofja Loka, Železniki in Žiri
(urednik Rudi Zadnik)
Škofja Loka : Društvo izgnancev Slovenije 1941–1945, Območna organizacija, 2014, 411 str.

Med 2. svetovno vojno je moralo svoje domove zapustiti več kot 60 000 Slovencev, od tega 500 posameznikov ali celotnih družin s škofjeloškega. Okupator jih je poslal v taborišča ali na prisilno delo, predvsem v Nemčijo, Avstrijo, Italijo, na Hrvaško, v Srbijo in Bosno. Tisti, ki so se po vojni vrnili na svoje domove, so te nemalokrat našli oropane, požgane ali celo zasedene.

Škofjeloška območna organizacija Društva izgnancev Slovenije, ki deluje od leta 1992 dalje in šteje okrog 200 članov, je v spomin in opomin izdala zbornik, ki dokumentira težke in mučne poti izgnancev in beguncev s tega območja. Spomine je prispevalo okrog 90 izgnancev iz občin Gorenja vas - Poljane, Škofja Loka, Železniki in Žiri. Zbornik je hkrati zahvala vsem tistim, ki so beguncem in izgancem kakorkoli pomagali v krajih njihovega izgnanstva.

Uvod v zbornik, ki je nastajal kar dvajset let, je prispeval predsednik škofjeloškega društva izgnancev Rudi Zadnik. Društvo si predvsem prizadeva za priznanje statusa žrtvam vojnega nasilja in povrnitev materialne škode. O nacistični raznarodovalni politiki med 2. svetovno vojno oziroma množičnih deportacijah iz Gorenjske v zborniku piše Saša Košenina. Predstavitev trpkih spominov izgnancev dopolnjujejo pesmi in črno-bele fotografije. Največkrat je bil vzrok izгона sodelovanje katerega izmed družinskih članov z OF ali pa so izgnanci pripadali slovenski inteligenci, ki je bila Nemcem nevarna. Nekatere družine so stakale pristne vezi z domačini, pri katerih so bili nastanjeni, stike z njimi vzdržujejo še danes.

Škrlep, Dušan

Govor antike : slovenska jezikovna dediščina

Poljane : Kulturno društvo Ivan Tavčar, 2014, 273 str.

Avtor knjige se že dobri dve desetletji ukvarja z raziskovanjem slovenskega jezika, venetskih napisov, etruščanskega jezika in latinščine ter išče povezave med njimi. Pred leti je v samozaložbi izdal *Slovar poljanskega narečja*, v katerem je zbranih približno 3000, največkrat že pozabljenih, narečnih besed in izrazov Poljanske doline in žirovskega področja.

Delo prinaša drugačen pogled na staroslovenski jezik in izvor Slovencev, in sicer na podlagi poglobljene raziskave etruščanskih in venetskih napisov. Po Škrlepovih ugotovitvah so pisni dokumenti, ki so bili najdeni v osrednji Italiji, pomembni za razpoznavanje slovenske pisne preteklosti. Meni, da je predromanski svet pisal v staroslovenskem jeziku, ki so ga Latini prepisali v nasprotni

smeri pisanja. V mnogih primerih zato obrnjene latinske besede dobesedno sporočajo slovensko vsebino. Besede razdelimo s presledki in tako dobimo slovenske narečne stavke. Stara slovenščina naj bi soustvarjala latinščino, s tem pa svoj obstoj v zahodni Evropi dokazovala precej pred domnevnim prihodom Slovanov izza Karpatov.

Delo obravnava paleografijo etruščanske pisave, razumevanje etruščanskega jezika na podlagi slovenskih narečij, prisotnost slovenščine v latinščini in atestinska števila, ki temeljijo na šestnajstiškem matematičnem sistemu. Avtor se je pri raziskovanju opiral na fotografije antičnih pisnih virov, kot so Kortonska tabla, tablice iz Pyrgija in Gubbija, ogledalo Volterra idr. Za potrebe raziskav je veliko časa preživel v italijanskih antikvariatih ter arheoloških muzejih po Evropi.

Pešak Mikec, Barbara & Budna Kodrič, Nataša
Miška Mica najde Leopoldovo pismo Rozaliji

Ljubljana : Zgodovinski arhiv Ljubljana, 2014, 25 str.

Zgodovinski arhiv Ljubljana je izdal že drugo poučno slikanico o dogodivščinah miške Mice in arhivskega duhca Ferdija, avtoric Barbare Pešak Mikec in Nataše Budna Kodrič ter ilustratorke Tine Brinovar. Namen slikanice je s pomočjo privlačne zgodbe približati arhive mladim, jim predstaviti njihovo delo in kulturni pomen. Tokrat radovedna miška v družbi duhca raziskuje ozadje pisma, ki ga je našla na domačem podstrešju, a ga ne zna prebrati. Skupaj ugotovita, v kateri pisavi je pismo napisano ter kdo sta avtor in prejemnica pisma. Hkrati raziščeta njuno poznejšo zgodbo ter zgodovinske okoliščine, v katerih je pismo nastalo. Te nas popeljejo na začetek 19. stoletja, v čas Ljubljanskega kongresa, ki je bil velik politični in družabni dogodek tistega časa.

V besedilu so izrazi arhivskega besedišča odebeljeni in mladim primerno pojasnjeni, zbrani in podrobneje razloženi pa so še na koncu slikanice.

Kronika občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas - Poljane

(od 1. januarja do 31. decembra 2014)

V Kroniko dogodkov občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas - Poljane so zajeti izključno tisti dogodki, ki so jih oblikovali domači avtorji.

- 3. januarja** - v Sokolskem domu na Mestnem trgu so odprli likovno razstavo skupine mladih umetnikov iz Škofje Loke in okolice z naslovom K 35 - Mlada umetnost iz Škofje Loke.
- 10. januarja** - v Rokodelskem centru DUO na Mestnem trgu so odprli razstavo z naslovom Izpod zemlje domačih umetniških ustvarjalcev, Agate Pavlovec in Avgusta Babnika.
- 11. januarja** - v kulturnem domu v Retečah je bil 23. ponovoletni koncert vseh zasedb tamburaške skupine Bisernica iz Reteč, pevskega kvinteta Patina in folkloristov ter pevec KUD Oton Župančič iz Sore.
- 12. januarja** - v Dražgošah so bile 57. spominke prireditve ob 72-letnici bitke Cankarjevega bataljona, poboja in izselitve domačinov ter požiga vasi. V kulturnem programu so sodelovali Orkester Slovenske vojske, Partizanski pevski zbor iz Ljubljane, harmonikarji iz Železnikov, pevec Tone Habjan, osnovnošolci iz Dražgoš; slavnostni govornik je bil Viktor Žakelj. Pri osrednjem spomeniku so se srečali številni pohodniki, med njimi tudi nočni pohodniki s Pasje ravni in iz Železnikov preko Ratitovca.
- 15. januarja** - na Blaznikovem večeru Muzejskega društva Škofja Loka v Kašči na Spodnjem trgu je imel dr. France Megušar predavanje z naslovom Je Hieronymus Megiser slovenske gore list?
- 17. januarja** - v žirovski krajevni knjižnici so predstavili knjigo Franca Temelja Žirovski žigi. Knjiga obsega 234 žigov žirovskih ustanov, podjetij, društev in posameznikov iz časa do 2. svetovne vojne.
- v Domu Svobode v Žireh je bila premiera igre Milana Jesiha Pod perutnico noči, v režiji Matije Milčinskega in izvedbi žirovskih gledališčnikov.
- 20. januarja** - na Loškem odru so v spomin na gledališčnika Janeza Debeljaka uprizorili igro Simona Graya Igre je konec.
- 24. januarja** - v Sokolskem domu na Mestnem trgu je bil koncert in odprtje likovne razstave Puštusk vičér u Lok.
- 28. januarja** - v Kašči na Spodnjem trgu je bil Torkov večer s knjižnico ob izidu nove pesniške zbirke Vsi moji dnevi Neže Maurer, ki je bila osrednja gostja večera.

29. januarja – v starološkem gradu je bil ustanovni občni zbor Kulturno-umetniškega društva Lonka Stara Loka.

30. januarja – v Krajevni knjižnici Žiri so predstavili knjigo Milene Miklavčič Ogenj, rit in kače niso za igrače.

31. januarja – na Loškem odru so v Prešernov spomin pripravili predstavo Vinka Möderndorferja Ničesar ne obžalujem, v izvedbi Metke Pavšič, v produkciji Akademije za gledališče, radio, film in televizijo.

1. februarja – v Kulturnem centru slikarjev Šubic v Poljanah so odprli razstavo ilustracij Gorazda Vahna.

– v Sokolskem domu na Mestnem trgu je bil koncert v počastitev skladatelja Petra Liparja.

2. februarja – v Galeriji v zvoniku v Žireh so odprli likovno razstavo Delo slikarja Branka Čušina (1935–2009).

5. februarja – v Sokolskem domu na Mestnem trgu je bila poljudno-znanstvena prireditev 3. Jesenkovo popoldne; ob tej priložnosti so podelili Jesenkova priznanja za izjemne dosežke na področju biotehničnih ved.

6. februarja – v Sokolskem domu na Mestnem trgu je bila osrednja občinska slovesnost ob slovenskem kulturnem prazniku; predstavili so faksimile Prešernove Zdravljice iz leta 1944, ki jo je med vojno izdala Tehnika 9. korpusa v Spodnjih Novakih kot posebno izdajo Primorskih novic. Faksimile sta predstavila sodelavec prve izdaje arhitekt Tone Mlakar in Alojzij Pavel Florjančič.

– v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu je Loški muzej Škofja Loka v sodelovanju z Medobčinskim muzejem Kamnik odprl razstavo ilustracij Prešernovega Sonetnega venca, slikarja Mihe Maleša.

7. februarja – v Aleji znamenitih Ločanov v Šolski ulici so odkrili doprsni kip zdravniku dr. Viktorju Kocijančiču, ki je bil ustreljen med talci za Kamnitnikom. Kip je delo aka-

demskega kiparja Metoda Frlica. Ob odkritju sta v kulturnem programu spregovorila župan mag. Miha Ješe in Marko Vraničar, nastopila sta še harmonikar Nejc Jemec in povezovalc Marko Črtalič. V avli Osnovne šole Škofja Loka – Mesto so odprli filatelistično razstavo NOB na Škofjeloškem in Slovenci v ducejevih taboriščih.

– pred Kulturnim centrom slikarjev Šubic v Poljanah je bilo praznovanje slovenskega kulturnega praznika, v kulturnem domu pa so odprli razstavo fotografij Andreja Tarfile, z naslovom Trenutki.

– v Kulturnem domu Železniki je bila osrednja proslava Občine Železniki ob slovenskem kulturnem prazniku

8. februarja – v Galeriji Muzeja Železniki so odprli razstavo Retrospektiva oblikovanja industrijskega oblikovalca Marjana Žitnika, v kulturnem programu so prisluhnili branju poezije.

– v Kulturni domu na Sovodnju je bila osrednja proslava Občine Gorenja vas - Poljane ob slovenskem kulturnem prazniku.

9. februarja – pri spomeniku petdesetim talcem za Kamnitnikom, ki so na tem mestu padli pred 70. leti, je bila tradicionalna žalna slovesnost. Slavnostna govornika sta bila župan mag. Miha Ješe in dr. Ivan Kristan, nastopili so Mestni pihalni orkester Škofja Loka, harmonikar Nejc Jemec ter recitatorja Monika Tavčar in Marko Črtalič.

11. februarja – v starološkem gradu je bilo v organizaciji novoustanovljenega Kulturno-zgodovinskega društva Lonka Stara Loka predavanje z naslovom Stara Loka kot je bila in kot si jo želimo; predavali so dr. France Štukl, Peter Grašič in arhitekt prof. dr. Janez Koželj.

– v Kulturnem domu v Retečah je domače kulturno društvo ob slovenskem kulturnem prazniku pripravilo Reteški literarni večer.

13. februarja – v Krajevni knjižnici Železniki so predstavili knjigo Žirovke Milene Miklavčič

- Ogenj, rit in hlače niso za igrače.
- z nočnim paralelnim slalomom na grajskem hribu v Škofji Loki se je začel 39. Pokal Loka v smučanju za pionirje, odprl ga je minister za obrambo Roman Jakič. Med 34 nastopajočimi ekipami v veleslalomu in slalomu na Starem vrhu so se najbolj izkazali mladi avstrijski smučarji.
- 14. februarja** – KUD Sv. Duh je v krajevni dvorani pripravilo premiero srednjeveške igre Burka o jezičnem dohtarju, v režiji Gašperja Murna.
- v župnišču v Žireh je bila gledališko-filmska predstava Tavčar - Torkar - Šubica Ravbarski vitez.
- 16. februarja** – Društvo Rovtarji, smučanje in kolesarjenje po starem Škofja Loka je pripravilo 15. mednarodno tekmovanje v smučanju po starem.
- 18. februarja** – Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka je v Kašči na Spodnjem trgu pripravila glasbeno-literarni večer z Andrejem Kokotom, ki se je predstavil kot pesnik, kantavtor in stand up komik; predstavili so tudi njegovo knjigo Misli o »O«.
- 25. februarja** – Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka je v Kašči na Spodnjem trgu pripravila literarno-glasbeni večer Sprehod med poezijo in glasbo Nuše Ilovar.
- 27. februarja** – v Galeriji Loškega muzeja na Loškem gradu so odprli razstavo Lirika črte, na kateri so predstavili likovna dela slovenskih umetnikov iz likovnih zbirk muzejev na Gorenjskem.
- 28. februarja** – v Galeriji DPD Svoboda Žiri so odprli razstavo Planine Vlasta Kopača (1913–2006), ki so jo pripravili v Planinskem muzeju Slovenije, v kulturnem programu je planinske pesmi zapel Moški pevski zbor Alpina Žiri.
- 1. marca** – v Sokolskem domu na Mestnem trgu je bil koncert Škofjeloškega okteta, v organizaciji Prosветnega društva Sotočje iz Škofje Loke.
- 6. marca** – v Knjižnici Ivana Tavčarja Škofja Loka so odprli razstavo grafik članov Univerze za tretje življenjsko obdobje in Ateljeja CLOBB, z naslovom Kolografija.
- 7. marca** – v Sokolskem domu na Mestnem trgu je bila prireditev ob 8. marcu – dnevu žena.
- 8. marec** – igralska skupina KUD France Koblar iz Železnikov je v domači dvorani pripravila premiero igre Branislava Nušića Navaden človek, v režiji Franceta Žaberla.
- 11. marca** – v Sokolskem domu na Mestnem trgu so odprli razstavo Sprehod po Litvi, ki sta jo pripravila veleposlaništvo Republike Litve v Ljubljani in Občina Škofja Loka, razstava je bila posvečena 24-letnici litovske neodvisnosti.
- na Plnadi v Železnikih je bila etnografska prireditev Luč v vodo.
- 12. marca** – Društvo Lonka Stara Loka je v Burnikovi dvorani Centra slepih, slabovidnih in starejših Škofja Loka pripravilo razstavo Stara Loka na razglednicah Petra Grzetiča, nastopil je Mešani pevski zbor Jakoba Aljaža Medvode.
- 13. marca** – Prosветno društvo Sotočje Škofja Loka je imelo v Kašči na Spodnjem trgu občni zbor in predavanje Vicencija Demšarja o zgodovini Škofje Loke.
- v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu je Loški muzej Škofja Loka odprl dokumentarno fotografsko razstavo Klavdije Škrbo Karabegović, z naslovom Skozi objektiv.
 - v Rokodelskem centru DUO na Mestnem trgu so odprli razstavo izdelkov Klekljarskega društva Deteljica iz Gorenje vasi.
- 21. marca** – v Sokolskem domu na Mestnem trgu so se s srečanjem slovenskih pasijonskih mest, predstavitev Pasijonskih doneskov in odprtjem dveh razstav, akademske slikarke Jane Vizjak in fotografije Tatjane Splival, začeli letošnji Pasijonski dnevi.

- v kapeli v župnišču v Žireh je bila potopisna predstavitev v sliki in besedi – Romarske poti Frančiška Asiškega.

23. marca – v Galeriji v zvoniku v Žireh so odprli likovno razstavo Marice Trček.

25. marca – Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka je v Kašči na Spodnjem trgu pripravila potopisno predavanje Snežne in Jožeta Thalerja, z naslovom Via Claudia Augusta – s kolesom po stari rimski cesti čez Alpe.

- v telovadnici Osnovne šole Cvetka Golarja na Trati je bila osrednja občinska prireditev ob materinskem dnevu, nastopili so domači učenci in njihovi mentorji; Prosvetno društvo Sotočje Škofja Loka je ta praznik proslavilo v Kinu Sora.

29. marca – Pevski zbor Lubnik je ob 35-letnici delovanja pripravil jubilejni koncert v Sokolskem domu na Mestnem trgu, z naslovom Generacije pojejo, kot gostje so nastopili pionirski zbori, gimnazijski pevski zbor in Mešani pevski zbor Vrelec Društva upokojenecv Škofja Loka.

Konec marca je Občina Gorenja vas - Poljane v Slovenskem domu na Dunaju predstavila svojo turistično in kulturno ponudbo.

1. aprila – na Torkovem večeru s knjižnico v Kašči na Spodnjem trgu je bil pogovor s književnikom Vladimirjem Kavčičem, letošnjim prejemnikom Prešernove nagrade za življenjsko delo; pogovor je vodila ddr. Marija Stanonik.

3. aprila – v Knjižnici Ivana Tavčarja Škofja Loka so odprli kaligrafsko razstavo Škofjeloški pasijon, avtorice Snežne Taler.

5. aprila – v dvorani na Češnjici je bil koncert Pihalnega orkestra Alples Železniki in skupine El – Combo Mariachi.

7. aprila – v Osnovni šoli Ivana Groharja v Podlubniku je bila območna revija folklornih skupin, z naslovom Loka pleše, Loka se igra. V organizaciji Javnega sklada za kulturne

dejavnosti (JSKD) Škofja Loka so nastopile otroške in odrasle folklorne skupine z Loškega.

8. aprila – v Sokolskem domu na Mestnem trgu je bilo v okviru projekta Loško je ekološko predavanje arhitekta, urbanista in esejista Janka Rožiča Škofja Loka – arhitektura med starim in novim.

9. aprila – Občina Škofja Loka je svoje strateške usmeritve predstavila na javni predstavitvi osnutka Strategije razvoja Občine Škofja Loka 2025+.

- na Loškem odru je bila območna revija ple-snih skupin, v organizaciji JSKD Škofja Loka.

10. aprila – Župnijski zavod sv. Jurija Stara Loka je pripravil Pasijonski večer v Stari Loki, na njem so predstavili Pasijonsko pesnitev Jurija Dalmatina iz leta 1576.

11. aprila – Teater Afgunc iz Reteč je v domači dvorani pripravil premiero Molierove kome-dije Skopuh.

- v Galeriji Muzeja Železniki so predstavili etnološki film Janeza Habjana Strojenje kož po starem in izdelava šinkelnov.

12. aprila – v Rokodelskem centru DUO na Mestnem trgu so odprli razstavo o delu kova-ča Vladimirja Zupančiča.

- v Sokolskem domu na Mestnem trgu je bila slavnostna akademija ob 60-letnici društva tabornikov Rod svobodnega Kamnitnika Škofja Loka, v predvečerju doma so odprli priložnostno razstavo.

15. aprila – Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka je v Kašči na Spodnjem trgu pripravila potopisno predavanje Uroša Krmelja in Lee Avguštin z naslovom Java in Sulavezi.

16. aprila – v Sokolskem domu na Mestnem trgu je bil letni koncert Glasbene šole Škofja Loka.

22. aprila – Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka je v Kašči na Spodnjem trgu pripravila predstavitev knjige Milene Miklavčič Ogenj, rit in kače niso za igrače.

- na Mestnem trgu so odprli Pasijonsko pisarno, ki je informacijska pisarna za vse dogodke in aktivnosti Škofjeloškega pasijona. Odprta je bila na 266. obletnico smrti avtorja pasijona Romualda Marušiča. Predstavili so tudi fotografsko monografijo Škofjeloški pasijon 2009.
 - 23. aprila** - v Osnovni šoli Cvetka Golarja na Trati je bilo dvodnevno območno srečanje otroških in mladinskih pevskih zborov škofjeloškega območja, v organizaciji JSKD Škofja Loka.
 - 24. aprila** - v Loškem muzeju je potekal mednarodni simpozij z naslovom Avgust Černigoj in dediščina eksperimentalnih praks.
 - na Loškem odru je gostovala gledališka skupina Ta prstjeni Gimnazije Škofja Loka, s predstavo Friedricha Durrenmatta Fiziki.
 - 25. aprila** - v Sokolskem domu na Mestnem trgu so odprli razstavo slikarjev Petra Gabra in Barbare Pintar, z naslovom Gaber/Pintar.
 - v Galeriji Muzeja Železniki so odprli razstavo fotografij Andreja Bogataja Pripovedi.
 - 27. aprila** - v Žireh so do 7. maja potekali 8. slovenski klekljarski dnevi. V Galeriji DPD Svoboda je bila razstava starih klekljarskih vzorcev in posvet o vlogi in pomenu likovnosti v čipkarstvu nekoč in danes, organizirali so pohod v Zalo, v Muzeju Žiri so predstavili rezultate klekljarskega literarnega natečaja Vrnitev v preteklost, pripravili so tekmovanje v klekljanju za otroke in odrasle ter na Ledinici predstavili prikaz kontrabanta na meji med Jugoslavijo in Italijo.
- V aprilu so v Šolskem centru Škofja Loka proslavili 125-letnico poklicnega in strokovnega izobraževanja na Loškem, gostili so tudi Boruta Pahorja, predsednika države.
- 1. maja** - na Križni gori je bilo tradicionalno sindikalno srečanje, slavnostni govornik je bil Anton Stražišar, predsednik Sindikata upokojencev Slovenije, v kulturnem programu sta nastopila Mestni pihalni orkester Škofja Loka in Mažoretno društvo Železniki.
 - 8. maja** - v Knjižnici Ivana Tavčarja Škofja Loka so odprli fotografsko razstavo Andreja Tarfile Trenutki.
 - 9. maja** - v Kašči na Spodnjem trgu je potekalo srečanje literatov Gorenjske - Festival mlade literature Urška, s predstavitevijo nekaterih besedil dvajsetih sodelujočih literatov.
 - v Sokolskem domu na Mestnem trgu je bil Pomladni koncert Gimnazije Škofja Loka.
 - v Okroglem stolpu na Loškem gradu sta predavala Borivoj Repe Pivovarstvo od Babilona do Škofje Loke in mag. Jože Štukl Zgodovina pivovarstva v Škofji Loki.
 - 10. maja** - v okviru okoljske akcije Loško je ekološko sta Občina Škofja Loka in Kulturno-zgodovinsko društvo Lonka Stara Loka pripravila urbani sprehod po Stari Loki.
 - 11. maja** - na območnem srečanju odraslih pevskih zborov Škofja Loka 2014, v Sokolskem domu na Mestnem trgu, je v organizaciji JSKD Škofja Loka nastopilo 11 zborov.
 - 16. maja** - v Galeriji Stara šola v Žireh je bil 4. Lenčkov večer z Vladimirjem Kavčičem, letošnjim Prešernovim nagrajencem, z njim se je pogovarjala ddr. Marija Stanonik.
 - 17. maja** - Ruski kulturni center, Društvo Slovenija - Rusija iz Ljubljane in Občina Škofja Loka so v Sokolskem domu na Mestnem trgu pripravili koncert Blagoslovi me, moj talisman; nastopili so zmagovalci 3. mednarodnega festivala ruskih romanc.
 - v dvorani na Češnjici je bil koncert Mešanega pevskega zbora Domel, in sicer ob 35-letnici delovanja zbora.
 - do 24. maja je v Škofji Loki potekal Teden obrti in podjetništva na Loškem, na katerem so se zvrstili predavanja, delavnice, razstava izdelkov dijakov Šolskega centra Škofja Loka in podjetniška tržnica na Mestnem trgu.
 - 19. maja** - v Sokolskem domu na Mestnem trgu

- je bil koncert Pomlad po Evropi, nastopila sta tenorist Aco Biščević in klarinetist Mate Bekavac, z deli skladateljev Saint-Saënsa, Mozarta, Elgarja in Čajkovskega.
- 22. maja** – Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka je v Kašči na Spodnjem trgu pripravila Torkov večer, s predstavitvijo najnovejše pesniške zbirke Neže Maurer Ljubezenski triptih.
- 24. maja** – Društvo Rovtarji – Smučanje in kolesarjenje po starem je po starem mestnem jedru Škofje Loke pripravilo 7. srečanje starodobnih kolesarjev.
- 31. maja** – v Škofji Loki in obeh dolinah se je začel Teden podeželja na Loškem, na njem so potekali pohodi, predavanja, delavnice, tržnice in razstave.
- v Rokodelskem centru DUO na Mestnem trgu so odprli razstavo rezbarij Petre Plestenjak – Podlogar, ob štirideseti obletnici njenega ustvarjanja.
 - v župnijski cerkvi v Žireh je bila 12. revija mladih slovenskih orglavcev ob 100. obletnici Milavčevih orgel v Žireh.
- 3. junija** – v organizaciji Združenja umetnikov Škofja Loka je potekal Ex-tempore Iveta Šubica 2014.
- 5. junija** – v Sokolskem domu na Mestnem trgu so odprli fotografsko razstavo evropskih mest v združenju DOUZELAGE – Evropsko partnerstvo med mesti; teh mest je 27, člani- ca je tudi Škofja Loka.
- 6. junija** – v Sokolskem domu na Mestnem trgu so odprli filatelistično razstavo ob 65-letnici Filatelističnega društva Lovro Košir in 60-letnici košarke v Škofji Loki.
- 7. junija** – v Dvorani Ivana Groharja v Sorici so odprli razstavo likovnih del Staneta Berčiča.
- 11. junija** – v Sokolskem domu na Mestnem trgu so predstavili jubilejno, 60. izdajo Loških razgledov. Zbornik je predstavila urednica Judita Šega, avtor Gašper Cerkovnik pa svoj članek o romarski cerkvi v Crngrobu.
- 14. junija** – na tradicionalnem Teku štirih mostov v Škofji Loki je tekmovalo 250 vrtičkarjev, 350 osnovnošolcev in v nočnem teku 1100 odraslih tekačev.
- v Dvorani Ivana Groharja v Sorici so nastopili pevka ljudskih pesmi Uršula Ramoveš in Fantje z Jazbecove grape.
- 17. junija** – v Galeriji Loškega muzeja na Loškem gradu so odprli likovno razstavo, ki jo je muzej pripravil v sodelovanju z Združenjem umetnikov Škofja Loka, z naslovom Zbirka v nastajanju; prikazan je bil pregled likovne ustvarjalnosti na Loškem.
- 20. junija** – župnijska cerkev sv. Martina v Žireh je na dnevu odprtih vrat predstavila obnovljene stoletne Milavčeve orgle (glej 31. maj).
- 21. junija** – ob loškem občinskem prazniku je v mestnem središču potekal Historial Škofja Loka 2014; osrednji dogodek je bila dramska igra Katje Štucin Kamniti most, v izvedbi Loškega odra; poleg tega so pripravili mestni semenj, staro kulinarično ponudbo, nastopale so glasbene in plesne skupine, vrstile so se delavnice in pravljice za otroke, prosti ogledi Loškega muzeja, Nacetove hiše, Rokodelskega centra DUO in kapucinske knjižnice. V Sokolskem domu so na koncertu loške glasbene šole izvajali angleške renesančne in baročne pesmi.
- na vrtu Sokolskega doma na Mestnem trgu se je začela nova sezona Bralnice, gostja premiere je bila prevajalka in pisateljica Špela Žakelj iz Škofje Loke.
 - v Galeriji Muzeja Železniki so odprli razstavo starih dokumentarnih fotografij Blaža Dolenca in predvajali dokumentarne filme o izdelavi čebra in strojenju kož.
- 22. junija** – Loški oder je s predstavo Simona Graya Igre je konec gostoval na 17. festivalu gorenjskih komedijantov v Dobu.
- 24. junija** – ob dnevu državnosti so prireditve s kulturnim programom potekale v Gorenji

- vasi, Poljanah, na Novi Oselici in v Javorjah.
- 25. junija** – ob dnevu državnosti je bila na Mestnem trgu slavnostna akademija, na kateri je spregovoril letošnji Prešernov nagrajenec Vladimir Kavčič, v kulturnem programu je nastopil Mestni pihalni orkester Škofja Loka.
- 26. junija** – ob 100. obletnici 1. svetovne vojne je bila pred obnovljenim spomenikom padlim v 1. svetovni vojni v Žireh spominska slovesnost Njim v spomin (1914–1918).
- v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu je Loški muzej Škofja Loka odprl razstavo akademskega slikarja Pavla Bozovičarja (1910–2001).
- 27. junija** – v Sokolskem domu na Mestnem trgu so, ob 15-letnici pobratenja obeh mest, odprli razstavo likovnih ustvarjalcev iz belgijskega Maasmechelena.
- 28. junija** – na Loškem gradu je bila slavnostna akademija ob prazniku Občine Škofja Loka, na kateri so podelili občinska priznanja, v kulturnem programu je nastopil Big band Dom, s solistko Ireno Vidic.
- 29. junija** – v športni dvorani v Železnikih je bila slavnostna akademija ob prazniku Občine Železniki, na katerem so podelili občinska priznanja najzaslužnejšim in odličnjakom osnovnih ter srednjih šol iz Selške doline. Kulturni program so oblikovali domači ustvarjalci.
- 30. junija** – do 14. avgusta je potekal počitniški program za šolske otroke Dobimo se ob pol desetih, ki so ga izvajali Društvo prijateljev mladine, Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka, Loški muzej Škofja Loka, Društvo tabornikov Rod svobodnega Kamnitnika in Rokodelski center DUO Škofja Loka.
- 5. julija** – pri spomeniku talcev v Dolenji vasi je bila spominska slovesnost ob 71-letnici streljanja talcev, ustanovitve Prešernove brigade ter upora proti okupatorju.
- v Škofji Loki je bilo srečanje z rojaki, ki živijo zunaj meja domovine, pod naslovom Dobrodošli doma; v starem mestnem jedru se je odvijalo pestro kulturno in družabno dogajanje, obiskovalce je nagovoril Gorazd Žmavc, minister za Slovence v zamejstvu in po svetu.
- 18. julija** – do 20. julija so v Železnikih potekali 52. čipkarski dnevi: osrednja razstava čipk je bila na ogled v kulturnem domu, druge pa pri Benediku, Špendalu in v galeriji muzeja, pripravili so lovski večer, podoknice, športna tekmovanja, običaj pobiranja kranceljnov, tržnico pri plavžu, tekmovanje v klekljanju, od otrok do odraslih, in prikazali tudi kovanje žebeljev.
- v Sokolskem domu na Mestnem trgu so odprli likovno razstavo z naslovom Ilustratorji na Loškem, dela so predstavili člani Združenja umetnikov Škofja Loka in drugi umetniki iz širše loške okolice.
- 23. julija** – do 27. julija je v poljskem mestu Kielce potekal festival ljudske kulture Europeada, na katerem je sodelovalo 162 skupin, med njimi Folklorna skupina Škofja Loka, Tamburaška skupina Bisernica iz Reteč in Društvo Rovtarji, smučanje in kolesarjenje po starem.
- 26. julija** – v Žirovskem vrhu so že sedemnajstič pripravili Praznik žetve, za uvod so pripravili domačo šaljivo igro Ohcet bo; nedeljski prikaz žetve in drugih opravil pa je bil zaradi slabega vremena okrnjen.
- 27. julija** – v Poljanah so s parado in slavnostno akademijo proslavili 120-letnico gasilstva v tem kraju.
- 17. avgusta** – v Davči je bila tradicionalna etnografska prireditev Dan teric, ki jo pripravlja Turistično društvo Davča. Prikazali so trenje lanu, predenje na kolovrat, tkanje platna na statvah in vrtanje lesenih cevi za vodovod. V kulturnem programu so nastopili Pihalni

orkester Alples z mažoretkami, otroški pevski zbor iz Davče, mladi harmonikarji, tenorist Janez Lotrič in baritonist Tone Habjan.

22. avgusta – na Dobračevi je bil promenadni koncert Moškega pevskega zbora Alpina Žiri z igralci dramske skupine DPD Svoboda Žiri.

30. avgusta – v Škofji Loki se je končalo desetdnevno festivalsko dogajanje, pod imenom Pisana Loka; zvrstili so se letni koncerti, letne kino predstave, javne tribune in prireditve za otroke.

V avgustu sta Občina Škofja Loka in Zavod O, zavod škofovsko mladine, prejela licenco za izvajanje mednarodnega programa za mlade MEPI.

1. septembra – v Knjižnici Ivana Tavčarja Škofja Loka so odprli domoznansko razstavo Spomini na 1. svetovno vojno.

3. septembra – v Rokodelskem centru DUO na Mestnem trgu so odprli razstavo Lidije Debeljak Glineni reliefi.

4. septembra – v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu je Tolminski muzej, v sodelovanju z Loškim muzejem Škofja Loka, odprl arheološko-etnološko razstavo, z naslovom Komu so zvonili?

6. septembra – na vrtu Loškega gradu je na Loški noči nastopilo pet slovenskih glasbenih skupin, med njimi Siddharta.

9. septembra – na Mestnem trgu je Občina Škofja Loka odprla Pasijonsko pisarno, ki bo urejala vse priprave na Škofjeloški pasijon 2015.

13. septembra – v Škofji Loki je potekal 6. mednarodni koncert pihalnih orkestrów Loka jo piha 2014, na katerem so se predstavili orkestri iz Slovenije, Nemčije in Hrvaške.

15. septembra – v Knjižnici Ivana Tavčarja Škofja Loka so odprli filatelistično razstavo, z naslovom Prva svetovna vojna na znamkah.

19. septembra – v dvorani župnišča v Žireh so ob 120-letnici rojstva skladatelja in pedagoga

Antona Jobsta odprli razstavo njegovih osebnih dokumentov, fotografij, priznanj in rokopisov ter razstavo Glasbeni utrinki na znamkah; ob prazniku je bila v farni cerkvi tudi spominska maša. Sledil je pogovorni večer o orglah in skladatelju Antonu Jobstu; gosta večera sta bila dr. Franc Križnar in orglarski mojster Marijan Bukovšek.

20. septembra – v dvorani DPD Svoboda v Žireh je bil koncert pevskega zbora iz mest z usnjarsko tradicijo, nastopilo je dvanajst pevskega zbora.

– v Dvorani Ivana Groharja v Sorici so odprli razstavo domače ustvarjalnosti, z naslovom Sadovi jeseni, na prostem pa so prikazali pridobivanje ovčje volne, od striženja do pletenja in filcanja.

– pred kulturnim domom v Poljanah je bil 3. slovenski festival karikatur, v Kulturnem centru slikarjev Šubic pa so odprli razstavo Hrvaškega društva karikaturistov.

26. septembra – v Škofji Loki so odprli prenovljen Cankarjev trg in Blažovo ulico, ob tem je bilo obnovljeno tudi celotno infrastrukturo omrežje.

– na Mali Groharjevi slikarski koloniji v Škofji Loki je sodelovalo 148 učencev in njihovih mentorjev iz 37 osnovnih šol, v Mali galeriji Občine Škofja Loka so odprli razstavo nagradencev lanske kolonije, v Sokolskem domu na Mestnem trgu pa razstavo letošnjih udeležencev kolonije.

27. septembra – v župnijski cerkvi sv. Martina v Žireh je bil orgelski recital prof. Toneta Potočnika.

– na 53. Linhartovem festivalu gledaliških skupin Slovenije in zamejstva v Postojni so predstavili Loškega odra Igre je konec, v režiji Jaše Jamnika, razglasili za najboljšo predstavo v celoti, igralka Tamara Avguštin pa je prejela igralskega Matickega za vlogo Marianne v tej predstavi.

30. septembra – v Galeriji Loškega muzeja na Loškem gradu so ob Dnevih kulturne dediščine odprli razstavo Več svetlobe! O svetilih od prazgodovine do danes; razstava je bila posvečena 120-letnici prve javne električne razsvetljave na Kranjskem. Razstavo je odprla Julijana Bizjak Mlakar, ministrica za kulturo RS. V Okroglem stolpu so hkrati odprli filatelistično razstavo Filatelističnega društva Lovro Košir Škofja Loka, z naslovom Tehnika na znankah – Nikola Tesla.

1. oktobra – v Sokolskem domu na Mestnem trgu je bila dramska predstavitev štirih pri-povedk Kamnitega mostu, z naslovom Ana Locopolitana.

– na Loškem odru je bila premiera igre Georgesa Feydeauja Maček v žaklju, v izvedbi domačega ansambla.

2. oktobra – v Muzeju Železniki so odprli domo-znansko razstavo Spomini na 1. svetovno vojno.

3. oktobra – na Loškem gradu so vzgojiteljice loških vrtcev v kulturni prireditvi Pravljice za odrasle pele ljudske pesmi, z naslovom Peli so jih mam'ca moja, k' so me v zibki zibali.

– v Galeriji Muzeja Železniki so predstavili zbornik Etnološko konservatorstvo in varstvo dediščine na Slovenskem.

5. oktobra – v Galeriji v zvoniku v Žireh so odprli slikarsko razstavo družine Kavčič.

8. oktobra – v Sokolskem domu na Mestnem trgu je bil večer etnografskega filma, z naslovom Rokodelstvo včeraj, danes in jutri.

11. oktobra – v Galeriji DPD Svoboda Žiri so odprli likovno razstavo arhitektke Maje Čadež, z naslovom Malunaja.

16. oktobra – v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu je Loški muzej Škofja Loka odprl razstavo akademske slikarke Tine Dobrajc, avtorica je hkrati prejela Groharjevo štipendijo Društva umetnikov Škofja Loka.

– v Športni dvorani na Trati je bil dobrodelen

koncert za nakup stanovanjskega dvigala za Miho Breliha, nastopilo je osemindvajset izvajalcev.

17. oktobra – v Sokolskem domu na Mestnem trgu je bil koncert Pevskega zbora Lubnik ob njihovi 35-letnici delovanja.

– v Galeriji Muzeja Železniki so odprli razstavo Milene Heinrihar in Simona Razpotnika – Keramika in risbe.

23. oktobra – v Krajevni knjižnici Žiri so predstavili zbirko folklornih pripovedi Glasovi, predstavila jo je ddr. Marija Stanonik.

24. oktobra – Atelje CLOBB iz Škofje Loke je v Sokolskem domu na Mestnem trgu odprl razstavo in performans, z naslovom Vseeno; predstavili so se mlajši umetniki Neža Jurman, Staš Vrenko, Tinkara Babič in Nika Rupnik. Hkrati so v Mali galeriji Občine Škofja Loka odprli razstavo Mojce Štefelin.

31. oktobra – na Lipici je Nova slovenska zaveza pripravila žalno slovesnost v spomin žrtvam povojnih pobojev.

1. novembra – pred spomeniki padlim borcem NOB so bile žalne slovesnosti: 26. oktobra v Dražgošah, 30. oktobra v Železnikih, 31. oktobra na Hotavljah, 1. novembra na Trebiji, Godešiču, v Poljanah in Žireh.

4. novembra – v Kašči na Spodnjem trgu je bila predstavitev knjige dr. Ivana Kristana Osamosvajanje Slovenije – pogled iz Ljubljane in Beograda; pogovor z avtorjem je vodil mag. Marjan Šiftar.

– v Rokodelskem centru DUO na Mestne trgu so odprli razstavo Ladke Peneš – Petdeset odtenkov volne.

6. novembra – v Knjižnici Ivana Tavčarja Škofja Loka so odprli razstavo ilustracij in ročne tipografije Vide Igličar, v mladinskem oddelku knjižnice pa fotografsko razstavo Horreina Mazareija Otroci Irana.

7. novembra – na 7. srečanju najboljših ljubiteljskih gledaliških skupin z območja nekdanje

- Jugoslavije Repassage (v srbskem mestu Ub) je bila za najboljšo predstavo proglašena predstava Igre je konec, v izvedbi Loškega odra in režiji Jaše Jamnika.
- 8. novembra** – v kulturnem domu v Železnikih je Muzejsko društvo Železniki predstavilo 11. številko zbornika Železne niti, zbornika za Selško dolino.
- 9. novembra** – v Galeriji v zvoniku v Žireh so odprli likovno razstavo Janeza Kopača.
- 11. novembra** – v župnijski cerkvi v Žireh so predstavili knjigo župnika Ivana Pečnika (v Žireh je bil župnik od leta 1933 do 1941), z naslovom Vedno sem rad zidal.
- 12. novembra** – v Sirci Pustotnik v Gorenji vasi so odprli razstavo karikatur Borisa Oblaka Poljanski bradači, pa kup moštacarjev zapovrh, v kulturnem programu je nastopil glasbenik Martin Ramoveš.
- 14. novembra** – v Stari šoli v Žireh je bil 5. Lenčkov večer, gost večera je bil Franci Demšar.
- v Sokolskem domu na Mestnem trgu so Umetniško društvo Groharjeva hiša, Prosvetno društvo Ivan Grohar in Miro Kačar iz Sorice pripravili razstavo slik, filmsko projekcijo in predstavili ljubezenska pisma mladega para iz Sorice, Kačarjevo zgodbo o Kamnitem mestu, v glasbenem programu sta nastopila tercet iz Sorice in tenorist Janez Lotrič.
- 20. novembra** – v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu je Loški muzej Škofja Loka ob 80-letnici akademskega slikarja Andreja Jemca odprl fotografsko razstavo Prijatelj dva ... Tihomir Pinter/Andrej Jemec; ob razstavi je spregovorila dr. Nadja Zgonik.
- 21. novembra** – v organizaciji Lions kluba Škofja Loka je bil v športni dvorani na Trati dobrodelen koncert pevskega zbora Perpetuum Jazzile.
- 22. novembra** – pri spomeniku padlim borcem na Križni gori je bila ob 70-letnici požiga vasi spominska slovesnost.
- v okviru Tedna ruskega filma v Kinu Sora so v Sokolskem domu na Mestnem trgu odprli fotografsko razstavo Klavdije Škrbo Karabegović.
- 23. novembra** – v DPD Svoboda v Žireh je bil ob 20-letnici delovanja koncert Mešanega pevskega zbora Srebrni glas iz Žirov z gosti.
- 26. novembra** – v župni cerkvi sv. Jakoba v Škofji Loki je Prosvetno društvo Sotočje Škofja Loka pripravilo predavanje Vincencija Demšarja o prenovah in spremembah v cerkvi sv. Jakoba v 19. in začetku 20. stoletja.
- v Sokolskem domu na Mestnem trgu je bil multimedijijski projekt, z naslovom Med sliko in besedo; nastopili so člani škofovješkega orkestra Amadeo in solisti, sopranistka Liza Šparovec in Združenje umetnikov Škofja Loka.
- 28. novembra** – v Jurjevi dvorani v Stari Loki sta Kulturno-zgodovinsko društvo Lonka in Župnijski zavod sv. Jurija Stara Loka ob 50-letnici smrti starološkega kaplana, umetnostnega zgodovinarja in pisatelja dr. Janeza Veiderja (1896–1964), pripravila spominski večer in priložnostno razstavo predmetov iz njegove zapuščine; sodelovali so Ana Florjančič, Zagorski oktet, Eva in Gregor Kržišnik ter Tanja Jenko in Marko Črtalič.
- v Sokolskem domu na Mestnem trgu je bila prireditev Goriška Brda v pesmi in sliki, odprli so razstavo Foto kluba Anton Ažbe Škofja Loka in briškega fotografa Antona Colje, nastopili so Nonet Brda, kvintet Patina, naslednjega dne je bilo na Mestnem trgu 17. srečanje z briškimi vinarji.
- 29. novembra** – ob prazniku Občine Gorenja vas - Poljane je bila v telovadnici osnovne šole v Poljanah slavnostna akademija, na kateri so podelili občinska priznanja.
- 1. decembra** – v Rokodelskem centru DUO na Mestnem trgu so odprli razstavo dvajsetih domačih rokodelcev.

- v Galeriji DPD Svoboda Žiri je bil pogovorni večer s 86-letno tekačico Heleno Žigon iz Žirov in predstavitev knjige Jasmine Kozina Praprotnik Tek je moje življenje.
- 3. **decembra** - v Krajevni knjižnici Žiri so predstavili novo številko Žirovskega občasnika (izhaja že od leta 1980) in dodatno knjigo Mihe Nagliča Kratke žirovske .
- 4. **decembra** - v Kašči na Spodnjem trgu je Muzejsko društvo Škofja Loka pripravilo Blaznikov večer - Spomini na Gregorčevo mamo Antonijo Šifer; njeno delo sta predstavila sin Janez Šifer in vnuk Matjaž Eržen.
- 5. **decembra** - v Sokolskem domu na Mestnem trgu so odprli dokumentarno razstavo o Poldetu Polencu iz Nacetove hiše v Pušalu, opernemu pevcu sarajevske opere; ob tej priložnosti so odprli še fotografsko razstavo Urbana Babnika Urbani trenutki.
- 6. **decembra** - v kulturnem domu pri Sv. Duhu je bil koncert Škofjeloškega lovskega pevskega zbora, z naslovom Gozdovi pojejo, sodelovali so še rogisti Lovske družine Selca in Sorški orgličarji.
- 7. **decembra** - v Sokolskem domu na Mestnem trgu je bil glasbeni večer, ki so ga Grudnove Šmikle iz Železnikov pripravile v spomin na Prešernovega nagrajenca Pavla Merkuja.
- v kulturnem domu v Železnikih je bilo potopisno predavanje Nike Weiffenbach Camino de Compostela - S psom po severni Španiji na konec sveta.
- 9. **decembra** - v Kašči na Spodnjem trgu je bil Torkov večer s knjižnico, na katerem so predstavili zbornik Zlata knjiga o osamosvojitvi Slovenije - slovenski rojaki v podporo svobodi; zbornik so predstavili dr. Boris Pleskovič, Franci Feltrin in Zlata Volarič.
- 12. **decembra** - v Kašči na Spodnjem trgu je Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka v sodelovanju z Modrijanovo knjigarno Škofja Loka pripravila srečanje s pisateljem Dragom Jančarjem, ob izidu njegovega novega romana Maj, november; pogovor je vodil Jaroslav Skrušny.
- 16. **decembra** - v Sokolskem domu na Mestnem trgu je bila okrogla miza o duhovnem pomenu Škofjeloškega pasijona nekoč in danes, z naslovom Večno povabilo od Romualda do danes; ob tej priložnosti so odprli dve fotografski razstavi Petra Pokorna ml.
- 17. **decembra** - v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu je Loški muzej Škofja Loka odprl dokumentarno razstavo, z naslovom Loka, moj edini dom! Življenje in delo Marije Jamar Legat (1914–2003); odprla sta jo njen nekdanji učenec Viktor Žakelj in župan Miha Ješe.
- v Sokolskem domu na Mestnem trgu je bil božično-novoletni koncert učencev Glasbene šole Škofja Loka.
- 19. **decembra** - v Kašči na Spodnjem trgu so predstavili zbornik Rudolf Badjura - življenje in delo; zbornik opisuje Badjuro kot vojaka, začetnika slovenskega smučanja in pisca prvih slovenskih turističnih vodnikov.
- v Galeriji DPD Svoboda Žiri so odprli razstavo del likovne skupine Evridika iz Sorice, z naslovom Govorica barv.
- 20. **decembra** - v Športni dvorani Trata je bil božični koncert, nastopili so dalmatinska klapa Vela Luka Proizd s Korčule, citrarka Tanja Zajc Zupan, Teja Saksida, Stiški kvartet, Tamburaški orkester Bisernica in Trio Quartet.
- v cerkvi sv. Jurija v Stari Loki je bil božično-novoletni koncert Mešanega pevskega zbora Gimnazije Škofja Loka in Simfoničnega orkestra Crescendo.
- v Sokolskem domu na Mestnem trgu je bil božični koncert Pevskega zbora Lubnik, kot gosta sta nastopila Otroški pevski zbor Osnovne šole Ivana Groharja in Ženski pevski zbor skladatelj Ipatcev Šentjur.

21. decembra – na Loškem odru je bila 44. podelitev Severjevih nagrad: med poklicnimi igralci sta bila nagrajena Vesna Slapar iz Prešernovega gledališča Kranj in Kristijan Guček iz Primorskega dramskega gledališča; med študenti AGRFT Miranda Trnjanin, med ljubiteljskimi igralci pa za življenjsko delo Borut Verovšek iz Gledališča Toneta Čufarja na Jesenicah. V kulturnem programu je Loški oder predstavil svojo uspešnico Igre je konec.

- v telovadnici osnovne šole v Poljanah je bil 7. tradicionalni božično-novoletni koncert Jerbas domačih.

25. decembra – v športni dvorani na Trati je bil božično-novoletni koncert Mestnega pihalnega orkestra Škofja Loka.

26. decembra – v športni dvorani Železniki je bil božično-novoletni koncert Pihalnega orkestra Alples Železniki.

Bibliografija Loških razgledov

51/2004–60/2013

I. UVOD

Loški razgledi nepretrgoma izhajajo že šest desetletij in tudi tokratna desetletna bibliografija prinaša imensko kazalo avtorjev in njihove prispevke ter stvarno kazalo prispevkov po strokah UDK. Kljub dejstvu da je v tem desetletju zbornik postal dostopen tudi na spletu (www.dlib.si), s petletnim zamikom objave, je bibliografija vseeno potreben in dobrodošel pripomoček pri iskanju prispevkov.

Nabor zadnjega desetletja obsega naslednje letnike: 51/2004, 52/2005, 53/2006, 54/2007, 55/2008, 56/2009, 57/2010, 58/2011, 59/2012 in 60/2013. Zbornik ves čas izdaja Muzejsko društvo Škofja Loka, s finančno podporo Občine Škofja Loka. Ureja ga uredniški odbor, ki ga je do vključno 53. številke kot glavni urednik vodil France Podnar. Člani uredniškega odbora so bili do 53. številke naslednji: dr. Branko Berčič, Alojzij Pavel Florjančič, Ludvik Kaluža, Svetko Kobal, dr. Tadeja Primožič in dr. France Štukl. V 51. številki je v odboru naveden tudi pokojni dr. France Leben, s 53. številko pa je v uredniški odbor prišla Judita Šega, ki je s 54. številko prevzela urednikovanje zbornika. S tem letom se je skoraj v celoti zamenjal tudi uredniški odbor, ki ga do 60. številke poleg urednice Judite Šega sestavljajo: Helena Janežič, mag. Tone Košir, Ivica Krek, Marija Lebar ter dr. France Štukl.

Lektorsko delo je do 53. številke opravljal Ludvik Kaluža, s 54. številko pa je to delo prevzela mag. Alenka Klemenc.

Zunanja podoba zbornika je povezana z vsakokratno tematiko. 51. številko so za tisk pripravili v Grafiki Soča v Novi Gorici, 52. številko v Gorenjskem tisku v Kranju, 53. številko pa je oblikoval Stane Kočar. Od 54. številke za zunanjo podobo in oblikovanje skrbi Studio Grad iz Škofje Loke, to so Nives in Tomaž Lunder ter Barbara Demšar.

Vsebinska ureditev ostaja podobna kot v prejšnjih desetletjih in je razdeljena na naslednje sklope: Razgledi, Leposlovje ter Gradivo in spomini. S 54. številko je vsako leto pozornost posvečena še občinskim nagrajencem ter delovanju

Muzejskega društva Škofja Loka. V vsakokratni številki od 54. naprej so predstavljene knjižne novosti iz domoznanskega področja ter novosti iz zbirk Doneski in Vodniki. V 51. številki se zaključuje rubrika Zgodovina športa na Loškem, ki je od 45. številke prinašala prispevke o posameznih disciplinah ob 100-letnici športa na Loškem. 54. številka spregovori o 1000-letnici Godešiča, 55. številka prinaša prispevke povezane s Trubarjevim letom na Loškem, 56. govori o Alešu Ušeničniku in njegovem času, 57. o petsto dvajsetletni povezanosti Idrije in Škofje Loke, 58. o ribi Faroniki, 59. prinaša prispevke z Jesenkovega popoldneva v Škofji Loki, 60. pa dnevnik dr. Pavleta Blaznika iz leta 1941.

Vsi letniki imajo v razdelku Razgledi povzetke v nemškem ali angleškem jeziku.

Bibliografski kazali sta sestavljeni po načelih bibliografskega opisa, kakršnega uporablja Slovenska bibliografija za opis člankov in leposlovnih prispevkov v serijskih publikacijah in zbornikih.

2. IMENSKO KAZALO SODELAVCEV Z NJIHOVIMI PRISPEVKI

Arhar Janez Pavel. Vodovod Trnje, 59/2012, str. 262–270.

Bajželj Borut, Florjančič Alojzij Pavel. Dr. Anton Feinig, 54/2007, str. 294–296.

Bajželj Špela, Mrežar Manca, Radič Arijana, Mravlja Mojca, Žakelj Vesna. Darwinovo leto 2009 z dijaki Gimnazije Škofja Loka, 56/2009, str. 274–283.

Baš Angelos. Agrarno gospodarstvo v katastrski občini Sora leta 1831/32, 54/2007, str. 95–108.

Benedik Francka. Pokopališče v Rock Springsu, 52/2005, str. 151–187.

Benedik Metod. Primož Trubar – smoter njegovega življenja, 55/2008, str. 163–172.

Berčič Branko, Kobal Svetko. Ob 70-letnici Muzejskega društva Škofja Loka, 54/2007, str. 13–14.

Berčič Branko. Abraham iz Freisinga – vemo, kdo je bil?, 51/2004, str. 45–64.

- Enigma Abraham iz Freisinga, 52/2005, str. 227–230.
- Freisinški medved, 52/2005, str. 17–21.
- Loka je pravi biser, 54/2007, str. 179–184.

Beričič Srečko. Filatelistične zabeleške (2007–2008), 55/2008, str. 370–372.

- Idrijsko-loške rudarske korenine, 57/2010, str. 148–155.

- Jubilej filatelističnega krožka na Osnovni šoli Škofja Loka – Mesto, 60/2013, str. 339–344.

Bernik Borut, Nastran Žiga, Novak Diana, Paulus Tomaž. Skavstvo, oblika javnega življenja, 54/2007, str. 138–153.

Bernik Tatjana. Podobe spomina arhitekta Toneta Mlakarja, 60/2013, str. 328–330.

Bertoncel Mojca. Sto let gledališke dejavnosti v Retečah, 55/2008, str. 324–335.

Bizjak Matjaž. 1. del – Obračuni gospostva Škofja Loka 1396–1399. Obračuni gospostev Škofja Loka in Klevevž 1395–1401, 52/2005, str. 11–28.

- 2. del – Obračuni gospostev Škofja Loka 1399–1401 in Klevevž 139–1400, 53/2006, str. 317–368.

- 3. del – Obračuni gospostva Škofja Loka 143–1439, 54/2007, str. 353–380.

- 4. del – Obračuni gospostva Škofja Loka 1439–1442, 55/2008, str. 435–458.

- 5. del – Obračuni gospostva Škofja Loka 1441–1478, 56/2009, str. 435–462.

- Poročilo z mednarodnega simpozija ob 200-letnici sekularizacije freisinške in briksen-ske škofijske posesti na Slovenskem, 51/2004, str. 259–263.

- Srednjeveški obračuni freisinške škofije 6. del

- Obračuni gospodstva Škofja Loka 1477–1487, 57/2010, str. 385–412.
- Srednjeveški obračuni freisinške škofije 7. del – Obračuni gospodstva Škofja Loka 1486–1491 in Klevevž 1486–1487, 59/2012, str. 409–442.
- Bizovičar Milka, Dolenc Tina.** Občina Gorenja vas - Poljane v letu 2009, 56/2009, str. 239–246.
- Občina Gorenja vas - Poljane v letu 2011, 58/2011, str. 227–236.
- Bizovičar Milka.** Občina Gorenja vas - Poljane v letu 2007, 54/2007, str. 227–230.
- Občina Gorenja vas - Poljane v letu 2010, 57/2010, str. 201–207.
- Blaznik Leskovar Marija, Šega Judita, Štukl France.** Dnevnik dr. Pavleta Blaznika iz leta 1941, 60/2013, str. 17–61.
- Bogataj Jože, Prevc Megušar Ana, Petek Ahačič Marjeta.** Gimnazija Škofja Loka, 58/2011, str. 277–286.
- Bogataj Jože.** 60 let Gimnazije Škofja Loka, 57/2010, str. 223–240.
- Nadarjeni škofjeloški gimnazijci – udeleženci olimpijad znanj, 59/2012, str. 280–292.
- Sodelovanje Gimnazije Škofja Loka s Himmelev Gymnasium z Danske, 60/2013, str. 303–313.
- Bogataj Tine.** Valentin Pirc (1915–2004) v spomin, 51/2004, str. 329–331.
- Bogovič Ivan.** O celoviti prezentaciji likovnih prvin v cerkvi sv. Petra v Bodovljah, 55/2008, str. 308–317.
- Bohinc Romana.** Projekt Škofjeloški pasijon 2009 – management žive dediščine, 56/2009, str. 267–273.
- Bratec Mrvar Rožle, De Brea Šubic Sely, Kladnik Drago.** Janez Jesenko – geografski domoljub iz Poljanske doline, 55/2008, str. 98–120.
- Cafuta Darko.** Lokacija gradu »Bosisen« in plitvine na reki Sori, imenovane »Stresoubrod«, 58/2011, str. 13–30.
- Cecić Ina, Košir Matevž, Živčič Mladen.** Potres 26. marca 1511 in njegove posledice na naših tleh, 58/2011, str. 169–181.
- Cerkovnik Gašper.** O starih treh korih romarske cerkve v Crngrobu, 60/2013, str. 115–126.
- Čadež Saša, Strnad Kristina, Hafner Andreja, Kužel Doris, Proj Elizabeta.** Šolska palača v Šolski ulici ima 80 let, 59/2012, str. 319–325.
- Čirič Petra.** Prirodoslovna zbirka Loškega muzeja v novi podobi, 55/2008, str. 373–376.
- Črtalič Marko.** »Na tvojo kožo pišem svoje verze« (Neža Maurer), 55/2008, str. 285–290.
- Janez Eržen (1939–2012), 59/2012, str. 355–356.
- Stane Sever – 40 let nagrad, 57/2010, str. 269–272.
- De Brea Šubic Sely, Križnar Ivan.** Maks Krmelj – Matija (1910–2004), 51/2004, str. 323–327.
- De Brea Šubic Sely, Kladnik Drago, Bratec Mrvar Rožle.** Janez Jesenko – geografski domoljub iz Poljanske doline, 55/2008, str. 98–120.
- Demšar Alojz, Leben - Seljak Petra.** Hiše na Lučinskem med letoma 1291 in 1785, 58/2011, str. 383–421.
- Demšar Vincencij.** Farji Potok / Potok/, Kocjanova domačija in njeni nasledniki, 52/2005, str. 247–257.
- Demšar Vincencij.** Jože Albrecht (1930–2013), 60/2013, str. 373–374.
- Langusova slika sv. Jakoba nikoli na glavnem oltarju, 60/2013, str. 127–142.
- Pripovedka Strahu željan in pesem Pustna, 53/2006, str. 245–247.
- Vinko Mohorič (1937–2011), 58/2011, str. 325–326.
- Deželak Barič Vida, Križnar Ivan.** Škofjeloško okrožje v narodnoosvobodilnem boju 1941–1945, 51/2004, str. 265–272.
- Dolenc Janez, Hvalica Katja.** Profesor Jernej Bogataj (1920–2008), 55/2008, str. 393–394.
- Dolenc Janez.** Dr. Gregor Krek kot predstojnik slovanskega inštituta na graški univerzi, naza-

- dnje dvorni svetnik, 51/2004, str. 143–154.
- Proslava in odkritje spomenika ob stoletnici smrti dr. Gregorja Kreka (1840–1905), 52/2005, str. 319–322.
- Dolenc Tina, Bizovičar Milka.** Občina Gorenja vas - Poljane v letu 2009, 56/2009, str. 239–246.
- Občina Gorenja vas - Poljane v letu 2011, 58/2011, str. 227–36.
- Dolenc Tina.** Občina Gorenja vas - Poljane v letu 2012, 59/2012, str. 189–196.
- Občina Gorenja vas - Poljane v letu 2013, 60/2013, str. 293–300.
- Dolinar Danijela.** »Z menoj potuje ljubezen«: ob 80-letnici Neže Maurer, 57/2010, str. 297–301.
- Drakulič Igor.** »Oblikovalec mora v sebi gojiti otroka, ki se igra«, 58/2011, str. 260–266.
- Drakulič Igor.** Matjaž Miklavč – Obrtnik leta 2009, 56/2009, str. 249–256.
- Drakulič Igor.** Tek štirih mostov je »začaral« udeležence in prebivalce Škofje Loke, 59/2012, str. 326–329.
- Zgodba o Odeji, 55/2008, str. 269–282.
- Drofenik Leja, Štibelj Klemen.** Pihalni orkester Alpes Železniki, 52/2005, str. 259–291.
- Eržen Matjaž.** 150 let delovanja javne splošne knjižnice v Škofji Loki, 59/2012, str. 315–318.
- Eržen Podlipnik Elizabeta.** Državna meščanska šola dr. Ivana Tavčarja v Škofji Loki, 59/2012, str. 51–69.
- Ferle Maja, Janežič Zala.** Izlet Muzejskega društva Škofja Loka – Po Trubarjevih mladostnih krajih, 55/2008, str. 405–406.
- Ferle Mojca, Florjančič Alojzij Pavel, Igličar Aleksander.** Blaznikovi večeri v letu 2013, 60/2013, str. 392–395.
- Ferle Mojca, Janežič Helena.** Digitalizacija Loških razgledov in njihova postavitev na splet, 54/2007, str. 277–278.
- Loški razgledi na svetovnem spletu, 53/2006, str. 311.
- Ferle Mojca.** Ddr. Marija Stanonik – Štrekljeva nagajenka za leto 2012, 59/2012, str. 333–335.
- Izdelki so čisti, brez napak in lepo izdelani, 57/2010, str. 81–96.
 - Izlet Muzejskega društva Škofja Loka v München in Freising, 59/2012, str. 383–385.
 - Jakoba Alešovca pot na Blegoš, 54/2007, str. 109–116.
 - Od Špickramarjeve Francke do častne dvorne dame in visoške gospe: Franja Tavčar (1868–1938), 58/2011, str. 59–75.
 - Prof. Janez Dolenc, Murkov nagajenec za leto 2011 za življenjsko delo, 58/2011, str. 297–298.
- Florjanc Ivan.** Riba Faronika na freskah sv. Krištofa, 58/2011, str. 182–198.
- Florjančič Agneza.** Martin Fierro v slovenščini, 51/2004, str. 303–306.
- Florjančič Alojzij Pavel, Bajželj Borut.** Dr. Anton Feinig, 54/2007, str. 294–296.
- Florjančič Alojzij Pavel, Ferle Mojca, Igličar Aleksander.** Blaznikovi večeri v letu 2013, 60/2013, str. 392–395.
- Florjančič Alojzij Pavel.** 150 let prve Prešernove proslave na Slovenskem, 60/2013, str. 333–334.
- Angel Kralj, OFM Cap. (1931–2013), 60/2013, str. 370–372.
 - Arhitekt Tone Mlakar, devetdesetletnik, 58/2011, str. 299–300.
 - Braniselj Franc (1917–2009), 56/2009, str. 362–366.
 - Bratje kapucini v Škofji Loki 1706–2006, 53/2006, str. 81–83.
 - Hommage à Tone Logonder, 59/2012, str. 345–348.
 - Meteorit iz Javorij, 57/2010, str. 293–296.
 - Milenko Arnejšek (1948–2009), 56/2009, str. 367–369.
 - Petdeset let od odkritja urana v Žirovskem vrhu, 57/2010, str. 156–164.
 - Prelat Andrej Kalan (1858–1933), 55/2008, str. 377–378.
 - Prof. dr. Anton Ramovš (1924–2011), 58/2011, str. 327–328.

- Slovo Emilijana Cevca in Marijana Zadnikarja od Loke, 53/2006, str. 293–294.
 - Škofjeloški pasijon, živa mojstrovina državne-ga pomena, njegov položaj v Evropi in svetu, 59/2012, str. 308–314.
 - Trubarjevo leto 2008 in Ločani, 55/2008, str. 191–204.
- Florjančič Ana.** Dr. Janez Veider – duhovnik in ljubitelj umetnosti, 53/2006, str. 93–112.
- Zvezdana Zadnik (1919–2011), 58/2011, str. 329–331.
- Gabrijel Sabina.** Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2001, 57/2010, str. 188–200.
- Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2004, 60/2013, str. 285–291.
 - Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2010, 57/2010, str. 181–187.
 - Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2013, 60/2013, str. 277–284.
 - Priznanje Občine Škofja Loka za leto 2002, 58/2011, str. 218–226.
 - Priznanje Občine Škofja Loka za leto 2011, 58/2011, str. 212–217.
- Gajić Irena.** Elektrifikacija Škofje Loke v letih od 1894 do 1920, 59/2012, str. 33–50.
- Gantar Kajetan.** Poljanski rojak Aleš Ušeničnik – ne le filozof, ampak tudi pesnik, 56/2009, str. 186–196.
- Globočnik Damir.** Dr. Cene Avguštin (2. 1. 1923–30. 3. 2010), 57/2010, str. 315–318.
- Janez Hafner (1950–2012), 59/2012, str. 349–354.
 - Spomenika padlim v I. svetovni vojni v Škofji Loki in Stari Loki, 59/2012, str. 111–124.
 - Zimski pejsaži in tihožitja, 56/2009, str. 127–140.
- Golec Boris, Šega Judita.** Münchenska zakladna najdba – škofjeloški slovenski razglas iz leta 1590, 55/2008, str. 173–190.
- Golec Boris.** Slovensko uradno besedilo iz druge polovice 17. stoletja, 56/2009, str. 13–33.
- Golob France.** Bratje Rupert, Filip in Henrik (III.), renski palatinski grofi, freisinški škofi in loški cerkveni gospodarji, 51/2004, str. 65–78.
- Gortnar Tone.** Skozi nemške zapore in taborišče, 52/2005, str. 113–149.
- Gotovina Vesna, Starman Alenka.** Milijon 289 tisoč 369 za samostojno Slovenijo, 58/2011, str. 295–296.
- Granda Stane.** Osnovne značilnosti časa življenja in dela Aleša Ušeničnika, 56/2009, str. 169–176.
- Več kot tisoč let, 52/2005, str. 315–318.
- Hafner Andreja, Kužel Doris, Proj Elizabeta, Čadež Saša, Strnad Kristina.** Šolska palača v Šolski ulici ima 80 let, 59/2012, str. 319–325.
- Hafner Dolenc Mateja.** Od Sokolskega doma 1922 do Sokolskega doma 2009, 56/2009, str. 284–292.
- Hafner Matjaž.** »Kušnu« bi jih človek, vrle Škofjeločane!, 60/2013, str. 335–338.
- Boris Strel (20.10.1959–28.3.2013), 60/2013, str. 377–380.
 - Resnica o münchenskih in freisinških arhivih, 59/2012, str. 271–276.
- Hvalica Katja, Dolenc Janez.** Profesor Jernej Bogataj (1920–2008), 55/2008, str. 393–394.
- Igličar Aleksander, Ferle Mojca, Florjančič Alojzij Pavel.** Blaznikovi večeri v letu 2013, 60/2013, str. 392–395.
- Igličar Aleksander, Kranjec Marko.** Cvetko Kobal – Florjan (15. 12. 1921–4. 2. 2010), 57/2010, str. 319–323.
- Igličar Aleksander, Toplak Pavel.** Restavriranje oltarjev v cerkvi sv. Miklavža na Godešiču. 56/2009, str. 293–300.
- Igličar Aleksander.** 60 let ansambla Jaz pa ti, 56/2009, str. 336–338.
- Blaznikovi večeri in drugi pomembni dogodki v letu 2011, 58/2011, str. 345–354.
 - Blaznikovi večeri in drugi pomembni dogodki v letu 2012, 59/2012, str. 371–379.
 - Blaznikovi večeri v letu 2010, 57/2010, str. 345–352.

- Blaznikovi večeri, 56/2009, str. 398–403.
 - Dogodki ob 70-letnici Muzejskega društva Škofja Loka, 54/2007, str. 24–26.
 - Društven izlet v Idrijo, 56/2009, str. 407–408.
 - Franc Rant (9. 10. 1910–17. 01. 1996), 57/2010, str. 306–310.
 - Praznovanje tisočletnice Godešiča, 53/2006, str. 53–58.
 - Predstavitev knjige Kulturna dejavnost na Godešiču v 20. stoletju, 53/2006, str. 249–250.
 - Prireditve ob tisočletnici Godešiča, 53/2006, str. 59–77.
 - Spoštovani Ločani, prijatelji in obiskovalci Škofje Loke!, 55/2008, str. 464.
 - Spoštovani Ločani, prijatelji in obiskovalci Škofje Loke!, 56/2009, str. 471.
 - Spoštovani Ločani, prijatelji in obiskovalci Škofje Loke!, 57/2010, str. 422.
 - Spoštovani Ločani, prijatelji in obiskovalci Škofje Loke!, 58/2011, str. 432.
 - Spoštovani Ločani, prijatelji in obiskovalci Škofje Loke!, 59/2012, str. 451.
 - Spoštovani Ločani, prijatelji in obiskovalci Škofje Loke!, 60/2013, str. 430.
 - Šestdeset let Loških razgledov, 60/2013, str. 7–8.
 - Zora Blaznik (1912–2011), 58/2011, str. 305–307.
- Jamnik Polona.** Življenjska pot dr. Frana Jesenka, 59/2012, str. 143–149.
- Jan Ivan.** Marijan Masterl o Cankarjevem bataljonu in moja spoznanja o tem, 51/2004, str. 307–316.
- Janežič Helena, Ferle Mojca.** Loški razgledi na svetovnem spletu, 53/2006, str. 311.
- Janežič Helena, Urbanija Jože.** Dr. Branko Berčič, 60/2013, str. 365–369.
- Janežič Helena.** Blaznikov večer, posvečen loške-
mu rojaku dr. Tinetu Debeljaku, 56/2009, str. 384–397.
- Društveni izlet h koreninam na Južno Tirolsko, 57/2010, str. 356–358.
 - Knjižne novice Muzejskega društva Škofja Loka, 60/2013, str. 396–398.
- Novosti v zbirkah Doneski in Vodniki, 58/2011, str. 355–357.
 - Novosti v zbirki Doneski, 57/2010, str. 353–355.
 - Novosti v zbirki Doneski, 56/2009, str. 404–406.
 - Novosti v zbirki Doneski, 59/2012, str. 380–382.
 - Po poteh Jerneja iz Loke v Beneško Slovenijo in Posočje, 58/2011, str. 358–359.
 - Prof. dr. Branko Berčič odlikovan z zlatim redom za zasluge, 57/2010, str. 343–344.
 - Tavčarjev in moj Karlovec, 60/2013, str. 173–190.
- Janežič Zala, Ferle Maja.** Izlet Muzejskega društva Škofja Loka – Po Trubarjevih mladostnih krajih, 55/2008, str. 405–406.
- Jenko Podhomski France.** Finžgar – župnik in književnik v Sori, 55/2008, str. 293–298.
- Jesenovec Stanislav.** Dr. Branko Berčič – osem-desetletnik, 54/2007, str. 279–288.
- Sveto Kobal – petinosemdesetletnik, 53/2006, str. 281–286.
- Ješe Miha.** Nagovor na slavnostni akademiji ob občinskem prazniku, 60/2013, str. 271–275.
- Ob jubileju loške enciklopedije, 60/2013, str. 5–6.
 - Zdravko Krvina (1937–2013), 60/2013, str. 375–376.
- Jezeršek Katja, Šubic Krpič Tilen, Prevodnik Mayland Mateja.** Gimnazija Škofja Loka, MEPI in kraljica, 55/2008, str. 344–357.
- Juhant Janez.** Narod in kultura – Aleš Ušeničnik (1868–1952), 56/2009, str. 177–185.
- Jurman Urška.** Razstava risb Iveta Šubica, 56/2009, str. 311–314.
- Južnič Stanislav.** Humanistične in jezuitske knjige Selčana Filipa Terpina, 54/2007, str. 57–78.
- Kapucinsko prirodoslovje v Škofji Loki, 56/2009, str. 34–72.
 - Loška študenta sta prva javno zagovarjala Kopernikov nauk v Ljubljani, 52/2005, str. 47–69.

- Znameniti fiziki – matematiki iz loške okolice v preteklosti (1. del), 58/2011, str. 47–58.
 - Znameniti fiziki – matematiki iz loške okolice v preteklosti (2. del), 59/2012, str. 81–98.
- Kalamar Andraž.** Obnova šolstva v škofovskem okraju po drugi svetovni vojni, 52/2005, str. 71–89.
- Kalan Mira.** Obisk in pedagoška/andragoška dejavnost v Loškem muzeju Škofja Loka v obdobju 2004–2007, 54/2007, str. 273–276.
- Obiskovalci Loškega muzeja in muzejska pedagoška dejavnost v letu 2003, 51/2004, str. 279–287.
 - Pedagoško/andragoška dejavnost v Loškem muzeju v letu 2010, 57/2010, str. 261–264.
- Kaluža Ludvik.** Janez Debeljak – Janče (1931–2011), 58/2011, str. 308–318.
- Karlin Blaž.** Dr. Jože Bernik (1924–2011), 58/2011, str. 301–304.
- Kavčič Ivica.** Petsto dvajset let vezi med Idrijo in Škofjo Loko, 57/2010, str. 135–147.
- Kejžar Ivan.** Sorica, njene vode in življenje ob njih, 51/2004, str. 155–205.
- Stoletnica gasilstva v Sorici, 53/2006, str. 125–137.
- Kermavnar Simona.** K freskantskemu ciklu v podružnični cerkvi sv. Andreja na Gostečah, 54/2007, str. 79–94.
- Kladnik Drago, Bratec Mrvar Rožle, De Brea Šubic Sely.** Janez Jesenko – geografski domoljub iz Poljanske doline, 55/2008, str. 98–120.
- Klančar Kavčič Anita,** Konservatorsko-restavratorski posegi na stenskih poslikavah v cerkvi sv. Miklavža na Godešiču, 55/2008, str. 299–307.
- Kobal Svetko, Berčič Branko.** Ob 70-letnici Muzejskega društva Škofja Loka, 54/2007, str. 13–14.
- Kocjan Ačko Darja.** »Rojstvo« tritikale in njen današnji gospodarski pomen, 59/2012, str. 150–157.
- Kocjančič Sabina.** Priznanja Občine Škofja Loka za leto 1998, 54/2007, str. 216–226.
- Priznanja Občine Škofja Loka za leto 1999, 55/2008, str. 245–259.
 - Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2000, 56/2009, str. 226–238.
 - Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2007, 54/2007, str. 209–215.
 - Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2008, 55/2008, str. 235–244.
 - Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2009, 56/2009, str. 220–225.
- Kofler Bojan.** Biološke raziskave v Bohkovem breznu, 51/2004, str. 107–111.
- Kaplin jajčar (*Aphaobius kaplai*) – nov slovenski endemit, 59/2012, str. 135–140.
 - Kozlički iz okolice Škofje Loke, Železnikov in Žirov, 52/2005, str. 91–111.
 - Miroslavin brezokec ali nekaj o najdbi nove, redke vrste slepega hrošča *Anophthalmus miroslovae*, 54/2007, str. 168–170.
 - Pirenejski govnač tudi v Sloveniji, 56/2009, str. 163–166.
 - Podzemeljska favna hroščev v jami Brezen v Jelenjah, 60/2013, str. 231–236.
 - Raziskave podzemeljske favne hroščev v jami Praprotno, 57/2010, str. 129–132.
 - Rod krešičev v okolici Železnikov, Škofje Loke in Žirov, 55/2008, str. 152–160.
 - Slugovo brezno na Puštalu in Miričin jajčar (*Aphaobius miricae*), 58/2011, str. 127–132.
 - Soriška pretnerija, novo opisana podvrsta slepega jamskega mrharja iz Soriške planine in Ratitovca, 53/2006, str. 15–161.
- Kokalj Denis.** Uroš Lovšin (1957–2007), 54/2007, str. 292–293.
- Kokalj Marjan.** Pol leta kasneje, 53/2006, str. 225.
- Predavanje Toneta Potočnika in koncert koralnega zbora Akademije za glasbo v okviru Potujoče razstave Škofjeloški pasijon, 53/2006, str. 223–224.
- Koman Dušan.** Crngrobska cerkev v strokovni literaturi, 51/2004, str. 113–141.

- Komelj Milček.** Anton Ažbe v aleji znamenitih Škofjeločanov, 52/2005, str. 311–314.
- Kordež Milena, Virk Janez, Šter Janez.** 30 let smučarskih oddelkov na gimnaziji v Škofji Loki, 53/2006, str. 139–158.
- Košir Matevž, Živčič Mladen, Cenci Ina.** Potres 26. marca 1511 in njegove posledice na naših tleh, 58/2011, str. 169–181.
- Košir Matevž.** »Castrum grande quidem Lagk diruit undique totum«: O potresu leta 1511, beneški vojni, kmečkem upor in obnovi, 58/2011, str. 135–168.
- Košir Tone, Rant Andrej.** Dr. Jože Rant (1896–1972), 58/2011, str. 76–91.
- Košir Tone.** Alfonz Zajec – utrinki ob njegovi 80-letnici, 59/2012, str. 339–340.
- Bolniški listi Okrajne bolniške blagajne v Škofji Loki, 53/2006, str. 113–123.
 - Dobračevske padarske bukve, 60/2013, str. 143–160.
 - Dr. Alojzij Homan (1863–1922), 55/2008, str. 121–137.
 - Dr. Karl Zakrajšek (1865–1942), zdravnik v Škofji Loki, 52/2005, str. 231–233.
 - Loški zdravnik dr. Ivan Hubad (1875–1958), 54/2007, str. 127–137.
 - Od ranocelnikov do šolanih zdravnikov v Selški dolini, 56/2009, str. 141–154.
 - Od zdravstvenega okrožja do Zdravstvenega doma Škofja Loka, 59/2012, str. 71–80.
 - Začetki organizirane zdravstvene službe na Poljanskem in Žirovskem, 57/2010, str. 66–80.
 - Živeli in delali so med nami: dr. Adolf Gerjol, 51/2004, str. 319–320.
 - Živeli in delali so med nami: dr. Janez Resnik, 51/2004, str. 320–321.
 - Živeli in delali so med nami: dr. Marija Bračko, 51/2004, str. 317–319.
- Košmelj Vida.** Jožef in Pavla Grošelji v zapiskih dr. Rudolfa Andrejke, 59/2012, str. 243–250.
- Koželj Borjana.** Prostovoljstvo v Loškem muzeju v povezavi z razstavo Moč pogledov – Portretno slikarstvo Ivana Groharja, 58/2011, str. 292–294.
- Kranjec Marko, Igličar Aleksander.** Cvetko Kobal – Florjan (15. 12. 1921–4. 2. 2010), 57/2010, str. 319–323.
- Križnar Franc.** Luka Dolinar (1794–1863), 60/2013, str. 207–222.
- Sarajevska epoha slovenskega tenorista Poldeta Polenca (1912–1974) je bila v letih 1954–1962 njegov solistični vrhunec, 52/2005, str. 189–224.
 - Sarajevska epoha slovenskega tenorista Poldeta Polenca (1912–1974) je bila v letih 1954–1962 njegov solistični vrhunec: prispevek za bio - in bibliografijo, 53/2006, str. 239–244.
 - Župnik in glasbenik Don Kosto (Jer/nej/ko) Sel/j/ak, 51/2004, str. 207–248.
- Križnar Ivan, De Brea – Šubic Sely.** Maks Krmelj – Matija (1910–2004), 51/2004, str. 323–327.
- Križnar Ivan, Deželak Barič Vida:** Škofjeloško okrožje v narodnoosvobodilnem boju 1941–1945, 51/2004, str. 265–272.
- Križnar Ivan.** Nogomet v Škofji Loki, 54/2007, str. 154–167.
- Odbojka, 51/2004, str. 353–374.
- Križnar Matija, Lorencon Robert.** Karbonske rastline pod Lubnikom, 58/2011, str. 119–126.
- Križnar Matija, Preisinger Davorin.** Bakrova orudjenja v Bodovelski grapi, 59/2012, str. 125–134.
- Križnar Matija, Rakovec Vili.** Spodnjetriasni fosili med Sveto Barbaro in Osolnikom, 60/2013, str. 223–230.
- Križnar Matija.** Jamski medved z Jelovice, 57/2010, str. 123–128.
- Najdbe rogov pleistocenskih svizcev v Škofjeloškem in Polhograjskem hribovju, 55/2008, str. 13–20.
 - Rudišče Knapce – nekoč in danes, 56/2009, str. 155–162.
- Križnar Štefka.** Draguška Kalan, roj. Potočnik

- (1912–2007), 54/2007, str. 289–291.
- Križnar Tomaž.** Wildenlack/Divja Loka, 54/2007, str. 48–56.
- Kužel Doris, Proj Elizabeta, Čadež Saša, Strnad Kristina, Hafner Andreja.** Šolska palača v Šolski ulici ima 80 let, 59/2012, str. 319–325.
- Lampič Primož.** Ameriški fotorealizem in zgodnje Berkovo slikarstvo, 58/2011, str. 92–118.
- Lebar Danijela.** Slikar Anton Mihelič, 55/2008, str. 138–151.
- Lebar Marija, Potokar Robert.** O gradnji knjižnice na Škofjeloškem, 53/2006, str. 269–279.
- Lebar Marija.** Izšlo je v letu 2007, 54/2007, str. 331–334.
- Praznovali smo 50 let javnega zavoda – Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka, 55/2008, str. 336–343.
- Leben Seljak Petra, Demšar Alojz.** Hiše na Lučinskem med letoma 1291 in 1785, 58/2011, str. 383–421.
- Likar Darko.** Nova odkritja na Loškem gradu ob prenovi starega vhoda, 55/2008, str. 61–76.
- Lorencon Robert, Križnar Matija.** Karbonske rastline pod Lubnikom, 58/2011, str. 119–126.
- Loški muzej.** Dnevi evropske kulturne dediščine v Škofji Loki, 53/2006, str. 205–212.
- Ivan Grohar – poet slovenskega impresionizma, 53/2006, str. 227–229.
- Lunder Tomaž, Pavlovec Agata.** 30 let Združenja umetnikov Škofja Loka, 56/2009, str. 349–356.
- Luževič Marjan.** Muzejska zbirka o športu v Škofji Loki, 59/2012, str. 299–303.
- Malovrh Lojze.** Mala čuda narave, 52/2005, str. 303–310.
- Mala čuda narave, 53/2006, str. 163–168.
 - Mala čudesa narave – Ginko biloba – srebrna marelica, 54/2007, str. 255–256.
 - Mala čudesa narave, 51/2004, str. 273–277.
- Markič Janez.** Dr. Gregorij Karbonarij (Voglar, Oglar) de Wiesenegg, 52/2005, str. 39–46.
- Metaj Matjaž.** 60 let Filatelističnega društva Lovro Košir, 56/2009, str. 326–335.
- Miklavčič Ana Marija.** Izšlo je v letu 2010, 57/2010, str. 361–368.
- Izšlo je v letu 2013, 60/2013, str. 405–408.
- Miklavčič Milena.** Lojze Malovrh – osemdesetletnik, 53/2006, str. 291–292.
- Mladenovič Ajda.** Rdeče znamenje pri Crngrobu, 57/2010, str. 97–109.
- Mlakar Jana, Soklič Boštjan, Šifrer Bulovec Mojca, Sterle Vurnik Barbara.** Muzejska pričevanja naše kulturne preteklosti 1939–2009, 56/2009, str. 315–325.
- Mlakar Jana, Štukl Jože, Ristič Biljana, Šifrer Bulovec Mojca.** Znanje je luč, 60/2013, str. 321–324.
- Mlakar Jana.** »Kaj pa vi sploh delate?«, 57/2010, str. 241–242.
- »Taka je moja domovina. Pozdrav Iv. Grohar«, 59/2012, str. 293–296.
 - Arhitekt Robert Potokar, 59/2012, str. 297–298.
 - Moč pogledov – Portretno slikarstvo Ivana Groharja, 58/2011, str. 287–291.
 - Plečnik na Loškem, 54/2007, str. 173–175.
 - Razstava slik akademskega slikarja Franceta Slane, 60/2013, str. 325–327.
- Mlakar Tone.** Spomini na Žiri, 58/2011, str. 239–244.
- Mravlja Mija.** Godešič skozi tisočletje 1006–2006, 53/2006, str. 47–52.
- Mravlja Mojca, Žakelj Vesna, Bajželj Špela, Mrežar Manca, Radič Arijana.** Darwinovo leto 2009 z dijaki Gimnazije Škofja Loka, 56/2009, str. 274–283.
- Mrežar Manca, Radič Arijana, Mravlja Mojca, Žakelj Vesna, Bajželj Špela.** Darwinovo leto 2009 z dijaki Gimnazije Škofja Loka, 56/2009, str. 274–283.
- Mugerli Marko.** Testament Korbinijana Fürnpfeila pl. Pfeilhaimba, 51/2004, str. 79–86.
- Murn Aleš.** 100 let športa v Občini Škofja Loka, 53/2006, str. 251–257.
- Naglič Miha.** Janez Ramoveš dobil Jenkovo nagrado 2012, 59/2012, str. 336–338.

- Niko Kavčič (1915–2011), 58/2011, str. 321–324.
 - Rado Jan (1925–2008), 55/2008, str. 390–392.
 - V Rapallu izgubljeno freisinško ozemlje, 57/2010, str. 273–278.
- Nastran Žiga, Novak Diana, Paulus Tomaž, Bernik Borut.** Skavstvo, oblika javnega življenja, 54/2007, str. 138–153.
- Natek Karel.** 80 let Milana Šifrerja, 55/2008, str. 384–386.
- Nograšek Milena.** Poročilo o ediciji: Marijan Gabrijelčič 1940–1998, 55/2008, str. 414–416.
- Zvonimir Ciglič – biti ustvarjalec, 53/2006, str. 235–237.
 - Živeti z glasbo, 53/2006, str. 231–233.
- Novak Diana, Paulus Tomaž, Bernik Borut, Nastran Žiga.** Skavstvo, oblika javnega življenja, 54/2007, str. 138–153.
- Novljan Marta.** Gobe na območju Škofje Loke, 59/2012, str. 158–166.
- Paulus Tomaž, Bernik Borut, Nastran Žiga, Novak Diana.** Skavstvo, oblika javnega življenja, 54/2007, str. 138–153.
- Pečar Stane.** Niti najhujši nemški teror ni upognil upornih Ločanov, 51/2004, str. 249–256.
- Pediček Terseglav Damjana.** Krajnikova hiša – edinstvena arhitekturna dediščina, 55/2008, str. 318–321.
- Pegam Primož.** Ustanavljanje Tehnice Železniki – ob 50-letnici, 57/2010, str. 211–220.
- Pesek Rosvita.** Ivan Oman, kmet iz Zminca, 56/2009, str. 357–361.
- Petek Ahačič Marjeta, Bogataj Jože, Prevc Megušar Ana.** Gimnazija Škofja Loka, 58/2011, str. 277–286.
- Petek Ahačič Marjeta.** Rusijada – vseslovenski festival v Škofji Loki, 55/2008, str. 358–360.
- Pipp Peter.** Miloš Mlejnec (1921–2012), 59/2012, str. 357–358.
- Obisk iz Amerike, 60/2013, str. 345–349.
- Podnar Franc.** Jubilant Stane Pečar, 55/2008, str. 387–389.
- Kronika občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas - Poljane, 54/2007, str. 335–349.
 - Kronika občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas - Poljane, 55/2008, str. 417–432.
 - Kronika občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas - Poljane, 56/2009, str. 416–431.
 - Kronika občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas - Poljane, 57/2010, str. 369–382.
 - Kronika občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas - Poljane, 58/2011, str. 368–380.
 - Kronika občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas - Poljane, 59/2012, str. 393–405.
 - Kronika občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas - Poljane, 60/2013, str. 409–421.
 - Prispevek h kroniki občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas - Poljane, 51/2004, str. 335–350.
 - Prispevek h kroniki občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas - Poljane, 52/2005, str. 329–339.
 - Prispevek h kroniki občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas - Poljane, 53/2006, str. 295–309.
- Pokorn ml. Peter.** Lumen 2012, 60/2013, str. 331–332.
- Pokorn Peter.** Lumen 2007 – največji fotografski dogodek v Loki in Sloveniji, 55/2008, str. 368–369.
- Polenec Natalija.** Moj ata, dr. Anton Polenec, 57/2010, str. 303–305.
- Potočnik Marjan.** Radio Sora je praznoval 30-letnico delovanja, 56/2009, str. 339–348.
- Potokar Robert, Lebar Marija.** O gradnji knjižnice na Škofjeloškem, 53/2006, str. 269–279.
- Preinfalk Miha.** Puštalski baroni Wolkenspergi – danes in nikoli več, 59/2012, str. 231–242.
- Preisinger Davorin, Križnar Matija.** Bakrova orudenja v Bodovelski grapi, 59/2012, str. 125–134.
- Prelovšek Damjan.** Pred petdesetimi leti se je poslovil arhitekt Jože Plečnik, 54/2007, str. 176–178.
- Prevc Megušar Ana, Petek Ahačič Marjeta,**

- Bogataj Jože.** Gimnazija Škofja Loka, 58/2011, str. 277–286.
- Prevodnik Mayland Mateja, Jezeršek Katja, Šubic Krpič Tilen.** Gimnazija Škofja Loka, MEPI in kraljica, 55/2008, str. 344–357.
- Primožič Tadeja.** Loški muzej Škofja Loka v turistični ponudbi – med ponudbo in željami obiskovalcev, 51/2004, str. 289–298.
- Potujoča razstava Škofjeloški pasijon, 53/2006, str. 219–222.
 - Projekt Škofjeloški pasijon 2006, 53/2006, str. 213–217.
- Proj Elizabeta, Čadež Saša, Strnad Kristina, Hafner Andreja, Kužel Doris.** Šolska palača v Šolski ulici ima 80 let, 59/2012, str. 319–325.
- Radić Arijana, Mravlja Mojca, Žakelj Vesna, Bajželj Špela, Mrežar Manca.** Darwinovo leto 2009 z dijaki Gimnazije Škofja Loka, 56/2009, str. 274–283.
- Rakovec Vili, Križnar Matija.** Spodnjetrjasi fosili med Sveto Barbaro in Osolnikom, 60/2013, str. 223–230.
- Rant Andrej, Košir Tone.** Dr. Jože Rant (1896–1972), 58/2011, str. 76–91.
- Rant Andrej.** Domovina, 53/2006, str. 41.
- Godeški zvon, 53/2006, str. 11.
 - Pesmi, 56/2009, str. 259–264, 56/2009, str. 259–264.
- Ravnihar Megušar Andreja.** Občina Škofja Loka z izkušnjami v mednarodnem sodelovanju: 1. del, 55/2008, str. 217–234.
- Občina Škofja Loka z izkušnjami v mednarodnem sodelovanju: 2. del, 56/2009, str. 199–219.
 - Občina Škofja Loka z izkušnjami v mednarodnem sodelovanju: 3. del, 57/2010, str. 167–180.
 - Občina Škofja Loka z izkušnjami v mednarodnem sodelovanju: 4. del, 58/2011, str. 201–211.
 - Občina Škofja Loka z izkušnjami v mednarodnem sodelovanju: 5. del, 59/2012, str. 169–173.
- Ristić Biljana, Šifrer Bulovec Mojca, Mlakar Jana, Štukl Jože.** Znanje je luč, 60/2013, str. 321–324.
- Ristić Biljana.** Kratek pregled razvoja industrije na Loškem, 59/2012, str. 215–228.
- Schmidt Goran.** Rudnik nad Sorico, 57/2010, str. 110–122.
- Rudnik nad Sorico – dopolnilo, 59/2012, str. 251–253.
- Simčič Zorko.** Meditacija ob postavitvi spomenika dr. Tinetu Debeljaku, 60/2013, str. 356–364.
- Življenje polno smisla: ob tretji obletnici smrti Milana Komarja, 55/2008, str. 77–97.
- Soklič Boštjan, Šifrer Bulovec Mojca, Sterle Vurnik Barbara, Mlakar Jana.** Muzejska pričevanja naše kulturne preteklosti 1939–2009, 56/2009, str. 315–325.
- Soklič Boštjan.** Razstava Pavla Florjančiča ob umetnikovi 60. letnici, 54/2007, str. 270–272.
- Razstava Stati inu obstati v Galeriji Ivana Groharja, 55/2008, str. 205–211.
- Stanonik Jože.** Sto let Planinskega društva Škofja Loka (1907–2007), 54/2007, str. 257–264.
- Stanonik Marija.** 80 let Janeza Dolenca, 53/2006, str. 287–289.
- Dvema slavistoma z ozemlja loškega gospodstva v spomin, 57/2010, str. 324–329.
 - Kaj je poljanskega v poeziji poljanskih avtoric (1. del), 59/2012, str. 199–212.
 - Kaj je poljanskega v poeziji poljanskih avtoric (2. del), 60/2013, str. 239–267.
- Starman Alenka, Gotovina Vesna.** Milijon 289 tisoč 369 za samostojno Slovenijo, 58/2011, str. 295–296.
- Sterle Vurnik Barbara, Mlakar Jana, Soklič Boštjan, Šifrer Bulovec Mojca.** Muzejska pričevanja naše kulturne preteklosti 1939–2009, 56/2009, str. 315–325.
- Sterle Vurnik Barbara.** Edi Šelhaus – čuteči kronist našega časa in prostora, 54/2007, str. 267–269.
- Galerija Ivana Groharja – most med preteklostjo in sedanostjo, 51/2004, str. 299–301.
 - Klara Ogorevc – Jenko (1969–2004), 51/2004, str. 333–334.

- Let nad ajdovimi polji: ob 70-letnici slikarja Franca Novinca, 55/2008, str. 379–383.
 - Ob stoletnici rojstva Franceta Miheliča (1907–1998), 54/2007, str. 265–266.
 - Umetnostna zbirka kot razprta in fleksibilna časovna kapsula, 57/2010, str. 243–248.
- Strnad Kristina, Hafner Andreja, Kužel Doris, Proj Elizabeta, Čadež Saša.** Šolska palača v Šolski ulici ima 80 let, 59/2012, str. 319–325.
- Svoljšak Petra.** Ob spomeniku Antonu Hafnerju, 53/2006, str. 43–46.
- Šega Judita, Golec Boris.** Münchenska zakladna najdba – škofjeloški slovenski razglas iz leta 1590, 55/2008, str. 173–190.
- Šega Judita, Štukl France, Blaznik Leskovar Marija.** Dnevnik dr. Pavleta Blaznika iz leta 1941, 60/2013, str. 17–61.
- Šega Judita.** Dr. France Štukl – dobitnik Aškerčeve nagrade za življenjsko delo za leto 2012, 59/2012, str. 330–332.
- Drage bralke in bralci Loških razgledov!, 54/2007, str. 5
 - Drage bralke in bralci Loških razgledov, 55/2008, str. 5.
 - Drage bralke in bralci Loških razgledov!, 56/2009, str. 5.
 - Drage bralke in bralci Loških razgledov!, 57/2010, str. 5
 - Drage bralke in bralci Loških razgledov!, 58/2011, str. 5
 - Drage bralke in bralci Loških razgledov!, 59/2012, str. 5
 - Drage bralke in bralci Loških razgledov!, 60/2013, str. 9.
 - Godešič v preteklosti in sedanjosti, 53/2006, str. 13–40.
 - Protestantizem na Loškem, 55/2008, str. 212–214.
 - Špital – hiša na robu družbe, 57/2010, str. 265–268.
- Šifrer Bulovec Mojca, Mlakar Jana, Štukl Jože, Ristić Biljana.** Znanje je luč, 60/2013, str. 321–324.
- Šifrer Bulovec Mojca, Sterle Vurnik Barbara, Mlakar Jana, Soklič Boštjan.** Muzejska pričevanja naše kulturne preteklosti 1939–2009, 56/2009, str. 315–325.
- Šifrer Bulovec Mojca.** Dražgoše pred 2. svetovno vojno, 54/2007, str. 117–126.
- Jagode za oči, 55/2008, str. 322–323.
 - Kajbetova gostilna v Zmincu pri Škofji Loki, 57/2010, str. 255–260.
 - Usnjarstvo na Loškem, 60/2013, str. 161–171.
- Šilc Jurij.** Plemiči iz Sore – spanheimski ministrali ob jugovzhodni meji loškega gospostva, 60/2013, str. 79–97.
- Rodbina Stanonik na loškem ozemlju do konca 19. stoletja (1. del.), 55/2008, str. 32–45.
 - Rodbina Stanonik na loškem ozemlju do konca 19. stoletja (2. del), 56/2009, str. 89–109.
 - Rodbina Stanonik na loškem ozemlju do konca 19. stoletja (3. del), 57/2010, str. 49–65.
- Štefe Tomaž.** Umetnikom in obiskovalcem prijazna galerija, 52/2005, str. 293–301.
- Šter Janez, Kordež Milena, Virk Janez.** 30 let smučarskih oddelkov na gimnaziji v Škofji Loki, 53/2006, str. 139–158.
- Štibelj Klemen, Drofenik Leja.** Pihalni orkester Alples Železniki, 52/2005, str. 259–291.
- Štih Peter.** O prvih prejemnikih kraljeve zemlje na Kranjskem, 60/2013, str. 65–77.
- Štukl France, Blaznik Leskovar Marija, Šega Judita.** Dnevnik dr. Pavleta Blaznika iz leta 1941, 60/2013, str. 17–61.
- Štukl France.** Hišni lastniki v Škofji Loki in predmestjih sredi 18. stoletja, 57/2010, str. 19–48.
- Iz mojega prijateljstva s Tonetom Logondrom, 60/2013, str. 350–355.
 - Janez Klobovs in Klobovsova ulica, 53/2006, str. 89–91.
 - Loško mestno obzidje, 51/2004, str. 97–105.
 - Ostanki profane kmečke arhitekture med gotiko in barokom na Škofjeloškem, 55/2008, str. 46–60.
 - Slavko Fojkar (1920–2011), 58/2011, str. 319–320.

- Spomini na Poldeta Polenca, 59/2012, str. 341–344.
 - Stari grad – Wildenlack, 53/2006, str. 85–87.
 - Umetnostnozgodovinska zbirka Edvarda in Karla Strahla, 56/2009, str. 110–126.
- Štukl Jože, Ristić Biljana, Šifrer Bulovec Mojca, Mlakar Jana.** Znanje je luč, 60/2013, str. 321–324.
- Štukl Jože.** Devocionalije iz okolice župnijske cerkve v Stari Loki, 60/2013, str. 99–113.
- Društveni izlet v Savinjsko dolino in na slovensko Koroško, 60/2013, str. 399–401.
 - Inventarni popisi z Loškega gradu z začetka 14. stoletja, 59/2012, str. 13–32.
 - Kaj jemlješ ti orožje sin?, 57/2010, str. 249–254.
 - Loški grad skozi stoletja, 56/2009, str. 73–88.
 - Nova poznoantična najdba s Puštala nad Trnjem, 52/2005, str. 23–37.
 - O srednjeveških puščičnih osteh z ledine V Griču pri Suhem Dolu nad Lučinami, 54/2007, str. 37–47.
 - Poznoantično nomadsko ogledalo z ušescem tipa Čmi-Brigetio s Puštala nad Trnjem, 57/2010, str. 13–18.
 - Rimske fibule na Loškem, 55/2008, str. 21–31.
 - Temeljni kamen baročne cerkve sv. Martina v Poljanah nad Škofjo Loko, 58/2011, str. 31–46.
- Šubic Krpič Tilen, Prevodnik Mayland Mateja, Jezeršek Katja.** Gimnazija Škofja Loka, MEPI in kraljica, 55/2008, str. 344–357.
- Taler Snežna.** Izšlo je v letu 2008, 55/2008, str. 409–413.
- Izšlo je v letu 2009, 56/2009, str. 411–415.
 - Izšlo je v letu 2011, 58/2011, str. 363–367.
 - Izšlo je v letu 2012, 59/2012, str. 389–392.
- Tavčar Jernej.** Občina Škofja Loka v luči reforme lokalne samouprave (1994–2008), 54/2007, str. 187–208.
- Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2003, 59/2012, str. 180–188.
 - Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2012, 59/2012, str. 174–179.
- Temelj Franc.** Po poteh prednamcev na poti k sebi, 53/2006, str. 259–266.
- Toplak Pavel, Igličar Aleksander.** Restavriranje oltarjev v cerkvi sv. Miklavža na Godešiču. 56/2009, str. 293–300.
- Torkar Silvo.** Ime Dražgoše kot slovenski jezikovni in kulturni spomenik, 58/2011, str. 269–271.
- Triler Marta.** Dekliško šolstvo v Škofji Loki v drugi polovici 19. stoletja, 60/2013, str. 191–206.
- Turk Matija.** Paleolitik z ledine V Griču pri Suhem Dolu nad Lučinami, 54/2007, str. 29–35.
- Urbančič Svjetlana.** Jubilejno leto na Osnovni šoli Cvetka Golarja Škofja Loka, 60/2013, str. 314–320.
- Uredništvo.** 200. obletnica rojstva in 125. letnica smrti pobudnika poštne znamke Lovrenca Koširja, 51/2004, str. 11–41.
- Avtorji prispevkov, 55/2008, str. 459–460.
 - Avtorji prispevkov, 56/2009, str. 463–466.
 - Avtorji prispevkov, 57/2010, str. 415–418.
 - Avtorji prispevkov, 58/2011, str. 425–428.
 - Avtorji prispevkov, 59/2012, str. 443–447.
 - Avtorji prispevkov, 60/2013, str. 423–426.
 - Dopolnila in popravki, 52/2005, str. 341–345.
 - Jože Štukl, nagrajenec Slovenskega arheološkega društva, 53/2006, str. 267.
 - Nakup knjig in Loških razgledov, 54/2007, str. 383
 - Nakup knjig in Loških razgledov, 55/2008, str. 463.
 - Nakup knjig in Loških razgledov, 56/2009, str. 469.
 - Nakup knjig in Loških razgledov, 57/2010, str. 421.
 - Nakup knjig in Loških razgledov, 58/2011, str. 431.
 - Nakupi knjig in Loških razgledov, 59/2012, str. 450.
 - Nakup knjig in Loških razgledov, 60/2013, str. 429.

- Navodila avtorjem člankov, 54/2007, str. 381–382.
 - Navodila avtorjem člankov, 55/2008, str. 461–462.
 - Navodila avtorjem člankov, 56/2009, str. 467–468.
 - Navodila avtorjem člankov, 57/2010, str. 419–420.
 - Navodila avtorjem člankov, 58/2011, str. 429–430.
 - Navodila avtorjem člankov, 59/2012, str. 448–449.
 - Navodila avtorjem člankov, 60/2013, str. 427–428.
 - Občni zbor Muzejskega društva Škofja Loka, 52/2005, str. 323–327.
 - Popravek iz 52. številke, 53/2006, str. 313.
 - Popravek iz 53. številke, 54/2007, str. 350.
 - Popravek iz 56. številke, 57/2010, str. 413.
 - Popravki iz 57. številke, 58/2011, str. 423.
 - Pravila Muzejskega društva Škofja Loka, 54/2007, str. 315–325.
 - Pravilnik o delu častnega razsodišča, 54/2007, str. 327–328.
 - Pravilnik o finančno materialnem poslovanju Muzejskega društva Škofja Loka, 54/2007, str. 326–327.
 - Slavnostna akademija ob 70-letnici Muzejskega društva Škofja Loka, 54/2007, str. 15–23.
 - Zbor članov Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2007, 54/2007, str. 299–314.
 - Zbor članov Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2008, 55/2008, str. 397–404.
 - Zbor članov Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2009, 56/2009, str. 373–383.
 - Zbor članov Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2010, 57/2010, str. 333–342.
 - Zbor članov Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2011, 58/2011, str. 335–344.
 - Zbor članov Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2012, 59/2012, str. 361–370.
 - Zbor članov Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2013, 60/2013, str. 383–391.
- Veider Janez.** Umorjeni škof: povest iz loške zgodovine, prvi del, 53/2006, str. 171–198.
- Umorjeni škof. Povest iz loške zgodovine. drugi del, 54/2007, str. 233–252.
- Virk Janez, Šter Janez, Kordež Milena.** 30 let smučarskih oddelkov na gimnaziji v Škofji Loki, 53/2006, str. 139–158.
- Vončina Dejan.** Fotografinja Julijana Šelhaus (1892–1975), 59/2012, str. 99–110.
- Vraničar Marko.** Ivan Grohar v Londonu, 56/2009, str. 301–310.
- Partizansko pokopališče v Lipici, 57/2010, str. 287–292.
 - Vzpon in propad kriogenike v Škofji Loki, 58/2011, str. 247–259.
 - Zgodba o »izgubljeni sliki«, 55/2008, str. 361–367.
 - Zgodba o Groharju še zadnjič, 59/2012, str. 277–279.
- Zadnikar Marijan.** Veduta Škofje Loke v Freisingu, 53/2006, str. 201–203.
- Zupanc Ciril.** 150-letnica votivnih kapel v Selški dolini, 57/2010, str. 279–286.
- Iz Gorenjske je prenesla znanje klekljanja na Koroško, 58/2011, str. 272–276.
 - Levičniki v Železnikih, 59/2012, str. 254–261.
 - Miznikarjevi v Martinj Vrh, 52/2005, str. 235–246.
- Zupanič Slavec Zvonka.** Valentina (Grošelj) Kobe (1905–1998), poljanska zdravnica, 57/2010, str. 311–314.
- Žakelj Vesna, Bajželj Špela, Mrežar Manca, Radić Arijana, Mravlja Mojca.** Darwinovo leto 2009 z dijaki Gimnazije Škofja Loka, 56/2009, str. 274–283.
- Žbogar Katka.** Rokodelski center domače in umetnostne obrti v Škofji Loki, 59/2012, str. 304–307.
- Živčič Mladen, Cencić Ina, Košir Matevž.** Potres 26. marca 1511 in njegove posledice na naših tleh, 58/2011, str. 169–181.

3. STVARNO KAZALO PRISPEVKOV PO STROKAH

02 Bibliotekarstvo

Eržen Matjaž. 150 let delovanja javne splošne knjižnice v Škofji Loki, 59/2012, str. 315-318.

Južnič Stanislav. Humanistične in jezuitske knjige Selčana Filipa Terpina, 54/2007, str. 57-78.

Lebar Marija, Potokar Robert. O gradnji knjižnice na Škofjeloškem, 53/2006, str. 269-279.

Lebar Marija. Praznovali smo 50 let javnega zavoda - Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka, 55/2008, str. 336-343.

061 Organizacije in druge oblike sodelovanja

Berčič Branko, Kobal Svetko. Ob 70-letnici Muzejskega društva Škofja Loka, 54/2007, str. 13-14.

Ferle Maja, Janežič Zala. Izlet Muzejskega društva Škofja Loka - Po Trubarjevih mladostnih krajih, 55/2008, str. 405-406.

Ferle Mojca, Florjančič Alojzij Pavel, Igličar Aleksander. Blaznikovi večeri v letu 2013, 60/2013, str. 392-395.

Ferle Mojca. Izlet Muzejskega društva Škofja Loka v München in Freising, 59/2012, str. 383-385.

Florjančič Alojzij Pavel. 150 let prve Prešernove proslave na Slovenskem, 60/2013, str. 333-334.

Igličar Aleksander. Blaznikovi večeri in drugi pomembni dogodki v letu 2011, 58/2011, str. 345-354.

- Blaznikovi večeri in drugi pomembni dogodki v letu 2012, 59/2012, str. 371-379.
- Blaznikovi večeri v letu 2010, 57/2010, str. 345-352.
- Blaznikovi večeri, 56/2009, str. 398-403.
- Dogodki ob 70-letnici Muzejskega društva Škofja Loka, 54/2007, str. 24-26.
- Društveni izlet v Idrijo, 56/2009, str. 407-408.

Janežič Helena. Društveni izlet h koreninam na

Južno Tirolsko, 57/2010, str. 356-358.

- Po poteh Jerneja iz Loke v Beneško Slovenijo in Posočje, 58/2011, str. 358-359.

Ješe Miha. Nagovor na slavnostni akademiji ob občinskem prazniku, 60/2013, str. 271-275.

Lunder Tomaž, Pavlovac Agata. 30 let Združenja umetnikov Škofja Loka, 56/2009, str. 349-356.

Metaj Matjaž. 60 let Filatelističnega društva Lovro Košir, 56/2009, str. 326-335.

Stanonik Jože. Sto let Planinskega društva Škofja Loka (1907-2007), 54/2007, str. 257-264.

Štukl Jože. Društveni izlet v Savinjsko dolino in na slovensko Koroško, 60/2013, str. 399-401.

Temelj Franc. Po poteh prednamcev na poti k sebi, 53/2006, str. 259-266.

Uredništvo. Občni zbor Muzejskega društva Škofja Loka, 52/2005, str. 323-327.

- Pravila Muzejskega društva Škofja Loka, 54/2007, str. 315-325.
- Pravilnik o delu častnega razsodišča, 54/2007, str. 327-328.
- Pravilnik o finančno-materialnem poslovanju Muzejskega društva Škofja Loka, 54/2007, str. 326-327.
- Slavnostna akademija ob 70-letnici Muzejskega društva Škofja Loka, 54/2007, str. 15-23.
- Zbor članov Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2007, 54/2007, str. 299-314.
- Zbor članov Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2008, 55/2008, str. 397-404.
- Zbor članov Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2009, 56/2009, str. 373-383.
- Zbor članov Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2010, 57/2010, str. 333-342.
- Zbor članov Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2011, 58/2011, str. 335-344.
- Zbor članov Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2012, 59/2012, str. 361-370.
- Zbor članov Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2013, 60/2013, str. 383-391.

Žbogar Katka. Rokodelski center domače in umetnostne obrti v Škofji Loki, 59/2012, str. 304-307.

069 Muzeji

Čirič Petra. Prirodoslovna zbirka Loškega muzeja v novi podobi, 55/2008, str. 373–376.

Kalan Mira. Obisk in pedagoška/andragoška dejavnost v Loškem muzeju Škofja Loka v obdobju 2004–2007, 54/2007, str. 273–276.

- Obiskovalci Loškega muzeja in muzejska pedagoška dejavnost v letu 2003, 51/2004, str. 279–287.
- Pedagoško/andragoška dejavnost v Loškem muzeju v letu 2010, 57/2010, str. 261–264.

Koželj Borjana. Prostovoljstvo v Loškem muzeju v povezavi z razstavo Moč pogledov – Portretno slikarstvo Ivana Groharja, 58/2011, str. 292–294.

Luževič Marjan. Muzejska zbirka o športu v Škofji Loki, 59/2012, str. 299–303.

Mlakar Jana, Soklič Boštjan, Šifrer Bulovec Mojca, Sterle Vurnik Barbara. Muzejska pričevanja naše kulturne preteklosti 1939–2009, 56/2009, str. 315–325.

Mlakar Jana, Štukl Jože, Ristič Biljana, Šifrer Bulovec Mojca. Znanje je luč, 60/2013, str. 321–324.

Mlakar Jana. »Kaj pa vi sploh delate?«, 57/2010, str. 241–242.

- »Taka je moja domovina. Pozdrav Iv. Grohar«, 59/2012, str. 293–296.

Primožič Tadeja. Loški muzej Škofja Loka v turistični ponudbi – med ponudbo in željami obiskovalcev, 51/2004, str. 289–298.

Sterle Vurnik Barbara. Galerija Ivana Groharja – most med preteklostjo in sedanjostjo, 51/2004, str. 299–301.

- Umetnostna zbirka kot razprta in fleksibilna časovna kapsula, 57/2010, str. 243–248.

Štefe Tomaž. Umetnikom in obiskovalcem prijazna galerija, 52/2005, str. 293–301.

08 Zborniki. Skupinska dela

Ferle Mojca, Janežič Helena. Digitalizacija Loških razgledov in njihova postavitev na

splet, 54/2007, str. 277–278.

- Loški razgledi na svetovnem spletu, 53/2006, str. 311.

Igličar Aleksander. Šestdeset let Loških razgledov, 60/2013, str. 7–8.

Ješe Miha. Ob jubileju loške enciklopedije, 60/2013, str. 5–6.

271/279 Krščanske cerkve in veroizpovedi

Florjančič Alojzij Pavel. Bratje kapucini v Škofji Loki 1706–2006, 53/2006, str. 81–83.

352/354 Ravni upravljanja. Lokalna, regionalna, centralna uprava

Bizovičar Milka. Občina Gorenja vas - Poljane v letu 2007, 54/2007, str. 227–230.

- Občina Gorenja vas - Poljane v letu 2008, 55/2008, str. 260–266.

Bizovičar Milka, Dolenc Tina. Občina Gorenja vas - Poljane v letu 2009, 56/2009, str. 239–246.

Bizovičar Milka. Občina Gorenja vas - Poljane v letu 2010, 57/2010, str. 201–207.

Dolenc Tina, Bizovičar Milka. Občina Gorenja vas - Poljane v letu 2011, 58/2011, str. 227–236.

Dolenc Tina. Občina Gorenja vas - Poljane v letu 2012, 59/2012, str. 189–196.

- Občina Gorenja vas - Poljane v letu 2013, 60/2013, str. 293–300.

Gabrijel Sabina. Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2001, 57/2010, str. 188–200.

- Priznanje Občine Škofja Loka za leto 2002, 58/2011, str. 218–226.

• Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2004, 60/2013, str. 285–291.

• Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2010, 57/2010, str. 181–187.

• Priznanje Občine Škofja Loka za leto 2011, 58/2011, str. 212–217.

• Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2013, 60/2013, str. 277–284.

Kocjančič Sabina. Priznanja Občine Škofja Loka za leto 1998, 54/2007, str. 216–226.

- Priznanja Občine Škofja Loka za leto 1999, 55/2008, str. 245–259.
- Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2000, 56/2009, str. 226–238.
- Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2007, 54/2007, str. 209–215.
- Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2008, 55/2008, str. 235–244.
- Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2009, 56/2009, str. 220–225.

Ravnihar Megušar Andreja. Občina Škofja Loka z izkušnjami v mednarodnem sodelovanju: 1. del, 55/2008, str. 217–234.

- Občina Škofja Loka z izkušnjami v mednarodnem sodelovanju: 2. del, 56/2009, str. 199–219.
- Občina Škofja Loka z izkušnjami v mednarodnem sodelovanju: 3. del, 57/2010, str. 167–180.
- Občina Škofja Loka z izkušnjami v mednarodnem sodelovanju: 4. del, 58/2011, str. 201–211.
- Občina Škofja Loka z izkušnjami v mednarodnem sodelovanju: 5. del, 59/2012, str. 169–173.

Tavčar Jernej. Občina Škofja Loka v luči reforme lokalne samouprave (1994–2008), 54/2007, str. 187–208.

- Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2003, 59/2012, str. 180–188.
- Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2012, 59/2012, str. 174–179.

37 Vzgoja in izobraževanje

Bajželj Špela, Mrežar Manca, Radić Arijana, Mravlja Mojca, Žakelj Vesna. Darwinovo leto 2009 z dijaki Gimnazije Škofja Loka, 56/2009, str. 274–283.

Bogataj Jože, Prevc Megušar Ana, Petek Ahačič Marjeta. Gimnazija Škofja Loka, 58/2011, str. 277–286.

Bogataj Jože. 60 let Gimnazije Škofja Loka, 57/2010, str. 223–240.

- Nadarjeni škofjeloški gimnazijci – udeleženci

olimpijad znanj, 59/2012, str. 280–292.

- Sodelovanje Gimnazije Škofja Loka s Himmelev Gymnasium z Danske, 60/2013, str. 303–313.

Čadež Saša, Strnad Kristina, Hafner Andreja, Kužel Doris, Proj Elizabeta. Šolska palača v Šolski ulici ima 80 let, 59/2012, str. 319–325.

Eržen Podlipnik Elizabeta. Državna meščanska šola dr. Ivana Tavčarja v Škofji Loki, 59/2012, str. 51–69.

Jezeršek Katja, Šubic Krpič Tilen, Prevodnik Mayland Mateja. Gimnazija Škofja Loka, MEPI in kraljica, 55/2008, str. 344–357.

Kalamar Andraž. Obnova šolstva v škofjeloškem okraju po drugi svetovni vojni, 52/2005, str. 71–89.

Kordež Milena, Virk Janez, Šter Janez. 30 let smučarskih oddelkov na gimnaziji v Škofji Loki, 53/2006, str. 139–158.

Petek Ahačič Marjeta. Rusijada – vseslovenski festival v Škofji Loki, 55/2008, str. 358–360.

Triler Marta. Dekliško šolstvo v Škofji Loki v drugi polovici 19. stoletja, 60/2013, str. 191–206.

Urbančič Svetlana. Jubilejno leto na Osnovni šoli Cvetka Golarja Škofja Loka, 60/2013, str. 314–320.

39 Etnologija

Demšar Vincencij. Pripovedka Strahu željan in pesem Pustna, 53/2006, str. 245–247.

Ferle Mojca. Izdelki so čisti, brez napak in lepo izdelani, 57/2010, str. 81–96.

Šifrer Bulovec Mojca. Jagode za oči, 55/2008, str. 322–323.

- Kajbetova gostilna v Zmincu pri Škofji Loki, 57/2010, str. 255–260.

Zupanc Ciril. Iz Gorenjske je prenesla znanje klekljanja na Koroško, 58/2011, str. 272–276.

5 Naravoslovne vede

Južnič Stanislav. Kapucinsko prirodoslovje v Škofji Loki, 56/2009, str. 34–72.

52 Astronomija. Astrofizika.

Raziskovanje vesolja. Geodezija

Florjančič Alojzij Pavel. Meteorit iz Javorij, 57/2010, str. 293–296.

55 Zemeljske znanosti.

Geološke znanosti

Cecić Ina, Košir Matevž, Živčič Mladen. Potres 26. marca 1511 in njegove posledice na naših tleh, 58/2011, str. 169–181.

Florjančič Alojzij Pavel. Petdeset let od odkritja urana v Žirovskem vrhu, 57/2010, str. 156–164.

Križnar Matija, Preisinger Davorin. Bakrova orudenja v Bodovelski grapi, 59/2012, str. 125–134.

Križnar Matija, Rakovec Vili. Spodnjetriasni fosili med Sveto Barbaro in Osolnikom, 60/2013, str. 223–230.

Križnar Matija. Rudišče Knapa – nekoč in danes, 56/2009, str. 155–162.

58 Botanika

Križnar Matija, Lorencon Robert. Karbonske rastline pod Lubnikom, 58/2011, str. 119–126.

Malovrh Lojze. Mala čudesa narave, 51/2004, str. 273–277.

- Mala čuda narave, 52/2005, str. 303–310.
- Mala čuda narave, 53/2006, str. 163–168.
- Mala čudesa narave – Ginko biloba – srebrna marelica, 54/2007, str. 255–256.

Novljan Marta. Gobe na območju Škofje Loke, 59/2012, str. 158–166.

59 Zoologija

Kofler Bojan. Biološke raziskave v Bohkovem breznu, 51/2004, str. 107–111.

- Kaplin jajčar (*Aphaobius kaplai*) – nov slovenski endemit, 59/2012, str. 135–140.
- Kozlički iz okolice Škofje Loke, Železnikov in Žirov, 52/2005, str. 91–111.
- Miroslavin brezokec ali nekaj o najdbi nove, redke vrste slepega hrošča *Anophthalmus*

mirosalvae, 54/2007, str. 168–170.

- Pirenejski govnač tudi v Sloveniji, 56/2009, str. 163–166.
- Podzemeljska favna hroščev v jami Brezen v Jelenjah, 60/2013, str. 231–236.
- Raziskave podzemeljske favne hroščev v jami Praprotno, 57/2010, str. 129–132.
- Rod krešičev v okolici Železnikov, Škofje Loke in Žirov, 55/2008, str. 152–160.
- Slugovo brezno na Puštalu in Miričin jajčar (*Aphaobius miricae*), 58/2011, str. 127–132.
- Soriška pretnerija, novoopisana podvrsta slepega jamskega mrharja iz Soriške planine in Ratitovca, 53/2006, str. 159–161.

Križnar Matija. Jamski medved z Jelovice, 57/2010, str. 123–128.

- Najdbe rogov pleistocenskih svizcev v Škofjeloškem in Polhograjskem hribovju, 55/2008, str. 13–20.

61 Medicinske znanosti

Košir Tone. Bolniški listi Okrajne bolniške blagajne v Škofji Loki, 53/2006, str. 113–123.

- Dobračevske padarske bukve, 60/2013, str. 143–160.
- Od ranocelnikov do šolanih zdravnikov v Selški dolini, 56/2009, str. 141–154.
- Od zdravstvenega okrožja do Zdravstvenega doma Škofja Loka, 59/2012, str. 71–80.
- Začetki organizirane zdravstvene službe na Poljanskem in Žirovskem, 57/2010, str. 66–80.

621 Splošno o strojništvu.

Jedrsko tehnika. Elektrotehnika.

Mehanska tehnologija nasploh

Gajić Irena. Elektrifikacija Škofje Loke v letih od 1894 do 1920, 59/2012, str. 33–50.

Južnič Stanislav. Znameniti fiziki – matematiki iz loške okolice v preteklosti (1. del), 58/2011, str. 47–58.

- Znameniti fiziki – matematiki iz loške okolice v preteklosti (2. del), 59/2012, str. 81–98.

622 Rudarstvo

Beričič Srečko. Idrijsko-loške rudarske korenine, 57/2010, str. 148–155.

Schmidt Goran. Rudnik nad Sorico, 57/2010, str. 110–122.

- Rudnik nad Sorico – dopolnilo, 59/2012, str. 251–253.

628.14 Oskrba z vodo. Priprava vode. Uporaba vode

Arhar Janez Pavel. Vodovod Trnje, 59/2012, str. 262–270.

63 Celotno kmetijstvo ter sorodne vede in tehnologije. Gozdarstvo. Kmetovanje

Baš Angelos. Agrarno gospodarstvo v katastrski občini Sora leta 1831/32, 54/2007, str. 95–108.

Kocjan Ačko Darja. »Rojstvo« tritikale in njen današnji gospodarski pomen, 59/2012, str. 150–157.

654 Telekomunikacije in službe obveščanja

Potočnik Marjan. Radio Sora je praznoval 30-letnico delovanja, 56/2009, str. 339–348.

656 Transportne in poštne usluge. Organizacija in kontrola prometa

Beričič Srečko. Filatelistične zabeleške (2007–2008), 55/2008, str. 370–372.

- Jubilej filatelističnega krožka na Osnovni šoli Škofja Loka – Mesto, 60/2013, str. 339–344.

67 Razne industrije, obrti in rokodelstva

Drakulič Igor. Matjaž Miklavč – Obrtnik leta 2009, 56/2009, str. 249–256.

- Zgodba o Odeji, 55/2008, str. 269–282.

Pegam Primož. Ustanavljanje Tehnice Železniki – ob 50-letnici, 57/2010, str. 211–220.

Ristič Biljana. Kratak pregled razvoja industrije

na Loškem, 59/2012, str. 215–228.

Šifrer Bulovec Mojca. Usnjarstvo na Loškem, 60/2013, str. 161–171.

Vraničar Marko. Vzpon in propad kriogenike v Škofji Loki, 58/2011, str. 247–259.

718 Pokopališča

Benedik Francka. Pokopališče v Rock Springsu, 52/2005, str. 151–187.

72 Arhitektura

Cerkovnik Gašper. O starih treh korih romarske cerkve v Crngrobu, 60/2013, str. 115–126.

Koman Dušan. Crngrobska cerkev v strokovni literaturi, 51/2004, str. 113–141.

Likar Darko. Nova odkritja na Loškem gradu ob prenovi starega vhoda, 55/2008, str. 61–76.

Mladenovič Ajda. Rdeče znamenje pri Crngrobu, 57/2010, str. 97–109.

Mlakar Jana. Plečnik na Loškem, 54/2007, str. 173–175.

Pediček Terseglav Damjana. Krajnikova hiša – edinstvena arhitekturna dediščina, 55/2008, str. 318–321.

Štukl France. Ostanki profane kmečke arhitekture med gotiko in barokom na Škofjeloškem, 55/2008, str. 46–60.

Štukl Jože. Temeljni kamen baročne cerkve sv. Martina v Poljanah nad Škofjo Loko, 58/2011, str. 31–46.

73 Likovna umetnost (kiparstvo in umetna obrt)

Bogovič Ivan. O celoviti prezentaciji likovnih prvin v cerkvi sv. Petra v Bodovljah, 55/2008, str. 308–317.

Globočnik Damir. Spomenika padlim v 1. svetovni vojni v Škofji Loki in Stari Loki, 59/2012, str. 111–124.

Igličar Aleksander, Toplak Pavel. Restavriranje oltarjev v cerkvi sv. Miklavža na Godešiču, 56/2009, str. 293–300.

Klančar Kavčič Anita, Konservatorsko-restavratorski posegi na stenskih poslikavah v cerkvi sv. Miklavža na Godešiču, 55/2008, str. 299–307.

Zupanc Ciril. 150-letnica votivnih kapel v Selški dolini, 57/2010, str. 279–286.

74 Risanje. Oblikovanje. Uporabna umetnost

Drakulič Igor. »Oblikovalec mora v sebi gojiti otroka, ki se igra«, 58/2011, str. 260–266.

75 Slikarstvo

Demšar Vincencij. Langusova slika sv. Jakoba nikoli na glavnem oltarju, 60/2013, str. 127–142.

Florjanc Ivan. Riba Faronika na freskah sv. Krištofa, 58/2011, str. 182–198.

Globočnik Damir. Zimski pejsaži in tihožitja, 56/2009, str. 127–140.

Jurman Urška. Razstava risb Iveta Šubica, 56/2009, str. 311–314.

Kermavnar Simona. K freskantskemu ciklu v podružnični cerkvi sv. Andreja na Gostecah, 54/2007, str. 79–94.

Lampič Primož. Ameriški fotorealizem in zgodnje Berkovo slikarstvo, 58/2011, str. 92–118.

Mlakar Jana. Moč pogledov – Portretno slikarstvo Ivana Groharja, 58/2011, str. 287–291.

- Razstava slik akademskega slikarja Franceta Slane, 60/2013, str. 325–327.

Soklič Boštjan. Razstava Pavla Florjančiča ob umetnikovi 60. letnici, 54/2007, str. 270–272.

- Razstava Stati inu obstati v Galeriji Ivana Groharja, 55/2008, str. 205–211.

Vraničar Marko. Ivan Grohar v Londonu, 56/2009, str. 301–310.

- Zgodba o »izgubljeni sliki«, 55/2008, str. 361–367.
- Zgodba o Groharju še zadnjič, 59/2012, str. 277–279.

Zadnikar Marijan. Veduta Škofje Loke v Freisingu, 53/2006, str. 201–203.

77 Fotografija

Bernik Tatjana. Podobe spomina arhitekta Toneta Mlakarja, 60/2013, str. 328–330.

Pokorn ml. Peter. Lumen 2012, 60/2013, str. 331–332.

Pokorn Peter. Lumen 2007 – največji fotografski dogodek v Loki in Sloveniji, 55/2008, str. 368–369.

78 Glasba

Drofenik Leja, Štibelj Klemen. Pihalni orkester Alples Železniki, 52/2005, str. 259–291.

Igličar Aleksander. 60 let ansambla Jaz pa ti, 56/2009, str. 336–338.

Kokalj Marjan. Predavanje Toneta Potočnika in koncert koralnega zbora Akademije za glasbo v okviru Potujoče razstave Škofjeloški pasijon, 53/2006, str. 223–224.

Nograšek Milena. Živeti z glasbo, 53/2006, str. 231–233.

79 Razvedrilo. Zabava. Igre. Šport

Bernik Borut, Nastran Žiga, Novak Diana, Paulus Tomaž. Skavtstvo, oblika javnega življenja, 54/2007, str. 138–153.

Drakulič Igor. Tek štirih mostov je »začaral« udeležence in prebivalce Škofje Loke, 59/2012, str. 326–329.

Križnar Ivan. Nogomet v Škofji Loki, 54/2007, str. 154–167.

- Odbojka, 51/2004, str. 353–374.

Murn Aleš. 100 let športa v Občini Škofja Loka, 53/2006, str. 251–257.

792 Gledališče. Gledališke predstave

Bertoncel Mojca. Sto let gledališke dejavnosti v Retečah, 55/2008, str. 324–335.

Bohinc Romana. Projekt Škofjeloški pasijon 2009 – management žive dediščine, 56/2009, str. 267–273.

Črtalič Marko. Stane Sever – 40 let nagrad, 57/2010, str. 269–272.

Florjančič Alojzij Pavel. Škofjeloški pasijon, živa mojstrovina državnega pomena, njegov položaj v Evropi in svetu, 59/2012, str. 308–314.

Hafner Matjaž. »Kušnu« bi jih človek, vrle Škofjeločane!, 60/2013, str. 335–338.

Kokalj Marjan. Pol leta kasneje, 53/2006, str. 225.

Primožič Tadeja. Potujoča razstava Škofjeloški pasijon, 53/2006, str. 219–222.

- Projekt Škofjeloški pasijon 2006, 53/2006, str. 213–217.

80 Splošna vprašanja, ki se nanašajo na jezikoslovje in književnost.

Filologija

Torkar Silvo. Ime Dražgoše kot slovenski jezikovni in kulturni spomenik, 58/2011, str. 269–271.

821.134.2(82) Argentinska književnost

Florjančič Agneza. Martin Fierro v slovenščini, 51/2004, str. 303–306.

821.163.6.09 Slovenska književnost.

Literarne kritike. Literarne študije

Stanonik Marija. Kaj je poljanskega v jeziki poljanskih avtoric (1. del), 59/2012, str. 199–212.

- Kaj je poljanskega v jeziki poljanskih avtoric (2. del), 60/2013, str. 239–267.

821.163.6-1 Slovenska poezija

Rant Andrej. Domovina, 53/2006, str. 41.

- Godeški zvon, 53/2006, str. 11.
- Pesmi, 56/2009, str. 259–264.

821.163.6-3 Slovenska proza

Veider Janez. Umorjeni škof: povest iz loške zgodovine, prvi del, 53/2006, str. 171–198.

- Umorjeni škof, drugi del, 54/2007, str. 233–252.

88.3–94 Spomini

Mlakar Tone. Spomini na Žiri, 58/2011, str. 239–244.

903/904(497.12) Prazgodovina.

Kulturni ostanki zgodovinskih dob (Slovenija)

Štukl Jože. Devocionalije iz okolice župnijske cerkve v Stari Loki, 60/2013, str. 99–113.

- Nova poznoantična najdba s Puštala nad Trnjem, 52/2005, str. 23–37.

- O srednjeveških puščičnih osteh z ledine V Griču pri Suhem Dolu nad Lučinami, 54/2007, str. 37–47.

- Poznoantično nomadsko ogledalo z ušescem tipa Čmi-Brigetio s Puštala nad Trnjem, 57/2010, str. 13–18.

- Rimske fibule na Loškem, 55/2008, str. 21–31.

Turk Matija. Paleolitik z ledine V Griču pri Suhem Dolu nad Lučinami, 54/2007, str. 29–35.

908 Domoznanstvo

Berčič Branko. Freisinški medved, 52/2005, str. 17–21.

- Loka je pravi biser, 54/2007, str. 179–184.

Cafuta Darko. Lokacija gradu »Bosisen« in plitvine na reki Sori, imenovane »Stresoubrod«, 58/2011, str. 13–30.

Demšar Vincencij. Farji Potok / Potok/, Kocjanova domačija in njeni nasledniki, 52/2005, str. 247–257.

Ferle Mojca. Jakoba Alešovca pot na Blegoš, 54/2007, str. 109–116.

Florjančič Alojzij Pavel. Trubarjevo leto 2008 in Ločani, 55/2008, str. 191–204.

Granda Stane. Več kot tisoč let, 52/2005, str. 315–318.

Hafner Dolenc Mateja. Od Sokolskega doma 1922 do Sokolskega doma 2009, 56/2009, str. 284–292.

Igličar Aleksander. Praznovanje tisočletnice Godešiča, 53/2006, str. 53–58.

- Predstavitev knjige Kulturna dejavnost na Godešiču v 20. stoletju, 53/2006, str. 249–250.
- Prireditve ob tisočletnici Godešiča, 53/2006, str. 59–77.

Janežič Helena. Knjižne novosti Muzejskega društva Škofja Loka, 60/2013, str. 396–398.

- Novosti v zbirki Doneski, 56/2009, str. 404–406.
- Novosti v zbirki Doneski, 57/2010, str. 353–355.
- Novosti v zbirkah Doneski in Vodniki, 58/2011, str. 355–357.
- Novosti v zbirki Doneski, 59/2012, str. 380–382.
- Tavčarjev in moj Karlovec, 60/2013, str. 173–190.

Južnič Stanislav. Kapucinsko prirodoslovje v Škofji Loki, 56/2009, str. 34–72.

Kavčič Ivica. Petsto dvajset let vezi med Idrijo in Škofjo Loko, 57/2010, str. 135–147.

Kejžar Ivan. Sorica, njene vode in življenje ob njih, 51/2004, str. 155–205.

- Stoletnica gasilstva v Sorici, 53/2006, str. 125–137.

Košir Tone. Bolniški listi Okrajne bolniške blagajne v Škofji Loki, 53/2006, str. 113–123.

- Dobračevske padarske bukve, 60/2013, str. 143–160.
- Od ranocelnikov do šolanih zdravnikov v Selški dolini, 56/2009, str. 141–154.
- Od zdravstvenega okrožja do Zdravstvenega doma Škofja Loka, 59/2012, str. 71–80.
- Začetki organizirane zdravstvene službe na Poljanskem in Žirovskem, 57/2010, str. 66–80.

Košmelj Vida. Jožef in Pavla Grošelj v zapiskih dr. Rudolfa Andrejke, 59/2012, str. 243–250.

Križnar Tomaž. Wildenlack/Divja Loka, 54/2007, str. 48–56.

Lebar Marija. Izšlo je v letu 2007, 54/2007, str. 331–334.

Loški muzej. Dnevi evropske kulturne dediščine v Škofji Loki, 53/2006, str. 205–212.

Miklavčič Ana Marija. Izšlo je v letu 2010, 57/2010, str. 361–368.

- Izšlo je v letu 2013, 60/2013, str. 405–408.

Mravljia Mija. Godešič skozi tisočletje 1006–2006, 53/2006, str. 47–52.

Naglič Miha. V Rapallu izgubljeno freisinško oze-

mlje, 57/2010, str. 273–278.

Nograšek Milena. Poročilo o ediciji: Marijan Gabrijelčič 1940–1998, 55/2008, str. 414–416.

Pipp Peter. Obisk iz Amerike, 60/2013, str. 345–349.

Podnar Franc. Kronika občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas - Poljane, 54/2007, str. 335–349.

- Kronika občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas - Poljane, 55/2008, str. 417–432.
- Kronika občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas - Poljane, 56/2009, str. 416–431.
- Kronika občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas - Poljane, 57/2010, str. 369–382.
- Kronika občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas - Poljane, 58/2011, str. 368–380.
- Kronika občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas - Poljane, 59/2012, str. 393–405.
- Kronika občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas - Poljane, 60/2013, str. 409–421.
- Prispevek h kroniki občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas - Poljane, 51/2004, str. 335–350.
- Prispevek h kroniki občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas - Poljane, 52/2005, str. 329–339.
- Prispevek h kroniki občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas - Poljane, 53/2006, str. 295–309.

Šega Judita. Godešič v preteklosti in sedanjosti, 53/2006, str. 13–40.

- Protestantizem na Loškem, 55/2008, str. 212–214.
- Špital – hiša na robu družbe, 57/2010, str. 265–268.

Šifrer Bulovec Mojca. Dražgoše pred 2. svetovno vojno, 54/2007, str. 117–126.

Štukl France. Hišni lastniki v Škofji Loki in predmestjih sredi 18. stoletja, 57/2010, str. 19–48.

- Loško mestno obzidje, 51/2004, str. 97–105.

Štukl Jože. Inventarni popisi z Loškega gradu z začetka 14. stoletja, 59/2012, str. 13–32.

Taler Snežna. Izšlo je v letu 2008, 55/2008, str. 409–413.

- Izšlo je v letu 2009, 56/2009, str. 411–415.
- Izšlo je v letu 2011, 58/2011, str. 363–367.
- Izšlo je v letu 2012, 59/2012, str. 389–392.

929 Biografske in sorodne študije

ABRAHAM; Berčič Branko. Abraham iz Freisinga – vemo, kdo je bil?, 51/2004, str. 45–64.

ABRAHAM; Berčič Branko. Enigma Abraham iz Freisinga, 52/2005, str. 227–230.

ALBREHT JOŽE; Demšar Vincencij. Jože Albreht (1930–2013), 60/2013, str. 373–374.

ARNEJŠEK MILENKO; Florjančič Alojzij Pavel. Milenko Arnejšek (1948–2009), 56/2009, str. 367–369.

AVGUŠTIN CENE; Globočnik Damir. Dr. Cene Avguštin (2. 1. 1923–30. 3. 2010), 57/2010, str. 315–318.

AŽBE ANTON; Komelj Milček. Anton Ažbe v aleji znamenitih Škofjeločanov, 52/2005, str. 311–314.

BERČIČ BRANKO; Janežič Helena, Urbanija Jože. Dr. Branko Berčič, 60/2013, str. 365–369.

BERČIČ BRANKO; Janežič Helena. Prof. dr. Branko Berčič odlikovan z zlatim redom za zasluge, 57/2010, str. 343–344.

BERČIČ BRANKO; Jesenovec Stanislav. Dr. Branko Berčič – osemdesetletnik, 54/2007, str. 279–288.

BERNIK JOŽE; Karlin Blaž. Dr. Jože Bernik (1924–2011), 58/2011, str. 301–304.

BLAZNIK ZORA; Iglčar Aleksander. Zora Blaznik (1912–2011), 58/2011, str. 305–307.

BOGATAJ JERNEJ; Dolenc Janez, Hvalica Katja. Profesor Jernej Bogataj (1920–2008), 55/2008, str. 393–394.

BOHANEC FRANČEK; Stanonik Marija. Dvema slavistoma z ozemlja loškega gospostva v spomin, 57/2010, str. 324–329.

BRAČKO MARIJA; Košir Tone. Živel in delal so

med nami: dr. Marija Bračko, 51/2004, str. 317–319.

BRANISELJ FRANC; Florjančič Alojzij Pavel. Braniselj Franc (1917–2009), 56/2009, str. 362–366.

CEVC EMILIJAN; Florjančič Alojzij Pavel. Slovo Emilijana Cevca in Marijana Zadnikarja od Loke, 53/2006, str. 293–294.

CIGLIČ ZVONIMIR; Nograšek Milena. Zvonimir Ciglič – biti ustvarjalec, 53/2006, str. 235–237.

DEBELJAK JANEZ - JANČE; Kaluža Ludvik. Janez Debeljak - Janče (1931–2011), 58/2011, str. 308–318.

DEBELJAK TINE; Janežič Helena. Blaznikov večer, posvečen loškemu rojaku dr. Tinetu Debeljaku, 56/2009, str. 384–397.

- Simčič Zorko. Meditacija ob postavitvi spomenika dr. Tinetu Debeljaku, 60/2013, str. 356–364.

DOLENC JANEZ; Ferle Mojca. Prof. Janez Dolenc, Murkov nagrajenec za leto 2011 za življenjsko delo, 58/2011, str. 297–298.

- Stanonik Marija. 80 let Janeza Dolenca, 53/2006, str. 287–289.

DOLINAR LUKA; Križnar Franc. Luka Dolinar (1794–1863), 60/2013, str. 207–222.

DON KOSTO; Križnar Franc. Župnik in glasbenik Don Kosto (Jer/nej/ko) Sel/j/ak, 51/2004, str. 207–248.

ERŽEN JANEZ; Črtalič Marko. Janez Eržen (1939–2012), 59/2012, str. 355–356.

FEINIG ANTON; Bajželj Borut, Florjančič Alojzij Pavel. Dr. Anton Feinig, 54/2007, str. 294–296.

FINŽGAR FRAN SALEŠKI; Jenko Podhomski France. Finžgar – župnik in književnik v Sori, 55/2008, str. 293–298.

FOJKAR SLAVKO; Štukl France. Slavko Fojkar (1920–2011), 58/2011, str. 319–320.

GERJOL ADOLF; Košir Tone. Živel in delal so med nami: dr. Adolf Gerjol, 51/2004, str. 319–320.

- GROHAR IVAN; Loški muzej.** Ivan Grohar – poet slovenskega impresionizma, 53/2006, str. 227–229.
- HAFNER ANTON; Svoljšak Petra.** Ob spomeniku Antonu Hafnerju, 53/2006, str. 43–46.
- HAFNER JANEZ; Globočnik Damir.** Janez Hafner (1950–2012), 59/2012, str. 349–354.
- HOMAN ALOJZIJ; Košir Tone.** Dr. Alojzij Homan (1863–1922), 55/2008, str. 121–137.
- HUBAD IVAN; Košir Tone.** Loški zdravnik dr. Ivan Hubad (1875–1958), 54/2007, str. 127–137.
- JAN RADO; Naglič Miha.** Rado Jan (1925–2008), 55/2008, str. 390–392.
- JESENKO FRAN; Jamnik Polona.** Življenjska pot dr. Frana Jesenka, 59/2012, str. 143–149.
- JESENKO JANEZ; Bratec Mrvar Rožle, De Brea Šubic Sely, Kladnik Drago.** Janez Jesenko – geografski domoljub iz Poljanske doline, 55/2008, str. 98–120.
- KALAN ANDREJ; Florjančič Alojzij Pavel.** Prelat Andrej Kalan (1858–1933), 55/2008, str. 377–378.
- KARBONARIJ DE WIESENEG; Markič Janez.** Dr. Gregorij Karbonarij (Voglar, Oglar) de Wiesenegg, 52/2005, str. 39–46.
- KAVČIČ NIKO; Naglič Miha.** Niko Kavčič (1915–2011), 58/2011, str. 321–324.
- KLOBOVS JANEZ; Štukl France.** Janez Klobovs in Klobovsova ulica, 53/2006, str. 89–91.
- KOBAL CVETKO - FLORJAN; Kranjec Marko, Igličar Aleksander.** Cvetko Kobal - Florjan (15. 12. 1921–4. 2. 2010), 57/2010, str. 319–323.
- **Jesenovec Stanislav.** Sveto Kobal – petinsedemdesetletnik, 53/2006, str. 281–286.
- KOBE VALENTINA; Zupanič Slavec Zvonka.** Valentina (Grošelj) Kobe (1905–1998), poljanska zdravnica, 57/2010, str. 311–314.
- KOMAR MILAN; Simčič Zorko.** Življenje polno smisla: ob tretji obletnici smrti Milana Komarja, 55/2008, str. 77–97.
- KOŠIR LOVRENC; Uredništvo.** 200. obletnica rojstva in 125-letnica smrti pobudnika poštne znamke Lovrenca Koširja, 51/2004, str. 11–41.
- KRALJ ANGEL; Florjančič Alojzij Pavel.** Angel Kralj, OFM Cap. (1931–2013), 60/2013, str. 370–372.
- KREK GREGOR; Dolenc Janez.** Dr. Gregor Krek kot predstojnik slovanskega inštituta na graški univerzi, nazadnje dvorni svetnik, 51/2004, str. 143–154.
- KREK GREOR; Dolenc Janez.** Proslava in odkritje spomenika ob stoletnici smrti dr. Gregorja Kreka (1840–1905), 52/2005, str. 319–322.
- KRMELJ MAKŠ - MATIJA; De Brea - Šubic Sely, Križnar Ivan.** Maks Krmelj - Matija (1910–2004), 51/2004, str. 323–327.
- KRVINA ZDRAVKO; Ješe Miha.** Zdravko Krvina (1937–2013), 60/2013, str. 375–376.
- LOGONDER TONE; Florjančič Alojzij Pavel.** Hommage à Tone Logonder, 59/2012, str. 345–348.
- **Štukl France.** Iz mojega prijateljstva s Tonetom Logondrom, 60/2013, str. 350–355.
- LOVŠIN UROŠ; Kokalj Denis.** Uroš Lovšin (1957–2007), 54/2007, str. 292–293.
- MALOVRH LOJZE; Miklavčič Milena.** Lojze Malovrh – osemdesetletnik, 53/2006, str. 291–292.
- MAURER NEŽA; Črtalič Marko.** »Na tvojo kožo pišem svoje verze« (Neža Maurer), 55/2008, str. 285–290.
- MAURER NEŽA; Dolinar Danijela.** »Z menoj potuje ljubezen«: ob 80-letnici Neže Maurer, 57/2010, str. 297–301.
- MIHELIČ ANTON; Lebar Danijela.** Slikar Anton Mihelič, 55/2008, str. 138–151.
- MIHELIČ FRANCE; Sterle Vurnik Barbara.** Ob stoletnici rojstva Franceta Miheliča (1907–1998), 54/2007, str. 265–266.
- MIKLAVC JURE; Drakulič Igor.** »Oblikovalec mora v sebi gojiti otroka, ki se igra«, 58/2011, str. 260–266.
- MLAKAR TONE; Florjančič Alojzij Pavel.**

- Arhitekt Tone Mlakar, devetdesetletnik, 58/2011, str. 299–300.
- MLEJNIK MILOŠ; Pipp Peter.** Miloš Mlejn (1921–2012), 59/2012, str. 357–358.
- MOHORIČ VINKO; Demšar Vincencij.** Vinko Mohorič (1937–2011), 58/2011, str. 325–326.
- NOVINC FRANC; Sterle Vurnik Barbara.** Let nad ajdovimi polji: ob 70-letnici slikarja Franca Novinca, 55/2008, str. 379–383.
- OGOREVC JENKO KLARA; Sterle Vurnik Barbara.** Klara Ogorevc Jenko (1969–2004), 51/2004, str. 333–334.
- OMAN IVAN; Pesek Rosvita.** Ivan Oman, kmet iz Zminca, 56/2009, str. 357–361.
- PEČAR STANE; Podnar Franc.** Jubilant Stane Pečar, 55/2008, str. 387–389.
- PIRC VALENTIN; Bogataj Tine.** Valentin Pirc (1915–2004) v spomin, 51/2004, str. 329–331.
- PLEČNIK JOŽE; Prelovšek Damjan.** Pred petdesetimi leti se je poslovil arhitekt Jože Plečnik, 54/2007, str. 176–178.
- POLNEC ANTON; Polenec Natalija.** Moj ata, dr. Anton Polenec, 57/2010, str. 303–305.
- POLENC POLDE; Križnar Franc.** Sarajevska epoha slovenskega tenorista Poldeta Polenca (1912–1974) je bila v letih 1954–1962 njegov solistični vrhunec, 52/2005, str. 189–224.
- POLENC POLDE; Križnar Franc.** Sarajevska epoha slovenskega tenorista Poldeta Polenca (1912–1974) je bila v letih 1954–1962 njegov solistični vrhunec: prispevek za bio - in bibliografijo, 53/2006, str. 239–244.
- **Štukl France.** Spomini na Poldeta Polenca, 59/2012, str. 341–344.
- POTOČNIK KALAN DRAGUŠKA; Križnar Štefka.** Draguška Kalan, roj. Potočnik (1912–2007), 54/2007, str. 289–291.
- POTOKAR ROBERT; Mlakar Jana.** Arhitekt Robert Potokar, 59/2012, str. 297–298.
- RAMOVŠ JANEZ; Naglič Miha.** Janez Ramovš dobil Jenkovo nagrado 2012, 59/2012, str. 336–338.
- RAMOVŠ ANTON; Florjančič Alojzij Pavel.** Prof. dr. Anton Ramovš (1924–2011), 58/2011, str. 327–328.
- RANT FRANC; Igljčar Aleksander.** Franc Rant (9. 10. 1910–17. 1. 1996), 57/2010, str. 306–310.
- RANT JOŽE; Košir Tone, Rant Andrej.** Dr. Jože Rant (1896–1972), 58/2011, str. 76–91.
- RESNIK JANEZ; Košir Tone.** Živel in delal so med nami: dr. Janez Resnik, 51/2004, str. 320–321.
- SELJAK JERNEJKO; Križnar Franc.** Župnik in glasbenik Don Kosto (Jer/nej/ko) Sel/j/ak, 51/2004, str. 207–248.
- STANONIK MARIJA; Ferle Mojca.** Ddr. Marija Stanonik – Štrekljeva nagrajenka za leto 2012, 59/2012, str. 333–335.
- STRAHL EDVARD; Štukl France.** Umetnostnozgodovinska zbirka Edvarda in Karla Strahla, 56/2009, str. 110–126.
- STRAHL KARL; Štukl France.** Umetnostnozgodovinska zbirka Edvarda in Karla Strahla, 56/2009, str. 110–126.
- STREL BORIS; Hafner Matjaž.** Boris Strel (20. 10. 1959–28. 3. 2013), 60/2013, str. 377–380.
- ŠELHAUS EDI; Sterle Vurnik Barbara.** Edi Šelhaus – čuteči kronist našega časa in prostora, 54/2007, str. 267–269.
- ŠELHAUS JULIJANA; Vončina Dejan.** Fotografinja Julijana Šelhaus (1892–1975), 59/2012, str. 99–110.
- ŠIFRER JOŽE; Stanonik Marija.** Dvema slavistoma z ozemlja loškega gospostva v spomin, 57/2010, str. 324–329.
- ŠIFRER MILAN; Natek Karel.** 80 let Milana Šifrerja, 55/2008, str. 384–386.
- ŠTUKL FRANCE; Šega Judita.** Dr. France Štukl – dobitnik Aškerčeve nagrade za življenjsko delo za leto 2012, 59/2012, str. 330–332.
- ŠTUKL JOŽE; Uredništvo.** Jože Štukl, nagrajenec Slovenskega arheološkega društva, 53/2006, str. 267.

TAVČAR FRANJA; Ferle Mojca. Od Špickramarjeve Francke do častne dvorne dame in visoške gospe: Franja Tavčar (1868–1938), 58/2011, str. 59–75.

TRUBAR PRIMOŽ; Benedik Metod. Primož Trubar – smoter njegovega življenja, 55/2008, str. 163–172.

UŠENIČNIK ALEŠ; Gantar Kajetan. Poljanski rojak Aleš Ušeničnik – ne le filozof, ampak tudi pesnik, 56/2009, str. 186–196.

UŠENIČNIK ALEŠ; Granda Stane. Osnovne značilnosti časa življenja in dela Aleša Ušeničnika, 56/2009, str. 169–176.

UŠENIČNIK ALEŠ; Juhant Janez. Narod in kultura – Aleš Ušeničnik (1868–1952), 56/2009, str. 177–185.

VEIDER JANEZ; Florjančič Ana. Dr. Janez Veider – duhovnik in ljubitelj umetnosti, 53/2006, str. 93–112.

ZADNIK ZVEZDANA; Florjančič Ana. Zvezdana Zadnik (1919–2011), 58/2011, str. 329–331.

ZADNIKAR MARIJAN; Florjančič Alojzij Pavel. Slovo Emilijana Cevca in Marijana Zadnikarja od Loke, 53/2006, str. 293–294.

ZAJEC ALFONZ; Košir Tone. Alfonz Zajec – utrinki ob njegovi 80-letnici, 59/2012, str. 339–340.

ZAKRAJŠČEK KARL; Košir Tone. Dr. Karl Zakrajšček (1865–1942), zdravnik v Škofji Loki, 52/2005, str. 231–233.

929.5 Genealogija

Šilc Jurij. Rodbina Stanonik na loškem ozemlju do konca 19. stoletja (1. del.), 55/2008, str. 32–45.

- Rodbina Stanonik na loškem ozemlju do konca 19. stoletja (2. del), 56/2009, str. 89–109.
- Rodbina Stanonik na loškem ozemlju do konca 19. stoletja (3. del), 57/2010, str. 49–65.

Zupanc Ciril. Levičniki v Železnikih, 59/2012, str. 254–261.

- Miznikarjevi v Martinj Vrh, 52/2005, str. 235–246.

930.25 Arhivistika. Arhivi

Bizjak Matjaž. 1. del – Obračuni gospostva Škofja Loka 1396–1399. Obračuni gospostev Škofja Loka in Klevevž 1395–1401, 52/2005, str. 11–28.

- 2. del – Obračuni gospostev Škofja Loka 1399–1401 in Klevevž 1395–1400, 53/2006, str. 317–368.

- 3. del – Obračuni gospostva Škofja Loka 1437–1439, 54/2007, str. 353–380.

- 4. del – Obračuni gospostva Škofja Loka 1439–1442, 55/2008, str. 435–458.

- 5. del – Obračuni gospostva Škofja Loka 1441–1478, 56/2009, str. 435–462.

- Poročilo z mednarodnega simpozija ob 200-letnici sekularizacije freisinške in briksen-ske škofijske posesti na Slovenskem, 51/2004, str. 259–263.

- Srednjeveški obračuni freisinške škofije 6. del – Obračuni gospostva Škofja Loka 1477–1487, 57/2010, str. 385–412.

- Srednjeveški obračuni freisinške škofije 7. del – Obračuni gospostva Škofja Loka 1486–1491 in Klevevž 1486–1487, 59/2012, str. 409–442.

Golec Boris, Šega Judita. Münchenska zakladna najdba – škofjeloški slovenski razglas iz leta 1590, 55/2008, str. 173–190.

Golec Boris. Slovensko uradno besedilo iz druge polovice 17. stoletja, 56/2009, str. 13–33.

Hafner Matjaž. Resnica o münchenskih in freisinških arhivih, 59/2012, str. 271–276.

Mugerli Marko. Testament Korbinijana Fürnpfeila pl. Pfeilhaimba, 51/2004, str. 79–86.

94 (497.12) Zgodovina Slovencev

Blaznik Leskovar Marija, Šega Judita, Štukl France. Dnevnik dr. Pavleta Blaznika iz leta 1941, 60/2013, str. 17–61.

Demšar Alojz, Leben - Seljak Petra. Hiše na Lučinskem med letoma 1291 in 1785, 58/2011, str. 383–421.

- Golob France.** Bratje Rupert, Filip in Henrik (III.), renski palatinski grofi, freisinški škofi in loški cerkveni gospodarji, 51/2004, str. 65–78.
- Gotovina Vesna, Starman Alenka.** Milijon 289 tisoč 369 za samostojno Slovenijo, 58/2011, str. 295–296.
- Južnič Stanislav.** Loška študenta sta prva javno zagovarjala Kopernikov nauk v Ljubljani, 52/2005, str. 47–69.
- Košir Matevž.** »Castrum grande quidem Lagk diruit undique totum«: O potresu leta 1511, beneški vojni, kmečkem uporu in obnovi, 58/2011, str. 135–168.
- Preinfalk Miha.** Puštalski baroni Wolkenspergi - danes in nikoli več, 59/2012, str. 231–242.
- Šilc Jurij.** Plemiči iz Sore – spanheimski ministeri- ali ob jugovzhodni meji loškega gospostva, 60/2013, str. 79–97.
- Štih Peter.** O prvih prejemnikih kraljeve zemlje na Kranjskem, 60/2013, str. 65–77.
- Štukl France.** Stari grad – Wildenlack, 53/2006, str. 85–87.
- Štukl Jože.** Kaj jemlješ ti orožje sin?, 57/2010, str. 249–254.
- Loški grad skozi stoletja, 56/2009, str. 73–88.

94 (497.12) »1941/1945« 2. svetovna vojna v Sloveniji

- Deželak Barič Vida.** Križnar Ivan: Škofjeloško okrožje v narodnoosvobodilnem boju 1941–1945, 51/2004, str. 265–272.
- Gortnar Tone.** Skozi nemške zapore in taborišče, 52/2005, str. 113–149.
- Jan Ivan.** Marijan Masterl o Cankarjevem bataljonu in moja spoznanja o tem, 51/2004, str. 307–316.
- Pečar Stane.** Niti najhujši nemški teror ni upognil upornih Ločanov, 51/2004, str. 249–256.
- Vraničar Marko.** Partizansko pokopališče v Lipici, 57/2010, str. 287–292.

Avtorji prispevkov

Milena Alič	doc. dr. poslovedenja in organizacije, dipl. inž. matematike ter univ. dipl. inž. računalništva in informatike, prokuristka v ALZIT, d.o.o.
Jože Bogataj	prof. angleščine in slovenščine, ravnatelj Gimnazije Škofja Loka
Nataša Budna Kodrič	univ. dipl. zgodovinarica, arhivska svetovalka, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki
Martin Cregeen	prevajalec za angleščino, Kranj
Alojz Demšar	dr. kemijskih znanosti, redni profesor za področje anorganske kemije, Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo Univerze v Ljubljani
Elizabeta Eržen Podlipnik	univ. dipl. zgodovinarica, arhivistka, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota Škofja Loka
Mojca Ferle	univ. dipl. etnologinja in sociologinja kulture, muzejska svetovalka, Muzeji in galerije mesta Ljubljane
Alojzij Pavel Florjančič	univ. dipl. inž. geologije v pokoju, urednik zbirke Doneski, častni član in dolgoletni predsednik Muzejskega društva Škofja Loka
Sabina Gabrijel	univ. dipl. novinarka, svetovalka za družbene dejavnosti Občine Škofja Loka
Irena Gajič	univ. dipl. zgodovinarica in sociologinja kulture, Škofja Loka
Damir Globočnik	dr. umetnostne zgodovine in dr. zgodovine, muzejski svetnik in likovni kritik, vodja galerijske dejavnosti, Gorenjski muzej, Kranj

Peter Grzetič	elektrotehnik v pokoju, Stara Loka
Andreja Hafner	učiteljica razrednega pouka, svetnica, Osnovna šola Škofja Loka - Mesto
Aleksander Igličar	mag. ekonomskih znanosti, višji predavatelj za računovodstvo na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani, predsednik Muzejskega društva Škofja Loka
Helena Janežič	univ. dipl. zgodovinarica in univ. dipl. bibliotekarka, vodja Zbirke tiskov Slovencev zunaj RS, Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana, podpredsednica Muzejskega društva Škofja Loka
Miha Ješe	mag. ekonomskih znanosti, župan Občine Škofja Loka
Stanislav Južnič	dr. zgodovinskih znanosti, dipl. ing. fizike, Oddelek za zgodovino znanosti Univerze v Oklahomi, Norman, ZDA
Ludvik Kaluža	prof. slovenskega in ruskega jezika ter književnosti v pokoju, lektor, režiser in pisec dramskih besedil, Škofja Loka
Bojan Kofler	mag. farmacije v pokoju, inovator, entomolog, jamar in biospeleolog, Škofja Loka
Dušan Kos	dr. zgodovinskih znanosti, znanstveni svetnik, Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, Ljubljana, izredni profesor na Fakulteti za humanistične študije Univerze za Primorsko, Koper
Tone Košir	mag. medicinskih znanosti, zdravnik v pokoju, Škofja Loka

Franc Križnar	dr. znanosti, predstojnik Inštituta glasbenoinformacijskih znanosti pri Centru za interdisciplinarne in multidisciplinarne raziskave in študije Univerze v Mariboru
Matija Križnar	mag. geoloških znanosti, paleontolog v Kustodiatu za geologijo Prirodoslovnega muzeja Slovenije, Ljubljana
Marija Lebar	prof. slovenskega jezika in književnosti ter primerjalne književnosti z literarno teorijo, bibliotekarska specialistka v pokoju, Škofja Loka
Petra Leben Seljak	dr. bioloških znanosti, zasebna raziskovalka s področja fizične antropologije, Žiri
Ana Marija Miklavčič	univ. dipl. bibliotekarka, višja bibliotekarka, Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka
Jana Mlakar	prof. umetnostne zgodovine in angleškega jezika, muzejska svetovalka, direktorica Loškega muzeja Škofja Loka
Franc Podnar	zgodovinar v pokoju, Stara Loka
Peter Pokorn	arhitekt v pokoju, fotograf, HonEFIAP, Škofja Loka
Marko Primožič	prof. športne vzgoje, ravnatelj OŠ Ivana Groharja Škofja Loka
Biljana Ristić	univ. dipl. zgodovinarica, kustodinja, Loški muzej Škofja Loka
Marija Stanonik	dr. literarnih in dr. teoloških znanosti, slovstvena folkloristka in etnologinja, redna profesorica na filozofskih fakultetah v Ljubljani in Mariboru, znanstvena svétnica na Inštitutu

za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Ljubljana,
častna občanka Občine Žiri in častna članica
Muzejskega društva Žiri

Judita Šega

prof. zgodovine in dipl. etnologinja, arhivska
svetovalka, vodja enote Zgodovinskega arhiva
Ljubljana v Škofji Loki

Mojca Šifrer Bulovec

univ. dipl. etnologinja in zgodovinarica,
višja kustodinja, Loški muzej Škofja Loka

Jože Štukl

mag. arheologije, muzejski svetovalec,
Loški muzej Škofja Loka

Marta Triler

uršulinka, Uršulinski samostan Ljubljana

Alenka Vojsk

prof. nemščine na Gimnaziji Ledina, Ljubljana

Navodila avtorjem člankov

Sedanji in prihodnji sodelavci Loških razgledov naj pri sestavljanju člankov upoštevajo naslednja navodila:

Oblika prispevka:

- Znanstveni ter strokovni članki za poglavje Razgledi ne smejo biti daljši od ene avtorske pole (30.000 znakov brez presledkov), prispevki za Gradivo ne daljši od pol avtorske pole (15.000 znakov brez presledkov), nekrologi, predstavitev razstav, knjig in podobni prispevki pa ne daljši od četrt avtorske pole (7.500 znakov brez presledkov) računalniško napisanega besedila.
- Prispevki naj bodo napisani z urejevalnikom besedil Word, v naboru znakov Times New Roman. Velikost črk naj bo 12 pik, z enojnim medvrstičnim razmakom. Naslov in mednaslovi naj bodo poudarjeni, vsebinska razčlenitev prispevka pregledna in logična.
- Znanstveni in strokovni članki za poglavje *Razgledi* naj vsebujejo še:
 - a) *izvleček* – kratek opis prispevka (v obsegu od 5 do 10 vrstic),
 - b) *povzetek* – predstavi naj glavne rezultate prispevka (v obsegu od 20 do 30 vrstic).
- Opombe morajo biti pisane enotno, pod črto na dnu vsake strani (footnote).
- To velja tudi za navajanje virov in literature.

Citiranje virov in literature:

Citiranje virov in literature mora biti v skladu z uveljavljenimi pravopisnimi normami. Celoten naslov citata naj bo le v seznamu virov in literature na koncu prispevka. V opombah navajajte vire in literaturo le v skrajšani obliki, predpisano citiranje je obvezno. Viri in literatura naj bodo citirani takole:

- **Arhivski viri** – navedemo: arhiv (uporabljamo uveljavljene kratice), signatura in ime fonda ali zbirke, številko arhivske škatle ali fascikla (tehnične enote), številko mape (arhivske enote) in/ali ime dokumenta.

PRIMER: Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki, ŠKL 1, Občina Zminec, tehnična enota 14, arhivska enota 144, regulacija Sore. V skrajšani obliki citiramo: ZAL-ŠKL, ŠKL 1, t. e. 14, a. e. 144.

- **Literatura – monografije** – navedemo: priimek in ime avtorja, *naslov (in podnaslov) dela (v ležečem tisku)*, kraj, založnik in leto izida, stran(i).

PRIMER: Blaznik, Pavle: *Škofja Loka in loško gospostvo (973–1803)*. Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1973, 560 str. V skrajšani obliki citiramo: Blaznik, *Škofja Loka*, str. 230–235.

- **Literatura – članek** – navedemo: priimek in ime avtorja, naslov članka, *naslov publikacije (v poševnem tisku)*, letnik, številka, kraj, založnik in leto izida, stran(i).

PRIMER 1: Ramovš, Anton: Amoniti na loškem ozemlju. V: *Loški razgledi* 45, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1998, str. 11–14. V skrajšani obliki citiramo: Ramovš, Amoniti, str. 11–14.

PRIMER 2: Stariha, Gorazd: Trije tolovaji. V: *Zgodovina za vse*, letnik IV, št. 1, Celje : Zgodovinsko društvo, 2000, str. 47–58. V skrajšani obliki citiramo: Stariha, Trije tolovaji, str. 53.

- **Spletne strani** – glede na vrsto prevzema so lahko to članki, publikacije, dokumenti, enciklopedije, slovarji. Če je znan avtor, navedemo avtorja, naslov članka ali dokumenta, datum prevzema in natančen naslov spletne strani.

PRIMER 1: Maja Kač, Slovenski arhivski biseri, izbrani v kilometrih gradiva.

Pridobljeno 22. 3. 2015, na <http://www.rtvsl.si/kultura/razstave/slovenski-arhivski-biseri-izbrani-v-kilometrih-gradiva/359724>.

Pri publikacijah organizacij, ki so objavljene na spletnih straneh, navedemo naslov publikacije, datum prevzema in naslov spletne strani.

PRIMER 2: Konvencija o otrokovih pravicah. Pridobljeno 10. 12. 2010. Dostopno na: <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=105>.

Če avtor ni znan, navedemo samo datum prevzema in natančen naslov spletne strani.

PRIMER 3: Pridobljeno 15. 4. 2015 na [http://www.gorenjci.si/osebe/blaznik-pavle\(pavel\)/689](http://www.gorenjci.si/osebe/blaznik-pavle(pavel)/689).

Slikovne priloge:

- Zaželeno je, da avtorji svoje prispevke opremijo s fotografijami, skicami, risbami ipd. Oddajo naj jih v kuverti ali na CD oziroma DVD (skenirani posnetki morajo biti v formatu TIFF ali JPG, v ločljivosti vsaj 300 dpi na 15 cm širine).
- Slikovne priloge morajo biti označene s številko, v tipkopisu pa mora biti določeno, kam sodijo. Podnapisi morajo biti že v tipkopisu glavnega besedila. V oklepaju naj bodo navedeni vir, avtor oziroma lastnik fotografije.

Ostala navodila:

- Teksti morajo biti posredovani v tiskani obliki (ena kopija) in elektronski obliki (na CD oziroma DVD). Ime datoteke naj bo ime avtorja. Pisci jih lahko pošljejo na naslov Muzejskega društva Škofja Loka (Grajska pot 13, Škofja Loka), po elektronski pošti na naslov: marija.lebar48@gmail.com ali osebno izročijo urednici.
- Zadnji dan za oddajo prispevkov je 2. november, razen za prispevke, ki so kronološko vezani na povzemanje dogodkov v tekočem letu, kjer je rok za oddajo 10. januar.
- Prispevke preberejo urednica in recenzenti, ki odločajo, če je prispevek primeren za objavo oziroma ga (po potrebi) s pripombami vrnejo avtorju v dopolnitev. Recenzije so anonimne.
- Za trditve in znanstveno vsebino prispevkov odgovarjajo avtorji.
- DVD, CD in rokopisov ne vračamo.

Podatki o avtorju:

- Vsak prispevek mora vsebovati ime in priimek avtorja, naziv, poklic in ustanovo, kjer je zaposlen, naslov elektronske pošte, telefonsko številko.

Nakup knjig in Loških razgledov

Spoštovani ljubitelji domoznanskega branja!

Obveščamo vas, da so na zalogi nekatere starejše številke Loških razgledov in knjige, ki jih je izdalo Muzejsko društvo Škofja Loka.

IVE ŠUBIC, SLIKAR POLJANSKE DOLINE	50 EUR
France Stele: PISANA LOKA ŠKOFJA LOKA	25 EUR
Tine Debeljak, Bara Remec: VELIKA ČRNA MAŠA ZA POBITE SLOVENCE (izdala založba Družina)	29,90 EUR

DONESKI

Bara Remec, Tine Debeljak: KYRIE ELEISON, SLOVENSKI VELIKI TEDEN (faksimile)	15 EUR
France Štukl: PO POTI KULTURNE DEDIŠČINE.....	25 EUR
Lojze Zupanc: KAMNITI MOST	25 EUR
Marko Črtalič: 40 LET SEVERJEVIH NAGRAD.....	8 EUR
BÉSEDA V LOKI. 150 LET OD NARODNE ČITALNICE DO SODOBNE KNJIŽNICE	5 EUR
PRIMORSKA PREŠERNOVA ZDRAVLJICA 1944 – 2. izdaja (faksimile)	7 EUR
PASIJONSKI DONESKI 2015/10	12 EUR
PASIJONSKI DONESKI 2014/9	5 EUR
PASIJONSKI DONESKI 2013/8	5 EUR
PASIJONSKI DONESKI 2012/7	5 EUR
PASIJONSKI DONESKI 2011/6	5 EUR
OLIMPIJSKI VENEC / GRADIVO ZA BIBLIOGRAFIJO DR. TINETA DEBELJAKA.....	5 EUR
Valentin Bogataj in Metka Sulič: MARIJAN GABRIJELČIČ 1940–1998.....	5 EUR
Marija Stanonik: NEKOČ JE BILO JEZERO	8 EUR

VODNIKI

SLIKAR JERNEJ IZ LOKE IN NJEGOVA DELA NA LOŠKEM.....	5 EUR
ALEJA ZNAMENITIH LOČANOV	5 EUR

LOŠKI RAZGLEDI

od številke 55 do 60.....	8 EUR
---------------------------	-------

Knjige in Loške razglede lahko naročite v spletni trgovini na spletnih straneh Muzejskega društva Škofja Loka www.mdloka.si, lahko pa jih kupite tudi na blagajni Loškega muzeja Škofja Loka na Loškem gradu in v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu v Škofji Loki.

Želimo vam prijetno branje!

Uredništvo

Spoštovani Ločani, prijatelji in obiskovalci Škofje Loke!

Muzejsko društvo Škofja Loka je že tričetrto stoletje nosilec domoznanstva na širšem Loškem ozemlju.

Naša najbolj prepoznavna dejavnost je izdajanje domoznanskega zbornika Loški razgledi, ki redno izhaja že od leta 1954. Poleg tega imamo še tri zbirke, v katerih izdajamo domoznanske knjige, in sicer:

- zbirko **Doneski**, kjer smo do sedaj izdali 33 naslovov,
- zbirko **Pasijonski doneski**, kjer smo do sedaj izdali 10 naslovov (ti so vštetí že v zbirko Doneski) in
- zbirko **Vodniki po loškem ozemlju**, v kateri je do sedaj izšlo 11 naslovov.

Redno pripravljamo tudi tematske Blaznikove večere, na katerih obravnavamo različne vsebine, pomembne za ljudi na širšem loškem ozemlju.

Naše delo in zgodovino delovanja društva si lahko ogledate na naših spletnih straneh: www.mdloka.si.

Vabimo vas, da se nam pridružite. Pristopno izjavo lahko izpolnite na spletnih straneh www.mdloka.si ali jo dvignete v pisarni Loškega muzeja.

mag. Aleksander Igličar
predsednik Muzejskega društva Škofja Loka